

מאז שהופיע הבעש"ט בשמי יהדות אירופה, כאשר תנועת החסידות עשתה את צעדיה הראשונים, והביאה ליהדות בשורות עידוד ורגשי שמחה, יהודים דוויים אשר מנת חלקם היה הניוון הגשמי והרוחני, הרגישו פתאום משב רוח של צפירי בוקר, אשר ריעננו את רוחם המדוכאה, יהדות זו אשר עמדה לפני חלון, אשר שקעה במ"ט שערי ניוון וטמיעה, יהדות זו אשר עמדה לפני הרס ונתיצה של עמודותיה האחרונים, העולם הרבני האצילי הסתגר בחוגי הלומדים והגאונים, ואינו חס על אילן נאה זה, אשר "יהדות תמימה" שמה, ועושה לעצמו שבת של קדושה תנועת המשיחית אשר נגסו בלב ליבה של היהדות התמימה, אשר מסרה את עצמה להשפעה ההרסנית של משיחי השקר מבלי לקבל שום הדרכה רוחנית מהעולם הרבני הגדולים את עצמם בסייגים אשר היהודי התמים והפשוט אינו מסוגל לעמוד בהם, ואגת הפרנסה, נוגשי ה"פריע", רדיפות מטעם הממשל המדכא את רוחם, ומביאם אל עברי פי פחת, תנועת ההשכלה המביאה לרעיון של טמיעה יהודית, והתנועה הפרנקיסטית האוכלת כעש את נשמתם, ומעבירה על דתם יהודים תמימים, אשר נאחזו בקרנות המזבח של עוכרי ישראל כאלה, ומתוך חשכת הליל, מתוך סערת אמים הגורפת אתה את לב ליבה של האומה, את היהדות התמימה, בוקע פתאום קרן אור החורר לליבות של רבבות, אור הזרוע לצדיקים ולישרי לב מלא שמחה, אור השופך חווה בנשמתו של היהודי התמים והפשוט, ומחזיר לו את צלמו ואמנתו.

ר' ישראל בעל שם טוב, כבר בצעדיו הראשונים, עוד טרם שהתגלה כמנהיג וכיוצר התנועה החסידות, התמסר בכל נפשו ומאודו, לרפאות את נשמתם של היהדות הדווי'ה, כשוליה אצל מלמד דרוקי, היה אוסף את ילדי ישראל, שר איתם "המלאך הגואל", ונוטע בליבם הרך את האהבה ואת השמחה שהיא מנת חלקם של יהודים אשר קשורים בליבם לבוראם, אף בימי הסתחרותו בהרי הקרפסים, כל עבודתו נעשית אך ורק מתוך אהבת ישראל, ומסירותו ליהודי המרוכא. מאילן עבות זה הלכו והסתעפו ענפים נושאי פרי, עמוסי חווה, ומלאי שמחה, והגישו ליהודי אוקראינה ופולדוליה כוס מלאה ניחומים, הרימו אותם מאשפות הניוון, יישרו את גבם, והחזירו להם את צלם האנושי, אשר הלך וניטשטש במשך של דורות.

החסידות, אשר האירה כמגדל אור, בחשכת גלות, לא ידעה גבולות, ולא הסתפקה בכינוש חלקי, מאוקראינה ופולדוליה שלחה קרני'ה לליטא בדמותה של חסידות החב"דית, החסידות של "עמקות", הלכה והתפשטה כלי מעצורים, וכבשה בסערה את יהודי פולין החרויים, יהודי פולין השנונים הקימו מבצר של חסידות בהנהגתו של "היהודי" רבה של עמקות וחסידות.

בפרק זמן זה כאשר תנועת החסידות גואה ומתרחבת, ומאידך מלחמת המתנגדים הולכת ודועכת עם נצחון המלא של החסידות, ותלמידי הבעש"ט נועדים ככובש את רוחה של האומה, ואין שבת ביהדות אשר תלמידי הבעש"ט לא יתורו בלב ליבם מפולדוליה לליטא, ומשם

לפולין, וגם גאליצי'ה מהווה כר נרחב לפעילות החסידות, גדולי תלמידי הבעש"ט כרבי דוד ממיקולייב, רבי מאיר הגדול מפרימשלאן, רבי נחמן מהורדנקה, והבעש"ט בכבודו בעיר טלוסט, כך שגאליצי'ה הוותה ערישתה של פעולה חסידית מימי הבעש"ט, ואח"כ האחים רבי ר' אלימלך מליזנסק ואחים רבי ר' זוסיא מהונופולי כל אלה הכינו את העתיד המפואר של שלשלת בעלזא, בהנהגתו של מרן רב שר שלו'ם מייסד והראשון לשלשלת בעלזא המעטירה.

זכתה בעלזא להכרה מלאה של יהדות גאליצי'ה, עיירה זו המשתרעת בין אפרים רחבי ידים, עם בתי'ה הנמוכים ועם סמטותי'ה הצרים מצאה הד רחב בליבותיהם של המונים, די היה להזכיר רק שמה ורטט עברה בעצמותיהם, בעלזא הוותה עמוד האש לאלפים. דרכי בעלזא הומים חמיד, האכסניות צרים מהכיל את המוני המבקרים, יהודי השקוע בפרנסה, ועגמת נפש נוגסת בנשמתו, הבנות הגיעו לפיוקן ואין תקוה להשיאן, או סתם מוכי חולי אשר הרופאים התיאשו מלרפאותו, דיו שרגלו ידרוך על סף ביתו של הרבי וישכח מצעריו, שמחה תאופפת את ליבו, ומרגיש הקלה בחיליו, ישאר אמונה לעתידו.

מרן רב שר שלו'ם רוקח זצ"ל נצר ממשפחה מיוחסת ומפורסמת, של הרב המפורסם ר' אלעזר רוקח בעל "מעשה רוקח" ושל הצדקנית מרת רבקה העני'ה בת רבי יהודה זוננל רמר"ז, שהיה מגדולי חכמי הקלויז בבראדי. עודנו צעיר הוכנס ר' שלו'ם באהלה של תורה ובאווירה של קדושה, ביתו של ר' אלעזר אשר היה תמיד פתוח לחכמי הקלויז של ברודי ואשר האוויר בו היה ספוג במשנה תורתם, יצקו יסוד איתן לדרכו של הילד ר' שלו'ם, המצטיין במוחו החד, ובתפיסתו המהירה. עודנו צעיר נתייחס מהוריו ועבר לבית דודו רבי ישכר דוב רב בסקאהל, שם נחתנך באווירה של תורה ויראה.

הרבה תכונות נפלאות מצביעות על נפשו של ר' שלו'ם בעודנו בילדותו, פקחות, התמדה, כוח רצון כביר, הגיון בריא לנתח דברים, הבנה עמוקה לשורשו המקורית. יראת שמים ואהבת הזולת, תכונות אלה הכשירו את הילד להיות נגיד לעמו, ומדברנא דאומתא.

כאשר גדל הילד ונהיה לנער, התחיל להתאבק בעפר רגליו של רבי שלמה לוצקר, מתלמידי המגיד הגדול ממעזריטש, כאן קלטה נפשו את תורת החסידות, יחד עם אהבתו הגרולה לעטוק בחורה, שאיפתו לשלימות היתה גרולה כל כך, כי אינו מוסך שום מאמץ ואלף לילה הוא מריר שינה מעיניו, ועוסק בלי הרף בתורה, כי בא אליו זקן אחד והבטיח לו כי אחרי אלף לילות יגיע לשלימות בהבנת תורת הנסתר, ובהשגת המדריגות הגבוהות.

ברצונו החקיף והבלתי פשרני הוא מגיע ללילה האלף כאשר חביריו למבצע נכשלו, אחד עבור 300 (שלש מאות) לילה השני כעבור 500 (שמונה מאות) לילה והוא לבד עומד

במאמץ יחידי, וכאשר כלילה האלף פורצת סערה איומה, המכבה את האור בבית המדרש, מנתצת את החלונות, ומאיימת בשריקתה להסיח את דעתו מתורה, מכניס רבי שלו'ם את ראשו לארון הקודש, ובדמעות שליש מבקש רחמים, באותו רגע משתתקת הסערה, השקט חוזר לביהמ"ד, רבי שלו'ם ממשיך במפעלו הגדול, אשר הביא ברבות הימים, לשולשלת המפוארת של חסידות בעלזא.

הרבה אנדות מעטירות את רבי שלו'ם, כאשר היה תלמידו של רבי שלמה לוצקר, בא פעם אליו והודיע לו כי ברצונו לנסוע לה"חווה" הקדוש, לשמוע תורה מפיו. רבי שלמה שהכיר ברבי שלו'ם באחד מגדולי התורה, וצדיק ישר בדרכיו, פחד לאבד את קרבתו; לכן יעץ לו, לא לנסוע ללובלין. אולם כבר בצעירותו הכירו כולם בתוקפתו של רבי שלו'ם והוא נסע. כאשר הוא חזר עמד רבי שלמה לוצקר ע"י חלון ביתו ואיתו אשתו הרבנית, וכאשר ראו אותו אמר רבי שלמה לוצקר לאשתו: תראי איך אור התורה של ה"חווה" מאירה מפניו של אברך זה.

מספרים כי פעם בא רבי שלו'ם על פורים לה"חווה" הקדוש, וה"חווה" כיבדו בקריאת המגילה לפני הציבור. כאשר גמר אמר ה"חווה": הרבה פעמים שמעתי מעשי'ה זאת, אבל במתיקות כזאת, ששמעתי'ה מפי אברך זה, עוד לא שמעתי'ה.

מספרים על הבעש"ט שאמר, כי בזמן שאדם הראשון חטא בעץ הדעת, נפשו ברחא משם. על רבי שלו'ם מספרים, כי פעם בא רבי חיים מצאנז ובנו לבקר אותו, מצא אותו יושב עם הרבנית ע"י השולחן. שאל רבי חיים את בנו: איך נראה לך הצדיק מבעלזא? ענה הבן: כאדם וחוה לפני החטא, אמר רבי חיים כך גם אני רואה. וזאת למעשה דרכה של בעלזא, להחזיר את העולם שלפני החטא של אדם וחוה.

רבי שלו'ם, חקיף ברצון, ואיש מלחמה, נגד פורקי עול התורה. אמרו עליו, שהקליפות פחדו מפניו, והוא רדף אחריהם בלהט, באישו הקדושה הסתער על כל מוימה לפגוע בחומה של היהדות. כאשר המשכילים רצו לבנות בית מדרש לרבנים בעיר לוב, והצליחו לשכנע גם את נציג הממשלה שיעזור בידם. נסע רבי שלו'ם לנציג הממשלה והודיע לו שלא יתן לבנות בית מדרש למינות. חיך המושל ושאלו: במה כוחו של הרבי גדול כ"כ שהוא מתיימר להפריע להולדתו? ענה רבי שלו'ם: לך יש שמונים שוטרים הכפופים לך ונשמעים לדבריו. לי יש שלוש מאות אלף חסידים אשר מוכנים להקריב את עצמם למען כל הנה שאוציא מפי.

רבי שלו'ם, כאיש הרצון החזק, בטוח כי יכול האדם לחולל הכל בכוח רצונו. יכול האדם לעקור מעצמו כל הרגל, ולזכות לנשמה חדשה. על שאלת אחיו, הלמאי הוא

ב ע ל ז א

תמיד היה גדול ממנו מלימודם, ואיך הגיע להשגות המדויקות הגדולות? ענה: כי ביום שהגיע למצוות, ההפלה להקב"ה, ובא אליו בחזיון הלילה אבי זקנט רבי אלעזר מאמטרדם ונתן לו נטמה חדשה.

ענין העישון במקטרת, שהיה רגיל בה, והתנזר ממנו בבת אחת, כי הזמן של התקנת מקטרת גוולת ממנו הפסד של דף גמרא. דבר זה בא ללמד על אופיו של רבי שלו'ם על כל הנהגותיו. בכח רצונו הוא יודע לכלכל את גופו, את נשמתו, את דמ"ח איבריו, ושס"ה גידיו.

עוד מספרים: פעם בא אליו חולה רגליים על קביים, ריכז רבי שלו'ם את מבטיו בקביים, ונשרו מירי החולה, והוא התחיל ללכת זכרו. כוח הדמיון הלוהט של רבי שלו'ם היתה לו השפעה עצומה על כל המסובבים אותו. אחד מתלמידיו המובהקים, רבי שלו'ם קאמינקער אמר: כאשר הוא אומר תורה, הוא אומר אחת מיני אלף ממה שהוא יודע, ואני מבין אחת מיני אלף ממה שאני שומע, ואני יכול להגיד לכם אחת מיני אלף ממה שהבנתי, ואתם תבינו אחת מיני אלף ממה שאני לכם. חסידים מספרים, כי רק יחיד סגולה השיגו את דבריו.

כאשר נודע שמו של רבי שלו'ם ברבים, ניסו הרבה צדיקים להשפיע עליו שיעבור לבית מדרשו, ויקבל על עצמו את מנהיגותם, וכאשר נודמן פעם בשבת לרבי אורי מסטרליסק כיבדו רבי אורי בכוס יין כמנהגו לאלה אשר רצה למשוך אותם לצידו, הסתכל מרן בכוס והיא התפוצצה מעצמה, מזג רבי אורי עוד כוס ושוב התפוצצה. רבי שלו'ם שהיה כרוך אחרי ה"חוזה" הביע במבטו ובכח רצונו העז, את מחאותו כלפי רבי אורי מסטרליסק והכוסות התפוצצו בלי מגע יד.

תקיפתו של רבי שלו'ם אינה מוגבלת רק כלפי מטה, תקיף הוא גם כלפי מעלה. הוא נועז ואמיץ בדרישתו, כאשר הוא עומד לבקש רחמים על ישראל.

מספרים כי בשבת פרשת תזריע לפני קידוש התחיל לעורר רחמים על ישראל, ואמר: חז"ל אמרו, "יאה עניותא לישראל" אבל הרי כבר כתוב "ויצא מבית ציון כל הדור" ואם כל ההר של ישראל כבר יצא, ורק ההר של עניות נשאר, מן הראוי שיצא גם הר זה.

אח"כ אמר:

מהתורה גופא יש ראי'ה, שמן הראוי שתהיה פרנסה לישראל. כתוב: "אשה כי תזריע וילדה זכר... ולקחה כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת" וסיים: "זאת תורת היולדת", ואח"כ נאמר: "ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה" וקשה למה הפסיק ב"זאת תורת היולדת" קודם שאמר "ואם לא תמצא ידה" הלא גם זה שייך

לתורת היולדות, והיה צריך לכתוב "זאת תורת היולדות" אחר פרשת "ואם לא תמצא ידה", אבל הטעם הוא, שבאמת "תורת היולדות" הוא שיספיק לה לקרבן עשיר, על פי תורה צריך להיות שלכל יולדת יהיה מלוי צרכי'ה בריוח, אבל אם יקרה ש"לא תמצא ידה" אז די לה בקרבן פחות, אבל זה עצמו ש"לא תמצא ידה" כבר איננו על פי תורה. מכאן יש ללמוד כי לפי התורה צריך שיהיה לישראל די צרכם.

מרן מהר"ש, הקפיד מאוד על צורת הלבוש. הלבוש היהודי טען הוא אחד הסגולות ליראת שמים. כאשר פעם שאלו אותו: הלמאי המטכילים הלובשים בגדים הזומים לבגדי הנכרים, מצליחים במעשיהם, ואילו החסידים הלובשים ארוכות רובם עניים מרודים, וסובלים מעניות ודחקות, וקשה עליהם פרנסתם כקריעת ים-סוף, ענה מרן מהר"ש: כאשר ברך יצחק אבינו את יעקב מטל השמים ומשמני הארץ, באותה שעה היה יעקב לבוש קצרות בבגדי עשיו.

אחד המעשים הגדולים אשר במ התחיל מרן מהר"ש, היה בנין בית הכנסת בבעלזא. במו ידיו עשה בחומר ובלבנים, כאשר כל נדבך אשר הוסיפו היתה תחת פיקוחו האישית.

מספרים על חסיד אשר נודמן לבעלזא ביום חורף אחד אשר הדרכים היו בו בחוקת סכנה, כי זה ימים אשר שלג ירד ללא הפסק, הרכבות אחרו לצאת ולבוא, בגלל השלג שנערם על הפסים. כאשר הצליח להגיש פתקא להרבי נפרד מאנשי שלומינו, וחזר הביתה. כאשר הגיע לעיירה אוהנוב כ-20 ק"מ מבעלזא נעצרה הרכבת, והממונה על התחנה הודיע: כי הרכבת לא תמשיך הלאה בגלל מזג האוויר הסוער, ומאידך תצא בעוד דקות ספורות רכבת לכיוון בעלזא - סקול. לקח החסיד את תרמילו, יצא למגרס ההמתנה כדי להמשיך את דרכו לבעלזא, וכאשר העירו לו: "הלא כב' הגיע זה עתה מבעלזא, הלמאי הוא מתכוון לחזור אלי'ה?" ענה: "איך יהודי יכול להיות באוהנוב, ולא להכנס לבעלזא?!"

סיפור מעשי'ה זו, משקפת במידת-מה את הקשר האמיץ בין החסיד הבעלזאי לבין רבו, החסיד הבעלזאי שחה ממעיין החסידי מבלי לרוות את צמעונו, כל יציאה מבעלזא היתה בחוקת ירידה, כל נסיעה לבעלזא הווה בחוקת עלי'ה - לרגל. מקדש המעט אשר אדמו"רי השושלת הבעלזאית הקימו שם, היה כמגול - אור לרכבות חסידים אשר התלקטו לאורו. במשך כל ימי השנה אין החסיד הבעלזאי משתחרר מהזיקה הפנימית, מהערגה, והכיסופין, לבעלזא. רק עתה יצא משם, וכבר התחיל לספור את הימים ואת השעות מתי יחזור. הם הוניחו מקורות פרנסתם, וויתרו על נוחיותם, כי נפשם כלתה להיות תמיד במחיצת רבם, קרבתם חמם את נשמתם.

זה כמעט יוכל שנים, מאז שנפרדתי מבעלזא, ועד היום כאשר אני מזכיר את מילת

"בעלזא" מרגיש אנכי רטט בנימי נשמתי, הרבה זכרונות מימי חלדי נדמו כבר מזמן בתהום הנשי'ה, ורק היא נשארה שוכנת עמוק בחביון נשמתי, מסכת בעלזא בה עסקתי בגרסא דינקותא, אינה משתכחת ממני, ויותר מזה, לעיתים חכופות מאוד, בשבתות ובחגים, בימים ובערבים, בלילות חורף הארוכים, צפים ועולים זכרונות מימים שעברו, זכרונות על "בעלזא" המעטירה, על רחובותי'ה וסמסותי'ה, על כרי הושא המשתרעים מסביבה, ועל כולם את רוח הקדושה, ועל עלות הנשמה, אשר נשאה בחובה ועל אדמור"י'ה וחסידי'ה, על רבנים וגאונים, וסתם יהודים תמימים, אשר שרכו רגלם עשרות ק"מ כדי להסתופף בצילה של בעלזא, רבבות של יהודים, ביום חווה או ח"ו ביום צרה, הדריכו את נתיבם לפי מילת הקסם "בעלזא", בעלזא גורסת כך וכך, בבעלזא נוהגים כך, מה אמרו על כך בבעלזא, ולאור קרני הזוהר אשר בעלזא הקרנה ללבם קבעו את דרכם, הלכו בעקבותי'ה, קבלו את עצותי'ה, והוציאו לפועל בדייקנות את החלטותי'ה.

מסכת חיי הנוער של כותב מילים אלו, שזורה בבעלזא. עדיין בילדותו כנער רך הובא להולשיץ, למקום מושבו של מרן מהרי"ר אשר היתה התחנה האחרונה בפרשת נידודיו במלחמת העולם הראשונה, ומאז התפלשתי בעפר רגלם של אדמו"רי בעלזא. אבי ז"ל אשר היה בין החסידים המסורים והותיקים של יושבי בעלזא, הכניס אותי לפני ולפנים בסוד גדולתה של בעלזא, שנים חייתי במחיצתם של "גדולי הנשמות". בעיון רב עקבתי אחרי אופיו, תהיתי אחרי דרכם של פלאי-אדם אלה אשר הזניחו את כל צרכי העולם הזה והתמסרו לעולם מפואר ששמו "חסידות", עולם של טוהר מידות, אהבת הזולת, וחיבה גדולה לכל יצירת היקום. מידי פעם עולים בזכרוני השבתות והחגים בבעלזא, השמחות והחתונות בחצרה של בעלזא, המוני העם הנוהרים כזרם אדיר לבעלזא, המנחמת, המשמחת, המספקת ויטליות לכל המבקרים בה. מקדש מעט בצורת ביהכנ"ס וביהמ"ד שהקימו אדמו"רי בעלזא לשם מחכנסים רבבות יהודים ומשטחים את תפילתם לפני צור העולמים מתוך אמונה כי מכאן יש עלי'ה לתפילתם לשמי השמים.

בעלזא:

זכחה בעלזא לתפוס מקום מכובד בחולדות התנועה החסידית, עיירה זו המשתרעת בין אפרים רחבי ידיים מצאה לה הד בלבנות של אלפי יהודים, השושלת של צדיקי בעלזא העטירו את העיר בעלזא בנזר של קדושה, בית מדרש וביה הכנסת אשר אדמור"י בעלזא תיכננו ובנו אותם והתנוססו אל על היוו מקדש - מעט לאלפי עולי רגל שבאו להסתופף בצלם של אדמור"י בעלזא, דרכי בעלזא הומים תמיד, האכסניות מלאים, רכבות וכלי רכב שונים מגיעים לבעלזא בלי הרף ופולטים אלפי חסידים, חצר הרבי המתנוססת על גבעה צר לו מלהכיל את אלפי המבקרים, תורים אין סופיים מזדנבים אל פתח חדרם של האדמורים ומחכים לתורם להגיש את ה"פתקא" ולתנות לפני רבו מה שמעיק על לבו, בבית המדרש רחב הידיים מתכנסים היושבים זעוסקים בעבודת הקודש, יש מעיינים בספר חסידים ויש המתמידים בש"ס ופוסקים, יש המחפללים מחוך כוונה, ויש המתעסקים בצרכי החברה ודואגים למחייתם, אין האור נככה בבית המדרש ובשעות הקטנות של הלילות מתחלפות המשמרות אלה הולכים לתפוס תנומה קלה, ואלה נחפזים לבית המדרש לקראת יום חרש של עבודת הקודש הכשמש ובא.

דרכי ימי בעלזא עתיקים מאד קהילת בעלזא התנוססה לתפארת תולדותיה של יהדות גליציה, בעלזא נזכרת כעיר מחוז בפנקסי "ועד ארבע ארצות" והודות לרבו שר שלום שהתיישב בה יצאה לבעלזא מוניטין בכל רחבי העולם היהודי, היא נעשתה למרכז רוחני ליהדות גולת מזרח ומרכז אירופה, וגם למערב חדרו קרניה היא היתה למגדל - אור, אשר לאורה הלכו אלפים ששקעו במחשכים, בסערת עוז שאינה יודעת מעצורים חדרה חסידות בעלזא לליכות של יהודי פולין, ועיירה שקטה זו נהפכה למרכז סואן ורועש, דרכיה המו, בתיה קבלו צביון אחר דייריה כאילו התעוררו לחיים חדשים, כי האור אשר בבעלזא מזדקר אל על ומאיר בטנוח למרחקים בצילה, כי מבעלזא החלו מנשבות רוחות נחמה לעם דואב, בבעלזא התיישב שר שלום הראשון לצינסטיה רבת ההוד של צדיקי בעלזא.

כחוליה של תפארת מופיעים חסידיה המוכנים "יושבים" בשרשרת של שושלות בעלזא, בצלה של היכל אדמורי בעלזא הסתופפו רבנים וגאונים עוקרי הרים ומעפילי אל על, ומתלמיד רבי שלום הראשון של צינסטיה של בעלזא ועד הינוקא רבי ישכר דב אשר משכן כב' בירושלים, ידעו לטפח באהבה רבה, את גזעי העץ העבה אשר חסידיו בעלזא שמה, מרבי שלום מקמינקה דרך ר' מרדכי פלץ ועד "החבורה הקדושה" לפני מלחמת העולם השנייה, המשיך האדמור מבעלזא רבי אהרן זצ"ל אוד מוצל משואת אירופה לקרב ולאסוף מסביבו שארית הפלטה של חסידיו בעלזא הממשיכים במסורת רבת ההוד וטפוח הרעות והנאמנות, אהבה ומסירות של יושבי בעלזא, מוסדות של תורה וחסידות אשר הצליחו חסידיו בעלזא להקים בארץ אחרי השואה.

בעלזא

בחולדות החסידות הופסת בעלזא מקום מכובד מאוד ארבע דורות של צדיקי בעלזא
העניקו לשם זהב בחולדות היחידות הפולנית, בחגים וזמנים ושאר ימות השבוע, כאשר
פגשתי יחודי נוסע ברכבת העוברת את בעלזא, דע לך כי פניו מועדים לבעלזא, אין יחודי
עובר את בעלזא מבלי להתעכב בה על בעלזא לא דולגים לא חשוב מסרת הנסיעה, ברגע
שעוברים את בעלזא מפסיקים את הנסיעה ונשארים למספר שעות בבעלזא, שם נושמים אוירה
אחרת, שם חיים חיי תורה חיי חסידות, חיי נגלה ונסתר, וגם המוני העם וסתם יהודים
אינם דולגים על בעלזא, ומתיחסים אליה בחיבה יתירה, כי שם נעזרים ברפואת הנפש
ורפואת הגוף, בעלזא מעניקה חיבה לכל יחודי, חדומק בשעריה לפני צדיקי בעלזא הם
שופכים שיה לבם ובעלזא מעניקה להם רחמים וחמלה אחבה וחדוה, בעלזא היא בבחינת סולם
מוצב ארצה שראשו מגיע חשמים, מצד אחד עולים בה רק יחודי סגולה ומצד שני היא ניצבת
ארצה ומעניקה מחילת וזוהרת גם לפשוטי העם מקור החסידות הבעשטבי"ת לקרב פשוטי העם
ולתת מזון רוחני לנשמתם שמדולדלת, נשמרת בבעלזא בקפדנות רבה, אין בעלזא פולדת מעמי
הארצות רק מרחמת ומקרבת אותם, אמנם צדיקי בעלזא גורסים תורה והלכה, אבל אינה חוחכת
אברים מן העם אינה מבדילה בין חלמיד חכם ובין סתם יהודי, כולם נבראו ע"י ההשגחה
העליונה, בכולם מבריק זוהר של קדושה של ניצוץ אלוקי ממעל, ולכן נוהרים לבעלזא
חלמידי חכמים וסתם יהודים, יודעים צדיקי בעלזא לרדת לבירא עמיקתא, ולהעלות עמם את
חמוני העם לאגרא רמה, ולכן יש בבעלזא אחבה רבה לכל יצור כפיו של הקב"ה, לכל אדם
בכלל ולכל יחודי בפרט, בעלזא היא בית חמור^ה המימות והיכל החכמה בעלזא מתיחסת לכולם
במידת הרחמים ונוהרת ממידת חדין, אין רע ואין רשע בעולם, צריך להשתדל להפוך את הרע
לטוב כי הרע הוא חלבוש של הסוב, כך למדו מחבעש"ט זצ"ל, בבעלזא מסבירים פנים,
וממעסים בקפדנות, אין חקפון מלמד וכל שכן שאין מנהיגים עדה בקפדנות ולכן חוסים בצל
קורתח של בעלזא אלפים ורבבות רבנים וגאונים חלמידי חכמים וסתם יהודים פרנסי קהילות
ופשוטי עם, מלכים ורוזנים מבקשים בבעלזא עצת ותושיה, כי בעלזא היא חכמה שבחמימות
ותמימות שבחכמה, מי שסעם פעם סעמה של בעלזא, לא ינחק את הקשר איתה לעולם, מי שנשם
פעם אוירה של בעלזא תמיד ירגיש מין חנק בלעדיו.

בעלזא

מספרים כי החוזה כיבר פעם במורים את ר' שלום אבי שושלת בעלזא שהיה
מתלמידיו לקראו את חמנילח; כאשר גמר, אמר החוזה; סיפור מעשה זה שמעתי כבר הרבה
פעמים אבל במהירות כזאת שאברך זה סיפר את זה עוד לא שמעתי.

נערץ בעיני רבו ובעיני חלמידי החוזה צעד ר' שלום הצעיר בין האריות לקראת

כמו' בוז ומזריס, כליזענסק ולובלין, כפשיסחה וקוצק, כך בעלו מרעידה נימי נפשיך שבלב, כאשר מבסאים את המיל: בעלזא אין הכוונה לבתיה ולדייריה, לרחובותיה ולמסותיה, כי בעלזא זה לא גשמים, שריקה חדה של הקטר, ובלים הגלגלים, וקולו המהדהד של הקונדוקטר - "ב-ע-ל-ז"! , ארבעת האוחיות הללו מעוררים וסעירים רסט בנשמה, דלתי הקרונות נפתחו, והרכבת פולסת המוני אנשים מיוזעים אשר המקום בקרונות צר היה להכיל את כולם והצפיפות היתה גדולה, הקטר אשר עד כה נשף בכבודו, נשם לרווחה, הקרונות התרוקנו, נוסעיה הגיעו ליעדם - "בעלז"! . מבעלו ואילך הכל שגרתי, נפסק החגיגות, קולו של הקונדוקטר שמכריז על כך עיר אחרת אינו מהדהד באותה חגיגות שלפני כן, הקרונות מיוחמות ודיקים, כי בעלזא ריקנה את כולם, ולאורך כל הכביש בואכה העירה מתמשך והולך תור של אנשים אשר ראש החץ שלו הגיע עד לשערי העיר, וסופו מזדנב עדיין ברחבה בית הנתיבות, כל רכבת שמגיע מביאה אתה פנים חדשות, זקנים וצעירים, ילדים ואברכים, רבנים וסתם בעלי בתים, כל אחד עם דקלוננו בידו, ויש שנושאים כלי הקודש שלהם במטפחות, קושרים את ארבעת הקצוות ושורכים דרכם עם מסלליהם הדלים, כתונת נקיה לכבוד שבת, השטרימפל וסליח ותפילין, כי בבעלז לא זקקים ליחור מאפה בזית לחם מיד ר' יואל מחלק, וצלחת קיסניות, נחשב סעודת שלימה, ומי שידו משגת לקנות מנה זעירה של חמאה הרי זה נקרא סעודת מלכים על אחת כמה וכמה, סעודת שבת בצוותא של בשר ודגים, וגם לפתן (צימעס) לקינוח הרי זה פנוק הגוף אשר רק לכבוד קדושת השבת זוכים לכך. ישנם כאלה אשר האכסניה מוכנה להם מימים ימימה, ויש אשר עושים שבתם בבית המדרש כי עוד מעט השחר יפציע וזה עתה גמרו שלחן של השבת בקדושה ובטהרה, והנה הגיע הזמן להתכונן לקראת יום השבת. טבילת הגוף במקוה, אמנם קיימת בבעלז גם מקוה חדשה כולה מרוצפת אריחים ומדרגות יצוקות בסו, אבל חסידים מעדיפים את המקוה הישנה אשר הוד בראשית נסוך עליה, עליהם דרכו רגליהם של כל האדמו"רים מבעלזא, לשם יורדים בגרם המעלות הרעוע של מדרגות העץ כדי לטהר את הגוף, הן בימות החמה והן בימות הצינה, וכרי לראות ערים לקראת יום השבת משעינים במקצת את הראש על סבלת השלחן, או שורעים את הגוף על אחר ומנמנים שעה קלה, לצאת חובת "מנוחה בשבת", ואחרי זה מתגברים כארי, ויפה למוד תורה שעה אחת לפני התפילה, לוגמים ספל קפה בבית החברה כדי להגיע לבהירות המוח. ומי שזכותו עומד לו מוזמן לעשות את שבתו בחברת "הנשמות הגדולות" אלה אשר זכו לכך, לא שוכחים לעולם את החווייה הזאת, ויפה אמר ר' זלמן מטולצ'ה, כאשר אני שובת ביניהם (הכוונה לנשמות הגדולות); אני זוכה לעוד נשמה יתירה כנהר אפרסמון היוצא מגן העדן העליון אופף את ריחם ועוסה את נשמתם, ואמר פעם ר' זלמן מטולצ'ה אם ישאלו אותו מה אתה מעדיף, שבת בגן עדן, או שבת בין הנשמות הגדולות? אענה: רבש"ע כל ימי חיי הקדשתי שיהא חלקי בין באי שערי הגן עדן, אבל בעד שבת אחת לבלות בין היהודים הללו מוותר אני על הכל, ובקריצת עין קונדסית הוסיף: בטחוני כי בעד חוצפה כזאת הקב"ה יעניק לי משניהם בידו הרחבה והמלאה. ואשרי למי שנתגלגלה הזכות לבלות חלק ניכר מחייו בין אנשי הרוח האלה אשר כל אחד מהם היה עולם מלא של גדלות ויהא זאת חסא בל: יכופר כאשר דור ההמשך של חסידיו בעלו לא ידעו ולא יכירו את כור מחצבתם, את הדורות של הוד רוממות תפארת חסידי בעלז אשר הורם עליהם הכורת ומקונן הלב" וי להאי שופרא בארעא הי"ד.

כאשר נשנת חרע"ד פרצה מלחמת העולם הראשונה, נאלץ מרן רבי י.ד. לצאת לגלות מלוויס אליו כל מטפחתו וגם עדת היושבים ומקורביו. בין גדולי הנשמות אשר יציאותו של מרן העמיד

אותם בפני דילמה קשה להצטרף למרן ולהפקיר את משפחתם בימים שאמוח הסיפים של כל היקום נזדעזעו או להסתכן ולהשאר בתוך קלחת המלחמה כאשר סכנת הגיוס רובצת עליהם בהסכמת משפחתם הוסכם שהם ילוו למרן כדי להנצל מאימת המלחמה המצטרפים למשמרת מרן רבי י.ד. היתה כל פמליתו של גדולי הנשמות היה גם ר' ישראל מהובניב, אשר עזב את ביתו עדיין רך בשנים, והובת החינוך הוטל על כתפי נשותיהם, אשר עשתו את מלאכתם במסירות ונאמנות, הם דקדקו בכל פרט ופרט לחנך אותם לתורה ולמעשים טובים בעדנו בן שלש, התחילה לשלוח אותו לחדר, וכאשר הגעתי לגיל חמש התחיל ככל בני גילו ללמוד תורה, וכנהוג התחילת בפרשת "ויקרא" ואז דרשה אמו שכל המנהגים המקובלים אצל ילדי ישראל, ביום שמתחילים ללמוד חמשה חומשי תורה יחולו גם על ילדיהם הן הלוותה אצל שכנים וידידים שעונים משעונים שונים וכל מיני קישוטים אשר על חזיתו, ושרשרת זהב שהיתה כל רכושה להתקסט בה אז על צוארו עספה אותו כסלית וע"י קרוב משפחה הונסאו אותו "לחדר" וכך נחקבל אחרי מאמץ כביר מצב אמו ע"ה כחלמיד מן המניין של לומדי חומש, עם פי' רש"י.

בשנת תרפ"ד אחרי שהארץ שקטה ומלחמת הדמים, עשה מרן את דרכו חזרה ממונקאטש לגליציה, וקבע את מושבו באופן עראי בעיר הולישץ, עד שיספצו את בית המגורים של מרן שנהרס במלחמה. בנחיים גדלתו בנו של ר' ישראל והייתי לנער אשר חינוכו התחיל להיות ולכן החליטו לעברו להולישץ ושם להתחנך תחת השגחתו של אביו ר' ישראל.

תקופה זו נחרתה בזכרוננו של הנער כמו אצל כולם כחקופה של חסול אופיו ובנית תשתית לחינוכו החסידי, וזה לווה אותו גם אחרי "שנתחמץ" ועזב את בעלז, תקופה זו נסעה בלב הנער אהבה עזה לבעלז על כל מכמוניה, בימים של מסבר ודכדוך מצא תמיד בזכרונות בעלז עידוד וניחאם בזכרונות הללו הדמיות הפרטיאכליות של גדולי הנשמות נפחו בו כח.

הכרתי לראשונה פנים אל פנים את יושבי בעלז, עד אז שמעתי מפי זקני מעשיות שונות על אדם היהודים אשר מבטלים את כל ישותם כדי להמצא קרובים לרבים, הם מוותרים על כל חיים נוחים, הם אינם להוסיף אחרי הארוחה החמה אשר החותנת מכינה בדחילו ורחימו למען חתנה אשר עתיד להאיר לה את זרכה בחיי עולם הבא, והם בוחרים בחיים קשים של לחם צר ומים במשורה, של שינה על הארץ או על ספסל קשה בבית המדרש, והעיקר להמצא במחיצתו של מרן הקדוש ועוז לעמוד בנסיונות הקשים ביותר, ובערבים כאשר קשחה על עול הסבל של דאגה פרנסה ועבודה קשה בזכרונות היה שוקע בדמדומי בין השמשות על נוסח הימים הללו, נזכר בחפילתו של ר' יעקב בעריש, של ר' יענקל'ה סיקולר, של ר' יוסלי ירצ'יבר, ומעל לכל, קולו הרך והמתנגן של מרן הקדוש, וכאילו מתוך אפלילית הלילה הפציע השחר וקרני שמש אדומים פזזו וחדרו לחשכת חביון לבד ועולם של אהבה, של מסירות, של שמחה אפפו את נפשו, ברגעים אלו נהפך לאדם אחר ונעלם, ומעבר לפרגוד העצבות הסתלטה עליו חדות חיים, גלי שמחה עילאית שאופפו את כל היקום נגרר לחזון הבבה הנפלא חזון של אנשי פלא של "הנשמות הגדולות" אשר כל העולם הגשמי מתנגד לפני הרוח המפעמת בחביון נסתם, ואשר מחוך ערגה אין סופית להתעלות מעל להשגה ולהגיע לחכלית השלימות.

בחדש אלול בשנת תרפ"ב כאשר היה נער בן שמונה, וביום חמישי לפני שבת סליחות, באותה השנה דרכו רגליו הראשונה על מפתן ביתו של מרן רבי י.ד. זצ"ל ביחד עם אמו יצאתי את עירתי אוהביב ואמא ע"ה בשעות המוקדמות של היום ולפני הצהריים אחרי הפסקת מנוחה בראווה - ריסקה הגיע להולישיץ. קרובי המשפחה מצד אמו קבלו את הנער בסבר פנים יפות, ושם התאכסנו עד שאמו חזרה הביתה, והוא נשאר תחת השגחתו הבלעדית של אביו ז"ל, ביום צאת אמו מהולישיץ בכה בזמעות שלישי שתקח אותו הביתה, קשור בכל נימי לבו לאמו, וגם אבי אשר עזב אותנו רך בשנים בן שלוש לא היה מוכר לי ולא היה בינינו שום קשר הודי, גם חבריו שלמדני ביחד בחדר חסרו לו, הוא המה בודד וערירי בעולם בלתי מוכר לו, אבל הפצרוזמיו של אביו שכנעו אותו, ומתוך שברון לב הוסכם להשאר בתנאי, שאבא לא ישאיר אותו לבד בעולם הזר לו, ואשר מסיל עליו אימה ופחד, כאשר התקרבו שעות הערב ואפלילית של ביו השמשות האפילו את אור השמש השוקעת, התגברו עליו געגועים הביתה, חסר היה לו לספיפת יד חמה של אמא בסרם עלה על משכבו, ולהשאר לישון לילה לבד אצל קרוב המשפחה הסיל עליו אימה ופחד, לא עודדו דברי הכבושין שהשמיע באוזני, גם לא ארוחת הערבי אשר הגישו לי במיוחד כדי לרצות בה את דכאון נפשי, ובמשך כל הזמן דרש להתלוות לאמו, ובדלית ברירה לפחות להביא את אבא, בהגיעם להולישיץ קבע מרן זצ"ל את מקום מסכנו של אבי בזירה שלו וכל לילה מציעים מקום לינה עכורו על שלחן ממדים, וכיוון שצעקותיו נמשכו ללא ליאות עד לשעות הלילה המאוחרות הלך בעל האכסניה וקרוב המשפחה לחפש את אביו כדי שיבוא וירגיע את כי קשה עליו לעמוד מנגד ולראות כאשר נפש יוצאת בגעגועים וחוצץ מזה גורם הוא להפרעות ונדודי שינה ליותר האורחים שהתאכסנו אצלו בבית נרגעתי אחרי שאבי בא ובדלית ברירה לקח אותי לישון יחד אתו על השלחן הרחב בביתו של מרן רבי י.ד. זצ"ל, באותו הלילה הכיר בפעם הראשונה פנים אל פנים אותו דמות אשר הרבה ספורים שמע עליו מפיו של הסבא ר' זלמן, בימים שהתארח אצלו היה מושיב אותו על ברכיו, והספורים היו קולחים מפיו ושבנו את נפשי, סבי שהיה גר והשתפכות הנפש הורגש בספוריו בחגי ישראל ובמיוחד בימים הנוראים היה מזמין אותו אליו, ושם בחיק הסבא כאשר רוחות מנסבות ושורקות באימה היה מספר לי ספורים חסידים אשר הסארו עליו רושם כביר, ולא פעם היה נפעם ונרגש, זכור לי חג הסוכות בימי מלחמת העולם כאשר אצל סבי היה גר קצין אוסטרו יהודי בעל דרגא גבוהה, והוא עזר לסבו לבנות את הסוכה ובאותו ליל סוכות הראשונה, התחיל לספר על סדר האושפיזין אשר באים כל שבעת ימי סוכות לבקר כאורחים נכבדים בסוכות של ישראל באותם הימים היה כל כך מוקסם מספוריו של סבו שישב שעות ולווסט עיניים לפתח הסוכה ומחכה לכניסתו של בעל האושפיזין של אותו יום, לא עזר שום הסבר של סבו כי איננו ראויים עדיין לראות אותם ורק אחרי ביאת הגאולה השלימה נזכה לכך, לא רצה לוותר ובכליון עיניים חיכה לאותה הרגע, שדוד המלך עסרה של זוהר על ראשו יופיע בפתח סוכתו של סבו ויבשר את כשירת הגאולה, במיוחד ידע סבו לספר על נסים ומופתים אשר מרן הקדוש עם כל מי שבא לתנות לבו לפניו, והנה היום הוא עומד פנים אל פנים לפני הדמות הפרטיאכלית אשר זקן לבן בעל ספרים גולשת על חזהו, ובצעדים איסיים ניגש לשלחן הגדול עליו חציעו את חמצע ממסמט בידיו את המזרון, ומיד ניתן הוראה למלאות אותו בקט, והנה הוא פונה אל חנער ובאחבה אנהבות מלטף את פאותיו ואומר "קוראים לך פייבלי דע לך שאבא שלך הוא חלמיד חכם גדול, וחוא עוסק בתורה יומם ולילה, לו הייתי

עושה כמוהו, אבל מה אני יכול לעשות אלפי יהודים צובעים על דלתי ומבקשים את עזרתו האם אפשר לסרב להם?" רעד וצמרמורת אחזי, הנה עומד אני לפני מרן אשר מבט עיניו מסיל מורא ופחד על אלפי אנשים והוא נמצא קרוב במחיצתו ודוקא לפניו הוא מתנה את לבו ומטבח ומפאר את אביו כי בלימוד תורה עולה גם עליו, והוא היה עושה כמוהו, לו היתה הזמן מאפשרת לו זאת, מאותו הרגע בעיני דמות אביו העפילה בעיניו למרום הפסגה. הוקרתו אליו אביו הלכה וגדלה

אליו אביו הלכה וגדלה אהבה אליו

ובמוחו הצעיר התחיל לתאר עד כמה עשה הקב"ה חסד עמו, שזכה להיות בן לאדם אשר מרן לבד הוא ממעריציו וממוקיריו ומאחל לעצמו להיות לומד תורה כמוהו, התחיל הנער להתחקות על צעדי אביו, כל מעשיו היה כחידה בעיניו עצם ההתמדה שלו בלמודו הדחמו לעתים כאשר התעוררת בשעות הקטנות של הלילה, ראיתי אותו עומד עם ספר בידו מאחז ונר חלב בידו השניה, נשען בגבו על התנור המפיק חמימות ומתעמק באיזו סוגיה, מצחו הגדול מקומם ועיניו שקועות בדפי הספר, מבלי להרגיש מה שמתרחש מסביבו, אותו הרגעים עוררו בי פחד נסתר, ובכדי להחזיר אותו לעולם המציאות היה מפציר בו ומתחנן לפניו: "אבא באלישון:"

הוא הישר את מבטו אליו ואמר: "בני! אסור לבלבל את מוחו של אדם בשעת למודו", אבל הוא הביע את בקשתו בסוגי מלא תחנונים שכנראה קשה היה לו לעמוד בסריבו, בעדינות נסק את דפי הספר שם אותו על המדף ועלה על משכבו, התכרבל בשמיכה והתקרב יותר ויותר אל אביו, ידו נחה על ראשו והצמיד אותו לחזהו, הרגעים האלה גרמו לו אושר בל-ישוער הוא נרדם מיד—נשן שנת ישרים, וכאשר קם משנתו לרדב לא מצא אותו בקרבתו, משעות הבוקר המוקדמות הוא ישב בין חבורה של בחורים חובשי בית המדרש, ואמר לפניו שיעור בגמרא עם כל המפרשים, ושעות רבות היו יושבים ומתווכחים בדברי תורה, ואבי מדי עברו על ידם פניו קרנו מרוב אושר לאט אבל

חרר למוחו תפקידו הרם אשר אבי ממלא כתוך ההאידכיה הבלזאית, מבלי עדיין להעריך נכונה את הדברים הייתי מתפאר לפני אנשים שאנו בנו של ר' ישראל מהובניב לא השגתי עדיין עד כמה חסידי בעלו מתאבים להתפארות כזאת, ואביו כאשר שמע פעם כי פעם בזמן שר' יואל חלק בין העולם כזיתים. נצל את הזכות שהוא בנו ודרשתי את הכזית מעל כל הראשים, קרא אותו הצידה עלה אתו אל דירתו של ר' מוסלה לעתיד הרב מבילגורייא שהיה אז תלמידו, מסוף הספרים הוציא את ה"נועם אלימלך" ובהגיעו פרשת לך לך אמר: "תראה מה שאמר ה"נועם אלימלך" על התפארת כזאת", "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", חיינו: מבית אביך זה רומז למדרגה, ושם הוא מונה שלשה דרכים שחייב אדם להגיע לעבודת הבורא, דהנה עיקר התפארת השפלות באים לאדם ע"י

שהוא מתגאה ומתפאר באבותיו שהוא בן גדולים, וצריך לצאת מהמידה הגרוע הזאת להתפארת אחרת הטוב בעיני ה' ואדם, ואין אני עדיין גדול כזה שאתה יכול להתפאר בי, ומהיום והלאה תסתור להיות "אתה" ולא להתפאר בזולת, ואל תנצל שום החקרבות שאנשים מקרבים אותך אחרת יהיה לך עסק עם ה"נועם אלימלך" ואני מיעץ לך לא להרגיז אותו, חיובו של אבי ז"ל המתקן עליו במקצת את נקיפת מצפוניו שהשתמשתי בו הנער צורך בצור מחצבתו, אבל הרבה חושנים כאשר עלה בדעתי לנצל זכותו של ר' ישראל הופיע לנגדי ה"נועם אלימלך" ובאצבעי המראה כאילו איים עלי: "אל תנצל זכות זאת!" וכך במשך הזמן ידע להכיר

את גדולי הנשמות אשר עמלו וספחו ערוגת הבושם של חסידות בעלז, ועליהם במידה סדלית שפתי ואפשרו זאת ארחיב את הדבור, אין ברצוני להעלות על הכתב את אלו אשר צעדו בשולי הדרכים של חסידות בעלז, ואשר גם הם לא היה קסלי קניה כלל ועיקר, ונעסוק בעיקר באלו אשר בזמנם היו עמודי התווך בעולמה של בעלז ובפרט שעשו זאת אחדים לפני, אשר כתבו ספרים רבים על הדמיות המפוארות של חסידי בעלז, ובזה הקימו יד וסם לדורות הבאים הרוצים להכיר את שולשלת בעלז בכל תפארתה.

שאלו פעם למשכיל. אחר שהיה מתלמידי בית בעלז ו"התחמק", מה נשאר בך מבעלז? ג' דברים (הוא ענה: א) אהבת ישראל ב) מסירות הזולת ג) שונא בצע וכל זאת למדתי בבעלז. מי שאומר שיש מישהו בעולם אשר אהבת ישראל מושרש בנשמתו כמו אצל מרן הקדוש אינו אלא סועה, אנחה קלה של יהודי היה מרעיד את נימי ליבם של אדמו"רי בעלז, מידה של אהבת ישראל טבוע היה באפם, ואנחה קלה מליבו של יהודי אמרה היתה שגורה בפי של מרן רבי י. ד. וצ"ל כאשר נודע לו כי מישהו מבני משפחתו השתמש בכספו על דברים חריגים מהמקובלים בבית בעלז היה אומר: "אלי באים יהודים ומקדישים לי את פרוסותיהם האחרונות, את לחם חוקם של ילדיהם, ואתם מבזבזים כספם על שסיות שכאלה?".

ובימי חוליו כאשר כל תנועה גרם לו סבל רב, לא נח ולא שקט, ופעל בלי הרף, לספר מצבם של יהודי פולין, הן בענייני רוחניים, והן בענייני גשמיים. ופעם ביום א' וסליחות כאשר מחלתו גברה עליו, והוא סבל מכאבים עד כדי כך שלא יכול היה לרדת ממסתו. ודחה מטעה לשעה את זמן אמירת הסליחות, ולבסוף התגבר על חוליו והלך לבית הכנסת, כאשר השמש עמדה כבר ברום השמים, וראה את כל הצבור הממתין בסבלנות לבואו, ממש נבהל מפני סרחת הצבור, והתחיל להתרעם על משה איסר, הלמאי הוא לא הודיע שיאמרו בלעדו, ושלא יחכו לו, ענה ר' משה איסר: "העולם יודע כי המחלה מונע מהרב ללכת לסליחות, ובשום אופן לא רצו לוותרו מלומר סליחות בצוותא עם הרבי", ביקש מרן שיעמידו את הכורסא במקום בה עמדה ובמבט עיניו בחן את כל קהל חסידיו ואמר: רבש"ע ראויים הם קהל חסידי שיכלו לעבוד אותך מתוך הרחבת הדעת, תן להם שנת ברכה והצלחה עליהם נחה מבנים ובני בנים ושנזכה ביחד הגאולה השלימה בפועל ממש, ואעפ"י שמעשה זה קרה ביום הראשון של סליחות, וידעו אנשי שלומינו כי אדמו"ר בעלז אין נוהגים לבקש בבקשות כאלו סתם בדרך לסליחות הרי עורר הדבר תמיהה, וניסו לפרש את הדבר לסובה, כי רבו המקרים אשר אברכים אשר מלאו כריסם בתורה ובחסידות התחילו פתאום לקרוץ עיין בספרי מינות, והתחילו לסלסל בפערות, ולשנות מנהג אבות, בלבוסם מקרים כאלו עוודו צער רב בלבו של מרן, ויצא במלחמת חרמה נגד המחזשים בלבוסם, והרבה לעסוק בעניינים כאלה בכדי להחזיר את הפורשים למוטב, לעתים תקופות בין בתורות ובין בשיחות חולין היה מזכיר את ענין הלבוס, שינוי הלבוס מעיד על שינוי בנשמה, ופירוש: "שמלתך לא בלתה" ודרשו חז"ל שגדלו עם הלבוס, הכוונה שצריך לגדול רק עם הלבוס העבור והישן, ולא לשנות בו מאומה.

ואמנם דייקי חסידי בעלז לא לשנות במאומה ממנהגי בעלז, בנאמנות ובמסירות לעברם חנכו דור צעיר שיהיו ראויים כדור ההמשך, והימים ימי מצוקה ליהודי גליציה, דאגת הפרנסה דובצת על כל ראש בית אב, יהודים נרדפים ע"י שונאי ישראל הממשלה הפולנית אמנם מתנגדת להשתמש באלימות אבל חרם על המסחר היהודי! אדרבה! להצר את צעדי היהודים ולהוציא מידם את פרנסתם הדלה ולמסור את הכל לידי בני עמם מצאו כלכלנו הממשל תמוכה וסעד, ובתוך המצוקה הכלכלית ודחיקת רגלי היהודים ממקורות פרנסתם, ביחס הלגלגני למושקה, ובלחץ בלתי פוסק לרוקן את כיסי היהודים ע"י מיסים שונים, האיר ליהודים אלה אורה של בעלז במחשכי העיין, זרם בלתי פוסק של צעירים נהרו להמתופף בזוהר קדושתה, להתעמק בתורה ובחסידות למצוא פורקן לכיסופי הגאולה הפוצים ועולים מחביון נשמתם יומם ולילה, בהפציע השחר בדמדומי בין השמשות ובאשמורת השלישית של הלילה לא פסקא גירסא מקומא, למרחקים נשמע קולם הערב של אברכי בעלז, וכאשר השקט השתרר ושעות הקסנות של הלילה התקרבו אפשר היה להאזין לקול משם כנפי השכינה קול המתנגן והולך פורץ את מחשכי הליל מבית המדרש של בעלז נשאו את חזון הפדות ליהדות הדוויה הערוגת לגאולה.

תפקיד חשוב מאוד בחינוך הדור הצעיר שזרם לבעלז מכל ערי גליציה הוסל גם על ר' ישראל מהובניב, הוא ריכז מסביבו חוג של צעירים ובעלי מוחות מבריקים אשר ידיעתם בלמודי הקודש בחריפות ובקיאות, ורוב השעות הפנאי אחרי שהוא מילא גם תפקיד כשר החינוך כביכול בחצר הרבי הקדוש את זמני לחוג המצומצם של אברכים אלו, וע"י כך זכה מצדו של מרן רבי י.ד. וכאשר נכנסתי לעול המצוות שחל ביום חמישי לשבת, וספאת חוליו התפלל בחדרו במנין מצומצם של בני עליה. קרא לאבי וציוה עליו להביא את בנו להתפלל אצלו ושיתחיל בהנחת תפילין בנוכחותו ואעפ"י שבאותו היום היה חוב גדול לעלות לתורה בכל זאת ביקש ממנו שיותר, כי עליו להעניק את הזכות לבנו של ר' ישראל, אבי ידוע היה כמסכת רבת הוד, מוחו הצליל הרקיע אל על, ופעם באחד הלילות של חודש סבת הארנכים, ישב אבי עם אחד מגדולי הנשמות תלמיד חכם וחריף מוח, והשיחה נסבה על הענין של "שעור קומה", מדי פעם כאשר התקרבו אליהם בני-סליא של החברה, נשתתקו השניים, כי בבעלז גורסים כי לצעירים אסור להציף בפרד"ס שלא יפגעו, השיחה נמשכה עד לשעות הקסנות של הלילה, הכפור חדר לבית המדרש הגדול, ובחוץ נשבו רוחות עזות, נשענים על על התנור ממשיכים השניים לרקום את הרעיון המסטי לפניהם פתוח ה"אודרא רבא" של ספר הזוהר, ושניהם משולהבים מתעמקים בכל תג ותג, עיניהם מפיקות של זוהר, ובאשמורת השלישית, כאשר קריאת השכוי ומפריע את דממת הליל, נזכרים כי הנה יום חדש מממש זכא, ושם בשמים מתחילים לגולל את מפני האור קמים השניים וצועדים בצעדים איסיים לאכסנייתם לפוש ולהתרענן לקראת היום המשמש ובא, באותו בוקר כאשר נכנס אבי לחדרו של מרן כדי להתפלל תפילת שחרית, רמז לו שיגיש אליו, הלז ניגש באימה ופחד כאשר דא לרא נקשיו, הרכין את ראשו במקצת לאות הכנעה, ועשה את אוזנו כאפרכסת כדי לא להשמיט אף הגה מדברי רבו, ואמר: נראה אתה עייף מאוד, צוויתי עליך ליטון לפחות ארבע שעות בלילה, ואת זה רוצה אני שתקיים, חסיד הסומע לדברי רבו יכול לחגיע לדברים שעומדים ברומו של עולם אפילו בתוך שנתו, מי שרוצה

לעבוד את השי"ת בתמימות לא צריך לחפש אותו, כי "כבודו מלא עולם", ובספרי חסידים נאמר: "כי תכלית כל היגיעה לקיים תורה ומצוות" להגיעה לאהבת ה', הבין ר' ישראל כי מרן מחכוון לשיחתו של אמס בנוגע לענין של "שעור קומה", ומאז הפסיק לשוחח ולשתף אחרים בלמודי הזוהר, אולם המשיכה לספר הזוהר שבה את לבו בספר הזוהר מצא פורקן לשלהבת התשוקה לעלית נשמתו, כאשר מוחו החריף חפש לגלות סמירין וסתומין כדי לתת לחביונות נשמתו, שקע אבי בספרי קבלה ובעיקר בספר הזוהר, וספר ר' חיים ויסאל, כאילו חפש במרגיע להעניק למוחו החובק זרועות עולם לדלוף לרוזין דרוזין ולטמיר הסמירין ולדלות ממנה את פנינו המסתורין אשר דק מוחות אשר אינם יודעים מעצורים מסוגלים להגיע לכך, אשר כל יחיד מאנשי הנשמות הגדולות שוקע בלמודי הזוהר לפני עצמו, וגם יש שיחות בצוותא, שיחות כאלו אינם נקלסים במוחותיהם של צעירי החברה, אבל הם לאל-על ואין הם נמצאים בעלמא הדין, כי נשמתם מרחפת בחלל ומתמזגים בקדושה עליונה בבחינת "לית אתה פנאי מיניה" "וכבודו מלא עולם", ואמר פעם ר' שלמה סיקולר: שהיה ידוע כגדול בישראל, "כאשר יהודי רוצה יכול הוא למשש את הקדושה בשתי ידיו". התרוממות הרוח והתעלות רוחנית הורגש במיוחד בימי החגים אצל החברה הקדושה, כל חג נשא בחובו כיסופים לקדושה עליונה, ונזכר אני באחד הסעיפים בחג שמחת תורה, ר' שיעה מראוה ור' יוסלה מירצ'יבר, החרי ריעין דלא מתפרשין נכנסין לבית הכנסת הגדול ותופסים מקום ע"י האלמר, כדי לראות משם ההקפות ואת הרקודים בליל שמחת תורה, אליהם מצטרפים עוד כמה אילוני רבה, והשיחה קולחת על הנקודה הסמירה שבסמירות, מצחו הרם של ר' שיעה מבהיק מלובן, עיניו סגורות אבל מבעד לשמורתו הם את אור הגנוז שבחוכם, ומתוך שלות נפש ואתנחת אחר כל משפס הוא אומר: במעמד זה כאשר אנו מחכים שהרב הקדוש יכנס להקפות, עלינו להבאיר לעצמנו כמו שהקב"ה בשביל אהבת האדם צמצם את אורו הגדול וגנוז והסתירו כדי להעלותו לאהבת השם, עאכ"כ על האדם להניח את כל עניני הגשמיות ולהדבק באהבה וחשיקב בקדושת הבורא ושלא יהא שום מניע לא מבית ולא מבחוץ כדי להגיע לתכלית השלימות.

ובליל שמחת תורה האמור, כאשר אפלילותות מסתורית אופפת את בית הכנסת, והדוחק בין האלמר והמדרגות המובילות לארון הקודש הולך וגדל השטח המקצוי לרקוד מרן הולך ומצטמצם, ועבודה רבה מחכה לאברכים הממונים על הסדר ובראשם אבי יעמדו לפני רבים כדי להרחיב את המרובע ארבעת העמודים המיועד לרקודו מרן הקודש, כל רגע מופיעים פנים חדשות של בני עילאי אשר בידם "חוקה" משנים לעמוד במרובע ע"י ארון הקודש בזמן הרקודים, באימה וברעדה עומדים גדולי הנשמות במעגל והם מלווים את רקודו עם הנגון שלו, הנגונים הללו אומרים חסידים: שרשם מבית הרבי אלימלך מליז'נסק, ומאז סיגלה לעצמה בעלז את הנגונים הללו אשר הם מזמזמים מתוך ערגה וכוסופים בין השמשות שעת החסד והרחמים ירדה בין כותלי בית הכנסת, השמש נסה לצד מערב ושמים אדומים חדרו דרך החלונות בית הכנסת, בנרשות המשתלשלות מתקרת בית הכנסת נדלקו נרות המפזרים אור מעומעם וצלליו מרקדים על גבי הקירות, לאס מחמלא בית הכנסת עם הנשמות הגדולות, ביניהם ר' שיעה מראוה ור' יוסלה מירצ'יבר ור' ישראל מהובניב, חפסו מקומם במרובע המיועד לרקודים בליבותיהם בוערת התשוקה כגחלת לוחשת למחוי זיו מרן הקדוש, פתח ר' שיעה ואמר: "אי' בזוהר הקדוש ר' חייא מפרש את הפסוק;

הארץ אשר אתה שוכב עליה, לך אתננה ולזרעך" וכי רק המקום הזה הבטיח הקב"ה ליעקב הרי כמה אמות היו אלה ולא יותר, מלמד שקיפל הקב"ה כל ארץ ישראל באותו ארבע אמות וכמו המקום ההוא שכלל כל ארץ ישראל, הוא ר' שהוא מאיר כל הארץ עאכו"כ שהוא שקול כנגד כל העולם, זכות גדולה לנו שאנו נמצאים בקרבתו של צדיק הדור אשר אודו מאיר לכל הארץ ולדריים בה, שזוכה יכול לחוש את קדושת ארץ ישראל שקיפל הקב"ה בתוך כתלי בית הכנסת הללו, החזיק אחריו ר' יוסלה מירצ' יבר ואמר: "גדלותו מי ימלל, הלא כל הנסתרות גליין ליה, במוצאי שבת סליחות כאשר גמרתי להעתיק את התורה ולהעלותה בכתב, הכנסתי את הדפים למעון קדשו, לקח מרן את הדפים ביד ועוד סרס דפדף בהם אמר: "ר' יוסלה! חז"ל הזהירו במסירת דברים בטם אומרים, ומה שאמרת דאי' בספר "נהר שלום" מר"ש שרעבי ז"ל דאי' בגמרא שיש ב' חילוקי כפרה ומהם מה שקשה לחקן בחיים", בשם א"א זצ"ל אמרתי, ובאותו מעמד בקשתי להביא עס ודיו ולחקן ולכתוב את המלים "שמעתי מפי א"א ז"ל", אבל שיני דא לדא נקשין ידי רעדו וכאשר פתחתי את הדפים וראיתי שאמנם לא הכנסתי את המלים, עבר בי צמרמורת, לא יכולתי לקחת את העס ביד כל כך מפחד, ניגש מרן לקח ידי בידו, ואז גליתו כי במקום שהצטרכתי להכניס את המלים "שמעתי מפי א"א ז"ל" נשאר רווח ריק כדי למלאות בו את המלים, עד היום קשה לי להבין איך השארתי את הרווח בדיוק במקום המיועד למשפט הנ"ל, מכאן אפשר להבין כמה גדולה זכותינו שאנו חוסים בצולי של האי אילנא רברבאי: ומה החרה החזיק אחריו ר' ישראל מהובניב, הלא כל דבר שלהם זה רוח הקודש.

"ידוע על הבקור של חיים מצאנו ביחד עם בניו אצל מרן ר' שלום זצ"ל, ומצא אותו לשבת אם הרבנית ע"י השלחן, שאל ר' חיים את בנו: "איך נראה לך הרבי מבעלז? ענה הבן: כאדם וחוה לפני החטא, אמר ר' חיים: גם אני ראיתי אותו כך ונצר קודש הועיד בזמנו את מרן שליט"א לתפקיד הרם של ממלא מקומו, ומי שענינו בראשו, רואה פנים אל פנים שהשכינה מדברת מחוץ גרונו", וזכה לשמוע את רוח הקודש באמרותיו.

מאז הבעש"ט זי"ע ועד מרן הקדוש הננו עדים שהכל מתרחש בעולמו של הקב"ה, לפי רצונם של צדיקי יסוד עולם אלו, בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ועוד נזכה לצעוד ביחד איתם לקראת משיח צדקינו ונגאל בגאולה שלימה במהרה ובזכותם נזכה שלא יסלוס בנו יצר הרע, ונהיה ראויים להתאבק בעפר רגלם, אשר רוממות רוחם וגודל מחשבתם אין להעריך ע"י בר נס. שמעתי שחסידים מספרים על רבי ר' זוסיא ורבי ר' אלימלך מליז'נסק, שיסבו בימי שחרותם ולמדו בספרי קבלה ומצאו שם כתוב כי כל הנשמות כלולות בנשמתו של אדם הראשון, פנה ר' זוסיא לרבי אלימלך ושאל: "פלא הוא בעיני אחא, הלא גם נשמתך סהורה וקדושה היא וגם היא כלולה בנשמתו של אדם הראשון, ולמה לא עכבת אותו מלמרות את פי ד' ולאכול מעץ הדעת?" החזיר לו: אחא רבי אלימלך, לולא היתה נשמתו מעכבת בעדו מלאכול מעץ הדעת היתה תמיד מלא ספיקות לגבי צדקתו של הנחש, אולי צודקת היא באמרה: "כי יודע אלוקים כי ביום אכלכם ממנו ויפקחו עיניכם וחיייתם כאלוקים". וידוע לך אחא כי פי הנחש מלהטיל ספק באמונה, יודעים אנחנו כמה חלויים אנחנו בחסדו של הקב"ה, ואין בכוחו של חסמאל להטיל

ספק באמונת האדם באלוקי דישראל. מכאן אנו למדים, כי האדם חייב ללמוד גם מסירות נפש
 איך לעבוד את הקב"ה, צריך לדעת איך לפרש את פעולת הס"מ, אם יש להאדם את הכוח והתבונה
 לתרגם את כל פתויי הנחש הקדמוני כדי להדבק בעבודת ה' מכאן ועד לחכלית השלימות הדרך
 היא קצרה ביותר. השיחה קלחה ובנתיים החשיך היום, בית הכנסת התמלא מעל גדותיו הכיסופים
 הלכו והתגברו, והנה נשמע רחש שהרעיד את הלבבית בבית הכנסת אשר אלפי אנשים התאספו בו
 מבעוד צהרי היום, הושלך הס, אלפי אנשים עצרו את נשימתם כדי לא להפריע למחשבות הקדושות
 של מרן הקדוש, והנה סדר ההקפות התחיל, ר' דוד גציל'ס מסלסל בקולו ומכריז על מרן הקדוש
 שכל הקהילה הקדושה מכבדת אותו באמירת "אתה הראית", בבית הכנסת שרר שקט בל יתואר, כמעט
 שמעי זמזים הזביב שעפה באויר. והנה נשמע קולו של מרן: "אתה הראית לדעת כי ד' הוא
 אלוקים אין עוד מלבדו". ולמרות שבשנים האחרונות מצב בריאותו הולך ונחערער, שומע הקהל
 קול חוצב להבות אש, קול החובע ומחריע "עמך ישראל בגלות עד מהי, רבש"ע והיו
 בניך נדונים לכך, שלח כבר את הגאולה כי באו מים עד נפש, וקולו הולך ומתגבר, "אין
 עוד מלבדו" רעד וצמרמורת עובר באלפי הנאספים, כולם מורידים את עטרוניהם מעל עיניהם,
 כולם רוצים להתייחד עם כוונותיו של מרן הקדוש, וכולם עיניהם בהתלהבות רבה "אין עוד
 מלבדו". והנה מחלקים את ספרי התורה בין מקורבי המשפחה להקפה הראשונה,
 אחרי ההקפה וכן אחר כל יתר ההקפות, רקד מרן במרובע שבין ארון הקודש ובין האלמר, לכל
 הקפה הניגון משלה בבעלו העתיקי אותה מימי הרבי שליז'נסק ויתר תלמידי הבעש"ט, בשעת
 הרקודים הצפיפות הלכה והתגברה, אנשים תפסו על זיו שבקיר כדי לזכות ולראות את הרקודים
 אחרי כל ההקפה, והנה הריקוד הראשון הגיע, אלפי גרונות פצחו בשירה, שירה של התלהבות,
 שירה של התפשטות הגשמיות, של ביסול "היש", הרגליים כאילו מתרוממות מעצמם, וכולם
 מרגישים הנחקות מהארציות וגלוי זיו וזוהר של אור הגנוז. פי' הבעש"ט דע מה למעלה ממך,
 כל מה שאתה רואה, למעלה הוא מסך. באותם הרגעים הרגישו כי האדם יכול להתעלות ולהעפיל
 למרומו ההר, כי אם האדם דורש את זאת מעצמו כי הוא מסוגל להגיע להשגות בדבר האלקות
 וחבריהם תחושתו העצמית, וכח רצונו להפעיל אל על נשמתם של חסידי בעלו נמצאים תמיד
 במצב של נדום ונעים, חסיד בעלו מעמיק חדור למאורעות היקום וקודח גם עמוק בנפשו,
 לא נותן שקט לנשמתו כי הרצון להתעלות אינו משתלב בשקט נפשי, מי שרוצה למצוא את עצמו
 שיקח פנס ביד ויצא לחפש בדרכים ימצא מה טוב, לא ימצא-שכר הליכה תמיד יקבל. אמר ר'
 שעיה מראוזה. חסיד בעלזאי שמשש שלשה אדמו"רי בעלו, הוא היה אומר: שואלים אותו מה דעתו
 על ר' מיכל'הז איננו יודע הוא עונה: "כי ר' מיכל'ה של מחר אינו אותו מיכל'ה של היום,
 ומחרתיים הוא לא יהיה אותו מיכל'ה של אתמול, כי רק סוסים עומדים על אותו האבוס כל
 הזמן ומעלים גרה אותו הקש, אוי לו לאדם שהוא נשאר היום מה שהוא היה אתמול", אור וחושך
 משמשים ביחד מאז בריאת העולם, על האדם לגולל יום את החושך כדי להאריך את היום,
 כי זהו תפקידני, לעשות מהחושך המשך של האור רצה הקב"ה שהן הסטרא דאחרא והן הסטרא
 דקדושה יסלסו בנפשו של האדם עליו לבחור בסוב להסלים את הניצוצין וקדושינן, ולהתגבר
 על הס"מ זאת מלחמה אין סופית, יום יום הוא מציץ מן החרכים איך ללכוד אותך, הוא עושה
 זאת בחכמה רבה, לפעמים הוא מופיע על ירך ובקשי של משי, לפעמים כידיד הדואג לך
 ולבני ביתך, ולפעמים כבעל מופת וכמשיח, על האדם לדעת להכירו ולהלחם בו מלחמת חכמה.

ולתכונן לפגוש אותו למחרת טוב, חסיד בעלזאי עלה על משכבו כדי לרענן את רוחו לקראת היום החדש המשמש ובא כדי לעמוד אחר לקראת כל הפתעה הנושא בחובו.

ר' יואל מאסטער אשר בתקופה רבה שימש כראש "החברה" ובמחלק האוכל בין אנשי "החברה" היה מעמיד ע"י מיטתו גיגית וסיר מיים לנשילת ידיים, והוא הסביר, היצר הוא כל כך זרוז תן לו רק שניה של זמן והוא כבר משלס עליו, לכן מיד כאשר אתה פותח רק את העניים אל תתן לו פסק זמן הזעיר ביותר, סול ידיך! ומיד בירך "אשר יצר", קצת עצלנות גורמת כבר למלחמה ארוכה וקשה, הוא אורב לך ומפתה אותך הנה הוא אומר לך: "הכפור גדול, מתחת לשמיכה כל כך חם, אל תיסול ידיים בקור כזה תפסיק לשרת את הקב"ה בעוד שעה, אל תתן לפתות אותך, מיד תתגבר כארי ובכוונה גדולה תגדל לקל שהחזיר לך נשמתך ואותו גרש ממך".

ר' ישראל מהובניב שר החינוך בחצר הבלזאית היה מגדיר את הופעותיו של הס"מ בצורה מאוד
זייר, לקמס מצח באביו ורבא, כי באותו הזמן עבר על יד שלחנך אחד הנשמות הגדולות ורצית בתמימות כביכול להעיר את תשומת לבן אליך, דע לך כי זה הוא הוא אחו בציצית ראשך אל חתן למשוך אותך, גרש אותו ממך והלאה, חז"ל אמנם אמרו "אם יפגוש אותך מנוול זה משכחו לבית המדרש", זה אמור לגבי אנשי, אבל בבית המדרש יש מנוול יותר חזק, יותר מסוכן, ולכן התנגד לו בכל כוחותך ואל תהיה סרף לתחבילותיו.

וכך הגיעו ההקפות לסיומן, ור' יעקב בעריש פרש לפינה והתחיל להתכונן לזמר "תורה הקדושה" מהסליחות של יום צום גדליה שהיו שרים בליל שמחת תורה ג' פעמים, וכל פעם בהגברת הקול, ור' יעקב בעריש שהיה רגיל לומר את הסליחות בכל שנה שהיה מלא חרדה, שלא יכלם ולא יכשל ולא יתחיל בפעם הראשונה באוקסבה גביה מדי, ושגירתו תמצא הן בעיני מרן הקדוש וביתר אנשי החברה הקדושה, קולו שהיה צרוד חזר עד לנימות הדקות שבלב, רק הכריז הגבאי בשם מרן: "ר' יעקב בעריש תורה הקדושה"! הושלך הס בחדר הגדול ור' יעקב בעריש מרוב אימתא דצבורא דא לדא נקשין, התחיל בקול נמוך וצרוד "תורה הקדושה" התחנני בבקשה פני הצור נערץ בקדושה" גל של החרומות הציף את כל הקהל שהתאספו לסעודת ליל שמחת תורה, שעות רבות מהערב השמש עד לשעות הקטנות של הלילה עמדו הם בצפיפות רבה דבוקים למקומם כדי לזכות ולראות את פני מרן הקדוש, כרגעים אלה כאשר ר' יעקב בעריש שר בקולו המלבב את הפסוקים הראשונים של: "תורה הקדושה" גל של התעוררות הציף את ליבם כבמטה קסמים, גזו עברו כל הבעיות הארציות אין עוד צורך בשום דבר, כל ימות השנה של פרנסה, בריאות הגוף, בני חיי ומזוני, מתגמדים ומתסססוים באותם הרגעים, והשמחה גואה והלב פוצח בשירה והרגליים מתרוממות ויד על כתף ומעגל של רוקדים הולך וגדל הולך ומקעצם ומבלי להרגיש נפתח המעגל ור' שעה מראווה בעיניים עצומות מוביל את הרוקדים מבעד הולת הרחבה של חדר הגדול החוצה ובין החצר ובין בית הכנסת שטחוע שטח רחב ידיים, ושוב מכולבים ידיים והמעגל הולך ומתרחב, וזעירי החברה המרגישים כי עדיין אינם

ראויים להשתלב במעגל של הנשמות הגדולות עומדים מסביב מוחאים כפיים ופוצחים בסירה ארירה, והקצב הולך וגובר הנה מרן ניגס לחלון מסתכל לרוקדים ואז ההתלהבות מגיע לשיא, להתפשטות הגשמיות ממס, ואז מרן נותן סימן, "די" צריך לשוב לעלמא הדין לנוח במקצת ולהתחנן לקראת יון של שמחת תורה.

יום "שמחת תורה" בבעלז, אשרי עין ראתה זאת, כל מנהג מקדמת דנא עוד מימי האדמו"ר הראשון נשמר בקפדנות רבה, ביום שמיני עצרת אחרי הסעודה היה ר' שיעה שמס לוקח שק תפוחים לקומה העליונה של בית המדרש אסף את הצאן קדשים היינו: ילדי העיר, הוא היה מלוכס כרועה וקלונס ארוך בידו צעד בצעדים מתונים עד ילדים התאספו מסביבו כל פעם, צאן קדשים והילדים עונים במקלה וכאשר הילדים התאספו כל בית המדרש ובין בית הכנסת, עלה ר' שיעה לבית המדרש של החייטים ומשם השליך תפוחים וכאשר הילדים הסתערו על התפוחים נהפכו לגוש אחד, החיו עליהם מים, מי שלא ראה זאת לא ראה שמחה מעולם, שמחת בית השואבה, אמר פעם רבי י.ד. היה נוסכת שמחה בליבם של היהודים כמו צאן קדשים אלה, ביום שמחת תורה היו הנשמות הגדולות מלווין את לתפילות בשירה ובלפודים והשמחה רבה ביום הזה, אי אפשר לדלג ולא לספר על סעודת שמחת תורה אצל ר' דוד גציל'ס, מנהג עתיק יומים היה נקום אצל ר' דוד גציל'ס כי ביום שמחת תורה היה מזמין לבית את הנשמות הגדולות, ועד עכורס סעודת מלכים ביום הזה, לסעודה זו הוזמנו השמנה וסלתה של חסידי בעלז, וגם חלק מצעירי החברה אשר זכו שהנשמות הגדולות יכחירו אותם כדור העתיד של חסידי בעלז, מובן שעל צעיר שזכה לכך הרגיש כי בעתיד הקרוב מחכה לו תפקיד רצוני בחיי החברה, ואמנם בחורים אלה, ידועים היו כפנינים הזוהרים בשמי יושבי בעלז, די להזכיר אחוים מהם, כדי להוכיח כי בסעודות אלה חתכו הנשמות הגדולות את עתידים של צעירים אלה, בראש וראשון פיישו מראווה גדול בתורה עני וצנוע, כל מלה שיוצא מפיו שקול ומצוד בעודו צעיר לימים, היה הרב מסרנופול מחפש את קרבתו ומרבה לעסוק אתו באהלה של תורה והוא מצא כי בעתידו של בחור זה צפון אהבת התורה אשר תאיר לגדולי הדור, באור שבעת הימים. השני ר' לייבלי מהובניב, עליו אמר פעם רבי י.ד. "לו עמדתם בשעת ההקפות כמו הבחור הזה לא הייתם מכבידים עלי כלל וכלל", ומאז עלה לייבלי המעלות. השלישי ר' אשר מהובניב, לא חריף ולא בקי, אבל מסירתו ואהבתו לחברה לא ידעה גבול, הוא היה עוזר לר' יואל מאסער כמחלק האוכל לחברה, ואשר ידע כל בחור למי ירבה ולמי ימעיט מי שזקוק למנהג כפילה ומי שמסתפק במנהג רגילה, בלי כל הערה ובלי שמץ של תעומת היה מקציב לכל אחד את מנתו לפי צרכיו. הרביעי שלום מבראד, אמרו עליו, כי בחביון לבו שוכנת נשמה אצילה, הוא היה נון ונכד לבעל "תבועת השור" הוא ואחיו אליעזר מבראד אשר למרות גילו הצעיר וחסות לגבי יתר הנשמות הגדולות עסק כבר בלמודי קודש אשר לא כל אברך רשאי היה לעסוק בהם, אולם לגביו ויתר, כי אליעזר היה משכמו ומעלה נבונה מכל אברכי בעלז, תמיד היה שקוע במחשבות רוממות, בעינים סגורות היה צועד בבית המדרש הקסן מקיר אל קיר ובידו ספר עץ החיים מר' חיים ויסאל, או את ריעה מחימנא, ובזמנים אלה היה לגמרי מנותק מעלמא הדין, לעומת שלום לא גרם את דרכו של אחיו, הוא העדיף לעסוק בחסידות בגוף ובנפש, וכך התמסר להיות משמש של הנשמות הגדולות ולהתמסר להם בכל רמ"ח אבריו, ושט"ה גידיו, נעשה עוול לבעת הכנסת האורחים.

בשלחי החורף של שנת תרפ"ב, החליט הרבי ר' י.ד. אחרי תקופות נדודים רבים, כי הוכשר הזמן לחזור לבעלז. המלחמה העולמית הגיע לקיצה, ועמה התפוררות של ממלכת ההבסבורגוס, באותו הזמן כאשר בחלק עולם זה שורה אנדרלמוסיה גדולה, ומבוכה רבה, אשר העמידה את היהדות לפני סכנות גדולות, רוב ערי גליציה נמצאו אז בין הפטיש הפולני, והסדן האוקראיני, ושניהם לא הסתירו את איבתם לאוכלוסיה היהודית, ורוב הערים בגליציה נמסרו לשבט, או לחסד של פורעים צמאי דם, ובמיוחד הצטיינו בפרעות אלה, הארמיה הידוע לשמצה של הגנרל האלר, ואשר על שמו נקראו האלרצ'קים ששימש להם כמעודת כבוד הברבריים, והם הסילו אימה ופחד על כל בית ישראל, ובמיוחד שפכו את זעמם על יהודים מזוקנים ובעלי פאות, ההתעללות ביהודים אלה היתה מלווה באכזריות בהמית, וגייסות אלה פקדו כמעט את כל ערי גליציה, וסביבת בעלז בחוסם.

החסידים אשר הרגישו את צערן של מרן רבי י.ד. עכבו אותו במונק'ץ עד שנתתרפ"ב שאפשר יהיה לבוא לגליציה ללא תקלות.

בשנת תרפ"ב חודש אדר, כאשר הארץ שקטה ממלחמת השמד בין פולניים ואוקראינים, יצא מרן ממונק'ץ, על מנת לחזור לבירת החסידות "בעלז", והיות והעיר סבלה מהרס רב בזמן המלחמה, וגם מקומה של חצר הרבי לא נפקד מהרס הזה, קרא מרן לר' יעקב שמואל מורנס, אשר שירת כראש הקהל בעירו, והסיל עליו את החפקיד, להקים הריסות חצרו. ור' יעקב שמואל פידוע היה בכשרונות ארכיסקטוניום, קיבל בשמחה את השליחות שהסילו עליו, ויצא ללא דיחוי לבעלז, להתחיל מיד לעסוק בבדוק הבית, ולהכשיר את המגורים למרן ולבני משפחתו.

באותו היום אשר ר' יעקב שמואל הגיע לבעלז, יום אביב היה, השמש זרחה ברום השמים, העצים בלבלובם, ואד עלה מן הארץ להשקוחה, חיש פססה הידיעה בחוצות העיר, כי הגיע שליח של מרן הצדיק מבעלז, לעסוק בשיפוץ של בית הרבי, ולהקים את הריסותיה.

קל לתאר משמעותה של בשורה כזאת לגבי חושבי בעלז, המלחמה אשר קטלה רבבות, לא פסחה גם על עיירה זאת, בנוכחותו של מרן הפרנסה היתה מצוייה, רבבות אנשים אשר פקדו את הרבי היו: המפרנסים של אנשי העיירה, אין בית אשר אין בה אכסניה, אין בית בלי חנות מכולת, ושאר מיני סיוקית, וכאשר פרצה המלחמה והרבי עזב את העיירה, פסקה הפרנסה של מאות משפחות, אשר הגיעו על סף של כפון, יצא צדיק את העיר פנה פנה הדרה, והנה הופיע זיק של קרן אור של תקווה חדשה, טוב ישמע קול השמחה בעיירה, טוב יעלו אלפי עולי הרגל לבעלז, דרכיה אשר היו אבילות בימי המלחמה ירננו שירה את שירת עולי הרגל הדופקים צעדיהם בשעריה, ולאט לאט כחום היום התאספו מאות אנשים מסביב לחצרו של הרבי, עיניהם לוו בשמחה את צעדיו של ר' יעקב שמואל, אשר עוד באותו היום כונס את ר' יעקב הנגר ובנו דוד העוזר המסור, (אשר נקסף בזמי ימיו, כאשר נחרג בבית הכנסת בבעלז, כאשר עלה במוצאי יום כיפור לסגור את חלונות בית הכנסת), באות חיות. אסף את רוב בעלי העגלות, והורה להם להביא חול, וסיד, ויחד חומרי הבנין, כל העגלות רתומות לסוסים דהרו עם קרשים וקורות העץ אשר יעדם להקים מקדש מעם, אשר הסיל עליו מרן לבנותו

במחירת האפשרית, וכבר למחרת היום נשמע למרחקים קול הלמות הפטישים ונסירת המסורים, עובדים לשו בסיט, עשו לבנים, סתמו חורים, הורידו סיח ספל ומרחו מחדש, מיום ליום משעה לשעה, הורגש בשינויים הגדולים שחלו, השמחה של הבונים לא ידעה גבול, כל אחד עשה את מלאכתו באמונה, ואפילו שלא על מנת לקבל פרס, העיקר היה הכיסופין לראות שוב את חצרו של מרן בנוי על תילה, ואפילו אלה שאינם בני ברית עסקו במלאכה, נזבקו ממסירותם של בעלי המלאכה היהודים, ותרמו את מלוא מרצם להתקדמות הבניה, ור' יעקב שמואל מרושן עונג, לא נח ולא שקט, רץ מקבוצת בונים לשניה, מדו אורכים, אמר רוחבים, קבע גודל החדרים, השלים אגפים, דאג לכל פרט, השגיח על כל לבנה שלא תלך לאיבוד כל קמצוץ של חומר ינוצל, וכדי שלא יחדדו בו כי הוא לקה במידת הקמצנות, קם ר' יעקב שמואל והסביר: לעתיד לבוא כאשר אבוא לפני כסא הכבוד לדין, אני לא רוצה שלבנה זו, או קמצוץ חומר המיועד לקידות ביתו של מרן הקדוש, יבוא ויקסרג, שלא השגחתי מספיק, שמקומו לא יעדר מהיכל קדשו.

בשנת תרפ"ד פרשת בא, חזר מרן ופמליתו לבעלז, ברם אין להתעלם מהתקופה אשר בין מונק'ץ ובעלז, בזמן שהותו של מרן בהולישץ, התקופה הזו היתה תקופת רבת מעש, של אירועים עילאיים אשר נתנו דחיפה ענקית לחסידות בעלז, בו בזמן אשר מרן שהה בחונגריה ובצ'כיה, השתרר ביהדות הגליציאית רגשות של יתמות, יהודים הסתובבו כצאן בלי דועה, אמנם מזמן לזמן הם קבלו שליחים, מבין מקורביו של מרן, אבל לגביהם היתה זאת נחמה פורתא, ולכן השתקעותו של מרן בהולישץ בתקופת המעבר, היתה עבורם תקופה של קירוב לבבות, וזרם של צעירי ישראל זרם להולישץ להתאבק בעפר רגליו של מרן, בשמחה גדולה ותקוה רבה, כי הנה מתקרב היום, אשר ישמע שוב בחוצות בעלז, קול ששון ושמחה, כבימים עברו, וכשנים קדמוניות.

"הולישץ" היתה תחנת הבניים, אשר מרן קבע בה את מעונו, בין מונק'ץ וחזרה לבעלז, ברם כבר בהולישץ התחילו חיים תוססים מלאים מעש ותושיה, בימים הראשונים הרגישו שאין מקום אשר יכול להכיל את כל המבקרים המסתופפים בצילו של מרן, ולכן בנוי מעין מקדש מעט "שופה בלע"ז" במדדים ענקיים, אשר שטחה הכיל את כל הבאים לעיתים תקופות לבקר את הרבי מבעלז, השיפה ריכזה בתוכה את כל הימים הרוחניים, אמנם גם בית המדרש וגם בית הכנסת אשר נכבשו לגמרי ע"י החסידים, ושמשו לחובשי בית המדרש ולומדיה, הרי "השיפה", היא היא שטמשה כמקום רכוזי לחברה הקדושה, בימי שבתו של מרן בהולישץ.

החיים התוססים בעיירה גליציאית זאת, התחילו בזמן, בה החליטו רבי פנחס סוורסקי הרבי מאוסטילה וחתנו של מרן רבי י.ד., בעלה של בתו חנה רחל'ה, ורבי אהרל'ה בנו של מרן רבי י.ד., לשוך את בנם שעה זוסייה, עם בתו של ר' אהרל'ה אייזלה, ואחרי שקבלו את ברכת מרן רבי י.ד., חגגו את יום החתונה ברוך פאר וחדר, שמחת היהודים מקרוב ומרחוק לא ידעה גבול, אחרי המלחמה העקובה מדם, ונדודים לארצות נכר, זכתה יהדות גליציה לחסתופף שוב בצילה של בעלז, ולזכות שוב לחסות בצל כנפיו. ועוד שמחה כזו, חתונה אשר הן החתן והן הכלה מלשרת ודמה של משפחת מרן ולכבוד פולחנה מכופלת היתה השמחה, ובמיוחד יצאו מגדרם "היושבים", הכרת פנים של הנשמות הגדולות העידה בהם שדבר גדול נפל בשמיה של חסידות בעלז.

בעלז לא רק השיבה לגבולס, יהדות חגליצאית אשר הרוב רובה מעורה בחיים של החסידות הבלזאית, אלא החחלה כזו בסימן טוב ובמזל טוב, נמנו גדולי הנשמות וגמרו, שעליהם לעשות משהו החורג מהחיים השגורתיים, והחליטו להקים להקה של כלי זמרים, אשר מתפקידם יהיה לשמח חתן וכלה, וגם המחנותנים הנכבדים אשר מתאספים בשבע ימי הברכות אצל מרן, לחגוג את שמחת הכלולות של נכדי הרבי.

אשרי עין ראתה כל זאת, מי שלא ראה החתונה הזאת, לא ראה שמחה מעולם, מכל קצווי תבל הגיעו רבנים לומדים וסתם בעלי בתים, היוצא מן הכלל הורגש בין החסידים, היו כאלה אשר שהו אצל מרן מחוץ הפסח עד אחרי חג השבועות, היו כאלה אשר מחוץ לכמה שבתות במשך השנה, הסתופפו בצלו של מרן בימים הנוראים, כולל כל חודש אלול, זהיו כאלה אשר רק עשי"ת היתה מנת חלקם, למרות השתוקקתם וערגתם לצדיק הדור בכל ימות השנה, אולם בחתונה הזאת שכחו כולם את דאגת פרנסתם, את הכנות שהגיעו לפרנסה, את האשה השוכבת על ערש דווי ואין מי שיספל בה, כולם בלי יוצא מן הכלל נהרו להוליסקי להיות נוכחים בימי סגולה אלה, אשר השמחה שורה בחצרה, וימי החול לבשו חג, רחובות העיר התעספו בקדושת של שבת, פסריימלין ולופצות של משי פוזמקים צחורים המבריקים מלובן, ורזולקות בשלל צבעים, הופיעו בסמטאות העיר, לפני בית המדרש ובית הכנסת התאספו רבנים וגדולי תורה, בעלי בתים מכובדים, וסתם "עמך", מעגלים מעגלים הסתודדו וקלחה שיחה של דברים העומדים ברומו של עולם, פלפולים זדמו ודברי תורה נערמו ערמות, ועל כולם ניצח הרב ר' מאניש באב"ד, רבה של סדני' פול, גדול בתורה ובחסידות, צנא מלא ספרא, ועוקר הרים וטוחנם זו בזו בסברא, כוכב זה אשר דרך בשמי החסידות הבלזאית היה אבן שתיה, לגדולי התורה אשר נהרו בעקבותיו להתחבר לחסידות בעלז, וסוג רחב של גאונים מפורסמים, אשר היוו הדבק הרוחני, ונקודת המרכז של החיים הרוחניים, של יהודית גליציה ומחוצה לה, מצאו בבעלז מקום התוועדות ותשתית רוחנית למסרות נשגבות, העומדים לפני יהדות הדווייה אחרי מלחמת העולם.

נעימה עלי חקופה זו של ימי השמחה להרחיב עליה את ספורי, כי ימי שמחה בישראל אינם סתם סעודת המצוה, חבישת הסריימלין, אמנם גם זה הוסיף חינה והדרה לימים אלה, אבל השמחה שבלב, המעיין המתגבר אשר שסף את הלב שאין להגדירה במילים ודוקא על כך עלי להרחיב את הדבור.

מצוה גדולה הוא לשמח חתן וכלה, יוצאים מן הכלל הם החסידים לעסוק במצוה זו בלב ונפש מתהלכים ספורים על הבעש"ט אשר עסק במצוה זו מתוך חירוף נפש וסכנות גדולות, גם על ר' לייב מסאסוב מספרים עד כמה שעסק במצוה זו במסירות נפש, אבל בעלז ידעה לפארה ולהאדירה, בחן מיוחד שאין דומה לה, חלק נכבד חרמו לכך הנשמות הגדולות, כאשר מדובר היה על קביעת יום החתונה נמנו וגמרו, כי עליהם לתרום את חלקם, ומקומם לא יעדר חו"ש מלהביע את רחשי לבם בימים כאלה, ועוד ביום ההוא הוסל על ר' דוד גציל'ס בעזרתם של שלום מברוד, ואשר מהובניב, להכין כלי נגינה גולמיים, היינו כנורות וקסתות, ועליהם ימתחו מיתרים מחוסי פלדה,

פרס לתוף ומצלתיים, שהם ילוו את התזמורת, יהיו כלים של ממש, והם יופיעו לפני הרבי והמחותנים, כלהקה שמתפקידם לשמח חתן וכלה, ויתר האורחים המכובדים, שהתאספו ביוםא דפגרא בצילה של היכל מרן הקדוש, וכדי שישרור סדר והתאמה בין המנגנים, התחילו בעוד זמן להתכונן ולעשות החזרות כדי שהמנגנים יופיע מלומדים, ואחר מהם יהיה המנצח אשר לפי שרביסו יפצחו פיהם בשירה, וכלי הקשה כמלווים למקהלה, וכבר בימים הראשונים הורגש בין הנשמות הגדולות כי משהו בתוך הלהקה לקוי-בחוסר, הדבק שהיה צריך לאחר את המנגנים לא נמצא, קבעו לחן אשר תשמש כפתיחה לכל הופעה, אבל חסר היה הקומינקציה המקשרת בין הלהקה לבין האישיות לפניו הופיע הלהקה, ועוד בעיה עמדה לפניו, מה יהא על הכלים האמתיים למי יקיש במצלתיים? ומי יהיה המתופף? וכאשר השאלות עדיין מנסרות, קם ר' שיעה מראווה חגר את חגורת התוף מצלובת על כתיפיו, לקח את שתי המקלות, וליווה את עצמו כאשר השמיע חרש, את נגון הפתיחה של הלהקה. וראה זה פלא גופו הצנום, ועיניו המבריקות זהרו פתאום באור שבעתיים, כאילו עומד לפניו מתופף מבסן ומלירה, אשר מיום הולדו למתופף נברא! וכיוון שבעית המתופף נפתרה בסייעתא דשמיא, היו כולם בסוחים כי למצלתיים ימצא מעומד, וכאשר בערב התכנסו לחזרה, נכנס ר' דוד גציל'ס לבית החברה שם התכנסו אנשי הלהקה, וחילפס לעצמו כינור וקשת, מצא כי כולם תפוסים כבר בידי אנשי להקה אחרים, פרס למצלתיים שמונחים על השלחן מיותמים, ומחכים לגואלם, זרק ר' דוד סבט על המצלתיים, הוסיס את ידו והכניסו לידיהם העור שהיו תקועים במרכז הסס, בדחילו ורחימו הרים את ידיו ובאותו הרגע נשמע קול ניקוס חזק שיצא מן שני המצלתיים על ידי הקשה אחד בשני, ובזה הרגע כאילו התעוררה המקלה בלה ושיירה-פצצה פיה והשתפכה למרחקים העיניים נחעצמו, וכך בחצי מעגל באמצע החדר עמדו כתריסר בעלי מוחין, השמנה וסלתא של גדולי הנשמות, ומתוך ערגה וכיסופין השתפכה נפשם בניגון המעורר לבבות, ומגיע עד להיכל הנגינה כדי להדבק לשרשו, משם נאצל על החברה הקדושה, נגמרה הנגינה עמד ר' שיעה ופסק: היכל החשובה והיכל הנגינה קרובים זה לזה. יהי רצון שקול הנגינה יעורר את רגשי החשובה, ונזכה לגאולה שלימה.

ר' ישראל מהובניב שנתלווה כל הזמן ללהקה, לא מצא תפקיד המתאים עבורו, הוא עשה נסיונות שונים, לקח כינור בקש מר' דוד את המצלתיים, וגם ר' שיעה מראווה בקש את התוף לנסיון, אבל דא עקא, אין שוט דבר מתאים לו כל הנסיונות לשוא הם, בזלית ברירה החליט ר' ישראל שהוא ילווה את התזמורת לא כמנגן אלא כזמר, הלא צריך איך שהוא למצוא איזו ניגון המתאים לרוח היום ולא יהא מקומו נעדר מהמקהלה, ור' ישראל אשר עודנו מחלבט מה לעשות כדי שהלהקה תהווה חוויה למחותנים, ויקבלו אותם בסבר פנים יפות, נכנס ר' משה איסר והודיע כי מרן רוצה לראות "ההולצירונה" כלי זמר סרט יופיעו לפני המחותנים, היות ורצונו של מרן היה כצו עליון אצל הנשמות הגדולות, קמו כולם כאיש אחד, ובדחילו ורחימו שרכו רגליהם בחיל ורעדה לזבול קדשו של מרן. הצדיק בחן את הכלים ואת המנגנים, ניהל שיחה ארוכה עם ר' דוד גציל'ס בעל המצלתיים, עד שהגיע לר' ישראל אשר מרוב אימה הסתתר בפינה, בצל התנור אשר בחדר של מרן. ישראל! פנה אליו מרן אשר עמד מתחבא בפינה באימה ופחד כאשר דא לדא-נקשן, ופעמיות לבו הלכו והתגברו, שמעת מר' מרסליק? הוא היה בעל כשרון בלתי נדיר, הוא ידע

לבדו קהל עצום, ולמה שלא יהא בין החסידים שלי אחד שידע להגיד מלתא דבדיחותא ביום השמחה אצל הרבי שלז' הבין ר' ישראל את הרמז הלך והסתגר בחדרו, ואחרי כמה שעות יצא ובידו חבילה של חוברות עם חבורים מעניני דיומא הכל בחרוזים, בטוב טעם ועמקות רבה, ובמוצאי שבת אם עלות החתן לתורה, נתאספו גדולי הנשמות והחליטו: היות והשמחה מתחילה מהיום הרי כדאי שהם יתרמו גם את חלקם, כוי לשמח את המחנות במלתא דבדיחותא, הראשון כמובן היה מרן רבי י.ד., כאשר הכלי זמר של עץ שמו פעמיהם לדרך, נודע הדבר בין היושבים והאורחים אשר מקרוב ומרחוק באו, וכולם צבאו עסו על חדר של מרן כדי לזכות ולשמוע את החרוזים מפי ר' ישראל, אשר עליהם נודע בנתיים בכל רחבי העיר, בקושי רב ואחרי עמל מייגע הצליחה המקלה לפלס לה דרך לחדרו של מרן, וכאשר כולם התיצבו בחצי מעגל לפני שלחנו של מרן שליט"א, ור' ישראל שקוע בטרעפיו באמצע, נפתחה הדלת של חדר הביזל, שם נח מרן אחרי סרדות היום וקבלת הקהל, ובחיוך ושמחה קבל את פני הלהקה שעמדה בדחילו ורחימו, וכלי זמר של עץ בידיהם, מבסו נח פתאום על ר' שעי' טראוזה אשר חגר את החוף, ושתי המקלות בשתי ידיו, מוכן להשמיע קול החוף המלווה את הלהקה, ור' ישראל מהובניב עומד ומחכה בעיניו סגורות, השטריימלעל שמוט במקצת, ורואים את מצחו העמוק חרוט קמטים, ומחכים לאות ממרן להתחיל ה"אופשפילן", היינו לבדו את הרבי ופמלייתו המחכים בקוצר רוח לשמוע מה שיש לר' ישראל לומר, אחרי שפוצה שמועה כי ר' ישראל הכין דברי בדחנות לעילא ולעילא. אחרי שמרן החליף עם רוב חברי הלהקה החיטב על הכורסא והאות ניתן: וכאן קרא ההפתעה הגדולה כאשר ר' ישראל רק הפליס את החרוז הראשון:

התיצבו בדחילו ובמורא

לפני גאון שר התורה,

באספקלריא המאורה

בוצינא דנהורא ,

וקודם שאתחיל בדברים

לפני המחנות היקרים

אתפלל תחילה

למצוא חן בכל מילה ומילה.

והחרוזים קלחו כמעין המתגבר, הפתעה רודפת הפתעה ר' ישראל מגבב מאמרו חז"ל, ראשונים ואחרונים, הרמב"ן והרמב"ם, הכל לפי חרזים ולפי צליל, אין אות מיותרת, הוא שואל ומתרץ, בונה ומפרק, מרן יושב בכורסתו שקוע בעולמות עליונים, וכאשר ר' ישראל גמר והלהקה פצחו בזמר המסורתי, הוא קם ממקומו, ניגש לר' ישראל ומאחל לו שימצא חן בעיני המחנות, ומבקש ממנו שלא יפגע אפילו ברמז דק בשום רבי שהגיע לחתונה, והוא סיים: בחיוך "אפילו תירוע חסידי לא יעזור לך" אחרי זה קרא למשה איסר, וציווה להביא תקרובת ואמר: לך תגיד ליצחק'ל שיתן יי"ש ומיני תרגומה ביד רחבה, מגיע להם, הם עוררו שמחה עד לפמליא של מעלה, ולר' מוסלה שמש שעמד בצד פנה מרן ואמר: "הנך מלא גאוות שסוגר אתה את הגיהנום מיום שישי בצהריים עד אחרי מלכה במוצאי שבת, ישראל שלי עם החרוזים שלו סגר את הגיהנום לכל ז' ימי משתה", ומאותו מוצאי שבת לפני החופה, ועד אחרי שבעה ימי המשתה היה ר' ישראל עם הכלי זמר של עץ, עוברים ממחותן למחותן, מנכבד לנכבד, כדי להעניק להם מן התענוג הגדול של "האופשפילן",

הרבה מחשבה השקיעו הלהקה של עץ כדי לקבוע, למי חייבים להקדים ומי סובל דיחוי, מובן כי הם קבעו דירוג בפמליא, ולפי הדירוג של אנשי הלהקה קבעו את סדר העדיפות של כל מחותן ומחותן, וכאשר נשאלו למה נגרם למחותן זה או אחר חולשת הדעת כי העמידו אותו בתור בין המאחרים בסלם העדיפות, ענו תשובה חסידית מובהקת אשר לפעמים התכה כסכין בבשר החי; וזוכרנו תשובה מאנשי הלהקה לחסיד אחד שקבל, הלמאי הרבי שלו היה בין האחרונים לקבלת פנים מטעם הלהקה של עץ, הרבי שלך לובש אורת עבה מדי, ומה שהאדרת עבה יותר המרחק מבעלז רחוקה יותר... נבחל החסיד מהתשובה, ורץ לרבי שלו לספר מה אמרו אנשי הלהקה - מה הפלא שאל הרבי את החסיד, הלא ידוע לך כי הנשמות הגדולות מחוננים בחוש הריח, מיום שבאתי הנה לחתונה הקנאה אוכלת אותי למה הם העדיפו, אנשי הכלי זמר, רבי זה או אחר על פני, וזה גרם לקנאה עיוורת, הם הרגישו בזה מיד, וכל פעם שהחליטו לכוון לגרום לי את הכבוד, כנראה הסטרא דקדושה התערבה, ומנעה מהם מלהופיע לפני, דע לך: אם חסיד בעלז מסילים ספק בזכותך להיות בין הראשונים במעלה, עליך לפשפש במעשיך ולחזור בתשובה, ולבטל רצונך מפני רצונם, שמע החסיד את תשובת רבו ושמר את זה בלבו, באותו היום הופיע אנשי הכלי זמר של עץ לפני הרבי הנ"ל, ור' ישראל הפליג מאמר שלם בשבחו, כאשר גמרן חלק יי"ט ומיני תרגומה לאנשי הלהקה, ניגש החסיד לר' ישראל ואמר: - הרבי שלי אומר: כי אתם חסידים בעלז יש לכם חוש הריח, ואני אומר כי השכינה מדברת מתוך גרונוכם, הדברים ששמעתי היום מפיו של מורי ורבי, הביא אתכם כבר לתוך ביתו כדי לשמח אותו במלתא דבדיחותא, ואתם הרגשתם כבר בחשבון הנפש של רבי, ובאתם לחלק לו את הכבוד המגיע לו, מתפלל אני שיהא חלקי עמכם.

ומי שלא ראה חתונה בבעלז לא ראה שמחה מעולם, שבעת ימי המשתה של שבע הברכות נהגו מנהג חג לכל דבר בתוך הקלחת של חיי החול, בין ערב רב של אכרים שבאו ליום השוק למקח וממכר, הסתובבו מאות אורחים ב"יפנות משי עסורי שטריימלעך, כלום לא נגע לליבם מה שמרחש מסביבם, הם הגיעו לכאן להגוג ביחד עם מרן את שמחת בית בעלז, אכן השמחה הייתה כפולה ומכופלת, המלחמה שנחנה אותותיה בחיי העם היהודי בפולין ובגליציה ברוסיה ובליטה, וביתר חלקי אירופה, היהדות אירופאית אשר לקקה פצעי המימי האמיים, הרגישה כי החיים שבים למסלולם, הפצעים שהגלידו לאס אבל עדיין השאירו סימנים בגוף המרוסס, מצאו ניחומים בחצרות של צדיקים "ויהודים טובים" בין כל העולם החסידי אשר קם להשמיע שירת התקווה של היהדות הרוויה, הזוקר מגדל האור אשר זרק קרני אור למרחקים, שהוצג ע"י היהדות הגליצאית במרכזה של ב-ע-ל-ז, היא שמשה חממה לא רק ליהדות הגליצאית כי אם הכו שרשים והסתעפו גם ליתר חלקי אירופה, ואמנם שמשה בעלז כאכסניה של תורה וחסידות, אשר כבשה לבבות והגבירה חיל בין זקנים וצעירים וזרם של אנשי לבב, פארה ותפארתה של יהדות אירופה התדבקה בלב ונפש בצדיקי בית בעלז.

הרבה דרכים למקום הרבה שיטות בחסידות, יש צדיקים הגורסים חסידים של עולם האצילות, ויש אשר המוני עם הם מרכז חייהם, יש המתרחקים מלהאזין לדרישת המונים של

"בנים חיים ומזונות", וגורסים הסולם ניצב ארצה אך ורק כדי שראשו יגיע השמימה, ויש האומרים כדי להגיע לראש הסולם צריך קודם כל להציב אותה ארצה, הבעש"ס אמר: כי גם יעקב אבינו העמיד הדגש על הפרנסה שאמר: "אם יהיה אלוקים עמדי ונחן לי לחם לאכול ובגד ללבוש... והיה ה' לי לאלוקים", ישנם צדיקים אשר שמו את הדגש על המשנה (סוף קידושין) "הרעותי את מעשי ולכן קפחתי את פרנסתי", בעלז החזיקה את המקל בשתי קצוותיו, בעלז גרסה "תורה" אבל גם "בנים חיים ומזונות" לא מנעה מחסידיה. הפתקא אשר חסיד בעלז הגיש לרבו, החחיל בשתי בקשות "דפואת הנפש" ו"דפואת הגוף", כלומר אלה קשורים אחד בשני, "אם אין קמח אין תורה", ואם אין תורה אין קמח, בעלז גרסה חסידות מעולם האצילות ואל תנח ידה מעולם העשיה, שתי העולמות עמדו בפופי ראש רועדים מאימה לקבל ברכתו של הרבי, הרב מטרניפול גאון הגאונים מנהיגם של למדני גליציה, והחוכר האומלל אשר כל ימות השנה נפשו יוצאת לתפילה בצבור, רבנים ודיינים, עוקרי הריס בפלפולים חריפים, ובעלי העגלות אשר ריח האורורה נודף מהם, אלה וגם אלה מצאו חמימות ואהבה, אלה וגם אלה חבשו סררי מעלים ומלבושי מסי לכבוד שבת מלכתא, אלה וגם אלה התאספו ובאו להיות נוכחים ביום שמחת רבם.

היו ששאלו אם כבר החליטו הנשמות הגדולות להיות חלק משמחת בית רבם, ויסדו את הלהקה עם "ההולצרנה" כלי זמר, אז למה לא כלי זמר ממש? כלום חסרים כלי זמר בין החסידים, יש ביניהם תופסי כנור מתופים וצימקלים, אז למה לא כלי זמר ממש? ור' שיעה מראווה יענה: בספר פרי הארץ פרשת תצוה נאמר: "החכמה נקראת י"ש", והחיות של החכמה המאירה אותה נקראת "אין", והאין הוא מה שחוץ מן ההשגה ואינו מושג, והוא המחיה את הנשמה ומאיר אותה, והכל לפי מה שהוא אדם בהשגה, אם מעט ואם הרבה, ההשגה נקראת אצלו "י"ש" ומה שהוא חוץ מהשגתו נקראת "אין סוף" המחיה את ההשגה", אנחנו רואים את הכינורות שהם היש הגשמי שבדבר, אבל הנגינה הרבה הפלאי שבה, הדבר שאינו ניתן להשגה הרגע האצילי שבנגינה זה לא תלוי בכנור כי אם במנגן, ויש אשר אנשים מגיעים למדרגה הגבוה ביותר אשר בהיכל הנגינה, דרך עצים פשוטים בצורת כינורות, פסק ר' שיעה, השעין את לססתו הימנית על כף ידו, מעך את קצה זקנתו, ושקע בשרעפיו כוס קפה חלוס על סהרת החלב שעמד לפניו קרם עור עבה, כל החברה שישבו מסביב לגבו מזמן את הקפה המהביל, ור' שיעה עדיין שקוע בשרעפיו, השקפ השתרר מסביב לשלחן העיד כי עדיין לא מצו את הבעייה לגמרי, ר' שיעה עדיין קושר קשרים לכתרו של מרן הקדוש, עוד באמתחתו להגיד בענין הזה, וכל אשר הזמן מתמשך פני ר' ישעיה מסתנים מצחו מתקמט עיניו חוהות, ומתרכזות אי שם בנקודה מסויימת השקט מתחיל להעיק התפססות הגשמיות זה דבר שלא כל אדם זוכה, אבל גם סכנה אית בה. החסידים מחפשים דרך להחזיר את ר' שיעה לעלמא הדין, וכאילו מן השמים מופיע על פתח החדר ר' שמואל שסרביצער מאנשי חסיביעל המפורסמים אשר וכוח עדין ביניהם ובין הנשמות הגדולות, ור' ישראל מהובניב מנצל את ההזדמנות של הופעתו של ר' שמואל, ובקריצת עין שובב הוא אומר בנוסח של תפילת גשם, "בעבורו אל תמנע מים", הרמו היה זך מאוד, בכל זאת כולם הבינו שהקפה של רבי שמואל אינה חייבת להיות על סהרת החלב כי אם אפשר למהול בה גם תערובת של מים, אמנם הובר פגע ברבי שמואל, והוא הגיב על כך בצורה תקיפה שאין כאן המקום להרחיב, אבל הכרזה זו החזירה את רבי ישעיה לעמלא הדין, ועל פתחי כולם הופיע חיוך משמעותי, שהביע

הזדהות מלאה עם רבי ישראל.

הישיבות של הנשמות הגדולות על כוס קפה בצוותא עדיין מחכים לספרא רבא כדי למצות לא דק את תוכנם של השיחות, יש רק להצטער כי אפילו מילתא דבדיחותא מישיבות הללו הלכו לאיבוד, דור ההמשך החי על נוסטלגיה של שושלת הבלזאית, היו עומדים פעורי פה לו היו יכולים לשעה קלה להאזין לשיחות הנשמות הגדולות המסובים על כוס קפה, או בזמן טעודת מצוה.

בחתוועדיות כאלה היו שיחות בין אדם לחבירו לפעמים רק ברמזים משפט קצר היה מחזיק עולם ומלואו, זוכר אני בשנת תר"צ בסעודת מצוה אחת שנתקיימה אצל ר' יעקב משה שוחט, צץ ועלה ענין של "בר דעת" את מי אפשר להגדיר כ"בר דעת"? או בכלל מה מסתתר בהגדרה "דעת" הייתי עדיין נער שקשה היה לו להשיג הכל מה שדברו אז על המושג הזה אבל לזכרוני כי עמדת מרותק אזני כאפרכסת מבלי לאבד אף מילה, וזם אדיר של ציסטות של גדולי החסידות איך שהגדירו את המושג דעת והיה זה ר' סעיה מראווה אסר באופן קולע ביותר הסביר את המושג שכל ודעת, אנו מייחסים להקב"ה הוא אמר: שהוא חונן לאדם דעת, אבל הקב"ה מחונן דעת רק כמה שאדם יכול לקבל אותה אחר הממעיט ואחר המרבה, אבל מי שמשיג איזו מתנה הקב"ה העניק לאדם הוא יודע להרחיבו להשלימו, כי דעת זה יסוד הקיום, כל מה שאנו עושים מקורם בדעת, והוא ציסט אמרתו של אחד מגדולי האדמו"רים שאמר: "כי דקה אחת של יישוב הדעת שווה כל הון דעלמא", וכך נמשכה השיחה על נושאים שונים עד לשעות הקטנות של הלילה, וכאשר הפציעה השחר קם ר' מיכלי מו' ולקא ואמר: בווהר הקדוש על הפסוק במשלי "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה" אמר ר' יוסי פיה פתחה בחכמה דא כנסת ישראל, ותורת חסד על לשונה אליו אינון ישראל דאינון ליסנא. דאורייתא במשתעי בה יומי ולילי, כמו שרכו רגליהם לבית המדרש וע"י הסלחן החרון משאריות הנרות חפסו תנומה קלה והתבוננו ליום הממשמש ובא, נאמר: חסידים ראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפילה, בבעלו היו שוהים הרבה שעות לפני התפילה, בעוד הלילה פולסת על היקוט טרם גללו את חסכת הליל, מפני אור היום, עדיין השחר לא הפציע, יכולת לראות עשרות צעירים במצב של נים ולא נים צועדים במהירות לעבר בית המדרש שם מחכה להם ר' מכלי מזולקב, להרביץ לפנייהם תורה, כאשר נכנסת דרך הדלת והפנית מבטך לצד מזרח נתקלו ציניד בסלחן רב ממדים, באמצע השורה עם הפנים לקיר יושב ר' מכלי ומסביב נדחקים תלמידיו שזור רווף שזור, המאזינים מתחלפים אבל ר' מכלי יושב במקומו אין הוא מפנה את ראשו לאחוריו אין הוא רואה רק שורת התלמידים מלפניו אין הוא שם לבו מה שנעשה מאחורי גבו עשרות אנשים מתאספים ומאזינים לשיעורו עושים אזנם כאפרכסת כדי לא לאבד אף מלה ור' מכלי אינו שם לב לכך שמא חו"ש יעורר הדבר גאווה בלבו, שונא הוא זיהירות, גם מתלמידיו הוא דורש ענווה, חוש הריח שלו ידוע, ואומרים עליו שהוא חוזר לנשמתם של תלמידיו בסרם מקבל אותם לשיעוריו, ולא פעם פסל צעירים ע"י אמרה קצרה: "איני סובל שמתהדרים בנוצות של טווס, או הוא מתנפח כתרנגול הודו", הגדרה זו התייחסה לבעלו גאווה, שהוא-והם אינם יכולים לדור בכפיפה אחת ואע"פ שהיו אחדים מגדולי הנשמות שקפדנותו של ר' מיכלי היו לצנינים בעיניהם, ודרשו ממנו התאפקות מסוימת ולתת אפשרות לפוסחים על הסעיפים, לחזור למוסב ע"י דברי נועם והתקרבות לחסידות, אבל כל דרישה לר' מיכלי היה כקול קורא במדבר, ביד ברזל היה מפנה את המושך מתוך הבר, מי שהיה ראוי הסב להלחנו, ומי שפזל לעבר הס"מ, מי שספק מכוסם בלבו, למי שיצר הרע

נתיב ללב, אין לו מה לעשות ע"י סולחנו. הוא היה אומר: אלה! "הבל פיהם מסמא, הם מבלבלים את מחשבות כל זמן שהם מוטבים מולו בזמן שעור, בלמודי תורה, אחת דינם; סליקא! אמנם הוכחותם החרבו היו כאלו שעמדו לצדו של ר' מיכל'י, הם סענו: כי תפוח המעלה רקבון כדי לשמור על החלק הטוב, ללא רחמים, ויש אומרים כי חייבים לשמור על התפוח שלא ירקוב וזה תלוי בבעל הגן, איך הוא מספל בתפוח ובאיזו מידה הוא סקדיש לו חשומת לבו. אבל למרות הוכחות, ולמרות הבקורת שנחתמה על ר' מיכל'י אלה ואלה הודו בפח מלאי, כי מעשו ר' מיכל'י נעשים כולם ע"י מסירות נפש ואהבת ד' וגל כל פניות אישיות, תלמידיו אשר שמעו תורה מפיו הלכו והתרחבו שלחנו צר היה מלהכיל את כל דורשי חסרתו ולכן קבע עיתים לתורה - "שעור" - מהנץ החמה עד לשעת התפילת, שעור בין גמירת התפילה, לבין ארוחת צהרים אצל החברה - שעור לפני תפילת מנחה ושעור אחרי תפילת מעריב, ארבע שעורים אלה כללו ביחד על תלמודים, אשר יומם ולילה נשמע קולם ברחבי הבית המדרש ומחוצה לה ביחד עם אלה אשר גמרו את חוק למודם אצל ר' מיכל'י ויצאו ללמוד ברשות היו צריכים להיות את דור ההמשך של גדולי הנשמות ולא רק תורה הרביע ר' מיכל'י בתלמידיו, כי הוא השתדל להעניק להם גם אהבת התורה, הוא היה מביא להם מאמרו של ר' יהושע בן לוי מפרקי אבות כדוגמא: "בכל יום ויום בת-קול יוצא מהר חובב ומכריזת ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, וכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף (אבות ו' ב') "חרות על הלוחות" - אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה; המהלך בדרך ואין עמו לוויה יעסוק בתורה, חש בראשו יעסוק בתורה, כל מקום שהשרה הקב"ה תורתו השרה שכינתו, וכו' וכו'". ואמנם מדי שנה יצאו מתחת ידיו מחזור של תלמידים יודעי תורה אשר היו לדוגמא ולתפארת בעולם התלמודי.

מקובל היה בבעלי שאין צעירים עוסקים לא בחסידות ולא בקבלה, אלא אחרי שמילא כריסם בתורה התירו קמעה קמעה להכנס לפרדס החסידות, בנוגע ל-"קבלה" מקובל היה שזה ענין של "גיל", וכיון שהגיע האברך לגיל העמידה מותר היה לעיין בספרי הזוהר וקבלה, וגם זה קשור היה בהדרכה לא גלויה כי אם סמויה, כיון שנכנסת לפרדס הקבלה הרי ידוע שסכנה אורבת לך מכל צעד ושעל, אברך ניגש לארון הספרים הוציא את הספר "עץ החיים" לר' חיים ויטאל, ועיין בו, ופתאום צץ לו מישהו מאחורי גבו, הא! הא! חס פה! חס מאוד!, ממש סכנה אורבת מהחוס, חשיגיה שלא תיכזה - אברך, פסק את פסוקו ונעלם, אזהרה זו התחילה לנקר במוחו של האברך, האם כדי להסתכן? האם באמת כרוך בזה סכנה? והנה נזכר באותו מאמר בגמרא על "ארבע נכנסו לפרדס", אמנם צפוי לו גורלו של ר' עקיבא, אבל היה גם בן זומא שהציע ונפגע. הלך ושאל שאלת חכם: האם מותר לו לעיין בלמודי ח-ן? במקום, נענה בשאלה - האם ר' אשי אינו מספיק עבורך? מה חסאו של אביי ורבא שח"ש מאסת בס, לך אליהם הם גם יודעים פרק בלמודי ח-ן הפוך בהם והפוך בהם, בהם תמצא הכל. ידע האברך כי עדיין אינו בשל ללמודי ח-ן ועליו להמתין עד שיקבל היתר מלמעלה, ויש אשר אברך אשר ראוי בו שראוי ללמודי ח-ן, אבל מרוב אימה לא העיז להתחיל בהם. נחל במקרה באחד מהנשמות הגדולות אשר דעתם קובעת בעניינים כאלה, וידוע כי חסידים גורסים שאין מקריות והכל מונהג ע"י ההשגחה העליונה, והמקרה קרה דווקא ביום שישי, אחרי התפילה בזמן שהאברך עסק בשניים מקרא ואחר תרגום, והנה התקרב אליו פלוני מחנשמות הגדולות, וסינן כאילו בין שניים: לפעמים לא מספיק בשניים מקרא ואחר

חרגום, צריך גם לעיין בזהר הקדוש על פרשת השבוע, אמר מה שאמר ונעלם, קם האברך ניגש לארון הספרים הוציא את ספר הזוהר. ומאז ידע כי הוא נמנה בין אלו אשר למודי ח-ן מותרים לו.

איתא בתולדות פרשת אמור: "המשפיע תורה ומוסר בעולם משפיעים לו מן השמים חכמה ודעת". וכך ר' מיכל'י כמה שהשפיע תורה בין תלמידיו התרבו אופקיו. גדולי הדור העידי עליו כי לית אתר בים התלמוד אשר ר' מיכל'י לא מתמצא בו, גם בפוסקים אחרונים וראשונים ידו רב בהם, וכך העניק ר' מיכל'י מתורתו לאלפי תלמידיו, ידי היה שאחד האברכים אשר עיירה חשקה בו למנותו לדיין או לרב, ועל שאלת בעלי הבתים איפה ואצל מי מילא כרסו בתורה, והבועמד ענה: "אצל ר' מיכל'י מו' ולקווא" פתח לפניו את כל השערים אמנם אין ר' מיכל'י מחלק ציונים של יורה יורה וידין ידין, אך התשתית המוצק אשר תלמידיו ספגו מתורתו דיה היחה לפתוח לפניהם את כל שערי העיירות החושקים בתלמידיו.

השוואה הנוראה שהתחוללה באירופא על היהדות הביאה גם כליון על מכמני ההוד והיופי של החסידות הבלזאית. אמנם אודים מוצלים של שארית הפליטה, ובראשם ר' אבר'לה ואחיו הרב מבילגוריי שהגיעו ארצה, הצליחו לחדש ולהשריש את החסידות הבלזאית במדינת ישראל, הינוקא בנו של הרב מבילגוריי ניו ונכד לשושלת הבלזאית רבת ההוד אמנם ריכוז מסביבו את רוב רובם של שארית הפליטה, וגם הצליח לרכוש לבם של הרבה צעירים הממשיכים את המסורת של השושלת הבלזאית. ברם אין כל ספק כי מכאן ועד החסידות הבלזאית מקדמת דנא רב ההבדל, הפער בין עמודי התווך עליהם נשענה החסידות הבלזאית. ובין מקורבי הינוקא המהווים כיום התשתית לאותה החסידות אינה ניתנת להשוואה, עמקות המחשבה של גדולי הנשמות (אם להשתמש בלשון המעטה) אינה עומדת בשום פרופורציה לחסידי בעלזא בעידנא דנא, יש מפרשים כי הזמן עושה את שלו, הזמנים הם אומרים השתנו, אין מקום היום בתוך העולם החומרני לאנשים כר' יעקב מראוזה, כר' יוסל'י מירצ'יב, כר' ישראל מהובניב, ברם דא עקא להאשים את הזמן בחוסר המעוף החסידי בהתלהבות - החזון, בביסול היש, בכיסופין לנועם עליון נראה לי כהנחה בלתי מקובלת, כי הכרת פניהם של גדולי הנשמות ענתה בהם כי הם עומדים מעל הזמן ומעל החומר, כאשר חסיד בעלזא אמר: "זה דבר מגושם" עבר בקרביך חלחלה, לעולם לא רצית להתקרב לזה, לגעת בזה, לראות את זה, כי דבר אשר הכריזו ע"י חסידי בעלזא כמגושם גרם לקבס, חוש הריח של הנשמות הגדולות ידוע היה, ואם אחד הבחורים עבר עבירה חסידית בצנעה, מיד הכרת פניו ענתה בו כי אינו כאחמול שלשולם, בקרבתו עבר אחד היושבים עיקם אפו והפליס: "ריח לא נעים נודף כאן", התארם המסכן והודה כי נכשל בהצצה בעיתון יומי, או בספר פסול,

מתפקידם של אלה המעלים על דפי נייר את ההיסטוריה של השושלת הבלזאית, לעשות השוואות. להוציא לקחים, היעד העיקרי הוא להביא לפני דור ההמשך, את התמונה המדויקת של אותם הימים אשר בערי גליציה, הונגריה, צ'כיה, ובלגיה, ועד אמריקה הגדולה התנוסס הדגל המפואר של חצר בית בעלזא, מעטים נסארו לצערינו אשר בזכרונם עדיין לוחשת גחלת העבר, חובה. קדושה מוסלת עליהם לפרסם ברבים לאלו הרוצים בכך, את הילת הזוהר המעסירה את אדמו"רי בעלזא.

יושביהם חסידיהם הבאים לעיתים קרובות מקרוב ומרחוק להתאבק בעפר רגליהם, לשמוע עצה ספיהם, להזין את נשמתם עד שיזכו לחזור כדי למלאות שוב את מצברי הרוח לזמן מה, וחוזר חלילה.

מסכת מיוחדת בחיי החסידות הבלזאית היוו החגים, כל חג וחתורו, כל חג ומנהגיו כל חג ונגונו ואין לדבר על ניגונים סתם, מי שזכה להיות בבעלזא בחג השבועות, ולשמוע את השירה האדירה הפורצת מאלפי גרונות "ובאו כולם בברית יחד", מי שזכה בשמחת תורה לשמוע מפיו של ר' יעקב בריש "תורה הקדושה", במוצאי יו"כ בשעות הקטנות של הלילה את "המבדיל, את ה-שובו לכם לאהליכם ובראשיכם אלוקיכם", ביום שביעי של פסח, את "יום ליבשה נהפכו מצולים", כדי לשבר את אזניכם אנסה במילים פסוסות לספר על מוצאי יו"כ האחרון שזכיתי להיות לפני עלייתי לארץ ישראל, אחרי שנחמצתי ויצאתי לפי המושגים של היושבים לתרבות-רעה, הבטחתי לאבי ז"ל כי אסתדל לבוא לבעלז לראש השנה ויו"כ כל זמן שאני נמצא עוד בבית, כמובן שקיימתי את הבטחתי למרות הקשיים שבדבר, כי מהחברה נותקתי, בחצר של מרן סרבתי להתארח, יצא לי לכלכל את עצמי מהחבילה הקטנה אשר אמי ע"ה תחבה בכפי לפני נסיעותי לבעלז, ברור שלצעיר בגיל ה-עשרים חבילה כזו ספקה לארוחה אחת, וזה היה צריך לספק לי ארוחות ליומיים, אמנם היו ידידים שעמדו לי לעת רעבוני, אבל רציתי לקיים את הבטחתי לאבי ז"ל לכן לקחתי על עצמי כל קושי, במוצאי"כ התחשק לי לסייל קצת מחוץ לעיר יצאתי בכיוון הכפר טישקוב השוכנת כ-7 קילומטרים מבעלז, שקוע בשרעפי צעדתי מבלי להרגיש שהזמן עובר ואני בולע מרחקים, ופתאום הגיע לאזני קול המיה שהלכה והתגברה, השעה כמעט שלש לפנות בוקר, בבעלז אומר הרבי המבדיל של מוצאי"כ, ואלפי חסידים מלווים אחריו, וקולם משתפך כגלי הים ומגיעים בנהירות למרחקים, רהוק ובתוך דממת הליל עומד אני ומשתומם, בשעה כזאת כאשר כלם שקועים בתרומה במשמרת השלישית של הליל, עומדים שעות על גבי שעות אלפי אנשים אשר מחלמים מכל אשר סביבם כאילו כל היקום אינו קיים עבורם, ופוצחים פיהם בשירה אדירה, וקולם מתמוג בקולם של מלאכי השרת האומרים שירה לפני כסא הכבוד, שירה המרוממת את הדעת, שירה של ערגה וכיסופין של השתפכות הנפש, שירה הפורצת מחביון נשמתם, שאין ילוד אשה אשר יבין זאת, ופתאום התחלתי בריצת אמוק בדהירה אדירה מתוך משיכה נסתרת להיות מה שיותר מהר בתוכם להתמוג בתוך ישותם, לפצוח בשירה יחד אתם, הנשימה הולכת ומתגברת, הזיעה מבהילה הבגדים נרטבים, ואני רץ ללא לאות, ופתאות נמצא על המגרש הגדול המשתרע לפני החדר הגדול, בחוץ עומדים צפופים אלפי יהודים אשר החדר הגדול צר מלהכילם, מסים אזניהם לקלוט כל מילה היוצאת מפיו של מרן, "שובו לכם לאהליכם ובראשיכם אלוקיכם", בלב כל אחד מהם מקונן התווה, "שובו לכם לאהליכם", במזרח מפציע השחר נגמר השולחן של מוצאי יו"כ ועמו גם קדושת היום, באין ברירה שורכים הרגליים לאכסניה אורזים את תשמישי הקדושה, ופונים לרכבת, שוב צריכים לשקוע בחיים של חול, בחיים של בנים, חיים, ומזונות, פנה היום והשערים ננעלו והלב גואה והגעגועים גוברים, ברכבת רבה הדוחק בכל תחנה מושיסים קצה האצבעות לפרידה המעיקה על הלב, קומץ חסידים יוודים, ומתמעט הדוחק, קומץ חסידים האחרון מתכנס בצוותא באחד הקרונות מתפללים מנחה וערבית, ברמיזה ללא מילים מנסאים את גודל הכאב של געגועי הנפש שותים לחיים, ואחד מאחל לשני "השית יתן ונזכה בשנה הבאה להיות יחד בצוותא אצל מרן שליט"א בירושלים עיר הקודש אמר".

בשלהי הסתיו התכנסו אנשי העיירה בבתיהם, החורף התגנב לאס, ורוחות עזות מלווים בפתיחי שלג וכפור נשבו באימה בחוצות העיירה, הצינה התגברה ומעטה שלג אפף את העיירה, הורכים היו בחזקת סכנה, השדות לבשו לובן, והעצים עמדו במערומיהם, מחמת הצינה נתמעסו גם המבקרים בבעלז, אולם קומץ אנשים אשר נפשם קשורה בצדיק קשר בל ינותק, המשיכו לפכת בבעלז כל ימות השנה. "הנשמות הגדולות" גילת הפאר של "היושבים" אינם מנתקים את עצמם אפילו לרגע קט מרבם, ואגת הפרנסה הטילו על נשותיהם, אין הם זקוקים לשום דבר, אוריה של בעלז מהווה עבורם החמצן הנופח חיים באפם, אין הקור מבהיל אותם בקפוסה המהויה מכרבלים את גופם, וחומה של בעלז מחממת את גופם, עשרות הבחורים "היושבים הקבועים" תלמידי ר' מיכל'י מזולקווא, ואלה אשר גמרו את חוג למודיהם, באים לבית המדרש עם משמרת השלישית של הליל, התנוק קב הממדים מפיק חום, ור' מוסלה שמש מקבל את פניהם בשמחה, מחלק להם נרות להאיר בהם בזמן הלימודים, ומוריק את הנברשות המסתלשלות מחקרת בית המדרש, לכאורה ר' מוסלה שמש יהודי פשוט הוא, במקומם של גרולי התורה והחסידות מקומו אינו ניכר, את סלאכתו בתור שמש רגיל הוא לעשות באמונה ובמסירות, אבל מי שעוקב אחרי מעשיו יום יום יובהר לו במהרה כי אין כאן ענין של סתם שמש, עני מרוד זה אשר עיניו סרוטות וגופו צנום ורזה, אשר כל עבודתו היא בבחינת קרבן עולה אשר אשה לוחסת בלבו של ר' מוסלה, כל פמוס אשר הוא מוריק רואה הוא כעבודת קודש כמו הכהנים בבית המקדש, כך ר' מוסלה במקדש המעט, עושה את מלאכתו בחרות קודש, ואחרי שר' מוסלה מסיים את עבודתו מאוחר בלילי' שורך את רגליו למעונו הדל, אוכל התבטיל החפל שהתקרר מאז העריב השמש, ואז פותח הוא את הגמרא ולאור הירח מאמץ הוא עיניו ועובר על כמה דפים עם המפורשים ולכן עיניו טרוטות הן, אין ר' מוסלה ששחמש בנרות של בית המדרש ולקנות נרות אין כיסו מגעת כי משפחתו ענפה, ובנות שהגיעו לפרקן ואין הפרוסה מצויה, אבל ר' מוסלה שמש בחלקו אין הקדרות שולטת עליו, תמיד שורה עליו בדיחות הדעת ושמחה שבלב, רגיל הוא אחרי שחלק את הנרות לבחורי היושבים וקול דננת הלומדים נשמע בתוך כחלי בית המדרש לעלות על הבלמר, ומשם מעביר הוא את מבטו משלחן לשלחן, ולא פעם שמעו כי שפתיו דבבו מתוך התלהבות, "רבס"ע מוסלה זה שעומד במקום הזה מתחנן לפניך הבס משמים וראה כמה אהבה ישנה בליבו של מוסלה היהודי הפשוט לבניך היושבים ועוסקים בתורתך מהנץ החמה עד לשעות הקסנות של הלילי', ואתה אבינו שבשמים אב רחום וחנון אשר ביוך נשמת כל חי ולפניך הנגלות והנסתרות, רחם על בניך ופדה אותם מהגלות המר והוציאם מחושך לאורה, ואני מוסלה לא דורש ממך שום דבר אחר מאשר למרק את נברשיך בבית המקדש, ואתה רבס"ע ענה לי: האם זה לא מגיע לי, ואם במוטלה עסקינן, הבא ונספר עליו ועל מעשיו הגדולים, חבה יתירה נודעת למוטלה מסעם מרן רבי י.ד. חביבים עליו בדיחות הדעת של ר' מוסלה, ומדי יום ביומו רגילים הם לנהל שיחות ביניהם, ובעיקר היו מפורסמים השיחות בין ר' מוסלה ומרן ז"ל בימי שישי לפני הצהריים, לר' מוסלה הדביקו משום מה את השם "גיהנום שמש" היינו ר' מוסלה זה מפתחות של הגיהנום בידיו, וביום שישי בצהריים ברצונו הוא מקדים וברצונו הוא מאחר לסגור את שערי הגיהנום ופותח אותם טוב במוצאי שבת אחרי הבדלה, ואז השיחות נסבו בעיקר על הנושא הזה, מרן ביקש את ר' מוסלה שיחממח ולא יפתח את שערי הגיהנום מיד אחרי הבדלה, וביום שישי שיהי' בין הממהרים לבוא שיתן לנדוני הגיהנום מנוחת שבת ארוכה יותר, ואז ר' מוסלה החזקש ובשום אופן לא הסכים לתת

לפושעי ישראל שיהנו מקדושת השבת שהם היו מחללי שבת בפרהסייה, ומרן מפציר בו, מוסלה הלא מצוים אנחנו על רחמנות ואיך יכול אתה לראות איך צולים יהודים בגיהנום ואתה תתן יד לכך ור' מוסלה עומד בסירובו, טוב, למען מרן אסגור 5 דקות לפני הזמן, ומרן ר' י.ד. אינו נלאה מלבקש ולבסוף מחליט מרן לשחרר את ר' מוסלה ואומר: כמה צריך לעלות לי כדי שתואיל לסגור שעה אחת קודם, אה! רבי אומר מוסלה שעה אחת קודם בלתי אפשרי; אולי הרבי מוכן להתפשר על חצי שעה, בשכנות אלי גרה אלמנה מטופלת בילדים, האלמנה אם לשלש פעוסות, ועדיין לא הכינה שום דבר לכבוד שבת, ואם לסגור את הגיהנום שעה אחת לפני הזמן עלול לעזור לאלמנה, אני מוכן למענה לעשות זאת. ורבי י.ד. קורא לר' אהרן שיע הגבאי, שממש בתפקידו של האוצר, ונותן לו הוראה לתת מיד לר' מוסלה סכום של 10 זהובים, ור' מוסלה תופס את הכסף, ורץ ללא שהות כאשר נשמתו הולכת וגוברת, ומגיע לדירתה של האלמנה, ותוחב בידה את העשר הזהובים, ומאיץ בה שתלך מהר לקנות את צרכי השבת, ובנתיים הוא ישגיח על הפעוטות עד שהיא תחזור מהשוק.

באותו יום שישי אשר נחקיימה השיחה בין מרן ובין ר' מוסלה חל בשבת שירה, ובין חסידי בעלז בעלי תואר של גאונים היה הרב מטרנופול, הוא היה חסיד מסור בלב ונפש, ואע"פ שמרא דאתרא חייב בשבת שירה להמציא בתוך עדתו, לא יכול הרב מטרנופול לעמוד בכח המשיכה של בעלז. והגעגועים לשמוע את הרבי את שירת משה ובני ישראל, היוצאים מפיו של מרן הקדוש התגברו על כל חיוב והוא הגיע ביום שישי ערב שבת שירה לבעלז. וכאשר נכנס לקבל שלום, נתקל בר' מוסלה שהוא עזב את חדרו של מרן. קם מרן לקראת הרב מטרנופול, הושיט לו בחמימות יד לשלום, ובחיוך אמר: "טרנופול רב בני מיר דרייען זיך יודען פשוטע שמיים ערגיע אנדרש וואלסען זיי אליין געבען רב"ס" (אצלי מסתובבים יהודים שמיים פשוטים אשר במקומות אחרים היו אדמו"רים בזכות עצמם), ומרן התחיל שעה שלימה לדבר בשבחו של ר' מוסלה. שהוא ירא וחסיד תלמיד חכם בצנעה מקדיש כל רגע של פנאי לחורה, שממש בקודש ללא שום פנויה, עושה מלאכתו במסירות נפש, אינו מבקש דבר לעצמו, עוזר בסתר לנחשלים, תומך באהבה בנדכאים, אין הזמן מונעת ממנו שום מאמץ ביום ובלילה בקור ובשרב, תמיד מוכן מתוך אהבה ומסירות נפש לעזור לזולת, ובכן הרב מטרנופול האם תמצא אצל אדמו"רים אחרים יהודים כאלה? הרב מטרנופול שהוא חסיד מסור שמע המילים היוצאים מפיו מרן, והחליט לתהות על קנקנו של ר' מוסלה שמש, לבחון במה גדלותו, שבת שירה בבעלז, שבת מיוחדת איקרא לה, התכונה גדולה, שירת משה ובני ישראל אשר מרן קורא אותה בהטעמה מיוחדת היא אטרקציה לכל חסידי בעלז, לשבת שירה מתאספים ובאים לבעלז מכל קצות תבל, וביניהם הרב מטרנופול אשר מאותה שיחה עם מרן התחיל לעקוב אחרי ר' מוסלה כדי לקיים אתו שיחה ולעמוד על משמעות דבריו של מרן. אבל ר' מוסלה עסוק ראשו ורובו בכבוד בית המדרש לקראת השבת, אשר כה דבים האורחים בבעלז, הוא מוריק את הנברשות, מצחצח את הארון הקודש, מכניס נרות, מכין מים לנסילת ידים, חוסב עציטן להסקת התנור, מבריש את הספלסלים והשלחנות, מסדר את הספרים, וכל זאת לבד בלי כל עזרה, הזיעה מבצבצת על מצחו למרות הקור, ואין מוציא מנוחה לנפשו, ובפינה עומד הרב מטרנופול עוקב אחרי ר' מוסלה, מחפש את ההזדמנות להכנס אתו לשיחה, והנה המלאכה נגמרה מחייב הוא ע"י התנור לפוש קמעה מהעבודת המאמצת, ניצל הרב מטרנופול את ההזדמנות, ניגש למוסלה ורצה לבקש ממנו שיצביע איפה אפשר למצוא את ספר השל"ה, קפץ ר' מוסלה ממקומו כאילו נחש נשכתו, ונשאר לעמוד בדחילו לפני הרב מטרנופול, וברסס שאל, כמה אוכל לשרת את כבוד חורתו הכיע הרב מטרנופול את מבוקשתו, ור' מוסלה כחץ מקשת רץ לארון-הספרים

הוציא את ספר השל"ה והציג אותו לפני הרב מסרנופול, הזריזות של ר' מוסלה הפתיע אותו והמחיש לפניו כי ר' מוסלה אכן מכיר כל ספר אשר נמצא בספרית בית המדרש.

ומה שכרו של שמש בבעלז? שאל הרב מסרנופול, כדי להכנס ע"י כך בשיחה עם ר' מוסלה.

שכרי בכסף אינו רב אבל מספיק לפרנס את משפחתי בכבוד, אין דאגה ללחם ב"ה, יהודי שחוסה בצילו של מרן הקדוש, אינו מרגיש שחסר לו משהו, הוא דואג לפרנס בכבוד אלו התלויים בו, אבל מכיוון שכב' תורתו שאל אותי ירשה לי לספר לכבודו מעשה שהיה, ויהא סיפור זה לעדות ולראיה כמה מאמצים יסקיע מרן הקדוש כדי לעזור לאנשי שלומי, כמה כל אחד מהם נוגע ללבו הסהור, בית המדרש כמעט התרוקן מחוגי הסעון הראו כי הסעה היא שתיים אחרי הצהריים. בחוץ ירד שלג וחלונות בית המדרש עצים מכפור, רוח חורפית פרקה ונסכה מן עצב בלבבות של האנשים. ור' מוסלה התחיל במתינות לספר מילה במילה בהדגשה מיוחדת, כדי לתת שהות למאזין לקלוט מה שברצונו לספר, הרב מסרנופול שעמד כל הזמן התיישב על הספסל ע"י התנור אשר הפיק חום נעים, ובעיניים סגורות שם את אזניו כאפרכסת כדי לקלוט כל מלה ממה שמוסלה מספר, היה זה לפני שנתיים בערך כמנהגי מרי יום שישי, נכנסתי למרן הקדוש לבדך אותו במקצת לפני כניסת השבת, כאשר משה שינובר פתח לי את הדלת, מצאתי כי מרן הקדוש התייחד בחדר הברזל עם ר' דוד לנדאו מקראקא, בדלית ברירה המחנתי בחדר עד שמרן יגמור וישוחח איתו, ידעתי כי לר' דוד יש בן שהוא חולה נפש, ומדי פעם מביאים אותו לבעלז שמרן יברך אותו ברפואה שלימה. מאידך הבן סנדר הוא עלוי בתורה ובחסידות, בחור חמד אשר הרבה אחלי לעצמם להתברך בבנים כאלו. כאשר נפתחה הדלת ור' דוד יצא מהחדר בעיניים אדומות מכבי, ומרן ראה אותי עיכב את ר' דוד ואמר: חכה דוד יש לי עניינים עם מוסלה כדי שאתה תהיה הדיין ביננו, ומרן התחיל בשאלות, האם סגרת כבר את שערי הגיהנום, עניתי בחיוב, ואת מי מוסלה הצלת מרינו של גיהנום. רבי הקדוש אין אני מתעסק היום עם אלה ששבקו חיים, היום יש לי הרבה דאגות אם אלה שעודם בחיים, יש אלמנה עם שלשה ילדים שאין קיסם לחמם את הבית, יש מאנשי שלומינו שבשבת אוכלים פת חרבה, שאין ידם מגיע לקנות חלות לשבת, אצל הילדים יושבים בבית כי ידו אינו משגת לשלם שכר למוד, מורי ורבי אלה ששבקו חיים נמצאים תחת כנפי הקב"ה, אבל אלה שילדים בביתם, בנות שהגיעו לפרקם ואין פרוסה לנדוניה מה יהא עליהם? ר' דוד עמד כל הזמן ידיו רעוד מרוב פחד סיניו דא לוא נקסין, ומבין סיניו סינן ילמדנו רבינו במה אפשר לעזור למוכי הגורל, הננו מוכן ומזומן לעשות רצון רבינו, מרן חרים את גבות עיניו והורה לר' דוד ללכת איתו ואני אקבע מה תצרוכתם של כל אלה אשר מניתי לפניו, בצהריים חזרתי לחדרו של מרן ודיווחתי לו על המבצע אשר הצלחנו לבצע באותו יום שישי ערב שבת שירה, נאנח מרן ואמר: "נו מוסלה האם דוד לא זכאי שיהיה לו נחת מבניו? יהודי בעל לב זהב אינו חוסך למתן צדקה, למה הקב"ה מסתיר פניו ממנו? לו הייתי באמת מה שאנשים חושבים שמקומי בין צדיקי הדור, ומה שהצדיק גוזר הקב"ה מקיים, הייתי מוכן לעשות הכל שבנו של דוד יזכה לרפואה שלימה.

במסך כל ימי שבתו של ר' דוד בבעלז מרן התעניין במצב של בנו, וקירב אותו בלבביות.

ובמוצ"ס. כאשר ר' דוד בר להפרד, אמר לו מרן: אמנם הרבי נפרד מחסידיו אבל אף פעם חסיד אינו נפרד מרבו, יכול חסיד להיות אלפי מילין מהרבי שלו, תמיד ירגיש את החמימות, אשר קלט בחיותו כאן, אבי, ואבי זקיני, תרמו שאוירה של בעלז מעניקה חסד ורחמים לכל באי שעריה, כאשר תהיה בבית תחשוב על אוירה של בעלז זה מזכה את האדם ביצועות ונחמות, פני ר' דוד השתנו, שמחה וגיל הביעו עיניו הנוצצות, חיוך של אמונה וסוהר לב נשפכו על שפתיו, ומאז; חלואי שלא יסלטו בהם חס וחלילה עין הרע, הכל השתנה לטובה, ומספרים אפילו שבנו הביע רצונו לבוא לבד לבעלז, ואכן בשנת תרפ"ס בשבת חנוכה בא ר' דוד עם שני בניו לבעלז, ושני הבנים נשארו הרבה זמן כיושבים בבעלז.

ואם בר' מוסלה שמש אנו עסקינן, הבה ואמשיך לספר עליו הכל מה שידוע לי על היהודי הנהדר הזה אשר עשה מעצמו עפרא דארעא, והתפלס בעפר רגליהם של הנשמות הגדולות.

100

100

100

100

100

100

שנת חרפ"ז החודש מר חשוון רוחונו חורפיות מנשבות וימי סגריר וגשם, הקור חודר מנעו למעילים הדקים המעטפים את גופם הכחושים של חובשי בית המדרש בבעלזא, ובפנים הלב, כמבחוץ, זה ימים אשר הרבי ר' י. ד. שוכב על ערש דוי, כוחותיו עוזבים אותו מיום ליום, מזמן הפסיקו רגליו לשאת את גופו הקדוש, ארבע מקורבים נושאים אותו על כורסה שהתאמה במיוחד לכך, מחלת ההסתידות גוברת מיום ליום, אנשים מכל קצוי תבל צובעים על דלת חדרו יומם וליל, ואין בכוחו לקבל אותם, לעיתים פורצת מליבו גניחה המלווה בצער: "מה הם רוצים ממני הלא יודעים הם כי חולה אני ואין לי כח לצרתיהם!" ר' מנדלי מסטרליסק הגבאי המסור אשר הרבה שנים זכה לשרת את רבו בנאמנות ובמסירות, פותח בלאט את פתח חדרו של הרבי ומבקש לעזוב את הפרוזדור הצר והארוך המוביל לחדרו של הרבי, "דער רב האט געבעטן מען זאל איהם נישט שטערן". גוש אנשים בשמעם זאת, נסוגים אחורה וכאשר הדלת נסגרת שוב מתקדמים לאט עקב בצד אגודל ותפילה זכה בליבם, הלואי שהדלת תפתח והרבי יקבל את פתוחיהם ויעניק להם את הברכה שכלם מיחלים לה, בליבם מקננת התקווה וגם הפחד מבלי לבטאות זאת, שמא הם חלילה בפעם האחרונה במחיצתו של הרבי וזוכים לברכתו. בשעות המאוחרות של הלילה נפתחת הדלת ור' משה שיניבר מופיע ובידו שק מבד לבן לשם הוא אוסף את כל הפתקאות בפקודת מרן, ונעלם לשעה קלה, טוב נפתחת ור' אהרן שיע יוצא לקהל הצובעים ומוחזע בשם מרן "היותח והרבי לא יוכל לקרוא את כל הפתקאות לחוד הוא מאחל לכלל ישראל ולכל אחד מכם ישועות ונחמות אמן. טוב נסגרת הדלת לאט מתפזרים לאכסניוניהם ובלב מקננת התקווה כי ברכת מרן תחול גם עליהם.

בבית המדרש של בעלזא מתכנסים זה שבועות הנשמות הגדולות, הם עזבו את ביתם את דאגת פרנסתם וכלם הגיעו לבעלזא להיות נוכחים בימי עברה, בימי מלחמת הארואלים עם המצוקים, השעה מחקרבת לצהריים תפילת השחרית הגיע לסיומה, על יד שלחן ארוך ממדים הניחו את טלותיהם ותפילין על השלחן הופיעו כוסיות קטנות עם בקבוק יי"ט קצה אצבעות נוגעים זה בזה מאחלים "לחיים" שהשי"ת יעזור שמרן יוושע ברפואה שלימה במהרה בימינו, אין בקשות אחרות אין דרישות שונות, הדבר העומד בראש מאוניהם כרגע היא מחלתו של הרב. הבשורות המגיעות מדי פעם מחצרו של הרב נוסכות יגון וצער בליבותיהם, הרוץפאים הנמצאים על יד מיטת חוליו עושים מאמצים על אנושיים כדי להקל על נשימת החולה ההולכת וכבדה משעה לשעה, מיכלי החמצן אשר מביאים כל פעם לחדר של החולה מעירים כי המלחמה לחיי מרן הולך וגובר, כל פנעם אשר דלת חדרו נפתחת לוטשים נוכחה מאות זוגות עיניים, בכמירה ובתקווה לשמוע בשורה כי הוקל מצבו של מרן. בלאט נסגרת שוב הדלת, עלטה אופפת את פני הנאספים ושוב מקנן הצער בלב, אבל חסידים אינם מחיאים גם בשעת סכנה גם כשחרב חרה מונחת על הצואר אל יחיאש מן הרחמים מחקוה, ר' יענקלע מראווה אשר עשה שעות רבות על יד מיטתו של הרב טורף את רגליו העייפות אחריו יוצא גם ר' פנחס מדוברומיל בשפי על קצה אצבעות רגליו צועד הוא לקראת המעגל של הנשמות הגדולות ומודיע כי זה עתה החולה נרדם אחר שעות קשות של סבל ומצווה לשמור על השקט כדי לא לעורר את החולה, שקט השחרר בחרר

פני הנאספים, ר' יעקלע' מראווע שורך רגליו הציפות משעוה רבוה של עמידה ע"י מטחו, אהרן מופיע ר' פנחס מדיבריהדל, נטפי על קצה האצבעות צועד הוא לקראת המעגל של הנשמות הגדולות ומודיע; כי הרב נרדם ומצווה לשמור על השכס, כדי לא לעורר החולה אחרי שעות ויבות של סבל גופני הגיע שישי כ"ג בר הפסח. השבוע בה קוראים פרשת חיי שרה. בחדר הגדול ע"י התנור המפיק חום עומד ר' יעקב בראש מכונת בתוך ^{החדר} עצמו. פחאט עולה בזכרונו, אותו היום אשר בא לאיך בול להזכיר את ידידו הנאמן ר' שלום שצ'רביצר ז"ל ומכ"ן אמר לו, "יודע אתה לו הייתה חסיד לא היית מחסיר לנסוע לרבי שלי בשבוע שחלפה חיי שרה". "דברים אלה מציקים לי, ועירדית בלבי חרדה החסד שבכוונות שלמרן הקדוש מעבירים צוממדות בעצמותיו הוא מנסה לגרש את שרעפיו. אבל מחדרו של מרן, ידיעה רודפת את חברתה מטרידות אותו בלי הרף וכמה שהוא מנסה לא לקשור את הוברים עם מצב בריאותו החולה הוא אינו מוצא לעצמו בלאט הוא יוצא מחדר הגדול משרבב את רגליו לבנין החברה, שם מצא את ר' שעיה מראווא ויחר הנשמות הגדולות, כמעין המתגבר שפך את מר לבו לפניו ובדמעות שליש התפלל לבריאותו של מרן וכלם ענו אמן.

הידיעה על מחלתו של מרן התפשטה בכל רחבי פולין וגם מעבר לגבולות, אלפי יהודים ביניהם רבנים וגדולי תורה, נהרו לבעלו המגרש רחב הידים לפני החצר נתמלאה וגם אלפי חסידים בין הנוכחים באותו השבת הרבנים מפרוביזני ומטרניפול חסידים מסוריסבלב ונפש וגם מיתר ערי פולין הגיעו דיינים רבנים ואנשי שם, השמש נסה לצד מערב ואלפי אנשים התאספו מסביב חצר הרבי הדוחק בחדר הגדול היה ללא נשוא, נרות החלב אשר דלקו בנברשות המשתלשלות מחקרת החדר נכבו מהחום השורר בחדר, ופתאום נשמע קול זעקת אימים שובר לבבות, "וצדקה תציל נמות". בגלל קדושת השבת אין באפשרותנו לתת צדקה בממון הבה נתרום צדקה בשנים, שכל אחד טיתרים משנותיו למנין מרן הקדוש, והקול הולך וחזק הולך בלבבות של אלפי הנאספים וכולם בקול חרישי מנדבים משנותם למנין הרבי שנוכה שיובלנו לקראת הגאולה השלמה במהרה בימינו.

תפילת ערבית של שבת הגיע לסיומה. ה"עולם" מחפור לאכסניות שבת הוא מלועוק חייבים לקדש על היין ולקיים מצוות סעודת שבת, היחידים אשר אינם עוזבים את החדר הגדול, וממחינים לידיעות מהחדר של הרבי, הם יחידי הסגולה בין היושבים ר' שעיה מראווא ר' שיע מראווא ר' ישראל מהובינא ר' יוסף מיארצ'יג וכו', וכו', זה שניות שהם אינם זזים משם, על קצה האצבעות לא לעורר דעש הם מסתובבים ומחלשים ביניהם על השלחן הארוך בחדר הגדול המסודר מצפון לדרום (אסדר לדרומה) פרוסה מפה לבנה עליהם י"ב חלות כמנין שבטי-ישראל בקבוק יין צמוקים וגביע של כסף מקשטים את השלחן מפעם לפעם זורקים מבט על השלחן, המביע יתמות משכול לפני עיניהם עוברים, השבתות והחגים כאשר מרן הקדוש היה עומד במלוא אוננו, כנר משעות המוקדמות של יום השישי, הרגיש את קול משך כנפי מלאכי השרון, ההכנות לשבת היו מלאים בשמחה עילאית, אשר רק מי שנשמה יחרה פוקדת אותו יכול לחוש זאת, רכבות המגיעות במשך היום פולטות

מאות חסידים, אין שבת בבעלו בלי אורחים חדשים לבקרים. פעם פחות פעם יותר אבל תמיד פנים חדשות הבאים להנות מזיוה ותפארתה של בעלו בתוך יין המצולה של החיים האפורים של דאגות וטרדות רק דרכה רגל על סף בית-המדרש הכל נשכח הכל נגוז, אין דאגת פרנסה אין פחד מפני הגוי המתנכל כאן שמחה אופפת אותך ומעלה אותך למרום הפסגה בין בימות החמה ובין בימי הצינה, תמיד כאשר ידך נוגעת רק בידית פתחה של אכסנית ב-ע-ל-ז.

החיים האפורים נגוזים ונעלמים, הנך דורך בעולם חדש בעולם אשר שמחה וגיל ממלאים את לבך, ואתה נושם אהבה ורעות במלוא ריאותיך, נגיעה בקצי אצבעות ידם של הנשמות הגדולות, לשם שלום והכרות, מעלה אותך לשיא של חדוה, קלסתר פניהם הזכים מאצילים עליך בטחון בצור ישראל וחקוה לגאולת ישראל הקרובה לבוא. ולאט מתקרבים ומדומי הערב, ומרו צועד בפסיעות קטנות לבית הכנסת לתפילת שבת, המלא מפה אל פה, נרות הדולקים מפזרים אור עמום אשר גם הם מביאים איתך את ריח של שבת מלכתא, באויר נשמע ומזום של שירה, אשר נוסכת בחביוו נשמחך הרגשיה עילאית, קול דממה נשמע החברה הקדושה אומרים "שיר השירים" ומקול הדממה, הולך ונשמע הד חזק ההולם בלבך. ומשתאה אתה, מאין באים צלילי העוז והחדוה הממלאים את חלל בית-המדרש? ובנה הקול הולך וחזק הולך ומשתרע באפלולית של בין הערבים.

דלתי בית המדרש פתוחים לרוחה ומדי פעם מופיעים גדולי הנשמות, קלסתר פניהם הזורחים הוד ותפארת. צוארונים לבנים של כתונתם פתוחים, ופיזמקים לבנים נוצצים בברך של לובן, מגבירים את הרגשת השבת והנה הושלך הס על סף בית המדרש מופיע מרן הקדוש. בלאט מרים ידו ונושק את משקוף הדלת. בעיניו החודרות סוקר את ה"עולם" וכגלי - הים הנסוג אחרי הסתערות איתנים, כך נסוג גוש של לבות הלוהטים מאהבה מפני מבטו של רבם הנערץ.

אזירה של קדושת השבת אופפת את כל באי בית המדרש על-יד העמוד עומד ר' יוסלי קולו חוצב להבות אש. כאשר ר' יוסלי אומר "וְהַיְכֹלֹוּ אומר כבוד ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם" הנך מרגיש שכל מלה חודרת למעמקא דלבא. משהו בלתי ניתן להשגה מעלה ואופף אותך בקדושת מלכות השבת. וקדושת השבת אופפת את נשמתך ברגעים אלה הנך שוכח כי חלק אתה מעלמא הדא, התרוממות הדעת והשתפכות הנפש אשר תפילתו של ר' יוסלי מאצילה עליך, מהווה חויה בלתי נשכחת לכל הנוכחים, תפילת ערבית הגיע לסיומה, מרן יושב מתוך שלווה נפש על מקומו בקיר המזרחית פניו הזכים מביעים חסד ורחמים. כל יהודי העובר לפניו להגיד "שבתא טבא" ולתת ידו לשלום. מלווה ע"י מרן במבט של רוך ועדנה. חור ארוך של חסידים מתמשך ביראה לפני מרן וממלמלים "גייט שבת". צועד החור ומתקרב לאט לקראת מושבו של מרן. כל אחד מרכיך ראשו קמעה וכלחישה מביע את ברכתו.

ובתוך התור צועדים גם הנשמות הגדולות, בעינים סגורות הם מתקרבים למקומו של רבם הנערץ וכאשר הם מגיעים למקום ישיבתו נסוגים הם מן התור ומתרחקים קמעה, כי קדושת האיש מפיל עליהם אימה ופחד מכבוד קדושת האיש, הם חוזרים אחורנית מבלי להפנות את גבם אליו. ולאט לאט מתרוקן בית המדרש.

בבית החברה יושבים לסעודת שבת כולם בצוותא וכאשר נגמרה סעודת שבת והחדר מתרוקן מיושביה. מי לפוש קמעה. ומי לתפוס מקום ע"י המעקה החוסמת את השטח בו יערוך מרן את השלחן של שבת. נשארים לשבת גדולי הנשמות נשענים בגבם על קירות המסוידות ליישר במקצת את גבם, ואז מופיעים על השלחן צלחות לפתן של שזיפים יבשים עם תאנים המוכנים מבעוד יום למען הנשמות הגדולות.

השיחות בלילות כאלו עמדו תמיד בסימן של קדושת השבת, ותמיד על עניני דיומא כל מאורע שעמד על הפרק באותו זמן התעמקו בו לבנו ע"י שקלא וטריא, חקרו מקורות, חפשו סיבות, מצאו ראיות, ואחרי לבון הבעיה נמנו וגמרו והחליטו, ר' שעיה מראווה אשר מצחו הלבן הבהיק מחיק השטריימל מוציא מכיס חזיתו שעון גדול ופולט: "רבותי זמן השלחן הגיע". קמים ושורכים רגליים לחדר הגדול שם צריך מרן להכנס כל דגע לערוך שלחן של שבת.

ר' ישראל מהובנוב תופס מיד את מקומו הלא הוא ממונה על הסדר ע"י השלחן בנבו מצליח הוא לעצור גושי אנשים המסתערים לראות את פני מרן בהכנסו לשלחן. קולו מבהיל אותם וכאשר מופיע מרן והמעבר נסתם נשמע צו מפיו: "תנו לעבור". ומיד נסוגים אחורה מעבר רחב ידיים שנוצר, המתמשך מולת חדרו של מרן עד לשלחן. כאשר מופיע מרן בפתח החדר הגדול ופניו זוהרים מקדושת השבת נזכר ר' ישראל במאמר הזוהר: "בהאי יומא כל נשמותיהון דצדקייא מתעדנא בתפנוקי דשכינתא". ואמנם מרגישים בחוש - ממש את תפארתה של שבת בפניו הזוהרים של מרן. ואמר הצדיק בעל ה"ישמח משה" על הפסוק "דוד מלך ישראל חי וקיים" כי בכל צדיק יש חלק מנשמת דוד המלך, ולכן כאשר בא שבט פניהם של צדיקים זוהרים בהוד - מלכותו של דוד המלך ע"ה. ואכן ריח של מלכות מורגש בלילות שבת ב"בעלז" וכך עובר במחשבתם החגים והשבתות במחיצתם של מרן. ועתה הנרות דולקים השלחן ערוך, הכל מצפה לנס שיקרה, כי שבת הוא בבחינת נס שבנס, אמרו חז"ל: כי בימות החול אסור להסתמך על הנס, אבל בשבת כן סמכינן, ובכליון עינים כולם עוד מצפים על הנס שיקה. ומרן יתגבר על מחלתו ועוד ינהל הרבה שלחנות של שבת בצוותא עם אנשי שלומו עד ביאת הגאולה השלמה בפועל ממש.

באותו ליל שבת בשעות המאוחרות, נפתחה דלת חדרו של מרן ברגליים כושלות ניגש ר' פנחס מדוברומיל לחבריא ומסר להם: כי לפני דקות מספר גברו האראלים על המצוקים ומרן זצ"ל השיב את נשמחו לפני כסא הכבוד. ומיד הוסיף "שבת היא מלזעוק" התפזרו הנשמות הגדולות צעדו כל אחד ברגשי הבדידות שהורגש פתאומית בנשמתם, נכנסו לחדר האוכל של החברה קדשו על לחם משנה, בצעו כזית לקיים מצות סעודת שבת.

הגזירה נגזרה, בליל שבת כ"ב מר-חשוון פרשת חיי שרה, ירדה חוגה לעולם, עטרה הזוהר הושבה למקור מחצבת והדור נשאר מיוחס מלב שפועם בלי הרף באהבת ישראל, לפני הסתלקותו צוה להכניס לחדרו 14 כסאות עבור גדולי ישראל שמתכווננים לקבל את פניו: מרן נקב בשמותיהם אחד ארי השני, והקפיד שהכסאות לפי הסדר מסביב למטתו, ומיד יצאה נשמתו בטהרה.

באותו הליל עברו כל הבאים לפני מטתו ואמרו "שבתא טבא". לחדר הגדול נכנסו הרופא שהוועק למיטתו של מרן ביחד עם הרופא פרוסטיק מבעלז, וכאשר נדחקו מסביבם לשמוע על הרגעים האחרונים של מרן וצ"ל, אמר: חצי יובל שנים אני משמש כרופא עמדותי ע"י הרבה אנשים אשר הושיבו נשמתם לבורא, מה שראיתי הלילה, לא אשכח לעולם, אשריכם שאדם גדול כזה היה מנהיגכם ויצא בנין החצר.

איתא בילקוט פרשת חוקת: "מודיעין לצדיקים יום מיתתן כדי שיירשו כתרם לבניהם". מי שהיה מקורב בחדשים האחרונים למרן הרגיש כי מרן מרמז כל פעם על יום הסתלקותו. בשנה האחרונה כאשר בימים הנוראים התאסף קהל רב של חסידים בבעלז נכנסה הרבנית לחורו של מרן ורצתה לעודד אותו בימי מחלתו אמרה לו: תראה איזו עולם הגיעו השנה לשמוע את תפילתך. ענה לה מרן: "מה הרבנית מתפלאה כל כך" ביום ראשון פשוט פרשת חולדות יכול להתאסף בבעלז עולם הרבה יותר גדול, ובדיוק ביום ראשון פרשת חולדות נתקיימה הלויתו של מרן הקדוש.

בין באי לבעלז באותה השנה חילפ"ו היה גם ר' סנדר מדרובניץ אשר מפעם לפעם היה מופיע בבעלז, והיה אהוד מאוד על "היושבים" אמרו עליו כי מרוב חריפות המוח דעתו אינו שפוייה עליו, ואמנם ראו בו מעשים חריגים אשר אדם אינו עושה מחוד שפיות הדעת. אבל אמרו חסידיו היה מלאי חכמה ולא מעט גרמו לחיוכים נלבבים אצל מרן הקדוש, ובאחד הפעמים כאשר נשאו את מרן מחצר ביתו לתפילת שחרית ניגש ר' סנדר ובקולו הצרוד צעק רבי רוצה אני לעטות עטק עם כב' רצו אנשי השטיבל שהחלו למרן לגרוש צווה מרן להעמיד את הכורסה ולתת לסנדר להציע את העסקא. אמר - רבי! אחרי רץ חצי העולם שאני משוגע, אחרי רץ חצי עולם שהם משוגעים. הבה נצעד יחד. תרוץ אחרינו העולם כולו רצו החסידים לסלקו אבל חיוכו הלבבי של מרן, וגם הרו שיח עם ר' סנדר אחרי זה. צינן את כעסם ומחלו לר' סנדר גם הפעם. וכך רגילים היו לשמוע מר' סנדר שמומן לזמן היה מחקיף באמרה חריפה, מבלי להתחשב עם מעמדו הרם של הנחקק, ופעם באחד הרגלים כאשר ר' סנדר פגש ברבנית שיצאה מביתה לתפילת שחרית ועל ראשה נזר משובץ אבני חן ופנינים, ניגש אליה ר' סנדר ושאל: היודעת הרבנית מה פירוש דברי חז"ל "אוהב את המלאכה ושנא את הרבנית", "ואלסט פיינד האבן די רביצין". נהנתה הרבנית מבדיחה של ר' סנדר, נהנה מרן מהבדיחה של ר' סנדר ושלח את משה איסר לחפש אותו ולהביאו אליו, מצא משה איסר איתו, בבית המדרש מעיין בהלכות דעות להרמב"ם. נבהל ר' סנדר וחילא לעצמו כי יקבל מנה אחת אפיים על שהעז לקנטר את הרבנית. בפיק ברכיים צעד ע"י ר' משה איסר, ובקש ממנו כי יהיה לו למליץ יושר לפני מרן. וכאשר הופיע לפני מרן קבל אותו בחיוך. ואמר לו סנדר ברצוני לחקן לך טעות, כתוב: ושנא את הרבנות "בוו" ולא רבנית "ביוו", אבל אם כל אחד ישנא את הרבנות, מי ישב וילמד הורה שכל דין-חורה יהיה ברור וידוע בפיו, כדי להורות ולדון. ראיתי בספר חסידים. האומר: "ושנא את הרבנות הכוונה לשררה טבה".

יצא ר' סנדר מלפני מרן שמח וטוב לב, נתקל בר' ישראל מהוביניב בקש ממנו שיקדיש לו רגע אחת, נאות ר' ישראל, ור' סנדר אמר: "אומרים עליך שגדול בתורה אתה ויודען גדול ברמב"ם. ואומרים כי ישנו רמב"ם האומר: "כי שגוען זה שלב לפני גדלות, ואם אתה גדול היית בטח בשלב לפני זה, אנא הגד לי מתי נגמר הראשון ומתחיל השני? ענה ר' ישראל: לו אזניך שמעו מה שפיך מדבר היית מוצא מזמן את התשובה. עומד ר' סנדר ותוהה ובסוף הוא פונה לר' ישראל: היינו: אם אני אומר שאתה "הגדול" הרי מימלא אני המשוגע, זאת אומרת שההבדל הדק בין שגוען לגדלות עובר ביני ובינך. שם ר' סנדר את ראשו על לוח ליבו של ר' ישראל והפליט: כפתור, ופרח, כפתור ופרח...

באותו השנה כאשר מרן הגיע אחרי מנוחה, לבית הכנסת לתקיעת שופר, ועלה על הבמה, הורגש אוירה של התעוררות גדולה בין הצבור מזמן לזמן הוציא מרן גניחה עזה מליבו אשר נפל כאבן קשה על לבותיהם של המתפללים, מרן התעכב זמן ממושך על הפסוקים "קרע שטן" יותר מאשר כל השנים "קולי שמעת ה ה ה ה אל תעלים אזניך לרווחתי לשעויתי" המלים יצאו מפיו בהרגשת יתר, וכלם התפללו למען מרן שיהא בו הכח לעמוד מול המקטרגים. המשטינים על עמך ישראל, ברכת מרן על מצוות תקיעת שופר נשמע בעוצמה. וכאילו מעולם אחר נשמע קולו המדהד של ר' יעקב בריש שהיה המקריא: "תקיעה"! ! ! מרן לקח את השופר לפיו וניסה פעם ופעמיים ואין קול. שוב ושוב רימו מרן לר' יעקב בריש, והוא מקריא: תקיעה. ! ! ואין השופר סר למרותו. בקש מרן לחת את חשובר, לעומדים על הבמה מסביבו אבל כולם נסוגים באימה ופחד. הדממה שהשתררה בבית הכנסת גרמה למועקה בלב אנשים עצרו את נשמותם, באויר נשמע זמזמו של זבוב העד בחלל בית הכנסת ופתאם מתוך הדממה נשמע קולו של ר' סנדר: "רבי דער הליך ילכת נישט". הקהל אץ לסנדר להוציאו מבית הכנסת אבל מתוך ההמולה נשמע קול שופר ההולך ומתחזק שברים! ! תריעה! תקיעה גדולה! הכל הלך מרגע זה למישרין, וכאשר מרן גמר חפילת מוסף ובבית האוכל של החברה התאספו הנשמות הגדולות נכנס גם ר' יעקב בריש פניו היו עדין לבנים כסיד עיניו אדומות מבכי הוא התישב ע"י החברה הקדושה. ואמר: "ובר גדול עשה סנדר. הגעת למצב של כלות הנפש הרגעים האלה אשר מרן התאמץ לתקוע וראו פנים אל פנים כי מלחמה גדולה למרן עם המקטרגים רעתי מפתח, ממש דו לדו נקשן והנה צעקת סנדר החזירה אותו לעלמא הדין, וראו פלא. גם מרן התגבר וקול שופר צלול יצא מפיו. ראיתי כי צבע פני מרן השתנו ואני בטוח שנזכה לשנה טובה ומבורכת".

בהתקרב הערב כאשר מרן נכנס לערוך שלחן, צוה לקרוא את סנדר לשראייך כיבד פ' אותו במנה הראויה להתכבד סנדר! סנדר! "היום צעקת טוב" שאל ר' סנדר: "אם כן רבי למה החסידים רצו לדרוס אותי?" החסידים שלי רוצים שאני אעשה למענם הכל, ולא נוח להם שסנדר עוזר לי במקצת, ענה מרן בבוזחות הועת. נחה דעתו של ר' סנדר. חזר למקומו בחדר הגדול ומאותו היום התייחסו לסנדר בתשומת לב יתרה.

וכך טוו מחשבות רקמו שרעפים, מעין זכרונות בלתי נדלה העלה כל אחד מגדולי הנשמות באותו שבת אשר לבן של ישראל חול לפעום, ובלב תוגה ושכול, בבית המדרש מתאספים החסידים מקורבי הנפש למרן זצ"ל מחיישבים ע"י שלחן מתוך דממת קודש ור' שיע מראווה אשר שני דמעות כפנינים זולגות מעיניו ללא הרף הפיר את הדממה וקולו הנשמע כאילו שלא מלעמא הדין: "היום מובנת לי דברי קדשו בסעודה שלישיית לפני שבועות אחדים שאמר על הפסוק בתהלים "לדוד אליך ה' נפשי אשא" קשה מה כוונת חפילה זו? אבל על הכתוב "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי" נאמר בספר הגלגולים מהאר"י הקדוש שיש מקום חושך ואפלה שהנשמה עוזבת את הגוף עוברת היא במקום ההוא, ועל מקום הזה השומר הוא כלב ויש שם חיות שחוטפים את הנשמה אם פגומה היא חו"ש אבל כשנפטרים בשבת קודש אין הנשמה עוברת דרך שם וזו כוונת דוד המלך ע"ה בחפילתו "אליך ה' נפשי אשא" כלומר שנפשי חלך מיד אליך ה' ולא תעבור דרך מקום הכלב - "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי" דמעות זלגו מעיני השומעים כולם נזכרו גם הבכיה הגדולה של מרן באותו שבת שאמר את הדברים וכמה פעמים חזר על דבריו, והנה נחקימה נבואתו בשבת קודש השיב את נשמתו הקודשה למקור מחצבתה. וכך מחשבה רודפת מחשבה, מספר ר' יוסלי ירצי' בר, במוצאי שבת פרשת וירא כאשר נכנסתי למרן לעבור על התורה בכדילהעלותה בכתב, צוה מרן לא לתת להכנס לחדרו רק למי שיש לו מחשבות סהורות, כי אביו ואבי זקנו והקדושים מסטרליסק וצרנובול מבקרים בחדרו. נפל פחד על כל הנוכחים, ור' יוסלי התחיל להסוג אחורה מרוב אימה ורעדה, סימן מרן אליו בידו ואמר לו: "אליך לא התכוונתי" אותו מוצאי שבת לא אשכח כל ימי חיי אמר ר' יוסלי בזמן המלוה-מלכה. לו העולם ידע מי זה הרב מבעלו, היו משאירים את כל הכלי העולם הזה, והיו מתדבקים בקדושתו. באותו הרגע כאשר שמעתי דברי מרן הקדוש. כל העולם הגשמי התגמד כל כך שהתפלאתי על עצמי, איך אני עדיין שקוע בעינינים וגשמיים כל הרצון של חיי עולם הזה נראה לי כשאיפה עלובה שחייבים להשתחרר ממנה, ודוקא דברו מרן הפיחו בי את רצון החיים כדי שנוכל לעבודו באמונה שלימה.

מרן הקפיד בימי מחלתו הקשים ביותר לנהל את השלחן של שבת. ולומר תורה, כרגיל אנשי השטיבל אשר רצו למנוע ממנו את ההתאמצות, התחננו לפניו וגייסו לשם כך גם את הפר' רוזן מברלין אשר בשבועות האחרונים כמעט לא מש ממיטתו, והוא הסביר למרן כי כל מאמץ פיזי גורם לו כאבים שאין אדם רגיל יכול לעמוד בהם כי קרישי הום המחחילים לפעול עם זרם הדם הם גורמים לכאבים בל ישוער, שמע מרן את דברי הרופא וכאשר גמר, פנה אליו בחיוך ואמר לו: חז"ל אמרו "הבלא מפיד הבלא" והנה רואים אנחנו שהעולם נוהג עם מישהו נכווה שמים במקום דברים יותר חמים, כשהייתי צעיר נכוותי ביד וזה כאב לי מאד ויעצו לי לשים את היד כלפי האש, אמנם באותו הרגע האש צרבה את ידי וגרמה לי כאבים אל אנושיים. אבל אמרתי בלבי - אם תעמוד כזה, הרי כאבי הכויה יטכבו, ואמנם כך היה, יהודי אשר קדושה השבת עורבת את ליבו, איך יכול לשים לב לכאבי הגוף.

מרן אשר כל חייו עסק בבדק בית הכנסת ובית המדרש והשגיח על כל דבר לתקנו ולשפצו ואפילו בימי חליו לא ויתר אף יום להשגיח על הבנאי שעסק בבדק הבית וכל שטח של טיח תפל צוה לתקנו, כדי שבית הכנסת אשר אבי זקני הרבי רבי שר-שלום השקיע מאמצים רבים להקימו. יתנוסס על חילו. ולא חסך בשום דבר כדי להאצל מקדושתו על כל לבנה אשר הניחו בבנינו והוא השגיח באופן אישי על בנין בית הכנסת מהיסוד ועד הספחות, ולכן גם הוא לא חסך בכוחותיו, ובשנים האחרונות, כאשר המחלה התחילה לתת בו אותותיה, צווה להביא אליו ציירים אשר יציירו את כל תשעת הקימורים בבית הכנסת אחרי חפזים נרחבים מצאו צייר יהודי מעיר טומשוב ושמו קנופף ולו עוזר מאוסטריה שאינו בן-ברית. ובאותו זמן נתן מרן הוראה ליעקב הנגר שהוא יבנה פגים נייד בגודל של קמור אחד, כדי שהצייר ועוזרו יוכלו לעשות עבודתם ללא הפרעות, אחרי זמן קצר מתוך מאמצים רבים ומסירות נפש למופת, הצליח ר' יעקב הנגר בעזרת בנו דוד, אשר עלה על הפגים במוצאי יו"כ לסגור את חלונות בית הכנסת שהרוחלא תנשב בזמן בקורו של מרן בבית הכנסת ונפל מהפגים, ונפצע קשה ולא שב להכרתו עד למחרת יום פטירתו, ולמרות מאמצים רבים לא עלה בידי הרופאים להפיח בו רוח חיים, המקרה גרם למרן הרבה עגמת נפש. וכל שעה שלח שליח מיוחד לביתו של ר' יעקב הנגר לשאול לשלום הפצוע, וכאשר הודיע למרן כי למחרת יו"כ שבק הבחור חיים לכל חי, בקש להודיע לו זמן ההלוויה, וכאשר עברו עם המטה ע"י בית הכנסת יצא מרן על מרפסת ביתו, ואמר: עלם זה אומרים היה בעל מזג טוב, ידע לאהוב כל יהודי ללא גבול הקרבה - עצמית. יום ינס היה מרן מבקר בבית הכנסת לראות את העבודה של הציירים, וכאשר גמרו את קמור בפנה הצפון מערבית והעבירו את הפגום לקמור השני נהגלחה לעיני כל ציור מרהיב עין, שמש אומדמת ששקעה במערב שלחה את קרניה בין עננים, אשר לבשו צבע של ארגמן בלטו על רקע של שמים תכולים וכך ישב מרן בכורסתו והסתכל על הציור השובב לבבות, ופתאום קרא למר קנופ ושואל אותו: הידוע לך סדר הצבעים? בחיך ענה מר קנופ: בודאי, - אם כן אומר לו מרן: "תסתכל למעלה בפסים אלכסוניים וצרפת שלשה צבעים האם הצבעים אינם מסנוורים כי הם מנוגדים אחד לשני נדהם ונפעם מר קנופ מרוב ידיעתו של מרן בסדר הצבעים, ופלט בשעה שכולו רועד "הרבי צודק! ולכן מה שהרבי ידרוש ממני הנני מוכן לקיים חשב מר קנופ כי מרן בודאי ידרוש ממנו שיעשה עבורו עבודה מיוחדת והציע למרן בתוך השיחה שהוא תורם לצבוע את כל הזרנוקים בבית הכנסת על חשבוננו, - לא ענה מרן, ברצוני שכל זמן שאתה עובד אצלי שתגדל זקן, אעפ"י שיהודי מצווה על פי התורה לא לגלח את הזקן אבל כל זמן שאתה עוסק בעבודת הקודש בבית הכנסת שכנה א"אז זצ"ל והשקיע בה כל כך הרבה קדושה שאין זה נאה שיהודי בלי סימן זקן יעבוד בה.

כאמור היה מרן יום יום מבקר בבית הכנסת ומנצח על העבודה. מר קנופ שבנתיים הזקן גדל לו התחיל גם יום יום להתפלל בצבור, וכאשר נודע כי מרן בדרך לבית המדרש,

חיל ורעדה יאחזוהו, הוא היה ער לכל מלה שיצא מפיו, ובמיוחד היה למרן השפעה עצומה על עוזרו של מר קנופ שהיה צייר מוינה שאינו בן ברית. וכל מילה שיצא מפיו מרן, היתה עבורו כצו מן השמים וכאשר הגיעו לקימור האחרון מעל ארון הקודש, והתחיל וכוח איך לצבוע? ביאזה צבעים? עמד העוזר של מר קנופ ושם לב לכל מלה של מרן. פתאום ביקש העוזר בחוץ להט הוכוח ומבלי להתחשב עם מעבדיו ואמר: "העב רבינר פערלאסן זי זיך אוף מיר איך וועל דאס מאכן אלס אדוני". (אדוני הרב סמוך עלי אני אעשה הכל זה בבחינת ה'). על המקום החליט מרן כי רק הוא יצבע את הקמור הזה וביום גמירת הקמור כאשר סלקו את הפגום, והתגלה הציור הנהדר של שני גושי עננים אחד מעל הארון הקודש, ברוחב הקשוחים ההולך ומתרחב לצד מערב של הקמור, והעננים הולכים ומתגלגלים אחד לתוך השני ונדמה היה שיום סגריר בחוץ וכל רגע יתחיל לטפטף. ישב מרן שעה רבה, הסתכל לעננים, ופלט בלחישת "ממש ענני הכבוד", קרא לאהרן שיע וצוה להעניק לו מענק מיוחד בעד העבודה הזו, סירב הוא לקבל, ואמר את הזכות הזאת שומר אני לעצמי לעולם הבא, וכאשר יצא מרן מבית הכנסת אמר העוזר לנוכחים: "למדתי ציור בכל מיני בתי ספר אצל ציירים דגולים ומפורסמים, אבל כלם יחד לא מגיעים בידיעות חכמת הציור לקרסולי הרבי שלכם. ומה שלמדתי אצלו יהא לי לחועלת רבה לכל ימי חיי.

ומרן פנה לכל המלווים וסיפר "א"ז ז"ל כאשר הניח את היסוד של בית הכנסת, התפלל להשי"ת, כי כל איש שיבוא הנה להתפלל חשמע תפילתו בשמי מרומים, פעם לקח דלי חומר בנין והלך לבד להתעסק בעבודת הבנין, אחר ממקורביו ראה זאת. רצה לעזור ולאחוז את הדלי בידיו. הסבתא הצוקנית ראתה זאת דרך החלון הזהירה את האיש לבל ירהיב בנפשו לגעת בדלי לבל יבלבל את מחשבות הקדושות של "א"ז ז"ל, ומקובל בבלז. כי בית הכנסת הזה יבנו עד ביאת המשיח, כי במתכוון לא גמרו את בנין בית הכנסת כדי שבכל דור יוסיפו לבנותו והנה אתה זכית להיות בין אלה המפארים את בנין בית הכנסת לו היה לי הכח הייתי עושה הרבה דברים כמו ידי אבל כוחותי חשו, ואם אתה עוסק בעבודת הקודש הנך חייב להיות מודע לכך ולדעת את מי אתה משרת. ומרן המשיח פעם בזמן בניית בית הכנסת עברו דרך בעלז סוחרים שנסעו מלבוז לרגלי מסחרים למקום מגורם קריסניפולי. שלח מרן את הגבאי שיעכב אותם פה קצת כדי שיעזרו בבנין בית הכנסת ולמרות שאנשים לא השתייכו לחסידי בעלז בכל זאת פתחו להמרות את פי "א"ז ז"ל ונשארו לעזור בבנין בית הכנסת, הדבר גרם להם צער כי מהרו מאד להגיע הביתה ונכנסו כל פעם לשאול אם הגיע כבר זמנם לנסוע כי אצו להם דרכם מאד אולם "א"ז ז"ל דחה מפעם לפעם את בקשתם. כעבור כמה שניות הודיע להם מרן כי עתה יכולים לצאת לדרכם. בהגיעם לשערי מקום מגורם קריסניפולי רצו לקראתם והודיעו כי הנהר עבר זה עתה גדותיו והציף שטחים גדולים וכומר אחד טבע בגלל השטפון. אז ראו כי בזכות עבודת בית הכנסת ניצלו ממות בטוח. ועוד אמר "א"ז שבכל השטח בין בית הכנסת לבין ירושלים לא נמצא שום שתי וערב ושם פסל

וכך נטוו זכרונות וכל חסיד מעין של ארועים בלתי נדלה הומה בליבו, ומספר ר' יעקב בריש, כי השנה בא ר' דוד לנדו מקראקא לבעלז, לחגוג שם את חג הפורים. ור' דוד אשר שני כתרים מעטרים את ראשו כתר תורה וכתה של גדולה פנש בידיו ר' יואל מוסטר הכוחש בבוק ועל רגליו מגפיים קרועות. קרא את ר' יואל, הייתי בחדר של מרן כאשר נודע הדבר אמר: - הרי הדבר מרומז במגילת רות: "וזאת לפניכם בישראל על הגאולה ועל התמורה... שלף איש נעלו ונתן לרעהו". ומרן המשיך לפרש במובן זה "על הגאולה ועל התמורה" שני טעמים נאמרו בגמרה על הצוקה: א) גרולה צוקה שמקרבת את הגאולה. ב) גלגל הוא החוזר בעולם, היום זה ענין, והשני עשיר, ולמחר יוכל להיות להפך. הוא שאמר הכתוב: "על הגאולה ועל התמורה". כלומר: על הצוקה. שיש בה גם גאולה וגם תמורה, היו "לפנים בישראל" נוהגים: "שלף איש את נעלו ונתן לרעהו".

ומרן פנה לכל המלווים וסיפר "א"ו ו"ל כאשר הניח את היסוד של בית הכנסת, התפלל להשי"ת, כי כל איש שיבוא הנה להתפלל חשמע תפילתו בשמי מרומים, פעם לקח דלי חומר בנין והלך לבד להתעסק בעבודת הבנין, אחד ממקורביו ראה זאת. רצה לעזור ולאחוז את הדלי בידיו. הסבתא הצוקנית ראתה זאת דרך החלון הזהירה את האיש לבל ירהיב בנפשו לנעת בדלי לבל יבלבל את מחשבות הקדושות של "א"ו ו"ל, ומקובל בבלז. כי בית הכנסת הזה יבנו עד ביאת המשיח, כי במתכוון לא גמרו את בנין בית הכנסת כדי שבכל דור יוסיפו לבנותו והנה אתה זכית להיות בין אלה המפארים את בנין בית הכנסת לו היה לי הכח הייתי עושה הרבה דברים כמו ידי אבל כוחותי חשו, ואם אתה עוסק בעבודת הקדוש הנך חייב להיות מודע לכך ולדעת את מי אתה משרת. ומרן המשיך פעם בזמן בניית בית הכנסת עברו דרך בעלו סוחרים שנסעו מלבוב לרגלי מסחרים למקום מגורם קריסניפולי. שלח מרן את הגבאי שיעכב אותם פה קצת כדי שיעזרו בבנין בית הכנסת ולמרות שאנשים לא השתייכו לחסידי בעלו בכל זאת פחדו להמרות את פי "א"ו ו"ל ונשארו לעזור בבנין בית הכנסת, הדבר גרם להם צער כי מהרו מאד להגיע הביתה ונכנסו כל פעם לשאול אם הגיע כבר זמנם לנסוע כי אצו להם דרכם מאד אולם "א"ו ו"ל דחה מפעם לפעם את בקשתם. כעבור כמה שניות הודיע להם מרן כי עתה יכולים לצאת לדרכם. בהגיעם לשערי מקום מגורם קריסניפולי רצו לקראתם והודיעו כי הנהר עבר זה עתה גרוחיו והציף שטחים גדולים וכומר אחד טבע בגלל השטפון. אז ראו כי בזכות עבודת בית הכנסת ניצלו ממות בטוח. ועוד אמר "א"ו שבכל השטח בין בית הכנסת לבין ירושלים לא נמצא שום שתי וערב ושם מסל

וכך נטוו זכרונות וכל חסיד מעין של ארועים בלתי נדלה הומה בליבו, ומספר ר' יעקב בריש, כי השנה בא ר' דוד לנדו מקראקא לבעלו, לחגוג שם את חג הפורים. ור' דוד אשר שני כתרים מעטרים את ראשו כתר תורה וכתר של גדולה פגש בידיו ר' יואל מוסטר הבוחש בבוקר ועל רגליו מגפיים קרועות. קרא את ר' יואל, הייתי בחדר של מרן כאשר נודע הדבר אמר: - הרי הדבר מרומז במגילת רות: "וזאת לפניכם בישראל על הגאולה ועל התמורה... שלף איש נעלו ונתן לרעהו". ומרן המשיך לפרש במובן זה "על הגאולה ועל התמורה" שני טעמים נאמרו בגמרה על הצדקה: א) גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה. ב) גלגל הוא החוזר בעולם, היום זה ענין והשני עשיר, ולמחר יוכל להיות להפך. הוא שאמר הכתוב: "על הגאולה ועל התמורה". כלומר: על הצדקה. שיש בה גם גאולה וגם תמורה, היו "לפנים בישראל" נוהגים: "שלף איש את נעלו ונתן לרעהו".

ומרן פנה לכל המלווים וסיפר א"ז ז"ל כאשר הניח את היסוד של בית הכנסת, התפלל להשי"ת, כי כל איש שיבוא הנה להתפלל תשמע תפילתו בשמי מרומים, פעם לקח דלי חומר בנין והלך לבד להתעסק בעבודת הבנין, אחד ממקורביו ראה זאת. רצה לעזור ולאחוז את הדלי בידיו. הסבתא הצדקנית ראתה זאת דרך החלון הזהירה את האיש לבל ירהיב בנפשו לגעת בדלי לבל יבלבל את מחשבות הקדושות של א"ז ז"ל, ומקובל בבלז. כי בית הכנסת הזה יבנו עד ביאת המשיח, כי במחכוון לא גמרו את בנין בית הכנסת כדי שבכל דור יוסיפו לבנותו והנה אתה זכית להיות בין אלה המפארים את בנין בית הכנסת לו היה לי הכח הייתי עושה הרבה דברים כמו ידי אבל כוחותי חשו, ואם אתה עוסק בעבודת הקודש הנך חייב להיות מודע לכך ולדעת את מי אתה משרת. ומרן המשיח פעם בזמן בניית בית הכנסת עברו דרך בעלז סוחרים שנסעו מלבוב לרגלי מסחרים למקום מגורם קריסניפולי. שלח מרן את הגבאי שיעכב אותם פה קצת כדי שיעזרו בבנין בית הכנסת ולמרות שאנשים לא השתייכו לחסידי בעלז בכל זאת פחדו להמרות את פי א"ז ז"ל ונשארו לעזור בבנין בית הכנסת. הדבר גרם להם צער כי מהרו מאד להגיע הביתה ונכנסו כל פעם לשאול אם הגיע כבר זמנם לנסוע כי אצו להם דרכם מאד אולם א"ז ז"ל דחה מפעם לפעם את בקשתם. כעבור כמה שניות הודיע להם מרן כי עתה יכולים לצאת לדרכם. בהגיעם לשערי מקום מגורם קריסניפולי רצו לקראתם והודיעו כי הנהר עבר. זה עתה גדווחיו והציף שטחים גדולים וכומר אחד טבע בגלל השטפון. אז דאו כי בזכות עבודת בית הכנסת ניצלו ממות בטוח. ועוד אמר א"ז שבכל השטח בין בית הכנסת לבין ירושלים לא נמצא שום שתי וערב ושם פסל

וכך נטוו זכרונות וכל חסיד מעין של ארועים בלתי גדלה הומה בליבו, ומספר ר' יעקב בריש, כי השנה בא ר' דוד לנדו מקראקא לבעלז, לחגוג שם את חג הפורים. ור' דוד אשר שני כתרים מעטרים את ראשו כתר תורה וכתר של גדולה פגש בידידו ר' יואל מוסטר הכוחש בבוקר ועל רגליו מגפיים קרועות. קרא את ר' יואל, הייתי בחור של מרן כאשר נודע הדבר אמר: - הרי הדבר מרומז במגילת רות: "וזאת לפנינו בישראל על הגאולה ועל התמורה... שלף איש נעלו ונתן לרעהו". ומרן המשיך לפרש במובן זה "על הגאולה ועל התמורה" שני טעמים נאמרו בגמרה על הצדקה: א) גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה. ב) גלגל הוא החזור בעולם, היום זה ענין והשני עשיר, ולמחר יוכל להיות להפך. הוא שאמר הכתוב: "על הגאולה ועל התמורה". כלומר: על הצדקה. שיש בה גם גאולה וגם תמורה, היו "לפנים בישראל" נוהגים: "שלף איש את נעלו ונתן לרעהו".

100

101

102

103

104

105

הביעו רצונם להיות תלמידי ר' ישראל. קבע להם ר' ישראל עיתים לתורה, ומזריחת החמה ועד מאוחר בלילה ר' ישראל הדריכם בתורה פעם חלה ר' ישראל ובגלל המחלה היה מרותק למיטתו, שלח ר' ישראל את בנו לבית הרבי ר' פינלי מאוסטילה להודיע כי בגלל מחלתו לא יוכל לבוא לשעור, שמעה הרבנית מרת חנה רחלה, דרך דלת חדרה מה שמסר בנו של ר' ישראל, האיצה בבנה יוחנן שידוץ מיד לסבא להזכיר את ר' ישראל שירפא ברפואה שלמה, נבהל הילד ואמר: "אין מזכירים חולים בשעה כזו". צעקה מרת חנה רחלה לבנה "מה אחת שח, אבא מוכן לקום באמצע הלילה ולעשות הכל כדי שלא יבטלו מלמוד תורה". בפיק ברכיים הלך יוחנן לבית מרן כדי לקיים כבוד אב, והוזהר לגבאי שאמא שלחה אותו להזכיר את ר' ישראל שיקום במהרה מחליו. כאשר נודע הדבר למרן צווה להכניס את נכדו שהיה מאד אהוב עליו. וכאשר שמע את מבוקשתו אמר לו: מכיר אני את ישראל שלי, שלהבת התורה הלוהטת בליבו, הוא יתגבר על כל מחלה, שיחנו לו לשחות חמים והוא בעזה"ש יבריא. כאשר חזר יוחנן הבייתה מצא שם את ר' ישראל מתכוונן להמשיך בשעור. הסתכל ר' יוחנן ופניו הביעו תמיהה רבה, כי ראה בזה דבר פלאי. איר מרן כאילו ידע למפרע על כך שר' ישראל יתגבר ויבוא לשעורו, חיוך עלה על שפה⁷ ישראל ואמר לו: "חסידים שמאמינים ברבם מתוך תמימות ויראה ואהבה אמיתית, יש קשר נפשי ביניהם אפילו ממרחקים". כאשר ר' ישראל בא באותו היום לתפילת שחרית לבית מרן. ואתו בנו שהגיע להולישוץ לחסות בצל אביו ולהתחנך על ברכיו, והוא עדיין צעיר ורך ימים, צווה מרן להתקרב אליו, ליטף את פאותיו ואמר לו: "היה לך דוד אחי אמך שהוא נפטר בזמן המלחמה כאשר המגפה הנוראה השתוללה בסביבה, גם לו היו פאות כאלו, פעם בשמחת תורה כאשר כולם נדחקו לראות את הרקודים היה ביניהם גם זלקה כאשר הדוחק היה ללא נשוא, הסתכלתי וראיתי אותו איך יראת השמים קורנה מפניו, אמרתי להם, לו עמדתם באימה כמו הבחור הזה, לא הייתם מפריעים לי, לעתים קרובות מדי הפגשם רצה מרן לדעת איך הלמודים מתקדמים ושוחח על כך הרבה עם ר' ישראל, באחו הפעמים כאשר ר' ישראל מסר למרן על התקדמות הלמודים, וזה היה בין השמשות לפני תפילת מנחה פנה מרן לכל אנשי השטיבל ואמר להם: אני מעביר את ישראל קשה, מזריחת השמש ועד מאוחר בלילה הוא עוסק בתורה עם בני ונכדי ללא לאות. ענה אחד הגבאים ר' ישראל, מקיים את הפסוק "והגית בס יומם ולילה" בפועל ממש, הרים מרן את עיניו אליו ושאל: כמה שנים אתה משמש כגבאי אצלי? נקב הלז במספר השנים, ומרן המשיך: "הייתי רוצה לדעת אם אתה מוכן גם כן להתמסר בלב ונפש לגבאות, בעד שלושים ושש לירות, כמו שעושה זאת ישראל, לפעמים אני מתפלא איך יכול בגוף של ילוד אישה להצטבר כל כך יראת ה' כמו אצל ישראל שלי, הבעש"ט זי"ע, אמר פעם: "מתפלא אני על הנוף איך הוא לא נהפך מ"יש" ל"אין" מיראת הבורא". אצל ישראל הוא עומד לפני רבו. יש בו כל כך הרבה יראה שלפעמים הנני מפחד שלא יתעלף ואני משתדל להפיח בו רוח חיים ע"י מלחא דברייחתא.

פעם ביום כפור באו להזכיר את ר' ישראל שהריגש רע מאד, אמר מרן: לו היו מחלקים את אימת יום הדין של ישראל למאה איש, היו כלם נהפכים ליראים ושלמים.

באותה השנה כאשר מרן נכנס במצי"ב לערוך את השלחן נפגש בר' ישראל, ואמר לו: "אנשים חושבים שאתה מתעלף מפחד. מפני הצום, לך תגיד להם כי עד עכשיו לא בא טעם של אוכל בפין". ובאמת נהג ר' ישראל לא לטעום שום דבר עד למחרת מוצאי יום כפורים, ויצא את מצוות סעודת מוצאי יום כפור בפרי כל שהוא. פעם כאשר בנו של ר' ישראל דץ במוצאי יום כפור לאכסניה כדי להביא דברי מתיקה שקבל מכיתו ל זיב את ליבו אחרי התענית, עצר אותו אביו ואמר: מספרים על הרבי ר' בער שאמר: שטרם שבר את תאוות האכילה לרסיסים, אינו יכול להרגיש טעם בעבודת ה'.

פעם הגיע לבעלו ר' שמלקלה רוקח, יהודי למדן בעל אחוזות גדולות מפור צדקה לעניים ואחת האחוזות הגדולות הייתה לא רחוק מבעלו. ודיעשיצ' שמה ע"י אוהניב, ומכיוון שהוא יצא מבית של מתנגדים התנכר לבעלו למרות קרבת משפחה ביניהם. פעם בערב יום כפורים נסע ר' שמלקלה למקום מושבו והערב עליו השמש ונאלץ להשאר בבעלז ליום הכפורים כאשר מרן שמע על כך שלח מיד את משה איסר להודיע לר' שמלקלה כי הוא מוזמן אותו לסעודה מפסקת וגם לסעודת של מוצאי יום כפור. בא ר' שמלקלה לפני מרן ואמר, לא באתי הנה כחסיד לפני רבו כי בתור מרא דאתרא חייב אני בכבוד רב, ולכן שמעתי בקולו וכך היה ר' שמלקלה רוקח המתנגד לאורחו של מרן ביום כפור, ודבוק בדברי חו"ל "כל מה שאומר לך בעל הבית עשה". חיכה ר' שמלקלה בהכרח עד השעות הקטנות של ליל מוצאי יום כפור שמרן יכנס לערוך את שלחן במוצאי יום כפור, ליל ירח וקריר שרר אז בבעלז החדר הגדול היה מלא מפה אל פה, על משטח הדשא על יד בית הכנסת התכרבלו אלפי יהודים במעיליהם המהוהים, כל המדרגות המובילים לקומה השניה של החצר היו תפוסים עם אנשים אשר חפשו קצת מנוחה, ולנמנם תנומה קלה עד שמרן יכנס לסעודת מוצאי יום כפור ר' שמלקלה נדחק ויצא למרפסת החדר הגדול, לפני עיניו התגלה המראה הנפלא של הלילה הזאת ברקיע אשר אלפי כוכבים נוצצים, שטה לבנה מבריקה מלווה והאירה את פניהם של אלפי המתאספים אשר הכפור חדר לעצמותיהם, ובמצב של כלות הנפש הם מחכים מי בעמידה ומי בישיבה לרגע הגדול שמרן ישיר את המבדיל של מוצאי יום הכפורים, והנה הרגע הגיע מרן נכנס לערוך את השלחן, ובקול חוצב להבות אש נשמע כאילו הצו היוצא מפי הכהן הגדול: "שיבו לכם לאהליכם ובראשיכם לאלוקיכם". ואלפי גרונות פורצים בשירה וקול השירה הולך ומתחזק הולך ומתגלגל בדומית הליל כגלי הים הפורצים בסערה, כך סוערים הרגשות, והשירה מביאה את כל גוש האנשים למצב של כלות הנפש, רעדה עוברת בנפשו של ר' שמלקלה, בליבו הוא חושב: שנים שאני גר כל כך קרוב לבעלו, ולא תיארתי לי ולא ידעתי להעריך, מה שמתרחש כאן, רק שירת מלאכי השרת, יכולה להדמות לשירת המבדיל בבעלו, עיניו זלגו דמעות גיל שהקב"ה זימן לו להיות נוכח בבעלו בלילה כזה. השלחן הגיע לסימו בחוץ ובתוך החדר הגדול הסתדרו מעגלים מעגלים של חסידים יד על כתף, ויד ביד, ויצאו ברקוד, ההתלהבות הולכת וגוברת, מרן יצא למרפסת הבית הגדול לראות איך העולם רוקד, ואז ההתלהבות הולכת וגוברת עוד יותר, גוש אנשים מתרוממים ממש מניעים להתפשטות הגשמיים ור' שמלקלה אש עזה צורבת בלבו, אין הוא מבין איך

אנשים אלה עניים מרודים. אשר מעיל מהוהר בקושי מִיִּסָּה את גופם ואשר דאגת הפרנסה מעיקה עליהם בכל ימות השנה. יכולים להגיע לשכחה עצמית. שכל הדברים הגשמיים מתגמדים ונעלמים אין בית, אין משפחה, אין דאגת פרנסה, יש התלהבות האופפת את נשמתו, והרגליים מתרוממים מעל לקרקע, וְנִיָּה, לדקה, מתוך שאיפה להגיע אל על.

למחרת כאשר ר' שמלקה נכנס להפרד מִן וְלִהְיוֹת לוֹ עַל הַיָּד ^{כ(י)} אורחים אמר: בעלזר רב! ב"ה יודע תורה אני כמוהו, צדקו אני מהלך, ולי יותר ממנו, אבל שאלפי יהודים יתאספו במוצאי יום כפור בשעות הקטנות של הלילה, ולהשמיע המבדיל כזה לזה לא זכיתי. ואשרי לך שזכית לחסידים כאלה. כאשר יצא אמר מרן: לו כל המתנגדים לחסידות היו באים ורואים אה שיע כאשר הוא רוקד במוצאי יום כפור היו נהפכים כולם לחסידים. ואמנם ר' שמלקה נהפך מאז לאוהד נלהב לבעלז.

מרן היה רגיל בין הימים של יוה"כ לבין סוכות לנצח על קשוט ^י הסוכה. כמעט כל יום היה בא ונותן הוראות בנוגע לסכך על קשוט התפוחים האדומים ושאר מיני פרות, שהגיע גם מחוץ לארץ. ובייחוד קשוט החרר אשר מרן גר בימי הסוכות היה שיא של תפארת. בדים רקומים זהב על רקע כחול כיסו את הקירות, גם המטה אשר מרן ישן בה קושטה בבדים יקרי ערך. האתרוגים שעמדו על חשלחן הפיצו ריח של פרי-הדר ונטעו בך הרגשה של קדושה עילאית. ופעם כאשר נכנס לסכה והרגיש ריח של הפרות ואוירת החג האופפת את היקום אמר: שמעתי מא"א. ז"ל בשם א א"ז ז"ל דאזיר דסכה היא אוזרא דארץ ישראל ממש ובוזה אפשר להבין את התפילה שאומרים בכניסה לסוכה, "ותזכנו לשבח על אדמת קודש" שכל ענין סוכה מהווא קדושת ארץ-ישראל.

מסירותו של מרן ללומדי תורה לא ידעה גבול וסיג, כאשר נודע לו כי הגיעו בחורים מערים שונות, כדי ללמוד אצל ר' מיכלי מזולקווא, היה מאיץ בו שיכניסם בדרכי תורה, פעם ביום שבת כאשר מרן נכנס לתפילת שחרית ופגש באקראי בר' מיכלי עכב אותו. ושאל אותו איך הבחורים התערו בלימודיו? ענה ר' מיכלי: כי הם בחורים טובים, בנים יקרים, ממש החסידות קורנת מהם, ענה לו מרן: "אתה חרביץ בהם תורה, "חסידות" הנח בשבילי. דבר אחד בענין חסידות אתה כן יכול להגיד להם. תאמר להם. כי הרבי ר' בר אמר: שהחסידות חושה: "אהבת ישראל", לאהוב כל יהודי רק מפני שהוא יהודי". זה עיקר העיקרים של "חסידות". והיתר הם ימצאו בגמרא.

בלילות החורף מנהג היה נקוט ביד מרן שהיה בא לפעמים לבית המדרש להזין את עיניו בלומדי תורה, ולשמוע את קולות הצעירים החוזרים על השעורים ומתעמקים באיזו סוגיה קשה או בתוספת שאינו מובן די צרכו, וכאשר ניסה מישהו לקום מפני כבוד הרב היה מבקש שימשיך ושלא יחבטל מחורה בגללו. יש ונתקל באחד החלמידים

שנרדם מרוב עיפות וכאשר מרן עבר ע"י רצו להעירו עיכב מרן בעדם חז"ל אמרו: "תורה מתשת כוחו של אדם" אלה בחורים צעירים הקמים לפנות בוקר והוגים בתורה כל היום, אין פלא שמתעייפים אבל יש והתורה מעלה את האדם, מעל לגשמיות, וע"י התורה פושטים את הגשמיות או לא מרגישים שום התשת כוחות, אורבה אז למוד התורה, נופחת חיות ושמחה וכמה שלומדים יותר, חושקים בה יותר. הרגשה כזו מרגיש כל מי שדורך על סף בית המדרש שלו, לו היו כאן חכמי הדעא, היו מקנאים בי, לראות בחורים כאלו היושבים ולומדים מתוך אהבת התורה. ללא כל פניה.

חווייה בלחי נשכחת היו החגים וימים הנוראים אצל מרן רבי י.ד. מימי ראש חדש אלול ואילך כבר הורגש התכוננות לקראת הימים הנוראים, הבכיה ושבירת הלב שחסידות בעלו אינה גורסת אותה כציון דרכה, שלטה בימים כאלו רק מתוך דביות בהקב"ה, אימת הימים הנוראים לא גבלה בבעלו עם עצבות, כי אם מתוך שמחה עילאית חסיד בעלו בין עמורי התווך אשר אימת יום הדין גברה עליו עוד מיום לפני ערב יום הכפורים, וכאשר עמד בשעת נעילה מעוטף בטלית ושפך דמעות שליש לפני קונו, וכאשר גמר את תפילת "אנקת מסלוד" חל לפני כסא כבודיך" אמר לפני חבורה של חסידים: "יודעים אתם למה יהודים אומרים "אנקת מסלוד" בשמחה, כי פרוש אנקת מסלודיך "גרגלי פריי זיך" (תשמח הגרגרת כי מיר מעט תתחיל לזולל) אין העצבות שורה בבעלו אפילו ברגעים של השתפכות הנפש. ואימת יום הדין. והגניחה באה מתוך שמחה ולא מתוך עצבות, ובתפילת הימים הנוראים כאשר התרוממות הדעת מגיע לרום חפסגא בתפילת מוסף של מרן, והתפילות: ובכנו חנו פחדך" "ובכנו חנו כבודך" "ובכנו צדיקים יראו וישמחו" יוצאים מפיו באימה ופחד, נפסק פתאום בשירה מרנינה ולבבית, "ויאתיו כל לעבדיך ויברכו שם כבודיך" ושמחה מציפה את הלבבנות, "וישמע רחוקים ויבואו ויתנו לך כחר מלוכה", המלים האחרונים מודגשים הרגשה יחרה מפיו של מרן והחסידים מפרשים: "הרחוקים" הם אלה אשר עזבו את בעלו, התרחקו מתפארתו אלה עוד יבואו, כי רק פה אפשר להדבר בקדושת השכינה, ויחזרו בתשובה שלמה. כי בבעלו גרסו שאין אתה יכול להתרחק מהקב"ה. כי "מליא כל הארץ כבודו", ולכן תמיד הוא קרוב אליך, ופעם שאל ר' מרדכי מראוזה את ר' שיע מחי אפשר לדעת כי קרובים אנו להקב"ה? ענה לו ר' שיע: "ברגע שתהיה לך הרגשה שעדיין אתה רחוק ממנו מאד.

מסירותו של מרן לאנשי שלומו ולכל יהודי היו בלי גבול וסיג ובפרט אנשים אשר היו קשורים ישירות אליו בפרנסתם הוא ראג השכם והערב שחשלוס יגיע אליהם בזמן ומרי פעם התעניין עם הסכום עונה לצרכי משק הבית, והיה מקרה אחרי שר' ישראל מהוביניב הוכתר באופן רשמי כמוריד ומלמד של בנו ונכדיו של מרן, ראה פעם כי בנו של ר' ישראל שהיה עדיין נער עבר מבית המדרש לבית החברה לארוחת צהרים במגרש הריק שבין חורו של מרן לבין בנין של "החברה" ומתוך מעשי נערות בעט כל הזמן באבן. מרן עמד ע"י החלון וראה זאת שלח מיד את משה איסר שיביאו לפניו את בנו של ר' ישראל, שמע

הנער כי נדרש הוא שיבוא לפניו רעד מפחד והתחיל לבכות בדמעות שליש מרוב אימה, אבל כדי לא להמרות את פיו של מרן קם וברגליים כושלות שרך רגליו אחרי משה איסר, אשר כל הדרך ניסה להשתיקו ולנחמו שאין מרן רוצה רק בטובתו. וכאשר נכנס לחדר של מרן בקש מרן את הנער שיתקרב אליו הביט על קצה המגפיים שהיו משופשפים מבעיטות האבנים ואמר: "איך לאביך קשה לקנות לך זוג מגפיים אני יודע כי אני המפרנס שלו, ואתה הולך ומשחית את פרי עמלו כבעיטת אבנים? מרוב בושה הריד הנער את עיניו כלפי מטה והסתכל על קצה המגפיים, ומאז כל ערב לפני השינה היה מתפלל כי המגפיים יחזיקו מעמד עוד הרבה שנים כדי שמרן לא יבוא בטרוניה כלפיו בגלל המגפיים. וכאשר הנער הגיע למצוות, ומרן שהדגיש כבר חולשה התפלל שחרית וערבית בחדרו, ויום אשר היה צריך להתחיל בהנחת תפילין חל ביום חמישי ביום קריאת התורה, הזמין מרן לבר מצווה אליו לחדר. ואמר לו: יש לי חיוב גדול אחר לעליה לתורה. אצלי במנין. אבל החלטתי לדחות אותו כדי שאתה תעלה לתורה אצלי, לך תגיד לאביך שילך ליצחק'ל ויגיד לו בשמי כי אני רוצה שאחרי התפילה ידאג לכבוד לאנשי המנין כנהוג אצל כל ילדי, ביום שנכנסים בעול המצוות העומדים מסביב התפעלו על מידת ההתקרבות של מרן כלפי בנו של ר' ישראל שהיא מעל ומעבר למנהגים המקובלים, הרגיש מרן בדבר ואמר: מי שמסתכל בפניהם של מוטלי, ושעיה - זוסיא, מאז שהתחילו ללמוד תורה מפי של ישראל וירא בהם מה שאני רואה, ויבין עד כמה אני חייב לקרב את בנו של ישראל, ישראל נטע בלבם רצון עז ללמוד, מתוך שמחה, שאלתי את בני, איך הלמודים עם ישראל? והוא לפי חומו ענה לי. אני סובל מנדודי שינה מתוך געגועים להשכמת הבוקר. כדי לשמוע יום יום את השעורים מפיו של ר' ישראל, הוא הצליח להאיר את עיני בזיו התורה ונפשי קשורה בנפשו באהבת התורה ללא גבול".

אחד מגדולי הנשמות שזכה לאהדה מיוחדת מטעם מרן היה ר' יואל מוססר, הוא כינה אותו בהודמנויות שונות "יואל שלי" פעם ראה אותו ורך חלון ביתו צועד עקב בצד אגודל מבית החברה, לבית המורש קרא לחלון את יענקלה מראווה, שעמד עדיין מעוטר בתפילין ומעוטף בטלית אחרי תפילת שחרית בחדרו, ואמר לו: "ראה כמה יראת שמים קורן מפניו של יואל שלי. לבו רצוף אהבת ישראל, ולא די שהוא אוסף כסף למען החברה לבלכלם בכבוד הוא גם מקיים מצוה מעשית ומחלק להם את האוכל כמו ידיו. ואתה יודע למה יואל עושה זאת? יודע הוא את צרכיו של כל אחד ואחד ומי שזקוק הוא מגדיל את מנתו. בעת תפילת מנחה פגש ר' יענקלה את ר' יואל, ספר לו את כל דברי מרן עליו. הוזעק ר' יואל שעה קלה בשרעפיו. ואמר: יענקלה לא טוב שספרת לי כל זאת, איך חסיד יכול לשמוע דברים כאלו מפי הרבי שלו ולא לבוא לידי גאווה, ויתחילו להרחק ממני, כי מי ירצה להתקרב ומי יחפש לעמוד בך. אמות של בעל גאווה, לאן אפנה אז? והיכן אני אבוא! שני אגלי דמעות כשני פנינים נראו בזוית עיניו של ר' יואל, יואל!

אמר לו ר' יענקלה: האם יהודי החושב כמון יכול להיות בעל גאווה? הלו אתה מחניף את ההרגשה הזאת טרם היא בעודנה בעיבה, יהודי שבוכה מפחד, שמא ידבק בגאווה, בכוחו ליכל את יצרו ולו רק בכח הדמעות שלו. נחה דעתו של ר' יואל ואמר החייתני יענקלה! יישר כוחך. פעם ביום שמחת תורה אחרי תפילת שחרית נכנס מרן לחדר הגדול וראה את ר' יואל עומד על אדן חלון ע"י שני שקים מלאים עם לחמניות "בילקיס" בלשון החסידים, ומחלק אותם לאנשי החברה, הביט מרן שעה קלה בר' יואל ואמר: "ר' יואל עוסק בעבודת הקודש באהבה ובמסירות יהי חלקי עמו". פעם נכנס ר' יואל לתפילת שחרית לחדרו של מרן. ניסה ר' יואל להתחמק בלאט לחדר השני כדי שמרן לא יראה אותו. אבל מרן הרגיש בו וקרא לו: "יואל גש הנה" בחיל ורעדה ניגש ר' יואל ונעמד כמה צעדים לפני מרן מעני כבוד הרב. חיש יוחר קרוב צווה מרן ושאל: "הגד לי כמה פעמים בשבוע מחלקים בשר ל"חברה"? חוץ משתי הסעודות של שבת, אוכלים בשר ביום שני וביום רביעי. ולפי דעתך זה מספיק לבחורים שמתישים את כוחם בלמודים יומם ולילה? נדם קולו של ר' יואל ולא ידע מה לענות, צער כמה צעדים אחורנית, רץ מהר לאטליז ובמו ידיו הביא כמות בשר וצווה לבשל את הבשר מיד להיום ומאז הקפיד שיאכלו בשר כל ימות השבוע. כאשר שמע מרן מפי מקורביו, על החלטתו של ר' יואל להאכיל בשר לחברה בכל ימות השבוע, קרא אליו את ר' אהרן שיע לנדוי הגבאי, ואמר לו. יואל מתקשה לגייס כספים עבור בשר לכל ימות השבוע, ולמעשה אני גרמתי לקושיים האלה לך וחרום בשמי סכום כסף אשר עולה לחברה יום בשר. ומאז כל יום שלישי בעל האטליז של החצר שלח מנת בשר עבור החברה בשמו של מרן.

כאשר שמע זאת ר' זלמן מטולצי קבל הוא על עצמו לכלכל את החברה בבשר כל ימות השבוע על חשבונו, והיות ייש גם אצל מרן דוחק בהשגת כספים, ואם רצונו בכך, מוכן ר' זלמן גם ביזם שלישי לנדב בשר עבור החברה בכדי להקל את המעמסה הרובצת על שכמו של מרן בלאו הכי ר' יענקלה שמקורב היה אצל מרן נכנס והציע לפניו את הצעה של ר' זלמן. שמע מרן את ההצעה ואמר שיחשוב בדבר, לפני תפילת מנחה צוה להביא לפניו את ר' יואל ור' זלמן. פתח מרן ואמר: מנהג נקוט ברחבי העולם אצל יהודים שביום שישי בצהריים אוכלים בשר מאומד (של ראות וכבד "רוסלי" בלשוננו) מקור המנהג אינו ידוע לי, אבל ידוע לי כי יואל נוהג להקל במנהג הזה, והוא סומך על בשר ודגים של סעודת שבת. ומסתפק במרק יושקה שמחלקים בסעודת צהריים של יום שישי, למה שלא יאכלו הבחורים כמנהג אבותיהם? הנהן ר' זלמן לאות הסכמה ומאז הקפיד ר' יואל שיאכלו רוסלי גם ביום שישי בצהריים.

מרן הקדיש כל חייו להאדיר ולהגדיל את תפארתה של בעלז, הוא התמסר למלחמה נגד כל תופעה, העלולה לפגוע באהבת ה' ובמנהגי ישראל, ובעיקר באלה החוסים בצילה של בעלז, הוא יצא למלחמת שעה נגד, המשכילים והציונים ונגד האחרונים לא בגלל היותם ציונים, אלא בגלל שהם מקשרים את אהבת ציון עם הפקרות, להיות ציוני בלי

זקן - ופאות, קרקפתא דלא מנח תפילין. לעבור על כל עברות שבתורה, ועל כל זאת לכפר עם אהבת ציון, ויישוב ארץ ישראל, אין בר דעת יכול להשלים עם זה, פעם כאשר הגיע לאזניו ידיעה כי הציונים מחכוננים לחגוג את יום כ' בתמוז יום פטירת הרצל, אמר: "יושה פאליך חושב להחליף את משיח צדקינו, ראינו כבר שוטים כאלו ומה שהיה בסופם, טפס זה מבלבל את ראשם של הרבה צעירים בדברים בטלים, ורבי מנדלי מרימינב אמר: "כי המדבר דברים בטלים עובר בלא תרצח". ולטפס ההוא גם זה לא אכפת. פעם בא אליו יהודי עם בנו אשר התכוון לעלות לארץ ישראל, ובפתקא בקש שיעבור בשלום את הנסיעה, פנה אליו מרן ושאל: רק זה אכפת לך, ואיך הוא יתנהג שם? איפה הוא יגור? שמירת שבת ובכלל להיות מסור לדיני ישראל עם כל זה השלמת כבר, בשקט סינן היהודי מבין שיניו כי הבן שלו נתפס לאהבת ארץ-ישראל, מה אהבת ארץ ישראל בא מרן לידי קפידה, לך לבית המדרש אצלי, שם יושבים בחורים ועוסקים בתורה, בלב כל אחד מהם, יש יותר אהבת ארץ ישראל מאשר באלף ציונים, חושבים בנו כי אנחנו מתנגדים חלילה לשיבת ציון. גם הבעש"ט זי"ע שאף לעלות לארץ הקדושה הרבה מתלמידיו עשו זאת בפועל ממש, אבל בצורה שעושים זאת הציונים, שמפקירים את תורת ישראל עושים מעשים אשר לא יעשו, לזה אתה קורא אהבת ארץ ישראל, על אהבה כזו אני מותר בהחלט, אהבת ארץ ישראל קשורה באהבת הבורא ואין להפריד ביניהם כמלוא הנימה.

"ובספר "נועם אלימלך" כתוב: שבארץ הקודש אין אחיזה לקליפות, ובנקל יכולים לקדש עצמו בקדושה רבה. יחי רצון שנוכה לקדושת ארץ ישראל ע"י ביאת הגואל במהרה בלימנו אמן. ולו היו הציונים יודעים מה גדלה אהבת ארץ ישראל אצל צדיקים וכמה כתבו על כך בספרי חסידים היו יודעים מה זאת אהבת ארץ ישראל אמיתית. שמעתי מפי א"ז זצ"ל שאמר בשם ר' מנחם מנדל מקוסוב: "כי מי שאוסף כסף למען עניי ארץ ישראל זה מציל אותו מחיבוט הקבר, ובבעלז מקפידים לתרום בעיין יפה למען היהודים המתאבקים בקדושת ארץ ישראל. הרבי ר' בר אמר: כי השכינה יורה עם ישראל לגלות כי לא יכלה להפרד מהם, וכל זמן שאנו בגלות ומתפללים על הגאולה השלמה אנו גם מתפללים על גאולת השכינה, ועם חו"ש נמסור את השאיפה לגאולה לידי יושה פאליך, תתארו לכם מה יהא עלינו ועל גלות השכינה.

רבנו הקפיד מאד על כל מנהגי ישראל ובמיוחד מנהגים אשר אדמורי בעלז לפניו הקפידו עליהם, ולא חס על כל מאמץ כדי לקיים מנהגי ישראל בכל התנאים והיה מנהג שחתן לפני חופתו גילח את ראשו בתער, ופעם נכנס למרן אחר מבעלי הבתים של בעלז, ביום שבנו נכנס לחופה ומרן ראה כי החתן לא גילח את ראשו שאל אותו מרן היחכן שלא קיים מנהג מקובל לגלח את הראש ביום החופה, החתן אשר היה בין המחמיצים העיז לשאול את מרן מניין והיכן כתוב, כי חייבים לגלח את הראש ביום החופה. אניד לך את הטעם השיב מרן: למעשה יש לי הרבה "רבישע טעמים" אבל אחה חושב את עצמך לחכם.

אגיד לך טעם שיתקבל גם על דעתך, תורתנו הקדושה אשר הקב"ה נתנה לנו ע"י משה רבנו ע"ה נחלקה לשני חלקים לתורה שבכתב, ולתורה שבעל-פה. וידוע כי דברים שבכתב אין אתה ראשי לאמרם בעל פה ודברים שבע"פ אי אתה ראשי להעלות על הכתב, כי כן גזרה חכמתו ית' כי לעם ישראל צריך להיות תורה שבכתב ותורה שבע"פ, דוקא.

אחרי שנחברה השכחה קבעו חכמינו ז"ל משום "עת לעשות לה" הפרו תורתך" - לכתוב גם את התורה שבע"פ, ולכן התורה שבע"פ נעשית תורה שבכתב, ואם כן חסרה לנו התורה שבע"פ? - אלא שמנהגי ישראל הנמסרים מפה אל פה אלה הם התורה שבע"פ ולכן אתפלא-שאתה שואל איפה זה כתוב, מנהג זהל הרי אי אפשר שיהיה כתוב, כי מנהגים אלה הם תורה שבע"פ, ואין אחת ראשי לכתוב אותם. והיה בשנה האחרונה לחייו כאשר המחלה קשתה עליו לקום השכם בבקר לסליחות, ובכל פעם אשר ר' נחמן שמש בא לחורו להעיר אותו לסליחות בקש אותו מרן שיחכה עוד מעט, עד שיתגבר על מכאוביו, ובנתיים מחוגי השעור התקברו לשעה תשע ובקושי מרן קם וכאשר ר' נחמן הגיע לחדר של מרן כאשר השמש כבר היתה ברום השמים, שם את הפנס הגדול איתו היה מלווה את מרן בדרך לסליחות, שאל אותו מרן - נחמן איה הפנס? ענה: שרגא בטהרא מה אהני? פנה מרן לעומדים סביבו ואמר: מנהג הוא שבאים להעיר לסליחות עם פנס ביד כך נהג אבי זצ"ל וכך נהג א.א"ו זצ"ל ואין אני רוצה לשנות חס ושלום שום מנהג אשר נוהגים בבעלז. ולך להביא את הפנס.

מידת אהבת ישראל אצל מרן היתה טבועה באפיו, כל אנחה של יהודי אשר בא לתנות לפניו את צרתו, גרמו לו יסורי גוף ונפש, וקרה שבנו ר' מוטלי שהגיע לגיל שירות צבאי, נכנס עם פתק למרן שיושע ויפטר משירות צבאי. קרא מרן את הפתקא שוב ושוב וכל פעם הוציא מליבו אנחת כאב, הרבנית שעמדה אותו הזמן ע"י בנה הביעה תמיה: ואמרה: "אלפי יהודים נושעים על פיד בכל מיני ישועות, ומדוע מחקשה הוא לפעול למען בנו.

מרן השיב לה: "הרגשתי כי הפתקא של בני נוגעת ללב יותר מאשר פתקא של יהודי אחר". לא פעם התבטא "כי קל יותר להיות חוטב עצים ושואב מים מאשר רבי של חסידים.

ובשנה הראשונה כאשר מרן חזר לבעלז מנדודיו, בעקבות מלחמת העולם הראשונה קרה מקרה שאחר מגדולי הנשמות הביא את בנו הצעיר לבעלז להיות בפעם הראשונה בימי חייו נוכח בחג הסוכות ובשמחת תורה בבעלז, באותו ערב החג הגיע בשורה מביחו כי אשתו שוכבת במצב נואש אחרי שקבלה שטף דם פנימי. והרופאים הביעו חשש מפני זיהום שעלול להתפשט במהירות בחוף גופה, נכנס הוא ביחו עם בנו למרן והזכיר את שם החולה וספר על מצבה החמור, לצו אביו עמד הילד ובכה כל הזמן כדמעות שלישי ושפתיו דובבו

אמא! אמא! בקש מרן את הילד שיחקרב אליו ובלטיפה הרגיע אותו. ואמר לו: אנו מתפללים "עשה למען חיוניות של בית רבן". וכוונתו של אלה כל כך חשוב לפני הקב"ה, שלמענם הוא מבטל גזרות ומרפא חולים, בטוחני כי זעקת לבך שאתה צועק אמא! אמא! יעזור רחמים בשמים ואמך תירפא ברפואה שלמה. ואז פנה לאביו אם יהיה לך איזו ידיעות חבירה לי. למחרת בשעות אחרי הצהריים הגיע טלגרמה תביה החזקה כי מצבה הולך ומחמיר, ומבקשים להכנס למרן ולהועיק רחמים. נכנסו שוב האב והבן למרן ומסדי על ווכן הסלגרמה, מיד קרא מרן אליו את ד"ר פרוסטיק הרופא מבעלז וציווה עליו לנסוע מיד לבית החולה. ביחד עם בעלה ובנה והשי"ת יהא בעוזריו ויביא רפואה שלמה לחי. ברכבת הראשונה יצאו שלשתם וכאשר הרופא הגיע ובדק את החולה צווה מיד להכין מיט רותחים ואחרי טפול נמרץ עצר בשטף הדם ועוד באותו הערב חל שנוי לטובה במצבה, כאשר הרופא חזר לבעלז שלח בעלה של החולה פתקא למרן והודיע לו על ההטבה שחל במצבה מיד אחרי טפול הרופא כאשר האב והילד חזרו לבעלז ונכנסו למרן פנה שוב מרן בשמחה לילד ואמר: ידעת לעזור רחמים בשמים. לו היו ילדי ישראל מבקשים כך על הגאולה, היינו מזמן זוכים לביאת המשיח, והיות אותו היום חל ביום חמישי. קרא מרן את אביו לתורה, וליצחקל קומיסר צווה להביא ייש וכל מיני תרומות ופנה שוב לילד ואמר: אביך מתפרנס ממני, ולכן אני חייב בסעודת הודיה אבל אפשר גם לצאת ידי חובה כאשר שוחים לחיים, ומאחלים רפואה שלימה לכל חולי עמך ישראל.

חטא כל יכופר חטאו חסידי בעלז בחג הפסח, מנהג היה נקוט בכל בית ישראל כי לליל סדר כל יהודי אפילו אלה אשר היו מחוץ לגבולות ארצם שבו לחג הפסח כדי לחוג חג זה בחיק משפחתם. הרגשת מלכות ודרור אשר אפף את נשמת עם ישראל ביום הזה, בימי אינקבוציה וטבור בימים של פוגרמים וגזרות ידע כל יהודי להתגבר על ההרגשות המעיקים עליו בכל ימות השנה, ובליל הסדר נהג מנהג מלכות כעני כעשיר חגגו את ליל הסדר ברוב פאר והדר, חסידי בעלז גרסו אין מלכות אלא בבעלז. אין הוד והדר אלא ע"י שלחנו של הרבי. לא התחשבו בנגיחת המתנגדים וגם לא במחאות כעלי הבתים שחתניהם עוזבים את ביתם בשנה הראשונה לחופתם וממהרים לבעלז לסדר יית סדר של פסח במחיצת היושבים, ועל שלחן מרן שבך הוא נופך בהם הרגשת הדרור והכנה אמיתית של הוד שבמלכות.

ליל סדר בבעלז היחה חוויה בלתי נשכחת. עוד ובעוד יום הורגש התכונה לליל הסדר המצות של ערב פסח שנאפו בחדר הגדול ב. עורכים את שלחן הסדר ושהכל נעשה בידי הרבי והחסידים ליל שריפת החמץ היחה ליל שמורים בבעלז. בחדרו של מרן על נכרשת שתלוייה באמצע התקרה היה נהוג לשים את הכף עה פרורי החמץ הבדוק, מרן נהג לשים את החמץ שם כמו ידיו. דברי התורה שמרן אמר השעת בדיקת החמץ היו מלווים באירועים יוצאים מגדר הרגיל חמיר בכך בדמעות שליש בשעת אמירת התורה. עם כיעור

החמץ התבטא לא פעם. צריך לכוון על ביעור היצר הרע, כי חמץ מורה על יצר הרע, ולכן צריך כל יהודי בעת ביעור החמץ לכוון את לבו אל אבינו שבשמים ולחזור בתשובה שלימה. ובשנים האחרונות פרצו פרץ במסורת היהודית, בבתי של אנשי שלומינו הופיעו בגדי נשים בשלל צבעים וגם גרביים בצבע עור טבעי, בעלו אשר הקפידו מאז על הלבוש היהודי. ראה בתופעה זו פריצה בחומת המוסר היהודי ומרן יצא במלחמת חרמה נגד התופעה הזו. והנה נודע כי גם בתוך ביתו מ'נקר העש, אחת מבנות משפחת הרבי הופיעה בשמלה שאינה כפי רצונו של מרן. מיד דרש שיביאו לפניו את השמלה, ולמרות כל ההבטחות מטעם הרבנית שלא ילבשו את השמלה יותר, סירב מרן לותר ודרש בכל תוכף שיביאו לפניו את השמלה, בליט ברירה מסרו את השמלה לידי הגבאי משה איסר. אשר הביא אותה לפני מרן. הסתכל מרן בשמלה ואמר: משה איסר צא על מרפסת הבית ותקרע את השמלה לחתיכות שלא יסא ממנה שריד ופליט ותקיים בשמי "ובערת הרע מקרבין". יהודים צובעים על דלתות ביחי ומוסרים לי את פרוטותיהם האחרונות, לא למען שמלות כאלה, אברהם אבינו נאמר: כאשר שלח את אליעזר לקחת את רבקה "ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה קשה, למה שלח אברהם אבינו בגדים בשלמא כסף וזהב מיועדים למתנה אבל בגדים למה שלח? וכי ידע את מדתיה? אלא אברהם אבינו שלח להם בגדים לדוגמה להראות להם בגדי צניעות שלובשים בביתו. ומהיום והלאה, אני רוצח לראות כל שמלה שקונים עבור בני ביתי". יצא משה איסר על מרפסת הבית וקיים דברי מרן וכך התחילה המלחמה עם החריגה ממנהג הלבוש הצנוע ביתר עוז. בשנה האחרונה כאשר בדקו את החמץ, ומרן היה חלש מדי לשים את החמץ בנכרשת בקש שירימו אותו בכורסא כדי לשים את החמץ כמנהגו. ואותו הערב היה בין הנוכחים בחדרו של מרן גם ר' דוד גצילס, אשר מרן היה מחלק צדקה לעניי העיר ע"י ר' דוד, מאוחר כלילה הגיע ר' דוד לבית המדרש, שם פגש את הנשמות הגדולות שהסבו לעיין בהלכות פסח. ור' דוד אשר עיניו רצו כגחלי אש, ציווה לכל הצעירים שעמדו קרוב לשלחנם לעזוב מיד את המקום, ולעבור לשלחן אחר, באותו הרגע התלכד גוש של לבבות ועשו את אזניהם כאפרכסות, ור' דוד בקול שקט מלא תוהה, מסר להם מה שעבר עליו באותו ערב מזמן בדיקת החמץ, ועד עזיבת חדרו של מרן. לאחר בדיקת החמץ כאשר ר' יצחקל קומיסר הביא מזונות וי"ט לחלק בין המקורבים, וגם אזני המן שהשאירו במיוחד מפורים שמרן נהג לטעום מהם בליל שריפת החמץ. נכנס מרן לחדר הברזל וקרא לר' דוד ללכת אחריו וציווה לו יפריעו להם, כעבור שעה בערך יצא מרן מחדרו ביחד עם ר' דוד, והתחיל לחלק מזון. וטעם מעט מן הייש ושחה לחיים עם הנוכחים, ר' דוד עמד אותו הזמן בפינה ע"י התנור ועיניו זלגו דמעות, כאשר גמר מרן לחלק את המזונות, התחמק משם ר' דוד והגיע לבית המדרש שם מסר ליחידי הסגולה על דברי מרן שהסבר לו את ענין בדיקת החמץ וכאשר יהודי עוסק בבדיקת החמץ כהלכה ובמסירות נפש, זוכה בליל הסדר לגלוי אליהו, א"א ז"ל כאשר בוק את החמץ הוא הגיע למצב של כליון נפש ולכן ולוי אליהו למחרת בליל הסדר היה אצלו דבר מוכן מאליו. פעם ראיתי שא"א ז"ל קבל את פני אליהו בהשתוקקות כזאת

שכל הכלים על השלחן רעדו, בדיקת החמץ. מהוה לכן השתחררות מכבלי יצר הרע וא"א ז"ל אמר: "שאדם צריך לדעת את שורשי העברה בכדי לעקור אותה מן השורש וזה שאמר התנא בודקין את "החמץ" כלומר בודקין מהיכן הוא בא. וזה מה שעשיתי כל הזמן, טרחתי קשות כדי להלהיב את לבות בחורי ואברכי שבאים אלי באהבה ויראת השם, באותו מעמד עלה בזכרוננו של ר' דוד הרבה זכרונות מימים עברו, ולא פעם הפתיעה אותו מרן בדבר אשר הפעיס את ליבו מיוחד הוא נזכר באותו לילה אשר מרן אמר לו: "אם רוצה אתה לראות את א"א אז לך לבית המורש וחראה אותו. אותה לילה דוד לא יצא מפתח חדרו של מרן. והנה היום הפתיעה אותו שוב בדברים שהטילו עליו אימה גדולה ובעיקר נתן לו מרן הוראות ברורות בנוגע למלחמה נגד הפריצות ופריקת עול של בנות עירו הלוכשות בגדים- שיש בהם משום גלוי ערוה. אחרי אתנחת שחלה בדברי ר' דוד ופסק זמן כדי לגבש את רעיונותיו המשיך לספר, "באים אלי אנשים ורוצים לשכנע אותי" המשיך מרן, כי בזמן הזה, אי אפשר להשפיע על ילדים שילכו בדרכי אבותם ואין להשמת הזמן הזה לשנים קדמוניות, שנים שקשה לי להבין את סדר הפסוקים שבפרשת "והיה עם שמוע" ודוקא עכשיו נחרצו לי הדברים היטב: למה נאמר המצוה - "ולמדתם אותם את בניכם". בין שתי המצוות וגשרתם אותם לבין וכחבתם על מזוזות ביתך, ששתיים מצות כחיבה, ולמה התורה הכניסה מצוות של חנוך ילדים ולמוד תורה לבנים בין שתי המצוות הללו. אבל ידוע כי כחיבת תפילין ומזוזות צריכה להיות על פי ההלכה מסיני בכל אות ואות. וגם העוקצין והתגין צריכים להיות לפי קביעת חז"ל ואם חוש ישנו בעוקץ אות כתג אחד התפילין פסולים הם. ולכן נכתבה מצות "ולמדתם אותם את בניכם" - בין שתי המצוות הללו לומר לך כי חינוך בנים היא כחיבת תפילין ומזוזה שאסור לשנות שום דבר חלילה הן כלבוש והן בלשון כפי שקבלנו מאבותינו ורבותינו עד מעמד הר סיני. כאשר גמר ר' דוד לספר על ליל בדיקת החמץ שעבר עליו במחיצתו של מרן. משהו זע בליבות המסובים פתח ואמר ר' שעה מראווא. בזמן האחרון מאותו ליל שבת אשר נחמן שמש יצא לרחובות העיר כדי לגרש מהרחוב את אלה אשר לבשו בגדי ערוה מכירים דאגה רבה אצל מרן. הנוקר לפני תפילת שחרית קרא למיכלע ושאל אותו כמה תלמידים לומדים אצלו וכאשר ר' מיכלי נקב במספר, אמר לו מספר בחורים כאלו העוטרים זקנים ופאות יכולים לנהל מלחמת חרמה עם היצר הרע בחורים המעוטרים בפאות הס"מ לא יוביל אותם למקומו אים אורבה. הם מהווים כקיר החוצה בין העולם ההולך ומחמיץ לבין היהודים אט. לכים בדרכי אבותיהם. ולכן מה שנגביר את מספר הצעירים שבאים אלי כן תגדל כוהה של הסטרא וקדושה, בחורים אלה המופעים בלבושם החסידי לא די שהם נצלים מרשתות היצר כי הם מהווים גם כתרים נגד מלחמת היצר וכת שלו. וכך יש לפרש את מאמי חז"ל: דמות דיוקנו של אביו נראתה לו. דאיתא שיוסף הצדיק היה עושה מעשה נערות גסלסל בשעריו וכי וזה היה הגורם לנסיון כפי שאמרו חז"ל על כך: אמר הקב"ה מיד אני מגרה בך את הדוב. ובעת הנסיון השתכנע יוסף הצדיק שאילו היה לבושו כלבוש אביו ולא היה מסלסל בטערוות לא היה מגיע לידי נסיון. וזה מה שמדייקים חז"ל בלשונם. "דמות דיוקנו של אביו נראתה לו" ולא נאמר ראה דמות דיוקנו, דא נראה לו ומצא חן בעיניו והשתכנע כי

רק בלבוש ובדמותו של אביו קל יותר להתגבר על פח הטמ נ"י היצר. ור' שעיה המשיך, ידוע לכם בוודאי על יהודי מעיר גדולה יבא למרן ובעת נתינת הפתקא שאל אותו מרן על עיסוקו. ענה היהודי כי הוא מנקה ארובות, שאל אותו מרן: האם לא מצאת לך פרנסה יותר טובה מאשר מנקה ארובות? השיב האיש י נ כי היותו יפה תואר, ועל כן חיפש לעצמו פרנסה שיהיה תמיד מלוכלך ולא יפול ברשת ה צר.

כאשר יצא היהודי מלפני מרן פנה למקורביו ואמר: יכול להיות כי בזכות של יהודי כזה כל העיר פרג עומדת על חילה.

בנתיים בא עקיבא בנו של רפאל מדאוא ובקריצת עיני הודי כי סעודת ליל שמורים של ערב פסח מוכנה. לאט קמו מעל השלחן שרכו רגליים לתוך הסמטא האפלה ובחור נסתר מעיני כל, אצל השוחט של העיר התכנסו גדולי הנשמות לסעודה בצוותא לגמור עם סעודת "בעור החמץ" המרמו על יצר הרע, ולהתכונן ליום הגדול של אכיל מצה המרמו על הזדככות הנפש והגוף, על טוהר מדות ולהתמסרות לדרכי ה' ולעבוד אותו בלב שלם ללא כל פניות.

לסעודה כזו זכו רק יחידי סגולה עמודי התווך של חסידי בלו אשר הוכתרו בפי המוני החסידים ככהנים הגדולים אשר עוסקים כל ימי חייהם בעבודת הקודש. בסעודות אלו נהגו באופן סלקטיבי חמור ולא פעם נשלל מגדולי הנשמות הזכות להשתתף בסעודות כאלו, מספיק הייתה חריגה קלה מקו הנקוט בידי הצוות העומד בראש החבורה שיציעו לו מראש, כי הדברים העומדים לדיון אינם בסמכותו להביע עליהם דעה ולכן השתתפותו בסעודה זו או אחרת מיותרת, החלטה כזו פגעה כרעם ביום בהיר ואחרי פשפוש במעשיו הגיעה בעצמו לסבות החלטה, ושקר מתוך חרטה לתקן את המעוות, ברור שאלה היו חריגות של הנימה הדקה שבלב. לבר נש פשוט, קזה היה להשיג את זאת, והנה קרה מקרה עם ר' דוד שפעם שלח אותו מרן ר' י.ד. לשליחות מסוימת וזה קרה לפני שבת שירה, בדרך פגש חסידים העולים לבעלו התחשק לר' דוד להיות באותו השבת בבעלו, כאשר נכנס 'זרן שאל אותו, עם הוא גמר את השליחות? "כאשר מטילים שליחות יל אדם חייבים לגמור אותה", הלך ר' דוד הביתה ומתוך הרגשה לא טובה שכב כל השבת במיטה. ועם זאת הכוכבים קם ר' דוד ועם הרכבת הראשונה שיצאה מבעלו נסע להשלים את המשימה שהוטלה עליו, ברם בשביל הנשמות הגדולות הדבר לא נגמר. "חסיד כר' דוד לא צריך להפקיק שליחות שהוטלה עליו ועם קבל הערה ממרן הרי סימן שהוא נכשל במשהו. נראה שמצו הסטרא דאחרא בא העקוב טרוד יפסיק במשימתו וזה הביא את מרן לירי קטיווה. ובין השורות של גדולי הנשמות סמעו לחש רחש כי דוד חייב לתקן את מה שקלקל, ולמרות שווד בין עמודי התווך מקומו ומקורב למרן. ואוהבו אהבת נפש ולא פעם התבטא עליו "כמה חכמים כר' דוד איכא בשוקא". ויש אשר המתיקו סוד ביניהם אשר נשאו יד כמוס ביניהם, לשנים רבות אבל בהתקרב חג שמחת תורה ור' דוד כמנהגו ש ה נקוט בידו להכין סעודת חג חגיגית

בביתו להנשמות הגדולות. קבל רמז דק מטעם ההיררכיה, כי השנה אין הוא חייב להכין את הסעודה. הבין ר' דוד את הרמז, בא לפני ר' שעה, שפך לבו לפניו כי מאז שהוא הפסיק השליחות וקבל נזיפה ממרן הוא סובל מנדורי שינה, והוא כבר נכנס כמה פעמים עם פתקא וברגע האחרון משהו מונע ממנו לגשת למרן. ראה ר' שעה את סבלו. ניחם אותו במלים ידידותיות, והאיץ בו שיכנס עם פתקא למרן. עשה ר' דוד כעצתו של ר' שעה ונכנס ר' דוד למרן. ומובן שכל הפתקא הכילה רק בקשת מחילה על השגיאה שעשה שהפסיק את השליחות. הרים מרן עיניו לדוד. ראה אותו עומד לפניו ורועד ועיניו זולגות דמעות, אמר: "נו די, די דוד, לא לכך התכוונתי, הצגת את הענין שלנו ברוב תבונה ממש פעלת בזה ישועות לעם ישראל, נרגע ר' דוד ומאותו יום ואילך נשכח הדבר ור' דוד חזר לשורה הראשונה של גדולי הנשמות.

ר' ישראל מהובניב שהיה בין עמודי התווך של גדולי הנשמות נקרא פעם לביתו של מרן בזמן שבתו בהולשיצה, ומרן בקש ממנו שילון אצלו גרירה בזמן נדודיו בהולשיצה ברור כי ר' ישראל אשר קרבתו של מרן הפילו עליו אימה ופחד, וגם קרבתו של מרן הפחיד אותו רצה לבקש את מרן שישחרר אותו מתפקיד נעלה כזה, שאינו ראוי לו ויבחר במישהו אחר. אשר סגולתיו הטרומיות הם למעלה משלו, הבין מרן את ר' ישראל ובדברים רכים ניחם אותו ואמר: כאשר אני בחרתי בך היה לי לכך הרבה סיבות, בזמן האחרון אין לי הרבה זמן לעיין ברמב"ם ונתקלתי בכמה קושיות אשר עלי למצוא את פתרונם, אומרים עליך כי בקי אתה ברמב"ם ומילא נמצא זמן לעיין בקושיות שלי, יש לי עוד סיבה שאני מעדיף אותך על אחר, הלא מלמד אתה את בני ונכדי תורה, והלא אני חייב במצוות ושננתם לבניכם ובני בניכם". אבל איך אני יכול תיראה במה יהודים צובעים על פתחי כדי לזכות ביטועה, ואין אני יכול להתמסר יותר לבני ונכדי. אתה ממלא מקומי ברצוני להשפיע כי תורה שאתה מלמד אותם יהא כאילו שיצא מפי ולכן עלי לשוחח אתך כל ערב על סדר הלמודים. לילה אחד היה שם גם בנו של ר' ישראל שהיה עוד נער צעיר, והגיע זה אתה להולשיצה, ופחד להשאר לבד באכסניתו בין אנשים זרים לו. לקח אותו ר' ישראל שילון אתו. אחרי שמרן גמר קבלת הפתקאות נכנס לחדר בו לן ר' ישראל ראה את הילד שאל אותו לשמו, וכאשר ענה ששמו פייבלי אמר לו מרן אביך מקיים "והגית בה יומם ולילה" בפועל ממש, לו הייתי רבי של חסידים הייתי עושה כמוהו אבל מה לעשות שרבים צובעים על דלתי ומבקשים ישועה באותה הרגע נגש ומשש בידיו את המזרון וראה כי המזרון כמעט ריק בו חבן, קרא למשה שיניבר ואמר: "זה שישראל הוא בטלן אינו מפרסר אותך מלדאוג שיהיה לו מזרון טוב. מחר תמלא את המזרון עם קט טרי ילד כזה זקוק לשינה ערבה, ובפנייתו לבנו של ר' ישראל אמר אתה אל תחכה לאביך אתה תלך לישון יותר מוקדם שיהיה לך כח לעבוד את השי"ת מתוך בריאות.

על לילות האלה על השיחות בין מרן ור' ישראל אפשר לספר ללא הרף, חבל רק

ששיחות האלה לא זכו להעלותם על הכתב, מספיק רק להביא אחדים מהם כדי לתת מקצה מן המקצת מה שמסר ר' ישראל למציציו, זכור לי לילה אחת ר' ישראל יצא מן החדר של מרן נירגש ונפעם עמד בפינה וקרא קריאת שמע לפני עליתו על משכבו. אבל זמן רב הוא לא נרדם, נסיתי לבקש אותו שירדם. ושינוח קצת עוד מעט יאיר השחר. ואתה צריך לקום לשעור עם בני הרב מאוסטילה, ר' דוד'ל ור' יוחנן, ואבי ניהם אותו שלא אדאוג אחרי שיחה כזאת שהיה בינו וביני אדם לא זקוק לשינה כלל, זכות גדולה אמר אבי שאתה ישן מתחת לגג אחד עם מרן הקדוש, אשר סחרתו וקדושתו אין לתאר במלים, והנה הלילה נתן לי חבילת מעות ואמר ישראל תדליק את זה ושרוף שלא ישאר מזה שריד ופליט, הכסף הזה שניתן לי ע"י יהודי הושב ע"י חלול שבת. ושאר עברות עשה ולא חעשה, הכסף הזה ובלבל את מוחו כל זמן שנמצא ברשותו, כאשר ר' ישראל לקח את חבילת הכסף כדי לקים את מצות רבו. עצר בעדו מרן ואמר: שאלתי את היהודי מתי הוא חוזר הביתה וענה לי כי רק למחרת בבקר, לכן לך ומצוא אותו והביא אותו אלי עלי לדבר איתו, בפיק ברכיים יצא ר' ישראל שרך רגליו על כל האכסניות שבעיר ולפי סימניו מצא את היהודי, והביא אותו באישון הלילה למרן, דירת מרן התרוקנה בנתיים נשאר רק אני שנרדמתי שנת ישרים אבי ר' ישראל משה שיניבר שלא עזב את החדר עד שר' ישראל חזר. כאשר נכנס היהודי פנה אליו מרן בדברי כיבושין דיבר על לבו כי יהודי חייב לקיים מצות שבת כהלכתא ואל לו להקל ראש במצוה קלה כבחמורה, וכפי שנודע לו הנך עושה מלאכתך בשבת. ומוציא את עצמך מכלל ישראל, יודע אני כי הפריץ שלך מעיק עליך ודורש שתעבוד בשבת, יהודי המחשיב את חפריץ על הקב"ה אין חלק ונחלה בתוך כלל ישראל, היהודי עמד כל הזמן ורעד ובכדי להצתדק הטיל את כל האשמה, על הפריץ שלא די שדורש ממנו עבודה בשבת הרי גם אשתו מאיצה בו. לטפל במשק ולחלוב את הפרות ושאר עבודות שאסורים בשבת ועוד מצאה לה תירוצ כאילו מקיים הוא פקוח נפש כי אי חליבה חגרום שהבהמות יתפגרו חלילה. מרן קם ממקומו ובלשון של צו, אמר סע הביתה ותניד בשמי לפריץ שלך בשמי שאני אוסר על כל יהודי שעובד ברשותו שיעשה כל מלאכה בשבת כולל אותך וזוגתך שמע היהודי את דברי מרן וחיל ורעדה אחזה בו. רבי הוא אמר: הפריץ ימ"ש שונא ישראל הוא איך אדבר אליו דברים כאלו בשם הרב. עשה כאשר צווחיך והקב"ה יהא בעוזרתך ואם לא ישמע בקולך ספר לו כי לא"ו בא פעם חוזר יהודי עם הפריץ שלו והניש לו פתקא בשם הפריץ כי בנו יחידו יצא מועתו ושום רופא לא יכול לעזור לכן בא לשטח תפילתו ובקשתו לפני מרן שיחפול עבור בנו כי שמוע שמע כי הוא ברוב חסדו הוא לעזור לכל אומלל, אמר לו-א"ו ז"ל שיסע מכאן ובכפר השביעי אצל הכומר ירפא, כאשר באו אל הכומר וספרו לו כי לא"ו ז"ל שלח אותם אליו התחיל להשתולל ולקלל את כלל ישראל ומרוב התרגוזותו יצא מועתו ובאותו הרגע ראה הפריץ כי בנו נהפך לאדם אחר ומדבר מתוך ישוב הועת ככל בר דעת, נסע החוכר הביתה ומילא את שליחתו כמצווה, באותו הרגע ראה דמעות בעיני הפריץ וכאשר גמר היהודי את ספורו ראה כי בעיני הפריץ נקוו שתי אגלי דמעות. הכומר ההוא אשר הרבי שלך

ויבר עליו היה סבו ומהיוט עליכם לשמור את השבת כדצונכם.

ובאותו הזמן גר באחד מכפרי הסביבה יהודי מסור לבעלו בלב ונפט כל חג ובעיקר בימים הנוראים, היה עוזב את הכל ובא לבלות את ההגיוט וימים הנוראים במחיצת מרן. איתרע מזלו והיהודי ששמו היה ד' שמעון חלה במחלות הראות אשר הלכה וגברה מיום ליום, מצבו הגיע לידי כך שהיה מרוחק למטתו וכל הונו ופרי עמל ידיו של שנים, הוציא בשביל רופאים, ובדלית ברירה חול גם לנסוע לבעלו לפי עצת מקורביו נסע ללוב לאחד המומחים הגדולים של מחלת הראות, ואחרי בריקה קבע כי ימיו ספורים כי הריאות ננועות כל כך שמבחינה קלינית אין כל סכוי לרפאותם. שמע ר' שמעון חזות דעת הרופא קם ונסע ישר לבעלו ובלב נשבר ונדכא נכנס למרן ומסר לו כל השתלשלות העיניים. קרא מרן את הפתקא פעם ועוד פעם, ואחרי זה פנה לר' שמעון ואמר: "במשנה אלו טרפות מוזכר ריאה שנקבה או שחסרה" אבל ר' שמעון אומר עד שתנקב לבות הסמפונות אצליך שמעון עדיין הסמפונות בסדר לכן אין לך מה לדאוג. מספרים כי ר' שמעון זה זכה עוד לבוא לבעלו הרבה שנים לחגים ולימים נוראים. והיה עושה נפשות למען בעלו. בספרו את הנס הגדול שאירע לו מתוך אמונה חמימה במרן הקדוש אשר בכוחו לבטל גזירות ולהיות פועל ישועות למען.

בתום שבעת ימי אבל בהשכמת הבוקר. עוד טרם גלילת החושך מפני האור קם ר' סיני לאור נר של חלב, התכרבל באדרתו שקע ראשו בצוארון הפרוה להנן עליו מהקור העז ששרר באשמורת השלישית ושרך רגליו לבית המדרש, התעסף בטלתו התעטר בחפילין והתפלל תפילת יחיד, עיניו זלגו דמעות שליש ובזכרונו עברו כסרט חי כל השנים מאז שהכיר את מרן זצ"ל, אותו ערב ראש השנה כאשר רגליו דרכו בפעם הראשונה בבית תפילה של בעלז. בעיר מונקע לשם הגיע במקרה לימי חופשה מצבא האוסטרי - הונגרי, בו שרת כאחד המפקדים ומאז קשר את גורלו עם הרבי מבעלז. סוד חיו הפרטיים אשר רבים תהו לדעת גילה אך ורק למרן ורק שביבים מעברו הגיעו לצבור חסידים אותו בוקר של זכור בריח כאשר דמות דיוקנו של מרן הופיע לפניו בהדרת קודשו בפעם הראשונה בחייו. והצצה בה הביאו לידי התעלפות, פרושים שונים עליה עד שהרבה שנים עברו, והוא לבד גילה זאת ושוב בהבזקות דקות ללא המשכיות של מסכת חיו הלזטים בערפלי המסטורין והשיחה הראשונה בינו ובין מרן, הביאו לידי החלטה לערוך מצבא האוסטרי-הונגרי ולהתמסר בהתלהבות לחסידות ולקשור את עתידו קשר בל ינותק עם חצרה של בעלז, בימיו הראשונים כאשר נכנס לפניו ההיכל, קשה היה עליו להתערות בקדושתה, "גדולי הנשמות" ואברכי בעלז הלמדנים אשר עסקו יומם וליל בתורה העמידו אותו בצל של התבטלות הוא הרגיש זכות ויותר מזה בדידות בתוך העולם החדש שנחגלה לפניו זה עתה, הוא ראה עולם של שמחה וגיל של תורה וחסידות, והכל זה, רחוק ממנו מרחקים אין סופיים, גם התפילה בצבור שכולם מגיעים בעטיה לידי כיסופין שבקדושה לידי התרוממות הרוח, להתפשטות הגשמיות וערגה לאור שבעת הימים, גורמת אצלו רעדה וחלחלה האותיות מרצות ואינם קושרים קשרים לבורא ורגש של קנאה ואימה מקננת בלבבו, ומלבו פורצת זעקה הנשמעת כקול דממה דקה: "רב ש"ע להיכן אני אניע" ומרוב געגועים להרגיש קצת חמימות קצת התעלות, שואג הוא שאגת אימים כאריה פצוע, תפילה זכה שוברת לבבות ובהחעטף עליו נפשו מפשיל הוא את טליתו עמוק עד לאבנטו ומעין הדמעות מציף את פניו. וכך שעות מתיחר הוא עם קונו ומתחנן: "רבש"ע הכל עשיתי כדי לקדש את שמך הגדול, תן לי בינה להבין אותם ועוז לעמוד במחיצתם ואל תביישני ואל תרחיקני מהם. מרן הרגיש את חולשת דעתו של ר' סיני ומיד אחרי תפילת שחרית רמז לו שיחקרב אליו נקט בשרוול בגדו ובין יתר דברי תנחומים אמר: הבעש"ט חקדוש זכה שלבו היה מלא וגדוש באהבת ישראל שהוקיר כל יהודי אפילו הפשוט בין הפשוטים ולא פעם אמר שלפעמים יהודי פשוט השופך לבו לפני קונו מצליח לפתוח את שערי התפילה יותר מצדיקים, והוא ספר כי פעם הודיעו לו בחלוט שבכפר פלוני ישנו יהודי שתפילתו מקובלת לפני כסא הכבוד יותר מתפילתו, ציווה הבעש"ט לרתום את הקוסים ולנסוע לכפר להתחקות על תפילתו של בן הכפר. יהודי זה ידע רק צורל האלף-בית, אבל הקיראה בסדור זרה לו והבעש"ט מצא אותו יושב בשדה ובידו הסדור ושפתיו ממללות: - "רבש"ע עני אני מדעת ונבצר ממני להתפלל לפניך מן הסדור אולם אתה בראת את האלף-בית? ובכן הא לך אגא רווימאי את האותיות שלך ואתה תעשה מהן ברכות ותפילות בשמו.

דברי מרן הרעידו את נימי ליבו הוא הרגיש וולהלה שעברה בגבו כשמוע דבריו. קשה היה לו להכין מאין הרגיש הוא את לבטיו וקלע עם ספורו לחביון נשמתו, מאותו הרגע הרגיש שמחה גדולה שאופפת את נפשו. דברים אלה נפחו בו רוח של בטחון לקראת התערותו בין יושבי וחסידי מרן שליט"א עברו שנים, טרדת ארוכה של ימי הוד, ותפארת, נחרתו בזכרוננו של ר' סיני, לילות חורף ארוכים, בבית המדרש של בעלזא ע"י שולחנות ארוכים יושבים בחורים ולאור נרות של חלב מתמידים בתורה, לערחקים נשמעת נגינתם הבוקעת מהוך כותלי בית המדרש, והנה הופיע ר' משה איסר והודיע לו כי הוא מוזמן למרן, שניות ארוכות, בנושכה השיחה ביניהם והנה הועיד אותו מרן לבצע שליחות חשובה בשמו. וכך בשם מרן נפגש עם טרים ורוזנים, בכבוד ובעוז הביא את דבריו לפניו, הוא השתדל למסור בדיוק נמרץ את דבריו מבלי לגרוע ומבלי להוסיף, ואם היה עליו לחרוג מדבריו, היה מוסיף כי האמור זה עתה על דעתו נאמר, וכך נשאר נאמן לדברי מרן וראה פלא! תמיד האירה לו ההצלחה פנים, ונתקבל אצל גדולי אומות העולם בסבר פנים יפות וההתייחסות אליו כאילו שר של ממשלה עומד לפניו, וכל זה ראה ר' סיני בזכות גדלותו של מרן הקדוש, אשר ראה בו כשליחו של הקב"ה.

והנה נתיחס הדור ובתוכם גם הוא. ידע הוא כי במקומו הוכתר רבי אחר אשר גם ראשו מגיע השמימה, וחסידים ידעו לספר כי כבר משחר ילדותו הועידו אביו לתפקיד הרם של ממלא מקומו, ידע הוא כי בעלזא שוקדת על ציר ההמשך אשר שוטלת לא תנוקת עד ביאת הגואל, והרי באותו הרגע של סתימת הגולל החסידים קבלו על עצמם את מרותו של האדמו"ר שליט"א ובוזה גדלותם, אין לגבם אפילו רגע קט של פסק זמן, יודעים הם לחבר חולי'ה בחולי'ה ובעוד מספידים את הנפטר מברכים על ההכתרה, וכאן עומד ר' סיני נבהל וטרוד נפשו קשורה כנפש מרן זצ"ל הוא ראה בו את מנהיגו מדריכו ומחנכו, עדיין הוא בעולם החסידי כילד בחיתוליו, סוד המעבר או מציאות הגשר המגשר בין העבר והווה אינו בהישג שכלו, כאילו ננעל לפניו שער, בלי פתיחת שער, בזמן שכל גדולי הנשמות צעדו בבטחה מטרקלין אחד למשנהו בלי שני'ה של נפילת המוחין, בלי רגע קט של ניתוק החוט הנטווה מימות הרבי הראשון לשולשלת בעלזא, מרגיש הוא ירידה חלולה לבירא עמיקתא, באותו בוקר הגיע גם ר' יואל מוסטר לבית המדרש בפניה שקטה בקיר הצפון מערבית ע"י ארגז השמות, רגיל היה ר' יואל כל בוקר לקרוא כמה פרקים בספר תהילים, ולא סתם קריאה, רגיל ר' יואל לשפוך ליבו לפני קונו בזמירות ישראל, כאשר מעיין הדמעות נשפך כנהר ונפשו שוקקת להתרוממות הדעת, ראה ר' יואל את ר' סיני הכיר מיד כי מחלבט הוא עם נפשו, פתח ואמר: סיני ידידי, החכם מכל האדם אומר: "דאגה כלב איש ישיחנה" רואה אני כי מעיק עליך משהו, ידידים טובים לך, למה שלא תתנה לפניו את רגש המועקה הרובצת כענן על פניך, - יואל, ידידי כנפשי מקנא אני בכך, כמה רב זכותכם אצל הקב"ה, הנה הדור נתיחס, פאר האומה נקרא לישיבה של מעלה, והנה בזמן בזמן שנפשי מחלבטת ככה הקלע, לכמה שלימות נפשית זכיתם, אתם למענכם לא נותק שום דבר כתמול שלשום נפשכם עורגת שוב לקולו המתנגל של מרן הקדוש, ואני היכן אני בא? אין בי העוז והחירוף נפש לעבור את

הגשר, ממנו ינקתי את הכל, קרבתו הפיח בי עוז ורצון להתגבר על כל המכשולים שרבעו לפתח ליבי, הוא בדברי נועם ותנחומים הסיר כבמטה קסם את כל אבני הנגף מדרכי, הוא היה כל משענתי בימים טרופים אשר עלי היה להלחם בהרגלי העבר ולצעוד ללא חת לקראת העתיד, הוא היה לגבי כרופה המנחת הכורת אברים ומשתיל במקומם אחרים, פעם כאשר עמדתי לפני סימן שאלה גדול ביחס לעתידי ונפשי עסה קדוות, ראיתי גדולי תורה, בעלי השגות תרומיות אנשים אשר הגיעו לרום הפסגה ואני בחוכם? אני הגמד אשר איני ראוי להתאבק בעפר רגלם? פתאום קרא לי מרן זצ"ל והתחיל לשוחח איתי על עניינים שונים ובתוך השיחה אמר: איתא בספר ליקוטי אמרים לרבי ר' בער "כל דבר שבעולם כשמביאים אותו לשורשו, יכולה להיעשות בו השתנות ממה שהיה מקודם, למשל החיטה שרוצים לעשות ממנה כמה חיטים מביאים אותה לשורשה שהוא כוח הצומח שנקרקע, והיא תצמח רק בקרקע ולא במקום אחר, וגם שם לא תצמח עד שירדו גשמים וילכלכו ויפסידו צורתה ותבוא לבחינת אין". ובר זה חל גם על נשמת האדם, כאשר מביאים את נשמת האדם לשרשה. משקים אותה במעין של דמעות, היא באה לידי השתנות, ואז היא נהפכת לנשמה חדשה.

צדיקי הדור יודעים לעקור לבבות ולנטוע במקומם לבבות של אהבת ישראל, אהבת התורה, ואהבת השי"ת, די לך לענות את עצמך, בעזי"ת חוננת באהבת ישראל, הרי זה גלוי וידוע, שאוהב אתה לומדי תורה, מכירים בפניך, ומספרים עליך, שיווע אתה להחפץ בהתלהבות והשתפכות הנפש שהרבה גדולים לא זכו לכך, ובספרי חסידים מובא: "שאין הקב"ה מנסה את האדם אלא אם כן נותן לו בתחילה כח לעמוד בנסיון", בכח שהקב"ה העניק לך עמדת בנסיון, ואין לך על מה לענות את נפשך, חלילה לחסיד למשוך על עצמו מידת העצבות עלינו לעבות את השי"ת מתוך שמחה".

שיחה זו שנמשכה כחצי שעה נחרתה עמוק בזכרוני, מאותו היום התחלתי לצעוד את צעדי הראשונים בעולמה של בעלזא, ועכשיו יואל פוחד אני אם ראוי אני לתמיכה של מרן שליט"א, כמו שנתמכתי ע"י מרן זצ"ל.

לבית המדרש נכנס ר' יושע מראווה, הוא הצטרף לשניהם, וברמיזא אחת לר' יושע כי סיני זקוק לערוד ביקש ר' יושע שסיני יחנה את ליבו מה שמעיק עליו, הסביר ר' סיני כי העתיד מבהיל אותו, וכי נדמה לו כי ערירי הוא בעולמו, כמו שהרגיש ביום הראשון שהגיע למונקץ, הוליד ר' יושע את ידידו לפינה שקטה הושיב אותו ע"י שולחן ארוך ממדים, בטבלת השולחן נראו הרבה מקומות חרוכים מנרות החלב בהם משתמשים לומדי התורה בלילות חורף הארוכים. הצביע ר' יושע על המקומות החרוכים ואמר: רואה אתה סיני את המקומות החרוכים למרות שהלוח הושחת אבל זכה לשלימות מירבית. אנו זכינו לשבת ע"י השולחן הזה בימי א.ז. זצ"ל של מרן שליט"א, כאשר הגיע הידיעה המחרידה, כי מרן נפטר ברכבת שיצעה מוינה לבעלזא, ניתק גם אז בליבנו פתיל האור אשר הבהב

באור הגנוז, ידענו כי עוד הרבי הראשון הועיד את מרן רבי י"ד לתפקיד הרם של ממשיך שלשלת בעלזא, והרבה מסופר על אהבתו חגדולה של מרן רב שר שלום לנכדו, כאשר משפחת בעלזא הלכה ונתרחבה, וצר היה החצר להכיל את כל בני המשפחה, נאלצו לעבור לבתים שכירים אבל על בנו ציווה לא לעבור כי רוצה הוא לשמוע את טענת הילד, מכל זה משתמע כי אין ניתוק אפילו לרגע קט בשלשלת בעלזא, וכך הדבר היום, אנשי בעלזא שהיו אהודים על מרן זצ"ל, ומצאו תמיכה וחיוזוק בצל כנפיו.

מרן מהרי"ד זצ"ל אמר על הפסוק: "וראה כל העם אשר אתה בקרבך את מעשה ה' כי נורא הוא", ומה יהיה בדורות הבאים? אמר א"א זצ"ל ראיתא: איתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, ולכן ידידי, קדושת קדושי בעלזא נמשך מדור לדור, ומי שזוכה לכך מרגיש ורואה פנים אל פנים את כח האב במעשי הבן וכך נמשכת השלשלת ולכן קבל עליך את צידוק הדיון ואין עצבות אלא מעשי דסטרא אחרא.

-חיוך קל עלה על שפתי ר' סיני, הוא הרגיש כי ר' יושע נסך בלבו את האמונה בהמשכיות הדרך לשלימות נפשית, - ממשיך ר' יושע- דע לך סיני ירידה ממוריגה זה גם חטא, אסור ליהודי לרדת ממוריגה, אשר העצבות גורמת לכך, ו"בחולדות" נאמר כן: "החוטא ויורד ממדרגה, נקרא: מיתה", ורק הבטחון בהשי"ת מחזק לב האדם כאשר האדם מאמין כי השי"ת משגיח על כל הדורות ולא ניתן חלילה לדור שייתיתם וישאר בלי צדיק הדור, מתגבר בו כח הבטחון, וזה ח"ו העונש הגדול ביותר כאשר נעדר מידת הבטחון, ובפרט שמרן שליט"א הוא צדיק יסוד עולם אשרי הדור שזכה לכך כי הוא יהיה מנהיגו, הוא יקרבר ויתן בך את העוז והבטחון להמשיך בתפקיד הרם אשר מרן זצ"ל הועידך לכך.

כאשר ר' יושע עזב את סיני לנפשו, קם ויצא את בית המדרש באכסניתו פתח את צקלוננו והתחיל לחטט בין ניירותיו אחרי שהוציא חבילה של דפי מחברת, ושר אותם בחוטים של משי שעשה מהאבנט הראשון שקבל במתנה ממרן זצ"ל, שרך את רגליו לחצרו של מרן שם חיפש את ר' ישראל מהיבנוב, וכאשר מצאהו המתיק אתו סוד ותחב לידו את החבילה.

אותו ליל, נודעה שנתו של ר' ישראל, הוא הפך והפך במחברת, קרא ושוב קרא בה, האשמורה השלישית של הלילה הגיע ועדיין ר' ישראל שקוע בעיון רב בדפי המחברת, מזמן לזמן הוא מניח דף אחרי שעיין בו זמן רב ושוב מרימו וקורא בו שוב, השחר הפציע כבר קרני השמש הראשונים חדרו מבעד חלון חדרו של ר' ישראל, הוא סדר את הדפים לפי הא-ב קם מכסאו ושם פעמיו אל המקווה לטהר את גופו לתפילת שחרית. באותו היום הרגישו כל מי שהיה קרוב לר' ישראל שנוי בהתנהגותו. עיניו הביע משהו מרגש, כאילו קרה משהו שלא כל יומא מתרחש דברים כאלו.

כאשר התאספו בבית החברה לשנות קפה התקבצו הנשמות הגדולות מסביב ר' ישראל ושעה רבה המתיקו סוד ביניהם, וכאשר גברה הסקרנות אצל הצעירים לשמוע מה דנים בחוג המצומצם של אריות החברה, נתקלו במבטים זועמים כאילו מזהירים הם לבל יתקרבו למקום שחייבים בה בשעילת נעל ודוקא שם עלולים הם להפגע.

עברו שנים ופירורים מעטים מאותם הרפים נתגלו ליחידי סגולה, מבין אנשי החברה. ביום הראשון לבואו של ר' סיני לחסות בצל כנפיו של מרן הקדוש, ואחרי השיחה הראשונה איתו החליט ר' סיני בסתר לבו להעלות בכתב הכל מה שמחרש איתו בעולמו והור לו לחלוטין, ברור לו כי הוא עומד מהיום והלאה לפקודתו של מפקדו החדש שזה עתה רכש את לבו וקשר אותו אליו בעבותים ובקשר של קיימה, אבל הרגיש בסתר ליבו כי כל פרט וכל הגה היוצא מפי מרן מהווה לגביו תורת חיים, אשר עליו להגות בה ולפיה להמשיך את דרכו בחיים, כל פרט אשר ישכח מזכרונו עלול להביאו לידי נפילה או אי השלמה בתורת דבו, כל שיחה בינו ובין מרן אשר היה לציון דרכו בעולמו החדש רשם ר' סיני בפרסות מבלי לגרוע ומבלי להוסיף, משיחות אלו הוא ינק את חכמת החיים את אהבת ישראל ואהבת הבורא, אולם מכיוון שקשה היה לו לר' סיני בזמן הראשון לעקל את תורת רבו עם כל עמקותה וכוונתה, השתדל מרן לסבר את אוני חניכו ולבש את עמקת כוונתו בסיפורי חסידים או בשיחת חולין שצריכים לימוד כדי להכניס את ר' סיני לעולם החסידית של שלשלת בעלזא.

דפים אלו אשר ר' סיני מסר לר' ישראל הכילו את רובם של שיחות אלו אשר עד עכשיו היו סוד כמוס לפני יושבי בעלזא וגם עכשיו צריכים היו להגלות רק ליחידי סגולה, כדי להעתיקם ולהגותם ולהביאם לפני מרן שליט"א, והוא יחזה ועתו אם לפרסמם או להשאירם, בלוטים בסודיות העושה את ר' סיני מאז הגיע למרן זצ"ל.

באותו בוקר כאשר החוג המצומצם של גדולי הנשמות עיינו ביומנו של ר' סיני, הוחלט כי ר' ישראל יעתיק את כל הכתבים ולימנו יעמוד ר' סיני אשר יסביר לר' ישראל מה שאינו מובן מתוך הכתבים ואחרי שהכל יהיה ברור ידינו ויחליטו על גורלם של כתבים אלו. מה שידוע היה אחרי זה בחוג המצומצם כי כאשר הביאו את הכתבים לפני מרן מהר"א זצ"ל עיין בהם שעה מרובה, וכל פעם הביע התפעלות רבה ואמר: "א.א. זצ"ל היה מלאך אלוקים כל שיחת חולין שלו היתה רזין ורזין שצריכים הרבה עמקות כדי להבינם, זכות גדולה עמדה לו לר' סיני שדברים כאלו נאמרו רק לו, פעם עמדתי בין מנחה למערב וא.א. זצ"ל ניהל לכאורה שיחת חולין עם אחד מגדולי ישראל, עמדתי ורעדתי מפחד בכל מלהבשיחה זו היו דברים העומדים ברומו של עולם, אבא הרגיש בי שש-ש-ש לא נקשן, הפסיק את השיחה כדי לא להביאני לכלות הנפש".

ומסופר שם שבשבת הראשונה אשר סיני היה נוכח במונקע, קרא מרן לר' יוסלי יארוטשובער ואמר לו: חעיין בהצעטיל קטן של הרבי רבי אלימלך מליזענסק, תתרגם את זה מלה במלה לשפת היידיש, ואחרי שתסביר לו את כל י"ז הסימנים תגיד לו בשמי שיעיין בזה מידי יום ביומו, כי זה סגולה גדולה ליראת שמים, תגיד לו שהרבי רבי אלימלך זצ"ל אומר בסימן ט' כי אפשר לומר את זה אפילו בשפה ססיני מדבר בה, ואמנם קיים ר' יוסלי את הוראת מרן והצעטיל קטן בכתב ידו של ר' יוסלי היה הנספח הראשון ביומנו שעיין את דרך חייו החדשה של ר' סיני.

בין יתר הדפים נמצא כתוב: ביום שמחת תורה הראשון בימי חיי אשר זכיתי להיות נוכח השרה עלי שמחה עילאית כאשר ניגשתי להתברך בחג שמח, אמר לי מרן: "כל מי שרואה את רבו שמח בשמחת תורה ורוקד לכבודה, זוכה לשמחה כזו בכל ימות השנה", תפסתי מקום בין הארה"ק ובין הבימה, כרי שאהיה קרוב למקום הריקודים, אותה לילה הצית מרן בלבי אש קודש כל ריקוד חדר לחכיון נשמתי הרגשתי את השמחה יותר מאשר תפסתי בשכלי, למחרת בטעה שמרן נכנס לנהל שולחן של ש"ת, קרא לי להתקרב לשולחן והקציב לי מקום מעבר כסאו, וכאשר הגישו את הדגים המתוקים אשר היה מנהג להגישם בש"ת, קרא לי מרן ואמר: "הא לך דגים מתוקים תאכל לאט תשגיח על העצמות, היום אנחנו גומרים את הימים הנוראים ומנהג הוא לאכול דברים מתוקים בימים אלו כדי שיהיה שנה טובה ומתוקה, וקדושת הימים הנוראים ימשכו לכל ימי החורף".

במשך זמן רב אחרי שר' סיני השתקע במונקע היה מרן מקרבו, לא עבר יום אשר לא הדריכו בעצה, הסביר לו דברים אשר החלטב להבינם, עד היום אשר מרן קרא לו ואמר לו: "אא"ז זצ"ל אמר: טשונא הוא ג' דברים, חסיד זקן, חזון זקן, וסוס זקן. חסיד זקן, למה אתה לא נהפך ל"רבי", חזיל זקן, למה אתה לא נהפך ל"גנרל", וסוס זקן, ממילא אינו שווה כלום. תתחיל לבד לעשות משהו עבורך, עמוד ברשות עצמך ואל תתהפך לחסיד זקן, יש לי שליחות חשובה עבורך, אני מקוה שתמצא חן בעיני אנשי הממשל ותדע להיות שליח ציבור טוב, אחרי תפילת ערבית נדבר על כך".

ברגע זה הרגיש ר' סיני כי מרן הסיל עליו לפעול בכוחות עצמו להיות ראוי להכלל בתוך מקרביו ואנשי סודו, תפילת ערבית מזמן נסתיימה, ר' סיני אשר הוראה ממרן היתה בעיניו כצו עליון הסתתר בפינת החור ע"י התנור וחיכה בדחילו ורחימו שמרן ידבר איתו ויטיל עליו את המשימה שדיבר עליה מרן.

באותו ערב כאשר נגמר קבלת הקהל הצובעים לדלתו וקרא את פתקוניהם ואיחל לכל אחד שייושע ביטועות ונחמות קרא מרן לר' סיני ואמר: "ידעתי שאתה נמצא כל הזמן כאן, היה אצלי הלילה יהודי אחד עם פחקא, ועמד עם דביקות כזאת שמי שנמצא בקרבנו

נדבק ביראת שמים, הרבי רבי אלימלך פירש את הפסוק: ואתם הדבקים בה' אלוקיכם אם האדם מתדבק בהקב"ה ומקשר את עצמו למעלה בחיים הנצחיים, אפילו בעולם הזה מגיעים לתענוג העולם העליון - וחיים הנצחיים, חיים כולכם היום, גם היום בעולם הזה, תרגישו הטעם של חיים הנצחיים, ולמעשה הצדיק המקשר את עצמו להשי"ת, והוא מתפשט מהבלי העולם הזה עלול לשכוח את החסידים המסובבים אצלו, ולכן התורה הדגישה ואתם הדבקים, לטון רבים כי הצדיק צריך להשפיע גם על כל הסובבים אותו להדבק בהשי"ת ולהנות מהחיים הנצחיים, חסיד אמיתי המושפע מדבקות כזו מהרבי שלו עלול להאציל את כח הרצון של הרבי עם כל אחד שבא במגע אתו.

אני רוצה שתטע לורשא בשליחות שעדיין לא כדי לפרסם זאת. והשי"ת יעזור שתמצא חן בעיני הגוים ויענו לכל דרישות אהב"י הדבקים באמונה בהשי"ת ועושים רצונו".

יצא ר' סיני מחדרו של מרן, שרך את רגליו ישר לבית המדרש, ואותה לילה היתה ליל שימורים עבורו, מהאשמורה השניה של הלילה ישב ועשה לעצמו חשבון הנפש, עד לשעה שזכרונו מגיע, הוא הצטער צער רב על השנים שעברו להבל ולריק, הגירסא דינקותא שלו אשר כל ילד יהודי אחר מחשל את אופיו באמונה ודעת, הוא היה רועה בשדות נכר, בבחינת "שמני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי" שנים אלו שעברו ללא שוב העיקר על לבו ללא הרף, לעומת זה מצא נחמה פורתא שלפחות עכשיו מצא שלווה לנפשו והוא מצא קירבת - נפש למרן אשר גדולי הדור מתאבקים בעפר רגליו, בהפציע השחר עטר את התפילין והתעטף בטלית, ושעות רבות עמד והתפלל תפילה זכה שוברת לבבות.

אחרי הצהרים יצא ר' סיני מבעלזא ושם פעמיו לורשא הבירה, כל הדרך התפלל שדברי מרן ימצאו אוזן קשבת, ושיהא הוא ראוי לתפקיד שעליו לבצע בשם מרן הקדוש.

בהגיע ר' סיני לורשא כיוון את צעדיו הראשונים למקוה שם סבל ש"י טבילות בהתלהבות ובמסירות ואחרי שטיהר את גופו נכנס לביהכ"נ הראשון שפגע בדרכו והתפלל תפילת שחרית, אנשים אשר ר' סיני היה זר להם כיוונו אותו לפי הכתובת אשר בידיו, ושם התאספו ציבור של חסידים ואוהדי בעלזא, ויחד בילו את שארית היום והלילה בשמחה רבה, שזכו ששליח מרן בתוכם ו"שליחו של אדם כמותו".

למחרת יצא ר' סיני למלא את תפקידו, כשליחו של מרן "וראה פלא" ברגע שהופיע ר' סיני בארמון השר אליו הופנה נפתחו כל הדלתות לפניו, עוד בשעות המוקדמות טרם שקהל המבקרים ושליחי ממשלות נתקבלו, נלקח ר' סיני דרך מעבר צודי לטרקלינו של השר, ואמנם הקבלת פנים היתה מאוד לבבית, והשר הדגיש במיוחד כי למען הרבי מבעלזא אין הוא מקפיד על הזמן ועל העומס של העבודה המוטל עליו, ולמענו הוא מוכן לעשות

הכל מחוץ לשורת הדין. ר' סיני ראה בדבריו תקוה להצלחת שליחותו, בזמן השטחת בקשתו של מרן ישב השר בעיניים עצומות ושם ליבו לכל מלה שיצא מפי ר' סיני, וכאשר גמר להרצות את דבריו קם השר ממקומו ואמר: יודע אני את הרבי מבעלזא ויש לממשלה הזאת יחס של כבוד ורצון טוב לבוא נגדו בכל אשר הוא דורש מאתנו, ולמרות בדבר שבאת לדורש בשמו אינו בסמכותי להחליט, ומבין אני את הסיבה למה היפנה אותו הרבי דוקא אלי, אבל אני מבטיחך שאעשה כמיטב יכולתי כדי לשנות את ההחלטה, שזה יספק את רצונו של הרבי מבעלזא. הוא הושיט את ידו לר' סיני ומסר דרישת שלום לרבי מבעלזא והבטיח שעוד היום יתחיל לפעול בנידון.

ר' סיני שראה את שליחותו כמוגמרת, ובהצלחה כרצון מרן. מיהר לרכבת, כדי לחזור בהקדם ולבשר למרן את תוצאות שליחותו. מרוב תשוקה לבשר למרן את הבשורה, טכח את צקלונו באכסניתו וכן את טליתו ותפיליו, חשב ר' סיני לרדת בתחנה הראשונה לחזור לורשא, אבל עוד בטרם שהגיע לתחנה התחיל הספק לנקר במוחו, מה עדיף? לחזור בשביל צקלונו ולאחר בבשורה למרן או לותר על רכושו הפרטי ולהיות מבשר טוב למרן? ובעוד הספק מכרסם בלבו החליט ר' סיני להמשיך בדרכו כי כל החקלה שאירע לו הוא מעשה שטן כדי להכשיל אותו מלבשר למרן את הבשורה הגדולה, לפנות ערב הגיע ר' סיני לבעלזא וכאשר דרכה רגלו על סף ביתו של מרן קראו ואמר לו: "חסידים חושבים שכאשר יושבים ולומדים בצל רבם מתעטרים בפיאות וזקן ולובשים בגדי חסידים יניח אותם הס"מ, הוא ימצא כל מיני ורכים שהחסידים יחשבו שהם עושים בזה רצון קונם ומכשיל אותו בכך, לפעמים חייב יהודי לותר אפילו על תשמישי קדושה כדי להראות לס"מ שאין נופלים ברשותו". שמע ר' סיני דברי מרן ודו לדו נקשו, ראה הוא עין בעין את גדולתו של מרן כי כל טמירין מגליין ליה.

אחרי שמסר למרן את דברי השר רץ מהר ל"חברה" שם פגש את הנשמות הגדולות שהתאספו בצוותא לשחות קפה, ומסר להם מלה במלה את דברי מרן, ואיך הוא ברוח קדשו ראה הכל מה שאירע בורכו, פתח ר' יואל מוסטר ואמר: מה הפלא סיני? האם לא ידוע לנו כי מי שמתחובב בבעלזא ומשגיח מן החלונות ומציץ מן החרכים, רואה פלאים על גבי פלאים ויש אנשים המתחובבים כל היום ע"י מרן ולחם זרים הדברים האלו כי מתוך הרגל נעשה אצלם טבע ודוקא אלו המסתכלים מרחוק הם חשים את רוממותו ותפארת גדולתו, הנה גוי זה כורשא, אמר לך יודע אני את הרבי מבעלזא. כנראה שגם לחסידי אומות העולם ניתנה הזכות לראות ולהרגיש מרחוק את האור הזורע לצדיק, ואין כל פלא אצל צדיק הרור שהוא עייל בלא דר, בכל שבעת הרקיעים, ועיניו צופה מסוף העולם ועד סופו שהוא רואה ברוח קדשו, מה שמתרחש בעולם הזה, אשריך ר' סיני שזכית להתאבק באפר רגליו ולהיות שליח של מצוה שלו, והלואי שיהא חלקי עמכם.

וממה השתררה, ר' סיני שהרגיש אמנם את גודל המעמד קשה היה לו להשיג את הכל באופן מוחשי שמע הוא מילים כדברנות מפיו של ר' יואל אבל אין ביכלתו לחדור לעמקם, זה כמה שנים שהוא מסתובב בין חסידי בעלזא וחוסה בצילם אבל עדיין לא הגיע לדרגה כזו שכל טמירין ורזי דרזין של הנשמות הגדולות יחווירו אצלו. אמנם דברי ר' יואל ברוב תמימותם חדרו לחיון נשמתו, והוא הרגיש בנכונותם, אבל בגלל צורת אופקו בסוד העולם החסידי נבצר ממנו להשיג את עומק הרעיון שבדברי ר' יואל. והעיקר תמוה בעיניו אותו משפט אשר הטיח כלפיו ר' יואל: יש אנשים המסתובבים כל היום ע"י מרן ואינם רואים כל זאת, ור' יואל לא פירש מה הכוונה בכך, וכלפי מי ירה הוא את החץ, הרגיש ר' ישראל את המחשבה המנקרת במוחו של ר' סיני קם ופירש, את אמרתו של ר' יואל: מתפלא אתה על דברי יואל הבא ואסביר לך אומרים כי נוטה אתה לאנטי השטיבל, וכי ירוצה אתה להיות כמותם קרוב להיכל הקדושה, ובאמת יש להתפלא, למה החירו לכהן הגדול רק פעם אחת בשנה ביום הכפורים להכנס לקדשי הקדשים. למה לא היו אז שטיבל מענטשן אשר דרשו להיות נוחכים בהיכל כל ימות השנה, בקבלת התורה נאמר: וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק. מכאן כי השגות קדושות שאדם משיג במעמד של קדושה בא רק שעומדים מרחוק והיות והיו הרבה אשר היו רוצים להיות קרובים לקדושה, שלח את משה ואמר: והכהנים והעם אל יתירו לעלות אל ה' פן יפרוץ בם. מכאן יש ללמוד כי ההתקרבות לקדושה נושאת בחובה סכנה גדולה לבן אדם וזה מה שרצה ר' יואל להזהיר אותך.

נפעם ונרגש יצא ר' סיני את בית החברה, מדברי ר' ישראל יש ללמוד כי ישנה סטי'ה מדרך החסידות לאלה המתדבקים לאנטי השטיבל, ודוקא הנשמות הגדולות גורסים להתרחק מקדשי הקדשים, ודוקא העמודה מרחוק מקרבת את האדם לנקודה המרכזית שבקדושה וכאן הזכיר לו ר' ישראל את דברי ר' מנדל מרימנוב שאמר: כי כל כמה שהוא מתקרב לשמש אורה הולך ומטשטש, הוא הדין לחסיד המושך שפע של קדושה מרבו העומד בריחוק מקום באימה ופחד.

בדרך פגש ברבי יושע ראזווער, וברוב תמימותו שאל: אמור לי יושע מחי הגשת פתקא באחרונה?, לטף ר' יושע את ידידו בעיניו המפיקות רחמים, וענה: האמן לי סיני כי הרבה פעמים החלטתי להכנס למרן עם פתקא, וכבר בהשכמת הבוקר אני מכין את עצמי למעמד הזה אך דא עקא ברגע שרגלי דורכות בפרוזדור של היכל קדשו נופלת עלי אימה כזו, שאני בורח משם ואני מאמין שמרן יודע לפעול למען אנשיו אפילו ממרחק של אלפי מילין.

בלאט עלה ר' סיני למעונו של ר' יענקלה מראווא, ארו את חפציו ובאותו היום עבר לגור באכסניא כאשר נתקל בו ר' משה איסר אחיו של ר' ינקלה ומשמש בקודש, ושאל אותו הלמאי עזב את מעונו בחצר הרבי ועבר לגור באכסניא, ענה: "אומרים כי מי שמחקרב

לאש עלול להכוות", וטם במעונכם בוער אש של קדושה אשר קשה לילוד אשה פשוט כמוני לעמוד בה, ומי שמתקרב לשם חיים בשעילת נעל, ואין אני עדיין ראוי לכך.

בדרך פגש ר' דוד געצלס בר' סיני ואל לאן פניו מועדות? עם כל החפצים, סיפר ר' סיני לר' דוד על החלטתו, חייך ר' דוד ואמר: איתא בתולדות "כמו שיש בעל תאווה לגשמיות כך יש בעל תאווה לרוחניות"-אינך דורך במקום מופש אתה את דרכך מתוך תאווה גדולה להגיע לעולם הרוחניות יגעת ומצאת אמרו חכמינו, מרחוק התקרב אליהם ר' ישראל מהבנוב ור' יעקב לייזר מועבעצק. שניהם התעמקו בשיחה, הצביע אליהם ר' דוד ואמר: "רואה אתה אברכים אלה, יש מה ללמוד מהם", נאנח ר' סיני ונענה-דוד ישידי, ללמוד מהם אתה אומר מי יקום במקומם ר' ישראל מלא וגדוש בתורה וחסידות, ור' יעקב לייזר מלוא חפניים של צניעות וענוה אהבת הזולת ואהבת הבורא מי אני אשר במקומם יפקוד גם שמי? נו נו ענה ר' דוד רצונו של אדם מתגבר על כל מכשול, הרבי רבי. ור' אומר: אדם צריך להחזיק עצמו "אין" אבל לא "קטן" אלא אדרבה "ויגבה לבו בדרכי ה'" ההתרחקות ממקור הקדושה תטע בלבך הערגה והכיסופין להתקרב אליה ולהרגיש אותה בכל ישותך. ובעה"ת תגיע לשלימות, וכך נפרדו כל אחד לדרכו.

ויכוח רק זה אשר התנהל בין "גדולי הנשמות" ובין "אנשי השטיבל" ידוע היה בין כל אברכי בעלזא, כל אחד היה יכול בקלות להצביע כי אמנם ויכוח כזה קיים, אבל מהות הויכוח, החבל המתוח אשר שתי הקצוות שלו היו מעוגנים בשתי גישות מנוגדות למהות השלימות והתערוך בקדושת הבורא. העמיד את שני הצדדים המתווכחים בסכנה גדולה של נפילה לתהום, הוכיח שכל חריפותו היו מסויג עד לנקודה מסוימת והוגדר בגדר של בל יעבור, עד כאן ותו לא!, וכך אלה אשר ידעו להבחין בנקודה הסמויה רשאים היו ליטול חבל כויכוח אשר החריפות והעדינות שמשו בו בערבובי' הכינוי "שטיבל מענטש" אינו כינוי של גנאי ח"ו, השם הזה מצביע יותר על אנשים אשר מסכנים את עצמם בהתקרבות למוקד הקדושה, למרות הסכנה הכרוכה בהתקרבות הזו, הם רוצים לדלות מהמעיון מלוא חפניים בזמן שצר הכלי להכיל את הילת הזוהר השופעת מנקודה הפנימית בקדושתה של בעלזא והיו דברים מעולם, שרבים נכוו מאש התמיד בהתקרבות למוקד, וזה רצו גדולי הנשמות למנוע, כל נפש מישראל שנתחמק דקר כמחטים מלובנים בלבבם, בדרך לשלימות אין קפיצת הדרך הם גרסו, הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה בנוי שלבים שלבים, ואין פסיחה על גבי שלב כי הפסיחה נושאת בחיבה סכנת נפילה. ורשתי של הס"מ פרושה לנופלים, לכן צריך לגשת להיכל קדשו בזהירות משנה שהמציץ לא יפגע ח"ו.

21

22

23

24

25

26

חודש שבט, דרכי פולין משובשות, שלג יורד כבר כמה ימים. בחרו על ערש דודי שוכב מרן מהרי"ד, המתאבק עם המצוקים בימיו האחרונים, מיכלי גז מוחלפים מזמן לזמן, הרבי מתקשה לנשום, הרופאים חסרי אונים, רק הקב"ה יכול להיות לעזר, אמנם אלפי עיניים דוממות עוסקים זה ימים בתפילה חרישית למען בריאותו של מרן הקדוש. הידיעה על מחלתו של מרן התפשטה בפולין, והגיעו גם מחוץ לגבולותיה. יהודים מכל ארצות אירופה ומשאר מדינות העולם, עוזבים את עסקיהם, ונוהרים לבעלזא, להיות נוכח ברגעיו האחרונים של מרן. רכבות פולטות אלפי אנשים, עגלות ומזחלות שורכות דרכם בסופות השלג, ופניהם מועדות לבעלזא. בחצר מסביב להיכל הרבי, התאספו אלפי חסידים, ובוומי'ה מחכים לכל ידיעה המגיעה מחרו של מרן. יום שישי לפנות ערב, החסידים מתכוננים לתפילת מנחה של ערב שבת ופתאום נשמעה זעקה מפי אחר החסידים הקרובים למרן הקדוש, היה זה קולו של הרב משצבין, גדול בתורה וחסיד מפורסם, יהודים שלשה דברים מעבירים את רוע הגזירה, תשובה, ותפילה, וצדקה, הבה נשוב להשם בתשובה שלימה, יעמוד כל אחד בלב שלם ויתפלל למען כ"ק מרן שליט"א, וצדקה! שבת היום ואין באפשרות לתת צדקה בפועל ממש, הבה נתרום כל אחד שנים להאריך שנותיו של כ"ק מרן שליט"א, ובוזה נעביר את רוע הגזירה. רעד עבר בין כל הנאספים, אלפי שפתים נעו ותרמו שנים, אלפי ליבות התפללו תפילה זכה למען מרן, ובפנים היכלו של מרן מתרחשת מלחמה בין המצוקים והאראלים, עד משמרת השלישית של הלילה ואז גברו האראלים את המצוקים, ונשמחו יצאה בטהרה בליל שישי(שבת) לפנות בוקר.

דממה ירדה על בעלזא, בביהמ"ד הגדול התאספו היושבים לתפילת שחרית, מיותמים מרבם הגדול, ממנהיגם הקדוש, אשר כל חייהם חיו לפי ניב שפתיו. שבת הוא מלזעוק, ולכן עומד כל אחד בפינתו, ומתפלל תפילת שחרית של שבת, מהול בצער ויתמות.

כאשר העריב היום, ואלפי כוכבים הנצו בשמים, בא קיצו של ההתאפקות. אלפי אנשים פרצו בזעקת כאב, חעולם נחיתם, הצדיק הלך ואין אל מי לפנות. למחרת כרו קבר ע"י הצדיקים הראשונים מבעלזא, ובשעת מסע הלווי'ה כאשר הכניסו את גופתו של הצדיק לבית הכנסת אשר כל ימי חייו עסק בו בבדק הבית, נגשו ראשוני החסידים לגופת הצדיק ואמרו מזל - טוב והכתירו את בנו ר' אהרלי כמנהיג העדה וכממשיך לשולשלת בעלזא המעטירה.

מחוץ - לעיר.

ר' ישראל שם את טליה ותפיליו ושאר חפציו על גבו, ויצא את העיר. בדרך עבר את הציזון שם הוטמנו דורות של אדמו"רי בעלזא, מרן מהר"ש מרן מהרי"י ומרן מהרי"ד, זרק מבט אל חומת בית העלמין והמשיך את דרכו, כל כמה צעדים הפך את פניו בכוי

להודע עם עדיין רואה הוא את הבתים של העיירה, הרבה שנים ישב ר' ישראל בבעלזא, בחגים וזמנים, בשבתות ובסתם ימים אשר הצטרפו לחדשים, היה ר' ישראל במחיצתו של הרבי, ועתה נתרוקן הכל, הרבי נפטר, ור' ישראל נשאר מיוחדם. געגועים עזים הציפו את ליבו, לפני עיניו עברו החגים, ימים הנוראים, כאשר אלפי חסידים נהרו להרבי, את תפילותיו בחגים ובימים הנוראים, ועכשיו הכל עבר, הכל גז וחלף, דומי'ה מעיקה רבצה על בעלזא, וכך מתוך צער וכאב, צעד ר' ישראל את הצעדים הראשונים אל תוך חשכת הליל, בשמים נראו הכוכבים הנוצצים, והירח בחורינה שטה ברקיע. פתאום הרגיש ר' ישראל שהוא רחוק מחוץ לעיר, שוב פעם הסתובב, מרחוק נראו אורות דועכים בבתי האחרונים שבקצה העיר, יהודים שעלו על משכבם, אחרי יום של בכי'ה ואבלה, רוח קרה התחילה לנשב ופתיתי שלג כוסו את הארץ בלובן, כאילו כל העולם התעטפה בקיטל לבן סימן לכפרת עוונות, ומבלי להרגיש צעד ר' ישראל בדרך חזרה, כאשר הגיע לקצה העיר, היתה השעה אחרי חצות, ר' ישראל המשיך את דרכו לבית הרבי, נכנס לפרוודור של חדרו בו יושב ר' אהרלי באבלות, ולאט לאט נגעה ידו בידית הדלת.

פתאום נשמע קולו של מרן מהר"א: "ר' ישראל, תכנס בבקשה". ר' ישראל נשאר זמן רב לעמוד ע"י הדלת, הסתכל בקלסתר פניו של הרבי המוכתר, ובלחש בקול רועד אמר: הייתי מחוץ לעיר בדרך הביתה, וב"ה התגברתי על המסית, וחזרתי להמשיך להזין את עיני בזיו פניו, ואם על הרבי טוב, ינחני בדרך הנכונה, בה אמשיך ללכת.

למחרת בזמן שהחסידים נתכנסו לתפילת שחרית בחדרו של הרבי, קרה משהוא שהרעיד את ליבות כל הנוכחים, בבעלזא יש מנהג, בבעלזא יש מנהגים, והנה קרה שמרן מהר"א לא די שחרג מן המנהגים, כי אם גם הנוסח, לא אותה התפילה אשר רגילים לה, וגם זמני התפילה נטשטשו, אין הזמן קובע אצל מרן מהר"א. החסידים מסתובבים פעורי פה, לא מעיזים לחלוק על השיטה החדשה, וגם לא להעיר, כך זה נמשך עד אחרי ימי האבלות, ורק בשבת אחרי האבלות, הסביר הרבי לבד את השינוי:

"הרבה דרכים למקום" יש אנשים אשר הולכים בעקבות אבותיהם, ומשתדלים להגיע לשלימות בדרכים אשר דרכו בו אבותיהם, אלו הם מדריגות אשר אדם משיג בלי יגיעה יתירה, אינם יקרים כל כך ללבו, ועלולים לאבד את המדריגות ולהגיע למדריגה של יורר חו"ש, אבל יש אנשים אשר עצם הוריקה בדרכי אבות, למרות שאין יגיעה בצידה, מביא אדם לשלימות ולטוהר המידות, אחרת אצל אנשים אשר מחפשים את דרכם להקב"ה בדרכים לא דרך, הם משתדלים לעבוד את הבורא מתוך יגיעה, הם עוקרים במו ידיהם את הקודם וסוללים לעצמם דרך לתכלית השלימות, כל צעד להתרוממות, קשור בכיסופים אין סופיים למחזה זיו דזעיר אנפיו, ברור שאנשים אלה חניבים עליהם כל גילוי של טוהר המידות של אהבת הבורא, ולכן כדאי לאדם היגיעה, במקום לדרוך בדרך חלולה, וזה פירוש המאמר: "יגיעת ומצאת תאמין" אם יגיעת ועבדת בזיעת אפך ומצאת והגעת למדריגות

תאמין או תרגיש את הטעם הטוב שבדבר.

אמנם מרן מהר"א הביא לשינוי מהותי בנוסח המקובל, אור חדש הודלק בבעלזא, אשר חמימותו החי' לבבות, וקירב את ההמונים, הדרך המובילה לעבודת הבורא אינה צריכה לעבוד במשעולים צרים, "הרבה דרכים למקום" וכל אחד יבור לעצמו הדרך הראוי לו, ואין מרן מהר"א משנה שום דבר המטרה הנכספת שבעלזא משתוקקת להגיע אליה היא אחידה, ואינה ניתנת לשינויים, ומרן מהר"א בעצמו מעיד על כך באחת משיחותיו עם המקורבים אליו, "איננו משנה שום דבר ממה שראיתי אצל א"א זצ"ל - הוא אומר, השאלה הוא רק באיזון דרך לעבוד את הבורא, לכך הבחירה בידי כל אחד ואחד.

(ומספרים דף 35)

בחצר של אדמו"רי בעלזא, בחדר רחב ידיים, בקומה הליונה גרו אנשי השטיבל, ר' יענקלו ראווער, אחיו ר' משה איסר, שהיה משמש בקודש, (וגם בעלי חפילה של מנחה ומעריב, "בזמן הרחק" היינו: כאשר מרן הקדוש איחר בזמן התפילה, והשעה דחקה, היה נכנס לחדרו, ובזריזות היה פונה "משה איסר מנחה") ור' מרדכי הירש ריבישובר, ור' יעקב שמואל מורנש, ור' שמואל שרביצער, ואע"פ שאף אחד לא כפר חו"ש במסירותם וכנאמנותם לאדמו"רי בעלזא, ובכל זאת היה קיים מחלוקת שכולה לשם שמים, בין השטיבל מענטשן ובין אלו שעמדו בראש החברה הקדושה, המחלוקת השתזרה מסביב לנימה וקה כזו, שרק יחירי סגולה, השינו על מה היא מתקיימת, ואם ברצוננו לחדור לעומק הבעי'ה של חילוקי הדעות, הרי נגדור את זה כך: אנשי השטיבל שאפו להחטף בטליח שכולו תכלת, בניגוד לנשמות הגדולות שגרסו, כי הקדושה שאופפת את הצדיק, היא בבחינת קדשי הקדשים, שרק הכהן גדול יכול למצוא במחיצתה, וכדי להגדיל את כוח השאיפה, את הערגה, ואת הכיסופים, להגיע לנקודה הפנימית, לורגת השלימות, עליך להתרחק מהנקודה המרכזית של הקדושה, לעומת אנשי השטיבל שגרסו, כי המצאותו של האדם קרוב לקודש הקדשים, זוכה ונאצל מקדושתה, וזה היה גם מעשה קורח, קורח שהיה בעל מדריגות, והיה לו השגות עליונות, ומרן הקדוש הזכיר הרבה פעמים הסבא קורח ז"ל בא בטרונאי'ה כלפי משה ואהרן ואמר: "רב לכם, כי כל העדה כולם קדושים. קורח לא ידע כי כל המדריגות הגבוהות שהוא חש בא לו מתוך האצלה מקדושתו של אהרן, וכאשר שמעו אנשי השטיבל את הנוסח החורג גם הם באו ב"טרונאי'ה", הלמאי? לעומתם: דוקא הכהנים והעם שעמדו בעזרה רחוק ממקום הקדושה הם: שמעו את השם הנכבד מפורש יוצא מפי כהן גדול בקדושה ונטהרה, הם ידעו להעריך את גורל המעמד, והם זכו להתערות בקדושת הכהן הגדול ולומר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

פרשת רבת הוד, היא פרשת הצלת מרן הקדוש מצרני הנאצים ימ"ש. הרבה דשו בפרשה זו, הרבה ניסו למצות אותה עד תומה, אבל מעיין הפלאים של פרשה זו, עדיין סתומה לפנינו. עוד דורות יוסיפו לספר פלאים, לטוות מופתים על תקופה זו אשר מופת ירדוף מופת, ופלא ירדוף פלא, ואשר המח של האדם הפשוט אינה משיגה כלל וכלל. עשרה קבין צער ירדה לעולם בתשעה נחנסה מרן מהר"א והוא נשאר איתן ברוחו, לא בא בסרוני'ה כלפי שמיא, בירך על הרע כשם שמברכין על הטוב, צידק את הדין, וכל זאת בתמימות שבלב, וכל הרואים והשומעים זאת; התפלאו על אוצרות הרוח הטמונים בנפש זכה וסחורה אשר משלים עם על מעשיו של קונו, ומקבל באהבה את הכל, ועומד כצוק סלע בכל הנסיונות, אינו מתרעם ח"ו שיש לו שני בנים ובת חרשים ואילמים, וכאשר קלגסי האשמדי שורפים את בנו ר' משה' לי רב-התהילה, הוא מצדיק על עצמו את הדין, ומברך את בוראו שהעמיד אותו בשורה אחת עם כלל ישראל. מרן מהר"א אגר בלבו שפע רב של כוחות נפשיים, אשר עמדו איתנים בחשכת השואה, והדפו באמונה נשגבה, את כל סערת ההתקפות אשר הסתערו באימה ופחד על נשמתו הזכה והטהורה, ויוכל להם, ורק בזוג הפסח הראשון אשר חגג בארץ ישראל אחרי הרבה נידודים ותלאות, בתפילת ה"הלל" הביע בשלושה מילים בנוסחו הרך והעדין, את כל ההתרחשויות שאירה לו בתקופת השואה, ובמקום שהמנהג שהבעל תפילה מתחיל "כי חלצת נפשי ממות" הקדים מרן מהר"א והתחיל "דלותי ולי יהושיע", ומרן הקדוש הדגיש את המילים בצורה כזו שכל הטרגדי'ה של בית בעלזא המפואר עבר לנוד עיניך כסרט נע, אשר בו הוא מציג את השבתות והחגים, את אלפי היהודים המסתופפים בימים הנוראים בביהכ"נ של בעלזא, את המשפחה המסונפת ורבת התפארת של אדמו"רי בעלזא, החצר הגדולה שבו שכנו כבוד דורות של צדיקי בעלזא, ענקי התורה והחסידות, ועתה "דלותי" מכל זה, סערת אימים הרסה, חריבה, ונצתה את כל התפארת וההוד, גדולי החסידים, וענקי הרוח, מסרו נפשם על קידוש השם, ורק "ולי יהושיע" לי הושעת להגיע לשלווה, וגם כאן בירך את בוראו על הישועה הגדולה ועל הנס שהתרחש לו שנשאר לפליטה מתוך סערת האימים הגדולה אשר עברה על בית בעלזא.

ציון דרך להכניע את הרע, להתגבר על הסטרא אחרא, היה אצל רבינו "החשובה לשמה". יומם ולילה דרש ושינן לכל אלה הבאים לשמוע לקחו ולחסות בצל קורתו, "חשובה בלב טלם", אבל ברוב צנועתו וענוותנותו כלל את עצמו בתוך כלל ישראל, ואם אדם זוכה לחזור בתשובה שלימה, ומחקו את מידותיו, הוא עוזר להכניע את הרשעים.

באחד מחורטיו בשבת חנוכה בשנה הראשונה להכתרתו, דרש על הנס של חנוכה: כאשר היוונים דרשו מבני ישראל "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל", ומרן הקדוש שאל למה דוקא על קרן השור, והסביר כי ואה הקב"ה כי בגלות מצרים עלולים בני ישראל ח"ו לשקוע במ"ט שערי טומאה וע"י כך יתארך שהותם שם, אז שלח את יוסף הצדיק לפניהם שיכשיר את הקרקע. וע"י השפעת דקדושה של יוסף הצדיק שהאציל על בני ישראל בזמן שהותם בגלות מצרים לא שקעו בשער הנז"ן ובוזה קירב את גאולת ישראל

מגלות מצרים, ויוסף נקרא שור, כדכתיב "בכור שורו הור לו", וזה רצו הרשעים, הם ידעו כי השפעות דקדושה בגלות החשיכה יונקים בני ישראל מיוסף הצדיק, ודוקא השפעה זו רצו היוונים לנתק, ועל זה בא החשובה של מתחיהו כהן גדול ובניו שהיו קדושי עליון וסרבו לנתק את הקשר ועל ידם זכו בני ישראל לגאולה שלימה, ומרן גמר השי"ת יעזור שבני ישראל יחזרו בחשובה שלימה, וההשפעה דקדושה של יוסף הצדיק תתגבר, ונזכה לגאולה שלימה בפועל ממש.

חיבה יחירה היתה נודעת למרן הקדוש לבני הנוער. הוא שקד להקים מוסדות תורה לבני הנוער שהם ישבו ללמוד מתוך הרחבה, כי בהם ראה מרן הקדוש את המשכיות הדורות, אשר שקדו להאדיר את תורת השם, ופעם אמר: "בפרשת בא נאמר: כאשר משה אמר לפרעה "שלח עמי ויעבדוני" ענה לו פרעה "לכו נא הגברים ועבדו את השם" ועל זה ענה משה "בנערינו ובזקנינו נלך" פרעה ידע כי הגברים עסוקים בעניני הפרנסה ואינם יכולים להתמסר לחינוך הילדים לכן הסכים לשלוח את הגברים כי בינם לבין הנוער קיים ניתוק. לעומתם הזקנים היינו הסבים הם שוקדים על חינוך הנכדים כי אינם שקועים בדאגת הפרנסה לכן משה רבינו ע"ה דרש דוקא "בנערינו ובזקנינו נלך" כדי לשמור על המשכיות הדורות אשר יעבדו את השם באמונה, ומרן הקדוש גמר: השי"ת יעזור שהצעירים ילכו בדרכי אבותם ונזכה לגאולה שלימה במהרה בפועל ממש.

ס י ו ס

אין בעלזא דוגלת במופתים, יסודה של האדמו"ריות הבעלזאית מבוססת על תורה וחסידות. אבל חסידים אמרו מי שיודע להסתכל יכול בבעלזא ללקוט מופתים מתחת לשולחנו של הרבי.

מספרים כי פעם בא אליו חולה ריאות אשר הרופאים מזמן החיאו מלרפאותו, בא לבעלזא ובמרי שיחו שטח לפני מרן הקדוש את מר לבו כי הרופאים אומרים שריאותו מנוקבים ואין שום רפואה למחלתו, שאלו מרן הקדוש לשמו, ענה כי שמו "שמעון", פנה מרן הקדוש לנחמן הירש ואמר: הפלא ופלא במסכת חולין באלו טריפות נאמר בעין "ריאה שניקבה או שחסרה ר' שמעון אומר עד שיתנקב לבית הסמפונות" ועתה שם שמעון ואצלך עדיין לא הגיע לבית הסמפונות, ור' שמעון מכשיר במקרה כזה ואין כל סכנה לחיים. היהודי זכה לחיות שנים רבות בריא ושלם.

100
100
100

100
100
100

הרב הקדוש ר' אהר'לה זצ"ל

אדם מלאך, או מלאך בגופו של בן אדם, ואולי מלאך שהתחזה כבן אדם, כי כל התנהגותו כמלאך אלוקים, שליטה מלאה על כל מאוויו הגשמיים, כחומר ביד היוצר כך גופו מציינת לרוחו, כל חוקי הטבע ומבוטלים לכוחות הרוחניים חפורצים משמחו, קדוש הוא כי תמיד הוא נמצא בתהליך של התקדשות, טהור הוא כי אינו חדל לטהר את גופו ואת נשמתו, עוד משחר ילדותו נזהר הוא מלגעת בשערות ראשו, ואינו אוכל כריך אשר הכבד שבתוכו אינו "גלאט כשר" אם רבך דומה למלאך אלוקים תבקש תורה מפיו, ואם רבך עולה על מלאך לא כל שכן, כי מלאך נברא מלאך ואין כל השפעה גשמית עליו, אבל ילוד אשה בשר ודם, אשר השפעה של יצרים שולטת עליו והוא מתעלה למדרגה של מלאך, פושט את הלבוש הגשמי, מכניע את כל התאוות של ילוד אשה, ומגיע למדרגה העליונה בסולם המעלות, מפיו תלמד תורת החיים.

כל צדיק הוא פלא ומרן היה פלא שבפלאים, כל צדיק הוא גדול ומרן היה גדול שבגדולים, לכל צדיק יש דרך לעבודת הבורא למרן זצ"ל הרבה דרכים לעשות רצון קונו, עובד הוא את ה' בסיגוף גופו, ומאידך מקדש הוא את שם השם באכילת סעודת שבת לחיבובו, לאלה המטיפים לו להרבות בטיפוח הגוף, עונה הוא מה יכול אני לעשות הרי סובל אני כאבים בקיבה, לאלה האוסרים עליו להרבות בסעודת שבת, הוא דוחה במצוות אכילת סעודת שבת ושליחי מצוה אינם ניזוקים, דרכי מרן לעבודת ה' הם הן בחורה והן בתפילה, יומם ולילה לא משו תורה מפיו, את לילותיו עשה כימים להגות בחורה, והוא היה חריף ובקי, סיני ועוקר הרים, והכל עשה בצנעה, מתוך ענווה, מכל דבר הוא למד את דרכו לענוות, ופעם כאשר נסע לירושלים ונכנס למונית, אמר; גם ממונית אפשר ללמוד את מדת הענוות, כאשר הנך רוצה להתקדם עליך להרכין את ראשך קודם.

מובא בספרי חסידים, משל לדבורה שמהפכת מאכל שבפיה לדבש, כן יכול האדם להעלות המאכל מתענוג גשמי, לאור זיו השכינה, ותענוג רוחני, ויכול הוא האדם לקדש עצמו כל כך עד שיהא מאכלו כאור זיו השכינה, שניזונים ממנו המלאכים בעולם העליון, (אור הגנוז פרשת ואתחנן) מרן הקדוש התעלה למדרגה עד כי בציעת הלחם וכל לגימה קודש היה אך ורק לתענוג רוחני, ולהעלות את הניצוצין קדישין של האוכל, מעולם לא התמסר לשום תענוג גשמי, תהליך של הזדככות הגשמיות כדי להעלות לפסגת השלימות נמשך אצלו עוד מנעוריו, הוא הסתכל בעולם בעיניים רוחניות באהבה רבה, זכה וטהורה, בשמחה עליונה, שרק יחיד סגולה המתעלים מעל לכל הגשמיות יכולים להרגיש את טעמה, ואמנם מי שזכה להסתופף בצילו, ראה עין בעין את גודל נשמתו אשר יום ולילה שקד ללא ליאות להחזרת (להאדרת) תורה וחסידות בין הבאים לרוש לקח מפיו קדשו, ואין כל פלא שרבות נהרו לבעלזא, כדי לזכות לשמוע תורת חיים, ולהזין את עיניהם בזיו השכינה הקורנת מצורתו העדינה, אשר חוט של חן וחסד נסוך עליהם, ומקסימיט בקסם עילאי לכל המסתכל בהם, עוד משחר נעוריו הקנו לו אבותיו הרגלים נעלים, אולם לתכלית השלימות הגיע בכוחות עצמו, שקידתו העצומה להרבות בחורה, העמירה אותו בשורה הראשונה בין גאוני ישראל, אשר קבלו על עצמם את חוות דעתו כהלכה למשה מסיני, ולא מתוך אונס, כי אם מתוך הכרה מליאה שהשכינה מזכרת מתוך גרונו, והיה כאשר הממשלה הפולנית גזרה כי הרבניט המשרחים כמרא ויזוורא חייבים לדעת את השפה הפולנית

הרב הקדוש ר' אהר' לה זצ"ל

ב

קראו גדולי ישראל לאסיפת רבנים כדי לבטל את הגזירה, ובוויכוח הכללי השמיע מרן הקדוש את דעתו וכאשר אחד הרבנים רצה לסתור את דבריו קם החפץ חיים זצ"ל ואמר; אנו אין לנו אלא דברי הצדיק מבעלזא, ולמרות שהחפץ חיים אינו נהיר אחרי אדמו"ר"ם, הכיר לדעת כי כאן אין לפנינו אדמו"ר סתם, כי אם גדול בישראל הדומה למלאך אלוקים, וחסידים מספרים על ר' משה מקוברין שנשא עיניו לשמים וקרא; מלאך! מלאך! אין זו גבורה להתקיים כמלאך בשמים אינך צריך לאכול, לשחות, להוליד בנים ולפרנסם, רד לארץ ותייגע עצמך למען אכילה ושתייה, גידול בנים ופרנסה, ונראה אם חשאר מלאך, אם תצליח בכך תוכל להתפאר, מה שאין כן עתה, ואם יש ספק אם מלאך יכול לעמוד בזה, בא מרן זצ"ל והוכיח כי כוחותיו הנפשיים עולים לאין שעור, כך שתבונתו של ילוד אשה פשוט, אינו יכול להשיגם, הוא החנסה בהרבה נסיונות, ובאמונתו הגדולה עמד נגד כולם כצוק סלע, מבלי לערער את יציבתו.

חז"ל אמרו בזמן שאין אפשרות להקריב קרבן, שולחנו של אדם מכפר, מי שעקב אחרי התנהגותו של מרן הקדוש בזמן עריכת השולחן בשבתות ובחגים, ראה עין בעין כי שולחנו דומה למזבח, אשר עליו הקריב מרן הקדוש תפילה זכה כאילו הקריב קרבן חטאת ושלמים, תפילה של אוהב ישראל למען עם ישראל.

אמר פעם מרן רבי השר שלום זצ"ל, הצדיקים עושים מכל מיני בגדים לכוש רוחני, ומרן הקדוש קיים אימרא זו הלכה למעשה, כל תנועה שלו כל נגיעה בכפתור הוועיר היה מתוך כוונה, ומכל שכן שכל תפילה של מרן זצ"ל היה משהו יוצא מהגדר הרגיל, תפילתו היתה שיר ושבח לה' מפי צדיק קדוש וטהור, ולכן התקשרו לתפילתו כל הברואים לומר שירה בצוותא, וכמו בתפילה כן היה מרן הקדוש בלימוד התורה כל שעות הפנאי הקדיש להגות בתורת ה', וכמו שתפילתו היתה סוד כמוס ורק יחידי סגולה השיגו את רוממות קל בגרונו, כך גם בלימוד, ופעם בתקופת החורף הוזמין אליו את ר' ישראל היבנובער וביקש ממנו שיקדיש לו חלק מזמנו, ללמוד ביחד במשך החורף את החושן משפט, ר' ישראל קבל ברצון את הצעתו, ועוד באותו ערב התחילו ללמוד ביחד, למחרת כאשר ר' ישראל בא לשיעור השני פתח מרן שוב את הדף הראשון, וכך נמשך הדבר כמעט כל החורף, ר' ישראל העיר אח"כ כי מרן הקדוש בקי בחושן משפט כאשר מגדולי ישראל, ולי הוא אמר, בהיר עתה בחושן משפט כאילו מקבל אני הארה עליונה בלימודי.

משחר ילדותו ניכר היה כי הוא נולד לגדולות, זקינו מרן ר' יהושע לקח אותו תחת חסותו, ומספרים כי פעם נכנס לחדר בו ישן הילד, קרא לאחד מירידיו אשר במקרה היה אצלו ואמר, בא ואראה לך איך ישן נכדי, מי שרוצה לראות את דמות דיוקנו של ר' אהרן מצ'רנובל יסתכל בצורתו.

מרן הקדוש עוד טרם שקיבל ליורו את שרביט המנהיגות, הועידו אביו רבי י.ד. לתפקיד הרם של מנהיג העדה בבעלזא, גדולי התורה אשר באו לבעלזא לחסות בצילו של אילן רברבי האדמו"ר מבעלזא, נשלחו למרן הקדוש להשתעשע איתו בברי תורה, בפלפול חריף או ברמב"ם קשה, שאינו מובן כל צרכו, והוא גילה ידיעה רבה בגמרא והלכה, בראשונים ואחרונים, גדולי תורה מפורסמים נדמהו למדבר ועומק ידיעותיו, הנגלה והנסתר נהירין לו והוא מפכה ומפכה בהם, כאילו הוא יולה בקיאות ממעיו עמוק הזורם במוחו הצח והמוהיר, ומרווה בנקיאות לכל

הרב הקדוש ר' אהר' לה זצ"ל

צמאי תורתו, גם מפשוטי העם נשלחו אליו לתנות לפניו בקשותיהם ולהזכיר את צרכיהם. היום יומית, והוא ברחמיו הרבים העניק להם מברכותיו, והעריף כטל נרחמים לזרשי הצלחה במעשי ידיהם, ומזור למרוויהם.

יש המגדירים אנשי מעלה, שנהירין להון שבילין דרקיע כשבילין דארעא, על מרן הקדוש אפשר להגיד, שנהירין ליה שבילין דרקיע יותר משבילין דארעא, הוא פשט לגמרי את הלבוש הגשמי, כדי להגיע ביתר שאת לשבילין דרקיע, ציוני הורן והתמרורים, שהציב לעצמו בעולם הגשמי, היו מכוונים רק לספירות העליונים לעולם האצילות, ולטוהר המידות, כל מעשיו אפילו קשירת שרוך מצווארון כחונתו, היה אצלו בבחינת ענידת "חושן ואיפוד, מצחו הצח המעוטר ב"כלפיק" (ספוריק) המיחר את אומורי בעלזא, הקריו זיוו וזוהר של האור הגנוז כנזר הציץ על מצחו של הכהן הגדול, הוא הגיע לשלב הגבוה בסולם המעלות, כי ידע להעלות את כל כוחות הארציים למטרה הנשגבה, הסולם זה עולה מרן הקדוש לרם הפסגה, אינו ניצב ארצה אך ראשו מגיע השמימה, ומתוך אמונתו הגדולה הבלתי מעורערת עומד הוא איתן נגד רוחות שאינם מצויים ודוקא מחוכם הוא מקשיב לקול שרי החוצב להבות אש, והדור שלא הוכשר לעכל רום הגדולות רואה נשמה ענקית אשר ירו עלי אדמות, אשר רק יחיד סגולה משיגים את גדלה, חמהים ומתעלאים על אישיות רמת המעלה החומכת בראשה את הרקיע השביעי, ומספרים כי באחת השבתות כאשר מרן רבי י. ד. חילק מגדניו לנכדיו אחרי עריכת השולחן, פנה לר' משה' לה בנו של מרן רבי אהר' לה ואמר: אומרים שלך יז אבא יותר גדול מאשר לאבד, ואם ארז הלבנון אשר צמחתו הרקיע שחקים מגמד את עצמו בצל ג' הגדול, למדנו לדעת להבין גדול, ולהרכין ראש, לפני תפארת גדלותו פאר התורה והחסידות.

כאשר נחבקש האדמו"ר רבי יששכר דוב זצ"ל: לישיבה של מעלה, היח ברור כי רבי אהר' לה יהיה הממלא מקום, כמנהיג העדה וכמרא דאתרא: דק"ק בעלזא, עוד באותו יום ראשון בשבוע יום הלווייתו של מרן רבי י. ד. זצ"ל, התאספו זרנסי הקהילה ע"י גופתו הטהורה של מרן זצ"ל ובלב קרוע ומורתח הודיעו "אנו פרנסים דק"ק בעלזא מודיעים בזה לכ"ק מרן רבי יששכר דוב זצ"ל כי הכתנו את רבי אהר' לה להמשיך לכהן כמרא דאתרא בעירנו, "מזל טוב!", אחרי טכס ההכתרה, נמשך מסע ההלוויה, רבבות של יהודי מכל קצוי חבל ליוו את רבם הנערץ, למנוחת עולמים, ובחוף בית הכנסת גדולי ישראל לומדים וגאונים, וכאשר נסתם הגולל, עמד רבי אהר' לה לפני קברו הרענן של אביו הנעלה והנערץ ואמר קריש יתום, באותו המעמד נדהם כל קהל המלווים, רחש עבר בין קהל המלווים, מהו הנוסח החורג, ואמנם הנוסח של הקריש היה לגמרי שונה מהנוסח המקובל בבעלזא, הנוסח הבכייני המטפס לרקיע וקורע שחקים, הוחלף בנוסח של רוך ועדנה, של אהבה ורחמים, שאגת הארי כלפי שמיא כוי לשבור מנעולים הסוגרים שערים לתפילת ישראל, הוחלף לנוסח המתנגן ומתחנן המבקש ומסביר בתפילה זכה וטהורה, וקושרת קשרים לבורא, ואמנם ההפתעה הייתה גדולה, עת בעלזא שרגילים היו לרוחות עזים הנושבים ושורקים ופורצים בסערה לפני כסא הכבוד, שמעו עתה תפילתו של מרן הבאה כאוושה קלה של צפירי נוקר, המענגים ומעונייט את נפש האדם, השופך את שיח לבו לפני קונו, נדמה היה כי בעלזע עוברת למשעולים חרשים בעבודת הקדוש, כוריכות מירכית חיכו ליום השבת הבא, בו ישמש מרן בפעם הראשונה כמוהיג העדה, הציפיה והערנה למה שעמיו לבוא הייתה גדולה כל.

הרב הקדוש ר' אהר' לה זצ"ל

כל אחר חי בהרגשה שמשו החורג מהמקום עומד להתרחש, והשבת הראשונה הגיע.

מבעוד יום הגיעו לבעלזא אלפי חסידים, רבנים וגדולי תורה, פרנסי קהילות וסתם יהודים, האכסניות היו מלאות בתי המלון גדושים, כאילו החליט כל עם ישראל, להתעטף ולחסותסוף באווירה של בעלזא, ביום חשבת הראשון אשר בו חוכתר מרן הקדוש כנהיג הערה בבעלזא.

בבית המדרש הורלקו הנברשות, התנור הגדול הפיק חמימות נעימה, צעירי החברה הופיעו זה אחרי זה בבגדי שבת המצוחצחים, ובכיסופין למחזי זיו כ"ק מרן שליט"א, הם חפסו מקומות משם אפשר יהיה לעקוב אחרי תפילת קבלת שבת הראשונה, בפלוש של בית המדרש הופיעו גדולי הנשמות, בפוזמקיהם הלבנות וכתונותיהם הצחים עם הצווארונים הרחבים והפתוחים הקשורים ברטלנות בשרוך לבן, השווה להם צורה שלא מעלמא הדיון, בקול ערב ושקט זמזמו את שיר השירים וכאשר גמרו התחברו שוב יחד, להמשיך בשיחה שהיו עסוקים בה כל אותו ערב שבת, דמדומי הערב ירדו, בין כחלי בית המדרש הורגשה קדושת השבת הממשמש ובא, זרם המתפללים הלך וגבר, הערגה והשמחה לקראת השבת מלכתא מילא את ישותם, מבלי להשאיר פינה בנפשם לדברים שבגשמיות, פתאום הושלך הס, דלתות בית המדרש נפתחו לרווחה, על המפתח הופיע מרן הוא הצמיד ידו למזוזה, וכך נשאר לעמוד דקות מספר, ושפתיו לחשו תפילה חרישית, ונזמה היה כי באותו הרגע, עומד מרן ועושה לעצמו חשבון הנפש, על תפקידו הרס והנעלה אשר ההשגחה הטילה עליו להיות מנהיג העדה במקום אביו הנעלה והנערץ, עברו מספר דקות, זמרן המשיך בצעדים מזורזים למקום המיועד לאדמו"ר בעלזא.

ואמנם מרן הביא לשינוי מהותי בנוסח הקובל, אור חדש הודלק בבעלזא, אשר חמימותו החיה לבבות וקירב המונים, הדרך המובילה לבודת הבורא אינה צריכה לעבור במשעולים דרוכים, כי הרבה דרכים למקום, וכל אחר יבד לעצמו הדרך הראוי לו, ואין מרן הקדוש משנה שום דבר, והוא לבד מעיד על כך, באחת משיחותיו עם המקורבים אליו, אינני משנה שום דבר ממה שראיתי אצל א"א זצ"ל, הוא אומר ה' אלה היא רק באיזו דרך לעבוד את הבורא לכך ניתנה הבחירה לכל אחד ואחד, ומספרים כי אחרי סעודת השבת כאשר שמעו בפעם הראשונה את הנוסח החדש של פסוקי דקדושה שאלו רב גוול בישראל, מה דעתו על כך, ענה יש אשר קול ה' חוצב להבות אש, ויש אשר קול ה' נשמע בדממה דקה, אלו ואלו דברי אלוקים חיים, ולא עלינו לטפוט מה עדיף על מה, עלינו לסמוך על מרן הקדוש שהוא יוליכנו לקראת הגאולה השלימה, וכולם ענו אמן!.

בחדר של אדמו"ר בעלזא בחדר רחב ידיים בקומה העליונה מעל לאולם הגדול בו יערוך מרן שליט"א את השולחן בשבתות וחגים אשר זולנותיו הקמוריים פנו מערבה, גרו אנשי השטיבל ר' יענקלה ראווער ר' משה איסר ר' מרוכי הירש ריבישבער ר' יעקב שמואל ורז'ער ור' שמואל טצ'רביצער, ואעפ"י שאף אחד לא כפר חלילה במסירותם ונאמנותם לאדמו"ר בעלזא, ובכל זאת קיים היתה מחלוקת שכולה לשם שמים, בין אנשי השטיבל לבין גדולי החסידים שעמדו בראש החברה הקדושה, המחלוקת השתזרה מסביב לנימה דקה כזו, שרק יחידי סגולה השיגו על מה היא מוקיימת, ואם ברצוננו בכל זאת לחדור לעומק הויכוח, אפשר להגדיר את זה כך,

אנשי השטיבל שאפו להתעטף בטלית שכולה חבלת, לעומת הנשמות הגדולות שגרסו, ב' הקדושה האופפת את הצדיק היא בבחינת קדשי קדשים, אשר רק להכהן הגדול הרשות להימצא במחיצתה, ובכדי להגביר את השאיפה לחגיע לנקודה הפנימית שבלב, ולדרגת השלימות, עליך להתרחק מן הנקודה המרכזית של הקדושה, וזה למעשה חענין של קורח ועדתו, קורח בעל מדריגות גבוהות היה (ומרן רבי י.ד. זצ"ל לא פעם התבטא הסבא קורח ז"ל) ונמצא תמיד בקרבתו של אהרן הכהן, ונאצל מקדושתו, הוא בא בטרוניה כלפי משה ואמר, רב לכם כי כל העדה כולם קדושים, קורח לא ידע כי כל ההשגות שהוא משיג הם בהשפעת אהרן הכהן, וכאן הגיע לנקודת המשבר, אנשי השטיבל כאשר שמעו הנוסח החורג, באו בטרוניה הלמאי? ולמה לא ורשו בעצה של הכהנים השוקדים על מלאכת הקדוש, אבל דזקא הכהנים והעם העומרים בעזרה רחוק ממרכז הקדושה, הם ששמעו את השם הנכבד והמפורש היוצא מפי הכהן גדול, בקדושה ובטהרה, וידעו להעריך את גודל המעמד, והם זכו להתערות בקדושתו של הכהן הגדול, וענו ואמרו: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

פרשה רבח הור היא פרשת הצלת מרן הקדוש מצפרני הנאצים ימ"ש, הרבה כבר דשו בפרשה זו, הרבה חשבו שמיצואותה עד תומה, אבל מעיין הפלאים של פרשה זו עדיין סתומה לפנינו, דורות יוסיפו לשקוד על חקופה זו אטר מופת רדף מופת ופלא רדף פלא, אנשים לא האמינו למראה עיניהם ולמשמע אזניהם, כי גוף צנוט כזה אשר מצב בריאותו הרועף היה ידוע לכולם יעמוד נגד כל כך הרבה חלאות ויוכל להם.

עשרה קבים של צער ירדו לעולם, בתשעה מהם נתנסה מרן הקדוש זצ"ל, והוא נשאר איתן ברוחו, לא בא בטרוניה כלפי שמיא, ברך על הרע כשם שברך על הטוב, ברך על צידוק הדיון, וכל זאת בתמימות שבלב, וכל הרואים והשומעים זאת, מתפלאים על אוצרות הרוח והעוז, הטמונים בנפשו הזכה והטהורה, המשלים באמונה עם כל מעשי קונו, ומקבל הכל באהבה, אינו מתרעם שנולדים לו שני בנים ובת חרשים אילמים, וכאשר קלגסי האשמדאי שורפים חיים את בנו ר' משה'לה רב התהילה, הוא אינו מהרהר אחרי מעשיו של הקב"ה, ומברך את בוראו שהעמיד אותו בשורה אחת עם כלל ישראל, ורק אנשי מעלה כמרן הקדוש יכולים לאגור שפע רב של כוחות נפשיים אשר עמדו לו כמגדל אור בחשכת הטוה, וכאשר הגיע לשלווה בארץ ישראל, בחג הפסח הראשון הביע בשלוש מילים בזמן תפילת הלל, ומרן חרג גם כאן מהמקובל והתחיל במילים, ולוית ולי יהושיע והמילים יצאו מפיו בהרגשה כזו שכל הטרגרדיה של חצר בעלזא המפואר, עברה לנגד עיניך, השבתות והחגים, אלפי היהודים המסתופפים בימים הנוראים בבית הכנסת, את המשפחה המסונפת כליל התפארת, החצר הגדולה בו שכנו כבוד אדמור"י בעלזא, "ולוית" - מכל זה, סערת אימים הרסה והחריבה, נצתה את כל התפארת וההוד, גדולי החסידים ענקי הרוח מסרו נפשם על קדושת השם ורק - "לי יהושיע" וגם עתה ברך ברכת הגומלין על הנס שהתרחש, ונשאר לפליטה מתוך סערת האימים.

מרן זצ"ל שמעצם טבעו היה עניו, האציל ממידה זו לאחרים מלוא חפניים, ולא פעם התבטא גדולי תורה ואצילי רוח כי כמחיצתו של מרן הקדוש, הם מרגישים את עצמם כעפרא וארעא, וביום שהגיע ארצה ונכנס אליו בנו של ר' ישראל היבנובער אמר לו בפשטות כאשר היינו בדרך לכאן אמותי לאחי הרב מכולגרייא אנחנו נוסעים לארץ שלא מכירים אותנו, לאן איפה נפנה?

ונזכרתי שיש לנו כאן את פייבלה בנו של ר' ישראל והוא בטח יקבל אותנו, מידה כזו של
ענינות אצל אדם, אשר חצי עולם השתדל להצילו, ראוי באמת לציון מיוחד, ולמרות החלואות
אותם עבר מרן הקדוש ידע גם לשמור על רוחו הטובה, וכאשר ביום בואו לחיפה נכנס סגן מו
המחוז שהיה יהודי לברכו על בואו ארצה, שאל אותו מרן על שמו וענה שמי בינה, שאל אותו
וכמה שנים כבודו בארץ, ענה ארבעים שנה, באמת, החפלא מרן הלוא זה כתוב בפירושבפרקי
אבות בן ארבעים לבינה.

ציון דרך להכניע את הרע, ולהתגבר על הטטרא אחרא, היה אצל מרן "התשובה לשמה", יונ
ולילה דרש ושינן לכל אלה שבאו בצל קורתו, תשובה בלב שלם, אבל ברוב צניעותו וענוותנותו
כלל את עצמו בתוך כלל ישראל, ועל ענין התשובה דרש מרן הקדוש פעם בימי חנוכה על מה
שדרשו היוונים מהיהודים כתבו לכם על קרן הזור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, ומרן שאל
למה דוקא על קרן השור, והשיב כל הענין של זמירת יוסף הצדיק לישמעלים נעשתה ע"י ההשגח
העליונה מכיון שראה הקב"ה שעתידים בני ישראל במצרים לשקוע במ"ט שערי טומאה, וזה יכבי
על גאולת ישראל משם, הקדים להם רפואה למכה, בצורת יוסף הצדיק והוא השפיע בקדושתו
והכשיר את הקרקע שבני ישראל לא ישקעו במ"ט שערי טומאה, היוונים ידעו כי קדושתו של
יוסף הצדיק משפיע שבני ישראל יחזרו בתשובה ולא לשקוע ביון הגלות, ויוסף הצדיק נקרא
שור בכור שורו הדר לו, ואת זה רצו הרשעים לנתק את הקשר בין קדושתו של יוסף הצדיק
המגינה על בני ישראל בגלות, ועל זה בא תשובת מתייתיהו הכהן הגדול ובניו שהיו קדושי
עליון, וסרבו לנתק את הקשר, ועל ידם זכו בני ישראל לגאולה שלימה, ומרן גמר שהשי"ת
יעזור שנשוב בתשובה שלימה וקדושתו של יוסף הצדיק חגן עלינו ונזכה במהרה לגאולה שלימה
בפועל ממש.

חיבה יחידה היתה נודעת למרן הקדוש לבנו הנוער, הוא שקד להקים מוסדות תורה, כזי
שבני הנוער ילמדו מתוך הרחבה, אשר בהם ראוי את המשכיות הדורות, אשר שקדו להאדיר את
תורת ה', ופעם אמו על מה שכתוב בפרשת בא וישר דרש משה שלח את עמי ויעבדוני אמר לו
פרעה לכו נא הגברים ועבדו את ה' פרעה הסכים לשלוח את הגברים, כי יוע שהם שקועים
בואת פרנסה ואין להם כל השפעה על חינוך ילדיהם, וממילא הילדים לא ילמדו מהם שום דבר
על עבודת השם, אבל משה יוע כי עיקר ההשפעה על חינוך הנוער הצעיר בא ע"י הזקנים שאינם
מטופלים בדאגות אחרות רק בחינוך נכזיהם, ולכן אמר בנערינו ובזקיננו נלך, כדי לא לנתק
את המשכיות הדורות והצעירים ילכו בדרכי אבותם.

אין בעלזא דוגלת במנפתיים, יסודה של האדמו"ריות"ח הבלזאית מבוססת על חורה וחסידות,
אבל חסידים אמרו מי שיודע לראות יכול ללקוט מופתים מתחת לשולחנו של הרבי, ומספרים
פעם בא למרן זצ"ל יהודי חולה ריאות אשר הרופאים החיאו מלרפאותו ושטח לפני מרן זצ"ל
את מר לבו שאלו מרן זצ"ל לשמו ענה היהודי ששמו שמעון, אם כן אמר לו מרן הקדוש במסכת
חולין בפרק אלו טריפות נאמר בענין ריאה שנקבה או שחסרה אומר ר' שמעון עד שתינקב לביח
הסימפונות, ואצליך עריין לא הגיע לסימפונות, ואם ר' שמעון מכשיר סימן שאין סכנה לחיי
נשמחה רבה נסע היהודי הביחה וזכה לאריכת ימים ושנים מתוך בריאות.

מקרה נזיר אשר היתה לשיחת היום בין העולם קרה באחד מימי שישי בבעלזא, סמוך לכני השבת, על המגרש רחב הידיים לפני חצרו של מרן נכנסה עגלה רחומה לשני סוסים, ובה איכר מכפרי הסביבה ועל ידו בתו כפותה לכלונסאות העגלה, ולשאלת האנשים הלמאי החנה את עגלת דוקא במקום הזה, ענה בתי היא חולת רוח, ולא עלה ביוי הרופאים לעזור לה, וכולם המליצ לפניו שיסע לרבי מבעלזא, והוא לא יזוז מכאן עד שהרבי יברך את בתו ברפואה שלימה, כאשר את המקרה למרן זצ"ל ציוה לקרוא מיד ליוסלי יקטר אשר ביתו שימש כאכסניה לחולי רוח, וציוה עליו לאכסן את הכפרי ובתו עד יום שני לפנות ערב, ואז להכניס אותם בין שאר חולי נפש, (ומרן הוסיף) ומרן הוסיף אינני רוצה לשנות דבר ממה שהיה נהוג אצל אבי זצ"ל, אבי זצ"ל נהג להכניס את אלה הזקוקים לרפואת הנפש בימים ב' וה' לפני מנחה ומעריב, אבי זצ"ל ידע שזהו שעת רצון לבקש רחמים על חולי הנפש, ודרך אגב הוסיף תגידו לאביה שיחיר את ידיה, ולתת לה להסתובב בחופשיות.

היום פנה השמש שקעה, ושעת תפילת מנחה הגיע, בפרוודור על יד חדרו של הרבי התאספו כל אלה הזקוקים לרפואת הנפש, והימים שני וחמישי תורם להכנס להוכי בין אלה היו גם האיכר ובתו אשר חיכו לכך עוד מערב שבת, דקות ספורות לפני תפילת מנחה ציוה מרן הקדוש למטה שינובער שומר הדלת, שיכניס את האיכר ובתו, הכפרי שטח לפני מרן את מר לבו, בתו היא בת שמונה עשרה, והיא תלמידה בבית הספר, ונשבתה לקסמי אחד המורים אשר הבטיח לבוא איתה בכרית נשואין, וכך נמשך הענין כמעט שנה, כעת הגיעה לכפר עוד מורה, ומאז התחיל להתרחק מבתי, ולפני כחודש התחתנו, ומאז נכנסו בביתו רוח תוזית לא אוכלת לא יושנת כליל מיום ליום היא נעשית יוחר חוקפנית, שוברת הורסת אין מנוחה בבית, הוא כבר היה איתה אצל רופאים שונים, וכולם שולחים אותי להרבי, ומכיון שבאתי לא אזוז מפה עד שהרבי הקדוש לא יברך את בתי ברפואה שלימה, ובאותו הרגע הוציא האיכר חמח מלא שטרות כסף ופזרן על שלחנו של מרן זצ"ל, מרן שישב כל הזמן בעיניי עצומות קם פתאום ממקומו וציוה על האיכר לאסוף את כספו כי הוא אינו דורש שום טובת הנאה, לכל היותר הוא יכול לחלק את כספו לעניי צדקה.

עוד באותו לילה שיגר מרן זצ"ל מכתב למושל המחוז וביקש להעביר את המורה הלז למקומו אחר, מפני שקיים בהעברה זו ענין של פיקוח נפש, מושל המחוז שידע את כוחם של אדמורי"י בעלזא אצל השלטונות, נאות מיד לבקשת מרן זצ"ל, לימים הופיע טוב הכפרי ובתו והיא מיושבת בדעתה ולשמחת האב אין גבול, הוא נפל לרגלי מרן הקדוש ורצה לנשק את כפות רגליו ובאותו המעמד נזר כי תמיד יבוא לעזרת כל יהודי שיצטרך לעזרתו, וכאשר יצא מחדרו של מרן הקדוש, לאולם הגדול (גרויסע שטוב), הוציא ערימה של שטרות וחילק לכל דכפין, ומספרים כי בין אלה אשר נהנו מכספי האיכר היה גם בנו של ר' ישראל היבנובער, וחלך וק בעד הכסף אולר מעשי אומן, לפנות ערב בעת סעודת ערב, הוציא את האולר כדי לפרוס פרוסה מן הלחם, ראה ר' ישראל את האולר ושאל זה מניין, ענה בנו מצאתי, הבין מיד ר' ישראל אי הקטר בין האולר ובין האיכר, לקח את האולר ואמר, לו רש"י היה מכיר אותך היה מפרש את האימרה לא חגנוב שאסור גם למצוא! ועד היום לא ידע איש את קבורתו של האולר.

באותו הזמן קרה עוד מקרה נדיר, בהיבניב גר יהודי ר' קופלי שמו, שהיה ידוע כחסיד וחלמיד חכם, ולו בן מתמיד גדול בתורה חריף ובקי, אשר עסק בתורה ימים ולילות, פתאום נעלם מעיני הציבור, מפה לאוזן מסרו כי הוא אינו שפוי בדעתו, מתחילה ניסו לטשטש את הידיעה, אבל כאשר הגיעו המים עד נפש, הסירו את לוט הכאב והקלון, והביאו את החולה למרן זצ"ל, אותו היום יום חמישי בשבת היה, ציוה מרן הקדוש להכניס אותו מיד, היה זה בין הערביים טרם תפילת מנחה, דמדומי הערב חדרו לחדר בו קבל מרן את חולי הנפש ויצרו אוירה של שעת רחמים, ואז הכניסו את ר' קופל ובנו אשר השתולל וצורח, ירו בכל, קורע מעליו את בגדיו, ובקושי ארבע גברתניים השתלטו עליו, וכאשר נפתחה הדלת והוא ראה את דמות דיוקנו של מרן הקדוש, השתתק לא נע ולא זע, בחדר של מרן זצ"ל - ורגש תחושה של שלווה בין הערביים, מרן קרא לו שיוזכיר את שמו ואת סם אמו, חיל ורעדה עבר אצל כל הנאספים בחדר של מרן, אדם אשר לפני דקות ספורות השתולל, והייתה סכנת נפשות לעמוך במחיצתו, עומד חפשי צעד אחד לפני מרן הקדוש, ברם אף אחד לא העיז להעיר הערה כל שהוא נגד מעשה זה, מרן שקע בהרהורים לשעה קלה, ואחרי כן פנה לבנו של ר' קופל ואמר הנך בן תורה ויודע אחת כמה גדולה היא מצוות כבוד אב ואם, ואסור על פי תורה לגרום להם צער ועגמת נפש, לכן עליך להזהר מלגרום להם סבל כזה, חשתול למשך כמה חדשים לאכול רק דברי חלב, והשי"ת יעזור שתיוושע ברפואה שלימה בגוף ובנפש, למחרת נסעו ר' קופל ובנו הביתה וברכת מרן נתקיימה ור' קופל זכה להכניסו לחופה עם בת טובים, וזכה ממנו להרבה נחת.

הפטירה

שנת תשי"ז חודש מנחם אב, אבלים וראשים מורכנים, צועדים אלפים אחרי ארונו הקדוש, של פלא אדם, אשר דורו לא יכול להשיגו, יתמות וצער אפפו את קהל עדת חסידי בעלזא בצעדו אחרי מיטת רבם הנעלה והנשגב, במעלה ההר מול קברו הרענן עמדו רבבות ובעיניים דומעות בכו בכי תמרורים, על לבם של ישראל הנטמן בין רגבי האדמה של ירושלים הקדושה, יצא צדיק את העיר, פנה הורה, פנה זיוה, פנה הורה, אנקת הכאב העצור בליבם של אלפי מעריציו, הולך ומתפרץ, הולך ומחפשט, כלבה של הר געש, אשר לשונות האש מלפפות את שפוליו, כך להטו באש צורבת לבותיהם של אלפי המלווים, ויהי בנסוע ארון הקדוש, אשר בו ירדם, מוריקם, מנהיגם, ומנחמם של המוני בית ישראל, ויבכו בכי מר על כוכב עליון ששקע, נסתם הגולל על אדם חידה, על קודש הקדשים אשר בקדושתו התקדשו באמרתו החקיימו, ובתפילתו התרוממו, עטופי יגון וגעגועים הם מפנים מבטם לקבר החדש שנחצב באדמת ירושלים, ובליבותיהם תפילת פרידה הצובטת ומכאיבה, הקורעת את הלב וחודרת לנשמה.

חודש מנחם אב! ירח החורבן, ימים של יגון, עיני בני ישראל עדיין לא התייבשו מדמעות החורבן, ונתבשרו שוב על אסונם הכבד ואין מנחם להם.

יהי רצון שזכותו חגן עלינו לעד.

הרבה נכתב ועוד יותר מדברים, על אילן היוחסין המפואר ששמו "בעלזא", אבל בכל הספרות וגם בשיחות בין חסידים כמעט ונעדר כוכב נוי זה ששמו ר' שלום'קה. הוא הבן זקונים של מרן מהרי"ד זצ"ל אשר ענוותנותו ותמימותו אולי היו הגורמים אשר שמו אינו נזכר לתהילה הראוי לה. ספרות אדיר ממדים נכתב כבר נל השלשלת הבלזאית, ושמו נזכר רק באקראי, ולמרות שהמרחק העצום בזמן מבדיל כיום מן השנים שהיה לי קשר אישי עם היקר באדם זה המצניע לכת בשדרות אין סופיות של מעשים טובים, ודרכו הכמוסה ידוע היתה למעטי מספר שעקבו בתדירות לנפש האצילה, ולכן אשתדל להעלות כמה קווים לדמותו הנאלצה.

בטרם כל, אבקש רשות לכנותו בשם שלום'קע, ללא תוארי כבוד, ללא רבי, וללא מרא דאתרא, כי השם "שלום'קע" היה למעשה התואר הנכבד ביותר, אשר אדם יכול לרכוש לעצמו, מי שביסא את השם הזה ידע כי הכוונה לנפש יקרה, שאין מלים בשפת אנוש לספר בגדולתו, ואני הייתי מסתפק במשפט קצר וממצה: "ולו דומיה תהילה", בכל זאת ברצוני להזכירו ולו בזליפת סיפה קטנה של טל על שופרא זו ששמה "שלום'קע".

אמרו המקובלים: אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, מי שראה את שלום'קע בלימודו, וזכיתי לראותו הרבה, בזמן שהתעסק בתורה, וסהדי במדומים, כי לא רק בדחילו ורחימו, כי אם דא לרא נקשן ממש, כאשר ניגש לשיעור, כל ספר שלקח בידו היה מצמידו ללבו בחיבה בלתי רגילה, בטבעיות כזאת, כאילו ההוקרה לספר טבוע באופיו עוד מלידה.

שלום'קה היה בין התלמידים הוותיקים ביותר של ר' ישראל היבניבער, ובאותה תקופה גם בנו של ר' ישראל היה בין תלמידיו, ובאותו פרק זמן למדו שניהם במסכת יומא את התוס' "פז"ר קט"ב" בנו של ר' ישראל קלט את התוס' וידעו בו ביום כמעט בעל פה, לעומתו שלום'קה ישב שעות רבות ודש בתוס' כאשר זיעה מבצבצת על מצחו. בא הבן ביוהרה לפני אביו על תפיסתו המהירה, ענה ר' ישראל: "שמע בני אתה למדת את התוס' ואתה יודע אותו ותו לא, אך שלום'קה למד כל תג ותג, של כל אות ואות, ולא רק מה שכתוב שחור על גבי לבן, כי גם זה מה שכתוב בין השיטין.

הרבה ימים ולילות למדנו יחד, ולמדתי לדעת כי הוא סיגל לעצמו צו עליון, כי תורה חייבים לקנות ע"י יסורים, ולכן הוא מתאמץ לרכוש תורה ע"י יגיעה רבה, ותורה זו נשארת חרותה במוחו של אדם וקיימת לעד. תקופה ארוכה הסתובבתי במחיצתו של שלום'קה, כספיר נוצץ האציל מזיוו לכל מי שנמצא בקרבתו, יום יום למדתי לדעת כמה עלם זה עטור בטגא של גדלות אישית ענקית, בינה צרופה ושכל בהיר, הרבה שיחות היו ביננו, ותמיד שאפתי לסגל לעצמי, לפחות במקצת מסגולותיו, אבל מי היה יכול לעמוד במחיצתו, ולאמץ לעצמו מידות תרומיות כאלו, שהיו טבועים באופיו של עלם חמד זה, החזור צדק, נדיבות לב ועדינות רוח, אהבת הזולת ללא סיג, בעל צדקה שאין דומה לו, בעודנו צעיר לימים כבר סבל את סבל כל הסובלים. את בגדיו הקדיש לעניי עירו, והכל בצנעה ובסתר שח"ו לא יגרום לעלבוננו של אדם, דמי הכיס

שהיה מקבל מידי שבוע שם על שולחנו כדי לחלק אותם עוד באותו יום ולא שם אותם בכיסו שמא לא ידבנו לבו לחלק עד הפרוסה האחרונה, הוא היה בין הזריזים לקיים כל מצוה ובפרט עזרה הזולת, היה לוה כסף לעזור לנצרכים, ולא עזר הספות, תוכחות, כי מעשיו הם מעבר לגבול יכולתו, ולא פעם ענה: "לעשות האפשרי הרי כל יהודי חייב לעשות, אבל לעשות לפנים משורת הדין לזה אדם זקוק לסייעתא דשמיא, וב"ה בענייני צדקה אני זוכה לכך".

שלום'קה חסיד גדול היה, הוא עמד לפני אחיו מרן מהר"א בפיק ברכיים ובאימה וחיל. פעם הייתי אצלו לפנות ערב והוא היה עסקו בעניינים שגרמו לו לאיחור לתפילת מנחה, כאשר נודע לו כי מרן כבר הלך לתפילת מנחה ומעריב פרץ בזעקת אימים: אוי ווי! "דער ברידער איז שוין ביים דאווענען אין איך דריי זיך נאך דא! (אוי לי אחי הלך כבר לתפילה ואני עדיין מסתובב כאן). והתחיל לרוץ במהירות כחץ מקשת כדי להשיג את התחלת התפילה ושמרן לא ירגיש שהוא נעדר מבית המדרש.

בהיבניב גר אחד מחסידי בעלז, בר אבחן, ובר אורין, ר' שמרי' פפרקורן שמו, במשך הזמן התיידד ר' שמרי' עם ר' ישראל היבניבר והאחרון הכניס את ר' שמרי' להיכל החסידות. ר' שמרי' פתח את כיסו לפני החברה ותרם סכומי עתק למענם, וכאשר נודע כי באפטא התפנה כסא הרבנות ומרן החליט כי שלום'קה יתמנה כמרא דאתרא באפטא המליץ ר' ישראל לפני מרן שיטלח את ר' שמרי' שהוא יתווך בין הבע"ב באפטא כדי לקבל את ר' שלום'קה כמרא דאתרא, מרן קיבל את הצעתו של ר' ישראל והזמין את ר' שמרי' טיבוא לבעלז, ומרן מסר לו את התפקיד שיפעל בשמו למען ר' שלום'קה, שהה שם ר' שמרי' שבוע ימים וחזר לבעלז מסר למרן דו"ח על מצב העניינים ובעיקר התאונן על כמה בעה"ב שהם מתנגדים להכתרתו של ר' שלום'קה, מרן קם ממקומו לפף בחזקה את ידו של ר' שמרי' ואמר: "לו ידעו אנשי אפטא איזו נשמה סהורה אני שולח להם היו תופסים אותו בשתי^{יה} אחי שלום'קה". ביום ראשון חסע לאפטא ותשתדל לסיים את העניין. באותו מעמד הזכיר ר' שמרי' את אחר הבעה"ב שהתבטא כי רק על גופתו המת יכניסו לאפטא חוטר מגזע בעלז. כאשר מרן שמע זאת הרגיש ר' שמרי' כי מרן הגיע לידי קפידה ורצה לחזור בו אולם מרן שאל וחזר ושאל "אזוי האט ער גיזאגט אזוי האט ער גיזאגט? נו וועלען מיר זעהן!" (כך הוא אמרן כך הוא אמרן נמתין ונראה!). לא ארך הרבה זמן ובעה"ב ה"ל שבק חיים לכל חיים ושלום'קה הוכתר כמרא דאתרא בעיר אפטא, וכאשר אנשי אפטא הכירו מקרוב את שלום'קה הביעו לא פעם צער על זה שגרמו עגמת נפש למרן ולשלום'קה שראו בו אדם יקר, קדוש וטהור אשר לא יסולא בפז.

משנת תרפ"ח מחקופת נשואיו ועד שנת תרצ"א הטנה בו הוכתר שלום'קה לרב באפטא התפתח בין שלום'קה ובין בנו של ר' ישראל יחסים ידידותיים ביותר, למרות הבדלי הגיל מצא שלום'קה תמיד נושאים כדי לענין אותו בדו טיה על נושאים שונים, מובן שכל זה עטה למען ר' ישראל מלמרו ומחנכו, וכאשר נודע לשלום'קה על הקרע בין ר' מיכל'ע זולקובר ובין פייבלע, התמסר לענין בלב ונפש והשתדל לכבות את האש בעודו באיבו, ועד היום זכור לפייבל את השיחה

הממשה והממשכת בינו ובין שלום'קה שהשתדל בכל כוח השכנוע להשפיע על פייבל שימשיך לאכול את הארוחות אצל החברה, ושלא יגרר אחרי מסיתים אשר כל כוונתם לנח בו את אביו אשר הם רואים בו את הלוחם מלחמת שמים ללא כל פניות, וכאשר בנו ר' ישראל עמד על דעתו כי הוא לא יכול יותר לאכול אצל החברה וגם לאביו אין כל אפשרות לכלכל אותו באופן פרטי לכן לא נשאר לפניו כל מוצא אחר מאשר להנתק לגמרי מבעלז, כאשר שלום'קה שמע את המילים שיצאו מפיו של פייבלע, ממש הזדעזע; לא! ולא! פרצה צעקה מגרוננו ומיד נתן הוראה לבערל יקטר משמשו שידאג להביא ארוחות גם עבור פייבלע אשר מהיום ועד שהמצב ישתנה הוא יהיה סמוך לשולחני, באותו היום בצהריים כאשר לכ' ישראל לא היה ידו על ההסדר בין בנו ובין שלום'קה ורצה לחת לבנו סכום כסף שיכנס לאכול צהריים אצל בעל המסעדה ר' קלמן הירש פויגל, סיפר לו בנו על ההסדר עם שלום'קה, באותו הרגע נקוו דמעות בעיני ר' ישראל ואמר: "רק מעטים יודעים כמה רצון ולב השקעתי בפרח הזה וב"ה המאמץ לא היה לחינם".

אחר ההסתלקות של מרן מהרי"ד והנהלת החצר עם כל הקטור בכל עבר לידי מרן מהר"א זצ"ל לא רצה לפגוע בכבודה שלהרבנית מרת חיה דבורה אמו החורגת, ומאידך לא יכל למנוע מהרבנית הצדיקת מרת מלכה שלא תהיה צופיה הליכות ביתה, מצא פשרה כדי לשמור על כבודן של שניהן הוא הקציב סכום כסף להרבנית אמו כדי שהיא תנהל את משק ביתה וילדיה, והשאר יהיה בפיקוחה של הרבנית שלו, וכיוון ששלום'קה החליט להסמך לשולחנו את בנו של ר' ישראל זקוק היה לכך את אישורה של הרבנית כי זה היה צריך להיות מעמסה על תקציבה, ושלום'קה חשב כי בגלל זה עלולה אמו להתנגד לכך, ברם כנראה שגם הרבנית ידעה להעריך את מסירותו של ר' ישראל לגבילדיה ולכן הסכימה לכך רק לתקופה מסוימת מבלי לנקוב בתאריך, כי למעשה היא ראתה בזה תוספת - שכר אשר אין ביכלתה לעמוד בזה לתקופה ממושכת, ולכן אין לתאר את השמחה של שלום'קה כאשר הוא קיבל את האישור הזמני מאמו, מיד הוא סיפר לר' ישראל על ההסדר, הוסיף ואמר: אמא לא הגבילה את הזמן ואי"ה עד אז פייבלע יחזור לחברה. כדאי להוסיף כי ביתו של שלום'קה פתוחה היתה לרווחה והוא עזר לכל דכפין מבלי להתייחס ליחסו האישי, לשולחנו היו תמיד מסובים הן בימות החול, והן בשבתות וחגים, אנשים חזקים לסעודה כדי להחיות את נפשם וזה עשה בעודו צעיר לימים מבלי לחסס בעברם של דורשי העזרה, והסמוכים לשולחנו.

שלימותו של האדם נמדדת לפי המידות הטובות שהוא רוכש לעצמן, כל מידה טובה הוא מדרגה בסולם השלימות, ואם תרצו לומר "זהירות" הרי אין זהיר כמו שלום'קה, ואם מאן דאמר "זריזות" מי כמוהו זריז, ויש אשר דורשים "נקיות" "פרישות" "טהרה" "חסידות" "ענווה" "יראת חטא" "קדושה", אדרבה ואדרבה יבוא מאן דהוא ויצביע על אחת ממדרגות הללו שאדם זה לא סיגל לעצמו, הוא ידע לשעבד את הגוף להלחם בכל רחשי לבו, ולהזין את נשמתו באוירה של תורה אשר זכה לכך מידו המלאה והרחבה של יוצר האור, ועלה בסולם השלימות שהפליא בכך את כל החוגים הרחבים של מקורביו.

כאשר מרן מהרי"ר זצ"ל נקרא לישיבה של מעלה נשארו הרבה מאד חפצים אישיים וכן התורות שמרן היה אומר בכל הזמנות, והחליטו לחלק את החפצים האלו בין כל הבנים של מרן זצ"ל, מנו וועדה של שלושה אנשים והם חלקו את החפצים ואת כתבי היד ולפי הגורל חלקו את הפריטים, בין כל בני מרן זצ"ל, חלק של כתבי היד נפלו בידי שלום'קה, אבל נשארו חלקים בידיהם של יתר הבנים, ושלום'קה רצה להעתיק את כתבי היד שלא נפלו בחלקו, אבל דא איך אפשר לדרוש ממי שהוא סיעשה עבודה קשה כזו עבורו, שנית אם ידרוש זאת הרי יבטל אדם מלימודו, הדבר גרם לו הרבה פקפוקים ולא פחות עגמת נפש שמא ח"ו לא יוכל להעתיק את הכתבים, הראשון שניסה לתנות לבו לפניו היה ר' ישראל שראה בו חוץ מרבו גם כידידו, המליץ ר' ישראל שידבר עם יושע לוקמן בנו של ר' מיכל'ע לוקמן כותב הפתקאות אצל מרן זצ"ל אשר כידוע יש לו כתב יד נקי וברור, ויטיל עליו את התפקיד הזה, אבל כדי להיות שלם עם עצמן הרי ישוחח על כך עם מרן הקדוש, שיתן את הסכמתו לכך, וכאשר בערב א' שוסס שלום'קה את בקשתו לפני מרן, ציווה מיד לקרוא ליושע ואמר לו: "שלום'קה ביקש ממני להגיד לך שתעתיק עבורו את התורות אשר לא נפלו בחלקו בגורל, התורות של א"א זצ"ל הם תורות של מלאך אלוקים, זכות גדולה זכות ששלום'קה בחר בד' ואני מאחל לך שתוכל לראות את האור שבתורות הללו.

ומדי ערב בערב היה יושע בא, ובחר מיוחד היה יושע ומעתיק באותיות מאירות את התורות, ובערבים הללו כדאי היה לעקוב אחרי שלום'קה באיזו מסירות ואהבת נפש התייחס ליושע, בידי היה מגיש לו קפה או תה, שהיה רץ להכין כמו ידיו, ותמיד דחה את בערל יקטר משמשו שביקש לעשות זאת במקומו, לא! לא! היה ממש מבקש מבערל זה לא תפקידך, את עבודתך היומית עשית כבר, וכל זאת כדי לשמש את יושע בזמן שהוא עוסק בעבודת הקודש במו ידיו.

בעולמו של שלום'קה קשה לקרוע אשנב אפילו בגודל של ספח, כדי להסתכל לפנימיותו, כל פתח טאטה מצליח לפתוח, מחיז רשפים, הנך סובע במעשיו הטובים שאין ביכלתך למנות אותם, לפעמים אתה עומד ומשתומם, איך בן תמותה, ילוד אשה, אפילו שהוא נצר לשלשלת של קדושים חוסר מגזע ענקי הרוח, יכול להתעלות למדרגות המפתיעים את דעתם של גדולי הדור, הזדקפות קומתו הרוחנית ממש מסנוורת, הוא תובע מעצמן מעשים אשר אדם מן השורה אינו מסוגל לעמוד בזה, מי חכם ויחדור לעומק מחשבתו? ומי יבין את זניקת מחשבתו מי מסוגל להשיג את הקרנת זוהר? אזנו קלסה "קלא דנפיק מן שמיא" וקול הזה הוריד אותו לאורך כל חייו, הוא היה סמל של צניעות ובחסידותו הרעיד את נימי הנפש לאלה העומדים מסביבתו.

כאשר נפטר ר' בן ציון הדיין בעלז, הביע מרן את רצונו כי הדיין משצ'יבון יבוא באופן ארעי להיות דיין בעלז עד שיוכתר דיין קבוע, מובן כי הדיין משצ'יבון קיבל ברצון את הצעתו של מרן אבל ביקש שיוקצו לו מקום אצל שלום'קה, יום יום היה כותב השורות האלו עד למפגש בין ר' ישראל היבניבר, הדיין משצ'יבון, ושלום'קה, זוכה אני את ההתפעלות של האחרון מההברקות ששמע. באותו מעמד עיניו בערו כשני לפידים, מצחן התאדם וכולו, כל רמ"ח

אברין היו מרוכזים בהקשבה, לעיתים שמעתי שיג וטיח בין הדיין משצ'יבון ור' ישראל שהתייחס לשלום'קה, הם הביעו התפעלות מהתנהגותו, והדיין משצ'יבון הביע פעם לפני ר' ישראל במשפט קולע את דעתו על שלום'קה אשר ר' ישראל השתמש בו כאשר רצה להוכיח לבנו אצל מי הוא מסתובב ומי שמקרב אותו - הוא אמר: הדיין משצ'יבון אמר לו כי מאז שהוא מסתובב אצל שלום'קה הוא רואה את העולם באור אחר, הוא היה חסיד בלב ונפש, וראה את העולם כחסיד, תמיד הדגיש את האור והשמחה בחיים, לפעמים כאשר היה במצב של בדיחות הדעת היה משפף יד ביד והיה אומר לבנו של ר' ישראל: "נו פייבלע גם אתה מרגיש שהשבת מתקרב ועוד מעט נצטרך להתלבש בנשמה יתרה" באותו זמן היה קורן משמחה, לפעמים כאשר היה לו רגע של זמן היה מציץ דרך החלון וראה את האפודים המוריקים ואת הנחל המשקשק היה קורא מהתפעלות, "הדור נאה זיו העולם" מתוך חיבה יתרה לנפש אצילה זו הננו מקיים בזה מה שכתב הרמב"ם בפירושו למשניות (אבות פ"א מ"ז) כי "הדיבור הנאהב" הוא "להעיר הנפש למעלות בסיפורים- לשבח החשובים ולהודות מעלותיהם כדי שיטבו מנהיגיהם בעיני בני אדם וילכו בדרכיהם"...

בשנת תרפ"ח בחודש שבט התקיימה החתונה של שלום'קה, חסידים היו מספרים כי שידוך זה היה לפי נבואתו של השר שלום הראשון לשלטת הבלזאית, כאשר ר' אשר מסטולין בנו של ר' אהרן מקרלין בא פעם לשבות אצל השר שלום, באחת השיחות אמר לר' אשר ספק נבואה, ספק משאלה: "אנחנו נהיה עוד מחותנים". והנה נתקיימה הנבואה בעלז וסטולין השתדכו, שלום'קה נשא בשעה טובה את בתו של ר' ישראל מסטולין מרת חנה'לה והשמחה רבה.

לשבת שלפני החופה, שנקרא בפי אנשים (שבת אויפרופן) היינו השבת שהחתן עולה לתורה, כבר ניכר היה התכונה הגדולה לקראת החתונה, למרות שבאותה שנה שרר קור עז בפולין, והדרכים היו בחזקת סכנה, הגיעו לשבת מאות נכבדים, שלום'קה כחתן היה אבן שואבת להרבה מידידיו אשר לא כולם יכלו להגיע לחתונה לסטולין אבל לגמרי לוותר לא מלאו לבם לעשות זאת, לכן הגיעו לשבת כדי לשמח את החתן בנוכחותם, ובעוד יום השישי התחילו להרגיש את השמחה, בביהמ"ד עמדו מעגלים מעגלים ועסקו בדברי חידוד, הרבו לעשות הנשמות הגדולות, אשר מבעוד יום הכינו את כלי הזמר מעץ, אשר היו מוזנחים על עליית הגג בבית החברה, ר' ישראל היבניבר התבודד עם כמה מחברות, כדי להכין דברי בדיחות, לכבוד החתן אשר היה אהוד עליו במיוחד, אמנם היה זה שבת רגיל של חודש שבט אבל החתונה של שלום'קה הוסיפה נשמה יתרה של שבת.

ר' דוד געצילס אשר היה צריך להכין את העליות הסתובב עם הסטריימל שמוט על ערפו לאו בכל שבתא מתאספים בבעלז כל כך הרבה נכדים אשר חייבים לכבד אותם בעליה, אבל גם המצלתיים כלי הזמר המיוחד בסבילו אינו נותן מנוח, הוא חייב להתאמן כדי שתהיה התאמה בין המצלתיים ובין התוף וניגוני האופטפילערס, ור' יושע ראזווער אינו מוותר, חייב להיות צליל אחד בינו ובין דוד, אחרת אנשים יגידו "בטלנים" ודוד רץ בין דירת מרן לבין דירת החתן ובין בית החברה כדי להקדיש מזמנו לכל מקום שהוא דרוש שם, והנה השבת מתקרב, בביהמ"ד ר

שלום'קה (ר' שלום אפטער)

הסיקו את התנור, שמפיץ חום, ומוסלה שמש לא נח ולא שקט, מוריק את הנברשות, מכניס הפעם נרות בגודל אדיר שיחזיקו מעמד לפחות עד חצות, קשה לתאר את האוירה של אותו שבת, קבלת השבת, סעודת השבת, וגם למחרת כל היום, הכל, זקן ונער יש להם הרגשה של שמחה עילאית, חג שמציף את הלב.

אחר הבדלה נכנסו לפעולה, ר' ישראל עם ההולצערנע כלי זמר, ואתם השמחה הגיעה לשיא, ברור כי הביקור הראשון היה אצל מרן הקדוש, שלושת החזורים היו מלאים מפה לפה, בקושי ולקו הנרות מרוב חום בחדרים, והנח נפתחה הדלת והכלי זמר מפלסים לעצמם דרך בקושי גדול, עד שמגיעים לפני השולחן, אשר בראשו יושב מרן שקוע במחשבות, מרן הרים את העינים ושולח מבס לחצי העיגול של ההולצערנע כלי זמר, ופתאום מופיע חיוך על שפתיו נו ישראל- הוא אומר :- חיברת משהו חדש על החתונה, ור' ישראל מוציא מחברת עבת כרס ומתחיל לחרוז חרוזים, הכל בסעם, לקט כביר של ראשונים ואחרונים, אנשים משתדלים לא לאבד אף מלה, ומרן יושב וחיוך קל מרחף על שפתיו, ומדי פעם בפעם הוא לוחש: הפלא! הפלא! הפלא! וכאשר הכלי זמר גמרו את האופשפילכטץ קם מרן וניגש לכלי זמר בדק את גולמי העץ שבידי הכלי זמר, ואמר: פאשעטע שטיקלעך האלץ, ואיזו מתיקות יש בנגינה שלהם, שאל אותם לאן פניהם מועדות אחריו? ענו כי עולים לחתן, שמח מרן מאד ואיחל להם לשמח את החתן כי זה מצוה גדולה מאד, המדריגות המובילות לחדרו של החתן וגם הפרוזדורים היו מלאים אנשים אשר צבאו על דלתו של החתן כבר מלפני צאת השבת, משהוא הדליף כי בשביל שלום'קה הכין ר' ישראל משהוא מיוחד במינו, ואכן כך היה, מסביב השולחן של החתן ישבו רבנים ודיינים, אנשים מכובדים, ובעלי בתים ולפני הלהיט האמיתי של הערב דיבר בשבחו של החתן, אנשים ישבו ונהנו כל כך שמרוב צחוק היה ר' ישראל מוכרח להפסיק מזמן לזמן את חרוזיו, וכאשר הכלי זמר גמרו את הנגון המלווה את ר' ישראל, בא ההפתעה של אותו הערב, ר' ישראלמוציא מחברת עבה מכיסו, ומתחיל על המאמר בגמ' (כתובות ט"ז:) כיצד מרקדין לפני הכלה? ב"ש אומרים כלה כמות שהיא, וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה. זה היה דרוש מלא חידודין, מסביב לשולחן ישבו גדולי תורה וכולם התפעלו יותר מסצחקו, וצחקו יותר משהתפעלו מאמר של שעה ויותר אשר שזורים בו הרמב"ם והרמב"ן ספרי קבלה וספרי חסידות, הכל מותאם לענין, מדי פעם זה מקפיץ רב זה או אחר, והכל בחרוזים ובסוב טעם יותר משעה ישבו אנשים ולא הרגישו את הזמן שעובר, וכאשר ר' ישראל גמר עטו כולם עליו שיעבור על המאמר זה או אחר כי מרוב צחוק לא השכילו לשמוע מלה במלה מה שר' ישראל אמר.

כמה בעלי בתים מעיר בעלז שהיו נוכחים לא סמנו ידם בצלחת, והם שלחו מיד לקלמן

ורצה לסגור את המחברת, קם אחד הבעה"ב וטאל ר' ישראל רק עד יו"ד, חיוך קל עלה על שפתי ר' ישראל וענה: לא! יש לי גם אות כ' היינו "ועל חטאים שכל הבעה"ב בעינינו רעים", היושבים סביב לשולחן פרצו בצחוק - כידוע היה היחס השלילי של חסידי בעלז לגבי הבעלי בתים הרואים את המרא דאתרא כקניין שלהם, אך סעודת מלווה זו לכא אליבי בעלז יש בה סמל של אחדות, לא נשאר לבע"ב הנכבד שדרש המשך אחרי ה"י" לקבוע: "כי לא יעזור שום דבר, החוצפה של חסידי בעלז תתקיים עד ביאת המשיח", אחרי החתונה והתאמץ בנו של ר' ישראל להשיג את דברי אביו מהחתונה של שלום'קה, הוא היה אפילו מוכן לעבור על לאו מפורט של "לא תגנוב" בכדי להשיג את המאמרים ההם, לצערנו הוא לא הצליח וכך הלכו לאיבוד יצירת פאר אשר אין להתנחם עליהם.

מקובל היה בבעלז כי בחורים לא נסעו לחתונות שנתיימו מחוץ לבעלז, ולכן היה על הבן של ר' ישראל להשלים עם העובדה כי הוא לא יהיה נוכח בחתונה של שלום'קה, והוא נשאר בבעלז עם כל הצער והעומס שבדבר.

לפני שאספר על התקופה שהייתי בבעלז אחרי הנישואין של שלום'קה עלי לספר דבר שהייתי נוכח, כל שנה לימים הנוראים בא לבעלז יהודי מאד פיקח, למדן, חסיד, אבל מרוב עיסוק בדברים שהם למעלה מהשגות האדם זה גורם לפעמים שאדם נפגע, וכך קרה עם ר' סנדר דרוביטשער, פעם ר' סנדר לא הגיע לבעלז לר"ה, שאלו ודרשו לשלומו התברר שר' סנדר היה צריך לעבור בדיקות אצל רופא בעיר קראקא שהיה מומחה למחלות העיניים, וקבעו את הבדיקה לימים אחדים לפני ר"ה, בא ר' סנדר לקראקא עבר את הבדיקות וקבע: למה להטלטל בערב ר"ה לבעלז הלה גם פה יש רבי (אשר למען כבודו אני לא מזכיר את שמו) אזי הוא ישאר לר"ה אצל הרבי בקראקא, אבל בערב יו"ה"כ הופיע ר' סנדר בבעלז, הקיפו אותו החברה ושאלו אותו: למה לא חיות כאן בר"ה? ענה: בר"ה הייתי אצל רבי פלוני! אז למה לא נשארתי שם ליום כיפור? "אגיד לכם למה" - ענה ר' סנדר - הרבי מבעלז חותך בבשר החי מוציא לך את הלב והופך אותו לאדם אחר, והרבי ההוא מדגדג אותו (קיצלס דיך) ואיזה יהודי יכול בימים הנוראים לסבול רבי כזה.

כאשר ר' שלום'קה חזר מססולין עם הרבנית חנה'לה הקצו לו דירה של חדר וחצי ועוד מטבח ששימש למעשה כחור עבוד האשה אשר היתה צריכה לטפל בעניינים של הרבנית חנה'לה הכרתי את האשה עוד מהובנוב קראו לה בשם צ'רנה, אשה צדקנית וטובת לב וצנועה במלוא מובן המלה למרות השתייכותה למשפחה של אנשים פשוטים היא ידעה לנהל את העניינים לטביעת רצונה של שרה'לה, אחותו של שלום'קה, וזמן רב שרתה גם את איידלה אשתו של ר' שעי'ה זיסליך. ושלום'קה

ח"ו כי אם מה שבבעלז ראו כבל יראה ובל ימצא, בסטולין לא שמו לב לכך ואם הנערה הופיע
בשמלה פרחונית וגרביים בצבע הרגליים בתוך תוכה של המבצר הבעלזאי, אשר מרן לחם נגד
זה באף ובחימה, ולא פעם בשבת לפני קריאת התורה, שלח את המשמשים לגרש את החצופות מהרחוב
שהחלבו שלא בדרכי הצניעות, היה מובן שאי אפשר כי דוקא בחצר תסתובב נערה אשר מהווה
כצנינים בעיני כל רואיה, ורק מפני שהיא צריכה להיות המלווה של בת השלשלת הסטולינאית
מובן שאין לתאר את הסבל של שלום'קה הוא השתדל להסביר ולהדריך, אבל לך להסביר לאשה
את ההבדל בין בעלז החותכת בבשר החי, ובין שלשלת אחרת המוגזגת!!! בינתיים התחילו
רינונים אחרי הנערה וכאשר חלק מהם התאמתו, לא היתה ברירה אלא להחזיר את הנערה לסטולין.
וזה הרגיע את הרוחות, ובעיקר השתדלה הרבנית חי-ה דבורה לקרב את כלתה, אבל כל
הסיכסוכים הכניסו את חנה'לה לבדידות ולא מצאה שפה משוטפת עם יתר בנות החצר, וזה היה
גורם מורכב לזעם ואי סבלנות לבעיות הקטנות שאפשר היה מתוך מעט רצון טוב, לחסל אותם
לצמיחות, אמחוש את הסיפורים בעובדה פשוטה אשר גרם לויכוח אשר הגיע עד לנשמות הגדולות
בנות החצר אחרי הנשואים מגלחות שערות ראשן ושובסות שביס אשר היה מקובל בבעלז על כל
בנות החצר, אבל חנה'לה אחרי שגילחו את שערות ראשה הזמינה קלפז משערה הסבעי והבליסה
דרך השביס חלק מהקלפט, הדבר הזה גרם לסערת רוחות אפילו אצל החברה, ושיגרו לה ממש
אולטימטום שיותר לא תופיע בצורה כזו, היא קיבלה את האולטימטום בצורה קלה ובחיוך.
ושאלה: "מה גם זה אסור?" זה מוכיח כי לא עשתה זאת מתוך כוונה רעה כי אם הגורם החינוכי
של החצר בסטולין נהג כנראה להקל בענינים כאלו, אבל לשלום'קה זה גרם לסבל רב, בשנת
תרצ"א הוכתר ר' שלום'קה לרב באפטא והקשר נותק, פרט לאי אלה ביקורית אשר הרב מאפטא
ערך אצל אחיו או לימי היארצייט של מרן זצ"ל.

השואה שפקדה את יהדות פולין לא דלגה על הרב מאפטא יפי הנפש, ורי סלגא בין
יערות עבות בגבול פולין והונגריה, דעכה נשמה יקרה, נדם הלב אשר עבר על גדותיו מאהבת
ישראל, ידיו הטמאות של ההוני המטורף לפפו גם את גרונו עד לחנק של אדם בעל טוהר המידות,
אשר אלפים התברכו בו, נקמה בעד שלום'קה? אפילו השטן עוד לא ברא, אסיים בפ' מאת נעים
זמירות ישראל: "אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו, אשרי שיאחז וניפץ את עולליך אל
הסלע". (תהלים קל"ז ח-ס).

בלשונם, ואפי' להיות כבורר בין איש ואשה, שהגיע לידי מריבה על דברים של מה בכך, הוא ידע להיות ידידם של פשוטי העם, ושמש להם כפה בכל מקרה שפנה אליו, והרבה אנשים הן ידיריו והן מתנגדיו, ידעו בשעת מועקה או שאיוז צרה רובצת עליהם לפנות לר' ישעי' והוא ידע לנחמם וגם לעשות כל מה שבידי ילוד אשה לעשות כדי לבוא לעזרתם.

שמעתי מפי חסידים שסיפרו כי לר' ישעי' בא פעם אשה מאחד הכפרים הסמוכים לראווה והתאוננה לפניו כי בעלה רח"ל שם עיניו באשה שלא מבני עמנו וכאשר היא העירה לו על כך גירש אותה מביתו ואין לה לאן לפנות ואנשים טובים היפנה אותה אליו. קם ר' ישעי' עם הנץ החמה יצא לכפר ופנה לבית הכפרי ההוא, כאשר ראה את ר' ישעי' שהכיר אותו אישית כי לר' ישעי' היה בית מרוח בעיר ראוה ולא פעם קנה הכפרי מידי משפחתו יי"ש עבור הכפרים אע"פ שר' ישעי' לבד לא התעסק במקח וממכר הכירו אותו כל הכפריים בשם "יהודי טוב" או בלשונם "ראכטלני ז'יד" שאינו מרמה ותמיד משגיח שבני משפחתו יתנו איפוא צקד ומידות ומסקלות לפי מה שהובטח לקונה. ידע כי ר' ישעי' הגיע בעניינו, מקודם העיו לומר באשתו דברים בוטים, אבל ר' ישעי' שסבלן היה נתן לכפרי לגמור את זרם דיבורו, וכאשר הוא גמר פנה אליו ר' ישעי' בדברים היוצאים מן הלב, ואמר: היו כבר דברים מעולם שיהודי מואס באשתו לכן תורחנינו הק' התירה לנו לתת גט כריתות, הני מילי כאשר בכל הדברים אין הסטרא אחרא צד בה, אבל אתה אינך מואס באשתך כי אם גברה עליך הלילית וכת דילה, אותה ערלית אשר נתת עיניך בה גרמה לכל האסון ואתה מוכר את נשמתך למען תאוה גשמית וגורם שאין לך חלק בכלל ישראל, ומוותר למען שטיות על עתיד שכולו טוב, אינך עוד צעיר לימים, וכאשר יהיה עליך להתייצב לפני מלך מלכי המלכים מה תגיד אז? כי "נפשך חשקה בערליה" שמע בקולי וחזור מכל השטיות, והשי"ת יעזור לך שיהיה כך העוז לעמוד נגד היצר-הרע אשר מקונן בלבך ואי"ה בשבת הבא ניסע לבעלזא ושם תחזור בתשובה שלימה לפי הוראת רבינו שליט"א, ותראה שנשמחך תמצא את השלווה ועוד תזכה להיות יהודי המקובל בכבוד בתוך עדת בני ישראל.

ר' ישעי' גמר ופנה לצאת לעגלה שחכתה לו בחוץ לחזור הביתה, רץ אליו הכפרי וביקש ממנו שישאר עוד שעה קלה כי עליו לדבר איתו על כמה ענינים, הם הסתגרו בחדר מיוחד ואחרי כמה שעות יצא ר' ישעי' ופנה לדרכו.

חסידים מספרים כי באותו ערב כאשר מרן גמר את תפילת מנחה ומעריב, התחיל לדבר על החסידים שלו, בין היתר התחיל למנות את מעלתו של ר' ישעי' ראווער, ובהמשך השיחה אמר: "לישעי' יש חלק מנשמתו של אהרן הכהן, כי הוא רווח טלום ומשלים בין איש ואסתו רק לבעש"ס היה חסידים כאלה. אלו שעמדו סביב למרן התפלאו על השיחה הפתאומית של מרן על ר' ישעי', אך בשבת כאשר בא ר' ישעי' לבעלזא והכפרי איתו, הבינו כולם את כוונת דברי מרן הקדוש.

מעניין כי מרן מהרי"ד היה משתמש בביטוי הזה. מרן ידע את העיתים אשר קבעו היושבים לארוחת הצהרים, סרם התגברה עליו מחלת הרגליים היה קם ועומד ע"י החלון מול בית החברה ומזין עיניו באנשי ה"חברה", ואז היה מדביק את הכינוי החביב עליו: "תראה אותם רק לבעש"ט היה חסידים כאלה, (בעש"מסקר חסידים) כל אחד מהם כשלעצמו ראוי להיות רבי של חסידים רק בעלזא זכתה לאנשי מעלה כאלה, אבי זקני זצ"ל השקיע הרבה כוחות כדי לחנך דורות של חסידים כאלה, ופעם אפילו אמר לר' שלום קאמינקר: לו הייתי משלים עם חסידים מהסוג הבינוני הייתי יכול לשבת בשלווה, אבל אני רוצה בחסידים אשר יותר מאשר אני מאציל עליהם, יאצילו הם עלי ברוח קדשם, וזה דורש ממני עבודה מקובה ועמדות עם הרבה אבני נגף, אשר עלול הסטרא אחרא לשום בדרכי, אבל בעוה"ת רואה אני את הנצנים ואני מקווה שאצלי יסתובבו חסידים אשר גם הבעש"ט לא היה מתבייש בהם".

אמנם חסידי בעלזא הם מסכת של חיים מפוארים. זכיתי הודות לאבי ז"ל להיות כעייל בלא בר בין גדולי הנשמות, וכאשר הנני מתחיל לעלות זכרונות מהימים שעברו, הרי כמעין המתגבר אשר מימיו זורמים בשצף קצף, כך המחשבות רוזפות אחת את השני'ה כל יום עם תופעות שבו, כל יום עם האמרות, אשר חובקות זרועות עולם, אהבת רעים, ודאגת איש לרעהו, שבת אחים בצוותא, ומרקם של ידידות ממרחקים, חסיד בעלזא יכול לגור מעבר לגבולות, אבל לבו פועם עם בעלזא, חוט של חסד סמוי מן העין קשר את נשמתם ואפילו ממרחקים מרגישים פעימת לבו של ידיד אשר קצה החוט נוגע בחביון נשמתו.

בזמן שמרן נסע למרינבד, ואנשי החברה נפוצו להתרים למעמדות, שאלו את ר' ישראל היבנובר איך אתה מרגיש להיות עירידי בלי אנשי החברה? ענה: חז"ל אומרים מיום שחרב בית המקדש נמסרה הנבואה לשוטים. ולכן אינני רוצה להראות כאחד מהם, אבל האמינו לי שאני מוכן להגיד לכם מה שכל אחד ואחד עוסק בשעה זו בדיוק, כי נפשי כל כך קשורה בנפשם שזמן ומרחק בטלים ומבוטלים לגבינו, חסיד בעלזא השקיע את מחשבתו בשני דברים עיקריים, ברבו ובידידיו, הם חסכו במילים, אין דברים בטלים, אין מחמאות, יש הסכמה מתוך תנודת הראש, וקבלת דין מקריצת עין, כי חוסכים שם במילים, שני גדולי נשמות היו עומדים ומנהלים ויכוח או מלבנים בעי'ה, מתוך שתיקה, פה ושם זורקים מלה ושוב שתיקה, עומדים ר' יוסלי יארוצ' בער כאשר הישיר מבטו לחלל ור' ישעי' בעינים סגורות וכעבור הסכים ר' יוסלי לרעיונו של ר' ישעי' אחרי ליבון של בעי'ה בכמה מילים.

פעם הייתי עד לשיחה בין ר' ישראל היבנובר ור' ישעי', לכאורה לא נאמר בשיחה אף משפט שלם, ור' ישראל יצא באותו היום לכמה ערים כדי לשקם את עניני החברה והנה

הנסמה הבהבו והטילו אור מעומעם וקלוש, ר' שיעה עמר מול החלון ובמחשבתו עברו כל השנים, מאז בואו בפעם הראשונה לבעלו ועד היום הזה, כאשר הוא עומד מול חלון חדרו הריק של רבו זצ"ל. בצעדים איטיים ניגש ר' שיעה לשידה עליה היה מונח התפילין וסליחו נטלו לידו ולאט התחמק לרכבת, ועוד באותו הלילה עזב את בעלו.

ביום שישי של אותו השבוע חזר ר' שיעה לבעלו, אברכים אשר דיברו ביניהם על כך אמרו: "הכהן הגדול, טרם שנכנס ביום הכיפורים להיכל, פירש שבעה ימים מכל הבלי העוה"ז כדי לעשות הכנות לקראת באוירה של קדשי הקדשים".

מנהג היה בבעלו כי מי ששימש כמנהיג העדה, הוא גם משמש כמרא דאתרא, ביום שנקרא רבי י.ד. זצ"ל לבית דין של מעלה, ברור היה לכולם כי רבי אהרל'ה ישמש כממלא מקומו, כמנהיג העדה, וכמרא דאתרא, פתאום כרעם משמים הופיעו שמועות אשר הלכו והגבר כי ישנו צד בין מקורבי החצר, הדורש לחלק המנהיגות בבעלו, בין רבי אהרל'ה זצ"ל מוסלה, אמנם רבי אהרל'ה יהיה מנהיג העדה, אבל האיכסל של אב"ד ומרא דאתרא, תמסר לר' מרדכי'לה אשר שימש אח"כ כרב ואב"ד בבילגוריי. תחילה התייחסו לשמועות בקלות ראש, אבל כשנודע כי הרבנית, אשתו של רבי י.ד. ואמו של ר' מרדכי'לה, ואם חורגת לר' אהרל'ה פנתה להר מסרנופול, כבעל השפעה וכידיד, לטפל בענין... התעורר ויכוח חריף בין הצדדים, אשר חסידי בעלו ראו בזה חריגה מהמסורת המקובלת, ולכן התייצבו למערכה נגד השינוי, בכל נפשם ומאודם.

באותה שבת, כאשר "החברה" התכנסו לסעודת מלוה מלכה, היה זה ר' שיעה אשר בקול הפקט והעדין התחיל לספר מה שהוא לבד שמע ממרן זצ"ל. מחוגי השעון הראו על שעה שתיים לפנות בוקר, בחוץ ירד שלג, והכפור צייר יערות עד על השמשות של החלונות בחדר אוכל של היושבים. בחדר הושלך הס, כולם נטו אוזנם לא לאבד אף הגה אשר ר' שיעה מוציא מפיו. "ידוע", התחיל ר' שיעה, המנהג היה כי בימי הסליחות בא השמש של ביהכ"נ לפנות בוקר להרב הקדוש והפנס בידו, ומעיר אותו לסליחות. בשנים האחרונות כאשר מרן זצ"ל התחיל להרגיש כאבים ברגליים, ומאפיסת הכוחות הגשמיים, והיה צורך לשאת אותו על כסא לביה"כ. קרה, ש מרן זצ"ל לסליחות, היה מבקש ממנו לחכות זמן מה, עד שירגיש קצת יותר טוב: בסנה האחרונה לחיו כאשר מרן זצ"ל הרגיש חלש מאוד, דחה כל פעם את זמן הליכתו לאמירת הסליחות. השעה היתה כבר חשע בבוקר, בית הכנסת היה מלא וגדוש חסידים השתוקקו לראות את מרן זצ"ל, כאילו לבס נבאה להם כי משהו עומד להתרחש, כמה רגעים אחרי שעה חשע צוה מרן זצ"ל לקרוא לר' שמש שיעיר אותו לסליחות, והיות והשמש האירה כבר מזמן במרומים נכנס ר' נחמן בלי הפנס בידו, פנה מרן זצ"ל ושאל: נחמן איה הפנסל ענה ר' נחמן: שרגא בסיהרא מאי אהני?

פנה מרן זצ"ל לר' נחמן ואמר: מנהג הוא שבאים להעיר לסליחות עם פנס ביד, כך נהג אבי זצ"ל וכן אבי זקני זצ"ל ואין אני מסנה חו"ש שום מנהג אשר נוהגים בבעלו. לד נחמן והביא את הפנס!!!

ור' שיעה נמר: "בפנס אמרינן, קל וחומר בדברים העומדים ברומו של עולם". למחרת,

מספרים: שאל הרב מטרנופול: "מה דעתו של שעה"ן וכאשר ספרו לו את ספורו של ר' שעה מליל אמש, אמר: כוונתי לדעת גדול!..

כעבור זמן מה הוכתר ר' מרדכי לי למרא דאתרא בבילגוריי.

ידוע היה לכולם תמימותו של ר' שעה. ומספרים: כאשר בנו השתדך עם בת טובים נפגשו המחותרים בבעלז וההורים החליטו ביניהם על זמן החתונה. וכאשר אשתו של ר' שעה חתרעמה על כך הלמאי לא מציגים את הכלה. ענה לה מרן הקדוש: "שר שלום עשה שידוך לבנו הצדיק רבי יהושע" לי עם נכדת הצדיק מאפטא, השידוך נגמר מבלי שמשפחת החתן ראה את הכלה: הרבנית מבעלז לא היתה שבעת רצון מזה, - היתכן לעשות שידוך מבלי לראות את הכלה? ענה לה מרן שר שלום זצ"ל, הסתכלתי בהיכל "מראות הצובאות" שם רשומות כל הבנות הכשרות, ראיתי אותה שם, והיא ראוייה וכשרה להיות אשת בנינו.

"דעתי היא" סיים ר' שעה, "כי מיהודים כאלו כדאי ללמוד".

רעד וצמרמורת יאחזני כאשר חושב אנכי איך קלגס טמא מזרע עמלק שם את ידיו הסמאות על נפש זכה וטהורה כזאת הי"ד.

באותו היום אחרי השיחה המקוטעת יצא ר' ישראל לכמה ערים והתריס אנשי טלומינו למען החברה. שלמו את החובות, והגדילו את מנות הבשר למען יושבי בית בעלזא, מידת האחדות היה טבוע באפיים של חסידי בעלזא, כאשר חסיד בעלזא אמר "ואהבת לרעך כמוך" הרי קיים את המצוה בגוף ובנפש, אמר פעם חסיד אחד, איך לא אאהב את פיישע מראווא, שהוא מלא וגדוש בתורת בית הלל, והוא שאמר; "מה דעלך סני לחברך לא תעביד", נאמר בתולדות; "אהבת ישראל של כל אחד מישראל, יש לו טורש באחדותו ית'.

צדיקי כל הדורות ציוו עלינו את האחדות והשלום ר' מנדלי מרימינוב זצ"ל אמר פעם; -כי השלום הוא היסוד של כל המידות הקדושות, ולכן מידת האחדות והשלום שקינן בליבם של גדולי הנשמות, היה תמרור לציון דרכם, חסידי בעלזא מנעו מלהגות אפילו באותח חקופה אומללה בימי שבחו של מרן מהרי"ד זצ"ל במונקע' וכאשר קפצה עליו רוגזו של הרב חיים אלעזר שפירא, והצר את דרכו של מרן בקללות וחרמות, ציוה מרן לא להגיב, ואפילו דרש להתייחס אליו בכבוד כמרא דאתרא ואסר על חסידיו להתייחס לדבריו, ופעם ביקש מהם כי יניחו לו לבד לנהל את עניניו, והתייחס אליו בכבוד - עם לא למענו הרי למען סבו הרבי ר' צבי אלימלך מדינוב זצ"ל.

חסיד אחד פירוש: "ויאמר אלוקים יהי אור", כאשר יהודי מבקש מהקב"ה, רבש"ע אני מבקש ממך שיהיה אור, הוא באמת זוכה להארה. ר' שיעה ביקש את האור חיפש את האור, וזכה להארה עליונה הוא זכה להיות מגדולי הנשמות אשר האצילו מזוהר לכל מי שבא במגע אתו. ר' שיעה היה ממעט בדיבורים; צדיק אחד פירש את הפסוק: "מדבר שקר תרחק" - התרחק בדיבורים כרח שיתרחק מן השקר, הדיבור מביא לידי שקר. ור' שיעה ממעט בדיבורים כדי להתרחק משקר. זכה ר' שיעה לתורה וגדולה במקום אחד: הוא היה אמיד ותלמיד חכם, בעל תבונה ובעל ענוה, הוא ביטל את ישותו בפני רביו וכל קיומו קודש היה לצדיקי בעלז. ר' שיעה היה כאילו המחוג על לוח ליבם של חסידי בעלז. כל מילה ממוצא שפתיו, קודש היתה לאלפי אברכים אשר באו ממרחקים להתאבק בעפר רגליהם של הנשמות הגדולות, ועמודי התווך של יושבי בעלז. דעתו היתה מכרעת בענינים העומדים ברומו של עולם. והוא עצמו היה עניו וצנוע, נגיד בישראל היה אך הסתפק במועט, צח ונקי לבושו ללא רבב בבגדו כי כך דרכם של תלמידי חכמים, פוזמקיו הבריקו מלובן ונעליו מצוחצחים, וחוכו כברו: נשמה זכה וטהורה נעים הליכות, ואוהב את הבריות, דיבורו בנחת, ואזניו קשובות תמיד לזולת.

פעם בא ר' שיעה באמצע החורף לבעלז, מתוך כוונה להשהות שם כמה שבועות. בסעודת מלוה מלכה ניגש אליו אחד מחסידי בעלז הותיקים, וסיפר לו כי בבית גורמים לו עגמת נפש, ולא נותנים לו מנוחה כי הבת עומדת להכנס בקרוב לחופה, והפרוטת כלתה מן הכיס, וביקש כי ר' שיעה יברך אותו שיצליח להשיא את בתו בלי עגמת נפש. שמע ר' שיעה את דאגת ידידו ושאל: למתי קבעת את יום החופה? הצביע ידידו על תאריך החופה, אמר לו ר' שיעה: סע הביתה ותכין הכל לחופה, והשי"ת בוודאי יעזור לך. עוד באותו הלילה יצא ר' שיעה לכמה ערים, לאסוף כסף להכנסת כלה, ומסר לידידו סכום כסף שהספיק להוצאות החתונה. חסידים סיפרו: כי כל ההוצאות בזמן הנסיעה, היו על חשבונו הפרטי, ולא השתמש באף פרוטה אשר אסף לשם מצוה, לצרכיו הפרטיים.

חן מיוחד היה נסוך על פני ר' שיעה בהתקרב השבת; מיד אחרי תפילת שחרית של יום שישי רץ ר' שיעה לטבילה, לבש בגדי שבת והכין את עצמו לקבלת פני שבת מלכתא. ומספרים: פעם ביום שישי בא מרן רבי י.ד. זצ"ל לטבילה; בכניסה למקוה ניתקל בר' שיעה שיצא את המקוה אחרי הטבילה, ר' שיעה שקיים את מאמר חז"ל: "יהו מורא רבך כמורא שמים", נבהל וזז במהירות הצידה, בכדי לתת מעבר למרן זצ"ל, הסתכל רבי י.ד. על ר' שיעה ואמר: שיעה הוא מן המזריזין ומקדימים, להתלבש בנשמה יתירה הרבה לפני כניסת השבת, אין הדבר קל כל כך, אבל הוא הגיע למדרגה שבצהרי יום שישי יכול להרגיש את קדושת השבת.

זה, וממש יורדים אחד לחיי חברו מרוב שנאת אחים. ענה לו רבי ש. זצ"ל: כאשר תגיע הביתה תקרא לאספה של כל בני העיר, ותגיד להם בשמי שאני מצווה עליהם לעשות סעודת מלוה מלכה בצוותא בכל מוצאי שבת, כי זוהי סגולה לאחדות, ואני מבטיח להם שתשרור ביניהם שלום ואחוה. החסיד עשה כאשר צוה עליו הרבי ש. זצ"ל, קרא לאספה של בני העיר ומסר להם מה שאמר מרן זצ"ל. בני העיר קבלו עליהם את דברי רבי ש. זצ"ל ומאז קיים בעיירה האחדות והשלום. ור' סעיה גמר: "במקום בו שיש אחדות בין עם ישראל - שם שוכנת השכינה, ולכן מצוה עלינו להאריך בסעודת מלוה מלכה". ור' סעיה המשיך: "גם הבעש"ט הורה לנו בתורתו, כי אחדות ישראל היא סגולה לרפואות וישועות וכי אחדות ישראל היא בבחינת גוף ונשמה, ולנשמה אותם האברים כמו לגוף, וכמו שאנו מתפללים לבריות הגוף, כך עלינו להתפלל על בריות הנשמה ברמ"ח איבריה ושס"ה גידיה. וכל זאת אפשר להשיג ע"י סעודת מלוה מלכה.

חסידים מספרים: בשבת בו נפטר הרבי ר' י.ד. זצ"ל הגיע ר' סעיה במפתיע לבעלז, כל ערב שבת עמד בתפילה למען החלמתו של רבו. מזמן כבר נגמרה תפילת שבת, בחדר האוכל של היוספים חלקו אחרוני המנות, "החברה" התכוננה לברכת המזון, ואעפ"י "ששבת הוא מלזעוק" כל אחד הרגיש כאב הדוקר עמוק בליבו, וכי כל רגע עלול להתפרץ זעקות אימים אשר תפרוץ את כל הסכרים, ותססוף בים של דמעות את כל בית ישראל אשר נפשם היתה קטורה בנפשו של הרבי, הנאבק בכוחותיו האחרונים עם האראלים. הם רואים את היתמות האיומה אשר הסתלקותו של הצדיק הדור תביא להם. החדר הגדול, אשר בו היה הרבי עורך השולחנות בשבת ובחגים, היה מלא מפה אל פה, ובדריכות ציפו לכל ידיעה המגיעה מחדרו של הרבי. בפניה עמד ר' סעיה; עוד לפני שקיעת החמה תפס את מקומו בחדר הגדול, ובמשך כל הזמן ועד לשעות המאוחרות של הלילה לא נע ולא זע, כפסל של שיש הצמוד לכנו כך נצמד ר' סעיה למקומו, אנשים נכנסו ויצאו, והוא לא מש ממקומו, רק שפתיו לוחשות תפילה חרישית זכה וטהורה. בשעות הקטנות של הלילה נפתחה הדלת מחדרו של הרבי, ור' יענקלי מראווה התחמק בלאט בין האנשים, הוא מצא את ר' סעיה ואחרי שהחליפו ביניהם מספר מילים, יצא ר' סעיה ונעלם באפלולית הלילה. בחדר האוכל של "החברה" קידש ר' סעיה על לחם משנה נטל ידיו וברך ברכת "המוצא" סבל את לחמו במלח ויצא בזה מצות סעודת שבת. אחרי זה נכנס לבית המדרש התישב ע"י השלחן ופתח את ספר הראשון שבא לידו במקרה היה זה ספר "השל"ה" למחרת כאשר שהמשם התחיל לסדר את הספרים בארונות מצא את ספר השל"ה רטוב עד לכריכה.

במוצאי שבת נודע בעולם דבר פטירתו של רבי י.ד. זצ"ל. מרחבי העולם נהרו לבעלז גאונים, וחסידים, רבנים וסתם בעלי בתים. כל הדרכים המובילות לבעלז הומים היו מהולכי רגל ועגלות השורכות דרכן בשלג, העגלונים מדרבנים בסוסים, העיקר להגיע בזמן להלוויה. בתוך המוני עם ישראל צועד ר' סעיה עיניו חקועות בארון הקודש, בו נושאים את ליבם של בית ישראל. גברו האראלים והעולם נחיתם, אין מהרהרים אחרי מעשיו של הקב"ה, וכך מצדיק ר' סעיה את הדין. כאשר נסחם הגולל, עזב ר' סעיה את בית העלמין ישב ישיבת אבל של סעה החייב תלמיד לכבוד רבו, כאשר השמש נסה לשקוע ודמדומי הערב חדרו לחדרו של ר' סעיה קם וניגס לחלונו, ובמבט הראשון נחלקה עינו בחלון חדרו של רבו שהיה ריק מאנשים ורק נרות

שיע ראווער קראו לו, בלי תוארים, כי בעלזא לא מדניקה תוארי כבוד
 לחסידות. לא התואר קובע בבעלזא כי אם האישיות, ושיע מראווה הי' איש דגול,
 משכמו ולמעלה גבוה מכל אדם, אם דברי חכמים נשמעים בנחת, הרי ר' שיע ראווער
 שייך לסוג זה של חכמים. מעולם לא חשמיע קולו, תמיד דיבר מתוך שלווה הנפש, הוא
 הי' אומר: אלה המדברים גבוה סימן שחם בעלי גאווה, ואין מדה מגונה יותר מאשר
 גאווה, מעדיף אנכי עם הארץ עניו, מאשר תלמיד חכם בעל גאווה. ואמנם סיגל לעצמו ר'
 שיע את המידה של ענוה בלב ונפש ולא רק בלבו הי' עניו, כי אם גם חצוניותו כולה
 אומרת ענוה, גופו חצנום ופניו הספניים שיוו לו צורה של אדם בעל מדרגה, עיניו
 היוקדות והחודרות צדו ממקום למקום כאילו מחפשות את הנעלם, את העולם הערסילאי
 את השביל לעולם האצילות. בשיחה של כ"ק מרן מהר"א זצ"ל עם חסידיו, הוא אמר: אבי
 זצ"ל הי' מלאך אלקים, היו לו חסידים שכל אחד מהם ראוי להיות "רבי" של חסידים.
 ר' שיע הי' אחד מבני היכל אשר הי' לב סוחר, הוא הי' ראוי להיות מנהיג של עדה,
 הוא הי' מקפיד להשתתף בסעודת מצוה של חתונה, הוא הי' אומר: יהודי צריך לאכול
 כדי לקיים את חלבוש הגטמי למען הנשמה, אכילה לצורך אכילה מהווה מידה מכווערת
 מאוד ומגשמת את הנשמה, האכילה צריכה להיות לשם שמים. הוא הי' מזכיר את פירושו
 של הגר"א ז"ל, על מאמר חז"ל בסוף מסכת סופרים: האדם הגדול בענקים זה אברהם
 אבינו שאכילתו ושתייתו הי' כנגד שבעים וארבע אנשים, וקשה מה הגדלות שאוכלים
 כשבעים וארבע אנשים? ופירש הגר"א כי חכוונה היא לפסוק שבתורה (שמות כד, ט-יא)
 ויעל משה ואהרן ונדב ואביהו ושבעים מזקני ישראל ויחזו את אהאלקים ויאכלו
 וישתו, וכמו שבעים וארבע אנשים אלה אשר בשעת אכילתם ושתייתם חזו מראות אלקים,
 והאכילה לא היתה לצורך אכילה אלא קודם למראות אלקים כך היתה אכילתו ושתייתו של
 אברהם אבינו רק לשם שמים וכאשר האכילה מתמזגת במראות אלקים והעלאת גיצוצין
 קדישין שפיר, ואם לאו לשם מה צריך יהודי למלאות כריסו? והוא קיים מדה זו הלכה
 למעשה.

ר' שיע פרנס את משפחתו ע"י בית מרוח שהוא החזיק בראווה, את העסק מסר
 להנהלת משפחתו, והוא הקדיש את זמנו לתורה ולחסידות, ספרו על ר' שיע כי מעולם
 לא סעם סעם של מטקה דק בחברתם של חסידים או בשמחת מצוה, וכאשר שאלו אותו את
 הסיבה לנוהג זה ענה: לשחות סתם לשם שכרות גם לוט ידע, אבל כאשר חסידים יושבים
 וסוטים לחיים ומאחלים זה לזה ישועות ונחמות הרי זה סגולה ליראת שמים, ומספרים
 בסם חבש"ט שאמר: ראשי תיבות של כוס חם: ויאמר סלחתי כדברייך, צרף לזה שני

כדברך, ולכן מנחג הי' נקוט בידיו בימים הנוראים לתרום תיקון בבעלזא, כדי
לשתות לחיים לשם כפרת עוונות.

אחת השליחיות המכובדות אשר ר' שיע נתכבד בהם בבעלזא, הי' שליחותו לקבץ
מעמדות אצל אנשי שלומינו, בכל ערי פולין ומחוצה לה, כל עיר אשר ר' שיע הגיע
לשם הוא נתקבל בסבר פנים יפות, אברכים חסותובו מסביבו, כדי להנעים לו את שהותו
בעירם. ומספרים כי מעולם לא העדיף את העשיר על העני, לכולם הי' לו אותו היחס,
וכאשר העירו לו כי פלוני אלמוני הוא עשיר, הי' עונה: אם יש כאלה אשר דרכו של
שיע לא מוצא חן בעיניהם, הי' אומר: שיע מוותר על כספם, יש לי רבי שאינו רוצה
לדעת צורת מסבע, כדי שלא יבדיל בין עני לעשיר, מה אני כי אלוו עליו.

אוסר מיוחד הי' לר' שיע לשבת בצוותא עם החברה הקדושה, ביניהם, הוא אמר:
אני מרגיש את עצמי כדג במים. ישנם אנשים אשר כדי להשיג מדריגה הם זקוקים לספרי
חסידים, לתפלה מתוך כוונה, אני דיח לי לחסתכל בדיוקנו של יואל מאססער או של
מיכלי זולקיבער, ואני מרגיש עליה במדריגות, ומתוך בדיחות חדעת הוא המשיך: אם
ישאלו אותי בעולם שכולו טוב: שיע במה עסקת בעולם ההוא? אענה להם: אהבתי את
חבבי שלי, אהבתי את החסידים, וחשתדלתי להיות במחיצתם, אהבתי את השבתות ואת
החגים בבעלזא, וגם בימי החול לא זלזלתי, ואם כל זה לא מספיק לכם תרונתי אותי
למה שתדוני, אבל אני על מעשי לא אחחר.

ר' שיע הי' ממעט בדיבורים, הוא סען כי בכלל אדם צריך למעט בדיבורים,
הבע"ס אמרף כשאני מדבק את מחשבתי בבורא ית"ש, אני מניח את הפה לדבר כל מה
שחוא רוצה, כי אני מקשר את הדברים בבורא ית"ש, שכל דבר יש לו שורש למעלה
בספירות, (דגל מחנה אפרים פרשת וירא), ור' שיע אמר: מי שזוכה ששכינה מדברת
מתוך גרונו, יכול להרשות לעצמו לדבר, אבל אנחנו סתם ילידי אשה, עלינו לשמור על
כל ניב שפתינו שלא ניכשל ח"ו בלשונינו.

ר' שיע חקפיד מאוד לשבת בצוותא בסעודת מלוח מלכה. צא וראה איך העולם
נוחג, אם מישהוא עוזב את העיריח שלו ונוסע לאמירקה, באים להיפרד ממנו, מלווים
אותו לרכבת, ובני המשפחה מיללים ובוכים כאילו כלו כל חקיצין, עאכו"כ שבת מלכתא
אשר חז"ל אמרו: מתנה טובה נתן חקב"ח לישראל ושבת שמה והיא עוזבת אותנו, בדיון
הוא שנלוות אותה, וכיוון שחפרידה קשה עלינו, נאחר לשבת בסעודת מלוח מלכה, כדי
לחראות לחקב"ח כי קשה עלינו חפרידה מחמתנה חיקרה שלו.

ר' שיע היה ידוע כגור לבריות, שיחתו עם בחורי חטיבת חייה כמקל נועם הוא חסידיו באהבה רבה לכל הבריות ובפרט לחובשי בית בעלזא. מעולם לא חסיף מוסר לשם מוסר, כל מילה שלו חיתה כצרי למכאוב, כל מבט שלו היה מלא נחומים, וחוא אמר; אם אנחנו לא נתנהג ברחמים כלפי הזולת, איך נתפלל שהקב"ה ירחם עלינו ויתנהג ברחמים כלפינו. ר' שיע היה מקרבם ומוקירם של יהודים פשוטים, בעלי מלאכה ועגלונים חוטבי עצים ושואני מים, הוא היה מעודדם ודיבר בם בדברי חיבה, כל בעיה קשה שנתקלו בה הם באו לר' שיע וחוא הדריכם בעצה טובה, בסבת שבאו הרבה אורחים וביניהם אנשים פשוטים, בסעודת ליל שבת חתיחס הבעש"ס בחתקרבנות גדולה לפשוטי העם הוא כבדם ביין מכוסו פירס לחם מלחמו אשר בירך עליו חמוציא, ועוד קירובים שונים שחפליאו את תלמידיו, וחם חתרו בליבם; מדוע חבעש"ס מקרבם? וחם אפילו לא יודעים להעריך את חקירובים חנשגבים חללו? עודם מהרהרים למעשי חבעש"ס פנה אליהם חבעש"ס ואמר; במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, ישנם דרכים בעבודת השי"ת עבודת חצדיקים ועבודת הבעלי תשובה, ועבודתם של אנשים פשוטים היא במדריגה אחת של בעלי תשובה, כאשר גמר חבעש"ס את דבריו, חרגישו חתלמידים כי חבעש"ס כיוון את דבריו לחתחורי מחשבתם.

וכך רקס ר' שיע מאמרים חסידיים על צדיקי חדור. פעם ר' שיע כיבד את חתחרייא במשקה, ושאלו אותו לסיבת חתיקון שהוא מכבד חיום את חתחבה, ענה; רבי ר' מאיר'ל מפרעמיסלאן היה להוט מאוד אחרי צדקה, וחילק את כל כספו לעניים, פעם בא אליו עני לבקש נדבה ובכיסו לא מצא אף פרוטה, מזג ר' מאיר'ל כוס יי"ש ונתן לעני לשחות, ואמר; צדקה נוסרייקן בלשון האוקריינים צ'אלוויק דאברי קופויע הורילקו היינו אדם טוב קונח יי"ש, וכוס יי"ש ששותים לחיים יוצאים בו מצוות צדקה.

חסידים מספרים; חצדיק מרן מהרי"ד אמר פעם למשה שינובער (חמתופף) לפתוח את חולת חורו ולראות מי עומד שם בפרוזדור, וכאשר אמרו לו כי ר' שיע ראווער רוצה למסור פתקא, אמר; חתפלאתי מי יכול לעמוד לפני דלתי בפחד כזה, אבל שיע מסוגל לעמוד באימה כזאת, מוכן הוא לחיות כעפרא דארעא כדי שחברי שלו ידרוך עליו ברגליו, לא כל רבי זוכה לחסידים כאלה, וכאשר מרן זצ"ל אמר לתת לו לחכנס, לא מצאו את ר' שיע, מרוב פחד מפני מרן ברח ולא מסר את חפתקא, כזה היה חאיש ר' שיע ראווער.

מנהג היה נהוג בבעלזא, כי בימי שמחות ובעיקר בחתונות חיו אנשי חתחבה חקדופח, חולכים להנעים זמירות לפני חתחוננים, ובעיקר לפני חאדמו"רים לבית בעלזא, ר' ישראל חיבניבער אמר דברי בחתנות וחוא היה מלווה ע"י חתחבה אשר כינוי אותם; חולצירנע כלי זמר (כלי זמר של עץ), וזה מפני שכל חכלים חיו של עץ חכינורות חווילות חצילות וכו' פרס לשני כלים חתוף ומצלתיים חם חיו ממש כלים, בחתונה חראשונה אחרי מלחמת חעולם חראשונה אצל בנו של הרבי באוסטילח עם בתו של מרן מחר"א זצ"ל איידלה חכינו את חכלים של עץ עם חתוף ומצלתיים, וכאשר חחליסו כי אלח ואלח יחיו כלי חזמר, לא קבעו שמות למי שייד כל כלי וכלי, נכנסו חכלי זמר לחדר חאוכל של חתחבה שם חיו מונחים חכלים על

חשולחן וכל אחד לקח לו כלי כאוות נפשו, הראשון נכנס ר' שיע עמד והסתכל שעח קלח על
הכלים, לקח את התוף ותלח אותו על צאוורו, יד ימינו חכניס לתוך חגורת התוף כך שחגורת
התוף יצרה אלכסון על גבו, לקח שתי המקלות של המתומף, והתחיל בלחן חסידי וע"י כך
ללוות את עצמו בתסיפות של התוף, כאשר העירו לו בשאלח למח התוף? ענה בשאלח וכי כנר
אנכיל וחוף מזה אמר תפקיד חשוב מאוד לתוף, הוא מכריז ומזחיר טאנסיס יעשו חכל כרצון
המלכות, ומנהג אצלי כאשר חמושל בעיר רוצח לחזחיר את נתיניו לקיים איזה צו או לחזחיר
שלא לעבור על תקנות אשר העיר חסילח על האוכלוסיח שולח את המתומף וחוא מודיע בראש
בחוצות על העונסיס שצפויים ע"י עבירות על החוק ובכך התוף הוא לא סתם כלי המשמיע בום
בום, הוא תובע מאתנו מזחיר אותנו וצריך לחתיחס אליו בתשומת לב, וכאשר שמעו את תופפות
התוף

ונפגעו ניסח ר' שיע לחחזיר למוטב בעדנת נפש ובשיכנוע לבבית פאי אפשר היה לעמוד נגדו
בסירוב מוחלט, וכאשר בנו של ר' ישראל חיבניבער חגיע לבעלז ולבש מעיל במקום בקישה עם
חכיסים למסח ניגס ר' שיע וביקס ממנו סיוותר לפחות על חפתח חקצר בתפירת חגב כי יש
חשש של ארבע כנסות, ולאחרים אמר; כאשר מורצח שריפה מצילים מח שניתן לחציל.

ר' מוטלי שמש

באשמורת השלישית של הלילה בלילות הקיץ והחורף כאשר רגליך דרכה במקרה על סף בית המדרש, נתקלו עיניך ביהודי גוף דל בשר זקן מדודל זוג פיאות ישרות עיניים טרוטות וקולו צרור וצורמני, אבל זריז ומהיר, עושה עבודתו במסירות מסיק את התנור מכין נרות בנברשות מנקה את השולחנות וכל זאת מבלי להסיח לרגע קט את דעתו מן העבודה וכאשר התחשק לך בכל זאת לדובב אותו היה חשובתו חר וחלק; "הזמן קצר והמלאכה מרובה" ומבלי תשומת לב לכל הנעשה מסביבו המשיך בזריזות את עבודתו, וכאשר האיר השחר, וראשוני האברכים הופיעו ומכל הפינות נשמע קולם המתנגן של חובשי בית המדרש קיפל הוא את כלי עבודתו בשקית יוטה ונעלם מבלי להרגיש בו בודדומי הבוקר, כך נהג ר' מוטלי שמש מדי בוקר בבוקר בכל ימות השנה.

בצעדים זריזים בא הביתה ושם טיפל במסירות עם משפחתו מסיק להם את התנור במידה ועצים או פחמים היו בהישג ידו, וחזר לבית המדרש להמשיך בעבודתו כאשר התאספו בבית המדרש החסידים ואורחים אשר מרחוק ומקרוב באו, ואלה התלכדו במעגלים מעגליים, ושוחחו על דברים העומדים ברומם של עולם החסידי, שם ר' מוטלה אזנו כאפרכסת כדי לתפוס איזו אימרה או חידוש בפרשת השבוע, או התורה אשר נאמרה בסעודת שבת מפיו קדשו, והיה כגון אחר האברכים אשר מרחוק בא ולא הכיר את ר' מוטלי וראה אותו במלאכת השמשות התייחס בלעג על יהודי פשוט כזה הנדחף בין ארזי הלבנון הרגיש בזה ר' מוטלי ביקש סליחה אצל האברך והציע לו בכל לשון של בקשה שיתבודד איתו בפנינה, כי ברצונו לספר לו דבר שיעזור לו ליראת שמים, קבל האברך מתוך ביסוס מה את הצעתו של ר' מוטלי שמש, ושניהם התבודדו בפנינה בבית המדרש, והוא סיפר לו; כאשר יצא לאור הנועם אלימלך נתקל בספר רב ליטאי אחד שהיה מתנגד גדול לתורת החסידות קרא בספר וחזר וקרא בו מבלי להשיג כמובן את כוונות הנועם אלימלך, לימים פגש הרב את הרבי שניאור זלמן מלאדי אשר למרות שהיה רבי של חסידים בכל זאת הוקיר אותו הליטאי בשל גאונותו בתורה, שאל הרב הליטאי את ר' שניאור זלמן; מיהו אלימלך זה שחיבר את הספר נועם אלימלך אשר אני מחזיק אותו מתחת לספסלי? ענה לו רבי שניאור זלמן; "אגיד לך מיהו אלימלך זה, אם חשים גם אותו מתחת לספסל, הוא לא יתרעם ולא יקפיד ולא ישא עליך שום סינה בלב, כזהו אלימלך" לימים נודמן הרב הליטאי לליזנסק נזכר הוא ברבי אלימלך ומה שרבי שניאור זלמן גמר עליו את חהלה, החליט להכנס אליו ולתהות על קנקנו של רבי זה אשר מידה כזו של עניות טבוע באופיו, רק דרכה רגלו על סף חדרו של הרבי אלימלך, קם הוא ממקומו ואמר; הרב מליטא בא לתהות על קנקני למה כב' מטריח את עצמו ע"כ יהודי פשוט אנכי וגם אחי זוסיא הוא כזה, אבל אספר לך מה שקרא עם זוסיא אחי תראה שאין לזלזל

התלמיד אני נעזר ועסקי פורחים, על אחת כמה וכמה אם אסע להרבי בכבודו ובעצמו, יהרי יצמח לי מזה טובה כפולה ומכופלת, וכך עשה נסע להרבי ר' דוב בער ממזריסש, הגיש פתקא עם סכום כסף מכובד, ובשמחה נסע הבייתה מתוך תקוה כי הפעם יכפיל את רווחיו, ברם לא כך התנהלו הענינים מיום ליום ירדו עסקיו הפסד רדף הפסד, וביום בהיר אחד מצא את עצמו כעני מרוד, בלב שבור חזר הכפרי ונסע לרבי ר' זוסיא, כדי לתנות את מר לבו לפניו ובין יתר הדברים שאל; הלמאי כל זמן שנסע לרבי ר' זוסיא הכל התנהל בסדר, ומאז שנסע לרבי ר' דב בער הכל השתנה והגיע ממש לחרפת רעב, ענה לו רבי ר' זוסיא הקב"ה עושה כמעשיך ובדיןך כמוך גם הוא נוהג, כל זמן שבאת אלי לאדם פשוט כזוסיא הקב"ה גם לא דקדק ונעתר לאדם פשוט כמוך אבל מהרגע שהתחלת לחפש לך מיוחסים גם הקב"ה מחפש לו מיוחסים, אין בי קפידה על כבודו,

אין בי קפידה על כבודו שהתיחס אלי בזילזול, רוצה אני שאברך שהתחיל להסתובב בבעלזא ידע להתנהג כמו יתר האברכים מכאן, ואין חלילה לראות חלילה חסרון בזולת קודם שבדקת את עצמך יותר מזה נאמר בתולדות; "חסרון של הזולת תלה בעצמך, ומעלותיך תלה בזולת", וגם הבעש"ט זי"ע אמר; "כאשר אדם רואה חסרון בזולתו יעיין בעצמו ויתקן חסרונו".

זכות גדולה היא להסתובב בבעלזא אבל בזה לא סגי, להיות חסיד בבעלזא צריך לשאוף להיות אדם שלם והיתר זיל למד מהם, כאן הצביע ר' מוטלי על האברכים אשר מלאו את חלל בית המדרש, בצעדים זריזים חמק האברך ממנו שעה רבה עמד האברך וחשב בלבו כזהו המשמש של בית המדרש אשר בדרך כלל מקובלים כקטלי קניא, והנה עומד לפניך יהודי בעל דעות עמוקות אשר כל אמרה הם רשפי אש, שלא בא לידי קפידה על פגיעה בכבודו, כי אם רוצה להדריך אותך בדרך הישרה אז מי הם גדולי הנשמות, אשר אברכים אלה מתאבקים בעפר רגליהם.

ואברכים אלה אשר בעלזא נחברכה בהם מסכת מפוארת היא, אשר היוו לכבוד ולתפארת לכל השושלת הבלזאית, וכך ללא כל פרסומת ללא צלצול פעמונים בענוות חן ובכיבוש הגאווה, הסתובבו בין כתלי בית המדרש של בעלזא גאונים לומדי תורה ממסיק התנור ועד מורה ההוראה ממוריק הנברשות ועד ראש המחיבתא, דשו יומם וליל בתורה וחסידות בהסתר ובהצנע לכת באישון ליל, ובדומדומי בוקר, לא ימוש מפיהם תורה וחפילה, הם היוו סמל של טוהר המידות ואהבת הזולת, ידידי נפש עד להקרבה עצמית והכל ללא ברק של זוהר, ללא קול ענות גבורה, די היה להם בקריצת עין שאחר יבין מה לוחץ ללבו של חברו.

סיני! כך קראו לו, ללא כל תוספות של כבוד, והוא היה סוד כמוס לכולם, אף אחד לא ידע מאין הוא בא, מה הם מניעיו אשר הביאו אותו לידי כך שיצטרף לחסידי בעלז, וכך הוא נשאר סמיר ונעלם בעולמו הסגור והמבודד.

אברכים הסתודדו כי נצר הוא למשפחה מתבוללת שרחוקה היא מיהדות כרחוק מזרח ממערב, ויש אשר ספרו כי הוא ערק מצבא האוסטרי-הונגריה והסתתר בצילא של בעלז, וכך הוא קשר את גורלו עם בעלז ונשאר שם לצמיתות, אבל כל ההשערות האלו לא פתרו את התעלומה, והוא נשאר כחידה סתומה בעיני כל מכיריו, ידוע היה כי לא היה למדן ולא רכש כל ידיעה בלימודי הק', ובכל זאת היה מחשובי האנשים המסתובבים בחצירו של הרבי, כל שליחות מסובכת הוטל על שכמו של סיני, הוא הופיע בשמה של בעלז לפני שרים ורוזנים, ובכל מקום נתקבל בסבר פנים יפות, עיניו הפיקו שלות נפש ורגיעה פנימית הוא ניחן בקול שקט ורגוע וחוס של חן היה נסוך על פניו, אמרו עליו כי את סודו האישי גילה רק לכ"ק מהרי"ד זצ"ל ואז נהפך לבן בית בחצירו של הרבי, בחיתו הוראה מפורשת לקרב את מר סיני מכל הבחינות, וכך התחיל להיות איש סודו של הרבי והשגריר הבלתי מוכתר של הרבי מבעלז, הוא התאבק בעפר רגליהם של חסידי בעלז ומסירות נפש נענה לכל קריאה של היושבים, אשר הסילו עליו שליחויות שונות בכדי להאדיר את שמה של בעלז ברחבי תבל, ואמנם היה הוא אישיות מרתקת ומושכת, בעל שיחה עריבה ונעימה, וכל אלה שבאו במגע אתו הביעו התפעלות על חכמתו העמוקה.

וראה פלא למרות החינוך החילוני תפילתו היתה בדחילו ורחימו, שעות לפני התפילה היה פורש לקרן זוית התעטף בטליתו מעל לראשו וכך נשאר עומד זמן ארוך, מתייחד מתוך כונה עם קונו, הוא נהג להאריך בתפילה עד אחרי הצהריים, וחסידיס העידו עליו כאשר הוא הסיר מעליו את הטלית ותפילין הוא היה כולו שטוף בזיעה, אפילו בתקופת החורף בימי קרה וצינה, ר' סיני היה אחד ממוקיריו ואוהדיו של ר' ישראל היבניבער וכאשר בנו בא פעם לבעלז לימי חג של שמיני עצרת ושמחת תורה, אחרי שהוא עזב את בעלז בכדי לעלות לארץ ישראל, הפציר בו אביו כי לפני שיעלה ארצה יבוא לחוג שמיני עצרת ושמחת תורה כדי להפרד מהרבי ומהחברה, ובזמן ההקפות כאשר הוא עמד בין כל המקורבים כדי לראות בריקודו של הרבי אחרי כל הקפה כמנהג הנהוג בבעלז, ניגש אליו מר סיני חיבק אותו ואמר: "פייבלי פייבלי!!! מכיוון שהחלסטא לעזוב אותנו, הננו מאחל לך שאש ההקפות יכנס בך וילווה אותך לאן שתפנה, ער שתחזו בחשובה שלימה ואביך עוד יזכה ממך הרבה נחת". וכאשר למחרת בא בנו של ר' ישראל לתחנת הרכבת בדרכו הביתה פגש טוב במר סיני (אשר יצא את בעלז בשליחות מטעם מרן זצ"ל), בקש ממנו שיכנס אתו לקרון אחד כי עליו לשוחח אתו ענין מסיום.

בתחנה, הדוחק היה גדול, יהודים אשר בילו את חג הסוכות בבעלז מיהרו הביתה היו גם כאלו אשר ישבו בבעלז עוד מהתחלת חודש אלול, ואחרים אשר חגגו בבעלז את כל הימים הנוו מערב ר"ה עד אחרי סוכות, כולם הוזניחו את עניניהם הגשמיים כדי לבלות במחיצתו של ההבי או הימים של חשבון הנפש, ימים של חשובה ותפילה וסהרת המידות, הרכבת עדיין לא הגיעה, ולפני

עמדו מעגלים של חסידים אשר מסרו אחד לשני את הרשימים ואת החויות אשר עברו בזמן שהיתם בבעלז... היו גם כאלו אשר עברו על התורות אשר שמעו מפיו הקדוש, על המוספים של ר"ה ויו"כ, על השחרית של ר' יעקב בעריש והמנחה של ר' יענקלי סיקולר, ויש כאלו אשר התהלים אשר ר' ישראל היבניבער היה אומר בכל ימי חודש אלול היה להם חויה מיוחדת, מר סיני היה היחידי שעמד בצד שקוע בשרעפיו ולא שם לבו למה שמתרחש בתחנת הרכבת, והדביק כל הזמן את עיניו בבנו של ר' ישראל כאילו רצה במבסו לקשור אותו אליו, מרחוק נשמע קול שקשוק בגלגלי הרכבת, ואז התפזרו המעגלים וכל אחד מתכוונן לתפוס מקום נוח לנסיעה.

מר סיני ובנו של ר' ישראל נכנסו לקרון אחד ואחרי מאמץ מצאו להם פינה שקטה כדי שיוכלו להמשיך עם הדו שיח אשר התחילו בו בהגיעם להתחנה.

רגעים שרר שקט, בפניו של מר סיני היה מוכר כי הוא עומד לפני שקלא וסריא קשה מאד, מצחו התקמט, וזיעה בצבצה על פניו. בעבור כמה דקות שם את ידו על שכמו של בנו של ר' ישראל ואמר: "שמע פיילי! מה שאני עומד לספר לך עכשיו סוד כמוס לפני כולם אשר מכירים אותי באן, רק יחידי סגולה יודעים על כך, ומכיון שאתה הולך לעזוב את בעלז ויודע אתה כמה אתה מבאיב לאביך בצעד זה, לכן החלטתי לספר לך חלק מקורות חיי".

הננו שייך למשפחת מתבוללת, מעולם לא היו לי כל קשר עם החסידים, לא הכרתי ולא ידעתי שקיים צדיק הדור, אשר עיניו פקוחות לכל מה שמתרחש בעולם, למדתי בבתי ספר של נכרים, בגיל שנים עשרה נכנסתי ללמוד בפנימיה צבאית וגמרתי והצטיינתי את למודי והוכתרתי בדרגה צבאית, המסכתי לשרת בצבא האוסטרי-האונגריה עד פרוץ מלחמת העולם, בזמן המלחמה העבירו אותי בחפקידים פקודיים ממקום למקום, ברצוני רק לציין כי בכל הזמן של למודי וגם בתוך הקרבות היה לי הרגשה כי אני לא שייך לכל המהומה הזאת כי אני נקלעתי לתוך המערבולת הזאת נגד רצוני. לא ידעתי במה לתרץ את ההרגשה הזאת מאין נובע האי שקט אשר אני חי בו, אולם השתדלתי לשכוח ולעבור על זה לסדר היום. באחד הימים נודע לי מפי הסמלים כי בגדוד שלי משרתים יהודים והיות ובעוד כמה ימים חלים החגים שלהם, הם הגישו בקשה לשחררם לימים אלה, ואלו שיטארו לאפשר להם להתפלל במגין. ברגע הראשון רציתי לסרב לכל הבקשה, הקרבות היו בעיצומם והיותה הוראה לא לתת חופשית, אבל פתאום הרגשתי דחף פנימית החובע ממנו להפגש עם מגישי הבקשה, נתתי הוראה כי אלו אשר הגישו בקשה לחופשה יתיצבו במטה הגדוד מיד, בעבור דקות מספר נכנסו אלי כמה יהודים, בפניהם היה מוכר איזו פחד טמיר ואחד מהם בעל הדרת פנים אשר זוג עינים שחורות הפיקו שלות נפשו ובסחון עצום, התחיל להרצות לפני נאום על הימים הנוראים על יום הדין שכל יהודי חייב לצום, והימים אלו הם ימי מבחן אשר כל חנבראים עוברים לפני כסא הכבוד כבני מרום, וחייב כל אדם לפשפש במעשיו ולחזור בחשובה שלימה כרי שהקב"ה יזכינו בשנה טובה ולחיים טובים, לכן בקשתם שטוחה לפני לאפשרם לערות את התפילות בצוותא ולתת לצאת לחופש לאלח טאפשר לשחררם, כאשר היהודי גמר להרצות, שאלתי אותו: "ואתה האם רצונך בחופש או להטאר כאן עם יתר היהודים?" "לא לא!" הוא ענה: "סלח את אלו אשר משפחות להם וילדים, ערירי אנכי אטאר כאן עם כל החיילים". דבריו עשו

לי רושם עז והתחלתי לעשות כל אשר לאל ידי כדי לשחרר מה יותר חיילים יהודים.

באותו היום הגיעו למטה ידיעות כי המפקדה העליונה החליטה לצאת להתקפה נגד בחזית ו אני שרתתי, היה כבר בשעות המוקדמות של הלילה, והרגשתי עיפות שהציקה לי מאוד, נכנסתי כן. לאוהל המיטה ושכבתי על דרגש ומיד נרדמתי, והני חלמתי כי מעירים אותי משנתי ואומרים י כי מהמפקדה העליונה הגיע איש צבא בדרגה גבוהה והוא יעמוד בראש הצבא אשר יצא להתקפה, אותו רגע נשמע קול תרועת חצוצרה וראיתי איש בעל הדרת פנים אשר לבושו לגמרי לא נוכר י, והוא נותן הוראה לצאת מיד להתקפה, באותו רגע העירו אותי ומסרו לי כי עלינו מיד להתכונן להתקפה.

בשוך הקרבות עם נצחון גדול לצדינו החלטתי לצאת לחופש ביחד עם יתר החיילים היהודים אשר הגישו את בקשתם לחופשה.

היה זה בימים האחרונים של חודש אלול והלילות היו קרים מאד, הכפור חדר לעצמות, עזבתי את אוהל המטה לצאת קצת לטייל, בחוץ שררה אפלה גמורה, רק הכוכבים נוצצו בשמים ושקט מעיק שרר בכל היקום, פתאום ראיתי שביב של אור, וקול ערב בוקע מתוך אחד האוהלים בצעדים איטיים נגשתי לפתח האוהל, ונדהמתי לראות את היהודי שהרצה לפני עומד עטוף בסליה ובידו ספר, ולמרות הופעתי לא ניתק אף לרגע את עיניו מהספר, ואני עמדתי צמוד למקומי עד אשר גמר את תפילתו, ואז נודע לי כי מספר ימים לפני ר"ה קמים יהודים לפנות בוקר לאמירת סליחות.

באותו רגע הרגשתי רגש של אהבה ליהודי זה ובכדי להנות אותו במשהו ספרתי לו כי החלטתי לתת לחלק גדול מהחיילים היהודים חופשה לחגים, וגם אני, אמרתי לו אצא לחופש לחגים. באותו הרגע הרים עלי היהודי זוג עינים שחורות ומבטו חדר עמוק לנשמתי והוא אמר: "כבודו החליט לצאת לחופש? לאן הוא יסע לבלות את החגים?" והמשיך כאילו מדבר לעצמו, במונקץ יט יהודי קוראים לו הרבי מבעלז, דעתי כי כל יהודי היוצא לחופשה צריך לנסוע רק אליו, יצאתי את האוהל והלכתי לתוך האופל של הלילה הרגשתי ערבוביה במחשבותי והחלטתי לנסוע למונקץ.

העיירה מונקץ שוכבת על הגבולין צ'כיח והונגריה, בה קיימת קהילה יהודית עתיקה, ובה החליט הרבי מבעלז להשתקע בימי המלחמה, ולמרות שהורכים היו משובשות נהרו אלפי יהודים מכל קצות העולם להיות ביחד עם הרבי בימים הנוראים, בין אלו אשר פלסו להם דרך למונקץ היה גם מר סיני, דברי היהודי בחזית חדרו עמוק ללבו ולו נתנו מנוחה, הוא הרגיש כי משהו עומד להתחולל כי איזו כח נעלם מושך אותו לאותו היהודי אשר קוראים "הרבי מבעלז".

יומיים לפני ר"ה יצאתי מגליציה אשר שם חוצבתי מסעם המפקדה בעליונה של הצבא האוסטרי,

כדי להספיק להגיע לפני ר"ה למונקע, הדוחק בחרבנת אשר יצאה מלבוב לפראג היה ללא נשוא, ממש סכנות נפשות, אבל לא חסכתי שום מאמץ בכדי להגיע למונקע ולראות במו עיני את הרבי מבעלז אשר היהודי בקו החזית המליץ לפני לבלות אצלו החגים, כמובן שבדעתי החלטתי רק לראות את הרבי ולנסוע הלאה, רצייתי כשאחזור לחזית למסור ד"ש חי מן הרבי אשר היהודי דבר ממנו בהתלהבות ובהוקרה טאין למעלה ממנה, הייתי בטוח כי ד"ש כזה יהא לו פצוי על כל הסבל אשר המלחמה גרמה לו.

איננו זוכר כעת באיזו יום חל ערב ר"ה, זוכר אני כי הגעתי לפנות בוקר למונקע, למרות הקור שחזר לעצמות, נתקלתי בילדים ונערים אברכים וזקנים מכורבלים במעילים דקים רצים לבית המדרש של הרבי לשטח את תפילותיהם לפני קונם בסליחות של "זכור ברית", בצעדים מזורזי הלכתי אחריהם ופתאום מצאתי את עצמי בתוך בית המדרש של הרבי מבעלז.

אודה ולא בוש כי מה שראיתי במבט הראשון חיה זר לי לחלוטין, השמש הדליק נרות בנברשות אשר השתלשלו מן התקרה, אפלילות שרר בבית המדרש, על הקורות הופיעו צללות של אנשים אשר חתאספו לאמירת סליחות.

פתאום הושלך הס בביהמו"ר, האנשים אשר עמדו בצפיפות רבה נתפלגו ומעבר רחב נמשך. מהדלת עד לכותל המזרחי, התאמצתי בכל כוחותי להגיע למעבר כדי לראות את הרבי פנים אל פנים, אלפי עינים פנו את מבטם לצד הדלת אשר כל רגע הרבי צריך להופיע, הספקתי לשמוע את קולו של ר' ישראל מהיבניב "תנו לעבוד! תנו לעבוד!" והתעלפתי, כאשר התעוררתי בביתו של הרבי עמד ע"י אברך צעיר ובחיוך אמר: "הרבי ביקש בכ' ינוח ויחכה פה עד, שהוא יחזור מסליחות, ובנתיים יסעד לבו בספל קפה". הודתי לו בנימוס ושאלתי: "מתי הרבי יחזור ואם היהודי בעל הדרת הפנים הוא הרבי מבעלז?" תשובות האברך היו מאופקות וכאשר רצייתי לספר כי הרבי מבעלז היה זה שהופיע בחלומי וניהל את ההתקפה בה הצלחנו למגר את כוחות האויב השתיק אותי האברך באדיבות רבה והודיע לי כי הרבי בקש לא לדבר על שום דבר טרם שהוא ידבר אתו.

בקוצר רוח חכיתי לבואו של הרבי והוצאות של השיחה קל מאוד לנחש. העובדה שאני נוסע אתך יחד ברכבת זו בשליחות של מרן הקדוש, יכול לשמש לקח בשבילך כמה גדולה השגיאה שחנך עומד לעשות.

הרכבת הגיעה לאוהנוב הפרידה בין השנים חיה לבבית ועד היום עוד מצלצלים המלים של מר סיני באוזניו: הלואי ואש ההקפות יכנס ללבך ולא יחן לך מנוחה עד שתחזור בחשובה שלימח!

כזה היה האיש סיני, אדם אשר ליבן את ליבו באישה של בעלז, יהא זכרו ברוך.

מכיון שר' פייבוש היה ידידו של ר' משה אייזיק מהובניב ידוע היה בין אנשי העיריה ששמו של אחד קשור בשמו של השני והיה להתחיל, כי ר' פייבוש התארח במקום פלוני ידעו כי הכוונה גם לר' משה אייזיק ואהבה בין שניהם התרקמה במשך שנים והידידות ביניהם הלכה וגברה, למרות שלא היה התאמה באפיים, ר' פייבוש קפדין היה בבחינת יקוב האור את הדין לעומתו היה ר' משה אייזיק נוח לבריות וקשה לכעוס, דבריו השמיע בנעימות וחיוך סלחני נסוך תמיד על פניו שניהם עשו דרכם ביחד עד אשר מעשה שסן כטרונו אצל ר' פייבוש על ר' משה אייזיק כי התבטא שלא בפניו והוטל ספק בצדקתו של ר' פייבוש ומעשה שהיה כך היה:

ר' אברהם מל"ה אביו של ר' פייבוש שימוש את הקהילה בהובניב כשו"ב וכבעל תפילה בימים הנוראים בימי החג, וכיון שר' פייבוש בעל מוס היה ואצבו אחת מידו הימנית מדולדלת היתה, לכן ידוע היה כי לא יוכל לתפוס את מקומו של אביו כשו"ב, ולכן אביו חכסיר אותו נאמן לבית ישראל, ואכן בכל מוצאי שבת ובימים אשר שחטו בהמות למען בית ישראל היה ר' פייבוש יורד לבית המסבחים משגיח היטב על עיקור הגידים, והשאר חלקי הבהמות האסורים באכילה.

100
100
100

100

בחורף בשנת תרפ"ו הופיע בבעלזא עלם רזה גוף בעל זקנקן שחרחר מדובלל, זוג עיניים שחורות בוערות ומרצדות, מעיל מהוהה ושחוק אשר עטף בקושי את גופו הצנום, כאשר רגלו דרך על מפתן בית המדרש נשאר עומד כמופתע, וידו על משקוף המזוזה עיניו החודרות חרו לאורכה ורחבה של בית המדרש, ובצעדים איטיים התקרב לאחד מבני הישיבה ושאל בקול נמוך מתי הרבי בא לתפילת שחרית? לא ידוע השיב העלם, הרבי שליט"א אינו מרגיש בטוב ולכן אין לדעת אם הרבי יבוא להתפלל בבית המדרש או שישאר להתפלל בציבור בחדרו, ואם בחדרו האם אפשר להצטרף למנין של הרבי? שאל, חלוי בהרבה גורמים ינסה ואני מקוה שיצליח, דרך אגב האם מותר לי לשאול מאין העלם? ולאן פניו מועדות? ולמה רצונו דוקא להתפלל במנין של הרבי? גם כאן מתפללים יהודים יראים וטלימים אשר מקדישים את דמם וחלבם לקדש את שם שמים ברבים, וכל אחד מהם ראוי בפני עצמו להיות מנהיג של עדה, הם גאונים ובקיאים ואשרי האדם אשר יכול להימצא במחיצתם ולהאבק באפר רגליהם, אענה לך על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון על השאלה הראשונה והשנייה ענה כבר עקביא בן מהללאל, ולמה דוקא ברצוני להתפלל במנין של הרבי? סוד כמוס לי להרבי ואני מקווה כי אחרי שאדבר אתו יקל הדבר עלי ועל שולחי אחרי כן אוכל לגלות את סודו ברבים.

כאשר העלם גמר את שיחתו יצא את בית המדרש ושם פעמיו לחצירו של מרן רבי י.ד. כדי להצטרף למנין בחדרו.

החבילה אשר העלם החזיק מתחת לבית שחיו הכילה זוג תפילין, קפוטה של שבת, ושני חולצות נקיות, באיטיות התיר את החבילה הוציא את התפילין סידר בחזרה את החבילה שם אותה בפינה ללא שמירה בחדר הגדול של החצר בו עורך הרבי את השולחנות בחגים ובשבתות נכנס בפרוודור המוביל לחדרו של מרן, נשען על הקיר מול פני הדלת ריכז מבטו אל הדלת וכך נשאר עומד דומם מבלי להוציא הגה מפיו, אנשים יצאו ונכנסו גבאים ושמשנים עסקו במלאכתם הקדושה והעלם לא נע ולא זע, עיניו השחורות היורקות רשפי אש מרצדים ללא הרף על דלת חדרו של מרן כאילו מרכז הוא את מוחו לנקודה אשר מעבר לדלת בה הוא משקיע את כל ההתענינות.

לפתע נפתחה הדלת גבר עבדקן בעל עצמות גרמיות אשר גופו מילא כמעט את כל חלל הדלת, ולאחל אשר התאספו לפני הדלת הוא הודיע כי בעוד "כמחצית השעה יתחיל מרן תפילת שחרית", היכול גם אני להצטרף לתפילת שחרית בחדרו? שאל העלם, על כך יש מי שיחליט! ענה ונעלם מבעד לדלת.

מחוגי השעון התקרבו לשעה זו לפנה"צ מחצית השעה כמעט והגיעה לקיצה, והנה נפתחה הדלת והעלם נדחק פנימה עם יתר הנוכחים אשר אפשר לספרם כשני מנינים, כולם מעוטפים בסליחות ומעוסרים בתפילין מוכנים לתפילת שחרית כאשר מרן רק יצביע על כך.

בדלת אשר בצד מערב של החדר הופיע מרן הישר מבטו למקום בו עמד העלם וסימן לו באצבע שיגש אליו, רעד עבר בגופו הוא ראה לפניו דמות עילאית מלא הוד והדר בקו

דמותו נסוך חוט של חן קדמון והילה של זוהר אופף את ראשו ומעורר בלבו הדרת מלכות בית ישראל, ברגליים כושלות ניגש ראשו כפוף כלפי מטה ובעיניים סגורות כאילו זוהר הקדושה הקורנת מפני מרן מסנוורת מסנוורת אותם, וכך נשאר עומד לפני מרן, כאשר הזיעה מבצצת על מצחו וכולו רעדה ופחד, נוהגים אנחנו בבעלזא להתפלל לא מתוך חולשת הלב וכך גם פסקו חכמי ישראל, ויהודי הנמצא בצום ונחלש תפילתו אינה שלימה, לכן אנו מתירים לכל אלה אשר מרגישים חולשה לטעום איזו מזונות לפני התפילה, משה פנה מרן אל היהודי העבדן שקראו לו משה שיניבער לך עם האברך לחדרה של הרבנית ותגיד שיכבדו אותו בכוס קפה ומזונות, ואחרי זה תביא אותו הנה לתפילת שחרית.

בלי כל התנגדות מבלי להוציא הגה מפיו שרך העלם רגליו אחרי ר' משה נכנס לחדרה של הרבנית שם קבל כוס קפה ודברי מאפה, בלהיטות כאילו מקיים הוא צו עליון שתה את הקפה ואכל דברי המאפה, קד קידה כלפי הרבנית ויחד עם ר' משה יצא את חדרה ונכנס לחדר בו עמדו להתחיל תפילת שחרית.

במשך כל זמן התפילה עמד העלם וריחק עיניו למרן הרגישו בו כי במבטו הוא שופך את נפשו לפניו, כי כל הדאגה המעיקה עליו ואוכלת את לבו כעש הולכת ונימוגה האווירה של החדר נוסכת בגפשו בטחון ושמחה, העצבות אשר כרסם בלבו מיום שנודע לו את סודו אשר בא לשוח בו לפני מרן כאילו הולך ונימוג מאיליו מרגע אשר רגלו דרכה על מפתן ביתו של מרן הוא התחיל להרגיש הקלה, ופעם הראשונה מאז נודע לו סודו עלה חיוך קל על שפתיו, הוא רצה להבין את הסיבה של השינוי איך זה קרה כי אחרי שנים של התלבטות ונדודי שינה ספקות שכרסמו בלבו ופחד טמיר מפני העתיד, נעלמו בחדר הזה, כבמקל קסם בא שינוי מהותי בכל מהלך המחשבה שלו, וכך שקע בשרעפיו עד שיד עדינה נגעה בו והחזירה אותו לעולם המציאות.

התפילה נגמרה ובין התפילין של רש"י ור"ת, קרא מרן לר' אליעזר מברודי, שעמד עדיין בפינה מעוטף ומעוטר בטלית ותפילין ואמר לו; אתה תדאג שהעלם יתקבל אצל החברה גם מקום לינה חשכיר עבודו, תגיד לר' מיכלה מזולקוזה כי בקשתי שישתף אותו בשיעוריו, ולעלם פנה ושאל "איך קוראים לך?" אליעזר מלוצק, כך קוראים אותי ע"ש העיר בו נפטרו הורי, אולם גולתי בלודמיר ומשם באתי לכאן כי שלח אותי ר' דוד מורי ורבי, "על זה נדבר בבוא הזמן" ענה מרן, ועתה לך עם האברך הזה הצביע מרן על ר' אליעזר מברודי, הוא ידאג לכל צרכיך.

למחרת מצא העלם אליעזר את מקומו בין שורות החלמידים של ר' מיכלה מזולקוזה, כבר בימים הראשונים ניכר היה כי דפי החלמוד אינם זרים לעלם וכי מתמצא הוא הן בגמרא והן

עברו ימים אשר הצטרפו לשבועות ולחדשים והעלם מלוצק לא העיז לדרוש שמרן אשר מצב בריאותו הלך והורע מיום ליום יקבל אותו לשיחה כפי שהובטח לו, בנתיים התאורח העלם בין יושבי בעלזא וכמעט שכח לשם מה הוא בא לשם לעיתים תכופות שקע בשרעפיו והצמיד את מבטו בנקודה בתקרת בית המדרש וכך ישב עד השעות המאוחרות של הלילה,

החורף עבר וימי האביב הגיעו ריח השחת ועצי הבוקציה בשמו את האוויר ורוחות קלילות שנשבו בערבים ריעננו את ריאותיהם של בחורי הישיבה אשר נשמו בהנאה לתוך ריאותיהם, הלילות התקצרו והשמש הקדימה לזרוח ביצות העיירה התייבשו לאט תחת קרני השמש המפוזים וכאילו לאט לאט קמה היקום לתחיה, ימי חג הפורים מתקרבים וגם חג הפסח עומדים מעבר לכותל, ואין רמז אפילו הזעיר ביותר שמרן חושב לקבל את העלם מלוצק, כלבו הספק התחיל לכרסם; אולי איננו ראוי לכך שמרן יקבל אותי? עודנו נפשו ומחשבתו נמצאים בשקלא וטריא הופיע ר' משה איסר בבית המדרש והודיע לאליעזר מלוצק, שמרן מבקש שתיכף אחרי התפילה יכנס אליו, כעבור שעה יצא העלם את חדרו של מרן ושם את פעמיו לאכסניו, ארו את מטלטליו ויצא את העיר לכיוון בלחי ידוע, כעבור שנים הופיע שוב מדי פעם בפעם לחגים או לסתם שבת היה מתבודד בפניה ובמוצאי שבת או חג נעלם ואיש לא ידע עקבותיו, בשנת תרפ"ח בשבת פרשת חיי שרה שנה אחרי פטירת מרן רבי י.ד. זצ"ל ואו נתגלתה במקרה תעלומת הדבר.

באותו היום אשר אליעזר נקרא למרן לשיחה המובסחת היה בה נוכח גם ר' מיכלי מזולקווא, והטעם של מרן שהזמין גם את ר' מיכלה לאותה שיחה היתה פשוטה, מכיון שאין לעלם שום משפחה ור' מיכלה היה מלמדו ותלמידים הרי הם כבנים הרי ר' מיכלה הוא בבחינם אב, אחרי הפטירה של מרן זצ"ל מצא ר' מיכלה רמז כאילו עליו לגלות את סודו הכמוס של העלם אבל לפני שהוא עשה זאת נכנס ליורשו ר' אהר' לה ושאל שאלת חכם האם מותר לו לגלות את הסיפור כפי ששמע אותו מפי העלם, מרן ר' אהר' לה אשר בזמן האחרון לפני פטירתו הכנים אותו אביו בסוד הענינים, התיר לר' מיכלה לספר כדישהעולם ידע מה גודלו של א"א זצ"ל אשר היה ממש מלאך אלוקים, באותו היום אשר אליעזר התייצב לפני מרן זצ"ל כדי לשוח לפניו את דאגת לבו היה יום של סתיו השמיים היו מעוננים ומזמן לזמן נקרעו העננים וביניהם פיזו קרני השמש.

והנה סיפור המעשה כפי שנמסר מפי העלם מלוצק, נולדתי בכפר ע"י לוצק עיירה באוקראינה הרוסית אבי שהיה מוכסן באחד הכפרים ע"י העיירה הקפיד לחנך את ילדיו לפי המסורת ולשם כך היה מביא לכפר מלמדים אשר למדו אתנו תנ"ך וגמרא, הוא דאג יחידי לכלכל את משפחת המלמדים מתוך הרחבה, כדי שייסכמו להמשיך לשבת אתנו בכפר, וכך נמשכו זיי השלוה עד למלחמת האזרחים ברוסיה ועליית הבולשביקים לשלטון, הלבנים אשר הרוב מהם היו שונאי ישראל וכל יהודי היה בעיניהם "בולשביק" התנפלו ביום שבת לפנות בוקר

על ביחיינו הוציאו את אבא ואמא ויתר הילדים וגם אותי, שאני הייתי אז בן שלוש, לפני רחבת הכנסיה ודרשו שנגלה את מקום מחבוא של הקומוניסטים, לא עזרו שום בקשות שאין להם מושג על מקום מחבוא כזה וכי אנו מעמידים לרשותם את כל הבית ואם ימצאו מישהוא, הרי אבא לוקח על עצמו כל עונש אשר יטילו עלינו, אבל הם בשלהם והיות וחשבת אבי לא סיפק אותם הם ירו בהורי וביתר משפחתי וגם במלמד שגר אתנו, על פי נס נשארתי בחיים כומר הכפר הרגיש בי שאני מפרפר בין החיים ובין המוות הכניס אותי אליו הביתה כדי להציל נפש למען הנצרות והוא ריפא אותי, וכך נשארתי אצלו כרועה עדר ושואב מים וחוטב עצים מבלי לדעת שאני חוטר מגזע יהודי, והנני שריד ממשפחה יהודית מסורה לתורת ישראל.

אחרי שאנשים טובים הביאו את משפחתי לקבר ישראל ועשו אתם את החסד האחרון עברה השמועה מפה לפה כי הכומר של הכפר חטף אחד מילדי שלמה המוכסן ומחנך אותו בביתו כערל לכל דבר, אבל הימים ימי סכנה וחירוף נפש לכל יהודי אוקראינה, פחדו לשוחח על כך וכך הלך ונשכח נפש מישראל בתוך מ"ט שערי הסומאה בבית הכפר של הכומר הפרבוסלבי.

כאשר המלחמה נגמרה בנצחון הבולשביקים התפזרה הקהילה הקטנה לכל עבר, וכך נשכחתי גם אנכי עברו שנים גדלתי והייתי לנער, המשכתי בין יתר ילדי הכפר לטפל בעדר של הכומר וגם כשוליה בכנסיה הכפרית בימי אידיהם, היחידה שנשארה משום מה לגור באותו הזמן בלוצק הייתה אשת המלמד, היא הייתה אשה בעלת מזג טוב פקחית ונבונה, ולמרות כל התלאות שעברה בשנים האחרונות לא שכחה לרגע כי ילד יהודי בן המוכסן אשר פרנס את משפחתה בכבוד נחטף בימי שלטון החושך והאימה והוא עדיין שבוי בציפורני הדת הפרבוסלובית, ביום גנוסיה כאשר כל הכפר התכונן לבוא לתפילה לכנסיה הופיעה לפני ביתה של הכומר אשה אשר קמטי פניה העידו על כל התלאות אשר עברו עליה וכל ראותה אומר רחמנות, וכאשר יצאתי על פתח בית הכומר, נגשה אלי ואמרה: "נער יהודי אתה והכומר ואשתו אין הם הוריק, הצל את נפשיך" עוד לא הספקתי לעכל את מה שאמרה לי והיא נעלמה בין שורות הבתים של הכפר, בתחילה צחקתי על דבריה איוזו מטורפת חשבתי בליבי פתאום מופיעה על סף בית הכומר ומעיזה דוקא ביום כזה לחשוך בנצרותי ועוד מייעצת לי להציל את נפשי, ברם מה שהתחלתי לחשוב יותר על האשה הזאת הספק התחיל לכרסם יותר בליבי, הנה בן כומר אנכי ומצבו הכלכלי בהחלט מניח את הדעת, ולמה הוא מסכים שבנו יהא רועה עדרים במקום שיסע ללמוד בבית ספר כמו רוב ילדי האכרים? אמנם אני נהניתי מאד שאני מבלה את רוב ימי בין כרי הדשא ויערות אורנים, אבל מבחינתו הוא למה הוא מוותר על לימודיו למה שהוא לא ידאג שבנו יהיה ראוי לרשת את כסא הכמורה בכפרו? וכך עבר עלי היום מבלי למצוא תשובה ברורה להופעתה של היהודיה, והספיקות אשר לא נתנו לי מנוח, בסעודת הערב כאשר בני המשפחה התיישבו ע"י השולחן לסעודת החג נעדרתי מהבית, וראה פלא! אין הכומר מוצא לנחוח לשאול לאן נעלמו עקבותי? גומרים את סעודת החג שלא בנוכחותי ואין פוצה פה לשאול למה נעדרתי מהבית בזמן סעודת החג? עודנו מתלבט בשאלה והנה מרגיש אני נגיעה קלה בכתיפי, רעד וצמרמורת עבר בכל גופי, הרגשתי נגיעה של רוך ועונה נגיעה אימהית, אשר מעולם לא הרגשתי הרגשה כזו הסתובבתי פתאום, ולפני עמרה שוב היהודיה, באור הירח

ראיתי את קמטי פניה ומבט עיניה הלוטפות אותי באהבה, וספרה לי על הורי וכל מה שאינה להם, היא לקחה ידי בידיה לבסוף אמרה; "נער עודנו אתה, אני מסכנת את עצמי כדי לקיים את מצוות בעלי אשר מופיע אלי כל לילה בחלום, ללכת ולהציל נפש יהודי השייך להורים יהודיים אשר חיות פרוצות שמו קץ לחייהם רק בגלל יהדותם, וגט בעלי אשר היה מלמד תינוקות בביתכם מצא את מותו ביום מר ונמהר אשר שונאי עמינו התנפלו עליהם והרגום על לא עוול בכפם, רק אתה נשארת לפליטה כי הם חשבו אותך למת, וכומר הכפר במקום למסור אותך לידי יהודים אסף אותך לביתו, ועשה ממך משרתו ומנצל אותך כחוטב עצים וטואב מים שלו שלא על מנת לקבל פרס, הנך שייך לאומה גדולה הנך נצח למלכות בית דוד הנך בן לאומה אשר נתן לעולם את תורת ישראל ונביאי הצדק קום נער וברח מכאן ! תמצא יהודים טובים אשר ידאגו לך, ויכניסו אותך בצל כנפי היהדות, בטח באלוקים נערי והוא יהיה בעוזריך, וכאשר תבוא בין יהודים תפנה אליהם תספר להם את הכל ומפיהם תקח עצה איך להתנהג והם יהיו בעוזריך", במילים אלו נפרדה ממני, הרגשתי נשיקה לוחטת על מצחי ואגלי דמעות אשר התבלגלו מעל פניה ונפלו כאשדי מים על לחיי.

בלילה ההוא לא עצמתי עין שנתי נודה ממני דבריה של היהודיה אשר נחתו כמהלומות על לוח ליבי לא נתנו לי מנוח, נשמתי רחפה בכף הקלע מבלי למצוא מרגוע, לרגעים החלטתי לשכוח את הכל ולא להתחיל ללכת בדרך חדשה אשר לכאורה זדה לי, ובמיוחד שאין לי כל כך וודאות שדברי היהודיה נכונים לגביי אולי רק טעות בידיה? ואולי דעתה אינה שפוייה עליה לפיה חולמת באספמיה, אבל דוקא אחרי רגעים של ספקות חזר עלי הרצון ביתר עוז ורחף פנימי הנובע מחביון נשמתי משך אותי אל היהודיה, היא הופיעה לפני כדמות אפסכיאליה נפלאה מצחה החרוש קמטים עורר בי מין זיקה לעם שבע חלואות אשר כל עמי העולף עושים בס כרצונם בשם השליחות הקדושה, הנה ילד יהודי אנכי שארית הפליטה של משפחה יהודית אשר כל עוונם הוא היותם "יהודים" ובא כומר חוסף אותי מעבירי על דתי ואין מוחה בידו, נפש יהודי הוא הפקר לגבם ומותר לעשות במ כרצונם, והנה נגד כל כוחות השטנה, נגד מגמת ההכחרה אשר שמו להם הגויים למטרה קדושה בשם המשולש הקדוש, קמה היהודיה אשר כחתה רגליה עד הנה ובלבביות של אם מסורה מזהירה ומודיעה שמה נפשה בכפה כדי להציל נפש יהודי מלרדת לבירא עמיקתא ובעדנה ודמעות שליש מתחננת ומבקשת להחזיר אותי לחיק היהדות, נפש מישראל יקר לה כל כך שהיא מוכנה להקריב את חייה כדי להחזיר נשמה חועה אחת לצור מחצבתה והנה קם לנגד עיני כל האומה ברוב הדרה ופארה, ואם לעם ישראל אמהות כאלה כמו האשה הזו אשריני ששייך אנכי לאומה כזו.

באותו ערב החלטתי לעזוב את בית הכומר אבל סרם לכתי עלי להיודע הכל על עברי, פניתי לכן לאשתו של הכומר אשר במשך שנים התימרה להיות אמי, נכנסתי למטבח שם עסקה בהכנת ארוחת הערב, במטבח שררה אפלולית ודמדומי הערב חדרו מבעד לחלונות עשושית קטנה הפיצה אור מעומעם בין כתלי המטבח וריח של כרוב חמוץ ושומן מטוגן חדר לאפי, כל האוירה הזו כבדה עלי מאד והרגשתי מין קבס אשר כל זה עורר בי והיתה לי הרגשה שאין ביכלתי הרבה זמן לעמוד בחוך אוירה כזו, פניתי לכן ישירות ושאלתי; "האם זה נכון כי

איני בנך? האם את אמי אשר הולדתני?".

חרוד המבטלים נפלה מידה היא החזירה כסיד רעדה עבר בכל גופה, היא תפסני בשתי ידיה והתחילה להערים עלי שטף של דיבורים, בוודאי סאשינקה בוודאי אמך אנכי! ומי זה אשר הכניס ספק בלבך? אם בנך אנכי למה את מפליאה אותי מיתר ילדי הכפר למה דנתם אותי דוקא להיות רועה העדר לחטוב עצים ולעשות כל מלאכה בזוויה בזמן שיתר הנערים שולחים לבית הספר, מלבישים אותם ברוב פאר מאכילים אותם במעדנים ורק אני חייב להיות עבד נרצע בבית, מה אחם מסתירים ממני? האם נכון מה ששמעתי כי נער יהודי אנכי ואתם חספתם אותי ומחנכים אותי בדת לא שלי? זעקת אימים פרצה מפיה בקולי קולות התפרצה ללשכת הכומר ודווחה לו כל מה ששמעה כרגע מפי הנער.

הכומר קם ממקומו נכנס למטבח ובתנועה אשר הטילה עלי אימה צווני להכנס למשרדו, הוא הושיב אותי על כסא מולו וזו בפעם הראשונה מאז אשר זכרונני מגיע אשר ישבתי אתו פנים אל פנים, הוא שקע בכורסא מרופדת אשר הגיע אליו בירושה מהסבא שלו שהוא גם שימש ככומר באותו הכפר, הדממה נמשכה דקות ספורות פניו המעוותים הביעו כעס עצור אשר עלול כל רגע להתפרץ כמים זדוניים ולשטוף את הכל העומד בדרכו, כעבור כמה דקות הפיר את השתיקה ושאל; מי סיפר לך את הסיפור שאתה שייך כאילו לאומה המקוללת אומה המנוודה ונדחת על ידי אלוקים ואדם?.

נשארתי לשבת כמאובן רציתי לענות לו על האומה המנוודה והנדחה, אך לא מצאתי מילים בפני ישבתי והסתכלתי בפניו ומעיני זלגו הדמעות ובאותה הרגע ראיתי את פניו המעוותים המלאים שנאה ולעג לעם היהודי, עברו דקות ואני נשארתי לשבת בלי תשובה סבלנותו פקעה ובקול שהטיל עלי אימים צרח וצעק יהודון מלוכלך זרע השטן כאשר אני מצווה עליך להגיד מי שסיפר לך כל זה, אתה תספר, ואפילו שנשמח תצא ממלקות אשר אני אלקה אותך אתה תאמר לי את האמת, הוא הוריד את חגורתו הרחבה ובאבזם הברזל התחיל להנחית מהלגמות על גופי.

בסצף קצף ובשנאה איומה השחער עלי הלם בי ללא אבחנה דמי ניגר מכל גופי כל מהלומה חתכה את בשרי וכמה שהכאבים גברו נחושה היתה החלטתי ביתר עוז לעמוד נגדו לא להכנע לו ולא למסור את מקור ידיעותיו, חושי התערפלו נפלתי באין אונים, וכאשר התעוררתי מצאתי את עצמי שוכב על מטכבי ידי ורגלי כפותים נסיתי להשתחרר מן החבלים אבל כאבי הגב והידיים פשוט לא נענו לרצוני וכך עבר עלי כל הלילה של ענויי נפש וכאבי גוף.

בשעה מאוחרת כאשר עמדה כבר ברום השמים הופיעה אשת הכומר ובידה פנכה עם מרק ופרוסת לחם, התירה את ידי והעמידה לפני את מנת האוכל, באותו רגע החלטתי לא לאכול את לחם החסד של מטיבי, ולא מבחינת כשרות עשיתי זאת כי עדיין לא ידעתי כי איסור של אוכל סריף חל על יהודי רציתי בזה להביע מחאה נגד הכומר החלא שטנה וטנאה נגר ילד

יהודי אשר דורש את שחרורו מכבלי האונס שהיטיל עליו בכח המנהיג הרוחני בשם הנצרות הפרבוסלבית, וכך בסבל רב של רעב וכאיבים איומים עבר עלי היום הראשון שנודע לי כי אמנם שייך אני לאומה היהודית.

הלילה הגיעה ואני שוכב על משכבי הירח שטה בשמים הכחולים והכוכבים נוצצו ממעל, באותה הרגע התחלתי לחשוב על הורי ומשפחתי אשר נרצחו ע"י שליחי הנצרות בסיתוף פעולה עם מנהיגם הרוחני אשר אמש גילה את פרצופו האמיתית ומיינתי כי הכוכבים הם נשמותיהם של כל היהודים אשר נרצחו בידי מענייהם וגם נשמותיהם של הורי ואחי מביסים עלי ממעל מתוך הכוכבים והם נוצצים בהילה של זוהר והם קדושים וטהורים אין יודעים הם שנאה עזה כזו כמו הכומר וצאן מרעיתו, ליבותיהם מלאים אהבה עדנה ורוך כמו אותה היהודיה אשת המלמד אשר בנגיעת כפה העריפה עלי אהבה ורחמים, הם פריצי החיות אמנם זכו שהאדמה שייכת להם הם זורעים וקוצרים להם ארצות אשר השיגו בשפיכת דמים, אבל השמים, השמים הוכים והטהורים שייכים לנו, השמש והירח הכוכבים והעננים הלבנים השטים להם בשלוח ובשקט, הם שייכים לנו לעם היהודי שם הנשמות הקדושות הנוצצים בזוהר הרקיע הם האכות והאמהות האחים והאחיות שנרצחו ונהרגו בידי מרצחים שפילים, שפשעם היחיד הייתה שליכותם לאומה היהודית.

קמתי ממשכבי היתרתי את כבלי הרגליים ובאותו הרגע החלטתי לברוח, לא ידעתי לאן ולמי לפנות אבל הרגשתי תחושה ודחף פנימי לברוח לאן שרגלי ישאוני, בלאט פתחתי את פשפש חדרי ריח עצי אורן ושחת מלאו את ריאותי נשמתי עמוק את ריחם והתחלתי להתרחק מהכפר מקודם צעדתי בלאט, אבל ככל שהזמן עבר וגבר עלי הפחד שמא הכומר ירדוף אחרי הגברתי את צעדי התחלתי לרוץ לתוך היקום, שדות הכפר שהכרתי כ"כ טוב מאז שהייתי לרועה עדר של הכומר היו כבר אחרי שורת העצים של היער האין סופי היו קרובים אלי, וכל שאיפתי היתה להגיע מה שיותר מהר לתוך עובי היער ולהטמע בסבך האילנות כדי שלא אהיה מטרה לעיניהם הבולשות של אנשי הכפר ובעיקר פחדתי שהכומר לא ישלים עם בריחתי ויקים נגדי את כל הכפר כדי להחזיר אותי תחת צל הצלב, הגברתי את צעדי ורצתי יותר ויותר עמוק לתוך הזער עד שעייפות השתלטה על גופי והרגשתי שאין באפשרותי לעשות אף צעד יותר התישבתי בצל עץ עבות שמתי את ראשי בין ברכי ונרדמתי, כאשר התעוררתי רעדתי מדוב פחד לא ידעתי כמה שעות עברו עלי מתוך שינה אבל להמצא בתוך יער עבות יחיד כאשר מכל צד הנך קולט קולות שונים ומשונים ציוץ של צפרים קרקור של צפרועים שאגת אימים של חיות בר עוררו בי צמרמורת ועל הכל הציק לי הרעב הרגשתי סחרהורת וסינוור בעיניים כי הכפן השתלט עלי השתטחתי על פני הקרקע ובשפתי לחכתי את גבעולי החות ושאר גדולי היער, חושך כבד שרר ביער זיק של אור לא חדר מבעד לעצים וכך נשארתי בחשכת הליל גלמוד וערירי רעב וצמא בלי תקווה ובלי מטרה.

שוב נרדמתי והנה חלמתי כי מעבר השני של היער קיים ישוב של יהודים, ואשת מלמדי הגיעה לשם וספרה כל מה שאירע לי ולפי השתדלוותה הם מקבלים אותי בסבר פנים יפות

ומבסיחים לה לדאוג לכל צרכי ולהחזיר לי את צלם האלוקים אשר ניטל ממני בביתו של הכומר הפרבוסלבי וכך גומע אני את מרחבי היער, ופתאום אני שומע קול שירה הבא אלי ממרחקים וכל פעם קול השירה הולכת ומתקרבת קרני השמש מפוזרים בין האילנות הגעתי לקצה היער מרחוק רואה שורות של יהודים לבושים בגדים שחורים נוצצים וכובעי פרוה לראשם ובראש היהודים עומד הרב של העיירה בעל צורה אצילית זקן ארוך לבן מתגלש על לוח לבו מלא הדרות וכל כולו אומר כבוד בצעדים איטיים נגשתי אל היהודי בעל ההדרת פנים, ומחוך אהבה רבה העריף עלי דברי חן אשר היוו כצרי למכאובי כל מילה שיצא מפיו נסך בי כסתון לעתיד לבוא, כל נגיעה מכף ידו הייתה כתרופת פלא לסבלותי, והנה לקח גדי בידו ובמילים ספורות החזיר לי הכבוד העצמי "אל תדאג הוא אמר" עצם הצער והכאב אשר עברו עליך בימים אחרונים יחשב לך כתשובה שלימה לפני הקב"ה, עמדת בנסיון נגד כוחות אכזריים הצמאים לדם יהודים הרבה דורות ויכולת להם שערי תורת ישראל פתוחים לפניך לך והתאבק בם והגית בהם יומם ולילה והשי"ת יהיה בעוזריך.

התעוררתי כאשר קרני השמש פיזזו בין ענפי היער אורתי את כל כוחותי והמשכתי ללכת לתוך עובי היער החלום אשר חלמתי יצק בי כוחות חדשים כל פעם התכופפתי ותלשתי תוחי היער להחיות בם את נפשי כך נדדתי ימים ולילות ללא ספור ומקץ ימים וחדשים יצאתי פתאום לדרך המלך וראיתי עגלות עמוסות, העולות במעלה הכביש בואכה לעיירה אשר שמה לא ידעתי שרכתי את רגלי אחרי העגלות אשר כיסו את פני בשיכבת אבק אשר העלו הסוסים בפרסותיהם ובשעות הצהריים הגעתי לראשוני הבתים נגשתי לאחד הפתחים ודפקתי בה בלאט הדלת נפתחה ומולי עמד נער בגילי בזוג עיניים שחורות מדד אותי מכף רגל ועד ראש, ועל שאלתי "האם גרים כאן יהודים?" ענה לי בתנועת יד רחבה וביקש ממני להכנס עכרתי פרוזדור ארוך ואפלולי אשר הרבה פתחים בהם מכל פתח שמעתי קולות של ילדים אשר יחד במקלה נשמעים קולות ההולכים ומתנגנים ושופכים בך הרגשה נעימה בכל ישותך.

הילד הביא אותי לפני יהודי אשר מצחו הלבן היה מעוסר בכיפה שחורה וגופו היה מעוטף בטלית אשר ארבע ציציות חלו בארבע הכנפות, ראשו מוחו וכל גופו היה עסוק באיזו סוגיה, שנינו עמדנו וחיכינו עד שיגמור ואז הסביר לו הילד כי עוד מעט יתפנה אביו אלי ואין הוא רוצה לבטלו מתורה, זמן ממושך עמדנו שנינו כקפואים פתאום הרים את עיניו נשך בדף הספר וסגרו ופנה אלי ושאל מי אתה ומה רצונך? בשטף של דיבורים ספרתי בלי הפסק כל מה שעבר עלי ראיתי כל פעם איך צבע פניו משתנים גידיו התבלטו במצחו וזעזוע עבר בכל גופו, לא החסרתי מאומה וגם על החלום ספרתי לו פתאום קם ממקומו לחץ בחזקה בידו והוליך אותי לחדר סמוך ופנה לזוגתו קודם כל האכילו את הנער ותדאגו למקום לינה עבורו, אחרי זה נחליט מה יהא גורלו בדבריו ניכר היה כי הספק קינן בליבו עומד לפניו נער יהודי אשר אפילו שפת יידיש זרה לו בקושי קלט כמה מילים אינו יודע שום דבר על יהדות ומה עליו לעשות בזה? לצרף אותו לכיתת ילדים אשר הם רק מתחילים עכשיו הרי אין הטפה מובנת לך? ובכל זאת דחה את ההלחטה לזמן יותר מאוחר בינתיים שינוח ויאזור כוחות אחרי כן נדבר על עתידו.

האשה הובילה אותי למטבח היא הצביעה על דלי מים וספל אשר שמשו לנטילת ידיים וכאשר ראתה כי אין אני תופס מה עלי לעשות? הסבירה לו כי חובה מוסלת על כל יהודי ליסול ידיים לפני האוכל וכאשר נסלתי את ידי, היא קראה לפני בלבביות את ברכת המוציא ואני חזרתי מילה במילה מה שהיא אמרה, כאשר גמרתי לאכול היא שוב הסבירה לי כי חייב אני בברכת המזון ובסבלנות רבה קראה לפני באיטיות את ברכת המזון כאשר גמרנו היא הובילה אותי לחדר אפלולי והציעה מסה, הגישה לי מים ואלונטית לרחיצה, וציוותה עלי ללכת מיד לישון כי עייף אני מתלאות הדרך. אותה הלילה ישנתי שנת ישרים האוירה אשר אפפה אותי בחברת האנשים אשר הכרתי לפני שעות אחדות נסכה בה רגש של שלווה ובטחון, רק שמתי את ראשי על הכר הצחור נרדמתי והלילה עברה בשינה עמוקה ומתוקה, וכאשר פתחתי את עיני למחרת בבקר מצאתי על ידי כלי מלא מים וניגית ומגבת, כרגיל רחצתי את פני וחלק מגופי אולם באותו הרגע נפתחה הדלת ושוב הופיעה האשה אשר דאגה בלבביות לצרכי ואמרה המים משמשים לנטילת ידיים וכאשר יהודי פותח את עיניו חייב להודות להשי"ת שהחזיר לו את נשמתו ולהגיד "מודה אני" ושוב אמרה לפני ואני חזרתי אחריה מילה במילה.

דבר אחד בכל זאת הפליא אותי למה מטילה היהדות כל כך חובות על האשה, כאשר היה צריך להוציא אותי מיון המצולה נעשתה הדבר ע"י אשה, וכאן לחנך אותי ולהסביר לי את את חובת היהודי מרבע שהוא פותח את עיניו ועד עצימתם שוב נעטה ע"י האשה, וכאשר נכנסתי למטבח והאשה הגישה לי כוס קפה ועוגה ואמרה לי כי על כל מיני מזונות אני חייב בברכה "בורא מיני מזונות" אזרתי עוז ושאלתי למה אצל היהודים מטילים חובת החינוך על האשה, חיוך לבבי השתפך על פניה והיא אמרה; הגברים חייבים לפרנס את הבית ואין טעמם פנויה להתמסר לילדים קטנים ולחנך אותם ברוח התורה הקדושה לכן הטילו את חובת החינוך לקטלנים על האם, ודינך עדיין כדיון קטין, כאשר תחיל ללמוד אצל בעלי בישיבה אתה תצא מרשותי ותכנס לרשות בעלי אשר תלמידיו מפורזים בכל רחבי המדינה ומפורסמים כחלמירי חכמים וגדולי תורה, אשר בה יהנו יומם ולילה.

בטעות הצהריים נקראתי להופיע לפני ראש הישיבה וסרם שהתחיל להסביר מה שצפוי לי אחרי שאכנס לעול המצוות אשר תורת ישראל מטילה על כל יהודי לקיימם, ביקש שאספר לו כל מה שעבר עלי ועל אותו החלום שחלמתי בעובי היער, ואם אני יכול לתאר לפניו את צורת היהודי שקיבל אותי בחלום, ואחר שתארתי לפניו את צורתו נסאר לשבת דומם ושקוע במחשבות, פניו הביעו התפעלות בלתי רגילה ואחרי דקות פנה אלי ואמר; "בנוגע לחלום עור נשוב ונדבר", ואח"כ התחיל להרצות לפני את עקרי אמונת ישראל, ובלשונו צחה ושפה סוספת גיבב מאמרים הביא ראיות הזכיר ספרי מוסר וספרי חסידים, ישנתי בפה פעור בקושי קלסתי כמה מלים מכל מה שאמר אבל הרגשתי קרבת נפש הן לראש הישיבה והן למה שהוא אמר הוא קשרני קשר בל ינותק הן לעצמו והן לכל הדעות אשר זה עתה הרצה לפני למרות שהבנתי בכל מה ששמעתי היתה קלושה מאד אבל אחרי השיחה נכנסתי כחלמיד ישיבה מן המניין.

למחרת כאשר נכנסתי לכתה סובבוני הרכה מהתלמידים והתחילו לשאול אותי פרטים על

ב ע י ל ו ס ש ם

כל העבר שלי ומהם הבנתי כי טרם שקבעו לי את המקום בישיבה, ראש הישיבה בא לפני. התלמידים והסביר להם עד כמה שהם חייבים להסביר לי פנים ולקרב אותי שלא ארגיש בשום אפליה, וכי ילד יהודי לפניהם אשר שפתם עדיין זרה לי, וכל ימיו שבוי בין הגויים וכל עיקרי האמונה של העם היהודי הם לגביו בחזקת חידוש אבל מן השמים הצילו את נפשו וכל מה שאירע לו מאותו היום שעזב את הכומר, וברח דרך יער עבות כדי לבוא בין יהודים כפי שצוותה עליו אשת מלמדו הם ממש פלאי פלאים, ילד הנרדף ע"י השמאל וכת דיליה מעיו לבד לעמוד ולהלחם בהם, כדי שיחזור לכור מחצבתו, והנה בא הוא ליער עבות אין סופי ותועה שם ימים ולילות לאין ספור עוברים עליו שם וכל מזונותיו שם הם פירות היער וכל מיני עשבים והנה מבלי לדעת אפילו עבר מילין על גבי מילין שוך דגליו באבק דרכים ובביצות אין סופיות ביום אכלתהו חורף ובלילה קרח, הכפן צמק את מעיו אבל הוא אינו נכנע לשום קושי הוא עומד בכל הנסיונות אשר נתקל בהם ומטרה אחת לפניו לחזור לחיק היהדות להכנס בצל כנפיו של הוריו אשר נדצחו בדם קר על היותם יהודים וכך עברו עליו ימים ושבעות עד שהגיע עד הלום, ומן השמים הכניסו אותו אלי וכאשר מפי הילד את כל מה שעבר עליו ואת החלומות שחלם ידעתי כי מן השמים שלחו אותו אלי ואי"ה ביום שישי הבא אסע לבעלזא ואקח עצה מפי מרן הרבי מבעלזא מה לעשות ואיך להתנהג להבא בנתיים התייחסו אליו באהבה אל תגרמו שירגיש את עצמו כנחית דרגא, הסבירו לו פנים והתייחסו אליו בכל הסבלנות, כמו שצוינו על ידי תורתנו הקדושה.

ר' דוד מלודמיר יהודי תלמיד חכם היה וגם ידי אומן ידיו הוא ידע לחרוט בידיו מעצמות של בהמות חרוטים נפלאים, מגדלי שן ששמשו כקופסת בשמים להבדלה, ידיות ששמשו כאצבע מראה בזמן קריאת התורה, עטים לכתיבה וכל מיני מלאכת מחשבת, וכל פעם אשר בא לבעלזא היה מעניק מתנות למשפחת הרבי ממלאכת ידיו, ופרי עבודתו שמשו כקטוט אצל כל משפחת הרבי, אבל עני מרוד היה ר' דוד ופעם כאשר המים הגיעו עד נפש נכנס עם פתקא למרן והזכיר בה את מצבו שבני משפחתו הגיעו ממש לחרפת רעב, קרא מרן את הפתקא פעם פעמיים ופנה אליו ואמר: "אני לא מבין אותך, יש בלודמיר ילדים שרוצים לעסוק בתורה יש יהודים שרוצים שאתה תהיה מלמדם, ולמה שלא תזכה שתצוד שני צפרים בבח אחת הן שתריץ תורה לילדי ישראל, והן הפרנסה והברכה תשרור בביתך", נסע ר' דוד הביתה ובזמן בין תפילת מנחה ומעריב הכריז כי נצטווה ע"י מרן מבעלזא שליט"א לפתוח חדר לילדי לודמיר ומי שמעונין יכול לשלוח את ילדיו לקחת תורה מפיו.

עוד באותו ערב צבאו עשרות יהודים על דלת ביתו של ר' דוד וכאשר הודיע כי לא יוכל יותר לקבל תלמידים כי צר המקום להכיל את כולם נמנו וגמרו בעלי הבתים של לודמיר לשכור דירה מרווחת שתשמש כישיבת לודמיר לכל דיכפין, וכך הועידה ההשגחה את אליעזר שיגיע אחרי נדודים ללודמור ובית הראשון אשר נחקל בו הייתה הישיבה של ר' דוד,

ר' דוד גמנה על קומץ קטן של חסידי בעלזא אשר חיו בלודמיר ולמרות שרוב בעלי הבתים הביעו התנגדות לחסידות, אבל לר' דוד התייחסו בכבוד ובהוקרה רבה והיו מאושרים

אשר זכו שבניהם ונכדיהם יקחו תורה מפיו, ירוע היה כי בו בזמן אשר ר' דוד עוסק עם חלמיריו בתורה בגפ"ת, הרי הוא נוטע בליבם אהבה לחסידות, הוא גם לא מונע מתלמידיו פירושים חסידיים הן על תורה והן על גמרא, ולמרות שהיו אשר התנגדו לפירושים כאלו לא העיזו בגלוי כלפי ר' דוד כי ידעו הם כי רק תמימות ואהבת הזולת הם מנת חלקו של ר' דוד, ומסירות נפשו לכל חלמיד היתה ידועה בכל הסביבה וכאשר בא אחד התלמידים וסיפר לאביו כי שאל את ר' דוד בפרשת בראשית על מה מונה הכתוב את חם מבני נח בין שם ויפת למרות שידוע כי חם היה הקטן מכולם, ענה לו ר' דוד את חשובתו של ר' מנדל מקוצק: ללמדך שחם אעפ"י שמוקף הוא צדיקים נשאר חם, לא מצא הדבר חן בעיניו, הלך והתאונן אצל ר' דוד הלמאי הוא מכניס בלימודים פירושים חסידיים, החפלא ר' דוד ואמר לא ידעתי שכבודו מתנגד לך, אם כך הדבר הרשות לכבודו מהיום להוריד חלק ממשכורתו נמצא שכל הפירושים החסידיים אלמד שלא על מנת לקבל פרס, הלא אפשר לגמרי להימנע מכך טען אב הילד, האם פירושם של קדמונינו וגדולי התורה אינם מספיקים, וכי עלינו להוסיף עליהם גם פירושים חסידיים?, הרהר ר' דוד רגע קט וענה לדעתי כן, לפי דעתי פירוש של גדולי החסידים חשוב לנו מאד, אגיד רק לכבודו מה שאמר אחד מגדולי החסידים על הפסוק; ויחן שם ישראל נגד ההר ויחן מלשון חן שכל אחד ואחד מישראל מצא חן בעיני חבירו ובזכות זאת זכו לקבלת התורה, מניח אני שגם אז היו יהודים שהתנגדו לפירושו של משה, אבל בזמן קבלת התורה שכחו הכל ואחד מצא חן בעיני חבירו, ולא החלוננו על משה שהיה רבן של כל בני ישראל, ולכן זכו לקבלת התורה, מי שרוצה שבנו יהיה מתמיד בתורה גם פירוש חסידי צריך למצוא חן בעיניו, ור' אהרן מקרלין זצ"ל פירש את הפסוק; והייתם לי סגולה עצם הדבר שאתם תהיו לי זחי סגולה, חושבני שכל יהודי אשר חביבה עליו תורת ישראל חייב לקבל את פירושו של הקרלינאי שהיה מגדולי החסידים.

וכך נשארתי בביתו של ר' דוד והוא חניך וגידל אותי לתורה ולמעשים טובים, משימה לא קלה העמים על עצמו ר' דוד ילד שחונך אצל ערלים וכמעט לא ידע אפילו לשוחח עם התלמידים בשפתם, אשר זרה לו כל עניני היהדות, אבל הכמיהה הגדולה ליהדות הלוחשת בליבו היכריעה את הכף ונשארתי בישיבה של ר' דוד כדי שהוא יחנכיני ויגדליני ברוח התורה וברוח החסידות, ולא רק ר' דוד עסק במשימה זו כי רתם לכך את כל בני משפחתו ובעיקר את זוגתו אשר עשתה את רצון בעלה במסירות ובאהבה.

הימים הראשונים ואח"כ השבועות הראשונות כמעט הביאו את ר' דוד לידי אכזבה הוא התחיל להרהר הרהור שני על כל המבצע שנטל על עצמו האם כדי לבסל כל כך הרבה תורה למען ילד אשר מסופקני כי אי פעם ידע לפחות קריאת שמע כיהודי הפשוט ביותר, וכאשר ר' דוד ניסה לתנות את אכזבתו לפני זוגתו ניחמה היא את בעלה שלא יתחרט חלילה על מעשיו וכי מן השמים שלחו את הילד אליהם ועוד יראה פרי הילולים בעמלו הרב, ור' דוד למרות הספק שקינן בליבו ולמרות האכזבה שהתאכזב בימים הראשונים, הוא הרגיש מיום ליום שנפשו קשורה יותר בנפש הנער, וכאשר דאג פעם את הנער עומד בזמן התפילה ובוכה בדמעות שליש ושאלו הלמאי הוא בוכה כל כך? ענה; רואה אני כי כל נערי הישיבה מתפללים

מחוך מחיקות והשתפכות הנפש, דבר אשר הקב"ה מנע ממני עד עתה, ולכן הנני בזכה נמחטת
מדמעותי יתקבלו לפני הקב"ה כתפילתם, נדהם ר' דוד לחץ אותי לליבו ואמר; אם כאלו הם
דמעותיך כל עמלי לא תהיה לשוא.

ואכן התמסרתי ללימדו בחורה עשיתי לילות כימים ולא חסכתי כל מאמץ כדי להגיע
למעמד של כל נערי הישיבה, ואכן שקידתו הוכתרה בהצלחה, ומפה לאוזן התחילו לספר כי
אליעזר רכש ידיעות רחבות בגמרא ופוסקים וכי ידיעותי הפתיעו אפילו את ר' דוד, כאשר
גדלתי ונהייתי לעלם בין עלמי ישראל, וידיעותי הלכו והתרחבו כאשר מליבי נמחו
זכרונותי המועקה מימי שבתי בבית הכומר קרא אותי ר' דוד והתחיל לחקור אם יש בליבי
איזו דרך שאוכל להיזכר את שמי, אולם שום דבר לא הזכיר את שמי פרט לזה כי בבית
הכומר קראו לו סאשא, החליט ר' דוד לקרוא לי בשם אלעזר עד שיסע למרן הקדוש מבעלזא
והוא יחליט איך לקרוא לעלם, אבל לא רק השם הסריד את ר' דוד, גם החלום אשר חלם ביער
כאשר ברח מבית הכומר לא נתן לו מנוחה, לפי מה שמתואר היה בעיני ר' דוד אחרי השיחה
הראשונה איתי נתקבל אצל ר' דוד הרושם כי קלסתר פניו של יהודי בעל הדת הפנים מתאים
לצורתו של מרן, ולכן ניסה ר' דוד פעם ופעמיים לדווב אותי בענין החלום, כדי לקבל
ממני יתר פרטים על צורת היהודים אשר נראו בחלום וכיון שבליבו נתקבל החשש כי כל פעם
צורת היהודי שראיתי בחלום הולך וניטששם אצלי החליט ר' דוד לנסוע לשבת לבעלזא ולצרף
אותי בנסיעה זו.

הנסיעה לבעלזא היתה לר' דוד חויח קדושה עוד מבעוד יום קם ר' דוד ורץ למקוה
לטבול את גופו, התפלל תפילת שחרית וגם תפילת הדרך, כאשר בא הביתה טעם רק סעודה קלה
כדי לאכול סעודת שבת בתיאבון ארז את חפיציו הדלים ויצא איתי לתחנת הרכבת אשר משם
תצא הרכבת לבעלזא, באותו היום קבל ר' דוד צורה שונה משאר ימות השבוע, הנסיעה לבעלזא
מילא את ליבו בשמחה רבה, והוא חש התרוממות הרוח, כל אשר הרכבת התקרבה לבעלזא, וכאשר
הרכבת הגיע לתחנה יצא ר' דוד את קרון הרכבת מילא את ריאותיו באווירה של בעלזא וצעד
ברגל מבית הנתיבות עד לאכסנייתו, לא עזר הפצרותיהם של בעלי עגלות הוא צעד בזריזות
פסיעות גדולות כדי לקיים בבית ה' נהלך ברגש אותו הזמן חש ר' דוד כאילו הוא מקיים
בכל נפשו מצוות עליה לרגל.

בשעות לפני הצהריים היגענו לבית מדרשה של בעלזא, כבר מהרגע אשר רגלינו דרכו על
סף בית המדרש, השתנה משהו בפנים הלב, אברכים אשר כל ימות השבוע הוגים יומם ולילה
בתורה רצו בבהילות להתכונן לקראת שבת מלכתא ור' דוד אשר האווירה בבעלזא גרמה לו
השתפכות הנפש ורגש עילאי, הציעה שגם אנחנו נלך לטבול במקוה של בעלזא ולהכין את
עצמינו לקראת כבלת השבת עם מרן הקדוש, אחרי התפילה כאשר החלפנו את בגדי החול לבגדי

רגליהם, מילאו את בית המדרש ר' דוד אשר מוכר היה לכולם זכה לקבלת פנים לבניה. ואיחולים מעומק הלב, שיזכה להרכיב תורה בישראל לעוד הרבה שנים, ובעיקר זכה להחילה מפיו של ר' מיכלי מזולקווא אשר הרבה מתלמידיו ר' דוד עברו לבעלזא, והם נמנים עתה עם תלמידיו של ר' מיכלי, וכאשר ראה ר' מיכלי את העלם שאל את ר' דוד ברמיזה וזה מיהזן ענה "כלי מפואר סוד כמוס עוד נשוחח עליו בבוא הזמן".

בבית המדרש הושלך הס כל העיינים הופנו לדלת בית המדרש מעבר רחב כשורה נמשך מפתח בית המדרש עד למקומו של מרן, בין אלה אשר הצליחו לעמוד בשורה הראשונה של השדרה היו ר' דוד ואני, ר' דוד אשר חלומי ביחס ליהודי בעל הדרת הפנים לא נחנה לו מנוחה ריכז את מבטו בפני כדי להיות מוכן לכל הפתעה בזמן שאני אראה את מרן הקדוש בפעם הראשונה, בפתח הופיע מרן שנישא על כורסא בידי ארבע אברכים, בגלל מחלת הרגליים שפקדה אותו, ר' דוד אשר מבטו לא סר מפני ראה כי צבע פני משתנים פתאום וחיוורון נראה בלחיי לפך אותי בידו ומשך אותי אחורה, הדבקתי את מבטי בצורתו של מרן והתחננתי עוד מבט אחד ר' דוד, צורתו של מרן מוכרת לי ור' דוד משך אותי וביקש ממני לא לדבר שום דבר טרם שמרן ידבר איתי, התפילה נגמרה ושורה ארוכה של חסידים שבאו לשכות בבעלזא ניגשו לקבלת שלום מהרבי ואילו לו שבתא טבא כאשר הגיע תורו של ר' דוד קרא מרן אותו ואחרי שיחה קצרה קר ר' דוד קידה ואיחל למרן שבתא טבא ועד מוצאי שבת לא הוציא הגה מפיו, במוצאי שבת אחרי הכוילה כאשר החברה הקדושה התכוננו לשבת לסעודת מלווה מלכה, נכנסנו ר' דוד ואני לחדר האוכל של החברה שם הסתודד זמן מה עם ר' שעה ועם ר' שיע מראוזה ויצא לאפולולית הלילה בדרך חזרה ללודמיר.

מאותו היום חל שינוי ביחסים בין ר' דוד ואליעזר, עם ר' דוד התייחס אליו עד עתה באהבה אבהית הרי מעתה השתנה הכל ור' דוד התייחס לאליעזר כרחמנות דבה, כל יום שעבר בלי מאורע מיוחד גרם לר' דוד אושר בלי מצרים הוא הרבה לדבר עם התלמידים על סמא"ל והכת ויליה אשר מסיחים ילדי ישראל לעזוב ולזנוח את תורת ישראל והם עושים זאת מתוך קנאה וחריצות כלפי כל אדם מישראל אשר מוסר את נפשו למען התורה, כל זריחה נדמה לר' דוד חרדה בלב שלא תשלוט חלילה עין הרע בעלם הזה, אשר מרן הועיד אותו לגדולות, ואשר הס"מ חוטק לפרוש רשת לרגליו כדי להוציאו לתרבות רעה, ומכיוון שעדיין צעיר לימים הוא חייבים להשגיח בשבע עיינים שלא יבוא חלילה לידי חטא ועבירה, וכדי שלא יבוא במגע עם אנשים למיניהם אשר אינם אליבי דר' דוד בתכלית השלימות ותורת בעלזא אינם נר לרגלם, כי באותו מוצאי שבת הפקיד מרן את העלם אשר קרא שמו בישראל אלעזר כידי ר' דוד שיטגיה עליו בשבע עיינים כי התמדה כזו בחורה ומסירות נפשו לכל תג ותג למסורת ישראל, מעורר את רצון הסטרא דאחרא והיא אינה נחה כדי להכשיל כלי מפואר כזה וכיון שמרן הטיל על ר' דוד שרוקא הוא ישיג על העלם לכל יתחמץ חו"ש הרי ר' דוד ידע כי אחריות דבה רובצת על גבו להחזיר את העלם לבעלזא לזמן אשר מרן קבע איתו שלם בנפשו ובגופו, והנה הזמן המי:הל הגיע ור' דוד הודיע לתלמידיו אשר השקיע בו את מיטב חכמו ודמו כדי להביאו שיהא ראוי לאיצטלא אשר מרן הועיר אותו לכך, כי על שבת זו שבת פרשת

חיי, שרה בשנת תרפ"ו עליו לנסוע ולדבר עם מרן על פרשת חיינו ועל עתידו, ואלעזר אשר הוציאו אותו מיון המצולה ונהפך במרוצת הזמן למתמיד בתורה ובחסידות הגיע לבעלזא.

באותו יום אשר ר' משה איסר הופיע בבית המדרש ואלעזר נקרא לחדרו של מרן, יום של חג היה זה עבורו הוא רץ למקוה לטבילה כי אין נכנסים לקדושה בלי סהרה, רץ לאכסניה ולבש בגדי שבת כי צדיק הדור הוא בבחינת שבת ואין להופיע לפני צדיק הדור בבגדי חול, חיכה אחרי התפילה רץ אלעזר לחצר של מרן ובחדר הגדול שם עורך מרן שולחן של שבתות וחגים עמד הוא בדחילו ורחימו מלא ערגה להכנס ולדבר עם מרן על עברו ועל עתידו, התפילה בחדרו של מרן נגמרה אלו שהשתתפו כמניין בחדרו עזבו כבר את מקומם ואלעזר מחכה בהתרגשות לשיחה המיוחלת, ואמנם הדלת נפתחה והוא נקרא לקדוש פנימה בפיק ברכיים באימה הוא נכנס וחיכה שמרן יהא הראשון לשיחה מפני כבוד הרבי מרן התעלם ברגעים הראשונים מנוכחותו והתחיל לדבר על דברים העומדים בדומו של עולם על שכינתא בגלותא ועל הסטרא דאחרא, המשתלשלת על צעירים בישראל ומשנים ממנהגי אבותיהם משנים לשונם ובגדיהם ושמותיהם, וביציאת מצרים מונים חכמינו ז"ל את שלושת הדברים שבזכותם נגאלו בני ישראל ממצרים, וכעת מעכבים המשכילים את גאולת ישראל ע"י מעשים תענועיים כאלה ועל כל יהודי אשר רוח התורה יקרה להם להתייבב בשער ולהלחם נגד הסטרא דאחרא כפנחס בן אלעזר בשעתו, ואת זה אפשר לעשות ע"י הגברת תלמידים היושבים ולומדים תורה ועוסקים בחסידות הבעש"ט זי"ע כבר בזמנו ידע מה גודל האסון אשר חכמי ההשכלה עומדים להביא על כלל ישראל, ולכן הזהיר את הדורות הבאים למסור את נפשם על תורה ותפילה, ואם כל אחד מאתנו יעשה המוטל עליו, נוכל לסמוך על הקב"ה שהוא יביא את הגאולה השלימה בפועל ממש.

וכאן עבר מרן לאלעזר ואמר; ידוע לי כל קורות חייך עמדת בגסיון והיום אור התורה מאירה ממך ר' קשיש ואין בו יותר כוחות לנהל את התלמוד תורה בלודמיר, אני מבקש ממך שאחא תעזור לו במשימתו וע"י כך תרבה תורה בין ילדי ישראל ותקרב את הגאולה בב"א.

נתחלחל אלעזר לשונו נדבקה לחיכו בקושי הוציא את משפטו; "אבל איננו ראוי לאיצטלא זו", ולאט לאט חזר אליו הבטחון והתחיל להתחנן לפני מרן, ר' דוד גדול בישראל הוא גם זכות אבות עמרו לו והוא לבד נקי מכל חטא מנעוריו, ראוי הוא להיות מחנך ומדריך אבל אנכי מה אני אשר אלך וארביץ תורה בין ילדי ישראל, ממעט אתה בזכות הורית אלעזר! הם מסרו נפשם על קידוש השם והם זוהרים כזוהר חרקים, ר' דוד היטיב עמך מיום שדרכת על סף ביתו, אין אנו כפויי טובה למטיבינו, הקב"ה מיטיב עם כל אחד מיום יציאתו לאור העולם ואם חו"ש נהיה כפויי טובה כלפיו לאן נגיע, הבין אלעזר כי נגזרה הגזירה ואין להשיב עליה ארו את חפציו והגיע ללודמיר.

בו ביום שחזר ללודמיר הרגיש ר' דוד חולשה בכל גופו מתחילה רצה להתעלם מהרגשה זו אבל משעה לשעה מצבו הלך והחמיר, אחרי התפילה נכנס ר' דוד לחדרו וקרא לאשתו, וביקשה להכין ארוחה רק לאלעזר כי הוא אינו בקו הבריאות ולכן יותר היום על ארוחה,

נבהלה זונתו ורצה לרופא ובקשה אותו לבוא לבקור אצל בעלה,

לקראת הלילה מצבו של החולה הלך והחמיר כאשר הרופא בא קבע כי ר' דוד סובל ממחלה שאינו ידוע לו, גרוע מזה שאין לחולה שום רצון להתגבר על המחלה. כאשר שמע אפרים דברי הרופא נבהל פתאם נזכר מה שאמר מרן בחורה של שלש סעודות. כי כאשר האדם מגיע לתכלית השלמות בעולם הזה ואין לו יותר מה להשלים, קוראים לפמליא של מעלה ובמקומו מציבים אדם אחר אשר עליו להשלים את החסר ומכיון שאין להשלמה סוף, כי הערגה למדרגות העליונות היא אין סופית והאדם משלים רק חלקו בכיסופים אלה ואחריו בא ממשיכו, וכך נמשך השאיפה לאור הגנוז דור אחרי דור עד ביאת משיח צדקינו. דברי מרן לא נתבולו מנוחה, מקודם מינה אותו רק לעוזרו של ר' דוד, והנה עומד הוא לרשת את מקומו, הפחד קינן בלבו. אהבתו לרבו ר' דוד לא ידעה גבול הוא היה מוקירו וחמדת לבו, ורק הרעיון כי עלול הוא להצטרך למלאות את מקומו העביר בו צמרמורת וגרם לו יסורי נפש ומוסר כליות, האם אין הוא הגורם למחלתו של ר' דוד אשר מן השמים הועירו אותו להיות הממשיך למפעל חמו.

באותו הלילה קם אלעזר באשמורת השלישית, של הלילה ארז את חפציו. ונסע לבעלז.

הרכבת הגיע לבעלז בשעות המוקדמות של היום עדיין היה זמן לתפילת שחרית בציבור, ולכן צעד ברנל מתחנת הרכבת עד לבית המדרש, ולא שם לב כי בתחנת הרכבת של העיירה סיקול נכנס לאותו הקרון ר' שלמה מסיקאל, אשר היה ידוע כחלמיד - חכם גדול וענוותן גדול אשר אף פנים לא גילה את גודלו ברבים, ר' שלמה דיבר בשקט הוא שקל כל מילה שהוציא מפיו, ואומרים עליו שאף פעם לא ביטא את המלה "אני" ותמיד השתמש בלשון רבים, כאשר רצה להוכיח את צדקת דבריו היה אומר: "אומרים, במקום אני אומר" ור' שלמה שידע את אליעזר עוד מימיו הראשונים כאשר בא ללודמיר, כי קרובה לודמיר לעיר סיקול ור' שלמה ביקר שם לעיתים תכופות לרגלי מסחרו, ובימים אלה התאכסן ר' שלמה אצל ר' דוד והשתעשע איתו בדברי תורה וחסידות, סיפר לו ר' דוד על הילד שהגיע אליו מעבר לגבול וכך עקב ר' שלמה אחרי הילד במשך כל הזמן, אשר גדל בביתו של ר' דוד, וגם בתקופה אשר ישב בבעלז וכאשר ר' שלמה נפגש איתו והכיר כי משהו מציק לו ואין שלות הנפש שולטת בו, החליט ר' שלמה לא להטריד אותו בזמן הנסיעה, אבל מכיון שראה כי תחנתו הסופית היא בעלז, השיג אותו ר' שלמה ודרך אגב שאל על שלמו של ר' דוד שפך הוא את מרת ליבו לפני שלמה, וכי ר' דוד שוכב על ערש דווי והוא נוסע להזכיר אותו לפני מרן, וגם להודיע כי אכן הוא מסוגל לקבל על עצמול המשיך את תפקידו של ר' דוד וסיפר לר' שלמה על השיחה שהיתה לו עמממן ביחס לתפקידו אצל ר' דוד.

ר' שלמה אשר הלך כל הזמן שקוע בטרעפיו ונתן לאלעזר להשיח הכל אשר עם לבו. עכב אותו ממלהכו נטל ידו. ועל הגשר הנטוי על הנהר החוצה את הדרך בין תחנת הרכבת ובין העירה נשארו עומדים נטענים על מעקה הגשר, ור' שלמה פנה אליו ואמר; בפרקי אבות נאמר; בשם רבי אליעזר "הוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בגחלתם שלא תכזה, שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב. ולחישתן לחישת שרף, וכל דבריהם בגחלי אש". ר' שלמה עשה הפסקה קלה והמשיך, אחה חושב להמרות את פי מרן אשר הטיל עליך תפקיד מאד אחראי. אני מבין מאד את מצוקתך אבל האם לא למדנו אצל מרן הקדוש כי חייבים אנחנו לברך על הרע כמו שמברכים על הטוב, ואגב ברצוני לספר לך מה שקרה לשני האחים רבי שמלקי ורבי פנחס, כאשר באו בפעם הראשונה לרבי ר' דב למוריץ נכנסו למשכנו של רבי דב להתוכח איתו על דרכי החסידות שהיתה זרה להם באותו הזמן, והשאלה הראשונה ששאלו להמגיד היתה אומרים שהחסידים מקיימים את דברי חז"ל, הלכה למעשה. "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך הוא על הטובה" איך אפשר דבר כזה? ענה להם המגיד; מזה אחס שואלם אותי! על זה גם זוסיא שלי יכול לענות לכם, הלכו האחים וחפשו את זוסיא, הצביעו על יהודי שישב על יד התנור בבית - המדרש בלבוש מרופט וכל כולו אומר דחקות, נגשו ושאלו; "אתם ר' זוסיא"? ענה להם רבי זוסיא בחיוב, ספרו, נא השאלה ששאלו את המגיד וכי הוא שלח אותם אליו שהוא יחן-חשובה על השאלה. ענה להם ר' זוסיא; תמוה אני על הרבי שלי ששלח אותכם לזוסיא, זוסיא לא חש מעולם מה זה רע, לזוסיא תמיד טוב, הבינו האחים את הרמו ונשארו במוריץ.

ר' שלמה גמר את ספורו בצעדים אטיים המשיך דרכו לבעלו, זאילו אלעזר נישאר עומד על הגשר עיניו נחקלו בזרמי המים הזורמים בלי הרף והוא חשב, הנה זורמים להם המים בזרם בלתי פוסק אדוה זו שעברה לנגד עיני זה עתה לא חשוב הנה לעולם מקומה תופסת אדוה שניה, וכן שלישית ורביעית, כי כך דרכה של העולם "דור הולך ודור בא" ואין בכוחו של יליד אישה לשנות "מעשה בראשית" וכאשר אדם השלים בעולם הזה את תפקידו, מפנה הוא את מקומו לאחר הבא להשלים מה שחסר עוד להשלים. ומבלי להרגיש פנה לתחנת הרכבת. שריקת הקטר עוררהו ממחשבותיו עלה על הרכבת וחזר ללודמיר. כאשר צעד אפרים ברחובות לודמיר פנה היום השמש ששקעה צבעה את השמים בצבעי ארגמן. נבהל אפרים וראה בזמית אות מבשר רעות, התחיל לרוץ מחוץ לעיר לביתו של ר' דוד, לפני עיניו עברו אותם הרגעים כאשר ראה בראשונה את דלת זו לפני הרבה שנים בלאס כמו אז דפק בדלת וכמו אז כך עתה נפתחה הדלת ע"י אחר מחלמירי הישיבה בפרוודור שורה אותה אפלולית, אבל קול הנגינה אינה נשמעת בפרוודור, אפרים צעד לחזרו של ר' דוד, על הארץ מעוטף בטלית שכב גופת רבו שכל כך העריץ אותו נרות דלקו ומסביב ישבו תלמידיו. שפתיו לחשו בשקט; "ה' נתן וה' לקח" יהי שם השם מבורך" וכך ציוק עליו את הויו. הוא נזכר בספרו של ר' שלמה על הרבי ר' זוסיא, ויצא שוב לפרוודור האפלולי ובפניתו לחזר בו נוהג ר' דוד לסדר סעודת שבת וחגים נזכר כליל סדר האחרון כאשר ר' דוד ישב מסעיו בראש השלחן, ובמשך שעות ספורות המשיך על הדרך.

גם על ר' לוי יצחק מברדיצ'וב, כאשר הגיע בהגדה לבן הרביעי היה אומר: "איני יודע לשאול" זה אני לוי יצחק מברדיצ'וב איני יודע לשאול רבוננו של עולם, ואילו ידעתי האם הייתי מעיז איד שהוא לשאול אותך, למה נתנו עלינו גלות אחרי גלות מדוע נרדפים אנו מעל צאורינו, מדוע אומות העולם מענות אותנו אבל בהגדה כחוב ושאינו יודע לשאול את פתח לו, שנאמר והגדת לבנך, ואני רבוננו של עולם הרי בנך אני איני מכש ממך שתגלה לי תעלומות דרכיך. - קצרה בינתי. אבל אתה פתח נא ואמור לנו. הוברים שמחרשים עתה, מה מביחשים אלי מה הם דורשים ממני, מה אתה רבון כל העולמים מודיע לי בזה, אין רצוני לדעת למה אני סובל אלא אם אני סובל למען שמך. - ואם סובל האדם למען שמו הגדול הכל כדאי, שם בחרר מוסל על הארץ גופת ר' דוד אשר לב יהודי רחב לו כמרחבי המים, וכל כולו הקדוש לרומם את שמו הגדול של הקב"ה, הוא שהקדיש את רוב חמו להרביץ תורת ה' לילדי ישראל כרע נפל ועלי להיות ממשיכו, שם בבעלז הועידו אותי לכך אבל לבי מבשר לי כי אין אני ראוי לעמוד במקומו אמנם אין אני רוצה להמרות את פי מרן, שהטיל עלי תפקיד שאיני מתאים לו, אבל העומד במקום כזה חייב בשעילת נעליים ואין בי הכח והעוז לשאת על שכמי את התפקיד הרב שמטילים עלי.

מבלי לעורר רעש, פתח את הדלת, ונעלם באפלולית הליל.

כעבור שנה מאותו שבת פרשת חיי-שרה בשנת תרפ"ז נפטר מרן ר' י.ד. במוצ"ש מאוחר כלילה הופיע אלעזר הוא נזהר מלהתקרב לאנשי ה"חברה" מרחוק צעד אחרי המיטה בה נשאו את לבה של יהדות גליציה ופולין. אבל בעיניו של אפרים הציץ הפחד, העובדה שלא מילא אחרי הנראות של מרן זצ"ל גרם שהתרחק מהחברה הקדושה, וגם מעצמו, עצבות איומה דיכא את נשמתו השיבה השתלטה עליו בטרם זמנה, הוא נע וגד בין קהילות ישראל ולא מצא מנוחה לנפשו כאילו רצה ע"י עריכת גלות, לכפר על המעשה אשר הצידיקה לו ללא הרף, ובאותו הערב אחרי סתימת הגולל כאשר עזב את בית העלמין נתקל בר' יואל מוסטר אשר צעד באיטיות על מדרכת העץ המובילה בצידו הכביש מבית העלמין העירה, עכב אחריו ר' יואל והטיף לו מוסר, על מה הוא מוניח את עצמו ואת נשמתו, גם אצל משה שהיה צדיק הדור לא כעס על בני ישראל כאשר חטאו בחטא העגל ומשה הלך לבקש רחמים אצל הקב"ה כמו שנאמר "ויחל משה את פני אלוקים, בטוחני כי מרן הקדוש זצ"ל הבין את הסיבה לסירובך והוא ימחול לך מחילה שלימה. דברי ר' יואל הרגיעו והוא במקצת את אפרים הוא חזר לאכסניה, ובאותו ערב התפלל תפילת מנחה ומעריב בצוותא עם מרן ר' אהרל"י אשר הוכתר להיות מנהיג של העדה בבעלז, ועוד באותו הלילה חזר ללודמיר לעמוד בראש מפעלו של ר' דוד מלמדו ומחנכו, כאשר שאלו אותו; למה החליט לבוא חזרה ללודמיר, ענה: "יודע אני כי אין אני ראוי לאצטלא זו, רצייתי להתחמק מכך אבל מה יכול אני לעשות. נפשי לא מצאה מנוחה מיום שעזבתי את לודמיר, יום יסרני מצפוני, כאלו עומדים עלי ולוקים אותי בשיטים של ברזל, רק דרכה רגלי על אומת לודמיר, חזרה עליו השלחה, צורת מרן זצ"ל ליווה אותי בכל דרכי ודרשה ממני ללכת בדרך אשר הורני ההטובה. ולכן חזרתי.

ב ע י ל ו ס

יז.

שנים לאחר מכן כאשר ר' אלעזר הגיע לשיבה טובה והקים בית מפואר בתוך משפחות בית ישראל היה מספר בדחילו ורחימו על אותה אישה אשת מלמדו ואמר; הרבה נשים צדקניות קמו בישראל מפורסמות ויש נחבאות אל הכלים. מדי שנה באותו יום בה נחגלתה אלי הכפרי קבעתי לי מנהג לבוא למרן לבעלז ולהזכיר אותה לפניו מבלי לציין את שמה ושם אמה, שלא ידעתי וחמיר איחל לה מרן חיים טובים. בשנה האחרונה חלה שנוי ואמר לי להגיד קדיש לעלית נשמתה יהי זכרה ברוך.

אברך אחד מחסידי בעלז סיפר: באחד השנים בחודש אלול הגעתי בפעם הראשונה בבעלז, חורי לא חנכו אותי בדרך החסידות, וגם במשפחתי לא חמכו את הרעיון החסידי באהבה יתרה, מדי פעם בפעם שמעתי מפי אנשים, על חיי החסידים ועל אישיותו הנעלה של הרבי מבעלזא, כאשר הגעתי לגיל בר מצוה הייתי כולי שקוע בלמודי גמ"ל וגם המפרשים צדו את נפשי, מנהג מקובל היה כי בס"ו באב התחילו ללמוד שיעור בלילה, כמו יתר לומדי גמרא הצסידיתי גם אנוכי בנרות, ואחרי תפילת מנחה ומעריב, החיטבתי ע"י אחד השלחנות ובניגון מצלצל התחלתי לעבור על הסוגיה שלמדנו באותו יום, השעה היתה מאוחרת ובית המדרש התרוקן לאט מאנשים, פתאום נפתחה הדלת ועל סף בית המדרש הופיע אדם בעל הדרת פנים בגיל העמידה בערך, ובצעדים איסיים ניגש לשלחני, וליכסן מבס לצידי כאילו רוצה הוא לדעת באיזו מסכת אני עוסק. הרמתי את עיני אליו, ובלי שישאל אותי אמר: "ראש השנה נערי!" הוא פנה אלי, "אם רוצים לדעת מה זה ראש השנה, צריכים לנסוע לבעלז".

ימי אלול התקרבו בבית המדרש הורגשה התכונה לקראת הימים הנוראים, תקיעת השופר, ואמירת תהלים כל בוקר, עוררו בלבי תחושה של פחד מיום הדין המתקרב ובא. דברי האברך לא נתנו לי מנוחה; הרגשתי צורך נפשי ודחיפה פנימית לקיים את דבריו, לנסוע ולראות במו עיני מה שאנשים מספרים על בעלז. התחלתי להפציר את אבי שירשה לי פעם אחת לנסוע לימים הנוראים לבעלז. ובכדי לשלול ממנו את האפשרות לדחות את בקשתי, בסענה כי עדיין אני צעיר לימים; סיפרתי לו כי פלוגי מבני העיר נוסע גם הוא והוא מוכן לקחת אותי תחת השגחתו. אני ניסה בהתחלה להתנגד לכך בכל מיני אמתלאות אבל כאשר נוכח לדעת כי אני עומד על כך בתוקף; בעל כרחי יענה אמן; והתחלתי לעשות הכנות לנסיעה.

הגעתי לבעלז ערב שבת סליחות, אפוסרופסי הוביל אותי לאכסניה, שם פרקתי ממנו את כל החבילות אשר אמי צידדה אותי, שחז"ש לא אגווע מרעב, בזמן אשר עלי להשהות בבעלז. הלכתי לבית המדרש לראות מה שמרחש שם בימי מבחן הללו בהשוואה למקומות אחרים בתפוצות ישראל.

שערי בית המדרש היו פתוחים לרווחה והתכונה בהם רבה מאוד זה עתה גמרו את תפילת שחרית ואנשי "החברה" התחילו להתכונן לקראת השבת; מדי פעם בפעם הצביע אפוסרופסי על אישיות והציג אותו כאחד מנכבדי החסידים, וחפקידס הרם בהירארכיה הבלזאית. עודני שקוע בהתפעלות על צורתם הנשגבה, הופיע לעיני דמות עילאית כאילו שלא מעלמא הדין לבוש בבגדים לבנים, דמות המעוררת הוקרה והערצה ממבט הראשון; אפוסרופסי התכופף קמעה ולחש לי: זהו ר' שלום שטרביצ'ר והוא הוסיף: "ר' שלום הוא בעל הסליחות בבעלז".

שבת סליחות מהווה הוויה מיוחדת לחסידי בעלז, ערב שבת פושטת בעלז את צורתה הנשמית, ולובשת צורה של הן מיוחדת של כיסופיץ יערגה לקראת הימים הנוראים אלפי חסידים ויהרים לעיירה, האכסניות מתמלאות עולי רגל אשר פרקו מעצמם את עול העניינים הנשמיים, עזבו את החניות, הסדנאות, שכחו את דאגות פרנסתם, וכלם, מקרוב ומרחוק, התאספו בבעלז להיות ביחד עם רבם הנערץ, עם צדיק הדור בהתקרב ימי התשובה והמבבח.

את יום השבת ההוא לא אשכח לעולם, בדחילו ורחימו ברטס נפשי הסתכלתי על החברה אשר התכנסו בבית הכנסת לתפילת של ליל שבת. והם בנחית עיריין קדישין, וחתן מיוחד הקורן מדמותם, במיוחד נדהמתי מצורתו של הרבי הקדוש עסוף בפרוה הופיע, ובצעדים מזורזי ניגש למקומו ותפילת ליל שבת התחילה, בגמר התפילה נגשתי ביו יתר המתפללים לקבל שלום ממרן הקדוש, ואז עמדתי פתאום פנים אל פנים לפני דמות, אשר כל תנועה שלו עוררה בי הערצה ופתח מבטו, למרות שהיה מלאך. ועדנה עוררה בי דעו וחלחלה, חשתי כי אני כספר פתוח אשר רשומים בו כל מעשי והרבי במבטו החודר קורא בהם קורותי מיום הולדו עד היום הזה. רגש של בושח הציפני, ומאז נמנעתי מחמת הילת הזוהר הקורנת תמיד מפניו, להמצא בקרבתו, לימים נודע לי כי רבים מאנשי החברה חיים באותה הרגשה.

במוצאי שבת סליחות האריכו החברה בסעודת מלכה, אולם בנו, הצעירים, האיצו ללכת ליטון מוקדם, כדי לקום בהשכמה לסליחות. הלילה היה אפיל וקריר, הכוכבים נוצצו ברקיע, והמיזת הרוח עוררה בי תחושה של פחד, התקרבלתי בשמיכה והשתדלתי לנמנס, רציתי להיות ער ורענן לקראת החוויות שהרבו לדבר עליהם אברכי בעלז, לפנות בוקר דהדר פסיטחו של ר' נחמן פמש; וקולו שנשמע כשאגת ארי קרע את דממת הליל; "קומו נא לסליחות" (שסייט אויף צו סליחות) בחלונות הבתים נצנצו אורות, יהודים מיהרו לקום ולרוץ לבית הכנסת, לקיים מה שנאמר: "בבית אלוקים נהלך ברגש" קמתי גם אני ורצתי ביחד עם מאות יהודים מכורבלים במעילים ורועדים מקור, באשמורה האחרונה של הלילה. הצפיפות בבית הכנסת גדלה מרגע לרגע ובתוך זדוחק הגדול חי כל אחד בהרגשת הרווחה שזכה להיות בתוך כותלי בית הכנסת של בעלז ולהיות יחד עם מרן הקדוש אשר יופיע כסגור לעם ישראל בימים הנוראים הממששים ובאים. בשעה היעודה הגיע מרן הקדוש לבית הכנסת ולמלות הצפיפות יצרו שדרה רחבה בה עברו מרן הקדוש ובני משפחתו.

ביום השני ניגש ר' שלום שטרביצר ל"עמוד" ואחרי רמז מטעם הרבי, התחיל באמירת הסליחות. שקט מופתי שרר בבית הכנסת, רוח קלילה נגעה ונדמה היה כאילו שומע אחת קול משק כנפי השכינה, ומתוך דממת הקדוש נשמע קולו של ר' שלום: "לכו נרננה לה" נריעה לצור ישענו נקדמה פניו בתודה בזמירות נדיע לו, אשר יחיו נמחיק סוד בבית אלוקים נהלך ברגש" לר' שלום היה קול בכיני ורועד קול טובד לבבות ופזחח שעדים כל מלה יצא ברור וכל משפט מוטעם, כל פזמון הקסים אותי, והייתי משוכנע כי דברי הסליחות פורצים את שערי שמים ומגיעים עד לפני כסא הרחמים; עמדתי בפניה רחשתי איפה אומרים סליחות בדבקות כזאת, ומאותו היום החלשתי להטאר בבעלז ולקשור את נפשי בנפשם של החברה הקדושה.

הרבה ספורים שמעתי מאז על ר' שלום, כבר לבנו בעל סוהר המידות, אוהב ישראל, גדול בחורה, חסיד נלהב, וידיד מסור, בעל ענוה, ויגע לכת. ירא שמים מתוך אהבת ה'.

כגן מלא שתילי פרחים, ערוגות בוטם ופרחי חן כך בית מדרשה של בעלז, משם צדים ועולים בחורי חמד גדולי התורה. אמר הבעש"ט: "אסור לו לאדם לחיות תמיד במדרגה אחת. אלא צריך לעלות", חסידי בעלז סיגלו לעצמם תורת הבעש"ט, ושאיפה בלתי פוסקת אותם לעליה בלתי פוסקת, אין בבעלז דריכה במקום, כאשר עליה בשביל הראשון בסולם השלימות, מוזקר לעיניך ראש הסולם המרקייע שהקים, והרגליים מתרוממות לשביל השני, וכאשר נדמה לך כי הנה הגעת לראש הסולם, מתברר יך כי הסולם ניצר ארצה ורק ראשו מגיע השמימה ושוב עליך לשאוף בכדי לנתק את הנשמה מהגשמיות, ולעלות בסולם המעלות כי כך דרכה של בעלז, אין סוף וקץ לתכלית השלימות, ואין תכלית השלימות בהיושג ידך כי כל ימי חיך עליך לעבוד וליגע לכסוף ולשאוף להיטהר ולדבך כדי להגיע להתרוממות הדעת לאמת הנכספת ולאור הגנוז המקופל בתורת בית מדרשה של בעלז.

כאשר בבית מדרשה של בעלז הופיע עלם צעיר רזה וכחוש זקנקו מצובלל ובשתי פיאות ארוכות, שתי עינים נוצצות חולמות והוזות, דמות אצילי בעל נפש מעלה, עברה הידוע מפה לאוזן: "פיישן מראווה הגיע" פסח זה אשר מרוב חיבה כוני אותו פיישו, ידוע היה עוד מימי נעוריו כמתמיד שאינו מתיגע מלהגות בתורה יומם ולילה, וכוח חצירתו לעומקו של כל סוגיה, הוא היה כפלא בעיני כל מכיריו. ודרכו שמשה כציון דרך להתנהגות מופלאה בשקיפה חסידות בתורה וחסידות.

אין בעלז גורסת חסידות לצעירים, צעיר אינו עוסק בחסידות. השקם וערב בלימוד גמ' גרסו גדולי בעלז ותורה מביאה לחסידות". ולכן לא פסק גירסה מפי פיישו, ולכן זכה לשני כתרים, בכתר של תורה ובכתר של חסידות, נוהגים בין יושבי בעלז, שהוגים לכבוד שבת. הכין צעירים מבין יושבי בעלז, מי שזכה להיות בין הנבחרים לתפקיד הרם של הכנת הדגים ידע כי שערי החסידות שנעלו לפני צעירים הם בהישג ידיו, הוחלס באינסטנציה העליונה של הנשמות הגדולות, כי הבחור פלוני ראוי לבוא בסוד תורת החסידות, ולא רק חסידות מנעו גדולי החסידים לצעירי היושבים, גם ספרי קבלה בתורה מופשטת, אסרו עליהם, וכאשר שאל פעם אחד מצעירי בעלז: מתי יתנו לי הרשות לעיין בדברים העומדים ברומם של עולם החסידות? ענו לו: "אתה חייב לעסוק באביי ורבא והן ידעו לך בבא הזמן" וכאשר עקיבא בן ר' רפאל מראווה, בא מימי ה' בשבת, ואמר לפיישו: מחר תשתדל לקום בהקדם ותבוא למטבח החברה לעזור להכנת הדגים. הציף השמחה את ליבו של פיישו מכאן הוא למד, כי שערי החסידות פתוחים לפניו וקיבל את האשור מורג העליון בהיהרכיה, להתכונן לקראת הכניסה לעולם חדש, ששעריה היו נעלים לפניו עד עכשיו.

באותו יום שישי בהשכמת הבוקר הגיע הפיישו למסבחה של החברה אור קרוש של עששית פנטלסלה מהתכרה האירה את השולחן אשר ערמה של דגים הונחו עליו, בחדר המצא, את שלום מבראד, את עקיבא מראווה, את אשר מהיבניכ, אשר כולם התכוננו בוחילו ורחימו לעבודת הקודש להנשמות הגדולות. לכבוד שבת, פיישו אשר אומנות של הכנות המלוי אינו מובנת לו עדיין קיבל את התפקיד לקלף את הבצל ולחתוך אותה לחצי, ממנו עברו הבצלים, לעקיבא מראווה.

אשר בצורה מופלאה, פילח אותם לפלחים דקיקים ממש אומנות, וכאשר כל המלוי היה מוכן קבל פיישו קופץ בידו ועליו, היה לקצץ את בשר הדגים ולערבם עם הבצל, בו בזמן עסק שלום מבראד לטבל את המלוי במלח ופלפל, ואשר מהובניב הכין עור הדגים במלוי, יש לציין כי אומן הראשי בעבודה זו היה עקיבא מראווה והוא נתן לכל חתיכות דק צורה שונה, וכאשר עבודת הדגים נגמרה רץ פיישו לבית המדרש ורק כאן, אחר שעסק במליחות השבוסא, הרגיש מן התרוממות הדעת שמחה עילאה שהציפה את נפשו ובפעם הראשונה, הושיט את ידו ולקח את סידורו של ר' יעקב עמדין והתחיל לעיין בו בהתמדה רבה וכאן שנתנה ברשות לעסוק בחסידות. הרי פיישו גמר אומר לדרוש בתורת החסידות יומם ולילה וכך התגלה לפני פיישו מי שייך לנשמות הגדולות ומי שייך לאנשי השטיבעל, ומה למעשה הוכוח הדרך בשניהם על הדרך בה חייבים ללכת כדי להגיע להבנת דרכי המרון. ר' יענקל'ע מראווה שהיה מנהיגם של אנשי השטיבעל גרס, כי הם רשאים להיות היועצים למרון, ולפעמים להביע את דיעם לפני מרון בעניינים שבין אדם לחבירו. לעומתם טענו הנשמות הגדולות בראשיתו של שעי'ר מראווה, כי עלינו לקבל כל צעד של מרון כהלכה למשה מסיני, ושאין לערער ואין לפקפק בצדקת מעשיו. ואל לילוד אשה להיות ליועץ או למדריך למרון אשר כל צרכיו נקבעים בעולמות העליונים.

ר' יעקב בעריש מראוזה

א

מעשה בר' שמעלקע רוקח שנסע בערב יו"כ הביתה מאיזו שהוא ביקור, והערב עליו השמט ולא יכול להגיע הביתה בזמן, והחלים להישאר בבעלז ליום כיפור, הדבר נודע למרן מהרי"ד זיע"א והוא שלח מיד שליח להזמין את ר' שמעלקע שיחארח אצלו לסעודת המפסקת, וגם לסעודת מוצאי יו"כ. ולמרות שר' שמעלקע היה מתנגד לחסידות לא סירב להזמנתו של המרא דאתרא, וניאות לסעוד על שולחנו של מרן מהרי"ד זיע"א. בליל כל נדרי ישב בבית הכנסת על יד מרן זיע"א והאזין לתפילות, וכן גם למחרת ביוה"כ, במוצאי יו"כ ישב ר' שמעלקע על יד שולחנו של מרן זיע"א לסעוד את הסעודה של אחר התענית, מחוגי השעה הראו על השעות הקסנות של הלילה, אנשים גומן על משכבם, ואז הופיע מרן זיע"א לערוך את סעודת מוצאי יו"כ, (המבדיל סיט), האולם אשר בו נערך השולחן היה מלא מפה לפה, וגם בחוץ התאספו אלפי יהודים בצד מזרח של בית הכנסת, אל כר הדשא, שמה היה אפשר לראות אלפי יהודים שרועים החוספים תנומה ומחכים לרגע של התחלת השולחן.

לילות חשרי היו כבר קרירים בבעלז, השמים היו בהירים והירח שט ברקיע, ור' שמעלקע יצא לדקות מספר על המרפסת של בית הרבי, והתבונן למראה הנפלא. הוא המתנגד לחסידות לא יכול להבין את ההקרבה של האנשים אשר כדי להיות נוכח בזמן שהרבי שר את המבדיל של מוצאי יו"כ, שוכבים על הארץ מכורבלים במעילי החג שלהם מבטלים מתוך הסיח הדעת את כל תענוגיו של האיש הפשוט והעיקר לשמוע מהרבי את ה"שובו לכם לאהלכם ובראשכם אלוהיכם". ומחשבה רודפת מחשבה, פתאום נזכר את תפילת השחרית ששמע מפי ר' יעקב בעריש איזו תפילה שכלב, נדמה לו שמעולם לא זכה לשמוע תפילה כזאת, בכל ימי חייו. וכך שקוע במחשבות נכנס לאולם הגדול, והתישב על יד השולחן במקום שהיה מיועד למענו, מחוגי השעון הראו על השעה השלישית אחרי חצות, ופתאום הושלך הס באולם כל אלה שהיו מחוץ לבית התעוררו וקפצו על רגליהם, והנה נשמע קולו הערב של הרבי אשר התחיל לזמר את המבדיל של מוצאי יו"כ. המילים יצאו מפיהו ומתיקות כזאת אשר הקסים את כל הנאספים, ופתאום פרצה שירה אדירה של אלפי גרונות, ההתלהבות הלכה וגברה, ושוב הרבי אומר פסוק, ושוב שירה אדירה הפורצת גלים, גלים, לתוך היקום, והנך משוכנע כי שירה כזאת, עוברת גבולות וחודרת לכל פינות העולם, כי לית אתר פנוי מינה.

הסעודה הגיעה לקיצה, הרבי קם הושיט ידו לר' שמעלקע ואיחל לו שנה טובה, וכאשר מרן פנה לצאת עיקב אותו ר' שמעלקע, ואמר: רבי מבעלזא: בהרבה דברים יכול אני להשתוות אליו, יודע תורה אנכי כמוהו, תורם אני צדקה כמוהו, אבל בעלי תפילות כאלו, והמבדיל כזה באשמורה השלישית של הלילה, לזה לא זכיתי. ובזה יחרונו של הרבי מבעלזא.

ואכן זכה ר' יעקב בעריש להיות שליח צבור בבעלז, ומשהו מיוחד היה בתפילתו, קולו היה צרוד נמקצת, ובכל זאת ערב, מספרים: פעם בר"ה כאשר ר' יעקב בעריש התחיל להגיד את התפילה: "נפטי לד' משומרים לבוקר שומרים לבוקר, יחל ישראל אל ד', כי עס ד' החסד והרבה עמו פדוה", המילים יצאו מפיו בהשתוקקות עילאית, עמד ר' אהרן זצ"ל ובכה בדמעות שליט.

אחרי התפילה ניש מרן מהר"א ואמר: יישר כוחכם ר' יעקב בעריש! הייתי אומר לכם עוד משהו, אבל אני לא רוצה להטריד אתכם, וראיתי כי אבא נהנה מאוד מתפילתכם, ואם אבא נהנה יש טעם בדבר, שנה טובה לכם. למחרת נכנס ר' יעקב בעריש עם "פתקא" למרן זצ"ל, ולקח מרן זצ"ל את ה"פתקא" בידיו הרים עיניו לר' יעקב בעריש ואמר: במדרש רבה (פ"י-ה) יש פלוגתא בין ר' יהודא ברבי ור' יהושע בן לוי, ר' יהודא ברבי אומר תשובה עושה מחצה ותפילה עושה הכל, ור' יהושע בן לוי אומר: תשובה עושה את הכל ותפילה עושה מחצה. ר' אהרל"י שלי, אחרי ששמע את תפילת שחרית שלך, נוטה כנראה לקבל את דעתו של ר' יהודא ברבי. הנוכחים בשיחה זו מספרים: כי ר' יעקב בעריש עמד ורעד כל גופו ממש דא לדא נקשן. זיעה קרה כסתה את גופו. מרן זצ"ל הרגיש בכך, איחל לו כל טוב ונתן לו לצאת, לימים היה דוחק גדול על יד החדר של הרבי, והצעקות והרעש הפריעו לעבודתו הקדושה, ניש מרן זצ"ל לדלת ואמר: לו ידעתם להגיש "פתקא" כמו שעושה זאת ר' יעקב בעריש, לא הייתם צריכים להדחף על יד הדלת שלי.

ר' יעקב בעריש היה בעל תפילה של הימים הנוראים, מקובל היה בבעלז כי אין בעל תפילה לכל ימות השנה, ר' יוסל"י ירצ' בר היה בעל תפילה בשבתות של כל ימות השנה, ר' שלום שצ' רביצ'ר היה בעל הסליחות ר' ישראל היבניבער עבר לפני החיבה בימי חודש אלול באמירת תהילים בלבד, ואילו ר' יעקב בעריש ור' ברוך'ל מירצ'יב ור' יענקל"י סיקולער היו בעלי התפילה של הימים הנוראים, תפילתו של ר' יעקב בעריש הייתה כתפילת זקן ורגיל בדחילו ורחימו עמד לבקש רחמים על עם ישראל, גם הופעתו האישית אמרה כולה הוד והדר, עיניו הביעו רוך ועדנה ואהבת הזולת, ולכן זכה להיות ש"ץ אצל קדושי עליון אדמו"רי בבעלז...

ר' יעקב בעריש פרנס את משפחתו ע"י מכירת ספרי קודש ובעיקר התמסר במקח וממכר של ספרים יקרי ערך, ומספרים: כי כל ספר יקר ערך, אשר הוא רכש היה מביא אותו קודם כל לבעלז, ואם הרבי וגם משפחתו ויתרו על הספר רק אז הוא מכר אותו לכל דכפין, הוא היה קשור לצדיקי בעלז בכל נימי נפשו, ומספרים: כי פעם אחרי שישב בבעלז כמה שבועות, החליט לנסוע הבית... היה זה בחורף שלג ירד כבר כמה פעמים, והרכבות יצאו ובאו תמיד מאוחר, וכאשר הרכבת הגיעה לאוהנוב עכבו את הנוסעים שם כי היה צריך לפנות את השלג מהמסילה, בנתיים הגיע הרכבת שנסעה בכיוון לבעלז, ר' יעקב בעריש רץ מהר ועלה לרכבת הנוסעת לכיוון בעלז, וכאשר העירו על כך, ענה: תמה אני עליכם! איך יהודי יכול להיות באוהנוב ולא ליכנס לבעלז?

מספרים: כי פעם קרא לו ר' י.ד. זצ"ל ואמר לו: לו היה לי רבי לא הייתי מחסור אף פעם להיות אצלו פרשת "חיי שרה" ומאז לא החסיר ר' יעקב בעריש להיות פרשת "חיי שרה" בבעלז, כעבור שנים כאשר נפטר רבי י.ד. זצ"ל בפרשת "חיי שרה" הבין ר' יעקב בעריש את הסעם של עצת של רבי י.ד. זצ"ל.

כאלו הם היו האשלי רברבא של חסידיו בעלז, ענקי רוח ונפילי המוחין אשר חינם ותפארתם היוו עטרה של זוהר לכל עם ישראל בגולה.

קסרוג גדולה והוא רוצה בכל כוחותיו לבסל את הקסרוג, וכאן בא ההתאמצות הגדולה מצד מרן הקדוש, ויותר מכל העיק עלי השקט הזה, והרגשתי כי צריך לעשות משהו להוציא את הכל מן השגרה לולי סנדר, יכול להיות כי מפי היתה פורצת אותה הזעקה, וברגע הנכון בא סנדר ופשט גאל אותי מן התלבטות קשה, וב"ה התקיעות עברו בסדר, אני מלא בטחון כי הגזירה בסלה כי צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

הימים הנוראים עברו, חג הסוכות הגיע, ר' יעקב בעריש אשר היה רגיל להיות אצל הרבי מבעלז כל חודש אלול עד אחרי שבת בראשית, חש כל יום מימים אלה בתוך נפשו ונשמתו, כל יום מימים אלה נשא בחובו מאורע חשוב אחר, ממוצאי יו"כ עד כניסת חג הסוכות היה ר' יעקב בעריש במשך ארבעת הימים האלה מבקר תיכופות בסוכות של מרן הקדוש ומזין את עיניו בנוי סוכה אשר בחורי בעלז היו עובדים בלי הרף לקשטם ולפארה, הוא אפילו עזר במו ידיו לתקוע יתדות העץ בכפות אשר הגיעו מארבע ארצות תבל בכדי לתלות כקשוט בתוך סוכתו של האדמו"ר מבעלז. וכמו שהכין את עצמו בדחילו ורחימו לתפילת הימים הנוראים, כך הכין את עצמו לזמרת הפיוט "חורה הקדושה", מי שזכה להיות בבעלז בליל שמחת חורה ולשמוע את שירת הפיוט בשעות הקטנות של הלילה, לא ישכח הווייה זו לעולם. כבר בשעות הלילה המוקדמות אחרי שהחברה גמרו את סעודת החג, השתדלו ללכת ולנוח כדי להיות ערים ורעננים לקראת עריכת השולחן של האדמו"ר שליט"א, השעות עברו ובחצות הלילה התחילו החברה מתלקטים לחדר הגדול כדי לתפוס מקום קרוב לשולחן של הרבי, ר' יעקב בעריש אשר היה שר את הפיוט "חורה הקדושה" הגיע לחדר הגדול הרבה לפני עריכת השולחן, וחפס כרגיל את מקומו וסעמו עמו, כי באם יאחר יצטרך להסרוח ולהטריד את הצבור שיתנו לו לעבור, ולכן ויהר על הנוחיות שלו על פני נוחות הצבור.

חסידים אומרים מי שזוכה ותפילתו הוא תפילה זכה בלי כל פניות מן החוץ, ותפילתו עולה ומתקבלת לפני כסא הכבוד, ומאידך חודרת לליבם של דרי מסה, תפילתו של ר' יוסל'ה זכתה לשניהם, ומספרים: חסיד אחד סיפר לבנו אור הגנוז, מי שזכה לשמוע תפילת קבלת שבת מפי ר' יוסל'ה איך הוא היה אומר: "ובחיכלו כולו אומר כבוד" לא ישכח לעולם את סעמה של תפילה זו, הוא היה אומר: להיות שליח צבור לאו מילתא זוטרתא הוא, עאכו"כ להיות בעל תפילה בבעלז, בבעלז סרם שהנך ניגש לעמוד, מפשפש במעשיך, ובדוק את עצמך, האם ראוי אתה לאיצטלא זו, ואחרי שאתה משלים את עצמך שראוי אתה, הנך ניגש לתפילה במצב של דא לדא נקשן, ורגע שהנך גומר את התפילה, יש לך הרגשה כאילו אבן מגולה מליבך, ובאותו רגע ממש הנך מתחיל להרגיש אימתי דצבורא, לתפילה של יום המחרת, ושיחות בין החסידים היה אומר: בכתונת פסים מובא; על המאמר "נוח לו לאדם שלא נברא משנברא" א"כ למה נברא באמת? אך יש מי שנטבע בהבלי עולם זה, שהוא בבחינת מצולות ים וודאי נוח לו שלא נברא, ויש מי שכל ימיו הוא חושק לחזור למקומו, ושומר עצמו שלא לעבור עבירה חו"ש, כדי שיוכל לחזור לאביו כמו שירד, אבל ישנם הטורחים ומחפשים ומוצאים ע"י תפילה את האבן הטובה, ומעלים את הניצוצות הקדושים ועושים יחודים קדושים למעלה בעבורם נברא העולם. ובמאמרים כאלה הפליג, ר' יוסל'ה ירצ'יבר לעולם של התרוממות הרוח, לעולם של בינה ודעת, לעולם אשר אדם מעלה את התענוג הגשמי, לאור זיו השכינה לתענוג רוחני, ולכן חייב אדם לגשת לתפילה, בדחילו ורחימו ש"הא פוטס את הצורה הגשמיות ולובש את הצורה הרוחניות. ואז תפילתו משלימה את הניצוצות הקדושה ומביא את האדם לתכלית השלימות.

חווה מיוחדת במינה היתה להסתופף במחיצתו של ר' יוסל'ה בימים הנוראים, כהר געש לפני התפרצות הלבנה, כך נראה ר' יוסל'ה בימים הנוראים, באשמורה השלישית של הלילה אפשר היה למצוא אותו בבית המדרש, לאורו הקלוש של נר, גוחן על הנועם אלימלך או ספר חסידים אחר, במיוחד היה אהוד עליו הקדושת לוי בימים הנוראים, פעם התבטא: לי היה כל שליח צבור לומר את הקדושת לוי בחודש אלול, מובטחני כי היה זוכה כי תפילתו תתקבל ברצון לפני כסא הכבוד.

חן מיוחד היה נסוך על ר' יוסל'ה בימי חג ומועד, מבטו למרחקים שכל כך תבוע באופיו חדר עמוק לליבות של אלפי אוהדיו, מי שנחקל בקרני הזוהר של מבטו החודר חי בהרגשה כי הנה קורא הוא את פרשת חיינו מיום הוולדו עד אחרית יומו, ולא פעם הרחיב את הדיבור על החנוכה מלובלין שחונן בכוח ראייה של האור חגנוז.

ר' יוסל'ה היה נחשב בין הנשמות הגדולות של יושבי בעלז, הוא היה שייך לבני חיכלא אשר מהיום עמודי התווך של חסידי בעלז. בראשי החדשים ובערבי החגים, בימי הילולא או ביום של אירע מיוחד, היה מנהג בבעלז לערוך סעודת מצוה, סעודות אלו היו למעשה, המודד לגודל נשמתם של היושבים; ורק יחיד סגולה זכו להיות מזומנים למעמד כזה, ור' יוסל'ה זכה להיות הרוח החיים של סעודת אלו. השיחות בזמן סעודות האלו עמדו ברומם של עולם, ופעם כאשר יזדמנו

לסעודת מצוה בערב ר"ה וישבו בצוותא וזיה זה ר' יוסל'ה אשר התחיל לספר על צדיקי הדור אשר עמדו בחירוף נפש ממש, כדי ללמד יוניגוריה על ישראל. מהבעש"ס ועוד צדיקי בעלז עברו ספוריו כסרס-נע ובעיקר שם ר' יוסל'ה את הדגש על ספורים מרבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, והוא סיפר: ר' לוי יצחק מברדיטשוב היה אומר: אנו מברכים ביום כפורים "מלך מוחל וסולח לעוונתינו" כלום בטוחים אנו שהקב"ה ימחול ויסלח לעוונתינו ואם חלילה לא, הרי ברכנו ברכה לבטלה? אלא מסביר ר' לוי יצחק, משלה למה הובר דומה, תינוק הרואה תפוח בידי אביו ונפשו חשקה בו, תינוק פיקח מה הוא עושה? מברך "בורא פרי העץ" ובכדי לא לגרום לברכה לבטלה יתן האב את התפוח, כך אנו חוטפים ומברכים "מלך מוחל וסולח לעוונתינו" מובטח לנו שהקב"ה ימחול ויסלח לנו, איזה אב יביא את בנו לברכה לבטלה?

ועוד מספרים על ר' לוי יצחק: פעם השתתח לבוא לבית הכנסת לסליחות, המתין לו הצבור כל אשמורת הלילה, כשבא כבר האיר השחר והגיע זמן תפילה של שחרית. ירד ר' לוי יצחק לפני התיבה ופתח ואמר: ין העולמים, אני בשר ודם, ילוד אשה ישיש וחשיש ואין כחי לקום באשמורת הלילה ולומר כל הסליחות כולן, אבל אתה א-ל חי וקים גבור ואמיץ כח, זקנה אין בדך, שינה אין לפניך, וסליחותיך אף הן, אריכות אין בהם שהות אין בהם. תחילתם וסופם מלם: אחת: "סלחתי", אמור אתה סליחות למעננו ותענה ותאמר: סלחתי... וכך הפליג ר' יוסל'ה בספורי חסידים המסובים סגרו עיניהם מתוך דבקות, וניגון חרישי השתתף מתוך גרונותיהם אשר הלך וגבר, ולאט לאט קמו אחד אחרי השני, ויד משחלבת ביד, ורקוד של דבקות של כלות הנפש, של התפשטות הגשמיות, הרגליים מתרוממות, השאיפה להינתק מן הקרקע, מצודד את נפש הרוקדים, וכך נמשך הרקוד עד שהשמש נטה לפאתי מערב, ושלחה את קרניה האחרונים עלי אדמות, ושעת התקדשות החג הלך והתקבב, הניגון השתתק הרקוד דעך והמסובים התפזרו להתכונן "למכיות זכרונות שופרות".

כאשר מעידה ההשגחה העליונה את האדם למלאות איזו תפקיד בעולם החמרי הרי כל הדרכים מובילים את המיועד, לקיים את המנסל עליו, וכך הגיע ר' יוסל'ה ירצ' יבר לבעלז.

תפקידים רבים הוסלו על שכמו של ר' יוסל'ה, ועל כולם היה תפקידו כמלוה וכיועץ לאדמו"רי בעלז, ואם תרצו לומר: אין הצדיק זקוק לעצה כי הוא "פה לו יועץ" ואין להדריך את צדיק הדור בעצות, הרי ידוע לכם את ספורו של הרבי מקוצק: ששאלו איך הגיע לחסידותו ענה: פעם נכנסתי לביית המדרש ומצאתי שם זקן אחד והוא השמיע באזני ספורי חסידים, הוא ידע איך לספר, ואני ידעתי איך לשמוע, ר' יוסל'ה ידע איך לשמוע וכאשר יודעים איך להאזין לדבר, הצדיק יש השפעה בין המשמיע להשומע, ואמרו חסידים: כי קנה המידה למדרגות הגבוהות של הצדיק מתבטא; בהשפעת רומות רוחו על חסידיו, תלמידיו ור' יוסל'ה שאף להתערות ווירבות ברוחה של בעלז ואף זכה לכך.

בהרבה סגולות חונן ר' יוסל'ה, בעל הדרת פנים שכולו חן וחסד, גדול בתורה, וחסידי בלב ונפש, איש אשכולות, וספרא רבא, ועל כולם, חונן ר' יוסל'ה בפה מפיק מרגליות. דבריו שנאמרו בנחת היה בהן חן עליון, כולו אומר כבוד, דעת ובינה היו מנה חלקו אשר בס כלכל כל מעשיו. כוח החלטה בלתי נדיר, מנחת דברים למופת, ומסיק את המסקנות אחרי שקלא וטריא של חריף המוחין, ומניח להן יסוד אתו בלתי מעורער.

שני בנים לר' יוסל'ה מירצ' יבר, דוד הבכור עלם תם וישר יושב באהלה של תורה, וברקי הפקח הערום מבריק בדברי חנוך ועושי מעשי קונדס, חסידים התייחסו באהבה רבה לצעיר יותר והשתעשעו איתו בדברי חידודיו, ר' יוסל'ה שהיה ממעט בדברים על בניו לא שבע נחת והתייחסות הזאת של ידידי לברקי להנחותו לעזוב את מעשי הקונדס ולהתמסר יותר לדברים רצוניניים, וכאשר בניו של אחד מידידיו "נתחמק" ועזב את החברה הקדושה, אבל המשיך לבוא לבעלז לחגים ושבתות, פגש ר' יוסל'ה את ידידו אשר התעצב מאד על היקרה של בנו אשר כולם נבאו לו עתיד מפוארת "יצא לתרבות רע" ואמר לו: רואה אני כי פניך נפלו בגלל בנך, הוא ממשיך לבקר בבעלז ולא מנתק לגמרי את הקשר, לכולנו יש ילדים וכל אחד צריך להתפלל שלא יהיה חו"ש יותר גרוע, לא עבר הרבה זמן וגם בנו עזב את בעלז. אבל דברי ר' יוסל'ה מצלצלים עד היום כדברי גבואה על עתידו של בנו והוא באמת הרחיק לכת וגרם לר' יוסל'ה הרבה צער ועגמת נפש. עד היום בנו שוכן כבוד בתל אביב.

ר' יוסל'ה ידיר היה לרעיו מסור לידידיו, ומנחם לחביריו, ומספרים: כי פעם נודע לו כי אצל אחד מידידיו כלחה הפרוטה מן הכיס והחורף ממשמש ובא, נסע ר' יוסל'ה הביתה, ארו חבילה עם נעליים ומגפיים ושלה אותם לידידו כמתנה. לשאלת אשתו, למי הוא שולח חבילה כזו עם נעליים מבלי לקבל כל חמורה? ענה: אל תדאגו, לזה יש סבא עשיר גורל והוא בסח יסלם בעד נעלי נכדיו. עברו חושים והחוב בפנקס עדיין לא נמחק, טוב שאלה אותו וזנתו נו! מה עם החובל למה הסבא עדיין לא שילם בעד נעלי נכדיו? דחה טוב ר' יוסל'ה בחירוף

י הסבא עסוק בענינים יותר חשובים, וכשיפנה קצת הוא בטח ישלם. עודם מדברים והנה לפני תח החנות נעמדה כרכה וממנה יצא אחד מבעלי האחוזה בסביבו, והזמין כמות גדולה של עליים עבור עבדיו, ישלם כמפיע סכום כסף השוואה כמעט לכל ההזמנה, פנה ר' יוסל'ה לאשתו אמר: רואה את! אמרתי כי רק יתפנה הסבא והוא ישלח את התמורה בעד נעלי נכדיו, הבינה אשתו את הרמז והוא קבל. על עצמה כי להבא לא להסריד את בעלה על חובת של הסבא!...

על ר' יוסל'ה הרבו לספר בין בחורי הישיבה בבעלז, כולם התפעלו מנוסח התפילה, משהו מיוחד היתה בהדגשת התפילות שפיו, בערב שבתות כאשר ר' יוסל'ה עבר לפני החיבה כשליח צבור, הרגישו כולם התרוממות הדעת זכור היסב את "ובהיכלו כולו" אומר כבוד ד' - לבול יטב ויטב ד' מלך לעולם" הדגישו כל חיבה שיצא מפיו של ר' יוסל'ה הדעים, היתה הרגשה של התפשטות הגשמיות של פריקת עול החילוניות, וכניסת כבוד בהיכל של שבת, גדול מאוד היה כוחו של ר' יוסל'ה בתפילה הוא ריחק את כל הווייתו, לכוח תפילתו אי אפשר היה לנתק את המחשבה אפילו לשגיה שמה תאבד את חוט פחן אשר היה משזר בתפילתו, מתיקות עילאית הרגישו בניב שפתיו, כך שתפילתו של ר' יוסל'ה היתה מין שבת בתוך שבת תפארת שבתפארת, ולכן זכה לחיבה ואהדה גדולה בין שרי תורה וגדולי ישראל בין חסידים ורוזנים, כולם הוקיר אותו אהבו אותו וביקשו להתפלל בעופר רגליו כדי ליהנות מזיו צלמו.

ר' יוסל'ה נבחר כמלוה לאדמו"רי בעלז בכל צרכי נסיעתם, מסכת של אגדה מתהלכת היה ר' יוסל'ה, צעירי בעלז שננו וחזרו על כל מלה אשר שמעו מפיו, כל סיפור מעשה של צדיקים אשר שמעו מפיו, נצטורה לפניהם כאילו האותיות הם של אש שחור הנכתבים על אש לבן. ופעם אירח לתפילת שחרית וכולם חיכו לו בכליון עינים בשעה מאוחרת נכנס ר' יוסל'ה בריצה לבית המדרש של בעלז, התעטף בטליתו והעטר בתפילין ועמד בפינה כדי להגיע לקדושה ביחד עם כל המחפלים, קצף התפילה של מרן היה ידוע, ופתאום הרגישו כמרן מתעכב בזמן קריאת שמע מעל לזמן המקובל, וכאשר מרן גמר את הפסוק "ד' אלוקיכן אמת" הבינו כי משהו עיכב למרן לגמור את קריאת שמע בזמן, וכאשר התפילה נגמר, הרגיש מרן את התמיהה בעיני מקורביו, בשיחה בין אנשי השטיבעל עמד מרן ר' אהרל'ה, כואב לי מאוד שאני צריך צריך להסריח את הצבור וזה ממש גורם לי צער בעל ישוער, אולם צערו של ר' יוסל'ה שאינו יכול להגיד קדושה בצבור מפני שאיחר בתפילה הכריע, ולכן חכיתי לו שיספיק להתפלל שמונה עשרה בצבור, בסוחני כי לחינם יוסל'ה לא איחר שאפילו בין ידידיו סיפר יוסל'ה כי בלכתו מאכסנתו לבית המדרש לתפילת שחרית, נפל סוסו של אחד העגלונים על הכביש הקפוא, והתחלק וכדי להעמידו פנה לעוברים ושבים שיעזרו לו וסירבו, וכאשר פנה אלי ואמר: "יוסל'ה הלא אתה חסיד של בעלז ובבעלז עוזרים ליהודי במיצר" נטה כתף ועזר להקימו התאמצנו שעה רבה עד שהקימונו את הסוס, ולכן איחרתי לבוא לתפילה.

ר' יוסל'ה אהוד היה על גדולי ישראל, תלמידי חכמים הסתופפו בצילו, ליהנות משיגור
בשיחו, להאזין אזנם, מאמרותיו, הוא היה אחד עמידי התוֹך של היושבים ושיגריר הרצון הסוב
של אדמו"רי בעלז. הוא ידע לכלכל מעשיו בחכמה, ותמיד מצא דרך לליבו של מתנגד להכניעו
בלסיפה במקום קפדנות.

100
101
102

103
104
105

אֵינִי (בְּיוֹמָא. ל"ח ע"ב) רֵאָה חֲקֵב"ח שְׁחָדִיקִים מוֹעֲסִים עִמָּךְ וְשִׁתְלִם בֵּין הַדּוֹרוֹת, בְּרֵם לִפְנֵי
 שְׁאֵנִי אֶתְחִיל לִסְפֹּר כָּל אוֹתָם חֲדָיקִים אֲשֶׁר עִמָּךְ לִי זְכוֹת אֲבוֹת לְהַכִּירָם וּלְהַתְּפִלָּשׁ בַּעֲפֹר רִגְלָם,
 עָלַי לִסְפֹּר סִיפּוֹר שְׁשֻׁמְעָתִי עַל רַבִּי לֹוִי יִצְחָק מִבְּאֲרֵי צוֹב כֹּאֲשֶׁר הִיָּיתִי עֹדִיין יֶלֶד מִפִּי אֶחָד מִהַנְּשֻׁמּוֹת
 חֲגִדּוֹלוֹת אֲשֶׁר אָבִי דָאָג לְחַשְׁפִּיעַ עָלַי מִמְּקוֹר גְּדוֹלוֹתָם, וְהַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב לְהַמְצֵא בְּמַחֲצִיחָתָם וּלְסַפּוֹג בְּלִיבִי
 אֶת דֶּרֶךְ חֲתֻנְחוֹנוֹתָם, כֹּאֲשֶׁר הוֹכַחְתָּ רַבִּי לֹוִי יִצְחָק מִמְּפֹרֶסָם כִּמְרָא דְאַתְרָא בַּעִיר בְּאֲרֵי צוֹב נוֹדַע לִי
 כִּי בַּעִיר קִיָּיִמִים שְׁתֵּי חֲבֵרוֹת נִפְרָדוֹת, חֲבֵרַת דְּלִיָּיִם חֲמַעְסִיקִים מוֹרָח הוֹרָאָה מְשַׁלֵּהָם וְחֲבֵרַת חֲחִיִּיטִים
 חֲמַעְסִיקִים מוֹרָח הוֹרָאָה מְשַׁלֵּהָם, רַבִּי לֹוִי יִצְחָק שָׁלָא שְׁבַע נַחַת מִפִּירוֹד הַלְּבָבוֹת בַּעִיָּירָה אֵיקְלַע פֶּעַם
 לְסַעֲדוֹת מְצוּחַ אֶצֶל אֶחָד מִחֲבֵרַת חֲאֹופִים אֲשֶׁר חֲזָזָן לִשְׁם בְּתוֹר מְרָא דְאַתְרָא, בַּעַל הַכִּית מִזֶּג כּוֹסִית
 יוֹיָךְ מוֹבָחָר לְחֻגִישׁ לֹוִי יִצְחָק, לְחִיָּיטָם לְחִיָּיטָם בִּירְךְ הֶרֶב מִבְּאֲרֵי צוֹב הַלּוּוֹאִי שְׁנוֹכָה עוֹד
 חֲשֵׁנָה לְבִיָּאת חֲמַשִּׁיחַ, חֲתַמְלָא חֲמִירָא חוֹרָאָה שֶׁל חֲאֹופִים וְשָׁאֵל; מַה עֲנִין בִּיָּאת הַמְּשִׁיחַ לְסַעֲדוֹת מְצוּחַ
 זֶה, וְרַבִּי לֹוִי יִצְחָק עֲנָן; בְּגִמְרָא נֹאמֵר כֹּאֲשֶׁר הַמְּשִׁיחַ יָבוֹא יִגְדֵּלוּ עַל חֲעָצִים גְּלוּסְקָאוֹת וְכָלִי מִילָת
 וְאִזְלָא נִצְסֶרֶךְ לֹא לְאֹופִים וְלֹא לְחִיָּיטִים וּמִמְלָא לֹא לְמִרָא הוֹרָאָה מְשַׁלֵּהָם, כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ אִמֵּר מוֹרָא
 חוֹרָאָה שֶׁל חֲאֹופִים; כִּנְרָאָה שְׁחֹא שְׁכַח שְׁנֹאמֵר גַּם כִּי בִזְמַן הַמְּשִׁיחַ וְחֲתַמְלָא הָאֲרֵץ דַּעָה, אִזְלָא נִצְסֶרֶךְ
 גַּם לְבַעֲלֵי דַּעָה כִּמּוֹ רַבִּי לֹוִי יִצְחָק, כֹּאֵן יֵשׁ לְכַבּוֹדוֹ טַעוֹת עֲנָן רַבִּי לֹוִי יִצְחָק; כִּי הַפְּסוֹק גִּמְרָא
 כְּמִים לִים מְכַסִּים, וְגַם חֲרַמְבִּיָּם בְּסַפְרוֹ הַמְּשַׁנָּה תּוֹרָח שְׁחֹא כָּתַב אוֹתָהּ בְּלִשׁוֹן קֵלָה וּמוֹבִנָּת לְכוֹלָם,
 גִּמְרָא בַּפְּסוֹק הַנִּלְל, וְלִכְאוֹרָח יִכּוֹל כָּל מוֹרָא חוֹרָאָה לְעַבּוֹר מִסְפֵּר פַּעֲמִים עַל מִשְׁנֵה תּוֹרָה וְכָל אֶחָד
 יִחִיחַ מִלֹּא דַּעָה, לִכֵּן חֲרַמְבִּיָּם גִּמְרָא כְּמִים לִים מְכַסִּים חִיָּינוּ כִּמּוֹ הַמִּים הַמְּכַסִּים אֶת קִרְקַע הַיָּם יֵשׁ
 מְקוֹמוֹת רְדוּדִים וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת עֲמוּקִים כֵּךְ יִחִיחַ אֲנִשִּׁי דַּעָה רְדוּדִים וְאֲנִשִּׁי דַּעָה עֲמוּקִים, מִאִזְלָא הַבְּעַשִׁי
 וְעַד לְחֻקְמוֹת שְׁאֵנוּ חַיִּים בָּהּ, חֲשׁוֹטֶלֶת חֲבִלּוֹאִית חֲמַחוּחַ חוֹלִיָּה בְּשִׁרְשֶׁת הָאֲרוּכָה שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲבַעֲשִׁי
 נִחְשָׁבָה לְשׁוֹטֶלֶת אֲשֶׁר חַיּוֹתָהּ תַּשְׁחִית וְרַצִּינִית וְעֲמוּקָה בְּהַתְּפַחְחוּתָהּ וּשְׁגִשׁוּגָה שֶׁל הַחֲסִידוֹת הַגְּלִיצִיָּאִית
 חֲפּוֹלָנִית וְחֲחֻנְגִּרִית וְיִתֵּר אֲרָצוֹת אִירוּפָּה, לֹא לְחִיָּנָם הַכְּתִיר פֶּעַם ר' יִשְׂרָאֵל מְרוֹזִין אֶת הַרְבֵּי
 מִבְּעִלְזָא בְּאִמְרֵי; כִּי חֲבַעֲלֹזָאִי - וְחֲחֻוֹנָה חִיתָח לְשֶׁר שְׁלוֹם הָרָאשׁוֹן בְּאִדְמוֹרִיּוֹת הַבְּעִלְזָאִית כִּי-בַּעַל
 חֲבִית שֶׁל חַעוֹלָם; בְּמִקּוֹר דַּעַר בַּעֲלֹזַעַר רַב בַּעַל בְּחִיוּעָס אֵיבַעַר דַּעַר וּוְעֵלֶט), וְאִכֵּן הַעִיָּירָה הַנּוֹדַחַת
 הוֹאֵת בְּגִלְצִיָּה חֲמִירָחִית חֲתַפְרַסְמָה כְּסִמֶּל לְחֻמוֹנִי עִם יִשְׂרָאֵל כְּמַעִין הִישׁוּעָה דִּי הִיָּה לְבִסָּא אֶת אֲרַבְעַת
 חֲאֹוִחִיּוֹת א"ב - ע - ל - ז - א" וְכָל יִחּוּדֵי נִדְכָּה וְנִכְלָם הַסּוֹבֵל מִנוֹגְשֵׁי הַמִּמְשָׁל מִפְּרִיץ הַמִּתְנַכֵּל
 שִׁירְגִישׁ אֶת עֲצָמוֹ כִּבְּן מֶלֶךְ כְּנֹצֵר לַעֵם אֲשֶׁר חֲרָבִי מִבְּעִלְזָא הוּא הַמְּנַהִיג הַמוֹכַח מִטַּעַם הַהִשְׁגָּחָה הַעֲלִיוֹנָה
 לְחֲבִיָּא אֶת חֲגֹאוֹלָח חֲשִׁלִּימָה לְמַדּוּי חַעַם, כֹּאֲשֶׁר חוֹפִיעַ חֲבַעֲשִׁי הִיָּה הוּא מִסְפֵּר סִיפּוֹרִים וְתַלְמִידֵי
 חִיָּו חֲמִאזִינִים, בְּמַשָּׁךְ חֻזְמָן חֲשִׁתְנָח חֲמַנְחָה חֲסִידִים מִסְפֵּרִים סִיפּוֹרִים עַל רֵבֶם, וְאִם יֵשׁ אֶת נַפְשָׁךְ
 לְדַעַת וּלְהַכִּיר אֶת חֲרָבִי אֲשֶׁר חֲסִידִים מִסְפֵּרִים בְּשִׁבְחוֹ, לֵךְ וְתַכִּיר קוֹדֵם אֶת אֱלֹה הַיּוֹצֵאִים מִים עַל
 יָדֵינוּ, כִּי בִּבְכוֹאוֹת חֲדָבְקִים בּוֹ, מִשְׁתַּקֵּף דִּיּוֹקְנוֹ, כּוֹכְבֵי הַלֵּכָת שְׁמִסּוֹבְבִים אוֹתוֹ מוֹשְׁפָעִים מֵאוֹר
 חֲגִנּוֹז אֲשֶׁר בְּחִבּוּיּוֹן נִשְׁמָתוֹ, וְאֶת אֱלֹה אֲשֶׁר סוֹבְבוֹ וְחֲתַפְלָסוֹ בַּעֲפֹר רִגְלָיו שֶׁל הָאִדְמוֹ"ר הַשְּׁלִישִׁי מִרֵּן
 מַחֲרִי"ד וְצ"ל, חִיחַ לוֹ חֲזוֹכוֹת לְהַכִּיר אוֹתָם וּלְלַמּוֹד מִחֵם לְהוֹקִיר וּלְאַהֲבוֹ אוֹתָם, וְעַל אֱלֹה אֲשֶׁר
 חוֹרֵם חֲכוֹרָת, וְחֲחֻס חֲנֻשִׁיָּה מֵאִמַּת שְׁגִדּוֹתָם וְרוּחַב לִיבָם אֲצִילוֹת רוּחַם וְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, יֵלֶךְ נִיתְכַּח
 לַחֵם אֲנִי מְקֻדֵּשׁ אֶת פְּרִי מַחֲשַׁבְתִּי עָלַי דֶּק לְחוֹסִיף פֶּרֶס אֲשֶׁר חִיָּיב אֲנִי מִתּוֹךְ דַּחַף פְּנִימִי לְחֲבִיָּא
 לִפְנֵי אֱלֹה אֲשֶׁר אֵי פַעַם יַפְנוּ אֶת תְּשׁוּמַת לִבָּם, לְדַבְּרִים אֱלֹה אֲשֶׁר מַעֲלָה עַל הַכְּתָב.

חסא כל ישוער חסאח בעלזא, אשר מנעה מלפרסם תולדותיה, וכל אירועיה למען הדורות
חבאים, דור החמשך אשר מתאבקים באבק עברה המפואר של גדלוחה, לוקטים פירורים מתחת
לשולחנם של אנשים אשר גם ידיעתם מוגבלת בחייח המפוארים של ארבע הדורות של צדיקי
בעלזא, היו נסיונות של אנשים לנגוע פה ושם בקצה היריעה של תולדות החסידות הבעלזאית,
אך דלים ועניים הם התיאורים ורוח קרירה מנשבת מהם, אין בתאורים אלה לחלוחית של חיים
תוססים, של צפירי בוקר המנשבות בחוצתיה של בעלזא, בעלזא זה לא רק הסטוריה כי אם
גם אגדה, אגדה מלאה חוד אשר עמקה כעומק התחום, וגבהה כגובה השמים.

כאשר הגיעו מרן מהר"א חקדוש עם אחיו חנה"ק חרב מבילגורייא זצ"ל בימי השואה לחיפה, עשיתי כמיטב יכולתי להכנס אליהם ולראות אותם, לא מצאתי מנוח לנפשי ולמרות הדוחק הגדול שחיה קצור במיקומו נפש ממש הצלחתי לחדק פנימה, מה שעבר עלי ברגעים אלו שלפני עיני עמדו שני גדולי הדור ענקי הרוח בלי חתימת זקן, ומרן חקדוש כפוף ורצוף כל החורבן שפקד את בית ישראל חתמם בשתי דמויות חקדושים, חכרתי את שניהם מימי הזוהר של בעלזא, שעה ארוכה עמדתי מבלי לחוציא חנה, חדמעות חנקו אותי, וכמעט איבדתי את חכרתי, ולבסוף מרן חקדוש במלוא חודו וחדרו הציל אותי מחמועקה הכבדה, וכמעט בבדיחותא, אמר: בדרך לכאן אמרתי להרב מסילגורייא; אנחנו נוסעים לארץ שאין אנו מכירים איש איפה נתאכסנו פתאום נזכרתי שפייבלי כאן ונחה דעתי, כל הסובבים אותנו שמעו בהתפעלות איך מרן ברגעים כאלה השתחרר מכל המועקה, ומצא אמחל לעודד אותי במילתא דבדיחותא, ולשחרר אותי מעצב ויגון, מאותו ליל חמישי ס' בעש תש"ד נקשרתי בעבותות לשני חאכים חקדושים אשר פניהם הביעו את השבר הגדול אשר פקד את בת עמי, ואשר חולל צר ואויב לכנסת ישראל, נפשי נקשרה אליהם והשתדלתי לבקר אצל מרן לעיתים תכופות, עד ליום שנחבקש לפמליא של מעלה, ומאז לצערי ניתק הקשר, וחמש עשרה שנה אחרי שמרן שליט"א חוכתר כממשיך לשושלת הבעלזאית לא בקרתי במעון קדשו, אשתדל בהמשך לנסות ולתרץ את סיבת חניתוק, אבל לפניי חכל אביע בפומבי את תודתי לאותם אברכי בעלזא אשר עשו כמיטב יכולתם מעל ומעבר יכולתי של אנוש, ובעידודו של מרן שליט"א הביאו אותי חזרה בצל קורתו ורבים אשר חופתו באותו יום ב' דסליחות (יומא דהילולא של מרן מהר"ש זצ"ל זי"ע). כאשר חופעתי בשערי החיכל בירושלים ועסו עלי בשאלות משאלות שונות ובעיקר רצו לדעת מי ומח חיו אלה חנקראים הנשמות הגדולות, לחם ודורות אחריהם אשר ירצו לדעת מי היו כוכבי חכמים חאלו שחאירו באור פניהם את חיקום, להם אני מקדיש את הדברים חללו.

אנצל את החזדמנות לענות לזח לכמה ברי פלוגתא אשר מקוצר ראייה לא יכלו בטום אופן לחפלים את חתופעה שאני שנחמתי ויצאתי לתרבות רעה, ועשיתי מעשים אשר בעלזא התנגדה להם התנגדות חריפה ביותר, ובכל זאת לא נותקתי מחמעיין שהשקה אותי במשך שנים והרונה את צמאוני במים חיים, חמשכתי לבוא לבעלזא לכל החגים, עמדתי לפני הוד קדושת מרן בדחילו ורחימו, בחיל ורסס שמעתי לחפילותיו, וכל זאת בלבוש שאינח לסעמה של בעלזא, בשאיפה לעלות לארץ ישראל, להתערות בבנין הארץ, ונשאלתי האם אין בח משום נפש חצויהל וכיון שאני חייב תשובה לכל אלה אשר לא דק רצו לחבין כי אם גם חתיחסו אלי בבוז, אנסה כמיטב הבנתי להסביר להם את חתיחסות שלי לחסידות בכלל ולבעלזא בפרט, תנועה החסידות שהתפתחה עם חופעתו של הבעש"ט נשאה בחובה שלושה עיקרים אשר חזינו את כל תומכי הבעש"ט והם: "אמת" "אמונה" "אהבה" על שני העיקרים הראשונים אין לתאריך את חריבור, חבח ונבחר את חמושג אהבת ישראל, המקובל אצל חסידים בכלל ואצל חסידי בעלזא בפרט; "אהבה" פירושה "אהבת ישראל", ואמר רבי ר' דוב בער ממזריס: ולוואי חיו נושקים את ספר חתורה באותה אהבה שהיה מורי ורבי הבעש"ט מנסק את חילודים בזמן שחיה ריש דוכנא ומוליכם לחדר, ומחבעש"ט ועד לשושלת הבעלזאית חולכת ונמשכת עזרה רצופה של אהבת ישראל אין אחבח אצל חבעש"ט לר' ישראל כי אם לכלל ישראל לכל יחודי בין חחוכר. ובין חחודי שעומד ומוכר סדקית ביריד, כל יחודי הוא בן מלך, אם מזכיר חוא את שם שמים בדחילו ורחימו, חבעש"ט ואחריו חלמידיו וחלמידי חלמידיו העסירו את כל יחודי בכתר של שבת, אין חקב"ח מבחין בין יחודי חלמיד חכם, ובין יהודי פשוט חדואג לפרנס

ת. משפחתו, אנהת היחודי הפשוט שאין באפשרותו לקום וללכת לבית המדרש ללמוד פרק משניות
י. בני ביתו גוועים מרעב חכסין מצמק את כריסם וחגוי מתנכל לו יומם ולילה מקובלת אצל
קב"ח יומר מאשר היחודי המלסף שתוך חיוך את כריסו חמלא וגדוש בתורת ישראל הוא משוח את
יחודי הפשוט את העם הארץ לשדח - בעל אשר אלוקים ממסיר עליו מסל השמים, ואותו הדבר
משך בשוטלת חבעלזאית, אמנם למור גפ"ת היה מקובל על כל השוטלת חבעלזאית, אבל גם החסיד
ופשוט אשר עומד בפנינה ואומר פסוקי תחילים אינו בין קסלי קניא, ואותה אהבת ישראל אשר
אייתי אצל מרן מהרי"ד זצ"ל הרבי השלישי בשוטלת חבעלזאית נתנה לי את הדחיפה להיות מסור
בלב ונפש, וכל אשר התעמקתי יותר לחדור למחות של חסידות בעלז, ואחרי כל מה שזכיתי ושמעתי
בימי שחותי בקרבת שני עירין קדושין מרן מהרי"ד ובנו מרן מהר"א זצ"ל אני אשתדל למסור
בחוויתן לדורות הבאים.

בשנת תרי"ב נתבשרה העולם כי למרן האדמו"ר רבי יהושע ולחרבנית מרת רבקה מרים נולד
בן, אשר נקרא שמו בישראל ישכר דוב ע"ס חותן של מרן האדמו"ר שר שלום רבי ישכר דוב רמ"ז
ששים כאב"ד דק"ק סקאחל, לפני שחילד חזה נולד איתרא האדמו"ר שר שלום לאפסא ושהה שם
לשבת קודש אצל חצדיק מאפסא, וחסידים היו מספרים כי דרכו בקודש של הרבי מאפסא היתה לברך
בעצמו ברכת חזיונות במקרים מיוחדים כאשר בקרו אצל חצדיק מאפסא אנשים מגדולי הדור, הוא
כיבד אותם בברכת חזיונות, אבל הם החזירו את חכוס לחצדיק מאפסא, וגם האדמו"ר שר שלום
נחג כך, ורצה לחתור את חכוס לחצדיק מאפסא, נסל חרח"ק את חכוס והחזירה לידו של מרן,
ואמר: "הפעם אני רוצה שאתה תברך" וכאשר מרן עשה כמצוות חצדיק מאפסא עורר הדבר פליאה
אצל הנוכחים כי מעולם לא קרע דבר כזה, אחרי חסעוזה אמר הרה"ק לבנו ר' יצחק כי בגלל
שמי סיבות פיניתי חיום מחמנח המקובל אצלי, דע לך כי חיום אמרתי תורה בסעודה השלישית
שאף אחד מהנוכחים לא ירד לעומקם חוץ מחאברך חזה, וחסיבה חשניה, יבוא יום ואתה תשתדך
איתן ומחזיונות חזה יזולד בן שיאיר את העולם כולו, ואכן לימים קם הדבר ומחזיונות אשר
חזה חרח"ק מאפסא נולד מרן ר' ישכר דוב.

ליל שימורים, המילדות רצות חלוק ושוב, בחרו מתבודד מרן מהר"י ומחכה לבטורה
העלולה לחגיע כל רגע מחר חילודת, גם חסבא מרן מהר"ש מבקש לעוכן אותו על מצב היולדת,
חכל דרוך יש חרגשח כי עומד לחולד תינוק אשר יאיר את העולם חחרדו, ופתאום פולח באויר
זעקת חנולד וקרן אור חבזיק בחצר חבעלזאי, חסבא וחאבא נתבשרו כי נולד בן וכי לאם ולילד
שלום, חקב"ח נוסל בביכול נוסל אור מעצמיותו וזורע אותו האור בעולם, וממנו צומח צדיק
בעולם (דגל מחנה אפרים בראשית) ברגע בו נולד מרן מהרי"ד חאיר קרן אור בעולם, הוא
מצא חממח בליבו של סבו אשר שלום, הוא קשר את נפשו בנפש חילד, הוא ראה בו אור חדש שזרח
בחצר חבעלזאי, ולכן הקדיש לו אהבה וחובה, מספרים שפעם נכנס לחדר בו שכב חילד, אמר
לבנו מרן מהר"י שחיה באותו שעת בחדרו של חילד, "קוק ווי דער מחייעניק ליגס".

ארבע שנים חיי חילד בצילו של סבו ובאותה חתקומח הוא ספג בליבו את רוממות רוחו
של ענק חרוח וגדול בתורה אשר חוכתר כחמיסד חשוטלת חבעלזאית, הקשר הנפשי בין מרן מהרי"ד

ובין סבו חיו בימים החם לשיחת בין אנשי המעלה כולם חיו בתחושה כי מרן השר שלום מכין את נכדו/ להפקיד חרם של מנהיג העדה בבעלזא.

חודש אלול שנת תרס"ו כבני חרשים שחרי עד שלום מרגיש כי כוחותיו הולכים ואוזלים בחתלכות רבה הוא מתייחד עם קונו, ואנשים שמסתובבים מסביבו שומעים מפעם לפעם רמזים על חסתלקותו, אבל על דבר אחד הוא לא מוותר, לראות את ישכר בערלי, לשמוע את קולו, לחוש אתו על ברכיו, ולהמחיק אתו סוד. חסידים מספרים; פעם אחת קרא אליו זקנו מרן מהר"ש זי"ע את נכדו חקסן, חושבו על ברכיו ולחש באזנו זמן רב וגילה את רחשי ליבו לפני חילד, מאוחר בלילה כאשר סיימו את שיחתם, שאל מרן מהר"י זי"ע על מה נסבה השיחה שארכה זמן כח רב מרן חקדוש מהר"ד ענה: אינני זוכר מאומה, עברה תקופה והילד גדל והגיע לגיל עשר, שוב שאלו אביו אם זכור לו משחזר מאותו השיחה? והילד השיב שוב; אינני זוכר כלום. כאשר הגיע מרן מהר"ד זצ"ל לגיל חמצנות והתחיל להתנהג כאדם אשר עומד ברשות עצמו, וכל עשה ולא תעשה מחייבים אותו בכך מצות, שוב נשנה אותו הדבר ומרן מהר"י זצ"ל שאל את בנו בנוגע לאותו השיחה, ושוב באה תשובה בצורה פסקנית שאינו זוכר דבר. מספרים; כי מרן חקדוש סבל מזה הרבה, ראה בבני אביו שיש לו עגמת נפש וחשש כי בנו אינו רוצה לגלות את תוכן השיחה, אבל מרן חקדוש לא זכר את תוכן השיחה, ולא חשב להעלים ח"ו מלגלות לאביו את תוכנה.

ומרן חקדוש סיים כי ביום חסתלקותו של אביו מרן מהר"י זצ"ל ונתבקש לישיבה של מעלה ונכנסתי לעסוק בעניני הקבורה ולעשות את מלאכתם של החברה קדישא כמנהג הממלא מקום, נזכרתי בכל הדברים ששמעתי אז מפי זקני חקדוש ולא נפלא מהם דבר.

זקני החסידים ששמעו עדיין אצל מרן מהר"י זצ"ל, ספרו על הילד גדולות ונצורות עדיין בימי חורפו חיה מסור בלב ונפש לבוראו, ועבדו ביראה ובתמימות, והוא ניחן בכשרונות עילאים, אשר עמדו לו כדי לרכוש תורה ויראת שמים, וניצל את עומק מחשבתו כדי לעלות בתורה ויראת שמים מעלה מעלה.

שנת תרע"ד ענן שחור רובץ על אירופה, חשמועות המחפסות מבשרות רעות, אנשים יודעים לספר כי מלחמה עומדת לפרוץ בין רוסיה ומלכות אוסטריה, מובן כי הזעם של הרוסים עם פלוגות הקוזקים חידועים לשימצה ביחסם ליחודים הסיל אימה ופחד על העיירות הקרובים לגבול, וחיות וחידועות מקבלות כל פעם אישור ממקורות הקרובים למלכות, בא לחץ על מרן חקדוש, לעזוב את גליציה ולעבור למקום מרוחק מהגבול הרוסי, וכאשר בין שבת מברכים אלול פרצה המלחמה, ומרן ביהר עם הממליא של היושבים ובני ביתו עזבו את גליציה ונדדו עד לחונגריה וחתישבו באופן ארעי בעיר ראצפערד, חיה בין חמלויס את מרן בדרכו לארץ חגד גם אבי ר' ישראל חיבניבער, ומאז ניתק חקדוש ביני שחייתי כבן שלוש שנים, ובין אבי אשר סבתי חיתה מספרת מדי פעם על חתמותו בתורה ועל מידת יושרו, ובתוך הסיפורים חאלה חיתה משבצת סיפורים על חרבי מבעלזא על חמושתים שראו במחיצתו, ולמדו שנשארנו אני ואמי ללא

ספ אמילו ללחם צר, אף פעם לא באח בסרוניח כלפי אבי, אדרבה היא תמיד מצאה דברי ניהומים
הביעה מתוך קנאה נסתרת שחתנה זכה לחימצא תמיד במחיצתו של מרן הקדוש, ואנחנו חייבים
סמוך על חקב"ח כי "מאן דיחייב חיי יחייב מזוני" צריך לבטוח בחקב"ח וממנו תבוא העזרה
שעת הצורך, וחודות לסבתי אשר חנכה אותי באחבה לאבי אשר חוקירה אותו מאוד, ואת סיפורית
של הצדיק מבעלו (כינוי שגור במיה) נסעה בליבי אחבה מיססית וערגה נפשית להכיר את
דולי גבוריה אשר כח חרבתה בשבחים, ובמיוחד בלילות חורף הארוכים כאשר הקור התגבר, וכלתה
גל מן חשוק ואנשים נעלו את בתי עסקם, וחסתגרו בבתיים והתנור הפיק חום נעים בחור, אז
סבתי חיתה מושיבה אותי על ידה וחתחילח לספר לי סיפורים על הצדיקים מבעלזא, ועל המופתים
שראו אצלם עין בעין, לפעמים כאשר גדלתי וחיייתי כמעט נער התפלאתי מאין שאבה אשה זו
מעין בלתי גדלה של סיפורים, לימים חסבידה לי כי סבי חמנוח ובנה זלקה אשר היו חסידים
מסורים ונפשם קשורה חיתה עם צדיקי בעלזא.

ועל זלקה זה אמר מרן הקדוש פעם בחושענא דבה, בזמן שהדוחק היה רב ומרן הקיף את
האלמר ואנשים חפריעו למחשבותיו הנעלות ובא לידי קפירה וידוע כי מרן היה מביע את זה
ב-נא נאו, אבל הפעם פנה לקהל ואמר: לו עמדתם ביראח כזו כמו העלם הזה, והצביע על זלקה,
לא חיותם מבלבלים אותי, וגם סבי ר' חיים שחיה אחא הבכור של הרה"ג ר' שמואל שפלקא רבה
של לשצ'וב, וחיה בין חסידים חמפורסמים וחמסורים של בעלזא, הוא היה אומר: "תורה וי"ש
למדתי מאחי חיים, חסידות למדתי מזלקה". ור' חיים ובנו ר' זלקה נפסרו שניהם ביום
אחד במגיפת החולירע בימי המלחמה באירופה, ואבל כבד ירדה על בית סבתי אשר נשארה אלמנה
עם חמש בנות אשר חסיפול בהן חל על שכמה, וחוש מחאסון הגדול שפקד אותה, לחץ אותה
חמעוקה של פרנסה בשביל כל כך חרבה מיות חתלויות רק בה, אבל כאן ראינו את גדלותו ואת
יושרו של סבי ר' חיים אשר בימי חיותו רכש חרבה ידידים שעבדו לצידה של סבתה בעת
צרתה ועשו כמיסב יכלתם, לעזור לה ולחתאגון מבחינה כלכלית, וזוכר אני היום למרות
שחייתי עדיין ילד כאשר מלבוב הגיע לביתא אחד חסיסונאים במסחר של דג מלוח, מר קאלוש
שמו שידוע היה כיחודי דתי אוחד מושבע של סבי ואחד ממוקירי צדיקי בעלזא, והציע לסבתי
כמות של חביות של דגים מלוחים מכל חסונים הן לאכילה והן לכבוס מבלי לנקוב זמן פרעון
ובלי חגבלה לכמות חדרוש לח העיקר שתמשיך לחחזיק בחנות כדי לפרנס בכבוד את משפחתה,
לימים סיפר כי ראה את מרן מחרי"ד בחלום וחוא ביקשו שיעזור לאלמנה ר' חיים כמיסב יכולתו,
וכיון שגם אני ואמי אשר נשארנו בלי כל מקור פרנסה היינו חלויים בעזרתה של סבתי, ואשה
צדקנית זו עשתה כמיסב יכלתה לפרנסנו ולחלביטנו מעל ומעבר ליכלתה, ומסבתא זו למדתי
להכיר בימי נעורי את כוחם וגדלותם של צדיקי בעלזא.

גרנו שמונה נפשות בחדר קטן, בערב היו מסדרים מצעים שתפסו את רוב החדר ובבוקר
סדרו חכל במקומם, ולמרות חסבל חיינו מאושרים כי חמימות ואהבת הזולת שקרן מנפשה של
סבתי מלאה את ליבנו בחקוקה לימים יותר טובים. עלי לחזכיר בחוקרה רבה את דודי ר' שמעון
עם-אחותה של סבתי וחוא היה באפין איש תם וישר, מכניס אורחים, וחורם צדקה מעל יכולתו,
בראומו את חמצב חמיעק על גיסתו אימץ שתי בנות שלה, ודאג לכל חצרכתן עד שהביאן בברית
חגישואין, וזח חקל על סבתי לשאת בעול חפרנסה.

גדלתי בצילח של אשה צדקנית זו כאשר היא סוככת עלי ביטרה בתכונתה ובכונניתה לעזור לנו מעבר לאפשרותה, ועד חיום זוכר אני את לילות טבת הארוכות ישבתי מכורבל במעיל ארוך שנשאר מסבי, וסבתי התחילח לספר את סיפורי; ואני ישבתי כמקסם מבלי לאבד אף הגח מפיה, וחפצם סיפרח על זוג אחר שאחרי הנשואין בא בעלה והודיע לאשתו הצעירה כי החלים לנסוע לאמריקה לחרויה קצת כסף וכשירחיב היא תבוא בעקבותיו, במקום לשבת כאן ולהתנוון בזמן שחפרנסה אינה מצויה כלל וכלל, האשה התחילח לבכות ולהתחנן שאין היא רוצה להשאר עגונה לכל ימי חייה ושומעים על דברים כגול אלח שבעלים נעלמים והנשים מצפות לשוא לבואם, והקב"ה יכול לעזור גם כאן, וכאשר ראתה כי הוא על דעתו בנחישות, החליטה האשה לנסוע למרן מחרי"ד לתנות לפניו את מר ליבה ולספר על חכל מח שמעיק עליה. מרן קרא את המתקא שחגישה פעם ופעמיים, ולבסוף ציוח לגבאי לשלוח מכתב לבעלה ולהזמין אותו שיבוא לבעלזא בחודשנות הראשונת, ומי יעיד לחמדות את פיו של מרן אשר לפקודתו ינועו אמות הסיפים, ברגע שהמכתב הגיע לידו קם ונסע לבעלזא.

אחרי שעות רבות שחיכה בפרוזדור המוביל לחדרו של הרבי ביחד עם קהל שצבאו על דלתו הצליח סוף סוף לחכנס ולחראות למרן את המכתב אשר בו הוזמן להחיצב לפני מרן הקדוש בחודשנות הראשונת, מרן פנה מיד לענין ושאל: אתה רוצה לנסוע לאמריקה? אתה חושב ששם גודלים על העצים גלוסקאות וכלי מילת, גם שם קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, הקב"ה מקצב לכל בריח את מחיתו אבל אדם אוכל את לחמו בזיעת אפו צריך לעשות והקב"ה יעזור.

נסע היהודי הביתח וכל חדרך חציק לו המחשבה ושאל את עצמו במה להתחיל להמרות את פי חצדיק מבעלזא לא רצה, ובאומק לא רואים שום פתרון בליבו חש טרוניה על אשתו הלמאי היא נסעה למרן ובזה גרמה שנסיעתו נדחתה עייף ויגע עלה על מצעו, אולם שנתו נודדה, חחום של לילות תמוז מחניק, חשרב אינו מניח לנשום, קם היהודי יצא החוצה החישב על אסקופת ביתו, והתחיל לחתדיין עם קונו, רבש"ע אמר: אתה ציוותני; על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו כדי לחקים משפחה בישראל, לחרבות יהודים שומרי תורתך, והנה קיימתי מה שציוותני, ולפי מה שחתחייבתי עלי לפרנס את בני ביתי, דודי אחי אבי באמריקה רוצה שאני אבוא לשם וחוא יעזור לי לחסדר, אבל לפי מקודת חצדיק מבעלזא ותרתי על הנדיעה וסמכתי עליך רבש"ע, לפי דבריו של מרן הקדוש הנך מקציב פרנסה לכל בריותיך, ועלי רק לדרוש ממך את חלקי, והנה ימים ושבועות חנני מחפש ומחפש והבסלה מנוונת אותי, אין באפשרותי להתפלל בכוונת כמו שיהודי צריך, הוא חרים את עיניו לשמים וראה את הירח כגוש נחושת שם בשמים, חרקיעים מזרימים חום מחניק.

חזר לביתו חתלבש, לקח חסלית ותפילין ורץ לבית המדרש להתפלל במנין הראשון, ולצאת לשוק לחפש אולי חשי"ת יזדמן משתו לחרויה לפרנסת ביתו, בנתיים כי בקרוב עומדת האשה ללדת, ועוד פיה מתווסף למשפחה, ושקוע בדרעמיו צועד הוא לבית המדרש, מתאום חגיע לאזנו רעש גלגלים ושעטת פרסות סוסים מקודם לא חשב לשים לב לכך ולחמטיך את דרכו לבית המדרש.

אבל חרעש חולך וגדל ונחנח במורד חרחוב רואים ענלח עמוסח אשר האיכר היושב בתוכה מאיך
 בסוסים, ועוד רגע קט הם מגיעים אליו נעמד היהודי לראות מה שמאיך כל כך את האיכר ומה
 החפזון הזה שאינו נותן להסוסים לנשום, ובאותו חרגע מגיעה העגלה עמוסה שקי חסים על
 ידו, והאיכר ממש בלשון של תחנונים מבקש ממנו; תקנה את החסים אני אעזור לך לפרוק, כי
 אף לי חדרך ומבלי לדבר חרבה, הוא שואל; איפח ביתך וכהרף עין האיכר מפנה את העגלה
 לביתו ומבלי לדבר יותר מוריד את החיסה, וכאשר היהודי מתחנן לפניו כי אין לו פרוסה
 לשלם בעד החיסה אמר האיכר; אין דבר ז' ידקו, יודע אני כי איש ישר אתה, אני אחזור בקרוב
 ואתח תשלם לי, השוט פילחה את חלל האויר והעגלה נעלמה, באותו חיום מכר היהודי את החיסה
 ועם חבסך התחיל לגלגל את מסחרו וכאשר ראה ברכה במעשי ידיו, קם ונסע למדן הקדוש וספר
 לו את הסיפור מהתחלחל ועד חסוף, חזיק מרן ואמר: רואה אתה כאשר יהודי יש לו אמונה,
 גם כאן חקב"ה עוזר לו, ומאז נחפך לחסיד בעלזא וזיה תורם חרבה לחברה הקדושה, ובחג
 השבועות כאשר בא לבעלזא, היה מביא אתו עוגות גבינה לחלק בין היושבים וזכה למשפחה עניפה
 של בנים לוסדי חורח.

סבתי נחח ולגמח מכוס תח מחביל שהנישו לה, עשישית הנפס הסילה צללים על קירות
 חחדר ושוב התחילה בסיפור אבל הפעם היה שיך כולו מקורות חייה, לר' יעקב קלוגהופס נצר
 האור אליהו נולדו שלושה בנים, חיים לעתיד חסבא שלי, שמלקא לעתיד הרב מלשצ'וב, וזלמן
 ואחות ביילח חנה, חסבא היה חסיד בעלזא מפורסם ותלמיד חכם ישר ותמים, הוא רכש ידידים
 חן בעיירה חובניב וחן מחוצה לה, היה תומך בסתר בהרבה אברכים אשר נזדקקו לתמיכה, ר'
 חיים היה אישיות מפורסמת וכולם השתוקקו לחסות בצילו, ולהנות מאמרותיו.

בעיר חובניב היה עשיר מפורסם ר' חירשל קצבאך, נבינו ובין סבי נקשרו קשרי ידידות
 עמוקים, לא קרח שר' חרפלי יחלים על איזה עסק מבלי לשאול קודם את ידידו ורעו ר' חיים,
 כאשר הוא בא בברית הנשואין עם סבתי נולדו להם חמש בנות ובן זלקה, לימים כאשר גדלתי
 וחרב מלשצ'וב בא לבקר את אחותו ביילח חנה בחובניב, היה גם מבקר אצל סבתי.
 ואני זוכר פעם לקח אותי בידו ומשך אותי אליו ואמר: תורה וי"ש למדתי מסבך, חסידות
 למדתי מדודך זלקה, כדי לצייך כי חרב מלשצ'וב היה גדול בתורה חסיד מופלג היה, מתפלש
 בעפר רגליו של מרן מהרי"ד ומרן מהר"א זי"ע. אבי היה מתייחס אליו בכבוד גדול. ופעם
 סיפור כי פעולם לא היה מגיש פיתקא למרן עם בקשה גשמית, ומרן מהרי"ד היה שומר על הפיתקא
 שלו וכאשר באו אדמו"רים לבעלזא היה מראה להם את הפתקא, והתפאר בה, וכאשר פרצה מלחמת
 העולם הראשונה ומרן מהרי"ד עזב את בעלזא בדרכו להונגריה האיק באבי שיצטרף לכ"ק מרן
 מהרי"ד כי חובת חגיוס לצבא חלח עליו ויש סכנה גדולה בימים סרופים כאלה, והוא קבל על
 עצמו לדאוג לפרנסתו כמו יתר בני משפחתו, וכאשר האסון פקד את סבתי וביום אחד נפטר
 סבי וגם זלקה שחיה פארה ותפארתה, לא מצאה תנחומים לשברה, וגם דאגת פרנסה שרובץ רק
 עליה חסם אותה, וכאשר חרב מלשצ'וב שלח פתקא לראצמערד וחודיע על האסון למרן מהרי"ד,
 חצטער מרן מאוד וקרא לר' ישראל לחביע לו תנחומיו על האסון, ושיגר מיד מכתב להרב
 מלשצ'וב שחוא יסע לחובניב וישתדל אצל כל ידידי ר' חיים לעזור כמיטב יכולתם לתת לאלמנה

אפשרות לשאת במעמסה הכבדה שרובצה עליה, מיד כאשר חמכתב בא לידי הרב מלשצ'וב, הוא הגיע מיד לחובניב ובשמו של מרן מחרי"ד פנה לחוג ידידיו של ר' יחיים המנות, והם נחלצו באיש אחד לעשות כמיסב יכלתם למען אלמנת ר' חיים ז"ל, במיוחד יש לציין את מר קאלוש מלבוב שחוא בא במיוחד לחובניב וסיפר כי מאז שנפטר ידידו ר' חיים אינו מוצא מנוחה לנפשו, וחוא סיפר לחוג ידידו ר' חיים כי מרן הקדוש מבעלזא דרש ממנו בחלום שיעזור לאלמנת ר' חיים, ומאז שחלם לא פסק המצפון לחציק לו, והחליט לבוא מלבוב לחובניב כדי לחציע לסבתי הצעה כזו נדיבה אשר אי אפשר לה לעמוד לפחות מבחינת פרנסה, למצב חנואט שבו נתקלה, ישבנו מכורבליס לרגליה של סבתי ראינו שתי דמעות כפנינים שנוצצו בעיניה, וחיא סיימה זהו חצדיק מבעלזא למרות רוממות דוחו אינו שוכח את חאנשים הפשוטים הזועקים לעזרתו, וממרחקים דואג לחם ומקדיש להם תשומת לב כאב רחום וחנון.

מלחמת העולם הראשונה גרמה שעל מרן מחרי"ד לערוך גלות ולחפש מקום שקט חרחק מחוזית כאמור בין הפמליה שליוותה את מרן מחרי"ד וצ"ל היה גם אבי ר' ישראל היניבער, כאשר אבי עזב את חובניב הייתי בן שלוש שנים ועד שאבי חזר עם מרן ממונקסט לא הכרתי אותו, אבל סבתו הערימה עליו שורות ותשבחות ונסתה לתאר את דיוקנו בשלל צבעים, ותמיד מצאח פביל להעמיד אישיותו, בצילו של מרן מחרי"ד וצ"ל, ובכל סיפור על הרבי מבעלזא השתדלה לקלוע זר של תחילה לראש חתנה ובעיקר גברה אצלה חשמחה כאשר נודע לה כי אבי נתבקש ע"י מרן שחוא ילין בדירתו, מכל חסיפורים ששמעתי ממנה חפנסוזיה הילדותית שלי חקיקע שחקים, תארתי לי את דיוקנו של מרן כמלך אשר כתר זהב עסור בראשו והילח של זותר ואור עוסמת אותו כמלאך שלא מעלמא חדין, ירד לעולם חגשמי כברק מעולם האגדה איש דם המעלה חמתהלך על פני תבל, אשר אין כמוהו חם ושלם ואמנם כאשר בפעם הראשונה באתי לחולשיץ וראיתי במו עיני את מרן מחרי"ד חבנתי כמה דלים היו התיאורים, הרגשתי שרואה אני צלם של אדם שאינו ניתן לחשבה, זאת חיתת התגלות שהוא משהוא נעלה, שמסנוור את העינים מקרינת האור חגנוז מדיוקנו חנפלא אשר מתענג על נועם העליון.

כאשר מרן חזר ממונקאסט לחולשיץ, בא אבי במפתיע לחובניב, היה זה אחרי שחמצב בפולין חתייצב, הפולנים כבשו את כל חלקי פולין אשר האוקראינים שמו להם אותם כיעד לכושם ולחקים שם רפובליקה אוקראינית, אבל הפולנים התגברו עליהם וחבר הלאומים הכירה בגבולותיה וחשקס חזר לשרור בגליציה, חממשלה הפולנית שהיתה אמנם רודנית, רצתה ליצור לעצמה חדמית בעולם, כדמוקרטיה מערבית וחוציאה צו המחייב חינוך חינם בבתי ספר היסודיים ומי שיפר את חצו צפוי לקנס וגם למאסר בפועל, אמי שחיתה לבד ומתוך פחר מהרשות רשמה גם אותי לבית ספר, שבת הלימודים בכיתה הראשונה קשתה עלי מאוד, כי השפה הפולנית חיתה זרח לי לגמרי אבל במשך חזמן התחלתי לחתעמק בלימודים, ובסוף שנת הלימודים קבלתי תעודה למופת, רצתי חביתה כחץ מקשת, כדי לחודיע לאמי על חתעודה שקבלתי, וכאשר פתחתי חדלת ישב מולי יחודי בעל קלסתר פנים נעימים ומבלי לחכות חרבה אמרה אמי פייבלח זה חאבא שלון אינני זוכר מה שקרה לי אז, זוכר אני רק ששערות ראשי ספרו, רעד עבר בכל איברי, ורציתי ליפול בזרועותיו, בעדינות חוא דחח אותי כנראה טאמי דווחה לו על בית

חסר הוא לקח את התעודת ומבלי לקראו בח קרע אותה לגזרי גזרים, ופיזר אותם בתוך שולית חמים אשר ע"י חלון ביתנו, מקודם רציתי לצעוק למהל! אבל הדרת פניו והחיוך שובח חלבבות שלאחר המעשה קסמו לי, הוא ציווח עלי ליסול ידיים, ואחרי זה הוא חיבק אותי ונתן לי מתנה כובע "מסאמעס" עם מצחית אשר חלק גדול מילדי חסידי בעלזא חבשו אותם עד גיל שלוש עשרה, חיינו; עד גיל בר מצוה, ודרך אגב זרק משפט לחלל החדר; אני חושב שהגיע הזמן שחילד יבוא איתו לחולשיץ כדי לחיות קרוב אלי, הייתי בהתחלת שנת השמונה לחיי, כאשר מספר ימים אחרי שובו של אבי לחולשיץ שאמי הודיעה לי כי רצונו של אבא הוא שאני אסע אליו לחולשיץ, ואם אני אבטיח לה שלא אתגעגע היא תיקח אותי בשבוע הבעל"ס לחיות קרוב לאבא ואתחנך תחת פיקוחו, כילד שכל ימי חיי לא ידעתי מה זה רכבת ונסיעה וערים כמו חולשיץ, חוקסמתי מן הרעיון ומיד הסכמתי והבטחתי לאמא כי לא אתגעגע ואני מסכים בהחלט לנסוע.

אחרי חג המסח בימי הספירה אשר מקובל היה על חרבה מאנשי שלומינו בימים אלה להסתופף בצילו של מרן ואברכים חיו אפילו מתמארים בכך שהם יושבים בבעלזא מימי יו"ס שני של חג המסח עד שבת אחרי שבועות, הגעתי בלווית אמי לחולשיץ, כאן בא שינוי קוסבי לכל המושגים המגבילים וחילדותיים שלי, ראיתי לפני עולם לגמרי אחר, אני זוכר את החופעה הראשונה שלי בבית המדרש בלווית אבי וכל גדולי הנשמות נגשו אלי ובאהבה לספד את הפיאות המסולסלות ואבי לחש לי על כל אחד ואחד מהם מה שם ומקומם וסדר גדלם בבחירתיהם הבעלזאית שמות זרים לא מוכרים ובכל זאת קרובים לליבך, כל ליטוף גורם לך הסימות, כל יד החונה על גבי מפיחה בי אחבה, ר' יואל מאססער עומד מרחוק ואבי קורא לן יואל גש תראה את בני מחערב הוא תחת חסותך, ור' יואל נותן לי שלום רחב ומכניס יד לכיס הבעקישת שלו ומוציא משם לחמניה מקמח לבן ואומר לי: לך תיטול ידיים ותאכל את זה אתה בסח רעב ואין לילד כמוך כוח לחחזיק מעמד עד לארוחת ערב. עלי להודות כי ר' יואל כיוון את השעה כי חרעב חציר לי מאוד, ואבי הוביל אותי החוצה שם היה כיור ליסול ידיים ואחרי שברכתי ברכת המוציא פרסתי פרוסה די הגונה מאותה הלחמניה אשר שם המקורי היה "בילקע", ומאז נקשרו קשרי ידידות ביני ובין ר' יואל, הייתי עוקב אחריו בכל חודשנות ובעיקר בשבתות,

כאשר הגיעו העולם לבעלזא, אז הוא חביא שני שקים גדולים עם בילקעס וחילק אותם לקהל היושבים, וחוא עשה את זאת בנאמנות בלתי רגילה, בין מאות הידיים שהורמו למעלה לקבל כזית, הוא לא טעה לתת לאותו אדם פעמיים, יש אשר אנשים ניסו זאת כדי להוכח אם אכן לא יטעה, וחוא בין מאות חידושים חכיר כל אחד ואחד, וחיה בחיוך דוחה את היד ואומר: אתה כבר קבלת, ור' יואל שחיה דואג שלכולם יחיה כזית, נשאר תמיד לבדו בלי בילקע עד שחזר נודע למרן מחרי"ד, הוא קרא לו וחזחיר אותו שידאג גם לעצמו, כי מחלק שאינו דואג לעצמו זה יכול לחיחסך אצלו לסבע, ויחיהם לאחרים, כמו שחוא מתייחס לעצמו, ור' יואל שיצא לו שם של קשוח, היה בעל לב טוב מלא חמימות, וכאשר היה מסבר בחברה ובעיקר בימות חתורף כאשר האנשים מנעו רגליהם מלבוא וחיה חייב לקצץ במנות בשר זה פגע ממט בציפור נפשו, וחיה מתחנך שיחזרו אותו מהתפקיד ובדמעות שליט היה מבקש שיטילו גם על אחרים את המעמסה וחוא לא יכול לעמוד לבד בזמן מצוקה שאין באפשרותו לתת לבחורים מנת חסר

חיומית, וחוא עשה ימים כלילות ורץ לאסלזים לבקש שיתנו עוד כמה ק"ג בשר בהקפה, וכאשר בעל האסלז סירב בעקטנות, ועמד על כך שקודם יטלם את החוב הישן, רצה ר' יואל לחפיד אצלו את חסלית ותמילין שלו, זה חשפיע על ליבו של הקצב, והסכים לתת לו אשראי לעוד שבוע, מיד אורו פניו וכולם חשבו כי ר' יואל כבש איוו מבצר כדי לת לבחורים מנת בשר,

ואני זוכר פעם שחגיעו מים עד נפש, זה כמה ימים שחשלב יורד והדרכים חס בחזקת סכנה אין יוצא ואין בא, ישבו חנשמות חגדולות וסכסו עצה מה לעשות, קם ר' יואל ויצא, כאשר עכבו בעדו ושאלו לאן פניו מועדות ענה ר' יואל: שהוא הולך לאסלז. ומה תוציע לו חיוטל שאל ר' ישראל חיבניבער, ובחיוך לבבי ענה: אני הולך למכור לו את העולם הבא שליו נראה אם זה שוח משחולזו ר' יואל חזר ובידיו כמה ק"ג בשר אם החמורה בעד הבשר חיה העולם הבא שלו או סתם חבסחח מילולית, דבר אחד ברור כי ביום הזה והימים שלאחריו אכלנו בשר בכל יום לסעודת צהריים. ואני חבבתי מאוד אדם נעלה זה ששקל מתוך תבונה כל צעד כל דיבור, אפילו כל מחשבה שלו חיתה בבחינת תפוחי זהב במשכיות כסף, כאשר ר' יואל חיה עוד בימי חורפו ובבעלזא ראו שאברך זה לגדולות נולד, הכתירו אותו כראש החברה ועליו לדאוג לכלכלתם של חיוטבים, וכיון שעברו כמה שנים והוא נשאר ערירי מבלי לחבוק יורש בזרועותיו, ר' יואל עוז ונכנס בחיל ורעד להיכלו של מרן הקדוש למסור פתק שיושע בזרע של קיימא, קרא מרן את הפתק חרים עיניו לר' יואל ואמר: אני לא מבין למח אתה בא בסרוניחל לחאכיל כל כך פיות של לומדי תורה לא מספיק אותך? אני במקומך הייתי חמאשר בין אנשים, לו יכולתי לעשות זאת, ברח ר' יואל מפני מרן הקדוש, ומאז לא בא לפניו בבקשה כזו בכל ימי חייו.

בלבוב חיתה מסעדה אשר בעלה ר' אשר גרינברג היה אחד מאנשי שלומינו, וכל אחד מחנשמות חגדולות שאיקלע ללבוב, פתח בית המסעדה חיתה פתוחה לפניו. פעם הגיע לר' יואל סלגרמה מאת ר' אשר גרינברג, חיות ובתו מקשה לילד הוא מבקש את ר' יואל שיתפלל בעדה וינקוב לו סכום כסף שיתרום עבור החברה. נקב ר' יואל בסכום ושלח מיד סלגרמה כי הוא יעשה חכל ויכנס גם למרן מחרי"ד שחוא יתפלל עבורה שהכל יעבור בטלום ובניקל, בנתיים נודע למרן הקדוש כי ר' אשר ענה לר' יואל במקום לכתובת הרגילה חייך מרן ואמר: אל תזלזלו בכוחו של ר' יואל, אם רבי מראה לפעמים מופתים הוא עושה זאת בכוחם של יהודים כאלה שמסתובבים אצלו,

בזמן מנחה ומעריב בא ר' יואל למרן הקדוש כדי להזכיר את בתו של ר' אשר, שאל מרן בבדיחת חרעת נוו יואל כמה דרשת בעד עבודה שלך ענה ר' יואל: כי דרש ח"י ימים כמה שחחברה עולים לכלכלתם בתקופה כזאת, מכרת בזול, אמר מרן, עליך לדעת כי בשלושים ושת יס פעמיים ח"י וכך חלאה, וכאשר ר' יואל יצא ממח ביתו של מרן הגיע אליו סלגרמה מאת ר' אשר גרינברג כי חכל עבר בטלום, וחאם חובקת בן בשעה טובה ובמזל טוב, וחוא מכסיל את חסכום שר' יואל נקב, חייך ר' יואל וחייב את עוזריו את אשר הובניבער וטלום ברודער ואמר: יש לנו רכי שחוא יודע לחשפיע ממרחקים, מח שאחרים אינם מסוגלים לפעול פנים אל פנים,

אנכי נזכרתי מעשה שקרה אצל ר' אשר גרינברג בזמן שגייסו אותו לצבא הפולני ואני נסעתי ללבוב עם מכתב מטעם מרן הקדוש מהר"א זצ"ל אל מושל המחוז שהוא ישתדל לשחרר אותו מחובת הגיוס, אבא ואני נכנסנו למסעדה של גרינברג לאכול ארוחת צהריים באותה חשעה נכנס יחודי שהתעסק בקסמים ומתוך הצלינדר היה מוציא יונים חיפץ ביצים לבצלים ולחיפץ, וכאשר גמר פנה לקהל עם הצלינדר ביד וביקש תרומה או יותר נכון נדבה, ומתוך כך הגיע גם תורו של אבי וכאשר פשט את הכובע אמר לו אבי; אני לא מבין אותך אתה מסוגל לעשות מבצים בצלים ומבצלים יונים, למה לך לבקש נדבות? תעשה ישר מבצלים זחובים ותחסוך לך כל העבודה הזו המבזה את בעליה, הקוסם ליכסן מבס מלא זעם לצידנו ורסן; אתה יותר מדי פיקח בשבילי, ועזב את המסעדה.

חשני שאבי עשה לי חיכרות אתו חיה ר' מיכלה מזולקוב, עד לזמן אשר התחלתי ללמוד בבעלזא למדתי בהובניב אצל ארבע מלמדים, הראשון היה ר' הירש דוד, אצלו התחלתי ללמוד חאלף בית וחיות וחוא חיה עני מרוד אשתו מרת מינדל מכרה כעכים בשוק וגם עברה בבתים של מיוחסים ומכרה שם את מרכולתה, אבל סרס שיצאה לשוק דרש שכל התלמידים יקנו אצלה כעכים, מכיון שאניסרבותי בידעי כי לאמי אין פרוטה בכיסה, ועלי לחסותפק בפרוסת הלחם עם חדג מלוח שקבלתי מסבתי, היא היתה רודה בי וחציקה לי חלמאי אין אני קונה אצלה כערלו שנתיים למדתי אצל הירש דוד שהיה יחודי משוט מבלי לציון את האומנות שלו בפדגוגיה היה בכל זאת טוב לב, וחרה לי מאוד על אשתו המכריחה את התלמידים לקנות אצלה כעכים.

חשני חיה ר' עזריאל, לחדר שלו עברתי כאשר הגעתי לגיל חמש והתחלתי ללמוד חומש, אמנם חחדר אצלו היה חרבח יותר מסודר, אבל הידיעות שלו בלימודים היה כל כך מוגבל שיותר מזכר אחד לא היה מה לקנות אצלו, ואם תשאלו אם כך למה דוקא מלמד דרדקי? לוח יש לי תשובה אחת, כי שואבי מים היו מספיק, בלן היה רק אחד, ועמך ישראל צריכים פרנסה, אז אין ברירה רק לחיות מלמד דרדקי, וכך נשארתי זמן אצל ר' עזריאל מלמד.

כאשר התחלתי ללמוד חומש עם רש"י חעבירה אותי אמי לחדר שלישי אצל ר' דוד איסטאליס, האוירה אצל ר' דוד היתה לגמרי שונה מאשר בחדרים הקודמים, הוא ניהם באמת בכומר רב לעניין את התלמידים, וריתק אותם ללימודים בנועם דיבוריו, הוא הביא אותנו לחתפעות מכל סיפורי החומש, בחן רב חיאר לנו את הפגישה בין אברהם וחמלאכים שבאים לבשר לו על חולדת יצחק בנו, אני זוכר כיצר שערותי סמרו כאשר תיאר את עקידת יצחק הוא המחיש לנו את חחרגשה של אב ההולך להקריב את בנו למען האידאל חרם האמונה בכל אחד, ובערב חשעה באב כאשר למדני מגילת איכה זלגו חדמעות מעינינו כמפלי מים, חיה לר' דוד כשרון כביר לחבחין אם כל תלמיד מתמסר ללימודים, ומעל לכל חיה זחיר וגם דרש זאת מתלמידיו לחיות זהירים בנקיון. כל

תלמיד חיה חייב ליסול ידיו לפני האוכל כדי לברך ברכת המוציא, תלמיד טרצח לחתחמק מנקיון כפיו; מפני שחוא אוכל רק מזונות ולא חייב בנטילת ידיים, היה ר' דוד מסביר כי נטילת ידיים זה לא חל רק כאשר רוצים לברך ברכת המוציא כי אם חובב על יחודי לשמור על נקיון אפילו שחוא אוכל מזונות. ור' דוד נעים ההליכות ידע לעניין כל תלמיד בלימודו, וחכל עשה בלי חקפדת וכלי צעקות, בידו היה אמנם מולב (קאנצ'יק בלע"ז) אבל אף פעם לא השתמש בו על גב תלמידיו, ואם מלמדי מגיל הצעיר ראויים לציין אותם לשבח חרי ר' דוד. תופס אצלי מקום מכובד ביותר.

כאשר התחלתי ללמוד גמרא עם רש"י ותוספות, העבירו אותי לר' פנחס'ל מלמד. לר' פנחס'ל מלמד חיה קול צרוד, וסבל גם על מחלת הקצרת, כל משפט ארוך שהיה צריך לבטא חיה מוכרח להפסיק באמצע כי חנשימח נתקצרה עליו ולא יכול היה להמשיך. בחדר צר ומתואב חיה חרבניה, אשתו חיתח מכונח ביגם חמישי מעיים של עופות אשר אספה אצל כל סוחרי העופות וכן גם מאיסליזים, וחחביאה אותם מתחת למיטה מבלי לנקות אותם מחפסולת, ובימי חקיץ החמים זה חפיץ רחות בלתי נסבלים, ולא עזרו כל חדרישות וחבקשות של ר' פנחס'ל וגם מצד התלמידים שלא תחזיק את הפיגול הזה מתחת למיטה, היא פתחה פיה בכרוכיה ובצעקות שחטילו אימה ופחד על כל הנוכחים השתיקה את כל מותחי חביקורת עליה, וכך חיינו קרבנות של אשה זו, ונוסף לזה בא עלינו עוד צרח צרודה, לר' פנחס'ל חיה בן, אביש שמו, וכאשר התגבר החליס לדאוג לבד למחיתו, וחיות ועשה כל מיני נסיונות וחחצלחת לא האירה לו פנים, החליט להיות כורך ספרים, עלי לציין כי חוא אמנם חצלחה במשימתו ולמד מהר את אומנות הכריכה, אבל חרבק שחיה עשוי מקמח מעורב במים חיה מעלח במשך הזמן ריח ועיפוש בלתי נסבל, ור' פנחס'ל אשר עלינו לפתוח חלון כי רוח פרצים מהווה סכנה לחייו, ומהחרר הזה שגרם לי עיניוים רבים באתי לבית חמדוש של בעלזא לשולחנו של ר' מיכלה שישב בין תלמידיו וחרביץ בחם תורה ויראת שמים, עמדתי לצד השולחן כדי לא להפריע ולבסל אותו מתורה וחכיכוני אני ואבא עד גמר חשיעור, ואז הוצגתי לפניו, והוא התיחס אלי בסבר פנים יפות, ושאל אותי אם ברצוני לחימנות בין תלמידיו עניתי בהתלהבות ילדותית בוודאי ובוודאי! לא ידעתי אז כי דוקא ר' מיכלה יהיה אחד הגורמים שעזבתי את בעלזא אחרי מספר שנים, אבל מאותו הרגע הרגשתי שאני שייך למשפחת בעלזא וחסיד מן המנין, חחפתעה חגדולה חיכתה לי באותו ערב אחרי תפילת מעריב כאשר אבי נכנס אתי לחדרו של מרן חקדוש, כדי לקבל שלום, למרות שהייתי עדיין כמעט ילד ידעתי מתוך תחושה כי חמעמד חזה יתא משחוא חיוצא מגדר הרגיל, עמדנו שורה של אנשים אשר נדחקו לקבל שלום ואני ואבי בתוכם, פניו של אבי השתנו פתאום הרגשתי שחיד חחחזיקה בי רוססת חוא חיקן את חאבנט וישר את הכובע וכל כולו פקעת עצבים, כאשר גדלתי ונזכרתי באותו ערב חתחלתי לחבין מה זאת כאשר חסיד צריך לעמוד לפני דבן, חגיע תורי לתת שלום חושסתי את ידי וכאן אבי עשה צעד אחורה ושמעתי כיצד

מרום פחד דא לוא נקטן, מרן הקדוש משך אותי קרוב אליו, ושאל; מתי באתוכם מי באתו אבי חרדין קצת את ראשו ובמקומי הוא ענה, ושוב פנה מרן ושאל; אתה חושב לחישאר כאן? כאן אבי חיכה שאני אשיב, ואני אמנם עניתי בהן מוחלט.

אחד הסופרים החסידיים אמר; הכחן מביט, החכם מורה, הצדיק פועל צדקות, הנדיב תורם, חזד השווה שבכולם כוח הנתינה הסבוע בהם, כללו של דבר, כל שזכה למתנת אלוקים בחכמה ובכל סגולה יקרה, אף הוא חונן ונותן, מרן מהרי"ד היה צדיק, חכם, ונדיב, והוא האציל מאישיותו, שפע של הוד ותפארת אשר חוננו אותו ממרומים במידת מלאה וגדושה כבמסח קסם חושפתי מצורתו ונתקשרתי אליו בכל נימי הלב ונתשטח מבלי כל אפשרות להנתק מהם, מחרגע הראשונה שכף רגליך דרכה על סף ביתו היית לחוס לכל חנה שיצא מפיו קדשו דיוקנו חזוהרת קשרה בעבותים כל הבא בצל קורתו לחנחותם במעגלי חסוד וחיושר, מגע חיד שחעניק לי ביום שהחייצבתי בפעם הראשונה לפניו בחברת אבי, ולסיפת פאותי גורמת לי צריבה, עד היום הזה מבסו חמלא רוך לעולם לא אשכח. יש אשר אמרו; חנה מלאך אלוקים לפניך, אנשים אשר התעמקו במחלך מחשבתו, ועקבו אחרי מעשיו, ובנייתו מנהגיו, באו ושיננו לצמאי לדעת כי אין מלאכים יכולים לחידמות לו, הם חמלאכים שרפי קל הו, והוא ילוד אשה, ובכל זאת ראשו ברקיע חשביעי, הוא גוזר וחקב"ה מקיים, נהירין לו שבילי דרקייע, ובצחות עיניו הוא חוזק מח שמתרחש בליבות של ישראל, ולכן אלמים צובאים על דלתו, והוא מנחמם, הוא מפיח בהם אמונה ושמחה שהם תריין רעיו דלא מתפרטין.

בפמליא של מרן מהרי"ד זי"ע חמכונים חיושבים. מציגה גלריה של דמויות חסונים בתפיסתם ובנישטתם למושג הכולל בעלזא, הראשונים הם בעלי הבתים אשר רוח צונן מנשב מהם, אחריהם אנשי חסיביעל אשר התקרבו לסנה הווער בלי נשילת נעל, ואתרון אחרון הנשמות הגדולות, אלו ואלו אנשי מעלה הם, יראים ושלימים דרוכים לכל חנה חיוצא מפיו קדשו, אבל לסיכום אפשר לחגיד שלא ראוי זה כראוי זה, כבודו של כל אחד מהם במקומו מונח, אבל אין בעל הבית של בעלזא חושב במונחים של אנשי חסיביעל ואין חשנותיהם של אנשי חסיביעל מתישב עם דרכם המיוחד של רוח הנשמות הגדולות, אין פרוד לבבות אבל יש פלוגתא, חויכות אינו על מה לעשות? כי אם איך לעשות, אלה ואלה מודים כי חסנה בווער בלחבה קדושה, אבל הכל תלוי בנשילת נעל, חסידים בעלי מעוף גרסו אל תקרב חלום, כי לקדושה אין מרחק ואין זמן, והם ממרחק רוו צמאונם כי אין לעמוד במוקד הקדושה, סרם שחקדשת את עצמך בלב ונפש. אנשי חסיביעל גרסו; אסורה נא ואראה הם חשתוקקו לראות את עצם הקדושה בתוך האש, והם חמירי על האפשרות של חציץ ונפגע וזה יכול להיות הימור בשביל יחידי סגולה אבל אין באפשרותך להיות מנחיגים ומדריכים לכלל חיושבים, ולכן נשאר אלה בבדידותם.

בזמן שהנשמות הגדולות עשו חיל וחוכתו כאנשי מעלה אשר לאורם התכנסו אלפים.
וקבלו את תורת דרכם בלי כל ערעור במסירות נפש ובאהבה רבה.

בימים חתם כאשר דרכה רגלי בבית החברה בחולטיץ, חיו מצביעים על ר' שעי' ראווער בעמוד העדרה של הנשמות הגדולות, ובמידה שזכרוננו לא יבגוד בו, אנסה בשפתי חדלה למצות את קצות דרכיו המופלאות של ר' שעי' ראווער, דמות אצילית ורבת חוד כל מילה שהיה מוציא מפיו מוד ושקל, אף פעם לא הרים קולו והאזין לכל אדם שפונה אליו בדריכות יתירה, איש מעלה ונבון שכל, גדול מידות, וחכם לבב, העמיק עין בכל בעיה, כל זה בא לו מבית המדרש בבעלזא, הוא ספג תורה מראשוני היושבים אפר במחיצתם נשם אויר. והתפלש בעפר רגליו, כשרונותיו הכבירים עמדו לו עד שחוכתר באילן רב פרשים במסכת החסידות הבעלזאית.

ר' שעי' אם כל הסגולות והמידות הסובות שרכש לעצמו היה נחבא אל הכלים, אף פעם לא התנשא על אחרים מידת העניויות היתה סבוע באפיו מבלי להרגיש בעצמו את מידת ענוותנותו, ר' שעי' היה מורה ומדריך לאלפי בחורים, כאשר ר' שעי' התחיל לספר בגדלותם של אדמו"רי בעלזא היה הותח דברים כרשפי אש, על ראשם של מאזיניו, לר' שעי' קול שקט נמוך מאוד, כאשר היה פותח את סיפורו היה נדמה כאילו קולו בא ממעמקים, וצליל דבריו היה עולה לאס ומתעלה לגבהי מרומים, למרות שהוא השתמש בשפה רגילה מילים פשוטות, שגורות, כמעט יום יומיות אבל לקלסתר פניו היתה ארשת של חביבות קוסמת, ביחוד חודות למאור עיניו הפלאי ששפעו ברוך ועדנה, הוא ידע לנסח דברים, ולכן חוסו אזניים בחקטבח רבח על כל מוצא פיו.

פעם אחרי ליל סדר בשעות הקסנות של הלילה קומץ בחורים מתלקטים מסביב להנשמות הגדולות העומדים במעגל ועוסקים בדברים העומדים ברומו של עולם, ור' שעי' אשר רגש של בדיחות חדעת שורה עליו מתחיל בחיך לבכו לספר; פעם שמע מרן הקדוש איש אחר שאמר בזמן החגדה בשעה שמצה ומרור מחותנים לפניך, כאשר מרן ראה חיך על שפתי המלווים אתו, אמר; למעשה נכונים דברי האיש, שמצה ומרור מחותנים הם, וכדי לטבר אזני מלוויי המסיל מרן לזה משל; ור' שעי' נח קמעה והמשיך, פעם היה עשיר גדול ולו בת כליל השלימות ורצה לחשיאה והתפלל יומם ולילה שהקב"ה יזמין לפניו את חזיונו הנכון, חיפש ומצא בחור שמצא חן בעיניו מתמיד וחריף, אבל עני מרוד לבוש סחבות, קנה העשיר מלבושים חדשים, ואמר שיערוך לאלתר סעודת אירוסין ויזמין את כל פני העיר, בקש בחבור מחותנו לעתיד, שיתן לו שהות כדי לחכיך סעודה כראוי, אבל העשיר דחק לו חזמן ונפטו קצרה ולא אבה להמתין, נכנע. החתן ונכתבו חתנאים, בסעודת מצומצמת על פת חרבה, למה שיד הבחור השיגה באותה השעה, בשעת שהסעודה נערכה לקח העשיר אחד מבגדי החתן הבלואים והחביאם במקום סתר

כדי שלעת מצוא עם ח"ו השידוך לא יעלה יפה ויחיה צורך בכך, יציג לפני חתנו את מצבו לפני שבא עם בתו בקשרי נשואין, גם החתן, לא רצה לשכוח את ימי העניות וחרעב, ושם באמתחתו חתיכת פת דק מלחמו החרב, לימים כאשר החותן הראה לחתנו את כלואי הסתבות כדי לחזק לו מצבו הקודם, הוציא החתן את חלחם החרב והראה לחתנו כמה חשק נפשו לרכשו כבעל לבתו ולא נתן סיפק בידו להכין סעודה הגונה כראוי, ומרן, אמר ר' שעי' אמר את הנמשל; החתן הוא המלך מלכי המלכים הקב"ה שחוציא אותנו ממצרים שחינו שקועים עם בגלות המרה במ"ס שערי סומאה, ולקח אותנו לו לעם, וכדי לזכור את ימי חשיעבור ויון המצולה, ציוונו לאכול מרור, ומאידך המצא שציון הקב"ה שעלינו לאכול, מרמזת ע"כ שלא הספיק הבצק להחמיץ והקב"ה האיצ בנו לצאת מחר מעבדות לחירות, מכאן נמצא ומרור מחותנים לפניך, וכיון שאנו עסקינן בחג הפסח, קשה למי שראה ליל סדר בבעלזא אצל מרן מהרי"ד שיעבור ע"כ לסדר חיוס.

בשנת תרפ"ד כאשר מרן הקדוש חזר לפני חג הפסח לבירתו בעלזא שיגר אבי ר' ישראל חובניבער מכתב חביתח בו הביע את רצונו כי אני אבוא לבעלזא ולחוג את חג המצות אצל מרן הקדוש, ולמרות שאמו ידעה כי אני עדיין נצר רך וקשה יהיה לי לעמוד בקשים העל אנושיים, אבל אשה צדקנית כאמי שתמיד עשתה רצון בעלה ולא חתוכחה, ארזה את חפצי חילים ובדרכבת הראשונה שיצאה לבעלזא שלחה אותי בידי אחד מחסידיו בעלזא שנסע באותו חיוס כדי למסור פתקא לפני חתנו, היה זה ימים אחדים לפני חתנו, בחוץ היה עוד קריר גשמים מעורב בפתיחי שלג הוסיפו לרדת, ודוק של קרח דק נמתח על פני שלוליות המים, חפציל חדק שחיה תפור ברשלנות לא הגיו על גופי חדל וכולי רועד מקור, כאשר צעדתי מתחנת הרכבת עד לבית המדרש, אחרת היו פני הדברים כאשר רגלי דרכו על סף בית המדרש התנור הגדול הפיק חמימות השולחנות קרסו מרוב חספרים אשר נערמו עליהם, בחורים ישבו בצוותא או ביחידות ועסקו בתורה באויר חורגש אוירת חג, בחורים רצו חלוך ושוב ולחדר הגדול שטם התכווננו לאפית חמצות של ערב פסח, החכונח בחדר הגדול לקראת הסדר היה באותם הימים בעיצומם, שולחנות חובנסו עבור חמסובים ללא סדר, כל פעולה היה חידוש בעיני ולאט לאט נקרע אצלי חלון במערכת המנהגים של חג הפסח בבעלזא, ועולם החדש אשר נקלעתי בו זה עתה עורר בי התענינות רבה, סקרנותי חלכה וגדלה והייתי בבחינת שאינו יודע לשאול, אמנם גם בבית אצל סבתי נחגו בעיניני דיני חג הפסח לפני משורת הדין, לא ניתן לילדים לחפרות מצות או לאכול כופתאות רק ביום אחרון של פסח וכאשר שכנים רצו לכבד אותנו במאכלי חג, שאינם מקובלים על סבתי היא היתה מניבה; אראנק אראנק מיר עסין גישס געבראגסט, (תודה תודה אנחנו לא אוכלים אוכל מושרה), ההגדה של סבתי ממשה לנו את החרגשה, כי לגבי דינים של חמץ בפסח אנחנו חרוגים מכל יתר בני עירנו אשר אינם מקפידים בצורה חריפה כ"כ, ולמרות הכל מה שראיתי בבעלזא בימי

קרב פסח חללו, הפתיע אותי ועורר בי סקרנות, ובעיקר המצות של ערב פסח אשר התכונה למעמד הזה מעל ומעבר לחטנות של שכלי למרות שגם אצלינו הטכס של אפית המצות היה קשור גם אצלינו בחכנות בדחילו ורחימו, סבתי לבד היתה באה למאפיה ובשבע עינים חשניחה לכל יתמחמח חבצק מעל לזמן חמות, היא דרשה לגרד בזכוכית את הגלגלות וגם השולחנות עליהם גלגלו את המצות ואח"כ הניקוב ועד לתנור דרשה להעביר את המצות מיד ליד שלא תתחיל ח"ו לחמץ אבל שונה היה הכל כאן בבעלזא, קודם כל הרקע ליום אפית המצות, התרוממות הרוח, האוירה של קדושה שאפפה את גדולי חנשמות, לקראת ליל הסדר אשר החכנות לקראתו נכנסו להילוך גבוה, עוד מהרגע אשר הביאו את החיסים מן הפרה, ושטחם בחוץ כדי לייבשם, ואשר ע"כ נפקדו שומרים מיוחדים אח"כ כאשר החיסת התייבשה חכניסו אותם לחדר הגדול ועברו מיון מכל גוף זר כגון בצלים וטאר גידולים זרים, כל העבודה הזו, נעשתה מתוך כוונה ומסירות גפש ממש, עד למועד הסחינה הופקדה שמירה מיוחדת על החיסים וחשמירה נעשתה במשמרות, כדי שחשומרים לא יתעייפו ויחיו ערים לתפקידם, מי שזכה למינוי כזה לחיות בין חשומרים חרגיש התעלות נפשית, כאילו מרגע זו התחילה אצלו התנוצצות תמיכה, למחרת חכניסו רחיים לחדר הגדול כדי לסחון את החיסים, הראשון שהפעיל את הרחיים היה מרן הקדוש שנכנס לפני תפילת מנחה, לעשות עבודת הקודש פניו היו משולחבים הוא ניגש לעבודה בדחילו ורחימו כל אנשי הפמליא עמדו ביראה ופחד, אחרי כמה סיבובים מסר את העבודה לבניו ולכל בני משפחתו, ואחריהם הנשמות הגדולות וכל אנשי שלומינו חכל לפי סדר גודל בסולם המעלות של הטוחנים, את הקמח אספו בטקים לבנים מבד, ושפרו עליהם בקפידה רבה עד חודש ניסן שהתחילו לאפות את מצות ראש חודש, מיום הזה מהתחלת אפית המצות של ראש חודש, ועד אפית המצות של ערב פסח, או כפי שקראו להם "חלל מצות" נמשך כחד יומא אריכתא של קדושה חטכסים של אפית המצות חיתה קשורה בחכנות רבת חוד, גויזת צמדניים וטבילה במקוה ובכלל ישנם זמנים בבעלזא שכל שפה ולח מדי לחעלותם בכתב, אפשר לדבר על התרוממות הרוח אבל קשה לתאר את החרגשה מה שאדם מרגיש ברגעים של התעלות הרוח אפשר לתאר את צבע הפרי אבל בשום אופן אין בכוחו של אדם להסביר לזולת את ריח הפרי, את התחושה בחדר הגדול את האוירה ביום של אפית המצות בערב פסח אין לתאר במילים, כבר בשעות חבוקר נחרו חנשמות הגדולות ואיתם כל היושבים לחדר הגדול כדי לתפוס מקום מה שיותר קרוב לתנור, בחגיגות רבח נכנס מרן הקדוש להשגיח אישית על אפית המצות וכדי שחכל יתנחל כסדרו, חשמחח בזמן אפית המצות אין לשעת ואין לתאר, ואם המצות של ראש חודש מיועדים חיו לאנשים נכבדים בעיר בעלזא והן מחוצה לה, הרי המצות של ערב פסח מיועדים חיו קודם כל לשולחנו של מרן הקדוש ולבני ביתו, וגם חלק מן היושבים זכו לכך, ואם כל ראש חודש נושא בחובו סיבה לסעודת מצוה, הרי ראש חודש ניסן עאכו"כ, עוד מבעוד יום מסר שלום ברודער לאשר היבניבער את התפקיד להיות מחלק היחיד באותו חיום בעזרתו של עקיבא ראווער במקרה חצורך, כי גם עקיבא חיה

מועסק באותו חיוס בהכנת חדגים לסעודה של הנשמות הגדולות וחוא התמסר ראשו ורובו לחכין את הסעודה (סעודת במקור) ושלום בקי חיה בהכנת מתכונים שונים שיערבו לחיכם של הנשמות הגדולות, ולעזר כנגדו בחר במשח קרוקובער בחור עילוי, ירא שמים, וחסיד לתפארת, וחם עשו מלאכתם נאמנה, הפעם בחרו שחסעודה תתקיים אצל ר' איסשעלע שוחס ולא אצל ר' יצחק משח שגם ביתו היתה פתוחה למען הנשמות הגדולות בכל שעה ובכל עת, אבל הסעם עם שלום ברודער אעפ"י ששני השוחטים היו מקובלים כיראים ושלימים, שניהם היו מקורבים למרן הקדוש, אבל איסשעלע היה נוטה להנשמות הגדולות, בזמן שר' יצחק משח המתיק סוד עם אנשי חסידיבעל, ר' איסשעלע כאשר משהו הסריר אותו, חלך לתנות את ליבו לפני ר' שיע ראווער או ר' מיכלה זולקובער, לעומתו יצחק משח מצא תמיד את דרכו אל יענקלח ראווער, מילא לסעודות של כל ימות השנה גם ביתו של ר' יצחק משח חיה מקובל על שלום ברודער, אבל לסעודת מצוה של ראש חודש ניסן בחר שלום בר' איסשעלע שחוא נוסחיותר ליושבים, ולזוכו יאמר כי ר' איסשעלע קיבל את חידיעה בשמחה רבה, כי חוא ידע לחערין נכונה מה זאת סעודת מצוה כזו בצוותא עם הנשמות הגדולות, וחוא לבד רץ בין האיסליוזים כדי להכין בכוונה רבה ובמו ידיו חשופרא דשופרא ממעדני חבשר, קנקני חתמד שחזמין אצל קלמן הירש פויגל, העביר במו ידיו שלא יחמיץ מצוה לשמש את הנשמות הגדולות וחוא עשה הכל בדחילו ורחימו במסירות ובאחבה, אבל בקשח אחת חיתח לו לר' איסשעלע, ובטון של הכנעה ביקש לחזמין את ר' יצחק משח לסעודה שמא ח"ו חדבר יגרום לו חולשת הדעת, שאין הסעודה נערכת אצלו.

בשעות הצהריים חתכנסו הנשמות הגדולות בביתו של ר' איסשעלע שוחס אליהם נלוו כמה מוזמנים נכבדים שנקלעו בראש חודש לבעלזא, זכות מיוחדת עמדה לבני הנשמות הגדולות (צאפעס) שחם נחלוו לחוריהם באותו ראש חודש. לימים כאשר התחילו לנקר מחשבות זרות וחתיחסתי בבקורותיו ומחיתי לפני אחדים מחברי על הזכות הזאת של הנשמות הגדולות שעורכים סעודות, בזמן שכלל היושבים חיים על פת במלח ומים במשורה, ובליבי התחילו לנקר כל מיני ספיקות ושאלות, אשר חברי פסלו אותם על חסף וחסיפו לי מוסר כי אין חצדק איתי וכי עדיין בחיתולי, ואין אני מרשה לי לתחוב את האף בסודם של הנשמות הגדולות, דבריהם השפיעו עלי דמקרות ואני ראיתי עצמי אשם כלפי אנשים בעלי מדריגות אשר משכבם ומעלה עולים עלי פי כמה, ומצפוני העיק לי על המחשבות הזרות שחיסלתי בחם כבדוה סערה, איך העזתי להביע דעות המסילות ספק בישרם ובגדלותם של הנשמות הגדולות, אשר אלפי יהודים עורגים מלאי כיסופים לחימצא במחיצתם, ר' ישראל חיבניבער תפס מיד כי משהו מתרחש בין הצעירים, ופנח אלינו בשאלה; על מה חויכוה בינינו וכאשר נודע לי את הרעיונות שהבעתי לפני יתר בני הנשמות הגדולות, חוא חוציא אותי לחדר שני ובמשך שעה הסביר לי, את כוונות של התוועדות של הנשמות הגדולות וכל מה שקשור בזה, כי אין כאן ענין של אכילח

סתם, ראה במה נחנה ר' שיע מכל הסעודות פרט לכך מרק וכזית לחם לצאת ברכת המוציא, אדרבה בזמן שיחודים מתקשים בעניני פרנסה ומיום ליום החיים הולכים ונעשים, יותר קשים, עלינו לחראות לחקב"ח, מה שיהודי צריך כדי לקיים את משפחתו ושחוא יוכל לחתמסר לעבוד את השי"ת מתוך הרחבה בגמר הסעודה יצאו הסועדים לבית המדרש להתכונן לתפילת מנחה, עיכב אותי אבי ומארוץ הספרים הוציא את ספר שמות כ"ד ט') וחוא הקריא לפני; ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, ויראו את אלוקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לסוהר, ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו, אבי לכסן עלי מבס ושאל; עכשיו ברור לך מן ששם לב לכך רואה את הנשמות הגדולות בסעודתם כתוצאה מחזיון אלוקים תחילה, וכי יעלה ח"ו על דעתך כי משה ואהרן וזקני ישראל, ערכו לעצמם סעודה, בזמן שית העם חי בדחקות משה ואהרן רצו להשפיע רב טובה לעם, והם בסעודתם נתנו דוגמא לפני השי"ת מה שכל יהודי צריך כדי לעבוד את הקב"ה מתוך הרחבה

חסידים מספרים; חרבי ר' מנדל מרימנוב היה כל ימיו עני מדוד ובני משפחתו סבלו ממש מחרפת רעב, פעם בא אל חרבי ר' אלימלך מליזענסק לשבות אצלו, וכאשר הגישו לשולחן הסחור את המרק של ליל שבת ישב רבי מנחם מנדל ולא אכל, שאלו רבי ר' אלימלך; מנדל למה אינך אוכל? ענה; כי לא נתנו לו כף, אמר חרבי ר' אלימלך; רואה אתה מנדל אצל חקב"ח צריכים לדרוש קערה לא רק כף! מאז מספרים כי מצבו השתפר, ורווח לר' מנדל מבחינת פרנסתו, ואבי המשיך; על הכתוב, אשריך וסוב לך אמר חרבי אלימלך; אשריך בעולם חזק וסוב לך בעולם הבא, היינו; מה שסוב לצדיק בעניני העולם הזה; כדי שיבוא על ידם לעולם הבא, כי הדברים אשר צדיקים צריכים לעולם הבא, הם; תורה ומצוות, וכדי לקיימם צריך הצדיק אמצעים בריווח כדי שיוכל לקיים את המצוות מתוך הרחבת חרעת, וזה מה שנאמר; אשריך בעולם הזה, כל הסוב שיש לצדיק בעולם הזה חס אך ורק למען שיוסב לו לעולם הבא, סעודת מצוה של הנשמות הגדולות הם רק לחראות לחקב"ח עד כמה עמך ישראל צריך להיות מתוך הרחבה כדי שיוכלו לקיים כל מצוות התורה הקדושה.

דמדומי הערב התקרבו השמש נסח מערבה, וקרניה מזזו על קירות בית המדרש שעת תפילת מנחה הגיע ועדיין אבי מסביר לי באריכות את תפקידם הרם של הנשמות הגדולות, ר' רפאל ראווער שעמד כל הזמן מרחוק ועקב אחרינו זחל בלאט לקראתינו סוליות נעליו משפחות ברצפת בית המדרש, וכאילו שמע כל הזמן על מה ששוחחנו, אמר; חסידים מספרים; כ"ב שנים היה רבי ר' מנדלי מרימנוב דורש בכל שבת בפרשת המן, ומגלה בה מעט למעט פנים חדשות כוונתן חיתה להמשיך בדרשתו בפרשה זו שפע פרנסה על ישראל, וזה בדיוק עושים הנשמות הגדולות במעשיהם הם, ולכן אין הצדקה להסיל

ח"ו ספק בעבודתם הקדושה, באותה חרוע נשמע באויר קולו של ר' יוסלה ירצ' בר
צידברו ותפילת מנחה התחילה.

ר' רפאל פרש לזווית ובכוונת רבה עמד להתפלל מנחה, חסידים יודעי דבר למדו
גזירה שווה מר' רפאל מברשד לר' רפאל ראווער, כמוהו כך ר' רפאל ראווער ניחון
חיה באותם חסידות פשטות, ענוות, ואמת, כמו ר' רפאל מברשד כן גם הוא קיים את
שלושת חסידות שהם למעשה אחת, פשטות זה ענוותנותו מדבר אמת; ר' רפאל היה חריף
בתורה ושיננא במוסר החסידות ובחובות חלבבות, ר' רפאל כמעט שתקן היה וגם מידה זו
החסידים ציינו כמידה של ר' רפאל מברשד; הוא אמר; נאמר (שמות כ"ג ז') מדבר שקר
תרחק, הפירוש הוא; התרחק מדיבורים כדי שתתרחק מהשקר, הדיבור מביא לידי שקר.
ור' רפאל שמר על מידה זו בפועל ממש, הוא נמנה בין אנשי מעלה הבולטים ביותר,
הוא דגל בחסידות חצרופה וחוא שקע בתורה ויראת שמים בכל שנות חייו הרבה שנים
שימש כראש החברה, ועשר ימים כלילות לחביא רוחה לבחורי חיושבים, הוא דאג בצורה
אבחית לכל פרס ופרס של צרכי החברה, אבל לעצמו לא הקדיש אפילו רגע מזמנו, כאשר
באו אליו וספרו כי עקיבא בנו נשאר לקראת חתורף בלי זוג מגפיים בזמן שהגשם אינו
חודל והקור מתגבר, ענה ר' רפאל בקצרה; אני בסוּח שהקב"ה יודע ע"כ, יש שאמרו שר'
רפאל קפדן חיה ורק ע"י חטפעת מרן הקדוש חוא שינה את אופיו, ואפילו ספרו כי מרן
הקדוש הביא לפניו גמרא מעורשת שאדם צריך לחתיחס לזולת בחבנה ובחיבה ובשיכנוע
בלשון עדינה, וחוא הביא לפניו את מה שמקשה הגמרא; ממאי דכפות תמרים דלולבא הוא
וכו' ואימא כופרא אמר אבוי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום כתיב, אפילו
לולב אמרו חז"ל שאם הוא דוקר אינו ראוי להיות בין ארבעת המינים, אני הכרתי את
ר' רפאל וקשה לי לחאמין כי הגמרא אשר מובא מפיו של מרן הקדוש התייחסה באמת לר'
רפאל, כי הוא חיה נעים חליכות אחד מבני אנשי העליה הגדולים, שונא בצע עד כדי
התנזרות מעופר ומבסוף שלט שליטה מליאה על מידותיו ותכונותיו התייחס לחברה
ולציבור ברצינות בחקירה ובמסירות נפש, שנים נבחר מטעם הנשמות הגדולות לעמוד
בראש החברה, וגם את תפקידו חרט מלא בצניעות ובצנעה, בלי פזיזות ובלי המולה,
מעולם לא דרש ציון בעד מעשיו, אדרבה תמיד חש חובה כלפי החברה, ור' רפאל הרגיש
מה שמתרחש בחוש חריח החסידי חש כי ידידו ר' ישראל מחלבט בבעיה כל שהוא, והוא
חש לעזרתו אמר את דבריו בשלוות נפש ובצנעה ללא גינונים, קם והלך ופרט לפינה
לתפילת מנחה, עוד נמשכת תפילת מנחה, וחנה גוללים את האור מפני החושך, ברקיע
נוצצים את הכוכבים, מצוה גוררת מצוה, ר' מוסלה מרליק נרות בנברשות ומתפללים
מעריב, אחרי תפילת מעריב, מתיישבים בצוותא ומשוחחים על עניני דיומא, מזכירים
שמות שמרן ציוח לשלוח לחם מצות של ראש חודש, ובין היושבים רבה השמחה, כל יום
נושא בחובו מאורע אחר, ובמיוחד גדולתהערגה לשבת הגדול, שבת שלפני חג המסח,
מנחגים שונים מקפידים לשמור בשבת זו מדור לדור, בשבת הגדול היו מכינים עוש שתי

כא
פססידות (קוגלער) נוסף על אלח שבכל שבת אחד מקמח מצה, ושני מחלה של שמחת תורה, שהניחו במיוחד עבור הפסידא, בבית המדרש הדליקו נר גדול ולאורה היו אומרים עבדים חיינו, בשבתות בין פורים לחג הפסח אכלו אזני המן, אחרי הקידוש, ורק יחידי סגולה זכו לקבל שיריים מאזני חמן אלו, מובן כי הציפיה הגדולה והכיסופין התמקרו ליום הנכסף של ערב פסח.

בי"ג לחודש ניסן שעות אחרי חצריים בחדר הגדול התכונה רבה, בין השמשות יוצא מרן עם הפמליא לשאוב מחנך שעובר לא רחוק מחלונות בית מרן שם ושאו "מים שלנו" והליכה לנחל וחזרה חיתה עבודה שכל המשתתפים בה התקדשו בקדושה עליונה, מרן שאב מספר פעמים ומסר את הכלי לבני ביתו ומספר מכובדים שנבחרו במיוחד לכך, שירח אדירח פרצה כאשר הביאו את הדליים עם המים לפני ביתו של מרן הקדוש, השמחה לקיים את קדושת החג עם אפיית של מצות בערב פסח וכן בדיקת החמץ שבעלזא הקפידה לחשוות לעבודה זו רוממות רוח שחסידיהם חשו את ההכנות של אותו היום כהכנת של ערב יום חפזרים, יש אומרים כי מה שנשאר מחמים שלנו אחרי אפיית המצות, מרן היה מחלק את זה בין בני משפחתו שבע לגימות לכל אחד, אני לא נוכחתי בזה לכן אני לצערי לא יכול לאשר את זה אחרי שלא קבלתי אישור על כך ממקור מוסמך, אני מסתייג מכך, למרות שעלול להיות כי אני חסועה, יש המכתירים את מרן בימים שכאלה "מלאך אלוקים", לא ראיתי מלאך בימי חיי, אבל את מרן הקדוש זכיתי לראות אין צורך לשום חשוואות, מי שעכב בימים כאלה אחרי התנהגותו של מרן הקדוש ראה פנים אל פנים כי ראשן תומך ברקיע חטביעי.

אור לארבעה עשר אחרי בדיקת חמץ אמר מרן תורה לפני העולם, תורות אלה אין לשכוח לעולם, פלגי מים, דמעות שליש נגרו מעיניו של מרן, הנוכחים לא הוציאו הגה מפיהם חיתה אז התעוררות גדולה ממש עד כלות חנפס, ובסיום הבדיקה חילק מרן מזונות ויי"ש לחמקורבים וחוא סעם מאזני חמן שהשאירו במיוחד מפורים. כל ההכנות לקראת ביעור חמץ מורגש היה כאילו מרן עומד לפני משימה גדולה, לא לחינם התבטא מרן לא פעם כי חמץ רומז ליצר הרע, וביעור חמץ זאת אומרת; מלחמה עם היצר הרע. ובימים חמץ התגברח השאיפה בין הנוער היהודי לדחוק את הקץ בזה שהצטרפו לציונים, ובבעלזא ראו בחומרת רבה את החסתה של הציונים והמלחמה בהם קיבל ממדים רציניים, ובזמן בדיקת חמץ מרן חתיחס בחורח גם על התגברות של אלה שרואים את עצמם כנואלי ארץ ישראל, ובדיקת חמץ מרמז על מלחמה ביצר הרע המחפש כל מיני דרכים להסית את ילדי ישראל ולהעבירם מדרכם חסוב, ורק ע"י תשובה יכולים לעלות למדריגה גבוהה ואפילו אם נמצאים ח"ו בשפל חמדריגה, ובדמעות שליש היה אומר את התורות בזמן ביעור חמץ, אין לתאר את התעוררות אצל אלח אשר נמצאו באותם הרגעים בחדרו של מרן הקדוש, הוא בעצמו בוק כל מינה מחדר לחדר חיפש אחרי כל פירור של חמץ ומשעת

חבדיקה ועד לשעת שריפת החמץ הניחו את כל אביזרי חבדיקה על נברשת בחדרו של מרן
הקדוש, ובזמן שמחלת החסתיידות הציקה לו מאוד ונחלש ממחלתו לא ויתר להניח במו ידיו
את החמץ אחרי חבדיקה על הנברשת ובקש שירוממו אותו על הכורסא המיועדת לשאת אותו לתפלה
כדי שישים במו ידיו את החמץ במקומו, בפרוודור בין חדרי מגוריו של מרן ובין חדר
הגדול היה תנור קטן מיועד לשריפת החמץ, וביום המיועד התאספו חיושבים בפרוודור כדי
לחיות נוכחים בשעת רצון של שריפת החמץ, הצמימות היתה ממש סכנת נפשות ובכל זאת אף
אחד לא ויתר לחיות נוכח בשעת כזאת, אחרי שריפת החמץ ואמירת התורה שזיעזע את כל
הנוכחים חילק מרן יי"ש ומזונות וגם. אזני חמץ שהשאירו אותם מפורים לכך, אחרי הסכס
של שריפת החמץ התחילו להתכונן לאפיית חמצות של ערב פסח התנור בחדר הגדול אשר שופץ
לשם כך בו חכניסו בולי עץ וחכל היה מוכן נכנס מרן לחדר הגדול, ע"י שולחן שהיה מיועד
לניקוב חמצות ישבו ר' שיע ראזער ור' דוד גצל'ס שחם היו המתחילים במצוה, והם כעבור
זמן יתחלפו עם אחרים אשר יבחרו לתפקיד זה, מרן עסק אישית באפיית חמצות מצוה של ערב
פסח, באותו ערב פסח כאשר נכנסתי לחדר הגדול דרך הדלת מצד דרום סמוך לתנור האפייה
נתקלתי ביחודי בעל גוף רב ממדים, דמות פטריאכלית, אשר ממבט ראשון עושה עליך רושם
רב בל ישכח, ר' מרדכי הירש ריבושבער הוא עמד נשען בשתי ידיו על קיר התנור ומבטו
תוחח לאי שם למרחב היקום, כאילו הכל מה שמתרחש מסביבו אינו נוגע לו, כניסתי עוררה
כנראה סקרנותו הוא ניתק את ידיו מהתנור חוששים לי שלום ביד ימין, ובשמאלו חמץ בסנסור
ובחיוך לבבי שאל: אביך הביא אותך לכאן לכל ימי החג כאשר עניתי בחיוב, הוא נעץ בי
שתי עיניים כחולות ומבריקות מלאות דוד ועדנה, הישרתי את מבטי לעיניו, בגופו החסון
הוא חצל עלי וחיח נדמה לי כי כולי נבלע בתוכו, לבושו שהיה קצת מוזר בעיני כי הייתי
רגיל כי חסידי בעלזא לובשים מעילים וכובעים בעלי חיתורת רחבה, וחוא חבש לראשו כובע
מצחיה וגם המעיל העליון היה תפור לפי האופנה אצל חסידי פולין ורייסין, קמס ארוך עד
למתניים וארבע כפתורים המקשטים את חכיסים האחוריים, ר' מרדכי הירש שהיה בין הותיקים
של חסידי בעלזא, למרומ זאת לא שינח את לבושו, וסעמו עימו, הוא שמע מפיו קדשו של מרן
שפירש את הפסוק; שמלתך לא בלתח מעליך כי צריך לגדל עם הלבוש, ועם הלבוש הזה הוא
התחיל לצעוד בעולם החסידי וחוא לא משנה, ולמרות שבענין זה הוא היה חריג, זה לא הפריע
לר' מרדכי הירש לחיות בין הראשונים בעמליא של אנשי חסידי בעל, היא חיבב באהבה רבה
את גופי הצנום והרגשתי זרם של חמימות ואהבת הזולת מחשמלת אותו, תפוס מחשבות וקמוס
מצח, הוא פלס מילים אשר לא חכל היה מובן לי אבל מה שכן תפסתי חרות בזכרוני עד
היום הזה, ברגע מסויים הוא נסע את גופו וסכך עלי כאילו הר כגיגית ואמר; אשריך שיש
לך אבא שחוא מחנך אותך ומדריך אותך, לכל זאת הייתי חייב להגיע בכוחות עצמי, אם
מישחוא זוכה בגיל שלך לחיות נוכח-בליל סדר אצל מרן הקדוש וזה בעידוד של אבא כמו
שיש לך, לאו כל אחד זוכה לכך, חוא חתיישר ושוב הסתכלתי על הענק באנשים והוא פלס
בקולו העבה; לך לבנה כדי שתחיה ער בלילה, חוא התערב בין יתר חקלה אשר עסקו באפיית
חמצות, בשלושת חלישות הראשונות חדוחק מסביב למקום חלישה היתה בלתי נסבלת עבור נער
כמוני, מרן אשר התעסק בלישות אלה מתוך התרוממות חדעת, חסימנים שחיה נותן בהם
שניידן" "קנימן" "לעברין" נעשה בכוונה שאין כל ילוד אשה מסוגל להשגות כאלה,
בחדר הגדול היתה התעוררות גדולה, מרן חופיע בבקיפה לבנה שעברת בירושל משר שלום

אשון לאדמו"רי בעלזא, חדר הגדול היה מלא וגדוש עם יושבים ואנשי השטיבעל שבאו
המתפללים בצילן של מרן בזמן החג, הם עמדו באימה ויראה ועקבו בדחילו ורחימו אחרי כל
הנועץ של מרן הקדוש במיוחד הקפיד על האיש אשר קיבל את המצות אחרי האפיח שכל עיסה
המיועד לליל סדר הראשון וחשני לא יתערבבו, כי כל עיסה נילושה בכוונה מיוחדת לליל
הסדר המיועד לכך, את המצות חיו מביאים לדירת מרן הקדוש, והקפיד שינוחו אותם על
המיטה, כזכר קרבן פסח שקשרו אותו לכרעי המיטה, גודש של מנהגים אשר נהוגים היו בבעלזא
בקשר לחג הפסח קצרה היריעה למנותם, המצות ששימשו כערובי חצרות היו תולים בקיר
המערכי של בית הכנסת בחוף קופסת נחושת שמררו אותו היטב ואשר ר' שיע' המשמש ממנה
היה לתפקיד זה, למרקח לחבריקה ולחשיגיה שלא יעלה עליה ירקרוקת בכל ימות השנה והנקבים
יחיו נקיים שלא יעלה עובש על המצת, ובכל ערב פסח חיו מחלקים את המצת של ערובי חצרות
למכובדים, אשר מרן בחר לפי ראות עיניו, גם התכונח ביום הזה אצל חנשמות הגדולות
חיתה רבה מי שעקב אחריהם התרשם כי חבל נעשה על ידם בחיפזון, כאילו עומדים הם לפני
גאולת מצרים ומצוים מפי הגבורה לבל נתמחמם.

כך נראים הדברים, כאשר ערב פסח חל בכל ימות השבוע, אבל אחרת נראו פני הדברים
כאשר ערב פסח חל בשבת, מנחג היה נקום אצל החברה כי בערב פסח היו מבשלים תפוחי אדמה
עם הקליפות כדי שבין סעודת אחרונה של חמץ ובין ליל הסדר לא ירעבו, אמנם חייב אדם
לאכול סעודת ליל הסדר לחיאבון אבל אין צורך להגיע לחולשת חלב, תפוחי אדמה אלה חלקו
בחדר הגדול עלי לציין אותם לשבת, כי היה להם טעם של מעדני מלך, אמנם היו כאלה אשר
קבלו מחבית כל מיני מעדנים כגון אגוזים ושאר מיני פירות אשר אפילו אליבי ובעלזא לא
קיים לגביהם כל חשד או חשש למחדרין מן המחדרין, אבל מכיון שהקפידו שבחג הפסח יאכלו
אך ורק ממסכתו של מרן הקדוש, ולשם כך מינו להם מקום מיוחד, נזהרו אנשי החברה לא
לאכול שום דבר מבושל או מסוגן מחוץ לכתלי חצר של מרן, ושום יושב בבעלזא לא יקל על
עצמו בעניינים אלה אפילו כחוס חשעה ויקבל על עצמו עינוי של תענית, במקום לתת לפתות
את עצמו במאכל מן החוץ, ואני יודע מקרים שהסידים שבאו בימי חוה"מ פסח הבייתה לכמה
שעות, הם נזהרו מלנעו במשחו מבושל והסתפקו בכמה אגוזים כדי להשתיק במקצת את רעבונם.

אבל בשבת שחל ערב פסח אי אפשר לבשל תפוחי אדמה ולכן בעלי האמצעים דאגו לכך
מבעוד יום וחכינו לעצמם מעדנים לשבור את רעבונם, לחנשמות הגדולות יש הדואגים שלא
יגיעו לחולשת חלב, אבל יתר החברה גמרו את סעודת שבת בשעה שגומרים לאכול חמץ והמתינו
עד לסעודת ליל הסדר, חיות וחנשמות הגדולות הקפידו לא לאכול בפסח סוכר וגזר, כי כך
דרכו של מרן הקדוש אבל לצעירים כן התירו לאכול סוכר, חרבה מצצו גבישי סוכר להשתיק
את חתיאבון.

בערב פסח שחל לחיות בשבת חיו נוחגים לחקדים בתפילת שחרית, כדי לערוך שולחן
של שבת בזמן שחמץ מותר באכילה, את האוכל חיו מבשלים בכלים של פסח ומעבירים לכלי
חמץ כלים שהשתמשו בני חבית בליל הסדר חיו כולם יקרי ערך, לעומת זאת החברה מכיון
שבעלזא לא השתמשו בפסח בכלים מצופים אמאיל, לכן השתמשו בכלי חרס וכפות של עץ.

לפעמים חכמות גרמו לסבל רב כי בזמן שהרעב מציק ואתה משתדל לאכול והכף בנוי
 בממדים כאלו שאין חמה מסוגל להכיל גודל כזה בדליה ברירה אתה מוותר על הכף,
 והנך מחליט לגמוע את חמרך הדלול ישיר מחקערה, אבל גם כאן הנך נתקל בקושי רב,
 כי השפה של חקערה עבה מדי ובקושי אתה מצליח לחרים אותה לפה אבל פה קורה הגרוע
 ביותר כי החלק אחרי של חמרך במקום לפה הוא נשפך על הבעקשה החדשה, ועל החולצה
 ואתה חייב להחליף את הכל, מילא את בעית החולצה אשר לפתור איך שהוא, אבל
 חבקישה רק ליחיד סגולה יש אפשרות להחליף ומובן שאני טייד להקטגוריה השניה,
 לכן אבי מוציא אותי לחצר של בית חרבי, שם הוא מביא אלונטית רטובה ומגנב את
 כתמי חמרך נשארו רק חתיכות תפוחי אדמה שאתה מגיש עם היד לפה, וכך גמרת עם
 הארוחה שחשוקקת אליה בכליון עינים וחרעב ממשיך להציק לך, אבל שמחת החג הממשמש
 ובא דוחה כל בעיות חמרך, וחשמחה במעונתה של בעלזא הולכת וגדלה, אנשי הפלא הם
 חנשמות הגדולות, מרחפים בעולמות עליונים, אמר מי שאמר, שחסידים אנשי גבורה הם,
 מה להם כף וקערה לעומת קדושתה של בעלזא, מול אור הזרוע לצדיק, מול הנשגב
 חשומעת עליך אור עליון, מול חחידה של חגלה וחסמיר, מול ההקטבה שבנפש, ואם יש
 לך אוזן קשבת, יש גם תפיסה שבלב, מול כל אלה, מה לך כף וקערה? ולכן אין טעם
 לבוא לאבי ולחתאונן; רעב אנכי! הוא יביס עליך בתמהון, וישאל; מה פינוק הגוף?
 ועי"כ נפילת המוחין! אבל בן תשע אני, אין אני משיג עדיין השגות כאלה, ולכן
 חרעב מציק, וכאן קרה ממש נס ור' מרדכי חירש ריבוטובער בא לעזרתי הוא עקב אחרי
 כנראה, וראה מה שקרה עם הארוחה שלי, וחופן מלא אגוזים שהוציא מכיסו השתיק
 במקצת את תאבוני, ומבלי לדעת מחיכן טוב מופיע אבי ורואה אותי בזלילתי ודי
 בנענוע קט בראשו וסומק רב משתתף על פני ורני מרגיש כגנב שתפסוהו בקלקלתו, ועד
 שאני מסביר לאבי כי אגוזים הם מתנה של ר' מרדכי חירש, הוא זורק באויר משפט
 בסימן שאלה; ומח עם החיים לא חבנתי את חכוונה, ודודל בנו של ר' יוסלה ירצ'יבר
 שנזדמן במקרה סמוך למקום כאשר שמע את חרמו הדק וראה את ביסוי התימהון בעיני
 פרץ בצחוק והסביר; שונא מתמות יחיה אמרו חז"ל וזה מה שאביך אמר לך, ובכל זאת
 אבי חבין לנפשי וחביא אותי לביתו של ר' פינעלי שם עסק בחינוך של יוחנן ודודל
 וגם סנדר מאיר בא בתור, פרט לאיסשלת שהוא בערך היה בגילי כולם היו תלמידי אבי,
 וכאשר חרעב חציק לי מאוד וכל משפחת ר' פינעלי העריכו מאוד את אבי לכן הוא מצא
 אוזן קשבת אצל חסבתי ולפי חחוראה של חרבנית מרת חנה רחלה הגישה לי ארוחה כיד
 חמלך וחמת חרעב שככה, מרגיש אני חובב גדול להרחיב במקצת את היריעה על אשה
 צדקנית זו מרת חנה רחלה אשתו של חרב מאוסטילת ובתו של מרן מהרי"ד זצ"ל מזיווג
 ראשוו, אמר מרן הקדוש שר שלום על אשתו חרבנית מרת מלכה; לולא מלכה, שלום לא
 חיה מלך על אשה צדקנית זו אפשר לחגוד; כי חיה לח השמעה רבתית על כל הליכות
 ביתה עיניה חיו צופיות לחינוך בניה, דאגה לפזר צדקה לעניים והיתה עוז כנגד

בעלה, אשר הקדיש ימים ולילות לתורה ולתפילה, וכיון שאבי חרביץ תורה לילדיה לא ידעה במה לחודות לו, ומצאה במעטת זאת לקרב אותי ולדאוג לצרכי, לסיפוק פורתא כלמי חרגשת חתודה שחיא חייבת לאבי, את מקום מגוריו של ר' פיניעלי זכור לי עוד מחולשיץ בכיכר השוק לא חרחק מבית המדרש ובית הכנסת קבע ר' פיניעלי את משכנו חארגי כיון שחולשיץ שמעט בתקופת מעבר בין מונקאטש לבין בעלזא, ולא היה שם בית שיאכלס את כל משפחת מרן, פזרו את המשפחות למקומות מגורים שונים, ובבית הנ"ל בקומה חשניה אשר חגזוסטרה מונח לכיכר השוק חתאכסנה המשפחה המסונפת של ר' פיניעלי, אבי שחיה באותו חומן מרדיכם ומחנכם של שעי' זושא, יוחנן ודודל והשתדל כמיסב יכולתו לנסוע בלבבם אחבת חתורה וזכה לחנות מפרי עמלו התחיל לספר על שעי' זושא גדולות ונצורות, וגם יוחנן ודודל אינם סומנים ידם בצלחת ומתמסרים לתורה בלב ונפש מבלי לתת מנוחה לרגע בתורה, וזה גרם לעונג רב ולנחת רוח לאם הצדקנית, ולכן כאות תודה קבלה על עצמה לדאוג לי וכאילו לספח אותי למשפחתה, ר' פיניעלי אשר התעסק בקדושה וחבתיק את העולם מזיווה, וקיים את דברי חז"ל כל המשחיר פניו על דברי תורה בעולם חזה חקב"ח מבחיק זיוו לעולם הבא, ולאו דוקא בתורה כי גם בתפילה לא אולא ידו, כנצר משוטלת טשרנוביל מרן בו ראוי שיטמט כאדמו"ר העומד ברשות עצמו.

ובשנת תרפ"ג קפלו אותו ברוב פאר כאדמו"ר באוסטילה ובפשמיטל, הוא זכה להערכת גדולה אצל חיוטבים וחית, חביב על כל חוגי האוכלסיה, למדנותו והתמדתו היו לשם דבר, חותנו מרן הקדוש חתבסא פעם; כי הקדושה זורחת מפניו, הוא היה חסיד בעלזא בלב ונפש, וחסידים אמרו עליו כי הוא זוכר כל התורות שנאמרו ע"י אדמו"רי בעלזא, ואם יבוא מישחוא צמא לדעת ושאלה בפיו לייחד לפניו חסיד כהלכה חסיד חמופת שעסרת חצדיק חולמתו לכל הדעות, חרי זה ר' פיניעלי, והוא בבחינת מה שנאמר תומיד ואוריך לראש חסידים, מידת מסירותו של אבי להקנות תורה לבניו של ר' פיניעלי אפילו בימי חליו, אציין במקרה דלחלן, פעם חש אבי ברע ולא יכול היה לקום מחמיסח ללכת לשעור אצל בניו של ר' פיניעלי, הוא שלח אותי להודיע כי בגלל מחלה לא יופיע באותו חיום לשיעור, חרבנית חנה רחלה שמעה את דברי, אילצה את בנה יוחנן שילך מיד לסבא לחזכיר את ר' ישראל, ולא עזר סענת הנער כי בזמן הזה לפני חתפילה אין מזכירים חולים אצל סבא, וחיא חרעימה עליו בקולה; מה אתה שחל אבא מוכן לקום באמצע חלילה ולעשות חכל שלא יבואו לידך תורה, לא רצה יוחנן להמרות את פי אמו וחלך למרן וחודיע לגבאי כי אמו שלחה אותו לחזכיר את ר' ישראל החולח, כאשר חגיע חדר למרן ציוח לחכניס את נכדו שחיה אהוב עליו מאוד ואמר לו; מכיר אני חיסב את ר' ישראל שלי, בכח אחבת חתורה הוא יתגבר על כל מחלה, אמור שיתנו לו לשנות חרבח חמים ובעזחשי"ת הוא יבריא, כאשר חזר יוחנן הביתה מצא שם את אבי המתכונן לחתחיל בשיעור, חסתכל בו חנער ופניו הביעו תמיחה רבה כי ראה בזה דבר פלא, כאילו סבו חזה זאת מראש שאבי יתגבר כ"כ מחר ויבוא לשיעור, בראות אבי את

השתוממותו של יוחנן, עלה חיוך על שפתיו ואמר: חסידים המאמינים בצדיק מתוך תמימות יש קשר נפשי ביניהם ובין רבם אפילו ממרחקים.

כאשר באתי לחולשיך ואבי הביא אותי לר' פיניעלי וראיתי את התנהגותו ועד היום אני מנסה לדמיין לי אם אי פעם ראיתי את האדם הזה פרט לשבתות וחגים שאינו מעוסק בסליתו ומעוסק בתפילין ויושב ועוסק בתורה, ולא בכדי אמר עליו מרן הקדוש: ר' פיניעלי היה גם לפני חמישים שנה בבחינת חידוש, ואני כבער מצאתי בבנו איצ' לי חבר וידיד ואני זוכר כמה כאב לי כאשר ראיתי כי איצ' לי סובל משיתוק חלקי בידו השמאלית מלידה, וכילד רצה להסתיר זאת, ואני נסיתי בכל כוחותי ומתוך חבונה ילדותית לנחם אותו על כך, וחוא באות תודת חפריש לי חלק מעונת שמרים שהוא קבל בבוקר, ור' פיניעלי ראה הכל מרחוק וחוא בקריצת עין הביע את הסכמתו לכך, וכך חיתי מקבל מדי יום ביומו עוגת שמרים סעימה לחיך כמעט כל הזמן שר' פיניעלי ומשפחתו גרו בחולשיך, חרבי ר' מאוססילה היה חביב ונערץ מאוד על חותנו מרן מחרי"ד הוא סירב להרבח קהילות אשר פנו לר' פיניעלי למנות כרב בעירו, הוא התבסא, זכות גדולה היא לי לחימצא אתו תחת קורת גג אחת, אבל בשנת תרפ"ג כאשר פנו אליו אנשי אוססילה שיטלח את ר' פיניעלי לעירם, הסכים מרן והוא הוכתר כרב באוססילה.

במדרש רבה פרשה כ"ט סימן ס' בשעת מתן תורה; אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווח עוף לא פרח שור לא געה אופנים לא עפו שרפים לא אמרו קדוש קדוש חים לא נזדעזעו חבריות לא דברו אלא העולם שותק ומחריש ויצא חקול אנכי ח' אלוהיך, מי שנכנס לחיכלו של ר' פיניעלי והסתכל בצורתו כאשר הילח זוחר של קדושה מעסירה את דיוקנו שמע את רחש כנפי השכינה המבשרת את מעמד מתן תורה, שלות חנפש ועדינות הלב מבס מלא רוח חקושר את מחשבתו ליופי של מעלה בר דעת ובר לבב.

אמר ר' שמחה בונם מפשיסחא; נאמר ויבר חוסף בר כחול חים הרבה מאוד ברהוץ בחירות וזכות חנפש על ר' פיניעלי אשר לחגיד שהוא כמו בר שהיא התבואה הנברר מחמוץ ומחתכן הוא היה סגמן לא לשם סיגוף, כי לעבוד את השי"ת אין אדם זקוק לפנק את חגוף, וחרבנית חנח רחלח חיתח עזר כנגדו וכך זכו לבנות בית לתפארת בשושלת הבעלזאית, ומי שעקב אחרי המשפחת גולת חיופי בחצרה של בעלזא גלריה של דמויות נפלאות ר' שעי' זושא חתוסס, חחריף, חבקי, חתפיסח המהירה, היווע לתרץ סרם שחשקת לחקשות, אחריו יוחנן, חחכם היווע לכלכל דבריו בתבונה, אומן החקשבת, ובור סיד שאינו מאכד סיפה, ודודל, חסוב לב, חסובל את סבל הזולת, כל חיון קודש לסובליס ונדכאיס, וחכל בסתר סבלי לחתבלס, כל פרוטה שיש לו הוא מקדיש לעניים, וחלמיד ר' ישראל מסור לו בלב ונפש, וסגור מאיר, חתם, חחביב, חמנחם, כצרי

למכאוב, כך סגור מאיר לידיד, צעיר לימים הוא עדיין, אבל מעשיו מרובים, הוא נאמן לצעירי חיושבים, ורוב זמנו מבלה בחברתם, ואישלי הצעיר, החביב, הבן זקונים, חוס של חן משוד על פניו, כולם מפנקים אותו, והוא אוהב את כולם, בתקופת הקצרה שחיינו ביחד קשה לשכוח, איזח מסירות נפש, וציד מלבב, חבב לטוב ולרע, ירא שמים כולל חלמידי חכמים, סוגד לשלימות, הוא היה אומר; חרצה להיות שלם והשלמת, לא להגרר לגאוח כי זו מידה מגונה, ולכן היה ידיד של כולם, ושובל של הוד ותפארת נמשך אחרי משפחת של ר' פיניעלע עד שחורס חבורת ע"י קלגסי עמלק על בית הרבי מאוסטילח חי"ד, נשארה לפליטת חרבנית סריינא אשת האדמו"ר מסקווירא זצ"ל אשר מרן אמר עליה כי חסר לה רק חספודיק, החתונה שלה שהתקיימה בשנת תרפ"ה בבעלזא נתכנסו חסלתח ושמןח של ערי פולין וחשמחח חיתח לעילא ולעילא, במיוחד הצטיינו ר' ישראל חיבניבער ותחולצירנע כלי זמר, שפעילותם בלטה במיוחד, הם הלכו ממחותן למחותן כדי להעניק להם את הכבוד של אפספילין ולא אחד מהם חתחנן ממש לפני ר' ישראל שחוא יאריך במקצת בדיחנות שלו, מקוצר חומן נאותו לתת לכל אחד הדרך זעיר אשר ביחד עם החתפעות גרם גם לצחוק אדיר, אני נוכחתי אצל אחד המחוחנים שריינו אחריו שחוא נתפס לציונות ותומך בלחלוציות, כאשר ביקש חדרן ובחחונה של סריינא ר' ישראל חיבר אז מין פרודיה על החלוצים, חור ר' ישראל על הקטע הבא, מתוך שאר דברים; חמתארים את חיי החלוצים שבאים לארץ ישראל;

בית חלוצי חנעל,

מען נעמס זיי אראב ביידע שסיבעל מיס אמאחל,

אין דער וואכען קענס איחר גיין בארוועט,

אלא לכבוד שבת,

וועס איחר קריגען אפאר צוריסענע שקראבים,

מיודעינו חרגיש מיד את החוונה של ר' ישראל, קס וטפח לו על כתיפו ואמר; הכל יש בדיחנות של ר' ישראל, חרושי תורה, פוסקים, ראשונים ואחרונים, מדרש, ספרי מוסר, וחסידות, וגם איזמיל חד לנחח בו לבבות, אשרינו שזכיתי להיות בין אלה ששמעו בדיחנות מפיו של ר' ישראל.

ליל חסדר חתקרב חתכונה רבח בחדר חגדול השולחנות מוכנים מיסח החסבה עומדת על כנה חשולחן מקושט בכלי כסף, אוירת חחג אופפת אל כל עדת היושבים, בפאתי מערב חשמם נוסח לשקוע, החברה מתכנסים לבית חכנסת לתפילת מנחה ומעריב של חג, תפילת מעריב חגיע מרן מתעסף בסליתו וניגש לעמוד, ובקולו המעורר חרדה בגוף ובנפש נשמע קול מצלצל חמתחזק וחולך ומרן חחל; חעושה לנו נסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם וכו', ולמני עיניך עובר כל ניסי יציאת מצרים כל מילה מודגשת כל פסוק מוטעם חנך חי את יציאת מצרים באוירת של ממשות, והנח מרן מכריז חגיגת על קדושת חחג; וידבר משה את מועדי ח' אל בניי, וקולו כלא מעלמא הדיון, ואלפי מיות

עונים אחריו בחניגיות ובשמחה ואתה נסחף בהרגשה עילאית, כל יהודי אשר היה נוכח
שם, מגיע למצב של התפשטות הגשמיות, מרן אמר פעם כי בליל הסדר הקב"ה משפיל הרגשה
של קדושה אפילו לאנשים הפשוטים, ואכן שמחת ליל התקדש החג השפיע על כל אחד
הרגשה מיוחדת הרגשה שאין להגדיר אותה בשפת אנוש, ויפה אמר פעם ר' סנדר
דרוביסטער כאשר נגש את ר' יעקב בעריש בערב ר"ה לפנות בוקר רץ לבית הכנסת
לסליחות זכור ברית; כאן בבעלזא אתה חכם, פה אתה יכול לתלוש יראת שמים מהעצים,
פה אפשר לתצות יראת שמים בגרזן, בא אתי לדרוביסט, תסתובב בשווקים, וברחובות
ונראת אם תפאר לחיות יענקל בעריש חיוך חופיע על פני ר' יעקב בעריש וענה;
סנדרו חייתיו וכמוך ראיתיו אבל מדמך אתה בנפשיך שבן אדם שמסתובב כאן עלול ח"ו
להיפגע אדרבא כל יהודי שסופג בנפשו אורח של בעלזא עלול להשפיע את קדושתה על
חולת ולא לחיפך, וחסידיס ביניהם גם ר' יעקב בעריש עזבו את משפחתם ואת
קרוביהם, ובאו לחסב בסדרים עם מרן הקדוש, זבערב פסח מן השכמת הבוקר התלקסו
חבורה של אנשי מעלה, ומי שחיה שם יאשר ללא כל היסוס כי האוירה של קדושה שורה
על הכל, ובכל, ור' יעקב בעריש אשר חגיע לפנות בוקר לבעלזא כדי להיות נוכח גם
באפיית המצות של ערב פסח אישיות מיוחדת במינה היה, הוא היה בימים הנוראים הבעל
תפילה של שחרית, ומסוקי דזמרה, וקול צרוד חיה לו, אבל מעורר את נימי הלב, מי
שסמך באיזו התלחבות הוא חיה אומר את; נפשי לד' משומרים לבוקר שומרים לבוקר
וכו'. וחוא התחיל בקול דממה דקה וקולו הלך והתגבר יחל ישראל אל ד' כי אם ד'
החסד וחרכה עמו פדות, כאן קולו הלך והתחזק וכל המתפללים החרו החזיקו אחריו,
וכאשר גמר וחוא יפדח את ישראל מכל עוונותיו כאילו אבן נגולה מליבד, היתה הרגשה
כי אכן זכיתי שזדונות נחפכו לזכיות, וכאשר בתו של מרן הרבנית שרה התחתנה עם ר'
יוחנן סברסקי שחוא חיה אחד מסוקיריו הגדולים של ר' יעקב בעריש, ובעיקר חביבים
היו עליו לחניו של התפילות בימים הנוראים, וחיות וידוע היה כי אני (פייבלה)
יודע לחקות בדיוקנות את יעקב בעריש, וחוא במקרה בא לחפש את אבי שהיה אז מלמדו
ומדריכו, ביקש ממני ר' יוחנן שיואל להגיד לפניו את "זכרינו לחיים" כמו שאומר
ר' יעקב בעריש, וחוא נעל בעדי את חולת כי הוא חכיר אותי כביישן וכולית ברירה
התחלתי לחקות את ר' יעקב בעריש בדיוקנות מירבית, באותו הזמן במקרה נכנס ר'
יעקב בעריש וחביא לו איזו ספר שר' יוחנן חזמין לו, כי הוא התעסק במכירת ספרים,
וכאשר ראה כי חולת נעולה ובפנים מתפלל ר' יעקב בעריש, שם את אזנו כאפרכת ונשאר
לחקטיב מה שחולך שם בפניםל כאשר גמרתי ור' יוחנן פתח את חולת ור' את ר' יעקב
בעריש העומד בפתח חיה במבוכה, אך ר' יעקב בעריש הציל את המצב ספה על שכמי
ואמר; שמע פייבלין לולי חיותי בסוף שיעקב בעריש עומי מבעד לחולת, הייתי מוכן
לחשבע שיעקב בעריש נמצא שם בפנים ואומר זכרינו, ומה אתה יודע עוד לחקות שאלו
מרוכבישנות נדבקה לשוני לחיכו ולא יכולתי לחוציא עוד חגה, התחמקתי מדירת ר'
יוחנן, אבל מאז נקשרו קשרי ידידות למופת בין ר' יעקב בעריש לבניני, אישים

נפלאים אלו אשר התלקסו לחשב לסדר אצל מרן הקדוש חיתה חטמנה וסלתה של חסידי בעלזא רוב רובם חגגו את הסדרים בחיק משפחתם אלה אשר ויתרו על הכל ובאו לבעלזא חיו העידית שבעידית של אנטי העליות, וקרח פעם שאחר מאברכי בעלזא שהיה ידוע כאחד חיוטבים ובא לשבת הגדול לבעלזא אחרי שחתחתן, ובמוצאי שבת, נכנס למרו להיפרד כדי לנסוע עם הרכבת הראשונה הביתה, פגע בר' שיע ראווער אשר חסידים אמרו עליו כי נתגלגלה בו חלק מנשמתו של הרבי ר' מאירל מפרמיסלן והיה ידוע בנוסריקין שלו בשם האוקריונית אשר גם ר' שיע הצטיין בכשרון כזה וכאשר ר' שעי שאל את האברך; מה החיפזון ענה האברך; שנה ראשונה התורה מחייבת, הסתכל עליו ר' שיע בעינים מלא צער וחפלים; א ז' ינקיווער חסידו, העומדים מסביב התפלאו, כי לא שמעו עד חיום שקיים רבי מז' ינקובו ואיך זה חסיד כזה בא לעזרתם אפרים אחיו של לייבלה חיבניבער בחור חריף ותלמוד חכם, והסביר ז' ינקה בלשון האוקראנים זאת אשה וחיות והאברך נוסע הביתה בגלל חיות שנה ראשונה הכתיר אותו ר' שיע כ-ז' ינקיווער חסיד, חנוכחים פרצו בצחוק ומי שחוא חפלים כך זה ר' שיע העניו הצנוע המדבר תמיד בלשון עדינה עאוב"כול...

ומספרים על ר' שיע כי פעם אחד חגגירים מראווה אשר בתו הגיעה לפרקה והתחילו לדבר בה נכבדות ודוקא חשקה נפשו של חגביר בבן טובים בחור למדן וגם חסיד בעלזא. בא חגביר לבעלזא ומסר פתקא למרן ותנה ליבו לפניו כי היה רוצה שאחד מנבחרי הבחורים חיוטבים יתחתן עם בתו, כי היא בת טובים וצנועה, מרן הסכים לדרך את אחד הבחורים אשר ר' מכילה זולקובער ימליץ עליו, הורי הבחור התקשרו עם חגביר, ואחרי עיום ודיוק בכל מה ששייך לעתיד חזוג, חתמו על התנאים בשעת טובה ומוצלחת וכעבור זמן לא רב באו בברית חנישואין, אולם החתן נהג מפעם לפעם, להתחמק מחבית ונוסע לבעלזא חלא כתוב בתורה; נקי יהיה לביתו שנה אחת ושימח את אשתו אשר לקח ענה לו ר' שיע; שמעתי שבא פעם יחודי אל רבי אחד והתאונן לפניו על אותה חביעה, ענה לו חרבי; נאמר באדם שלושה טותמים באדם הקב"ה ואביו ואמו, לבעלזא נוסע חחלק של חקב"ח, ואין רשות לגזור בזירות על חלק לא שלו, שמע אבי חכלה את תשובתו של ר' שיע בא חביתח, וחתיך לחתנו לנסוע לבעלזא כחפצו בגלוי, בכך, חבלו חבלו אמר חחתן דינן לחתנו, נאמר; ומיס גנובים יומתקו, כמה טוב היה לנסוע לבעלזא בלי אישורו של חמחותן כי אם לשם שמים, וכאשר פגש טוב המחותן בר' שיע אמר לו; שמע ר' שיע אני ב"ח עשיתי עסק טוב, וסיפר את תשובת חתנו, ענה ר' שיע; ומה חשבת שבעלזא מגדלת קטלא קניאל ואם ר' שיע הצטיין בחריפות הרי ר' ישראל חיבניבער היה חד ושנון, מלחמתו עם פורקי העול היה על בסיס אליגורי שנון, אף פעם לא חתקיף אותם חזיתית כי אם סחור סחור אף לא הזכיר את השם של המוחקף, ואם בעלזא חחליסה למנות את ר' יצחק נחום כמרא דאתרא בראווה רוסקה הרי אצלו היה ברור כי אין לכך שום חתנגדות מצד מישהוא, וחיות ובראוות שלט אז ראש הקהל ציוני ור"ר מנדל שמו, הוא קפץ על חפציאח לנחל מלחמה עם בעלזא ולהתנגד להכתרת ר' יצחק

נחום כרב של ראווה, וחם איימו לחלחם בכל האמצעים נגד המינוי והיות ובאותו הזמן נתקיימה בבעלזא חתונה של אחד מבני חצור, חיבר ר' ישראל בחרוזים נפלאים; מגילת ראווה ובין יתר הדברים הוא כתב;

אונזער גרויסער העלד ד"ר שקדים,

וואס איז אגעגענער ממנה צו זיין אלס מרא דאתרא דעם רבס איידעם,

בעזאמען מיט אלע ציונים,

אין אחיבש ביטל ברייזנים,

ובראשם אונזער בעקאנסער בעל תאוח,

וועלין בעשליסן ווער עס וועט זיין רב אין ראווה,

אין אז אזא חבדילת,

חאט זוכה געוועזן צו זיין ראש הקהילה,

וואס תפילין חאט ער גרוס ווי אגערשטן,

אין לויגס זוי יעדער ערשטן,

אין אונזער קדוש וסחור,

וואס קימט און שוחל אריין איינמאחל אין יאחר,

נאר יום כיפור מיט עהר אן דעם ציליגדר,

אין אזוי וויל ער מחנך זיין יודישע קינדער,

איצט קענט איהר פערשטיין פארוואס אזא סחור,

איז מלא פחד אין מורא,

סאמער וועלן יודישע קינדער גיין לאור חתורה,

דערפאר חאט אונזער פאלסקי בראט,

וואס זיין גאנץ גדלות איז צו זיין אן אדוואקאט,

ברענט אין איהם אגוישע נקמה,

אין פירט מיט בעלזא איברן רבנות א מלחמה,

דערפאר זענען מיר מכריז ומודיע פאר אונזער ראש הקהילה,

דעם מאמר חז"ל; אז יעדער מלחמה איז אהחלחא דגאולה,

אין וועלן זוכה זיין בקרוב בימינו,

אז ר' יצחק נחום וועט זיין אין ראווה דער מורה רבינו,

בדלית בריחה וועט דער גרויסער ד"ר שקדים,

מרכין זיין דעם קאפ פאר בעלזער רב'ס איידעם,

אין לחכעיס דע רשעים וואס ווילן אונז שטערן,

וועט בעלזא פין סאג צי סאג גרעסער און שטארקער ווערן.

נבואתו של ר' ישראל נתקיימו במלואה את ר' יצחק נחום הכתירו כרבה של ראווה וחוא נתקבל ברוב פאר וחרר ובחלחכות, וחוא הנחיג את צאן מרעייתו למופת, ולא עבר הרבה

זמן וז"ר מנדל חתייצב לפני חרב מראווח וחביע חרטה והתנצלות והציע את עזרתו ללא סיג, כך שלטח בעלזא על רבבות חסידים אשר מוכנים היו לבוא באש ובמים למלאות כל פקודה או חוראה או צו שבא ממנו של מרן הקדוש, ולכן הרגשתי זכות גדולה לעצמי לחסב לליל הסדר עם גפילי רוח כאלה.

הגיע ליל הסדר לחדר הגדול הוכנסו שולחנות וסדרו אותם מצפון לדרום מקביל לשולחנו של מרן על השולחנות פרסו מפות לבנות ופמוסים עם נרות, יין לארבע כוסות וכל יתר הדברים הקטורים עם עריכת הסדר, מיוחד היה אפשר להתרשם משולחנו של מרן הקדוש כלי הכסף וזחב עוררו בלב כל איש גינוני מלכות, חוויה זו אי אפשר לשכוח חרגשתי בכל חיות אלוקית, הבעט"ס זי"ע פירש את הפסוק ביטעיהו ס"א: שוש אשיט בח', האלוקית היא מקור השמחה, שמחה כזאת שמחה עילאית שעוברת את גדות הלב, הרגישו בליל סדר בבעלזא, על חבל מרחפת רוח אלוקים, וחסדו שפוך על כל דיוקנותיהם, פני חיושבים וזוהרים באור של גאולת ישראל, ומרן הסביר פעם באריכות כי ע"י מצוות מצח נגרם לישראל קבלת התורה ובזכות קבלת התורה נגאלו, וגאולת ישראל חורגש בליל הסדר בבעלזא בצורה מוחשית מרן אמר פעם כי הענין שפותחים את הדלת בשפוך המתך ואח"כ שולחים את מי ששאל את הקושיות ללוות את אליהו הנביא, כדי לחראות כי אנו בני חורין אשר חקב"ה גאל אותנו ממצרים, בשעה המיועדת נכנס מרן ויתר בני המשמחה לבושים קיסעלעך ומרן התיישב לבד על המיטה שהעמידו לשם כך בראש השולחן, והתחיל בעריכת הסדר, אחריו צעדה הרבנית חיה דבורה נתמכת ע"י בנות הרבי כאשר על מצח ריקמה של פנינים יקרי ערך ותפסה מקום הראשון, בשורת הנשים אחריה חרבנית ויתר נשי החצר, להם הוקדש השורה מצד שמאל של מרן, אחריהם נכנסו כל חילדים וחבתנים של מרן ותפסו את השורה מצד ימין בין שולחנו של מרן ובין השולחנות של חיושבים הפריד "הפוליטע באנק" אשר הוציאו אותה ממקומה בליל הסדר כאשר משפתת מרן חתישבה במקום, תפסו חיושבים את מקומם, מקדום חשבתי שכל סדר חייבה היא מקרית בלבד, לימים נודע לי כי כל מקום אשר החסידים ישבו שם, קבעו מבעוד יום, כך יצא לי ולאבי לשבת בין ר' יואל מאסער מימין ובין ר' רפאל ראווער ממאל, מולם ישבו ר' שיע ראווער ר' יוסלה ירטיט' בער ובנו דודל אחרים ר' יענקלי ראווער ואחיו משה איסר ר' מרדכי חירט ריביטובער וכך הלאה, באותה השנה אשר ר' ישראל התחיל ללמוד עם בני החצר פנה מרן לגבאי ר' מנדלי ושאל אותו: "ווי זיצט ישראל?" (איפה יושב ישראל) ובאותו הרגע פנה לשני תלמידיו למוטלה ולטיע' זושא דאגתם שפייבלי יקבל מנה יין ומצות התחיל ר' מנדלי לחפש את ר' ישראל להגיד למרן בדיוק איפה הוא יושב, התקפל ר' ישראל והתחבא מרוב פחד ממש מתחת לשולחן, חייך מרן ואמר: "עזוב את חבסלן הוא יודע מה שהוא עושה", אחרי הסדר באו אברכים ובחורים לשאול את בנו של ר' ישראל, מה שהתרחש אם אביו שהוא התחבא לפני מנדלי, לצערו ולצערם של כל השואלים הוא לא ידע אז מה לענות, לימים נודע כי מרן רצה שהוא ישב על יד שולחנו, וזה התחיל כל כך את ר' ישראל שהתחבא מתחת לשולחן, ליל

ליל הסדר עבר בשמחה ומרן הרבה בתורות, ואחרי חסור יצאו החברה בריקודים והריקוד התחיל בחלק חריק של חדר גדול, ונמשך לאס חחוצה לפני חלונו של מרן, וכל פעם שמרן חופיע בחלון חריקוד הלך וחתובר הלך וחתחזק ושירה ארירה נשמעת למרחקים, חסידים פצחו בניגון עליז ונשאו רגליהם בריקוד, ובעלזא מתעוררות מתרומתה, אנשים במצב של נים ולא נים מתקלסים מסביב עוד מעט יאיר השחר ופאתי חמורח נוסקים ליום של חג העתיד לבוא, כאשר דער חריקוד ומרן ניגש לחלון ונתן סימן שכל אחד ילך לנוח לאכסנייתו התכנסו חנשמות הגדולות לבית המדרש וחזרו על התורות אשר מרן השמיע באותו ליל הסדר, ור' יעקב בעריש שישב בצד ושם אוננו כאפרכת ניגש קרוב יותר ובדאגה אמר: "הראיתם את פני מרן בזמן שאמר את החורה על דצ"ך עד"ש באח"ב, חרמו הוא לעשו הרשע, פריידיך עשו עס וועט קומען דיין פווארצער סוף, מרן שפך זעמו על כל המתנכלים לעם ישראל פניו בערו כלפיד אש" אני ממש נבחלתי, ור' יעקב בעריש שחיה מקור בלתי נדלה של סיפורי חסידים חמסיד; מספרים בסדר של ליל פסח קרא חסבא משפולי בחגדה קדש ופירש; כשבא האב מבית הכנסת צריך לקדש מיד, חיינו לאחר שאבינו שבשמים ראה ושמע איך יהודים אחרים של יגיעה וחם עייפים ורצוצים מסרדות חגלות, ומין הדאגות להכין חג הפסח כהלכתו מתפללים מעריב של חג בחתלחבות ובדביקות, הוא חוזר מבית הכנסת לביתו שבשמים, צריך הוא לקדש מיד, לחדש הקידושין עם ישראל עמו, כפי שאמר פעם וארשתוך לי לעולם, ושוב מפרש בעל החגדה את חסעם למח צריך לקדש מיד, כדי שלא ישנו התינוקות אלא ישאלו מה נשתנה הלילה חזח מכל הלילות, כן רבש"ע שעמד ישראל תינוקותיך לא יפלו לתוך תרומת הגלות וישאלו אותך מה נשתנה ליל הגלות חזח מכל לילות הגלות.

וכאשר אמר חסבא משפולי זאת געה בבכיח גדולה, נשא ידיו למרומים ואמר; אבינו שבשמים גאל אותנו לאלתר כל זמן שאנו עוד בבחינת "אני ישינה וליבי ער" שמה ח"ו תאחר את המועד, כי נשתקע חלילה לתוך שינה עמוקה ולא יהיה עוד מי שיגאל, פתאום הפסיק את הבכיח ואמר בקול שטון ושמחח; לא לא אבא שבשמים ישראל חינוקיך חס ושלוס לא שקעו עדיין בתרומח עמוקה, צא וראח אבא, שתחינוק שלך מיטיב לרקוד גם בחשכת הגלות, וישמח ליבך. פצח בניגון עליז ונשא רגליו בריקוד, וחוא סיים אחרי החורה של הסדר, טוב שיצאנו בריקוד לחראות לחקב"ח שצדיק הדור לא נותן לנו לשקוע בתרדימה ויצאנו לפניו בריקוד, וסוף חגלות יבוא במחרח.

ר' יעקב בעריש חיה אישיות רב גוונית בעל תפילה בימים הנוראים אשר הרעיד את נימי חלב, בעל מנגן אשר בניגנתו חקסים חמונים ונפש פיוסית חססה בחביון ליבו עדין רוח ואחבת חזולת, ועל כולם בר אוריין, חסיד מסור, וירא שמים גדול, והוא לא אהב שסחיות כל דבר צריך עמקות בחורח, צריך לחתעמק בתפילה, צריך לחזור לנקורח שבלב, ובניגנה חייבים לשמוע קול מטק כנסי חשכינה, ואמנם נגינתו של ר' יעקב בעריש היתה מיוחדת במינה למרות קולו חצרווד חיה מלסח את חנשמה, ופעם עמדו בבית המדרש קומץ של בחורים, וחזרו על ניגון שמשה קרקעבער חביא עמו זח עתה כאשר הגיע לבעלזא, ר' יעקב בעריש שמע מרחוק את זמזום חניגון שרך רגליו בלאס אל המנגנים אשר ביניהם היה שלום

ברוך בעל המנגן המפורסם ושם אזנו כאפרכסת וכאשר עברו פעם ופעמיים על הניגון, נח ר' יעקב בעריש קמעה ואמר: כל ניגון חרבה פנים לו ואדם חייב לדעת לכוון את הלחן כפי שהוא קשור בשורש נשמתו.

שמעתי פעם סיפור מחסיד סולנא, על לחן שחברו חסידי סולנא על רבם רבי דודל, ידוע כי רבי דודל לפני שעבר לגור בסולנא חיה גר בוואסילקוב, כאשר החליט רבי דודל לעזוב את וואסילקוב ולעבור לסולנא אנשי וואסילקוב ואנשי סולנא שרו אותו לחן הראשונים שרו מלא ערגה וכיסופין ואילו אנשי סולנא שרו מלאי גיל ושמחה, וכאן הדגים ר' יעקב בעריש את שירת הלחן לפי שתי הגרסאות, העומדים מסביב היו מלאי התפעלות עורם נעשה חידודים חידודים כאשר הסעים ר' יעקב בעריש את חמיליט; רבי דוד האס געווינס אין וואסילקוב אין וואסילקוב, חיינס ווינס עחר אין סולנא!!! רבי דוד האס געווינס אין וואסילקוב אין וואסילקוב, חיינס ווינס עחר אין סולנא!!!

חיכל חנגינה וחיכל חתשובה קרובים זה לזה חמשיך ר' יעקב בעריש, וניגון מביא לחרחורי חשובה ודביקות בורכי חתורה.

בין תלמידי ר' ישראל בזמן שפייבל בא לחולשיץ היה גם בנו של מרן, מוסלה חעתיר לחיות רבה של בולגורייא אשר חיבה יתירה נודעת לר' ישראל לתלמיד זה, שותפו ללימודים אצל ר' ישראל חיה שעי' זושא בנו של ר' פיניעלע. פעם בבוקר כאשר התאספו אצל אחד מחסידי העיר לשנות קפה וחנשמות הגדולות ישבו ושוחחו ביניהם והמיחם סירב בעקשנות לחלוט את הקפה, קם ר' ישראל ואמר: אסור לי לחתמחמה הצמד חמד מחכה לי, בבטוי זה הורג חובה גדולה לשני תלמידים אלה אשר נפסס קשורה בנפשו, וכמעט ערב ערב מרן היה משוחח עם ר' ישראל על צמד התלמידים שוחרו ברקיע של בעלזא.

אצל חבעש"ס מסופר כי פעם רמזו לו מן השמים כי בכפר ע"י מעזבז נמצא יהודי כפרי פסוס וחוא אחד מצדיקי הדור, יצא חבעש"ס ופמליתו לאותו הכפר לחקור את היהודי אשר עשה רושם כזה בשמים, ומצא את הכפרי חפשוט שלא ידע כלום מתורת משה מלמד אותיות חאלף בית, וחיח יושב כל חיום בשדה בין העשבים וקורא את האותיות אבל הקריאה בסידור לא ידע, ובוודאי לא חבין את פירוש חמילות, פעם ישב והסידור בידו, והרבה היה דואג ומצטער שלא זכח לחנות ממאורות חכתוב ואף שנתיגע כל כך, אינו מסוגל לחבר את האותיות למילים, פתח ואמר: רבש"ע עני אני מדעת ולחתפלל לפניך בסידור איני יכול, אולם מי ברא את חאלף בית? אתה אבינו שבשמים, ואת חתפילות מי ברא? אתה אבא מתוק, נבער אני מדעת לחגיד לפניך את חתפילות ואת חכרכות, ובכן אב רחום הא לך את האותיות, שלך הן, ואתה חחבר מחן את חכרכות ואת חתפילות, בבואי לדביר קדשו של ר' מוסלה לתאר דיוקן נפלא זה, מרניע אני איך דלה חשפת, עניח חלשון, וקטה החגדרה, וכאותו הפרי עומד אני לפני חכב"ח ומבקש; קח מח שידוע לי ותעשה מזה שיר תחילה לאדם פלא זה, אשר הילח של

וזוהר מקפת את ישותו, ורבים קלעו זרי כבוד לראשו, סופר חסידות אשר בא להגדיר צדיק
 אמיתי כתב; כל אדם גדול הוא חידה לרבים, כל חכם אמת פלא, וכל צדיק גמור נס
 להתנוסס, אדם גדול, שחוא חכם אמת וצדיק גמור, לא כל שכן שהכל צופים אליו בפליאה
 גדולה, ובחשתוממות, כזה היה חרב מבולגוריא חכם אמת אשר מעיניו קורנת החכמה
 למרחקים, זמן קצר אחרי בואי לחולשיץ חסיל מרן הקדוש על ר' ישראל היבניבער את התפקיד
 לקדם את מוסלה ואת שעי' זושא בלימודים מתקדמים יותר, אני משתמש בביטוי למודים מתקדמים
 כי שני בני סליה אלה מלא כרסם בגפ"ת וחיו ידועים כמתמידים, אבל שניהם קבלו את
 חידיעה כי ר' ישראל יהיה מלמדם בשמחה רבה, ובמיוחד זכור לי איך מוטלה רץ לקראת ר'
 ישראל כאשר הוא חגיע לשיעור הראשון, יחסי ידידות עמוקים שרר ביניהם, במיוחד היה ר'
 ישראל מרחיב את הדיבור על חריפותו של מוסלה, חידושו התורה שלו הפליאו כבר אז בימי
 חורפו גאונים מופלגים, וכאשר בשנת תרפ"ג קרוב לימים הנוראים נשא ר' מוטלה את בת
 חרבי מקוברין, במעונה של בעלזא, במיוחד השמחה היתה גדולה אצל ר' ישראל כי ראה בר'
 מוסלה אחד התלמידים המובהקים שלו, וכיון שר' ישראל היה המגיד של דברי בוחנות בזמן
 האפשרילין של החולצירנה כלי זמר, השתדל לחבר דברי בוחנות לשמח את החתן ואת מרן
 הקדוש במיוחד.

ביום חמישי ט' לחודש שבט שנת תש"ד חגיעו מרן מהר"א עם אחיו חרב מבילגוריא
 לחיפה, אחרי שעבר עליהם חשואה האיומה, ונדודים אשר לא פעם שמו את נפשם בכפם, זכו
 סוף סוף אחרי מאמצים, ונסים על גבי נסים לדרוך על אדמת א"י, חעיר הראשונה שזכתה
 לקבלת פנים של מרן ואחיו, היתה חיפה, אשר בח גר בנו של ר' ישראל היבניבער, וכאשר
 הוא הצליח אחרי מאמצים רבים להכנס לאכסנייתם ביקש ממנו חרב מבולגוריא שיכנס איתו
 לחדר חשני שנוכל לדבר ביחידות, האור בחדר היה מעומעם ובנו נשאר לשבת כמאובן כי
 מתחילה תיאר לעצמו כי השיחה תסב על ר' ישראל היבניבער, חרב מבולגוריא שחכיר את
 בנו של ר' ישראל כשהוא עודנו נער צעיר, ישב מולו מבלי לחוציא הגה מפיו, הדמעות
 זלגו מעיניו וחיה אפשר להכיר כי הוא עושה מאמצים עליונים כדי להתחיל לשוחח איתו
 ואחרי זמן די ניכר של דממה, התחיל לחתעניין במה הוא עוסק ואיך אצלו בענין פרנסה,
 ולבסוף פנה אל בנו של ר' ישראל; נו פייבלי ווילסס עפעס הערן פינס סאטען נדס
 פייבלי ולא חוציא הגה מפיו היה לו פחד תמידי מפני אותו הרגע אשר יוודע לו על גורלם
 של משפחתו אשר חיו חביבים עליו מאוד, ואם לאחיו חיים וזלקה, היה לו קשר הדוק של
 אחבה ומסירות, חרי לאביו היה לו יחס של הוקרה וכבוד, הוא העירך מאוד את עצם הזכות
 שחשגתה העניקה לו לחיות חבן של ר' ישראל היבניבער, וכאשר הוא ישב פנים אל פנים
 עם חרב מבילגוריא, שגם הוא היה ידוע כאחד המוקירים של ר' ישראל, ועיניו דומעות
 ואנחה קורעת לבבות פורצת מליבו, חרי פייבלי חבין טוב מה שעלול לשמוע מפיו קדשו של
 חרב מבולגוריא, לכן ישב וידום, כאשר שתי עיניו בוחות בחלל, ואפילו לאנחה אינו
 מסוגל, האוירה כבדה מרגע לרגע חמקוקה לחצח על נשמת שניהם וחרב מבילגוריא התגבר
 על חמצב חמביך ובקס חתחיל לספר, זה היה כאשר חגרמנים ועוזריהם התחילו לאסוף יחודים
 באקציה הראשונה בפרעמישלאן, בין יתר היחודים וביניהם חרבח מחיושבים היו גם ר' ישראל
 ורבי שמואל פרנסל התנו של אחי מרן הקדוש מהר"א, חעמיסו אותם הקרונות ליעד בלתי
 ידוע, בדרך גילח ר' ישראל פירצה בקרון חרכבת וחוא התחיל לשדל את ר' שמואל ששניהם

יִקְפְּצוּ מִן הַרְכַּבָּת, מִקּוֹדֶם ר' שְׁמוּאֵל סִירְבָּ אֲבָל כֹּאשֶׁר ר' יִשְׂרָאֵל אָמַר לוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת לְבַד, כִּי הִשְׁטַח בּוֹ עוֹבְרִים נוֹחַ לִקְפִּיצָהּ, נֹאוֹת ר' שְׁמוּאֵל לִלוּוֹת אוֹתוֹ, וּשְׁנִיָּהם קִפְּצוּ וַחֲזָרוּ. לַפְּרִמִּיטְלָאן בְּרִיאִים וְשְׁלִימִים, כֹּל זֶה לֹא לִקַּח הִרְבָּה זֶמֶן, וּבִאֲקִצִּיהָ הַשְּׁנִיָּה נִסְפּוּ כֹל הַמִּשְׁפָּחָה הַעֲנָפָה וּבִינֵיהֶם הִרְבָּה מֵאֲנָשִׁי שְׁלוּמִינֹו הִי"ד, הִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא הִרְגִּישׁ כִּנְרָאָה כִּי בְנוֹ שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל נִמְצָא בְּמִצֵּב שֶׁלֹּא יוּכַל לַעֲמֹד בַּבִּשּׁוּרָת אִיּוֹב כִּי זָעָה קִרָּה בְּצִבְצָה בְּמִצְחוֹ וּפָנָיו נַעֲשׂוּ לִבְנִים וּבְגוּפּוֹ אֶחָז רַעְדָּה לִכֵּן לֹא גָמַר אֶת כָּל הַיְדוּעַ לוֹ, הֵם יִשְׁבוּ שָׁעָה אֲרוּכָה מִבְּלִי לְהוֹצִיא חֲגֻמָּה לְבִסּוֹךְ הַכְּנִיס פִּיבִיל אֶת יָדוֹ לְכִיסוֹ הוֹצִיא אֶת כָּל כִּסְפּוֹ עַד לַפְּרוּטָה אַחֲרֹנָה שֶׁם אוֹתוֹ עַל טוֹלְחָנוֹ שֶׁל הִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא וְאָמַר: "שְׁמַעְתִּי שֶׁהִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא עוֹסֵק בְּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, וַיַּחֲזִיק תוֹרְמִים לִשְׁם כֵּךְ, יֵהָא חֲלָקִי עִמָּהֶם" אָמַר; וַיֵּצֵא אֶת הַחֹדֶר.

כֹּאשֶׁר בָּא בְנוֹ שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל בַּעֲדֹד חֲדָשִׁים מִסְּפָר לַחַל אֲבִיב, וְנִכְנַס לְהִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא לַחַת שְׁלוֹם, שָׁאֵל: "הֵאֵם הִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא מוֹכֵן לְהַמְשִׁיךְ בְּאוֹתָהּ הַשִּׁיחָה, שֶׁהִתְחִילוּ בַּחֲפִיפָה אוֹדוֹת אֲבִיּוֹל נִחְשָׁב עַל כֵּךְ עֲנָה הִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא, וּמֵאִזְ הִשְׁתַּמֵּס מִלְשׁוּחַח עִם פִּיבִיל עַל כֵּךְ, דִּק פִּעַם אַחַר שֶׁהִזְכִּיר אֶת ר' יִשְׂרָאֵל בַּחֲעֵרְצָה וּבַחֲקוֹרָה חִיָּה כֹאשֶׁר פִּיבִיל בָּא לַפֶּסַח לַחַל אֲבִיב וְנִכְנַס לַחֲפִילָת מִנְחָה וּמַעֲרִיב אֲצֵל מֶרֶן מַחֲרָ"א, אָמַר לְהִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא בְּבוֹדָחוֹת הַדַּעַת: בִּילְגוֹרִיָּא עַרְבָּ מִעַן דָּאֲרָה פִּיבִילִין גַּעֲבַעַן אַ עֵרֶב פֶּסַח דִּיקַע מִצָּה, (רִב מִבִּילְגוֹרִיָּא צָרִיךְ לַחַת לַפִּיבִילִי מִצָּה שֶׁל עֵרֶב פֶּסַח), הָעִיר הִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא, כִּי הַמִּצּוֹת מַחֲלָקִים אַחֲרֵי הַתְּפִילָה, אֲבָל פִּיבִילִי יוּכַל לְבִרוּחַ בְּאִמְצַע הַתְּפִילָת אָמַר מֶרֶן בְּבוֹדָחוֹת הַדַּעַת, חִיּוֹךְ רַחֲב נִרְאָו עַל פָּנָי הַנֶּאֱסָפִים, אֲבָל הִרְבָּ מִבִּילְגוֹרִיָּא נִיגַשׁ אֵלָיו שֶׁם יָדוֹ עַל כְּתִיפּוֹ וְאָמַר: "מָה שֶׁלֹּא יֵהִיָּה הֵבֵן שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל הִיבְנִיבֵעַר לֹא יִבְרַח בְּאִמְצַע הַתְּפִילָה, עוֹבְדָא שְׁבָא מִמְּרַחֵק דִּבְרַגְלָה לְהִיּוֹת נוֹכַח כֹּאֵן בַּתְּפִילָת הַחֹג; מַעִיד עֲלִיו כִּי גִדְלוּתוֹ שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל סָמוֹן עַדִּין בַּחֲבִיּוֹן נִשְׁמַתוֹ", הוּא נִשְׁאָר עַד סוֹף הַתְּפִילָה וְקָבַל אֶת הַמִּצָּה בֵּין הַגִּתֵּר שׁוֹכֵנו לִכֵּךְ.

אֲבָּ, עִם הַמִּצָּה הַזֶּה קֶשׁוֹר עוֹד סִיפּוֹר שְׁעִלִי לִסְפָּר כֹּאֵן, בְּלִיל הַסֹּדֶר הִיָּה הֵבֵן שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל מוֹזְמָן אֲצֵל מִשְׁפָּחָה רוֹנֵן ז"ל בַּעַל בֵּית חֲרוּשֶׁת שֶׁל לִילּוֹנוֹת אֲשֶׁר גַּר בִּקְרִבַּת יָדָיו נַעֲזָרוּ אֲשֶׁר קִלְיִינִשְׁפִּיז, כֹּאשֶׁר הִתְכַּוְּנוּ לַחֲפִילָת חֲחַג חֲצַעְתִּי כִּי נִלְךְ לְהַתְּפַלל אֲצֵל מֶרֶן זצ"ל, וְכוֹלֵם הַסְכִּימוּ לִכֵּךְ לְמִרוֹת הַמְּרַחֵק בֵּין מְקוֹם מְגוּרֵיהֶם לְבֵין דּוֹבִיר קִדְשׁוֹ שֶׁל מֶרֶן זצ"ל, נִגְמְרָה הַתְּפִילָה אַחֲרֵי בִּרְכַת חֹג שֶׁמַּח טַאִיחֲלָנוּ לְמֶרֶן, יֵצְאָנוּ לְדֹרֶךְ לַעֲרוֹף לִיל סֹדֶר כֹּהֲלִכְתּוֹ, שׁוֹחֲחִי עִם אֲשֶׁר קִלְיִינִשְׁפִּיז עַל הָעֵבֶר הַרְחֹק בּוֹזֵמֵן שְׁבַעֲלֹזָא הַגְּלִיצָאִית הִיתָה קִיַּמְתָּ עוֹד עַל הַדֹּרֶת הַחֹג בִּימֵים הָהֵם, וְמֶרֶן רוֹזֵן צוֹעֵד עַל יָדָיו וְשׁוֹחֵק. נִיִּסִּיתִי לְדוֹבֵב אוֹתוֹ אֲבָל הוּא בַּעֲקֻשְׁנוֹת שׁוֹמֵר עַל שְׁתִּיקָה, הִרְגִּשְׁתִּי כִּי מִשְׁחָו מַעִיק עֲלָיו וְהוּא לֹא מַעִיז לְבִטְאוֹת זֹאת. כֹּאשֶׁר הִיָּינוּ כְּבֵרֶת דֶּרֶךְ מִבֵּיתוֹ הוּא פִּתְאוֹם הִפְסִיק אֶת שְׁתִּיקָתוֹ, וְשָׁאֵל: מָה פִּיבִיל חוֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת עִם הַמִּצָּה? וְאֵם הוּא מוֹכֵן לְנִקּוֹב בַּמַּחֲזִיר כְּדִי שִׁיקְדִישׁ אֶת הַמִּצָּה לְסַעֲדוֹת לִיל הַסֹּדֶר? וְכֹאשֶׁר הוּא עֲנָה בַּחֲיוֹב כִּי לֹא חָסַב גַּם אַחֲרָי, מִבְּלִי לְנִקּוֹב שׁוֹם מַחֲזִיר בַּעַד הַמִּצָּה, וְהַסְבַּרְתִּי לוֹ כִּי אֵין זֶה דְּבַר הַנִּיתָן לְמִקַּח וּמִסְכָּר, וְאִם־חֹא מוֹזְמָן לִיל סֹדֶר אֲצֵלוֹ מוֹכֵן כִּי הַמִּצָּה תִּשְׁמַשׁ אֶת הַכֶּהֵן שֶׁל שְׁלוֹשֶׁת הַמִּצּוֹת לַעֲרִיכַת הַסֹּדֶר, מֵאוֹתוֹ הִרְגַּע הַשְּׁתָּנוּ סָנִי מֶרֶן רוֹזֵן רָאוּ כִּי הַבִּשּׁוּרָה שְׁבַשְׁרַתִּי לוֹ כִּי אֲנוּ מְקַדִּישִׁים אֶת הַמִּצָּה לַעֲרִיכַת הַסֹּדֶר נִמַּח בִּקְרָבוֹ שְׁמַחֲחַ כְּזוֹ שִׁיֵּצָא בְּדוֹקוֹד בְּאִמְצַע הַרְחֹבֶה; וְאַחֲרָי כְּמָה דְּקוֹת

כאשר הוא חזר לעצמו, אמר: "שמע פייבילי אם זכינו למצה כזו הרי זה ממש קישוט עליון עבורי, נמצא ברשותי כמה בקבוקי יין עתקי יומין, מצה כזו אשר מפארת הערב את שולחני יתאים גם יין מסומר שנמצא אצלי רק לסעודת מצוה, וארבע הכוסות של ליל הסדר נשתה מחיין החוה, ההתלהבות של האדם בליל ההוא אין לתאר, הוא שמר על כל פירור ובמוצאי החג כאשר הלכנו להפד ממך זצ"ל הביע מר רוזן את רצונו להשאר ולהכנס עם פחא ותרים סכום מכובד, ומאז נהפך לחסיד מסור של בעלזא.

ר' יוסלי יארצ' יבער היה אחד מהמשולש המפורסם, שעי' יוסלי, שיע, כולם אנשי ראווה, ואם שעי' ושיע סיגלו לעצמם מידת עניויות הרי יוסלי גרס שמינית שבשמינית של גאווה, אם שעי' ושיע גרסו טעימה להיות נחבא אל הכלים, הרי יוסלי אולי ללא כוונה ללא רצון אהב התבלטות, אין אני רוצה לדון חלילה מידה זו לגנאי, אבל בכל רכבת שמרן נוסע בה, צץ דמותו של יוסלי בחלון, כל תמונה אשר צלמים מצליחים לצלם, תמונתו של ר' יוסלי בולטת, גם מידת העניויות של הוב הנשמות הגדולות שהנמיכו מבט עינם כלפי מטה, הרי מבטו של ר' יוסלי מגביה' עוף, ראשו חמיד מורם לרקיע ועיניו מביטות לטחקים, וחיו מקשים; מי קובע את חגבול של גאווה שהיא בגדר המחייב לאנשי מעלה? או יותר נכון - המותר לאנשי מעלה? ברוב כי לצידן של יוסלי עמדו איתן כל אנשי הנשמות הגדולות, הם בסלו כלאחר יד את כל המקשים, אבל האמת טפח בפנים, יוסלי לא היה נחבא אל הכלים, הוא הופיע חמיד בקרבתו של מרן בכל הזדמנות כדי להבליט את קרבתו למוקד הקדושה, ההיפך הגמור מיתר הנשמות הגדולות, לכן באו המקשים ושאלו: "למה יגרע חלקינו?" למה מותר ליוסלי מה שכה מבקרים אצל אנשי הסטיבעלל בא ר' שמואל מורנש הנוח והמעודן בין אנשי השטיבעלל, ולפי תומו שאל הקוטיה, שהעלו אנשי השטיבעלל כלפי יוסלי, ענה ר' יעקב לייזר מדיבצק, אחד מדידינו הקרובים של ר' יוסלי: "שטויות סתם מקשינו!" וזיל גמור! פגע הדבר בר' שמואל מורנש, ולא ניחה דעתו עד שהביא את הדברים לפני ר' שעי', ענה ר' שעי': "יעקב לייזר השיב על שאלה, כאשר אין שואלים אין משיבים, ולמה אתה בא בטרוניהל מי ששואל את השאלות הללו כלפי יוסלי, מזין את הס"מ, מחשבת ר' שעי' אפשר היה להבין כי אין להרהר אחרי דרכי ר' יוסלי, ומי שעושה כך ומנסה להחתים את שמו, פוגע למעשה בכל החברה הקדושה, אמנם תשובת ר' שעי' השתיקה את מומביות הויכוח, אבל בסתר חפיתו אש בגחלים הלוחשות, ומצאו קשר בין צדוף המקרים שבנו של יוסלי נתחמץ ויצא לתרבות רעה וראו בזה עונש מטעם ההשגחה על רדכו המזורה כביכול של ר' יוסלי, עד שהדבר חגיע לאזניו, הלך הוא אל ר' יענקלה ראווער שם מצא את שמואל שסערוויצער את משה איסר את מרדכי הירש ריביטובער, ושטח את הגיגיו לפניו על שם מה ולמה יצא קצפם עליו חופעתו של ר' יוסלי במעונם של אנשי השטיבל הדחימם, לצער בזה חם לא פיללו וניסו להמתיק את הגלולה בכל מיני תירוצים שטחיים, וכיון שהוא נוכח כי למעשה כל חענין הוא כדי להכפיט את שם של החברה הקדושה, קם ואמר: עשרות שנים טאני מקדיש את עצמי למרן הקדוש, אני מאמין באמונה שלימה לו היה רואה סירכא בחתנחגותי לא היה מסתיר זאת ממני, וכיון שלא עשה זאת מי אתם שתלינו עלי, סרק את חולת ויצא, כל זה אירע במוצאי שבת הגדול אחרי סעודה שלישית

ותפילת מעריב והבדלה, כאשר יוסלי יצא מפתח ביתם וירד עם המדרגות המובילות לחדרו של ר' ישראל היניבער אשר גר שם בזמן שהיה מלמדו של שלומקה נחקל בשיע זליג סקולער טעמד והתקין את המיחס כדי להכין תה לעצמו וגם למוזמנים, ועלי לציין כי מנהג זה נקוט היה בידי ר' שיע זליג כי מתי שהוא בא לבעלזא לשבות אצל מרן היה מביא אתו מיחס עם כל הציווד של צלוחיות כוסות וכן יתר האביזרים אשר שמשו לו כדי להכין את התה, וסדר השתיה אצל שיע זעליג היה כדלקמן; אחרי שגמר לחלוט את התה היה מוזג כשבע כוסות בבת אחת, היה מעביר את התה מן הכוסות לצלוחיות כעשרים במנין, ובגבישי סוכר בגודל של אפונה היה גומר את השבע. כוסות וחוזר חלילה, ביחס לכמות הכללית של הכוסות שר' שיע זעליג היה גומע בערב כזה היו הדעות מחולקות יש אומרים כי המינימום הסתכם בעשרים וחמש כוסות ויש שאמדו את הקיבולת להרבה יותר, שיע זעליג לבד היה אומר: אני מתחלק עם המוזמנים חלק כחלק, הם החצי ואני החצי השני, מכאן אפשר ללמוד כי הכל היה תלוי לפי מספר המוזמנים ור' שיע זעליג היה דואג שמספר המוזמנים יהיה גדול תמיד, וכל המרבה הרי זה משובח, וכאשר הוא יצא מהחדר כדי לנשוף רוח בתוך הגחלים העוממות במיחס והוא עשה זאת במגפו ולכן נשאר לעמוד לפני ר' יוסלי רק בפוזמקי אחד, והיות ושיע זעליג היה ידוע כבודן חד ושנון, הוא פנה אליו ואמר: "הנני עומד לפניך כחצי בעל תפילה ביום הכיפורים ומתחנן לפניך שתואיל בסובך לזכני בנוכחותך ולשתות עם שפוחז העומד לפניך כוס תה, ר' שיע זליג שיהודי גברן היה וגובהו שני מטר ועוד וכאשר נפיל כזה הביע רצונו לכבד מישהוא בכוס תה אי אפשר היה לסרב כי הוא כפה דעתו עליך, וגם הדגים, והחמין של שבת עוררו צמאון ולכן הצעתו של שיע זעליג היתה דבר בעיתו, ור' יוסלי נכנס לחדרו של ר' ישראל להרוות צמאונו בכוס תה חם שהציע לו שיע זעליג, בנתיים גם מרדכי הירש החכם מרובישוב הגיע לשם ושוב התחיל ביניהם הויכוח על אותו הענין, וכיון ששיע זעליג שמע כי בין יוסלי ומרדכי הירש יש דין ודברים החלים לא להפריע להם, ולא הגיש להם את התה המהביל והמיוחל עד שבלהט הויכוח גרונם התייבש מרוב צמאון, ושניהם ביחד פנו לשיע זעליג באותו הרגע, הלמאי הוא מתמהמה להגיש להם כוס תה? כאן נראה חיוך על פרצופו של שיע זעליג ואמר: "דבר גדול עשיתי היום, הבאתי לאחרות דעים בין הנשמות הגדולות לבין הסטיבל מענשן בצוותא פנו אלי שאגיש להם כוס תה!" הנוכחים נהנו מאוד מדברי שיע זעליג והויכוח נידם, התה של שיע זעליג היה מפורסם מאוד בבעלזא, הן בימי קיץ וכן בימי חורף, כוס תה מהביל אחר הבדלה היה דבר בעיתו, על אחת כמה וכמה בימים הנוראים או חגים אחרים שהדוחק היה גדול ואנשים הוציאו את לשד עצמותיהם מהחום הגדול ומהזיעה הניגרת, ובפרס הגיע הדוחק לשיאו בזמן עריכת השולחנות, ולכן הכירו כולם טובה רבה לשיע זעליג אשר הגיש כוס תהלוות את צמאונם, אחרי יום של התאמצות יתירה.

בקומה העליונה שנבנתה מעל החדר הגדול עם מעקה קמורות קבע ר' יענקלה ראזווער

את מקום מגוריו מולו באותו הקומה השתכנה הרבנית הניהל'י בשני חדרים הפונים

מזרחה בפינה השמאלית בחדר צר ע"י המדרגות הצרות שהובילו לדירתו של מרן ר' אהרל' י
 גר אברמלי, בין דירתה של הניהל'י ובין דירת ר' יענקלה ראווער היה פרוזדור רחב
 ידיים אשר ממנו ירדו מדרגות לפרוזדור של הקומה השניה אל בתי המגורים של שרהל'י,
 שלומקה, ויותר מאוחר כאשר ר' שלומקה הוכתר כמרא דאתרא באפטא, נכנסה לגור בדירה
 ההוא מרת יענסלי, מתחת למדרגות האלו קבע שיע זעליג את המחסן לציווד עבור פולחן
 התה הקשור בשמו, שק ענק מלא גחלים, מיחם מבריק מנחושת בעל ממד רציני, ועוד אחד
 מפח לפעולת עזר במקרה הצורך, על הקיר מתחת למדרגות קבע ר' שיע זעליג ארון שם
 החזיק את התה, גבישי הסוכר, וכוסות וצלוחיות, וחץ מאשר אנשי השטיבל שקיבלו היתר
 מיוחד לכך, אף ידו לא העיזה לנגוע בציווד של שיע זעליג, וכיון ששיע זעליג העמיד
 לרשותם את הציווד ניסו לפתח ישיבה בצוותא על כוס תה, כמו הנשמות הגדולות על כוס
 קפה, ור' משה איסר שהיה הצעיר בין אנשי השטיבל דאג בשעות החופשיות שלו לחלוט תה
 ולהזמין את הרצוי להם לכוס תה, במעונם של אנשי השטיבל, ביום אחד כאשר משה איסר
 ירד דרך המדרגות כדי להביא גחלים נחלק בר' ישראל היבניבער, והזמין לכוס תה, ענה
 ר' ישראל: אני רגיל לספל קאווע עם יוסלי יארצ' יבער למרות שחוסדים אותו בגאווה
 יתירה, אני בטוח ומטוכנע כי הגאווה שלו עומדת במדריגה הרבה יותר גבוהה מהעניות
 אשר מחיימרים לסגל לעצמם אלה החוסדים ביוסלי, באותו השבוע אשר הדבר הזה קרה ור'
 ישראל סירב לקבל את ההזמנה של משה איסר, עלה אלעזר ברודער למעונם של אנשי השטיבל
 ושהה שם כמה שעות וכשהערב עליו היום, נכנס לתפילת מנחה בחדרו של מרן הקדוש בלווייתם
 של אנשי השטיבל, כאשר חזר אלעזר ברודער לבית המדרש אחרי תפילת מנחה ומעריב ניגש
 אליו ר' רפאל ראווער ואמר: "לוצר איפה היית החסרת לנו למנין?" הרמו היה ברור; מה
 אתה נדחק לקדשי קדשים המיוחד רק לכהן הגדול ואביש טורקער הגיב על כך בצורה עוד
 יותר חריפה, אביש ואלעזר היו ידועים "בשני רעין דלא מתפרשין" תמיד ראו אותם בצוותא,
 אביש התלמיד חכם הגובל בגאונות, ואלעזר הבקי והחודר לעומק הסוגיה, עסקו ביחד
 בלימודים, ושניהם רגילים ללבן בעיות המתעוררות בלימודיהם, ובאחד הימים כאשר אלעזר
 עמד בבית המדרש ועיין בספר, הוזמן ע"י משה קרקובער לבוא לשחות קפה אצל יצחק משה
 שוחס, והיות ואלעזר היה שקוע ראשו ורובו בעמקי המסתורין של הספר, ענה: "אין לי
 זמן לשטויות כאלה", הדבר פגע במשה כרעם ביום בהיר, אמנם רגנו אחר אלעזר כי עוסק
 הוא בספרי קבלה טרם שהגיע זמנו לכך, אבל, כי הדבר יגיע לידי כך, שאלעזר יענה
 בצורה כה בוטה, על ישיבה בצוותא עם הנשמות הגדולות, עורר אצל משה תמחון רב,
 הראשון אשר משה מסר לו את תשובת אלעזר היה אחיו שלום אשר הוא היה למעשה היוזם
 של כל הישיבות על כוס קפה של הנשמות הגדולות, הוא היה הבקי של כל הזמנים והתאריכים
 בהם עורכים "סעודעלאך" או קפה בצוותא עבור הנשמות הגדולות, וכאשר משה בא ופסר
 את תשובתו של אחיו קם הוא ונכנס לבית המדרש ומצא את אלעזר עם ספר היצירה כאשר
 כולו שקוע בו וממצחו מבצבצים אגלי הזיעה, אחז שלום בידו של אלעזר אחיו, בעדינות
 סגר את הספר ובדמעות שליש התחנן לפניו שיבוא אהו לשתיה קפה אצל יצחק משה, ברגליים
 כושלות שרך אלעזר את רגליו אחרי אחיו כאילו הוא עדיין שקוע בעולם אחר ונכנס לביתו

של יצחק משה שוחס כיצור שלא מעלמא חדיו.

בחדר אפלולי מסביב לשולחן אשר מפה של פשטן גם פרוסה עליו ישבו כל אנשי המעלה ולפניהם ספלי קפה מהביל, וכאשר אלעזר ושלוש נכנסו לחדר נחקבל הרושם כאילו אינם מתייחסים בשום חשומת לב, למרות שתשובתו של אלעזר היה ידוע לכולם אחר שמשם דווח על כך, לפי בקשתו של שלום אחיו, האוירה בחדר היתה סעונה חומר נפץ שכל רגע עלול להתפוצץ היתה הרגשה של דכאון של חיפוש דרך להעלות את העניין על שולחן הדיונים, ודוקא מטעם ידיו הסוב מאביש טורקר נורתה היריה הראשונה - ידוע לך לוזר כאשר אברך רוצה להתחיל בלימודי ח"ן הוא צריך להתייעץ ולבקש רשות ממרן הקדוש, אמר אביש טורקר, - ואתה נכנס לבית המדרש מוציא לך ספרי קבלה ומוכן לרקוד "לכה דודי" לפני הקב"ה, וזה גורם לתשובה כה בוטה שנחת למשה, - אני! אני! נתתי תשובה כה גסה? קפץ לוזער כאילו נחש הכיטו, - "עצם אי הידיעה של התשובה הבוטה עוד מחמיר את העניין" אמר מיכלי זולקובער, זה מוכיח לנו כי עדיין לא הגיע הזמן שתעסוק בלימודים כאלה, "מה לך ולספר היצירה, ברצונך להיות המהר"ל מפראג?", שאל מיכלי, לוזער קם ממקומו ומפנה את פניו למיכלי, ולמה לאן שאל, האם הנביל הקב"ה את האדם שאסור להיות עוד מהר"ל מפראג, ואפילו גדול ממנו, האם החסידות כובלת את האדם בכבלי ברזל לבל יעפיל לשיא הפסגה, אם אתם חושבים להגביל אותי בד' אמות של הלכה ולא לתת למחשבותי להגביה עוף. הרי אתם במו ידיכם חונקים אותי, האר"י הקדוש ור' חיים ויטאל ויתר חכמי הקבלה יצרו למען האדם, ולמה יגרע חלקי? בנימה שקטה בקול נמוד שהיה צריך להתאמץ לשמוע כל הגה, פנה ר' שעי' ואמר: שמע אלעזר! חז"ל הזהירו אותנו בנוגע ללימודי ח"ן אין אני צריך להזכיר לך כי שלם ברוחו של אלה שנכנסו לפרד"ס יצא רק ר' עקיבא, דרכם של האר"י הק' ויתר חכמי הקבלה לא יסולה בפז, אבל בבעלזא קבעו סייגים ללימודים כאלה, גדולי חסידים בעלזא, המשרתים כרבנים בקהילות נכבדות משכו ידיהם מלימודים אלה, לפני שהגיעו לגיל הבינה, וגם אז נזהרו מלהרהר במה שלמעלה ממך, ואתה מבטל כלאחר יד את ההתוועדות של הנשמות הגדולות "כשסויות", האם לשם כך השקיעו בך עמל רב, והודות לשייכות שלך המיוחסת ל"תבואת שור" הגעת עד הלום, הנה אביש שכל החברה מוקירים אותו והוא נחשב בעיני הרב מטרנופול כאחד מגדולי ישראל משך ידו עד היום מלימודים אשר קדושתם אינה ניתנת להערכה אבל כגודל הקדושה כך גודל הסכנה, ולכן אני מיעץ לך כי רק עם חיתר מסעם מרן הקדוש תתחיל בלימודי ח"ן ועד אז משוך את ירך מכה, חקופת מה הסתובב אלעזר כתמהוני דברי ר' שעי' נחתו על ראשו כרשפי אש, הוא הרגיש בדידות מדכאת, לא חתקרב לאיש, בין הצעירים התחילו לרגן אחריו כי משחו אינו בסדר עם אלעזר ברודער, הוא נכנס לחדר האוכל של החברה טעם כזית לחם, ומיתר הדברים התנזר פרט לשבת, ר' שעי' ראווער אמר: "אלעזר עלה על גשר צר, ומתחתיו רובצת תהום רבה, אשר סכנה גדולה נשקפת לכל אחד המנסה לעבור בו, יעוזר השי"ת שלא ימוטו רגליו בעמדו על פני התהום", ואנשי החברה התרחקו מאלעזר כאילו קבלו צו מההשגחה העליונה, ובאותו הזמן עלה אלעזר למעונו של יענקלה ראווער, והתייחד עם אנשי השסיבעל, כאילו חיפש אצלם היתר לדרכו

אשר הנשמות הגדולות הביעו התנגדות מוחלטת לזה.

שלום ברודער אחיו הצעיר של לוזער היה ידוע כאחד הבחורים המסורים בלב ונפש לחברה הקדושה, כל הוראה מסעם הנשמות הגדולות היה עבורו כצו - עליון, ומובן מאליו כי התנהגותו של אחיו למרות שלא יצא ח"ו לתרבות רעה, אבל עצם הססיה משביל הזהב שבו דרכו החסידים בכל ימי קיומה של חסידות בעלזא, גרם לו עגמת נפש וכאב, לוזער אשר היה ככוכב שביס אשר טוביל של זוהרה נמשך אחריו, הרס בנו ידיו את יפעת עולמו, כזבולון ויששכר היו חסידים אומרים: כך חלקו ביניהם שני האחים חסידות, יתורה, שלום שהתעסק בצרכי חסידות באמונה רבה, הביע שמחה רבה שאחיו אלעזר מתעסק בתורה, בזמן שזה כבש מבצר החסידות, כבש השני את מבצר התורה, בזמן שחסידים גמרו את ההלל על הראשון, גדולי התורה הכתירו את אלעזר בכתר של למדן, וכבוד האחד תשכון בלב השני, עד היום אשר אלעזר הציץ, ופחד קינן בליבו של שלום שמא ח"ו יפגע, והימים ימי הגיוס לצבא הפולני, ושלום חייב גיוס, וכדי שלא יהא מוכשר לצבא, התחיל להתענות אכל במידה ושתה במשורה וישן על ספסל בבית המדרש שינה ארעית, אכל לימונים להחליש את הלב, העיקר כל עינוי העלול להחליש את גופו ולהקטין את משקלו, היה מקול על שלום, וזה אך ורק כדי להיות פטור מהצבא, כאשר הגיע יום הגיוס הלך שלום להיבדק לרופא והוא מצא אותו בריא ושלם הלב לא נפגע המשקל מספיק להיות כשיר לצבא, החליט שלום להיות עריק, במקום להתייצב לגיוס, באותם הלילות אשר שלום עבר תקופה של סגפניות כדי להסתחרר מהצבא, ויטב לילות בבית המדרש ללא שינה, יצא לו לנהל ויכוחים עם אחיו, שהיה מן המאחרים לצאת מבית המדרש וממחרים לבוא, בויכוחים אשר נשאו יזחר אופי של אהבת אחים, מאשר ויכוח לשכנע את בר הפלוגתא, התחנן שלום בפני אלעזר שיקסיב בקולם של הנשמות הגדולות אשר מסירותם אליו, אינה מוטלת בספק, ובאותו הערב של הגיוס יצבו שני האחים, מגמר תפילת המנחה עד הנץ החמה למחרת, ובבוקר כאשר מיכלי נכנס לבית המדרש להשמיע שיעור לפני תלמידיו ניגש אליו אלעזר ואמר: "ר' מיכלי! חייב אני להתנצל לפני החברה, ואני מתחנן שהוא יהיה לי לפה לפנייהם", חיוך עלה על שפתי ר' מיכלי ואמר: "אעשה כדברידך! אבל חייב אתה ללכת לנוח כי רואה אני כי הזמן החיש את כוחך ואתה חייב להתאושש", אלעזר שמע בקולו, ומאז חזר לחיק ידידיו.

לשלום תקופות מקובלות היו חסידים נוסעים לבעלזא, חוה"מ פסח ולהשאר בבעלזא עד שבת אחרי שבועות, התקופה השניה משבת לפני הסליחות עד שבת אחרי סוכות, והמהדרין שבהם נשארו עד אחרי חנוכה, ואלה שישובו בבעלזא כקבועים, בין הקבועים שנסעו הבייתה רק לעתים רחוקות היו אשר הובניבער לייבלה הובניבער ושלום ברודער, שלושת אלה היו העמוד התווך של הבחורים אשר לא ימושו במבעלזא, ואשר גישתם לנשמות הגדולות היה חפסי כעייל בלא בר, כל רזי הנפש וגם הרזין דרזין של חסידות בעלזא בא בהם לידי גילוי, בחורים הקרובים, היו לחזט המשולש הזה היו אומרים: אשר! עוסק בעולם העשיה,

לייבלה! בעולם היצירה, ושלום! בעולם האצילות, וכל זה למה? כי אשר נטה שכמו לסבול, הוא כפף את גבו לסחוף שקים מלאי "בילקעס" עבור החברה, כל עבודה קשה הקטורה במאמץ הוטל על אשר, והוא עשה הכל מתוך שמחת חיים וחירות עולם מהשכמת הבוקר עד שקיעת החמה עסק ללא הרף, בהכנת הארוחות למען החברה, לייבלה הובניבער אשר נחשב אמנם לבין המחלקים, הוא עוסק בלימודים מתוך עמקות, ואמרו עליו כי חרושיו בתורה היו למופת, ושלום ברודער היה הקשר בין הנשמות הגדולות.

פעם באמצע הלילה הגיע שלום לאכסניו של יואל מאסטער ומצא אותו חבוש ראשו באלונגסית וקודח מחוס, שאלו ר' יואל: "הלמאי הגיע אליו באמצע הלילה?" ענה שלום: ששנתו נדדה ממנו והרגיש כי הוא לא בקו הבריאות, ולכן בא להיות לו לעזר במקרה הצורך, מקרים כאלו על תחושתו של שלום על מה שמתרחש בין הנשמות הגדולות היו מספרים סיפורים לעשרות, ולא פעם קרה שאחד מאנשי החברה נעדרו זמן מסויים מבעלזא, ומובן מאליו כי אף אחד מהם לא נקב תאריך קבוע מתי הוא חוזר, ובכל זאת היה שלום מכין כיסונים עם גבינה והזמין את הנשמות הגדולות לכבד את החוזר לבעלזא בנוכחותם, עד למקרה שהיה ידוע ששלום הכין סעודה מתוך תחושה כי ר' שיע ראווער חוזר היום משליחות שיצא מטעם מרן הקדוש, וכאשר הודיעו על הסעודה שהכינו עבורו שאל: "איך ידעתם שאני חוזר היום?" ענו: "שלום כך קבע!" כאשר שלום נכנס לחצר שאל אותו ר' שיע ספק בקפידה ספק בבדיחות הדעת; "מה אתך שלום, אתה מתעסק ברוח הקודש?" מאז הפסיק שלום להשתמש בתחושה הזאת, אבל הכרת פניו של כל אחד, היה ידוע לו והכיר בקלסתר פניו את המתרחש בחביון גשמתו.

לפעמים כאשר סרבתי (פייבלי) לאיזו הוראה שנתן לי שלום היה מעניש אותילפי גודל הסירוב, אך העונש הגדול ביותר היה כאשר הוא הכין סעודה לנשמות הגדולות, והיה מודיע על כך לבניו של יוסלי יארצ'יבער לבן ציון הבן של שעי' אבל מפני שמר על הסוד, כאשר אביו היה שואל: היכן פייבלי? שלום חיה עונה כי היום הוטל עליו עונש בעד הזמא זה או אחר, מענין, כי אף אחד לא היה מהרהר אחרי שלום, וקבלו את ענשו כמובן מאליו, אבל על פי רוב היה שלום מתחרט בסוף ושם בצד צלחת עם כל המטעמים ואחרי גמר הסעודה היה מנהל משה ומתן עם פייבלי, ועל תנאי לשפר את דרכיו הלעים אותו עם כל המעדנים, יש לציין כי למרות שבהיכרחה החסידות שלום ברודער היה גבוה מיתר חברי המשולש, אך בין הנשמות הגדולות התלחשו, כי תמימותו של אשר הובניבער מכריע את הכף לזכותו, ור' יואל מאסטער שהיה מחלק המוכתר, היה אומר: "ברגע שאשר עוזר לי בחלוקה, הברכה שורה בכל, המרק אינו נדלח, והבשר אינו חם, כי כל מנה אשר הוא מחלק לבחורים הוא שם בה חלק מנשמתו, והברכה שורה בכל", שיע זעליג מסוקול חיה אומר: את שלום אני מזמין לכוס תה מפני שהוא נכדו של התבואת שור, אבל הבן של הבנאי מהובניב אני מזמין בזכות עצמו, ואשר, קבל את דברי שיע זעליג בנימה של צחוק למרות שהדגיש שאין לו אילן של יוחסין, אבל יש בו לב נקי וסהור, ר' מיכלי זולקובער: אשר נושא את החברה על

תפיו הוא סבל של הקב"ה, ואמנם אהבה רבה הקדישו הנשמות הגדולות לאשר, אביו ר' לוי מילער" היה זוכה לתשומת לב מיוחדת כאשר בא לבעלזא, אבל גם ר' לוי זכות גדולה יש לזקוף ליהודי הפשוט, שכל ימי חייו חייה מרוד, ומסופל בילדים, והיה מנהג נקוט בידו שלא ישב בשבת לשולחנו כל זמן שכל אורח שנזדמן לסובניב לא סדרו אותו למקום אש"ל, ורק כאשר בית המדרש היה ריק מאורחים, הצא בא הביתה לקדש על פת חריבה לפי השגת ידו, עד שפעם מרן הקדוש שאל אותו איך הפרנסה אצלו, ובעיקר בימי צינה וקור שאין עבודה מצויה בשוק, ענה ר' לוי: "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", ואיך בטבת? שאל מרן - "עשהשבתך חול ואל תצטרך לבריות", ענה ר' לוי, מרן קם מכורסתו אחז בשדוול בגדו של ה' לוי ואמר: "הקב"ה אמר לישראל; בני לוו עלי וקדשו קדושת היום, והאמינו בי - ואני פורע", מאז ר' לוי נהג להכין סעודות שבת למהדרין בשר ודגים וכל מסעמים, וראה זה פלא, הקב"ה פורע!!! כאשר ר' לוי יצא את חדרו של מרן הקדוש הוא הביע רוב פליאה על אשר מרן הקדיש לו כל כך הרבה תשומת לב, ורץ לחברה בזמן שערכו סעודת מלוח כדי לספר לבנו על שיחתו עם מרן הקדוש, ושאל את בנו: למה הוא זכה לכל זאת, מה הפלא? שאל ר' יואל מוססער, "למי שיש בן כזה, ראוי ליחס כזה מטעם הרבי מבעלזא!".

ר' לוי ור' ישראל; אביו של לייבלה הובניבער אחים היו וגורלו של אחד כגורלו של השני לר' לוי נולדו שני בנים אשר ואברהם ולר' ישראל נולדו שני בנים לייבלה ואפרים, היתר נולדו להם בנות, וכמו שהבנים של שניהם היו כליל השלימות הרי הבנות העיקר על לבם של ההורים כולם הגיעו לפרקם והפרוסה אינה מצויה, בבית מצרמר משורר הדלות, המפלט היחיד להתנחם מהמעוקה, נמצא אצל מרן אשר רואים בו כפועל ישועות המעניק מחסדיו לכל הוופקים בשעריו, ולכן אין חוסכין בפרוטות אחרונות, מצרפים מטבע למטבע ונוסעים לבעלזא להגיש פתקא למרן הקדוש, והוא יברך בגזווג טוב במהרה בימינו, והיות ור' לוי זכה לתשומת לב מיוחדת מטעם מרן הקדוש, הרי נוסע הוא הביתה ברוב שמחה, כי הברכה שהעניק לו הרבי מבעלזא מונחת באמתחתו, והוא רק שולף אותה משם והכל בא בשלום על מקומו, וכיון שמרן התעניין כל כך עם אביו של אשר הרי יש דברים בגו, ונחלצים כאיש אחד כל הנשמות הגדולות לעזרת ר' לוי ועוד באותו הקיץ כאשר הגיעוט"ו באב נכנסה הבת הבכירה של ר' לוי לחופה בשעה טובה ומוצלחת, והשמחה רבה כי למען בחור כמו אשר משתתעם חלק גדול של הנשמות הגדולות בשמחת החתן והכלה.

ר' סיני קלס הראשון כי למרן יש יחס מיוחד לאשר ועל ידי כך גם להוריו, וכאשר חגיע יום בחופה של אחותו הדהים והפתיע ר' סיני את כל אנשי העיר הובניב כאשר הוא הופיע לחתונה, והיות והרבה אגדות נדקמו מסביב לאישיותו, הרי כולם נדחקו לראות את הפלא הזה ששמו סיני, ביחס לסיני, חיתה פלוגתא יש אשר סווגו אותו לאנשי השסיבל, ויש אשר הצביעו על קשר אמיץ חקיים בין סיני והנשמות הגדולות, אבל סיני בעצמו כמו שנהג לשחוק על כל חולדותיו גם בזה נהג להשאיר את העניין כנעלם, אבל באמצע החתונה

כסוב לב ר' סיני בשמחת חתן וכלה, שאל אותו ר' שמעי' פפרקורן דרך אגב ובלי כל כוונה כאשר נכנס לקלויז ופגש אותו מיסב לשולחן "מה גם אחה ר' סיני?" - נפלט מפיו משפט אשר העיד באופן ברור וקבע לחלוטין לאן הוא שייך; "איפה שנמצא ר' ישראל ור' יואל שם גם אני" למחרת כאשר חזרו מהחתונה לבעלזא, טעם ר' סיני בפעם הראשונה ספל קפה על סהרת החלב בלי כל מהילתמים.

כל שמונת ימי החג של פסח נושאים בחובם מנהגים שונים, סעודת יום ראשון של חוה"מ ערכו שולחן, יש אשר קראו לשולחן הזה "סעודת אסתר" ושרו שושנת יעקב, מספר פעמים, בשבת של חוה"מ עשו ציבאלע קוגל (פססידא מבצל) בליל שביעי של פסח ובלייל אחרון של פסח, "והערב נא" ובליל אחרון של פסח הגיע שמחת החג לשיאו, התחילו בשירת "יום ליבשה" שחזרו על חפיוט כמה פעמים ואחרי תפילת מעריב יצאו כל החברה בריקוד, מרן לא רקד ביחד עם הקהל, ובעת שירת "והערב נא" ישב מרן בחדרו מסביב בני ביתו ורק יחידי סגולה זכו להכנס, דלת החדר של מרן היה פתוחל רווחה מול הדלת של החדר הגדול והקהל יצאו בריקוד מלא התלהבות, הזיעה נגרה הצפיפות והרוחק לאין תואר, כאד שעולה מן הארץ כך מתמר ועולה האד מגופותם של הרוקדים, הנרות נכבאים כי אין חמצן באויר, אבל הריקוד נמשך, הרגליים מתרוממות, הערגה להיות מח שיותר תלושים מן הארציות, הולכת וגוברת, יד ביד, העניים עצומות, השטריימל שמוט, הניגון גובר והולך, זה עתה אמנם אמרו "חסל סידור פסח" ואלפי גרונות הביעו בהתלהבות תפילה לגאולה שלימה; "לשנה הבאה בירושלים" אבל אין נפרדים מקדושת החג, בבעלזא יש המשכיות לקדושה, "שבת געלע מצות" אשר לכבודה אופים חלה מיוחדת עגולה ומטביעים עליה מפחח, ומרן מקדיש לשם כך דברי תורה וטעם מיוחד הקשור למנהג זה, ומפסח ועד חג השבועות מדי שבת בשבתו, נהגו לאכול בכל שלושת הסעודות מצה סבולה ברוסב הדגים, כדי למשוך את קדושת חג החרות עד לחג מתן תורה, אין להתעלם גם מל"ג בעומר שמרן ערך סעודה ושרו בר יוחאי בניגון המיוחד, חווית היום היה "הסיום" אשר בעלי הבתים מבעלזא עשו ביום ל"ג בעומר, והם הביאו משקה וכל מיני תרגימא ומרן חילק בין הקהל אחרי הסיום, כעבור יום בל"ד בעומר בא תורם של בחורי עיר בעלזא והם עשו סיום הש"ס וגם אז מרן נכנס לחדר הגדול וחילק משקה ומזונות שנדבו בחורי בעלזא.

תמה חג הפסח של תתא, אבל אין החברה מנתקים את עצמם מקדושת החג, הם נשארים אצל מרן עד אחרי חג השבועות, ולמרות עלסת האבל הפרוס בימי הספירה קונן בלב כולם השמחה שנמצאים בקרבת מוקד הקדושה המושך את נשמחתם השכם והערב, ללא הרף, כפרפר לאש.

ימי הספירה נמשכים כנצח כמו יתר הדברים שבספירה, אבל כאשר מגיעים לשלושת ימי הגבלה, מתעוררת ההרגשה כי זמן מתן תורה מתקרבת, קני הסוף אשר משטחים על רצפת בית המדרש מפיצים ריח רענן בין כחלי הבית, מסביב לבימה מעמידים עצי צפצפה אשר

מד

ענפיהם מחפים על השולחן בו קוראים בתורה, הירק אשר מסמל את הר סיני מפיח אצל כל א' את אהבת התורה, והתכונה בבעלזא הולכת וגדלה, רכבות פולטות אלפי יהודים שבאים לזכות לחוג את חג קבלת התורה ביחד עם מרן חקדוש, האכסניות מתמלאות אורחים, אנשי בעלזא אשר החצר מהווה עבורם מקור פרנסתם מברכים על כל רכבת המגדילה את "רוב העם" ו"הדרת מלך", ובנתיים עד לתפילת מנחה מתכנסים בבית המדרש לדרוש בשלום המכירים לתת "שלום עליכם" אלה שסידרו הכל חפשים לעיין בספר, ליל שבועות, בבית הכנסת הושלך הס, מרן מתפלל ערבית של חג, הוא מתגבר על עייפותו, ובקול דם הממלא כל פינות המקדש נשמע כל מילה כאילו חוצבה באותיות של אש; "תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו לימדת" והנך חי ממש את הרגעים של קבלת אותם החוקים והמשפטים, אשר נתנו על הר סיני, בהיות הבוקר של יום השלישי, הקולות והברקים וענן כבוד על ההר וקול השופר חזק מאוד ויחד כל העם אשר במחנה, ליל חג השבועות הסעודה אצל החברה הגיעה לסיומה והעולם מתלקטים לחצרו של מרן לקראת עריכת השולחן, בקיר המזרחי של בית הכנסת הפונה לחדרו של מרן, לכל אורכה של הקיר מתרוממת גבעה אשר בכל ימות הקיץ מצמיחה דשא, ואם יצאת למרפסת של החדר הגדול והסתכלת לכוון אותה הגבעה וראית המוני יהודים שרועים על העשב מתחת לקיר בית הכנסת ומחכים שמרן יכנס לחדר הגדול לערוך את השולחן ונוכרת בפסוק (שמות כ"ד ט"ז) "וישכון כבוד ה' על הר סיני".

את החוויה הזאת של ליל שבועות בבעלזא אין להעלות על הכתב בשעות הקטנות של הלילה בא השולחן לסיומו וה"עולם" מתפזר לאכסניות לנוח במקצת לקראת היום המשמש ובא עם חוויותיו והפתעותיו.

אקדמות מילין ושריות שותא,

אולא שקילנא הרמן זרשותא,

מהרהר קולו הבכיני של מרן, קהל החסידים מצסופפים ונדחקים, כולם רוצים להיות בקרבת מקום ולהגות מזיו צורתו של מרן, באותו מעמד עולה בזכרוני את השנה הראשונה שלמדתי אצל ר' דוד איסטליס "אקדמות" וסרם שהתחלנו, לימד אותנו הקדמה לאקדמות בניגון מיוחד: פארציטנס איז געווען אגרויסער צדיק,

האס ער געהייסן ר' מאיר חזן,

האס ער געוואלט מאכען א שבח צי גאס,

האס ער מורא געהאט אז די מלאכים זאלן עם נישט מקנא זיין,

האס ער געמאכט דעם שבח אויף תרגום לשון,

אין די מלאכים פארשטייען נישט קיין תרגום לשון,

אין סוף פין דעם שבח שטייט געשריבען,

מאיר ברבי יצחק יגדל בתורה ובמעשים טובים,

חזק ואמץ.

אחרי הקדמה הזאת התחלנו לדוש במבוכ של חביסויים הארמיים, אבל כאשר קלטנו את משחק

המלים הפיוסיות של ה"סבח" "דירי ארעא ספרי ורשמי רשותא" או "גויל אלו דקיעי קני כל חורשתא" התחיל להתבהר במוחינו הצעירים תמונה נפלאה של פיוט, ורק אז התחלנו להבין למה הפייסן פחד מקנאת המלאכים, ועתה כאשר מרן אומר אקדמות קמה לתחיה אוחו תמונה גרנדיוזית אשר הקסימה את יסותינו הצעירים, ואני חושב כי כל אלפי היהודים אשר שמעו את מרן הקדוש אומר אקדמות התעורר בנשמתם אותם הרגשות של הפייטנות הנפלאה אשר יצא מפיו של מרן בנוסח טובה לבבות, ונחשולי גיל וגלי שמחה שספו בעקבות הנצחון של כנסת ישראל על שונאי ישראל בכל הדורות ומרן קורא אחרי חרוז בהתלהבות רבה ובחושנה יתירה.

תאין ומתכנשין כחזו אדוותא,
תמהין ושיילין ליה בעסק אתוותא,
מנן ומאן הוא דחימך שפירא בריוותא,
ארום בגינה ספית מדור אריותא,
יקרא ויאה את אין תערבי למרוותא....

ומרן מדגיש כל חיבה להביע את תשובת כנסת ישראל בהתלהבות כאילו עומד מרן גויכוח עם אומות העולם.

בחכמתא מתיבתא להון קצת להודעותא....

האווירה מתחשמלת אנשים בולעים כל מילה בערגה וכיסופים לגאולת ישראל.

במיחי לי נהורא ותחפי לכוון בהתא,

ולאור הגנוז הזה, לאור שבעת הימים מקוים ומצפים לזכות במהרה בימינו.

מסמר החג, הרגע הנפלא של התרוממות הגיע בסעודת היום בחג השבועות כאשר מרן עם הקהל שרו: "ובאו כולם בברית יחד" זוכרני כאשר הייתי עדיין ילד, כאשר הגיע ליל יום כיפור היו מתאספים בבית הכנסת לתפילת "כל נדרי" למקטון ועד גדול, כל אלה אשר סף רגלם לא דרכה בחייהם על סף בית הכנסת באו בערב יום הכיפורים בהחזקת היום לתפילת כל נדרי, בחג השבועות זרמן אלפי תושבי בעלזא חסידים ובעלי בתים חילונים ודתיים צעירים ומבוגרים ומלאו את הרחבה המשתרעת לפני חצר הרבי, כדי להיות נוכחים ולחקשויב לשירה האדירה הפורצת מפי אלפים המלווים את מרן אחרי כל פסוק, ההתלהבות הגיעה לשיאה במשפט האחרון:

העם אשר נעח כצאן סעה,
יזכור לפקדו ברית ושבועה,
לבל יעבור בם מקרי רעה,
כאשר נשבעת על מי נח,

כאב רחום מהדהד קולו של מרן המתפלל "לבל יעבור בם מקרי רעה" בלב גוברת חשמחה צדיק

המלים הפיוסיות של ה"פבח" "דירי ארעא ספרי ורשמי רשותא" או "גויל אלו דקיעי קני כל חורשתא" התחיל להתבהר במוחינו הצעירים תמונה נפלאה של פיוט, ורק אז התחלנו להבין למה הפייסן פחד מקנאת המלאכים, ועתה כאשר מרן אומר אקדמות קמה לתחיה אותו תמונה גרנדיוזית אשר הקסימה את יסותינו הצעירים, ואני חושב כי כל אלפי היהודים אשר שמעו את מרן הקדוש אומר אקדמות התעורר בנשמתם אותם הרגשות של הפייטנות הנפלאה אשר יצא מפיו של מרן בנוסח שובה לבבות, ונחשולי גיל וגלי שמחה שטפו בעקבות הנצחון של כנסת ישראל על שונאי ישראל בכל הדורות ומרן קורא אחרי חרוז בהתלהבות רבה ובחוגשה יתירה.

תאין ומתכנשין כחזו אדוותא,
תמהין ושיילין ליה בעסק אתוותא,
מנן ומאן הוא רחימך שפירא בריוותא,
ארום בגינה ספית מדור אריותא,
יקרא ויאה את אין תערבי למרוותא,...

ומרן מדגיש כל חיבה להביע את תשובת כנסת ישראל בהתלהבות כאילו עומד מרן לזיכור עם אומות העולם.

בחכמתא מתיבתא להון קצת להודעותא,...

האזירה מתחשמלת אנשים בולעים כל מילה בערגה וכיסופים לגאולת ישראל,

במיתי לי נהורא ותחפי לכוון בהתא,

ולאור הגנוז הזה, לאור שבעת הימים מקוים ומצפים לזכות במהרה בימינו.

מסמר החג, הרגע הנפלא של החרוממות הגיע בסעודת היום בחג השבועות כאשר מרן עם הקהל שרו: "ובאו כולם בברית יחד" זוכרני כאשר הייתי עדיין ילד, כאשר הגיע ליל יום כיפור היו מתאספים בבית הכנסת לתפילת "כל נדרי" למקטון ועד גדול. כל אלה אשר סף רגלם לא דרכה בחייהם על סף בית הכנסת באו בערב יום הכיפורים בהתקדש היום לתפילת כל נדרי, בחג השבועות זרמו אלפי תושבי בעלזא חסידים ובעלי בתים חילונים ודתיים צעירים ומבוגרים ומלאו את הרחבה המשתרעת לפני חצר הרבי, כדי להיות נוכחים ולחקש לבטח לשירה האדירה הפורצת מפי אלפים המלווים את מרן אחרי כל פסוק, ההתלהבות הגיעה לשיאה במשפט האחרון:

העם אשר נעץ כצאן סעה,
יזכור לפקדו ברית ושבועה,
לבל יעבור בס מקרי רעה,
כאשר נשבעת על מי נח,

באב רחום מהדהד קולו של מרן המתפלל "לבל יעבור בס מקרי רעה" בלב גוברת חשמלה צדיק

גוזר והקב"ה מקיים, ולכן במוצאי החג יוצאים בריקוד אדיר, יד ביד הולך המעגל וגודל, וסירה של השתפכות חנפש מסיימת את חג מתן התורה.

מאוחר בלילה חתכנסו ה"עולם" בחדר הגדול להפרד מן הרבי, עלסה רובצת על פני כולם קשה הפרידה! לפני שעות גאה הלב מקדושת החג ועתה חוזרים לאפרוריות של ימי חול, אבל יש אשר דוחים את נסיעתם הביתה עד במוצאי שבת אחרי החג "שבת נאך שבועות", כדי למשוך את האווירה השוררת בימים אלה עוד קמעה, עוד נסיפת אול טל מרענן על הנשמה העורגת, כפרפרים הנמשכים לאור הנר.

בחסידות יש מדרגות, אבל עצם הדבר להיות "חסיד" צריך אסמכתא, ולכן כאשר ר' זלמן סולצ'ער התכוון לחזור אחרי חג השבועות הביתה, הלך להפרד מהנשמות הגדולות אשר אליהם רחש אהבה גדולה, פגש בר' שיע ראזווער, ובין יתר הדברים שאל: "תאמר לי שיע, בעצם מתי יודע בן אדם כי הוא חסיד?" ענה ר' שיע: "כאשר תקשיב לרב אעפ"י שלא יגדך, כאשר תפעל לפי רצון הרב אעפ"י שלא יצווך, כאשר תלך ברדכי הרב אעפ"י שלא יוריד, ואיך זיל וגמור!" ר' זלמן לבית המדרש, ובהתלהבות סיפר מה שאמר לו ר' שיע זה עתה, וגמר! רק עבור זה כדאי היה לבוא מסולצ'ה עד הלום, לשמוע פנינים כאלה מפי ר' שיע...

ר' זלמן אחד החסידים המובהקים היה, הרבה סיפורים ידעו חסידים לספר על היחסים בינו ובין מרן הקדוש, שחיבב אותו מאוד, אמרו שהשמחה שקיננה בליבו של ר' זלמן גרם ליחס מיוחד מטעם מרן אליו, ויש לציין כי קלסטר פניו של ר' זלמן הביע תמיד שמחה, למרות הרצינות שבו אחרי שהחיה לכל דבר בכבוד ראש, אבל בהליכתו, בדברו, חוס של חן טובבני היה משוך על שפתו, ואם לא די בזה, גם הריח שנודף מבגדיו עורר אצל כל אחד תמיהה, ממרחק אפשר היה להרגיש כי ר' זלמן בסביבה הן בגדי החול והן בגדי השבת, חפיצו ריח של יין עתיק יומין כאילו היקב בו דורכים את הענבים מלווה אותו לאורך דרכו. ופליאה זו בא לידי ביטוי כאשר פגש בו פעם ר' סנדר דרוביטשער, כאשר ר' זלמן יצא מחדר של מרן הקדוש ועל המדרכה של עץ המובילה מהחצר לבית המדרש נחקל בר' סנדר, נעמד מולו ואמר: "עליך זלמן צריך לברך בורא פרי הגפן", נזכר ר' זלמן כי במונקסט הוא נכנס פעם למרן אחרי ריב שהיה לו עם המרא דאתרא הרב ממונקסט, אודות הרבי מבעלזא, ציווה עליו מרן ללכת לפייסו, הביע זלמן את פחדו כי הרב ממונקסט יסרב לקבלו ויקלל אותו בקללות וחרמות, ענה לו מרן הריח של יין טוב הנודף מבגדיך ירצה אותו, ר' זלמן אפנס הלך לפייסו בפקודת מרן הקדוש, אבל הרב ממונקסט לא נרצה מריחו של ר' זלמן, והודות לזה שהוא ברח ממעונו, הוא ניצל מחשעה קבים מי שופכין שרצה לעדות על ראשו.

כאשר ר' זלמן בא לבעלזא קבע את אכסניתו אצל קלמן הירש פויגל, ביתו של ר' קלמן הירש לא רחוק היה מחצרה של בעלזא והוץ מאכסניה היה גם שם מסעדה לתפארת מעדנים ברוב טעם, אשר רק בעלי יכולת כספית יכולים להרשות לעצמם, אפשר להשיג אצל קלמן הירש, אבל

100

100

100

100

100

יחס מיוחד היה לקלמן הירש, לר' זלמן סולצ'ער, כל פעם אשר ר' זלמן הגיע לבעלזא היה מזמין את הנשמות הגדולות לשבת בצוותא על כוס תמיד, וכאשר טוב לב החסידים בתמיד מערבבים קצת בירה (שכר בלשון דאז) וכאשר מאחרים שבת בצוותא, ישנה אימרה שנונה, במקרה שהרעב מתחיל להציק: "צריך לחתן יתומה" (מדארף חתונה מאכן א יתומהלע) ור' זלמן מבין את הרמז של יואל מאססער, ומהתנור מופיע אווז חום, עורו פרוד, ובשרו טעים לחיד, ור' יואל מאססער המחלק הקבוע אינו משתמש בסכין, אצבעות ידיו זריזים ורגילים למלאכה כזו, והוא מפרך את האווז לפי מנות ושם לכל אחד את חלקו בצלחת, אבל הוא לבד נשאר בלי זרת, ור' זלמן שוב קורא: קלמן הירש! עוד אחד, ור' יואל תולש שוק ומתחיל בניחותא ללעוס ור' זלמן מסתובב מסביב לשולחן וממלא את הכוסות מן הכדים וממלא את החבים וחוזר חלילה, ובאשמורת השלישית קמים ללכת הביתה ור' ישראל היניבער הבדחן הקבוע, כאשר יוצא בין החברה החוצה ורואה את הלבנה השטה בשמים אוויר בגבם של מיכלי ודוד געצ' ליס וכאילו מתוך מצב בגילופין הוא שר בניגון ידוע:

למה אני הולך לביתי,
והלא ביתי הולך לעומתי,

כמובן כי אורח כמו ר' זלמן אשר מכניס פדיון רציני למסעדה, מקבל גם הנחה רצינית, וכאשר הוא בא לעשות את החשבון עשה עבורו הנחה מיוחדת, שאל אותו ר' זלמן: "קלמן הירש תגיד לי, בכמה בערך מתבטאת ההנחה?" נקב קלמן הירש בסכום די ניכר, אמר ר' זלמן: "אני מסלים לך את כל הסכום ועל חשבון ההנחה תזמין את החברה במוצאי שבת הבא, למסיבת "יתומה" כדבעי", והשתא דאתא להכא, שאנחנו מזכירים את ישיבה בצוותא על אווז מעודן, עלינו להזכיר מעשה שהיה אשר היא תוכיח לנו כי העניין של "אווז" מושרש בקרב החסידים עוד מימות קדם, ומעשה שהיה כך היה: בין הנשמות הגדולות היה מקובל כי כל עבודת הקודש נעשתה בצוותא בצמידים או במשולש, כמו: ר' שעי' ראווער ור' יוסלי יאצ' יבער, כך לפניו ר' מ' פעלץ ור' מנדל בורשס, כל פעולה למען הרב או היושבים, נעשתה בצמידים, ופעם נכנס ר' מנדל לבית המדרש וחילפס את מרדכי באיזו ענין חשוב, ולא מצא אותו בבית המדרש, שאל בין הנוכחים אם יודעים היכן מרדכי? ואף אחד לא ידע להשיב, נזכר פתאום ר' מנדל כי מרדכי נוהג לפעמים להתבודד בימי חול בעזרת הנשים ולעיין בספר שאינו סובל הפרעות, בלאס ובשפי עלה ר' מנדל לעזרת הנשים ובדחילו ורחימו פתח את הדלת, והנה מופיע לפניו תמונה מאוד תמיהה, ר' מרדכי יושב על הספר "מעבר יבוק" ובוכה בדמעות שליש מספחת האדומה מונחת על השולחן רוויה דמעות, ועיניו אדומות מבכי, פתאות הרים ר' מרדכי את עיניו ובפתח הוא רואה את מנדל, ובמעבר חד עובר ר' מרדכי מקול הכבי, לרעם של צחוק, נדחם ר' מנדל עוד יותר, שרר רגליו קרוב למרדכי ושואל: "מרדכי! מה הבכיל ומה הצחוק?"

אגיד לך מנדל! אומר מרדכי: "ישבתי כאן לבד ועשיתי חשבון הנפש ושאלתי את עצמי: מרדכי! מרדכי! מה זכותך כה גדול, שאכלת כל כך הרבה אווזים בעולמך, והתחלתי לבכות,

אבל כאשר ראיתי אותך בדלת, אמרתי לעצמי: מרדכי ספס אם אתה לא תאכל אותם, ייחי מנדל ויאכל אותם, ולכן התחלתי לצחוק, והיה מקרה שחסידים ישבו ואכלו אווז שזה עתה יצא מן התנור, נכנס זלמן הוצק לבית מרוח, הזמינו אותו להשתתף בחתונה של "היתומה", סירב זלמן והצטדק כי הוא כבר אחרי וויעסערע (ארוחת ערב) קם מנדל בורשט ואמר לו: "זלמן! כאשר יהודי ממלא כריסו בוועסערע שאינו מסוגל אחרי זה לעכל אווז, הרי הוא זללן!" התישב זלמן, והשתתף בסעודה, ולא ידע כי בא בקרבו.

בחובניב היה יהודי סוחר קדרות זאב יודנברג שמו אשר הקב"ה הסיב עמו וזכה לפרנסה בריווח, התחיל היהודי לנסוע לבעלזא ולתרות סכומי עתק הן למרן, והן לחברה, וגם עם חסידיו בעלזא מהובניב השתדל להסיב עמם ביד נדיבה, במיוחד הוא יצא מכליו כאשר באו להובניב מקבצי "מעמדות" אז הוא העמיד עצמו לרשותם בכל נפשו ומאודו ולביילה חנה אחותו של הרב מלסטטוב שהחזיקה בית מרוח בעיר, לעתים בטה התחתנה עם נפתלי ברודער, אשר נחשב כאחד מקרובי הרבי מבעלזא, והוא נפתלי גר כל הזמן בביתו של ר' אהרן שיע גבאי, והתלבש מלבושים מודרניים אבל שמר על זיקתו למרן הקדוש, ובא לכל השולחנות בשבתות ובחגים, וכאשר באו לדבר נכבדות עם ביילה חנה והתחילו למנות את אילן היוחסין של החתן, ענתה ביילה חנה, אני אחותו של הרב מלשצ'וב קרובה למשפחתו של ה"אזור אליהו" ועל הכל אני ביילה חנה שמשתדלת לחיות אשה כשרה ולהתנהג בצניעות ועוזרת לזולת מעל אפשרותי זה אילן היוחסין שלי, ושני חצודים הסכימו על השידוך, ולביילה חנה בא ר' זאב דינן להזמין כמה אווזים להערב את שניים מגדולי הנשמות באו לאסוף "מעמדות", ואכן התאספו חסידיו בעלזא ביחד עם שני שליחי מרן הקדוש, אחרי תפילת מנחה ומעריב, ועסקו בסעודת מצוה ובאותו הלילה הבהמו רוב עשירי העיירה למען מעמדות, כך גם נהג כאשר בא העירייה ר' ישראל היבניבער, לימים התהפך עליו הגלגל, והוא הגיע למצב של פשיטת רגל, והנוטים לחצו עליו מאוד והתחילו לספר כי הכפן שורר בביתו והגיע עד לפת לחם, ובכל זאת הוא הסתיר כל זאת מפני אנשים, כי הוא חי עדיין בתקווה כי הקב"ה ירחם עליו ויעזור לו במצוקתו, באחד השבתות בחודש מנחם אב כאשר מרן היה במקום הבראה במרינבאד, בא ר' ישראל להובניב, במוצאי שבת ר' ישראל חזר מהקלויז הבדיל, ושר את זמירות של מוצאי שבת, פתאום התעננו השמים וגשם דק וטורדני התחיל לזולף ומשעה לשעה הגשם חלך והתחזק ונהפך לגשם זלעפות, ר' ישראל ניגש לחלון לרגע קט לראות את המתרחש בחוץ כי הוא הוזמן לסעודת מלוה מלכה, פתאום שמע נקישה בידית המנעול, הדלת נפתחה בלאס ועל סף הדלת עמד ר' זאב כולו רטוב מגשם נוסם בכבידות ועיניו אדומות מבכי, ובקול של מתחנן ביקטטר' ישראל יכנס אתו לחדר חשני כי דבר חשוב לו אליו, שניהם פרשו לחדר חשני ואחרי זמן רב יצא, לאט חזל הגשם בין קרעי העננים נראו כוכבים נוצצים ועוד זמן רב ר' ישראל נשאר לשבת בדד בחדר, למחרת כאשר בני ביתו של ר' ישראל קמו והוא כבר היה בדרך חזרה לבעלזא, אבל על השולחן מצאו דף נייר ועליו היו רשומים כמה חרוזים אשר הפליאו את כולם,

בנסוע בליל אפל,
בעגלה מלא קדרות,
וסוסו מת נפל,
ברוך פתחים ובארות,

העגלון יתכסה באהדת,
ישב למרגלות הסוסים,
יצפה לרוח אחרת,
לגלות השמים המכוסים,

לימים כאשר הבן של ר' ישראל גילה לפניו אביו את דף הנייר עם השיר, נודע לו כי בשורות אלו בא לידו ביסוי כל הטרנדית של זאב יודנברג, באותו ערב הוא סיפר לר' ישראל על מצבו האמיתי, וכי הוא חזר לעסוק בקדרות וקווה כי על ידי זה יוכל לפרנס את משפחתו בכבוד, והנה נסע ליומא דשוקא עם עגלה מלאה דקרות וטעה מדרך המלך, והתחיל לרדת גשם זלעפות והסוס נפל ומת, והעגלה התהפכה, וכל הקדרות נשברו, ונשאר בעירום ובחוסר כל, ואין לו תקוה ואפשרות אחרת כי אם לקבץ נדבות, צערו של ר' זאב הימם את ר' ישראל ונפשו הפיוטית הביעה את מצבו בחרוזים הללו, אולם ר' ישראל לא נח ולא שקט, ואסף סכום כסף כדי לכסות את חובותיו והיתר לקנות סחורה ולנהל מסחרו כדי לפרנס את משפחתו בכבוד, כאשר מקו חזר לבעלזא נכנס ר' ישראל למרן והזכיר את היהודי ומרן איחל לו שהקב"ה יצליח דרכו, ושוב התחיל לגלגל את מסחרו, אבל חסידים שמרו לבל יתקרבו אליו יתר על המידה, כדי למנוע ממשפחתו את הטענות כאילו הוא השקיע את כל רכושו בעניינים חסידיים.

ביחד עם התחזקות החסידות בגאליציה ובמיוחד התפשטה והתחזקה חסידות בעלזא, מרן מהרי"ד היה לשון המאזניים של העולם החרדי, אליו פנו גדולי ישראל בכל משאלותיהם, דעתו הכריע בכל העניינים הקטורים בענייני דת, ולא רק העולם היהודי תלה ענייניו בחוות דעתו של מרן, כי גם העולם הנוצרי ובמיוחד שרי הממשלה התייחסו בכבוד ובהערכה למרן הקדוש, כל גזירה שגזרו כלפי היהודים בענייני דת ידע מרן לבסלה בהגיון ובסבר פנים, אבל ביחד עם עלות כוחה של צד אחד התגברה גם הסטרא אחרא, ההפקרות גדלה ביחד עם החופש שניתן ליהודים לנהל את חייהם בצורה מתוקנת, והיות ובעלזא ראו את התופעה כסכנה לקיומה של היהדות, יצא הרבי מבעלזא במלחמת חרמה נגד כל פירצה שניסו לפרוץ בחומת היהדות, וביחד עם המלחמה הכלתית מתפרכת אשר הרבי ניהל נגד ההשכלה בכלל התחילו לאס לאס להופיע בעיירות שנחשבו למבצרי החסידות סימני הפקרות לפי השקפתו של בעלזא, התופעה הראשונה היה הלבוש, ובעיקר אצל בנות ישראל אשר הופיעו ברחובות העיירות בסמלות צנעוניות ובעיקר בגרביים בגוון העור, והיה זה בשבת אחר כאשר אחרי הצהריים הודיעו בחצר על התופעה הזאת, נתן מרן הקדוש הוראה לנחמן שמש לגייס כמה אברכים,

ולצאת לחוצות העיר ולגרש את החצופות ואם יהיה צורך לעשות בהן שמות, ללא כל רחמים, בשבת לפני קריאת התורה עלה מרן על האלמר ונשא נאום חוצב להבות אש נגד הנגע שפשה בין היהודים, ואיים בחרם ונידוי למי שיתן לבני משפחתו להופיע ברחובות העיר בלבוש של נפקא, ומבעלזא הלכה המלחמה והתפשטה לכל עיירות גאליציה וביניהם גם הובניב והמלחמה התחילה עם השוחט ר' יעקב משה, אשר שתי בנותיו הופיעו ברחובות העיר בגרביים בגזון העור, הראשון אשר הגיב היה ר' אברהם סופר ואמר, כאשר ר' יעקב משה נכנס בשבת בערב להתפלל מנחה ומעריב בקלויז ניגש אליו ר' אברהם סופר ואמר: "ר' יעקב משה דע לך אם בנות של השוחט מרשות לעצמן הפקרות כזאת, שהוא תלוי בחסדי הציבור, מה אפשר לצפות מיחר בנות ישראל?" באותו מוצאי שבת בשעת מלוה מלכה נתקבלה החלטה ברמיזה כי אנשי שלומינו אינם שולחים את בני ביתם לחשוחט יעקב משה לשחוט את העופות, אלא אך ורק לר' שלומה' לה שוחט אחיו של ר' פייבוש מהובניב, אחר מחסידי בעלזא המפורסמים.

בהובניב שמסו שני שוחטים את הקהילה ר' שלומה' לה ור' שיע שוחט, ר' שיע עזב את הובניב ויצא לשמש כשוחט בלבוב, אמנם ר' שיע היה מקובל אצל הבעלי בתים וגם הרב ר' אברהם יעקב רוקח שבע ממנו נחת רוח, אבל חסידי בעלזא התייחסו אליו בביקורתיות כי הוא התייחס בשוויון נפש לבניו אשר התחילו לקרוץ עין לעבר השני של המתרס, ובעיקר התרעמו על בנו הצעיר שאול שהיה תלמיד חכם ועילוי, והתחילו לרנן אחריו כי הוא נתפס להשכלה, וכאשר הוא עזב מרצונו את הובניב, נשמו חסידי בעלזא לרווחה, כי ראו בזה מופת מבעלזא, כאשר מרן הבטיח לאנשיו כל פעם שבאו להתאונן עליו כי יגיע הזמן והוא ידבר אתו, וברגע שנודע להם כי ר' שיע עזב את הובניב ראו בזה מופת משכנע מטעם מרן הקדוש, אבל צריך ממלא מקום, אז חסידי בעלזא הציעו מועמד שלהם, והמרא דאתרא ר' אברהם יעקב רוקח הציע את יעקב משה, וכיון שרוב חברי ועד הקהילה הצביעו בעד המועמד של הרב, אנשי בעלזא חשלימו את המצב, וקבלו את יעקב משה בעל כורחם בתקווה כי אמנם הוא יהיה ראוי לתפקיד בעיירה אשר נוטה בלב ונפש אחרי מרן הקדוש, אבל אחרי המאורע שקרא עם אברהם סופר, נמנו וגמרו, כי ער שיעקב משה לא ישפיע על בנותיו ללבוש בגדי צניעות, ולגרש גרביים כהים, משתמשים רק עם חשיטה של ר' שלומה' לה.

ר' יעקב משה זה הציק מאוד לבנו של ר' ישראל הובניבער כאשר זה עזב את בעלזא והתחיל להתכונן לנסוע לארץ ישראל כציוני הדוחק את הקץ, כמעט מדי יום ביומו היו ויכוחים קולניים, ביניהם, אמנם בגדר של ידידות סמויה, אבל דוקרני וחד, הוא העיז לגשת לפייבל לבדוק אם ישנם סימני רצועות על היד אחרי הנחת תפילין, ובעיקר התקומם נגד אלה אשר הביעו צער שפייבל שהיה ידוע כבעל תפיסה מצויינת וזכרון להפליא, והוא טען לא דוברים ולא יער, לא תפיסה ולא זכרון, סתם פורץ גדר שעזב את בעלזא ומתמכר לשטויות, בחג השבועות בא ר' יעקב משה לבעלזא וגם שם נמשך הויכוח בינו ובין הבן של ר' ישראל, בלהט הויכוח שאל אותו הבן של ר' ישראל, במסותא מינך ר' יעקב משה, למה

אוכלים בחג מתן תורה מאכלים חלביים? התחיל ר' יעקב משה למנות כמה סעמים, אבל פייבלי הפסיק אותו באמצע בלי מיניה ולא מקצתיה, ובנתיים התאספו מסביבם סקרנים לשמוע את דעתו של פייבל בענין הויכוח, והוא הסביר; נאמר כי בזמן מתן תורה, כאשר בני ישראל עמדו במעמד הר סיני, צפו מה שיתרחש עד סוף כל הדורות, ואז ראינו כי בשנת תרצ"א יהיה בהובניב שוחט שאסור יהיה לאכול משחיטתו, או החליטו כי לפחות ביום מתן תורה כדי להיזהר משחיטתו של השוחט הלז, להעדיף מאכלים חלביים, כחץ מקשת הפיצו את האמרה בין היושבים, ואביו למרות הכל, רווח ממנו נחת, וזה משני סעמים, א. אם חכם בני... וכו', ב. זה היה לקח טוב עבור יעקב משה, כי יעקב משה לא בא סתם לבעלזא, הוא ידע כי הוראה סמויה למעט לבוא לשחוט אצלו יתפשט במשך הזמן וזה ישלול ממנו חלק ארי מהכנסתו, בבית המטבחים בשחיטת הבהמות לא היה לו כל חשש כי זה היה ענין של הקהילה וכאן לא היה לו מה לחשוש, כי הרב תחת השפעה של בניו שלא ידעו חיבה יתירה לחסידי בעלזא, שהם לא היו כל כך ממושמעים למרא דאתרא, והעיוז מפעם לפעם להוציא לאוויר העולם צימוק של דכילות, ובשבת מברכין אחד כאשר ר' אברהם יעקב בירך על החודש בקול מאוד מונוטוני וגם, העיז ר' פנחס זייף - שלא ראה כי שייקע בנו של הרב עומד מאחוריו - ולחש לידידו: "א קול ווי א עגלה ערופה" (קולו דומה לקול של עגלה ערופה), הביטוי הזה הצית את משפחת הרב באף וחימה, ושנאה הסמויה לחסידים קבל צורה גלויה, בין בני הרב ובין קהל חסידי בעלזא, וזה נתן ליעקב משה תחושה כי בבית המטבחים אין לו מה לחשוש אבל בענין העופות שכל אשה מחליטה למי לפנות היה לו חשש מבוסס כי הוא עלול להפגע ולכן בא לבעלזא ספק להתלונן, ספק לבקש שמרן יתערב ויביא לידי פיוס בינו ובין אנשי בעלזא, ברם דא עקא כי בשיחתו עם מרן הקדוש חשב, או שהיה נדמה לו כי מרן נוסה לצידו, וכאן העיז להוציא מספט אשר הביא את מרן לידי קפידה, קם מרן והטיח בפניו דברים לא נעימים ביותר, "פוחס בעיר כמו הובניב חייב להשגיח שלא יבוא לידי כך שחסידים שלי יסתכסכו אתו, מה הם דורשים כי בני ביתו יתנהגו בצניעות, ואתה עוד בא בטרוניה עליהם, הם עושים את רצונו של אבי ז"ל וגם את רצוני, לכן עליו להשגיח שבני ביתו לא ירגיזו אותם, מרן שם את הפתקא על השולחן כאות שהשיחה נסתיימה, ועוד מקרה דומה קרה בהובניב עם ר' זונדל רמר"ז "הנכר של ר' יהודה זונדל מברוד" אשר הוכתר כרואה על השחיטה בהובניב, ביום בהיר אחד הלכו בנותיו והסתפרו והשאירו שערות בקו ישר על המצח גז' יבקה בלע"ז, כאשר ר' זונדל בא לקלוז התנפלו עליו הלמאי הוא מרשה פריצות כזאת ומרשה לבנותיו ללכת עם גז' יבקעס, רץ ר' זונדל הביתה והיות ולא ידע מה זה גז' יבקה, הפך את כל הבית זרק את המגירות הוציא את המטלטלין ולא עזר תחנוניה של אשתו סיגיד לה מה הוא מחפש, והוא בשלו, הן לא יביישו אותי, אני לא אוכל להכנס לקלוז בגלל הגז' יבקעס שלהן, אני אמצא אותם, ואשרוף אותם בראש חוצות, כאשר אשתו שמעה את המילה גז' יבקה פרצה בצחוק ואמרה: "זונדל גז' יבקה אין לך לחפש בארונות ובמגירות, אלא על מצח הבנות שלך", אז הבין ר' זונדל כי מדובר כאן בחספורת ולא במשהו שאפשר לשרוף בראש חוצות, כאשר שמע ר' זונדל במה מדובר פנה לבנותיו ולא הניח להן עד אשר שינו את חסרוקתן.

ההשפעה של אדמור"י בעלזא, על חכמים בערי גליציה, וגם מחוצה לה, בהרבה מערי פולין וארצות אירופה, עוררה קנאה אצל הרבה חצרות אשר ראו איך בעלזא כובשת את לבות עם ישראל בתנופה רבה לא קרה מקרה אצל יחידים, במשפחה, בקהלה, אשר לא על פי בעלזא ייסק הדבר, גדולי ישראל אשר התלבסו בשאלות של עגונה, בשאלות של איסור והיתר, שעוררו ספקות הופנו למרן, הרב מטרנופול הרב מפרוביצנה וודווליצסק, לשצ'וב, ועוד, שהיו גדולי הרבנים בגליציה ופולין, כאשר הגיעו לבעיות מסובכות, היו מעבירים את ההחלטה לאדמור"י בעלזא, הקשר הנפשי בין היהודים בגליציה עם מרן הקדוש בין אם זה חסיד מושבע, ובין זה יהודי של כל ימות השבוע היה קשר כל כך חזק שלא קרה דבר חשוב בחייהם שלא יתיעץ עם הרבי מבעלזא, אם הבת הגיעה לפרקה ודברו בה נכבדות, אם לפתוח עסק, להעתיק מקום מגורים, להתקשר עם שותף, בעניני חתונות וגרושין, להגר לארץ אחרת, הכל הופנה לרבי מבעלזא, שהוא היה עבורם ה"אורים ותומים", ואם קרה מקרה שמישהו עשה צעד מבלי לשאול את הרבי מבעלזא והענין לא הצליח היה תמיד תולה את הכשלון בעד זה שלא פנה בדבר לרבי מבעלזא, ומאידך הרבי ידע תמיד על אנשי שלומו, התענין במצבם מכל הבחינות, וכאשר יהודים הגיעו לחגים לבעלזא ומישהו מהם נעדר התענין מרן על סיבת העדרו, ולא דוק בחסידים מפורסמים או גדולי התורה, אלא יהודי פשוט בין שהוא נחתום או בעל סידקית, והיה בהובניב אופה בשם ר' יעקב שהיה יהודי בעל לב טהור ומעשיו הטובים חעידו עליו כי למרות אומנתו ידע להתעלות מעלה וכל אנשי העיר למרות שהיה עני מרוד, כאשר ר' יעקב בא לבקש נדבה או עזרה למען מישהו מבלי לגלות את זהותו התייחסו אליו בכבוד כי כולם ידעו שר' יענקל האופה עושה דברים גדולים במסתרים, היו גם אנשים אשר הכתירו אותו כאחד מל"ו צדיקים, עד שלילה אחד נוכחתי לדעת, כי מה שאנשים מספרים זה סיפה מהים לעומת פעולותיו של ר' יענקל...

ליל סבת ארוכה הירח במלואו האדמה עוסה שמלה לבנה של שלג, והכפור צובט את האזניים, עוד מעט והאשמורת השניה נגמרת, ורושם השורות מסתובב עם אחד מחבריו, והויכוח ביניהם לוחס, הוא עד היום לא יכול לסלוח לו הלמאי גאות לעזוב את ההכשרה כאשר אביו בא לסנסיסלוב שם התכוונתי להכשיר את עצמי לעליה, כל הסברותיו אינם מקובלים עלי כי למעשה הכתמתי בכתם בל ינוקה, את האידיל החלוצי, והוא מסביר לי וחוזר ומסביר לי כי לא הכשרה היא המטרה רק העליה לארץ ישראל, ושנית היא מסביר; אביו עשה למענו יותר מכל הציונים, כי הוא הביא לו מכתב מטעם המרכז כי אני מועמד לעליה למרות שאני עוזב את ההכשרה, ובתוך להט הויכוח נשמע פתאום חריקת צעדים בתוך השלג ממרחק, הפנינו את ראשינו לצד הצועד וראינו מרחוק אדם כפוף תחת משא כבדה צועד בקראתינו, וכיון שחשדנו שזה גנב הפועל בשעות כאלה התחבאנו כדי לראות מי הגנב, כאשר הוא התקרב ראינו את יענקל האופה עמוס בחבילה גדולה של עצים שלקח אותם במאפיתו נושא אותם על גבו, וכך הוא צועד זאנחנו אחריו עד שמגיעים לביתו של בערלי שהחליט הרויח את לחמו כסמרטוסן, דפיקה קלח בדלת והיא נפתחת, ובתוך הדלת שתי הלונות, חלון חד סתום עם סמרטוט והשני דוק של כפור משוך עליו, אשר דרכו אי אפשר לראות כלום,

בשקט זזנו את הסמרטוט הצידה והנה נתגלה לנו ר' יענקלה במלוא הדרי, הוא מנקה את האפר מן הכיריים מכניס גזרי עצים ועד שהם מתלהטים הוא שם קומקום מים על הכיריים ועד שהמים יחליסו הוא מוציא ככר לחם סרי מפרט אותו לפרוסות מורח את הפרוסות או עם חמאה או עם מרגרינה, מוזג לבערלי ולאשתו כוסות תה מהביל ומגיש לכל אחד במיסתו, ועד שהם אוכלים ושותים הוא ממלא את התנור עט עוד גזרי עצים, וכאשר בחדר מורגש חמימות קט ר' יענקל ומתכוון לעזוב את שני החולים הקשישים אשר בלי עזרתו בסה היו נידונים לקפוא בקור, בצעים מהירים עזב את הבית הסתכל ימינה ושמאלה אם אין איש רואה אותו ורץ כחץ מקטת לבית המדרש להיות העשירי במנין הראשון של מתפללי שחרית, בתפילת מנחה ראינו את ר' יענקל הולך לקבץ נדבות, אני הייתי לצערי מוגבל במטבעות, אבל חברי שהדבר הזה נגע לליבו מאוד, ניגש לר' יענקל ושאל אותו למח הוא לא מבקש נדבה גם ממנו? ועל זה השיב: "ביי יונגלאך קען איך נישט נעמען קיין געלד" (אצל נערים אני לא יכול לקחת כסף), אבל הוא הוריק את כל הכיסים ונדב את זה לר' יענקל, לעתים חברי זה עלה לארץ ישראל ונמצא היום בפתח תקוה, ועד היום כאשר אנו נפגשים אי אפשר שלא נקדיש שיחה על אותה הלילה, וכיון שר' יענקל היה נחבא אל הכלים ועשה מעשיו בסתר אפשר ללמוד מזה מה פועל האדם הפשוט הזה יענקל הנחתום למען אנשי עירו שחיו במצוקה, ופעם במוצאי שבת כאשר ר' אהרן גדליה קנר נכנס למרן להפרד לפני נסיעתו הביתה, מרן שאל: "מה עם יענקל, זה זמן רב שלא בא?" לא הבין ר' אהרן גדליה למי מרן מתכוון שלא תיאר לעצמו כי מרן יזכור את יענקל האופה שהיה מבקר בבעלזא לעתים רחוקות, וכיון שמרן ראה כי ר' אהרן גדליה לא חפס לאיזה יענקל הוא מתכוון חזר הוא על דבריו והבהיר לו, כי הכוונה היא ליענקל הנחתום, וכאשר ר' אהרן גדליה בא הביתה השתדל לפגוש את ר' יענקלי להציע לו לעמוד בכל ההוצאות, כדי שהוא יסע לבעלזא לספק את רצונו של מרן, הודה ר' יענקל בעד הרצון הטוב, וסירב לקבל אף פרוסה בתואנה כי כשירחיק הוא יסע למרן על חשבוננו, בנתיים המשיך הוא לעסוק במפעל חייו וכל יום חמישי אחרי חצות, כאשר נאפו החלות לשבת הביא ר' יענקלי דליים חימר כדי לסייד את הרצפה לקראת קדושת יום השבת, וכאשר כל העיירה כולל משפחתו היו שקועים בתרדימה, העמים ר' יעקב על גבו סל מלא חלות סריות ונעלם באפלולית הליל ובסמטאות הצרות במקום מגוריהם של הרעבים ללחם, ומגשש בתוך האפילה השוררת שם עד שמצא את הדלתות, דפק בעדינות וכאשר בזלת הופיע משהו, תחת חלה לידיו מבלי להוציא מלה, היו משפחות אשר חיכו בכליון עינים לחלה הסריה הגואלת את הילדים ממש מכפן, ובין אנשי העיירה עבר שמועה כי בלילות חורף הארוכים והקרים, מרחף צל של אדם ברחובות העיר ומחלק לחם ועצים לחולים ונדכאים, ומהרגע אשר התחילו לבלוש אחרי הצל, הוא נעלם כי הוא רוצה לעשות את מעשיו במסתרים, וכאשר סיפורי המעשיות על ר' יענקלי הגיעו עד למרן, הביע הוא את רצונו להכיר אותו פנים אל פנים, באו חסידים והעירו לו: יעקב צריך פעם לקפוץ לבעלזא, שמע אותם יענקל הנהן במנוד ראש אבל התמהמה לא הבינו החסידים למה מסרב יעקב הנחתום לעשות את רצונו של מרן חקדוש, ענה: שתי סיבות מעכבות בעדי. א. "מי יספל בעניי העיד בזמן העורף ב. כדי שאני אהיה ראוי להתיצב לפני צדיק כזה עלי עוד לעשות הרבה הכנות, ובכל זאת כאשר הלחץ הלך וגבר,

והיה כי הדוד בבית המרחץ התחיל לנזול ויהי צריך להחליפו והחורף מתקרב, ויש חשש שמא ח"ו מספחות יהודיות לא יכלו לשמור בימי קור וכפור על טהרת המשפחה, לכן צריך לגייס אנשים כדי לממן את הדוד החדש, וגם לחעביר את הדוד למקומו ולהוציא את הישן, ואביש הבלן עם כל רצונו הסוב אינו מסוגל בכוחות עצמו להוציא לפועל את המשימה הזאת, לכן החליט ר' יענקל להביא לידיעתו של ר' ישראל מהובניב כי גם הוא שייך לאזרחי העיר, את המצב בענין הדוד וגם לקיים את רצונם של חסידי בעלזא לערוך ביקור אצל מרן הקדוש, ובשבוע האחרון של חודש אב כאשר מרן חזר ממרינבאד שם בילה מספר שבועות של נופש, קם ר' יענקל באישון הלילה חילק את החלות בין הנצרכים, העמים על-גבול את חשמישי הקדושה ושם לדרך פעמיו, לא בסוסים ולא ברכבת כי אם ברגל, כי יעקב דורש מהקב"ה גם שכר הליכה הדרך בין הובניב ובין בעלזא הוא מהלך של כעשרים קילומטר דרך משובשת לא אספלט ולא אבני גזית אבל כיון שר' יענקל החליט, שום דבר לא ימנע ממנו לעשות את רצונו בלבב שלם, בנתיים הפציע השחר, ועגלות עם חסידים יצאו לבעלזא, לחוג את השבת במחיצתו של מרן אחרי העדרו כמה שבועות מבעלזא, והם מציעים ליענקל שיצטרף אליהם אבל הוא מסרב וממשיך ברגל, וכאשר מרחוק נראו הבתים הראשונים של העיר בעלזא, הוציא ספר תהלים מצינורו החייטב על אבן בצד הדרך ואמר מספר מזמורי תהלים שרם שנכנס לתחומה של העיר אשר מרן הקדוש קידש אותה בנוכחותו.

שבת זו נשארה חרותה בזכרוננו של יעקב הנחתום לכל ימי חייו, במוצאי שבת נכנס למרן למסור פתקא ולהפרד, כדי להספיק לרכבת היוצאת לאוהנוב, בפתקא הופיעו שורה של בנים אשר הוא ביקש עבורם רק יראת שמים וכאשר מרן קרא את הפתקא הרים ראשו וסקר בעיניו את ר' יעקב הנחתום ואמר: "יראת שמים הם צריכים ללמוד ממך" הוסיט לו את ידו ואיחל לו הצלחה בכל מעשי ידיו, בדרך לרכבת לוט של עצבות כיסה את פני ר' יעקב הנחתום, ראה ר' פייבוש הרואה את פני ר' יענקל הנחתום ואינם כתמול שלשום ושאל: "יענקל באת לבעלזא לרכוש לך עצבות? - אמתי! אמתי! ענה: באמת עצוב אני, עד היום חשבתי שיענקל הנחתום שוה משהו, אבל כאשר ראיתי כמה בילקיס יואל מאססער חילק בשבת אחד, כנגדו אני אין ואפס! ואני התחלתי לחשוב איך להטיב את דרכי.

ביום שישי הבא הגיע ר' ישראל להובניב וגייס את מיטב האברכים והבעלי בתים וכולם באו לבית המרחץ ובכוחות משותפים הכניסו את הדוד למקומו, בשבת הכריזו על התרמה בכל בתי התפילה ולמרות קדושת השבת כל הביא את תרומתו ואחרי זמן קצר זרמו מים חמים למקווה, ועמך ישראל נצלו מהפרת מצוה כה גדולה של סבילה, במקוה כשירה וחמה.

כאשר אלעזר ברודער חזר לסובו חידש ר' אביש טורקער עמו את ידידותו, והמשיכו להיות הצמד הצעיר בין הנשמות הגדולות, ר' יענקל טיקולער אמר: אימרה עממית מגדירה אברך בעל מידות תרומיות "א זיידענער יונגער מאן" (אברך משי) ר' אביש ראוי היה

להגדרה זו מלגו ומלבר בעל מזג טוב, נוח לבריות, קווי פנים מלאי רוח ועדנה, חיוך
 תמידי משתרע על שפחיו, ועיניו הממוסקפות בעדשות עבות מקרינות חמימות ואהבת הזולת,
 צנום וגבוה משכמו ומעלה, לבושו הדר ללא רבב, צנוע ונחבא אל הכלים חריף מח, לשון
 מפיק מרגליות, בקיאות המפליאה גדולי ישראל, צנא מלא ספרא ואין גבול ליגיעה לעלות
 במדריגה, מנהג נקוס בידי האדמו"ר מהרי"ד כי בלילות חורף הארוכים, היה לפעמים מופיע
 בלילה בבית המדרש להאזין לקולם של חובשי בית המדרש המהדהד באוירה מן הני דיתבי
 בכנישתא, ולהזין את עיניו בקהל האברכים היושבים והוגים בתורה בהתמדה, הוא היה מקיף
 את השולחנות ולעתים היה עומד ומשוחח עם אחד האברכים, פעם ניגש לשולחנו של אביש -
 סורקער וראה שמרוב עייפות הוא נרדם, רצו להעירו, רמז להן מרן הקדוש לבל יעשו זאת,
 מרן עמד על ידו מספר דקות, והפטיר: "אברך זה קורן מיראת שמים אפילו מתוך שנתו עם
 חסידים כאלה אפשר להתגאות אפילו כלפי שמיא", אל תעירו אותו כי הוא הוגה בגמרא
 אפילו בשנתו.

ר' אביש זכה לחיבה יחירה מסעם אנשי המעלה, מקומו היה ניכר בכל ההתרחשויות אצל
 הנשמות הגדולות, ועתידי מובטח אצל גדולי חסידי בעלזא, הוא השקיע את מוחו החריף כדי
 להגיע למדריגה הגבוהה במעלות החסידות, אמנם הוא שם מסוה על פניו, והסתיר מבני אדם
 את מעשיו, אבל בפנימיות שבלב, הוא השתדל לקבל מרכו מה שאפשר לקבל, וזכה לקבל מלוא
 חפניים כי רצה בכך ואין דבר העומד בפני הרצון, אמרו על ר' אביש כי הוא הבין כל
 קריצת עין, כל נדנוד עפעף של אנשי החברה, הוא הבין כל פסקא שנאמרה מפי גדולי
 הנשמות, וידע לפרש גם האתנחתא בין פסקא לפסקא, הוא היה אומר כאשר ר' מיכלי
 זולקעווער עושה אתנחתא בין משפט למשפט חייבים ללמוד מדוע? בדיוק כמו שר' מיכלי
 אינו מוציא מילה לבסלה כך אינו עושה אתנחתא לבטלה, הרב מסרנופול אמר על ר' אביש:
 "הוא מסייל בערוגות הבוסם של ראשונים ואחרונים כעייל בלא בר, פעם ראה אותו מרן
 ביום חורף קר שהוא הולך לחברך בבקישי קייצות ואינו שם לב לכפור, קרא את ר' אהרן
 סיע לחלון והראה לו: "סור! ליבו חס כל כך מאש התורה שאינו מרגיש הקור אשר שורר
 בחוץ", צריכים להגיד לו שלהבא ילבש סיליפ (אדרת) חבל על גוף טהור כזה.

כאשר אלעזר ראה כי ידיד נעוריו וחבר נאמן לטוב ולרע ח"ו, מתרחק ממנו ומאז
 אותו בוקר כאשר התבטא למשה קרקובער בצורה כה בוסה, חש בדידות בין כתלי בית המדרש,
 בימים הראשונים חשב כי באפשרותו לשכנע את אביש בצדקת דרכו, לכן פנה אליו וביקש
 ממנו שיאזין מה בפיו לומר בכל הענין, וכיון שאביש היה ידוע כנועם הליכות, נכנס אל
 החלק האחורי של בית המדרש כדי לשוחח עם אלעזר בלי הפרעות, אביש! אמר אלעזר: - "אין
 אני מבין למה יצאו עלי עוררים, הלא חסידות מעוגנת בקבלה, מי שמעיין בספר ליקוטי
 אמרים מהרבי ר' בער יודע וחש כי לא כל מה שאנו חשים ומשיגים הוא העיקר, זה שאנו
 משיגים אינו אלא הלבוס לזה אשר אנחנו לא משיגים, ועלינו להתייגע כדי להבין לא את
 ה"יש" כי אם את ה"אין" כי למעשה כל חבריא מתבססת על הרגע הפלאי של האין, והרבי

ר' בעד מסביר הנה הביצה לפני שנהפכת לאפרוח יש זמן שאינו ניתן להשגה שהביצה מפסיקה להיות ביצה, ועדיין האפרוח אינה אפרוח האלפית הדקה הזו היא ה"אין" אבל הוא אינו ניתן להשגה, אבל הזמן הזה הבלתי מושג נושא בחובו את כח היצירה, או אדם זורע גרגיר חיטה עד שזו אינה נרקבת ונהפכת ל"אין" אין איתה כח של צמיחה, הווה אומר: כי כל ה"אין" למעשה היא כח של הבריאה המתחדש, אבל היא אינו ניתן להשגה, באו גדולי המוחין ומנסים לפשוט את הלבוש ולהגיע אל הנקודה הפנימית שלא כל אחד זוכה להשיגה, אביס! הקב"ה העניק לך כלים מפוארים, המוח אשר בקדקדיך עולה פי מונים על שכלם של כל אלה המנסים ליטול ממך את האפשרות לתפוס עצם מהותו של ההעפלה כדי להגיע ולהשיג את ה"אין" שבכל דבר, את הניצוץ האלוכי שבו, למה הוא שמותר היה לאחרים אסרו עלינו, האם נגזר עלינו לכבול את הרוח שבנו בכבלי ברזל מבלי לתת לשכל את המעוף הדרוש, "אמר בזהר: כד מלכא בקססירא דיליה - מלך רבא איקרא, וכד נחית לעבדים - מלך זוטא איקרא, רמזו בזה; אותיות המחשבה הן גדולות לפי שהן המולכות על האותיות שבדיבור, והנה המלך מצד עצמו לא היה צריך לדבר, אך מצד המקבלים הוא צריך לצמצם את עצמו לקול, ומקול לדיבור, הגם שהכל הוא אחדות פשוטה והכל הוא המלך לבד איך הכלים מחולקים.

כד איהו בקססירא דיליה - היינו במחשבה, וכד נחית - היינו הדיבור שיוכלו העבדים להשיגו - מלך זוטא איקרא", יודע אתה אביש מי אמר דברים אלה? הרבי ר' בער בליקוטי אמרים.

שקט השתרר בין שניהם ר' אביש הרים את עיניו והסתכל ישר לעיניו שלא לעזר ואמר: "דא עקא לוזר שהנך חושב כי הגעת למדריגה שמותר לך לשלוט על עצמך, בעומד ברשות עצמך, כך דרכו של הס"מ הוא מכלכל את מעשיו בתבונה כאשר הוא רוצה להכשיל את לוזר ברודער הוא מפתה אותו בתחושה של גדלות, בא הוא אומר ונעפיל לרקיע השביעי כאילו הרבי ר' בער כתב את הליקוטי אמרים רק עבורך, כאילו שעיה ראווער וישראל חובניבער או יתר גדולי הנשמות אינם יודעים מה זה ליקוטי אמרים, גם הם יודעים מה זה חסידות גם הם יודעים מהרבי ר' בער אבל הם כנראה בקיאים בדברים שאתה עדיין לא ראוי להבין אותם, ולכן אתה קורא לסעודה בצוותא "שסויות" כל הדברים שמינית לפני, שמעתי מפיו של ר' שיע הרבה לפניך, אבל הוא קבל אסמכתא מסעם מרן הקדוש לכך, ולכן הוא נשאר איתן באמונתו, אתה הצעת, השי"ת יעזור לך שלא תיפגע, והוא עזב אותו עדוליום אשר ביקש מר' מיכלי שיביא לפני הנשמות הגדולות את התנצלותו, והידידות חזרה ליושנה.

בחדשי חקיק מרן נסע על פי רוב למקום הבראה בצ' כסלובקיה "מרימנבאד", אז בימים אלו התרוקנה בעלזא מחלק גדול מהיושבים אשר יצאו בזמן הזה לאסוף "מעמדות" עבור הרבי, וחלק גדול נצלו את העדרתו של מרן ונסעו לחיק משפחתם, וחלק אשר מתוך סיבות שונות העדרתו נשארו גם בהעדרו של מרן הקדוש לשבת בבעלזא, על פי רוב מרן חזר לבעלזא קרוב לחורף אלול בזמן שהתחילו להתכונן לקראת הימים הנוראים, והתנועה לבעלזא התחדשה במלוא היקפה, הראשונים חזרו שליחי מרן אשר יצאו לאסוף "מעמדות" אלה היוו גולת הכותרת של

חסידי בעלזא, אחריהם חזרו הבחורים אשר יצאו לביתם לחיק אבותם, וגם סתם יהודים של כל ימות השנה הגיעו, להגיש פתקא של "בני חיי ומזוני" לפני הימים הנוראים, הדופקים בסער בחודש אלול עד ערב יום הכיפורים אמרו תהלים לפי הסדר שהיה מקובל כך שמשך הזמן הזה עברו על שלוש פעמים תהלים, ביום א' דסליחות מרן אמר את כל התנלים בתור שליח ציבור, ומן היום הזה ועד אחרי שבת בראשית, היחה תנועה מוגברת של חסידים אשר החלק הארי מהם נשארו עד אחרי שבת בראשית לשבת בבעלזא, כאשר הסילו אחרי גבם כל הענינים הגשמיים, את דאגת הפרנסה העמיסו בעול של בני משפחתם, והם התמסרו בגופם ונפשם לקראת ימי המבחן ביחד עם רבם שהוא בוראי יחא סניגורם בימי פקודה המשמשים ובאים.

בחודש אלול לבשה בעלזא צורה שונה לחלוטין, כל הדברים שהם בהשגת שכלו של האדם נידון גם להגדרים, דברים שאינם בהשגה שכלית כי אם בתחושה שהם בחזקת רגש עילאי, הרגשות אלה אינם ניתנים להגדרה מילולית, ולכן מי שזכה, חי בחביון נשמתו את ההרגשה הזו, וזה קרה בימי אלול עד אחרי חג הסוכות, "אמר הקב"ה: אמרו לפני בראש השנה, מלכיות, זכרונות ושופרות, - כדי שתמליכוני עליכם (ר"ה ל"ד), בימים אלה בין ראש חודש אלול ובין שבת בראשית, מי שבא בצילו של מרן הקדוש, מי שנפגש עם היושבים הרגיש כי הוא מקבל על עצמו מחשבת את עול מלכות שמים, ומחוץ כבפנים, כמו החרדה שבלב, גם הרוחות מנשבות במסבי תוגה של חרדה, השמים מתעננים, ומזמן לזמן, נוספים באגלי מים, כאילו מתפללים הם על היקום שעתיד לעמוד לדין, "נאמר (במסכת יומא ל"ז) "אמר להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה, אתם הבו גודל, אתם תנו ברכה", בשעה שמרן הזכיר שמו של הקב"ה אלפי גרונות ענו אמן, אלפי לבבות הביאו גודל ואלפים של פיות הביעו "ברכה", הוא היה המנצח על אלפי פיות שפרצו במקלה "ויאמר ה' סלחתי כדברך".

שבת שמברכים חודש אלול התכנסו ה"עולם" כי בשבת זו עד שבת סליחות כאשר מרן סיים את התורה, התחיל להגיד דברי התעוררות, ומרן ברך את כל בני ישראל בברכות על בני חיי ומזוני, הדוחק היה ממש סכנות נפשות אף אחד מאלה שבאו לשבת, לא רצו לוותר על ההזדמנות להנות מברכת הרבי, ולכן נדחקו לתוך כחלי החדר הגדול, שצר היה מלהכיל את אלה שהתכנסו באותם השבתות של חודש אלול עד לשבת סליחות, בשבת סליחות הגיעו לבעלזא היושבים הותיקים, אלה שנשארו עד אחרי שבת בראשית, ואלה אשר האריכו עוד יותר ונשארו עד אחרי חנוכה, והיו כאלה אשר נסעו הביתה אחרי חנוכה, **אבל בראווה היה צומת של הרכבות והיה צריך להחליף את הרכבת, במקום להחליף את הרכבת המיועדת למחוז חפצו, נכנס לרכבת הנוסעת לבעלזא, וכאשר הדבר עורר פליאה בעיני מישהו, והוא נשאל על כך הלמאי הוא חזרל ענה: ומה פורים אני אשב בביתו כך וכך אני בא לפורים, אז הקדמתי במקצת.

יום ראשון של סליחות היה יום של ההעוררות גיולה, מרן היה עובר לפני התיבה לסליחות, לתפילה, ולתהלים, ביום ראשון של סליחות ערכו סעודה למען הנשמות הגדולות.

אבל הפעם ערכו הסעודה בבית החברה, בחדרו של ר' מיכלי זולקעווער, לסעודה זו הוזמנו שלושה בעלי בתים מבעלזא, ר' אנשיל להמרינג, ר' דוד געציל'ס, ור' איציק הנחתום, אחיו של דוד גציל'ס, ר' איציק הנחתום היה אורחו של ר' מיכלי מתוך שני טעמים. א. בני ר' איציק היו כל העת מתלמידיו שלו, אשר בהם מהם רוב נחת בלימודיהם, במיוחד משה שהיה תלמיד מבריק ועזר בהרבה לתלמידיו שהתקשו עדיין מלתפוס את כל המבוכ של הסוגיות וגם כותב השורות הללו כאשר למדנו מסכת חולין, פרק שלוח הקן, והגענו לסוגיה של "רבעה" בא משה אחרי השיעור של ר' מיכלי אסף את חבר התלמידים ובעמל רב כאשר הזיעה מבצבצת על מצחו הסביר בלשון קלה ומובנת לכל חבורת הזאטוסים את הסוגיה שכל אחד הבין אותה כאילו מונחת בציקלא, ולמחרת ר' מיכלי פשוט התמוגג כאשר כל אחד ידע כהרף עין לענות על כל הקושיות ואפילו כאשר ניסה להפיל אותנו בפח, באיזו הברקה סבולסטית, ידענו מיד את הכוונה של ר' מיכלי ויצאנו בכבוד מן המבוכ. הסיבה השניה; ר' איציק הנחתום לא דרש כסף מר' מיכלי בזמן שהוא שירת כראש החברה, בעד הלחם שהוא סיפק לחברה בזמנו, והניח את החוב עד שר' מיכלי ימצא לנכון לשלם לו, ולא הפסיק את הקרדיט אפילו בזמנים הקשים ביותר, ור' מיכלי זכר זאת ולכן ביום ראשון של סליחות חש חובה כלפי ר' איציק לפצות אותו על מעשיו הטובים, והזמין אותו לסעודה בצוותא עם הנשמות הגדולות, שזה היה חלומם של הרבה יהודים שבקרו אצל מרן בבעלזא.

חדרו של ר' מיכלי היה דלת מול דלת לחדר אוכל של החברה, בימים כתיקונם אכלו שתי משמרות אז היה ידוע כי הצעירים אוכלים הראשונים, אחריהם התכנסו המבוגרים יותר, היינו; אברכים ובחורים שהרעב הציק להם פחות מאשר הצעירים, הנשמות הגדולות היו אוכלים בשעה מאוחרת יותר כי הם הניחו תפילין דרבינו חם, ושונים שעה אחת אחרי התפילה, פרט לר' מיכלי שחא אכל עם הצעירים, כדי לעמוד בלוח הזמנים של השיעורים אשר עליו לבצע, מנהג היה נקום אצל מרן שמזמן לזמן היה מבקש להביא לפניו את המאכלים לחלקו אצל החברה כדי לטעום מן התבשילים, ויש שאמרנו כי מרן רצה לראות אם האוכל הוא עים ומזין, יש שאמרו כי מרן רצה להזהות להיות מעורה בחיי החברה, ויש אשר העפילה חשבו כי מרן רוצה לטעום משולחן הדומה למזבח, ואשר הכהן הגדול אוכל מקרבנס לכפר ל מקריביו, כאשר ר' מיכלי היה ראש החברה וטיפל בבחורים במסירות נפש, וגם להיות מרביץ תורה לבחורים, לא הניח את ידו, כאילו רוצה הוא לקיים: "אחוז בזה וגם מזה אל נח ידך", מצא מרן חובה לעצמו לחזק את ידיו של ר' מיכלי ולתת לו פיצוי נפשי על סירותו לעניני החברה קרא לר' מיכלי ואמר לו: "היות ואתה הבעל הבית על עניני החברה נני מבקש שתהנה אותי עם מנה של האוכל אשר אחה מכין עבור היושבים, מתי שהדבר מאפשר לעשות כן, יצא ר' מיכלי את חדרו של מרן רץ לחברה ודאג לכלים נאים ומדי יום ביומו לח למרן לטעום מן האוכל, עד שכתר של ראשות החברה עבר לר' יואל מאסער ומרן נסע מרינבאד חלה הפסקה במנהג הזה, וכאשר מרן חזר לבעלזא התחדש המנהג במתכונת הישנה, בה יתירה נודעת מר' יואל לכל בחור החברה, ובמיוחד אהב אהבה רבה את פייסע ראווער, ווא אמר: אני מוקיר את פייסע לא כתלמיד חכם, כי כאלה יש בבעלזא הרבה, אבל התנהגות פייסע צריך לימוד, אף פעם לא נדחק להיות בין הראשונים לאוכל, הוא מוותר לכל אחד

שיקלים אותו, ואם סוף סוף הגיע תורו, הוא בוחן ובודק אם יש מספיק כוחים, ואם אין יותר דורשים עליהם, שמא לא יספיק חלילה כזית לכולם, ופיישע מוחזק כמעין הנובע, הוא יודע לעמוד בויכוח עם גדולי התורה, אשר ראשונים ואחרונים, מדרש ואגדה, חושן משפט ויורה דעה, עוברים בהבזקה ונוצצים ככוכבי השמים זה שואל וזה משיב, וכאשר לבסוף בשעות הקטנות של הלילה מחליטים להמשיך למחרת אומר פיישע: "דברי תורה צריכין זה לזה שמה שזה נועל זה פותח" ופיישע מצביע על המקור של אמרה זו כבקי בכל שבילי הספרות התורנית, ולכן היה חבבם של כל הנשמות הגדולות וביחוד היה שותה בצמא את דברי ר' ישראל היבניבער, וכאשר בנו הגיע להולשיץ ואחרי זה לבעלזא השתדל פיישע בזמנים שר' ישראל היה עסוק עם בניו ונכדיו של מרן ולא היה לו זמן לקבוע עבור בנו ללמוד, היה זה פיישע שקיבל על עצמו למלאות את החסר, עד שהוא יהיה ראוי להחזיק כחלמידו של ר' מיכלי, ופיישע זה שהיה מלא וגושת הן בתורה והן ביראת שמים והן בחסידות, לא נח ולא שקט עד שיתנו לו את הזכות להיות משרתם של החברה הקדושה, כדי שיוכל להיות בחברתם של אשר, שלום ועקיבא, מפני שלייבלה הובניבער התחתן באותה הזמן התפרק המשולש ונכנס עקיבא בנו של ר' רפאל ראווער במקומו, אבל עינו הבוחרת של ר' מיכלי זולקעווער ניכר היה בכל הענינים וגם מזה לא הניח את ידו, וכל פעם שנתקל בפיישע שהוא מתבטל מתורה כדי לשרת את החברה בהכנת הדגים לכבוד שבת או חגים היה מגרש את פיישע ואומא לו: "מקומך לא כאן אתה לך לבית המדרש שם אתה דרוש יותר מאשר כאן" הוציא את הקופיץ מידו חקע אותה בערימת הדגים, אפף בידו את גופן הצנום של פיישע, והוציא אותו מבית החברה ויחד חזרו לבית המדרש, אבל פיישע הרגיש צורך נפשי לשרת את הנשמות הגדולות והוא לא ויתר והפציר בר' מיכלי שיסכים לעסוק בעבודות עבור החברה לפחות בערבי שבתות וחגים, וכאשר ר' מיכלי ראה כי זה נוגע בצפור נפשו של פיישע הסכים שהוא יצטרף לעקיבא ראווער להכין את הדגים בשביל החברה בערבי שבתות וחגים, ויתר הזמן יקדיש לתורה, וכך נכנס פיישע בהסכמתם של הנשמות הגדולות לעסוק בחסידות, וזה היה בשביל פיישע יום של חג ממש כי קבל הכרה מסעם המוסד המוסמך ביותר כי ראוי הוא להתעסק בדבר אשר בשביל יתר הבחורים זה בחזקת גן נעול שאין הכניסה בו רק ליחידי סגולה המקבלים היתר לכך.

חסידות בעלזא גרסה א' בחרים מתעמקים בחסידות, עבורם אביי ורבא הם החסידים הגדולים ביותר, ואין אברכים מתעסקים בקבלה, רק עם היתר מיוחד מסעם מרן הקדוש, להם החושן משפט והיורה דעה היו ספרי הקבלה החשובים ביותר, גם לגבי חנ"ך היו הגבלות צעירים לומדים תורה נ"ך זה עבור אלה אשר מלאו כריסם בגמרא ומפרשים רש"י ותוספתא, ואם הם מצאו את שביל הזהב לנ"ך דרך הראשונים ואחרונים דרך מדרש ואגדה מה טוב, אבל לקבוע עתים ללמוד נ"ך אין בעלזא גורסת, עלי רק להעיד כי לא מצאתי אחד מאברכי בעלזא אשר לא ידעו לצסט פסוקים מנ"ך למרות שבאו לידיעת הנ"ך בעקיפין, ופיישע היה אחד מאלה אשר היה בקי בנ"ך, וכאשר שאלו פעם: "מניין הידיעה היסודית בנ"ך?" ענה: "תנסה ללמוד בבא בתרא ותראה כמה פרקים של נ"ך תמצא שם", ופיישע עסק אז במסכת בבא בתרא עם כמה בחורים שר' מיכלי המליץ עליהם.

השעה עמדה קרובה לחצות, בעלזא נשתקעה בשינה, וסתיקה הקיפתה, מעט מעט נחעלו קולות וכיסופין עמדו בהם.

בית המדרש מואר בנרות שנדלקו עם חשיכה, בני החבורה ישבו והתקינו עצמם לשיעורו של פיישע שקבע לחצות הלילה, ועד לשיעור עמדה סירה באוירה, שבראשונה חרישית היתה, ומעט מעט הלכה והתגברה, כמו רוח שעוברת בין האילנות ומרסיטה את העלים, הנותנים קולם בנגינה כאילו הרוח פורסת על המיתרים.

בהתקרב שעה של חצות הלילה התחילה מין עצבות מתכנסת בנגינתם, פתאום יצאו מן העצבות ומין שמחה עמדה בסירתם, סירת הניגון של לומדי גמרא המתערב בחשכת הליל הדוממת ונמשך בין השעות הקטנות, עד אשר במזרח הרקיע הנץ, חמה אדומת, המבשרת תקומתו של יום חדש ואתו עבודה חדשה למען נפש העורגת לחכלית השלימות.

למחרת בשעת התפילה בציבור אמרו אנשים זה לזה: "הלילה פיישע אמר שיעור"!!!

כבוד גדול נהגו הצעירים בפיישע וכאשר הוא נטל ספר בידו אף אחד לא הפריע בערו, וכאשר בעריל לעמברגר (קרניאל) חידש את המוסד הבעלזאי בית "מחזיקי הדת" גייס אחד מיושבי בעלזא אמנם יליד העיר לעמבערג, יוסלי וויינשלבויס, כאחד האומרים שיעור לפני התלמידים, אבל בעריל לגדולות נולד, והוא לא רצה להצטמצם במסגרת צרה ויצא לכבוש מבצרים למען חסידות בעלזא, ואמנם בעזרת מרן דאה ברכה במעשי ידיו, וכיון שמרן אימץ וחזק את ידו מצא עוז בנפשו לבקש כי פיישע יבוא לבלוב לתקופת זמן לתת תנופה להתפתחות התנועה מחזיקי הדת, אמנם יוסלי וויינשלבויס לא קטלי קניא הוא, והוא בין גדולי הלומדים ייחשב, אבל פיישע קסם מיוחד מלווה אותו, כאותם כיכרות הדבש אשר נחילי ודבורים נוהרים אליהם, כך פיישע מרכז מסביבו, צעירים אשר נוהרים אליו להנות מברק לפולו, אבל בעריל גדולות ונצורות פעל, הימים ההם קשים, ואינם מחמיאם כל כך לחסידות, זמן לזמן צריך לסתום פרצה בסכר העלול לסחוב אתו את מיטב הנוער, השכלה מצד אחד, ציונית מצד שני, והדבר המעיק ביותר על מעצבי הנוער לחסידות, הוא התנועה הציונית תית, המופיעה לפני הנוער בשם רבנים מפורסמים שאינם מסלקים ידם מדחיית הקץ, ומדברים ל יישוב ארץ ישראל כצו עליון, והתנועה הציונית דתית אשר סימני סהרה מקשטים אותם הווים סכנה מוחשית לצבור החרדי, ובצטעה מתלחשים כי גם בארזים נפלה שלהבת, ומספרים ל צעירים לומדי תורה ודבקים בחסידות, עברו את המחרס ויצאו לתרבות רעה, ובבעלזא נכסים החקפת נגד כדי לעצור קודם כל את הנשירה מחוגי הצעירים, ואחרי כן לחזק את זים של כל אלה הפוסחים על שתי הסעיפים, ולהגביר את נוכחות של הנשמות הגדולות אקומות התורפה המהווים מרכזי הס"מ המפתים את הנוער, ומחזיקי הדת בלבוב בפיקוחו של ריל לעמברגר מהווה התשתית של אותו הבנין אשר מרן מתכנן להקים כדי להוות סכר מול י הסכנה הרובצת בערי גאליציה פולין ויתר ארצות אירופה, ולכן כאשר בעריל בא בדרישה

שיוותרו על פייסע לתקופת מה כדי לחזק את התשתית שהוא הקים בעמל רב, קשה היה לסרב לו, אבל לא פחות היה קשה להסכים לו, כאן צריך להוסיף כי בין התלמידים של פייסע היו בן ציון בנו של שעה ראווער, ודוד'ל הבן של יוסלי יארצ'יבער, משה הבן של איציק מורנס, ועוד בחורים אשר עתידים היו להיות עמודי התווך של העתיד לבית היושבים, ולוותר על פייסע עלול היה לגרום לנתק בחוליות השרשרת אשר הוא השקיע בזה מאמץ רב להקים תשתית של בחורים אשר היו צריכים להיות דור ההמשך לעתיד לבוא, ולכן הבעיה "פייסע" הכניס את כולם ללחץ פנימי, ולמבוך שאין היציאה ממנו נראית לעין, בדלית ברירה כאשר כל אחד נִסָּה לנער חצנו להיות פוסק בדבר כזה, ובפרט שפייסע באופן אישי הביע התנגדות לרעיון מתוך סיבה אחת ויחידה, "לבוב הוא עיר שהוא נזהר מלבוא בשעריה", אחרי שקלא וסריא באין מצוא החליטו בכל זאת למסור את הענין להכרעתו של מרן הקדוש.

בעריל לעמבערגר זכה ליחס מיוחד לא רק ממרן מהרי"ד כי גם בני משפחתו והרבנית בעיקר נתנו לבעריל את ההרגשה כאילו הוא בן משפחה, כאשר בעריל הגיע לבעלזא הוא הוזמן ע"י הרבנית לשבות אצלה בין יתר המכובדים שזכו לכך לעתים בלתי נדירים, יש לציין שמשחו מיוחד היה סבוע באופיו של בעריל, קודם כל הלבוש בקישי של משי ומכנסיים ארוכים שלא כבני יתר החברה, וגם עניבה בצורת פרוכת אשר ענד בצווארון חולצתו הושוו לו צורה חריגית מיתר אנשי החברה, מאין בא קרבת הבחור בעריל לבני משפחת הרבי? איש לא יודע, ואולי משתדלים לא לדעת, אבל שבעריל הסביע רישומו על ישיבת מחזיקי התורה בלבוב, לית מאן דפליג, ולמרות גילו הצעיר ידע לשחות בין הגלים הסוערים ולבנות חיי תורה וחסידות בלבוב בכשרון רב, במסירות נפש, ובהתמדה ללא ליאות, וכמעט על חשבוננו יש לזקוף ההצלחה הגדולה של התפתחותה והתרחבותה של ישיבת מחזיקי הדת בלבוב, ואולי זה זיכה את בעריל ביחס מיוחד מטעם משפחת הרבי מרן מהרי"ד, והודות לפעילותו הציבורית הוא היה מעורה בחיים היהודיים בלבוב, ומסירותו לבעלזא חיסן אותו מכל השפעה אשר כרך כמו לבוב איים על כל אופי חלש, ועצם הרעיון לייסד אכסניה של תורה אשר חשמש כעוגן הצלה נגד זרמי הכפירה המאיימים על היהדות החרדית, הקנה לבעריל את הזכות להיות חביב על מרן ועל יתר בני החבורה, אשר ראו בו כנושא לפיד התורה והחסידות במחשכים של הכרך.

בין אומרי השיעור בלבוב היו שני בחורי חמד אשר ספגו בקרבם את תורת ישראל מהנשמות הגדולות דוד באלאבן וקונצ'י לעמברגר, הם הקדישו את רוב זמנם לישיבת בבעלזא אבל זמנם החפשי הם הקדישו למחזיקי הדת וביחוד עם יוסלי וויינשלבויס, הם השתדלו לחנך במחזיקי הדת דור של תלמידי חכמים וחסידים כיאה לשושלת הבעלזאית, ואפשר לציין כי ההצלחה האירה להם פנים ודוד באלאבן זכה למחמאות מטעם גדולי הנשמות על פעולתו ומסירותו לבחורי המחזיקי הדת, אבל למרות שבעריל היה העורק החי והתוסס בחיי המחזיקי הדת, הרי דוד שלל בכמה דברים את דרכיו של בעריל, כאשר בעריל שטח את רשתו לכל סוגי אנשים מבלי להתחשב במעמדם בחיי היהדות הדתי, גרס דוד כי מתבוללים וכופרים לא יבואו

בקלה"ה, נאמרוסתר לבנו לעבדך באמת, הוזה אומר: "קודם צריך טהרת הלב ואחר כך עבודת אמת", כאשר בסיום הש"ס עשה בעריל חגיגה גדולה מרי שנה בשנה והזמין אורחים שאינם לפי רוחם של חסידי בעלזא, וכל תלמיד קיבל אחד מן האורחים ועשה אתו סיום על מסכת, קם דוד וברח בימים אלה לבעלזא, וקונצ'י שיותר צעיר היה, מקבל את תורת דוד אבל בהבדל קטן, דוד נסע באותם הימים לבעלזא וקונצ'י התאונן שאינו מרגיש טוב ולכן הוא נעדר מהחגיגה, ובחברה מקבלים באהדה את פני דוד באלאבן אבל נזהרים למתוח ביקורת על דרכו של בעריל, אמנם אין מתמוגגים משמחה כמו שעושה זאת ר' שמואל שטרביצר שנוזמן באקראי ללבוב באותו יום של סיום הש"ס, ובהיכלו של ר' יענקלה ראזער קושרים קשרים לכתרו של בעריל לעמברגר, אבל בחברה לא בוכים ח"ו על כך דבר גדול עושה הוא בלבוב, אבל אם זה דרכו למען מחזיקי לומדי תורה ע"י "טראסק" כזה כבטויו של ר' שיע ראזער יבוסם לו, והוא הוסיף הני דאמרי אל'נשי: "דער גוי איז סריפה אבער דער גראשין איז כשר" (הגוי טרף אבל הגרוש שלו כשר) אבל מכיון שבעריל מצא אהדה ותמיכה אצל מרן, על עצם הנוסדה ונהלה של ישיבת מחזיקי תורה ומיטב הבחורים התמסרו בלב ונפש להאדיר את המוסד אשר מרן רואה בו כמבצר בים הסוער של הפקרות וכפירה, נדמו אנשי החברה וקבלו הכל בשתיקה, והביעו את רחשי לבם, בזה שקבלו את דוד בסבר פנים יפות, והזמנה שחרגה ממנהגי החברה, לשתות קאווע איתם בצוותא, ועניני בעריל אמרו: "אלה הם דברים שהשתיקה יפה לחם", האמת ניתן להאמר, כי בכל ימות חזיתם שיסבתי בבעלזא, נתקלתי בדבר כזה בפעם הראשונה שהנשמות הגדולות החליטו על שתיקה, על דבר שאינו לפי רוחם, מכאן ואילך אפשר להגיד על בעריל שהוא עשה למען חסידות בעלזא גדולות ונצורות, שגם הרב מטרנופול שבעריל היפנה אליו שאלה בענין היתר עיסקא על כסף שהוא לווה למען קיום הישיבה מהחשובה של הגאון הזה המסור באהבה וביראה למען אפשר ללמוד ער כמה שהוא מעריך את פעולותיו של בעריל, אבל בענין פייסע נמנו וגמרו: "פייסע ישאר בבעלזא!", ואמנם "מחזיקי לומדי תורה" בלבוב נהפכה לאחד ממרכזי התורה בגאליציה, ובעריל יכול בלב שקט לגמור את ההלל על מפעל חייו שהתנוסס לתהילה בלבוב הבירה, אבל גם מתנגדים גלויים כמו לבעריל אשר התנגדו בכלל ליסד את "מחזיקי לומדי תורה" בלבוב, אבל בעריל התגבר וקיבל אישור מגדולי חסידי בעלזא ו"הישיבה" קמה לתפארת.

וכאשר שאלו פעם את בעריל למה יש לו מתנגדים לענין חשוב כזה אשר מרן סמך ידו עליו ונתן לו את העידוד המלא לכך, הוא ענה: מספרים על אחד מגדולי תלמידי הבעש"ס שהיה בברודי נטפל אליו אחד מן המתנגדים, ושאל אותו: לפי דעתך הרי הבעש"ס הוא צדיק גמור, קדוש וטהור, רואה מסתרי הלב, אז למה יש לו מתנגדים שאינם נוהים אחריו? אף אני אומר לכם ענה התלמיד של הבעש"ס: בחורה נאמר מפורש: "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח" והקב"ה בעצמו אמר לו: "כי אותך ראיתי צדיק לפני", ובכל זאת בא רשיו"ל ואומר בפירושו שם, כי "יש דורשים אותו לגנאי" והלא הדבר תמוה: אלה שדרשו אותו לגנאי אנשים ישרים היו כי דעתם של כופרים לא היה רשיו"ל מביא כלל. דוגמא, ואם כן קשה להבין זאת: איך אנשים יראי ה' דורשים את נח לגנאי, בזמן שהקב"ה

מעיד עליו שהוא צדיק תמים אבל רש"י ז"ל מלמדינו כאן כלל גדול באופיו של האדם, ובהכרח נפשו; אם ראית אדם ואפילו צדיק וגדול שהכל גומרים עליו את ההלל ומקלסים ומשבחים אותו, תדע שיש מקום לפקפק בצדקתו, צדיק שאין לו מתנגדים כלל, בוודאי שיש לפניו משוא פנים ואימת הבריות עליו, ובכדי לחיות בשלוותו אינו מעיז להסיף מוסר שמה יורידו אותו מגדולתו ויפקפקו בצדקתו, הצדיק האמיתי הוא זה, אם יש כאלה שדורשים אותו גם לגנאי הוא הצדיק האמיתי ואת האלקים הוא מתהלך...

כאשר ענין של פייטע ירד מן הפרק, הביעו שני תלמידיו, בן ציון הבן של ר' שעיח ראווער ודוד'ל הבן של ר' יוסלי יארצ' יבער גילויי שמחה, כי חיו בפחד שמא בעריל קרניאל הכל יכול, ישפיע על כולם ויאותו לוותר על פייטע שיסע לתקופת מה ללבוב, אבל מן התשובה של מרן אפשר היה ללמוד כי הוא מתנגד לדעיון, ואמר לבעריל בצורה ברורה כי הבחורים אשר הם אומרים כיום השיעור במחזיקי, מקובלים עליו כיראים ושלימים והם מהווים כח ניכר לשאת בעול התורה, מכאן אפשר היה ללמוד כי פייטע ממשיך בבית המדרש של בעלזא, ור' שעיח אמר: לא רציתי להביע דעה כי אני נוגע בדבר, בן ציון הוא תלמידו של פייטע, אבל באמת חששתי מאוד שמא בעריל יצליח, ברוך השם שזה נגמר בכי טוב, אין אני מפקפק בישרותו ותמימותו של בעריל אבל לפעמים הוא דולג מוריגות שסכנה כרוכה בכך, יש להזהיר אותו על כך, הרמו היה ברור צריך לדבר עם בעריל שיסמור על מסגרת ולא לחרוג ממנה, והמינוי לכך קבל אביס סורקער ידידו וריעו של בעריל, ועם יהיה צורך גם דוד געציל'ס ישתתף בתור ידידו של בעריל.

שני תלמידים הצטרפו ל"מחזיקי לומדי תורה" בהנהלתו של בעריל, ואחר תקופת לימוד בלעמבערג עברו להמשיך ללמוד בבעלזא, מאיר ומשה מפרעמיסלאן, שני אחים אשר אביהם ר' דוד מפרעמיסלאן היה חסיד בעלזא מסור, הוא היה בר אוריון ובר הבהן, ואת מיטב חלבו ולשדו הקדיש לשני הבנים אשר המבוגר מאיר, היה כבר ידוע כאחד מתלמידי חכמים בין בחורי בעלזא והשתלב בחבורה של פייטע ראווער של יוסלי וויינשלבויס דוד באלאבן ועוד, בין גדולי החברה אמרו עליו, כי עתיד גדול מיועד למאיר פרעמיסלאנער, ואביס סורקער כאשר חפץ נפשו להתפלפל באיזו סוגיה מצא את מאיר פרעמיסלאנער כצד לפולמוס עיוני, ושמעו של מאיר הגיע לאביו לפרמיסלאן והוא רווה נחת ממנו וזה עוד הגדיל את זיקתו לבעלזא, והוא בא לבעלזא, ותפילה זכה בלבו שחם ושלוש עין הרע בשני בניו העולים בעזרת השם בתורה ובמעשים טובים, אולם משה הצעיר, בא מלעמבערג ונכנס למעגל של תלמידי ר' מיכלי זולקעווער, ומשם שמתמיד גדול היה ועשה חיל בלימודיו, והרבה הורים התברכו ביוצאי חלציהם; בברכת "ישימך אלוקים כמאיר וכמשה" ור' דוד לבו גאה, כאשר מרן הקדוש קורא לו בשבת לשולחן ומעניק לו שיריים מלוא חפניים, וזה בזכותם של שני בני סליא, אשר כל אנשי החברה משבחים ומברכים אותם: "באשרי יולדתך".

ברם מי שיוצר אור, בורא החושך, בהתגברות האור, החושך מסמא יותר, ובשלסון היצר הסוב, חוגג גם הסטרא אחרא, הוא הס"מ אינו משלים עם עולם שכולו טוב הוא מציץ מן החרכים, איפה שמשגשים השושנים הוא שותל גם קוצים, וכך ביום בהיר אחד נעלם משה מבעלזא, ותוגה כבדה ירדה על בית ר' דוד פרעמיסלאנער, לא הועילו החיפושים, לא עזרו הפניות, משה נעלם מן האופק! אנשים אמרו כי הוא נמצא בארץ ישראל, אחרי שהוא הכין את נסיעתו בצנעה שלא יפריעו לו מלהשיג את רצונו.

בשנת תרצ"ו בא פייבלי לארץ ישראל והימים ימי שלטון הבריטים בארץ, וכנופיות ערביות שלטו במסחרים וארבו במארכים על כל יהודי שהופיע בסמסאות או בדרכים שכנופיות מרצחים שלטו שם בהעלמת עין של הממשל הבריטי, וביום אחד נהרגו ארבע יהודים ביערות הכרמל ע"י חיפה, והועד הלאומי הכריז על יום אבל ביום הללויתם, ויום מחאה נגד שלטון הרשע של הבריטים, המתיחסים בסלחנות נגד הכנופיות ומונעים את עליית יהודים לארץ, בזמן שבאירופה האנטישמיות מתחזקת, שלטון ההיסלרי פורש כנפיים על ארצות ואומות, בחיפה הוכרז ביום הזה השבתת העבודה וכל אזרחי העיר התאספו לפני בית הכנסת משם יצאה ההלויה, עמדנו אני ובניי ביתי ביום תמוז חם וציפינו לרב קניאל שהיה צריך להספיד את ארבע הקרבנות, פתאות עובר ע"י אדם בתלבושת של נהג אגד ובאילו במוחי הבזיק הברק; אדם זה מוכר לי, ידעתי את משה בתלבושת אחרת בחור עם חתימת זקן, עם פאות מסולסלות, והנה מופיע כאן אדם הדומה למשה אבל בלי חתימת זקן ובתלבושת של נהג מהתחבורה העירונית, שהיה אז חלום כל עולה להגיע לזה, פניתי לבניי ביתי ואמרתי להם: האדם הזה שמו משה, הוא מפרעמיסלאן, הוא היה יושב בבעלזא, תלמיד של ר' מיכלי, תלמיד חכם, ואהוב החברה, ברור שאשתי ניסתה למנוע בערי שאגש ואשאל אותו, כי אי אפשר אחרי תקופה ארוכה כזאת, לקבוע על זהותו של בן אדם, שהיה לפחות עשר שנים מאז שהוא עזב את בעלזא, אבל מין דחף פנימי לא נתן לי מנוח ובאחר הרגעים שהוא היה קרוב אלי, פניתי אליו מתוך נימוס, ובקשתי את סליחתו, ושאלתי: האם שמו משה והוא מפרעמיסלאן הבן של ר' דוד והאח של מאיר? כאשר הוא ראה כי ידוע לי כל הפרטים על משפחתו הוא עמד רגע תמוהה, ואמר: כן! הכל בדיוק נמרץ, אבל מי אתה? שמי פייבל, כנראה שהוא כבר ידע כי אני בארץ ונמצא בחיפה, ללא שליטה על עצמו, ולמרות המעמד המיוחד, פלס צעקה מה! פייבלי ישראל'ס? כאשר עניתי בחיוב, כמעט שחנק אותי, הדמעות זלגו מעיניו, ולא יכולתי להשתחרר ממנו, לחץ אותו ללבו, כאילו משהו יקר הלך לו לאיבוד, ומישהו החזיר לו זה עתה את האבידה, התחלנו לשוחח על הימים בהם הוא היה משה פרעמיסלאנער ואני פייבלי ישראל'ס, ובעיקר נסבה השיחה, למה שהוא גרם צער ועגמת נפש לאביו ונסע מבלי להפרד מהם ברור כי התשובה הייתה יותר רגשית מאשר עיונית, - הוא טען: כי פחד שמא יטפיעו עליו שלא יסע, ולפי הרגשתו היום עלול הייתי להשבר ולהתקפל, כי עד היום אני לא מסוגל להשתחרר, מהשפעתו של מרן הקדוש אשר צורתו רופפת אחרי יומסוליל, אני לא מתאונן על כך ח"ו אדרבה כל חג וכל שבת, אני עדיין חי בבעלזא, והמכתב הראשון שכתבתי לאבי הסברתי לו כי למרות הכל מה שקרה, אני לא מנתק את עצמי מהשפעה של בעלזא, בחג השבועות מהדהד באזני

ה-"ובאו כולם", במוצאי יום"כ אני מקטיב עד היום ל-"המבדיל", בשביעי של פסח מאזין אני ל-"יום ליבשה", ואין ספק בכך כי לנגד עיני מופיעים תמיד ר' מיכלי ר' יעקב בעריש, התפילות של הימים הנוראים אינם נותנים לי מנוח, ועל הכל צורתם של הנשמות הגדולות, והוא פנה אלי: פייבל אתה זוכר עוד את דמות דיוקנו של מרן מהרי"ד, כאשר הופיע על מדרגת ביתו בזמן שהלך לתפילת שחרית, פניו הזוהרים האבנט העבה משוך על מתניו, כמה חן והדר היה בכל צעד שעשה, הלכנו בצדי המדרגה כדי לקלוט כל הגה היוצא מפיו, וזוכר אתה הימים היפים בין חג השבועות ובין ימי הסליחות בבעלזא, כאשר הימים התחילו להתארך ומרן יצא אחרי הצהריים לטייל באחו, מול משכנו והמיית המים ושקשוק הקל של האדוות על פני הנהר, המשמיעים בקול שמימי את דכים, ומרן שוחח עם אנשים המסובבים אותו על יפי היקום, אשר מכל צמח ומכל גידול, מכל עשב ומכל עלה, מופיע הדרת כבוד ה' בבחינת "לית אתר פנוי מיניה", ואחרי זה לילות החורף הארוכים שולחנות בית המדרש היו מלאים עם לומדי תורה, ומרן הקדוש היה בא לבית המדרש אחרי תפילת ערבית להנות מקולות העולים מגרונם של חובטי בית המדרש, ולהתבטם מזיו פניהם של הבחורים, וכל זאת גז ונעלם לא רואים ולא שומעים, חשבתי שהניתוק שניסיתי לציצר בי, יתן לי מנוח, אוכל לחיות מתוך שלווה, אבל טעות גדולה בידי מה שהזמן מרחק אותי מן התקופה ההוא הרי מתחזקים הגעגועים מתעצמים הכיסופין, וגואה הערגה, אנחנו עוברים עתה תקופה קשה בארץ הן מבחינה מדינית והן מבחינה כלכלית, ולמעשה הייתי צריך להיות שבע רצון כי לפחות מבחינה כלכלית אין אצלי בעיות אני עובד קבוע, יש לי משכורת טובה, אבל אחרי זה? הכל ריקנות, מה סעם יש לחמור חוץ מן האבוס, שמע משה כפי שאני שומע, הנך עדיין חסיד מושבע, בא! נפגש אצלי בבית, ונושחח בהרחבה על ענינים שכל כך קרובים לליבינו, משה קבל את ההצעה בשמחה, וחשבתי שנפגש לעתים תכופות, לצערי מאז השיחה הראשונה שנמשכה כמה שעות נעלם משה ניסיתי להתחקות על עקבותיו, הלכתי למשרד של אגד, לצערי הם לא ידעו מי זה משה מפרעמיטלאן, ואני לא ידעתי סימן היכר אחר מאשר "משה פרעמיטלאנער" וכך ניתק הקשר עד היום הזה.

מאיר פרעמיטלאנער אחרי שלמד מספר שנים במחזיקי לומדי תורה בלבוב בא לבעלזא ופ המסיך לעסוק בתורה ובחסידות מעולם לא רצה לעשות מתורה קרדום לחפור בה, וגם ה"יורה יורה" ו"ידין ידין" לא שבה את לבו, הוא למד כדי להגות בתורה, הוא היה חסיד כי התמס למרן הקדוש, כאשר מאיר הגיע לבעלזא פגע באקראי באיתמר לוביטשער, ואיתמר אשר הצעירים היושבים בבעלזא היו חביבים עליו מאוד, קבל את מאיר בסבר פנים יפות, היו לו חבורה של תלמידים אשר איתמר חינכם וגדלם ונסע בלבם אהבה לתורה ולחסידות, כאשר היה ראש ישיבה בקראקא, הצליח לחנך שם דור של אנרכים אשר הכניסם להיכל התורה והחסידות, ר' איתמר דומב עשה רושם מיוחד על כל מי שנפגש אתו, הוא הסתפק במועס, לא מפני שהוא מצווה על כך, כי אם מתוך הנחה כי האדם אינו זקוק לשום דבר, כזית לחם ומנה דלה של כוסמת בצלחת מרק, מהווה עבזרו סעודת מלכים, מרן אמר עליו: "כי העולם לא יודע איז נשמה סהורה מפרפרת בגופו", ור' איתמר קירב מאוד את מאיר כי ראה בו בחור מבריק בתורה

וביראת שמים, וכאשר משה עזב את בעלזא בצנעה ובהסתר, פגע הדבר מאוד במאיר והוא הסתובב כסהרורי, ציוה ר' איתמר להערשל וואגשאל שהיה תלמידו שהוא יסתובב במחיצתו וישגיח על מאיר עד שיתבהר הענין עם משה.

על ר' איתמר דומב, אפשר להאריך בכתיבה על אופיו, ודרך החיים שלו, ולמרות שר' איתמר אינו שייך לכותל המזרחי, ובספסל הראשון של הנשמות הגדולות מקומו עדיין לא ניכר, לעומת זאת אישיותו מכבדת כל מקום איפה שהוא נמצא, כח ההקשבה שלו לכל מוצא פיהם של גדולי בעלזא כבש עבורו שביל לליבות של בני השוע בההירכיה החסידית, אמילות נפשו והליכותיו בהצנע פותח לפניו מנעולים ובריחים הסגורים במעטה מסתורין, על חסידיו בעלזא אפשר למלאות אצטבעות מלאות סיפורים אגדות ודברי חזרה, ערמות ערמות של חומר לבנין לתפארת נערמו בבעלזא, הכל היה שם מוכן לבנית היכלות, אבל דא עקא, חסר היה האדריכל האומן אשר יבנה נדבך על נדבך וימיין את החומר ויתן לדורות הבאים את פירות הבשלים של ערוגת הבושם מבית מדרשה של בעלזא, וכיון שבבעלזא הקפידו שלא מביאים שום דבר לדפוס, הרי ביחד עם השואה האיומה שפקדה את יהדות פולין וביניהם רוב רובה של חסידיו בעלזא, ירד גם לטמיון חומר יקר ערך אשר צריך היה להיות המזין הרוחני להמשכיות הדורות, הרבה ניסו לשחזר, היו נסיונות לאסוף חומר במידת האפשרית בתנאים של משמוש באפילה אבל הכל לוקה בחסר, אלה שהיו יושבים קבועים בבעלזא נעלמו מהבמה, אלה שעדיין נשארו, זכרונם בגד הם, ויש שמתימרים כי הם אמנם הצליחו להשתלט על חלק גדול מערימת החומר המגובב, ואמנם באצטבאות מתנוססים כרכים אנטייליגיות של אגדות בית בעלזא, אבל מזה מה שנכתב ועד האמת השלימה רב המרחק, הכל יש בספרים שנכתבו אבל כותבי הספרים לא הרגישו כי מרוב בהלה אחרי הכתיבה, נעלמה בדרך ליבה של בעלזא, הנקודה הפנימית אשר בנשמתה, ולכן נשאר להביע בצער רב "חבל על דאבדין".

חסידות בעלזא אינה חקופה של הססוריה, אשר הופיעה על במת החיים בערי גאליציה פולין והונגריה ועוד, בעלזא היא הנשמה היתירה של החיים היהודיים באשר הם שם, בעלזא היתה מרכז המקדש לעלות לרגל של המוני העם, הם זחרו מהקרנת האור אשר זרח מחצרו, כל החיים נחוגו מסביב לנקודת החן והחסד אשר הרבי השפיע עליהם, יש אשר קלטו פחות ויש אשר קלטו יותר, הכל היה תלוי בהמקבל, מי שקיבל יותר היה רחוק יותר להנקודה שבלב אלה היו גדולי הדעת, הנשמות הגדולות, חביבי העדה הם ידעו לקבל את השפעת הרבי מלוא חפניים, וידעו גם להשפיע על הזולת ממה שהם קבלו, למעשה הם ראו בהשפעה על הזולת, את שאיפת חייהם, וכך חנכו דור של אברכים אשר נתברכו בהם אלפי משפחות, מרן הקדוש השביע עיניו בארכים אלה, והיה מחפש כל הזדמנות להמצא בקרבם, לראותם בשעת לימודם להתעניין במצב בריאותם ולעודד אותם ללימודים בגפ"ת, הוא שינן וחזר ושינן כי "חסידות" זאת "חורה", מספרים על יהודי מרוסיה שבא פעם לבעלזא, שאל אותו מרן הקדוש: אם ברוסיה ישנם חסידים בעלזא התפלא מאוד היהודי וענה כי הוא לא יודע על כך, היות ולרבי אין כל קשר פיזי עם יהודי רוסיה, והרבי אף לא ביקר אצל יהודים אלה, - ענה

לו מרן הקדוש: סעות בידך! כל יהודי חקם בבוקר ויושב ללמוד מתוך כוונה ומתוך יראת שמים הוא חסידי בעלזא, וכך בנה מרן נדבך על נדבך של לומדי תורה, אשר במשך הזמן קם חיל אדיר של גאונים אשר קבלו על עצמם את מרותו של מרן, וגם היו כאלה אשר לא נסעו לבעלזא, היו שולחים פתקאות, כי בדבקותם בבעלזא ומסירותם למרן חשו צורך להזכיר את עצמם לפני מי שאוחז את שרביס המלך בעולם היהודי.

הרב הגאון בעהמ"ס "ערוגות הבושם" ר' משה מחוסס בא באחד משבתות שלחקופת החורף לבעלזא בצעדו ברחובות של העיר מעדה רגלו על קרח ונפל, והיה לו כאבים חזקים ולא יכול היה להניע את ידו, ובא בערב שבת להזכיר את עצמו שיקלו עליו מכאוביו, אמר לו מרן: הרב מחוסס! "באת בכוונה טובה, עד כדי כך שהבעל דבר לא סבל את זאת והוא גרם לכך מפני שלא היה מרוצה מזה", בערב בזמן השולחן כיבד אותו מרן בברכת הזימון, אמר לו הרב מחוסס: שאינו מסוגל להרים את היד ולהחזיק את הכוס, ובכל זאת תנסה, וכאשר חרים ר' משה את היד הסיס מרן את הכוס, וכל פעם אשר הוא הרים את ידו הרחיק מרן את הכוס, עד שהוא הושיט את ידו ולקח את הכוס ולא הרגיש יותר כאבים, הנוכחים ראו את זה כמופת של מרן, אולם מרן אמר: "הרב מחוסס שרה עם הבעל דבר ויוכל לו".

בפרדס החסידות של בעלזא רבו אילני רברבאי גאונים וגדולי תורה, אשר מרן מעיד עליהם כי ראויים הם להיות מנהיגים של חסידים. אחד מגדולי חסידי בעלזא היה הרב ר' מאניס באב"ד מטרנופול, ממנו אפשר היה ללמוד כי שלימות האדם תלוי בו בעצמו, והרב מטרנופול ידע להעפיל למדרגות השלימות כי רצונו בכך, מרן הכתיר אותו בתואר "קדוש" והוא המשיך - כי לפני מאה שנה היה נראה כקדוש, וקדוש לפני מאה שנה, היה נראה כרב מטרנופול, בההירכיה הבעלזאיה הרב מטרנופול היה נחשב כראשונים היושבים במלכות, למרות הסדרות הרבות שמעמדו כמרא דאתרא דרש ממנו ולמרות הפניות הרבות של רבני פולין וגאליציה אליו, בענייני איסור והיתר, הוא הקדיש את רוב זמנו להיות שליחו ויד ימינו של מרן ולפעול בענייני הכלל, הוא נבחר מטעם מרן לטפל בענייני פזורי ישראל אצל שרי הממשלה, ואיטיותו הוסיפה כבוד רב למלכות בעלזא, הופעתו רבת ההוד, השאירה רושם בל יסכת, על שרים ורוזנים, ואם היו אנשי לעז, מתנגדים למיניהם, אשר עלה במחשבתם לקטרג, כי חסידות אינה תורה, באה בעלזא והשכיחה להעמיד קשת רב גוונית של גאונים, בני עליה דור דעה בעלי סגולות תרומיות, אשר טפחו פניהם של המקטרגים, ובראשם הרב מטרנופול, וכל אלה היו מתפלטים בעפר רגליו של מרן הקדוש, הם עשו עצמם כאסקופה למדרס רגליו, קרבתו הטיל עליהם אימה ופחד, הם צבאו על דלת רבם לא כרואים פני המלך ראשונה, כי אם כעבדים העומדים מוכנים לשרת את מלכם, שלא על מנת לקבל פרס, רק כדי להינות מזיו פנ להקשיב ולהאזין לכל מוצא פיו, לנשום ולהתבשם מאוירא וקדושא, אשר בעלזא הפיחה ברוח אפם, ויש שואלים מה הדבק או נשתמש בביסוי יותר קולע, מה הכימיה שידעו צדיקי בעלזא ליצור בינם ובין גדולי ישראל, שנהרו לפתחם ולעמוד לפנייהם כשוליא לפני האומן.

מכיון שהמקורות הם דלים על דברי ימי שושלת הבעלזאית וגם האגדות שנחקמו על מסביב לאישיותו של מרן הם דלים, גם אנשי שלומינו שהם היו עדים למה שהתרחש בזמן מנהיגותו מעטים, והקומץ הקטן שנשאר לפליטה חולך ומתמעט, ולכן קשה מאוד לתת הערכה מקיפה וממצה על אישיותו גוונית עסופת הוד קדומים, אשר דלים המילים לשרטט במ ולהמחיש קבל עולם את פאר הדורות אשר חיצוניותו הטיל יראת כבוד, ופנימיותו קירב רבבות, ולכן אשתדל כעני במעט כנרעש ונפחד לעמוד ולצייר בשפתי הדלה את הימים אשר זכיתי לחיות ולחסות בצילו, וכן מה שנשמר בזכרוני אחר הסתלקותו ששמעתי מפי נושאי כליו, אשתדל לצרף תג לתג ובעזרת צור ישראל אצליח להעלות קוים מעטים לדמותו המהוללת.

רבי ישכר דוב הוא אוצר בלוס של פליאות, לית מאן דפליג שהוא גדול בתורה, ואין חולקים על כך שהוא צדיק הדור, ואין מתנגדים לזה שהוא איש המופת, וכולם מודים שהוא היה איש הפלא, שפרקו נאה, וזקנו מגודל, וקולו נעים, ומעורב בדעת עם הבריות, צורתו הדרת מלכות תביע, הלוכו וכן כל תנועה מלווה בחן ותפארת, ממבט הראשון הוא טובה את לבן, ולבית ישראל הביא נחמה בכל אתר ואתר, אומרים: כי לפי הצורה יכובד אדם בבואו, ולפי שכלו בצאתו, צורת מרן מהרי"ד קורנת בחכמה ודעת ברגע הראשונה שנפגשת בו, כל סיפור הקשור בו חוט של חסד משוך עליו, כל תורה מבריקה בגדלות, גם מילתא דבדיחותא עומקם כעומק המים לים מכסים, אין מרן מחרי"ד גורס שטחיות אבל אינו בז לקטנות, לפעמים הוא רואה ילד, המשחית את מגפיו, והוא קורא אותו אליו להזהיר אותו על שובבתו, בו בזמן הוא תירץ רמב"ם בחריפות להפליא, בזמן שהוא מטייל בעולם האצילית, הוא מברך את צובאי פתחו בבני חיי ומזוני, בא יהודי פשוט לא למדן ולא בעל יוחסין, מעיק עליו בנות שהגיעו לפרקן, והנה ידע מרן לחפוך אצלו חשוכא לנהורא, פניו זוהרים משמחה עוד רגע קט ורגליו יצאו במחול, כי הרבי איחל לו זיווג טוב בקרוב, אשה עקרה אשר בעלה החליט לגרשה כי כמעט עשר שנים אחרי חתונה ועדיין לא הקים ביוו בישראל, כל הטיפולים הצל הרופאים לא הועילו החליטה האשה על דעת עצמה, לנסוע להצדיק מבעלזא, אחרי תלאות וסרדות בורכים לא דרך, הגיע סוף סוף להולשיצה, המתינה שעות עד שהצליחה לתת את הפתקא כאשר מרן הקדוש בירכה שתפקד בזרע של קיימא, התעקשה האשה כי לא תזוז מפה עד שהרבי בסיח לה שעוד השנה תפקד בזרע של קיימא, מרן לקח את הפתקא עוד פעם בידיו קרא בו שוב שוב, ושוב אנחת לב עמוקה בירך את האשה ואיחל לה כי בעזרת השי"ת תפקד ותזכה להיות גם בישראל, והאשה בטלה; היא לא תזוז מכאן אך ורק שמרן הקדוש יבטיח לה כי השנה תפקד זרע של קיימא, בא מרן לידי קפידה, ואיים על האשה, בצעקה שתצא מהחדר, ואין לדרוש הקב"ה שום דבר בעזות מצח, - אדרבא ואדרבא אומרת האשה ופורצת בבכי; יקלל אותי הרבי! צעק עליו יודעת אני כי קללותיו הם ברכות, וצעקותיו הם דברי נחמה, חיוך קל השתרע ל פני מרן הקדוש, ואמר: מילא אם את לא מאמינה לקללות שלי, אגיד לגבאי של משה יניבער הוא יודע לקלל ברצינות, זחיחות דעתו, ומילתא דבדיחותא, השפיע על האשה היא זבה את חדרו של מרן באמונה שלימה כי כל ברכותיו של הרבי יקויימו עוד השתא ותזכה

לבנות משפחה גדולה בישראל יחד עם בעלה וזה בזכותו של מרן הקדוש אשר בירך אותה, ואם הצדיק גוזר הקב"ה מקיים, אם ננסה להתעמק על ההשפעה הגדולה של מרן על כל דופקי שערינו בנקל נגיע למסקנה, כי מרן השפיע על כל אחד לפי כושר הקבלה אשה זו לא הסתפקה בברכת הצדיק אך ורק מתוך זחיחות דעתו כי כח ההשפעה של מרן המרקייע שחקים אין היא מסוגלת לעכל, אבל כאשר היא שומעת את מילתא דבדיחותא זה מפיח בלבה שמחה ואמונה שבעתיד הקרוב תווסע בכל הישועות והנחמות.

השפעה גדולה ועצומה עשתה צורתו של מרן על כל אשר נתקל בו, כולם העידו כי קרו או פניו, ונזהרין מגשת אליו מרוב קדושתו וחפירתו.

חג שבועות ממשמש ובא והרב מטרנופול הרב מנחם מאניש באב"ד עומד לפני ילמה קשה הוא מרגיש צורך נפשי שאין נותן לו מנוח, לנסוע לחג לבעלזא, ומאידך התפקיד של מרא דאתרא שהוא ממלא מונע ממנו לעשות זאת, דוקא בחג מתן תורה שאנשי העיר צמאים לדברי הרב אחרי ימי הספירה ובהתקדש חג השבועות, אין זה מקובל בשום מקום שדווקא בשלוש רגלים יעזוב הרועה את הצאן מרעיתו, והוא מחליט כי את לחג ישאר בטרנופול ובעזרת השם על שבת אחרי שבועות יסע לבעלזא, אבל אין הרב מנחם מאניש נרדם בלילה, שנתו נודדת, איך אפשר לשבת בטרנופול בזמן שמרן הקדוש מנהל את ה-"ובאו כולם" טיש (שולחן), ושוב מתיצבת לפניו כל העיר השועים והרצענים, הלומדים והבורסקאים, תגרי הסידקית וסוחרי היערות, נדיבי העם ומקבצי נדבות, כולם עומדים ודורשים; הרב של העיר חייב לחוג אחנו, וכך עוברים לילות של שקלי וסריא לשון המאזניים נע ימינה ושמאלה, פעם לטובת בעלזא, ופעם לטובת העיר, שלושת ימי ההגבלה הגיעו, ועדיין אין הרב מטרנופול שלם עם נפשו כמיהה עזה מושכת אותו לבעלזא, וההתחייבות מוסרית כלפי עירו, מצנן את רצונו הקודח, הרבני מרגישה בכך ורוצה לבוא לעזרתו ומיעצת לו; לשאול את פי הרבי, אבל הרב מטרנופול מסרב יודע הוא וחש זאת, כי מרן יפסוק לטובת העיר, וזה הוא רוצה למנוע, ושלושת הימים זוחלים והספק בלבו אוכל אותו כעש והוא סופר את השעות והנה הגיעו השעות האחרונות, בקרוב עליו להחליט לכאן או לכאן, אם הוא לא יוצא את ביתו, הוא יאחר את הרכבת האחרונה, והרב מטרנופול קם מהר מכסאו אורז את הסלית והשטריימל לובש את הריז'יוואלק ונוסע!!!

כאשר הרב מטרנופול נכנס לקרון והקטר פצח בשריקת שמחה באויר, ישב מרן על כורסתו וחיוך מופיע על שפתיו וסינן: "ידעתי שהוא יבוא" העומדים על יד שולחנו לא הבינו את פשר האימרה, כאשר הרב מטרנופול הגיע וסיפר מה שעבר עליו בשלושת הימים לפני שהחליט לבוא לבעלזא, כולם הבינו כי הכוונה של מרן התייחסה להרב מטרנופול.

בחג שבועות זה, כאשר הרב מטרנופול הגיע לבעלזא הוא סר לאכסניה שלו שם את מסלליו בחורו ורץ למקוה להכין את עצמו לקראת קבלת החג, אחרי שסיהר את גופו במקוה

אשר אגדות רבות סיפרו חסידים בשבחה, חבש את השטריימל ואת בגדי החג סר לבית הכנסת לתפילת מנחה ומעריב למחרת עמד ע"י האלמר ושפך לבו לפני קונו ועקב אחרי כל מילה שיצא מפיו של מרן הקדוש, הוא הפטיל את הסלית מעל עיניו, כאילו לעשות בזה מחיצה בין העולם הגשמי, לבין העולם האצילות, התפילה הגיעה לסיומה ומרן הקדוש התחיל בהתלהבות ובדביקות ובנעימה וקדושה להגיד: "אנעים זמירות", חיל ורעדה אחז את הרב מסרנופול באותם הרגעים, הוא עמד במקומו ובשתי ידיו אחז במעקה האלמר הוא חש שכל העולם הזה מתגמד והולך, הוא הרגיש קבס כלפי העולם הגשמי, ובאותו הרגע, מספרים חסידים: הוא ביקש מהשי"ת שתצא נפשו מן המתיקות הזאת, סיפור זה מדגים לנו את גודל ההשפעה הרוחנית של מרן הקדוש, על גדולי ישראל גאוני תורה כמו הרב מסרנופול.

יש אשר סופרי חסידות בעלזא בלהיטתם הגדולה לתאר את מרן הקדוש בצבעים על אנושיים, מיחסים אליו דברים, שלא היו מקובלים אצל אדמור"י בעלזא אבל לתפארת הענין מנסים לסגל למרן הקדוש דברים כמו חביסת ראש בשולחן בזמן אמירת סליחות, או זעקות בקולי קולות בעת אמירת העבודה, ויש רואים את מרן הקדוש מפיל עצמו על הארץ בזמן אמירת הושענות, אחד הסופרים יודע לספר, כי פעם לפני תקיעת שופר בראש השנה כאשר מרן בא לבית הכנסת נדחקו האנשים וקשה היה לו לעבור, מרן הקדוש התבטא אז כביכול: "לאזס מיך א דורך, דאס הארץ סראסקיט מיר" (תנו לי לעבור כי לבי מתפלץ בי), אין אני מוכן להתווכח אתם, ברצוני רק להעמיד דברים כהווייתם, כל האקסטזה הגשמית אשר סופרים אלה רוצים ליחס למרן הקדוש, זדים לבעלזא לגמרי, זכיתי להיות מספר שנים בבעלזא לא ראיתי חבסות, לא הפלת ארצה, לא זעקות עד לב השמים, כן ראיתי התלהבות, ראיתי פני מרן הקדוש בוער כלפי אש, ראיתי את מרן במצבים כאילו לא קיים כלל בעלמא הדיון, שמעתי אנקת כאב היוצא מחביון נשמתו, אבל שיהא דוחקים עד כדי לא לתת למרן לעבור? סופר הנכבד! מי שראה את מרן הקדוש להכנס לבית הכנסת (ולא לביהמ"ד) קודם תקיעת שופר נס והתחבא מפחד פני מרן הקדוש שקרנו באור שבעת הימים, שמעתי מפיו דברי התעוררות ומוסר, שמעתי מפיו דברי התפרסות לפני השי"ת, יש ולפעמים בא לידי קפידה שבחורים נדחקו וגרמו לבלבול המוחין, אבל ביסודיים אשר רוצים ליחס למרן הם בחזקת ספק לגבי, ואני בטוח שגם לכל אלה אשר זכו להיות בזמנים וחגים בקרבת מרן הקדוש, באחד מסיפורי חסידים על בעלזא מצאתי כתוב, כי מרן אשר הורה לכבד את הרב מסרנופול בשיריים או לאיזו כיבוד כלשהו, היו מכריזין: "תנו לעבור לגאון התורה הרב מסרנופול", ולמרות שהרב מסרנופול היה באמת גאון התורה, ולא רק בגאליציה כי בכל ארץ פולין וגם מחוץ לגבולותיה התחשבו בדעתו של הרב מסרנופול, אבל בבעלזא הוא היה חסיד שעומד בדחילו ורחימו לפני רבו, ולא פעם הוא התבטא; כי הוא נזהר להתפלפל עם מרן הקדוש כי עלול לקרוא שבלהט הפלפול אפשר להסיח את הדעת כי עומדים לפני צדיק הדור, והוא השתמש מכל נסיון של מרן הקדוש למשוך אותו לפלפולים.

לימוד התורה הייתה הנקודה המרכזית בחיי מרן הקדוש, הוא אהב את התורה והשתדל להרחיב את כבוד תפארתה ברבים, פעם נכנס מרן לבית המדרש ומצא את נכדו ר' משה' לה בנו של מרן מהר"א יושב ועוסק בתורה, והיה שקוע בלימוד, ולא ראה כי מרן עומד על ידו, זה לקח הרבה זמן ומרן לא נתן לאף אחד להעיר לו על כך. שלא להסיחו מלימודיו, פתאום הרים משה' לה את עיניו וראה את זקינו עומד על ידו, קפץ ממקומו בפחד והתחיל להיסוג אחורה, מרן הרגיע אותו ואמר: "רואה אתה את הכותל הזה - בכח התורה יכולים לראות מה שנעשה מבעד לאבנים", אומרים: כי בזמן שכל הנשמות היו מכוונות בנשמתו של אדם הראשון כשעמד ליד עץ הדעת, ברחה נשמתו של הבעש"ט ולא אכלה מפרי העץ, מאוחר יותר, אמר ר' חיים מצאנז דברים דומים. על האדמו"ר הראשון לשושלת הבעלזאית השר שלום, כאשר ישב פעם עם הרבנית שאל ר' חיים את בנו שנודמנו לבעלזא: "איך הם נראים לך?" - כאדם וחזה לפני החטא ענה הבן, - גם אני רואה אותם כך. ענה ר' חיים, מי שעקב אחרי קדושתו ורוממות נפשו של מרן מהרי"ד יכול להעיד כי נשמה כזו אינה סובלת אפילו את מחשבת החטא, בקדושת לוי נאמר: "מי ימלל גבורת ה' ישמיע כל תהילתו, האיד שייך שקרוץ מחומר בן אדם שיעמוד לשבח לאדון הכל, אשר שום מלאך ושום שרף אינו יכול לשבח אותו לפי רוב קדושתו", על מרן הקדוש ניתן להיאמר כי כל מי שקרוץ מחומר של בני אדם פשוטים, אינו ראוי לשבח לפי רוב קדושתו, אבל חסידים אומרים: כי סיפורי מעשיות של צדיקים הם דומים למעשה מרכבה, הבה ונספר מה ששמעתי על קדושת מרן מהרי"ד זצ"ל...

פראג היא עיר ואם בישראל והיהודים הגרים בה יודעים לשמור על ייחודה כעיר אשר גדולי ישראל שמשו בה כרבנים ודיינים, כאשר בא החורף והקור התגבר סגרו אנשי העיר וחנויותיהם בשעות המוקדמות של הלילה התכנסו בבתיהם הסיקו את התנורים, התישבו בניחוח בכורסותיהם מול האח הבערת, וסוו את חלומותיהם לעתיד, גם משפחת אופנהיים אשר בבעלותם בית מסחר ענק של מניפקטורה, שהיה מפורסם בכל המחוז התכנסו במעונם אשר שם במקום מגורים עוד לפני מאה שנים למשפחה המסונפת של יהודים לומדי תורה והיו ידועי במסירותם ליהדות וגם מחסידות לא משכו את ידם, ועסקו בצרכי ציבור באמונה בכל נפשם ומאודם, אבל הרוח החדשה שהתחילה לנשב באירופה ובפרט הממשלות שהתייחסו ליהודים בסולרנציה והעניקה להם כל הזכויות האזרחיות כאשר האזרחים, ופתחה לפנייהם את שערי האוניברסיטאות ויותר מזה היא הוציאה חוק המחייב כל ילד בגיל שש ללא הבדלי דת להרצ לבתי ספר יסודיים על חשבון הממשלה, הביא לידי כך כי יהודים בעלי עבר סראדיצאנלי ומסורים לתורת ישראל, אשר הושפעו עוד מימי המהר"ל או התוספות יום טוב ויחר גדולי ישראל, התחילו קמעה קמעה להסתגל לחוגי ההשכלה וביניהם גם משפחת אופנהיים אשר בי הקימה גאונים וצדיקים, שינתה לאט לאט את המסורת שלה, והתחילה לרעות את ילדיהם בשד זרים, אשר כבשו לאט את החיים היהודיים.

בביתם של משפחת אופנהיים אשר ברחוב הראשי בעיר הבירה, התכנסו כלילות חורף הארוכים ידידים וקרובי משפחה, ישבו מסביב לאח והאש הבערת נסכה בקרבם שלווה נפש התווכחו בענינים מדיניים וכלכליים מדי פעם הגישו כוסות תה מהביל עם כל מיני תרגי

כל שולחן נחושת מעשי ידי אומן עמד מיחם של נחושת מבריק, בו חלסו כל הערב מים כדי להגיש לאורחים תה או קפה לפי רצונם, וכאשר השיחה נסבה על העבר של המשפחה השתרר שקט באולם וזקן הנאספים התחיל לספר על העבר המפואר של אבי השושלת של בית אופנהיים, עד היום הזה כאשר הנכד שהוא היום היורש של המשפחה הוא מאוד מקובל על הקהילה בפראג והוא ידע למצוא את שביל הזהב בין דורות העבר, ששמרו בקפדנות רבה על המסורת היהודית וקבעו עתים לתורה ודי היה לזרוק מבט על הספריה הגדושה בספרי קודש מן התלמוד ועד האחרונים וגם ספרי מוסר וחסידות, מקום מיוחד הוקדש לספרי קבלה, הזוהר, ספר הבהיר, עץ החיים, ועוד ספרי קבלה לא רק קשטו את הספריה כי ניכר היה כי דשו בהם יומם ולילה, אבל גם לא מנע מילדיו ללמוד בבתי ספר נכריים ולקבל חינוך חילוני.

בשנת תר"ע נולד למשפחת אופנהיים בן וקראו שמו בישראל אפרים, וכיון ששם אפרים נראה להם בימים ההם קצת מסורבל על כן קצרו את שמו לאפי, וכאשר גדל הילד והיה לנער והתחיל להשיג את חשיבות יחוסו, ורצה לדעת את מורשתו, לכן כאשר הגיעו לילות החורף, היה משתסס על גבי השטיח לרגלי אביו והיה שותה בצמא את הסיפורים על אודות האגדה לבית אופנהיים אשר הקימה גדולי מגרה וצדיקים אשר עשו מצוות בסתר, ואילן היוחסין שלהם מניע עד למלכות בית דוד.

באחד הפעמים של לילות כאלו כאשר השיחה נסבה במקרה על יהדות גאליציה אשר שמו מכוס התרעלה של מלחמת העולם במידה גדישה ביותר, ואשר כל הטרגדיה האיומה פגע בהם יותר מאשר כל קהילות יהודיות, הביע אחד האורחים דרך אגב על הרבי מבעלזא שהוא פליט מלחמתי וגר כעת במונקטש, ולו השפעה עצומה על חלק גדול של העולם החרדי, ויש שמספרים כי גם בני נכר מתחשבים בו ונאמנים לכל מוצא פיו, ואפילו שרים ורוזנים צובאים על דלתו לזכות בברכתו, והוא גם ציין את מאות חסידיו אשר השאירו מאחורי גבם משפחות וילדים בתי עסק ובתי מלאכה, והצטרפו למרן הקדוש לחיות בקרבתו, בכל ימי נדודיו, הילד אפרים ישב וקלט בנשמחו את כל הסיפורים על איש המופת הכובש בקסמיו כל מי שבא בקשר אתו, ואלפי אנשים סרים למשמעותו ונאמנים לו בכל נפשם ומאודם, ללא כל כפייה, ללא איום, כי אם מחוך אהבה ויראה, סיפורים אלה עוררו את דמיון הנער והוא התחיל לתאר לעצמו את צורת מרן כמלאך אלוקים, אשר עיניו יורות גיצי אש ופיו מפיק אותיות הנכתבות כאש לבן על גבע אש שחור, ולמחרת כאשר הגיע לבית הספר הוא עבר בדייקנות על כל הסיפורים שהוא קלט במוחו, והרבה מבני הנוער הקשיבו לכל מוצא פיו, ברם דבר אחד ציק לאפרים היופי הנדיר שחונן בה מן השמים, וזה היה נושא לשיחה בין חוג מכיריו, איפה שהוא הופיע היה כובש לבבות ביפיו, המקרה הראשון קרה לו בבית הספר כאשר המורה נכריה נפעמה מיפיו וביום אחד העיזה ללסוף את לחיו, ומכל צעד ועבר שמע איך מתלחשים ל יופיו הנדיר והחן המיוחד הנסוך על דיוקנו, ביום אחד כאשר חזר סר ועצוב מבית הספר סיפר לאמו כל מה שהתרחש, ושאל: האם כל זה נכון או סתם מתיחה, כעונש על ההצהרה שלי. י. אני בן לעם היהודי, ומסרב לתת כל בוקר תהילה לאל שלהם ומדגיש את התהילה לקל

עליון בו דא שמים וארץ, תחילה ניסתה אמו להסיח דעתו מכל הסטויות, אבל כאשר עמד בתוקף על דעתו שתגיד לו את כל האמת, בדלית ברירה נאלצה להסביר לילד כי אמנם חנו אותו אלוקים ביופי נדיר, אבל אין הוא צריך לשים לב לכך ולהתגאות בזה, כי זה מנת חלקם של הרבה ילדים יהודיים אשר מן השמים חננו אותם בחן מיוחד.

כאשר אפרים גדל וחיה לנער והוא הגיע לבית ספר תיכון, הוא הפתיע את ההורים והמורים, בדעתו הצלולה וכשרנותו ללימודים, התמדה וזכרון להפליא, וביחד עם כל היתרונות גם יופיו אשר התבטא בחן יהודי מיוחד, הפתיע כל מי שבא אתו במגע, ברור שההורים שבעו נחת מבנם וראו אותו כרופא מפורסם או משפטן הכובש עולמות, וגורם נחת וכבוד לעתיד המשפחה.

אבל ביחד עם לימודי החול התחיל להרגיש הנער משיכה לעבר המפואר של המשפחה, וכאשר הוא נשאר יחידי בבית היה פותח את חדר הספריה אשר אלפי כרכים קסטו את הקירות והוא התחיל לחסס בין הספרים עתיקי היום ומצא שם אוצר בלום של ספרי קדמונים ואחרונים הוא השקיע את מוחו בחובת הלבבות ושתה בצמאון את מסילת ישרים, נפעם עד עומק נשמתו כאשר דפדף בכוזרי ושעות רבות לא ניתק את עצמו מהמורה נבוכים, גם ספרי מוסר וחסידות מצא בין האצטבעות, את שבחי הבעש"ט גמר במשך מספר שעות, ובדחילו ורחימו דיבר על תלמידיו, סמל הסוהר והצדק הוא ראה בר' דוד ממיקוליב, והתבטא מתורתו של הרבי ר' בער, הוא הציץ את אביו בשאלות הלמאי הוא מזניח ספרות כזאת? אשר משקפת באמונה את נשמת העם, וסורח לתת לו לרעות בשדות זרים, כל זה פתח לפניו עולם עליון, עולם של שבעה האִיכלות, ובאחד הימים כאשר גמר יום לימודים מפרך בבית הספר, החליט; במקום ללכת הביתה לשים את פעמיו לבית הכנסת של המהר"ל.

השעות הראה קרוב לשעה שתיים בצהריים ענן סמוך כיסה את פני השמים ושלג התחיל לרדת, ולמרות שהיום היה עוד בתוקפו ניכר היה כי דמדומי הערב הולכים וקרבים הקור התגבר לקראת הערב, והנער עטף את ראשו בצאוורון הפרווה כדי להגן על אזניו מהכפור העצום, וכאשר פתח את דלת בית הכנסת, נתקל בחבורה של נערים וביניהם יהודי בעל הדרת פנים עינים שחורות המפיקות רכות ועדנה, והוא מסביר להם שיעור בגמרא, הוא נעמד על ידם, אבל הם היו כל כך שקועים בלמודים שלא עורר בהם שום תשומת לב, הוא השתהה במקום עד שהגיע הזמן לתפילת מנחה ומעריב, וכאשר ראש הישיבה העיר להם על כך, הם נשקו את הקשרים וסגרו אותם בעדינות וקמו להתכוונן לתפילה, באותו רגע, הם נפעמו לראות נער בתלבושת של סטודנט, תלמיד הגימנסיה עומד לפנייהם ופניו המלאים בחן יהודי ועיניו קורנות זיו וסוהר, מתחילה שאלו: מה לו ולבית הכנסת של המהר"ל? אבל הם כל כך נפעמו מהיופי המיוחד אשר העניקו לנער הזה מן השמים במלוא חפנייהם, שלטונם נדבקו לחיכם, ולא הוציא הגה מפיהם, הוא הרגיש את ההפתעה שהוא גורם בעצם הופעתו לכן פנה לראש הישיבה,

100
100

100
100

100
100

ביקש לשווח אתו, ראש הישיבה ענה לו בחיוב, אבל דחה את השיחה עד אחרי מנחה ומעריב, למרות שהזמן דחק לאפרים הוא הסכים לחכות.

מנחה ומעריב הגיעו לקיצם, בזמן התפילה הוא התפלא על ההתלהבות אשר נערים אלה תפללים, וקינא את שלוות הנפש והבטחון אשר פניהם מביעים, בעמדו כך שקוע בשרעפיו הוא רגיש נגיעה קלה בכתפיו לפניו עמד ראש הישיבה והזמין אותו לחזור מיוחד כדי לשוחח תו לפי בקשתו.

אני בן למשפחת אופנהיים, התחיל אפרים את השיחה, אני יודע כי זקני והורי זקני יינו יהודים חרדים, אשר הקדישו רוב זמנם ללמודי תורה והיו ידועים כיראי שמים ועוסקים בצרכי ציבור באמונה, מיום שהגעתי לעיין בספריה של קני ומצאתי שם אוצר בלום של פרים מהקדמונים ואחרונים, ספרי מוסר וחסידות, קבלה ואגדה, והיום כל הספרים עומדים ** כאבן שאין לו הופכין, ועלולים להשתכח מישראל, ההשכלה נוגסת בנשמת העם, ורוב בני זנוער מתמסרים להמרות וללמודי חול, ששכרם בצידו, ואין פוצה פה ומצפצף, ולכן הוא בא לבקש שיקדישו לו כל יום עתים לתורה, ברם טרם שקובעים לו זמן עליו להתייעץ עם גבור תורתו בענין חשוב מאוד מה שמעיק כל הזמן על נשמתו, הקשיש שם ידו על כתפו של אפרים ואמר: "דאגה בלב איש ישיחנו" "אשיחה במר נפשי" - אמר איוב, ואמנם עם שיחה הלב בסחני שזה ייקל עליך, והקב"ה יעזור לך להתגבר על כל המכשולים העומדים בדרכיך, וזאת התפרץ בזרם של דמעות אשר נספו כאגלי טל על לחיו ובקול חנוק מדמעות התחיל לספר על כל ההסדרות והפתויים שעליו לעמוד בהם בגלל יופיו, וכמה שהוא משתדל להתרחק מאנשים ורי היצר אינו יושב בחיבוק ידיים, ועליו לנהל מלחמה תמידית עם רגשותיו, ומכל צד הוא ורב לו, והוא כנצר ממשפחה כזו רוצה להמשיך במסורת שלה, וחס ושלום לא להכחית את עבר המפואר, ולכן בא לבקש עצה וחשיפה מפיו של אדם ההוגה תמיד בתורת ה' שידריכו דרך שלא יכשל בה.

הקשיש לפף בשתי ידיו את פני אפרים ואמר: "אני ער לכל הדברים שאמרת לי ברצון ייתי רוצה לעזור לך, לצערי בענינים כאלה עליך לעמוד לבד במערכה, אין בכוחו של איש תח עצות על יראת שמים, מיום שנתנה הבחירה לאדם, הוא לבד צריך לבחור בין הטוב והרע ין הסטרא דקדושה לסטרא דאחרא, ובזוהר נאמר: "כל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא, זכה למהוי ליה חולקא בעלמא דאחי ויתחשב ליה כאילו באני עלמין" לכן בני דע לך בדרך תורה היא תחסן את אפיך ותעניק לך כוחות על אנושיים להתגבר על כל המכשולים, אני קוה לפי מה ששמעתי ממך יש בך כל הכוחות הנפשיים לעמוד באתגר, ואני יכול רק לאחל השי"ת יהיה בעזריך....

תקופה ארוכה הופיע אפרים יום יום לשיעור בבית הכנסת, עד שביום אחד הוא לא הופיע בבית הכנסת ונעלם מבלי להשאיר עקבות.

על שולחן נחושת מעשי ידי אומן עמד מיחם של נחושת מבריק, בו חלטו כל הערב מים כדי להגיש לאורחים תה או קפה לפי רצונם, וכאשר השיחה נסבה על העבר של המשפחה השתר סקס באולם וזקן הנאספים התחיל לספר על העבר המפואר של אבי השושלת של בית אופנהיים, עד היום הזה כאשר הנכד שהוא היום היורש של המשפחה הוא מאוד מקובל על הקהילה בפראג והוא ידע למצוא את שביל הזהב בין דורות העבר, ששמרו בקפדנות רבה על המסורת היהודית וקבעו עתים לתורה ודי היה לזרוק מבס על הספריה הגדושה בספרי קודש מן התלמוד ועד האחרונים וגם ספרי מוסר וחסידות, מקום מיוחד הוקדש לספרי קבלה, הזוהר, ספר הבהיר, עץ החיים, ועוד ספרי קבלה לא רק קסטו את הספריה כי ניכר היה כי זשו בהם יומם ולילה, אבל גם לא מנע מילדיו ללמוד בבתי ספר נכריים ולקבל חינוך חילוני.

בשנת תר"ע נולד למשפחת אופנהיים בן וקראו שמו בישראל אפרים, וכיון ששם אפרים נראה להם בימים ההם קצת מסורבל על כן קצרו את שמו לאפי, וכאשר גדל הילד והיה לנער והתחיל להשיג את חשיבות יחוסו, ורצה לדעת את מורשתו, לכן כאשר הגיעו לילות החורף, היה משתסח על גבי השטיח לרגלי אביו והיה שותה בצמא את הסיפורים על אודות האגדה לבני אופנהיים אשר הקימה גדולי מנהג וצדיקים אשר עשו מצוות בסתר, ואילן היוחסין שלהם מגיע עד למלכות בית דוד.

באחד הפעמים של לילות כאלו כאשר השיחה נסבה במקרה על יהדות גאליציה אשר שמו מכוס התרעלה של מלחמת העולם במידה גדישה ביותר, ואשר כל הסרגדיה האיומה פגע בהם יותר מאשר כל קהילות יהודיות, הביע אחד האורחים דרך אגב על הרבי מבעלזא שהוא פליס מלחמתי וגר כעת במונקטש, ולו השפעה עצומה על חלק גדול של העולם החרדי, ויש שמספרים כי גם בני נכר מתחשבים בו ונאמנים לכל מוצא פיו, ואפילו שרים ורוזנים צובאים על דלתו לזכות בברכתו, והוא גם ציין את מאות חסידיו אשר השאירו מאחורי גבם משפחות וילדים בתי עסק ובתי מלאכה, והצטרפו למרן הקדוש לחיות בקרבתו, בכל ימי נדודיו, והילד אפרים ישב וקלט בנשמתו את כל הסיפורים על איש המופת הכובש בקסמיו כל מי שב בקר אתו, ואלפי אנשים סרים למשמעותו ונאמנים לו בכל נפשם ומאודם, ללא כל כפייה, וללא איום, כי אם מתוך אהבה ויראה, סיפורים אלה עוררו את דמיון הנער והוא התחיל לתאר לעצמו את צורת מרן כמלאך אלוקים, אשר עיניו יורות גיצי אש ופיו מפיך אותיות הנכתבות כאש לבן על גבע אש שחור, ולמחרת כאשר הגיע לבית הספר הוא עבר בדיקנות על כל הסיפורים שהוא קלט במוחו, והרבה מבני הנוער הקטיבו לכל מוצא פיו, ברם דבר אחד הציק לאפרים היופי הנדיר שחונן בה מן השמים, וזה היה נושא לשיחה בין חוג מכיריו ואיפה שהוא הופיע היה כובש לבבות ביפיו, המקרה הראשון קרה לו בבית הספר כאשר המור הנכריה נפעמה מיפיו וביום אחד העיזח ללסף את לחיו, ומכל צעד וצעד שמע איך מתלחש על יופיו הנדיר והחן המיוחד הנסוך על דיוקנו, ביום אחד כאשר חזר סר ועצוב מבית הס וסיפר לאמו כל מה שהתרחש, ושאל: האם כל זה נכון או סתם מתיחה, כעונש על ההצהרה של כי אני בן לעם היהודי, ומסרב לתת כל בוקר תהילה לאל שלהם ומרגיש את התהילה לקל

בימי מלחמת העולם הראשונה כאשר מרן מבעלזא נדד כפלים מלחמה בין ראצפערד בהונגריה לבין מונקסט בצ'כוסלובקיה פרסומו והשפעתו גדלה והתרחבה, אלפי חסידים מכל ארצות תבל סרו למשמעותו הם ראו בו איש המופת אשר בקסם אישיותו הוכתר כמנהיג להמוני עם ישראל החוסים בצל כנפיו, וכאשר מרן חזר אחרי המלחמה לגאליציה מקודם להולשיץ ואח"כ לבעלזא הבירה, היה נוהג לנסוע כמעט מדי שנה בשנה למרינבאד או לפישצ'ין להבראה, בימים אשר מרן קבע שבתו בערים אלה אשר בצ'כוסלובקיה, היו חג ארוך אחד ליהודים, קבלת הפנים שערכו למרן הן מצד החסידים, והן מצד סתם יהודים ואפילו מסעם שלא בני ברית, היתה לשיחה בכל שכנות העם, הרבי הקדוש אמרו: נמצא בתוכינו וזה יביא לנו ברכה בכל מעשי ידינו, כמובן שגם בבית האופנהיים שוחחו על מרן הקדוש והצעיר אפרים נפגש מכל מה שספרו על ענק הרוח המתגלם באישיותו של הרבי מבעלזא, הוא הוכתר כאישיות הדגולה, הראשון במעלה בעולם החרדי, התייחסות שלו לכל היקום היתה בבחינת "בית אלוקים" ההתבוננות שלו כנזר הבריאה היתה בבחינת קל מסתתר בשפירר חביון, אבל ביחד עם זיקתו התמידית לרוחניות הוא לא ניתק את עצמו מן המציאות, הוא ביסס את המחשבה הנעלה של החסידות על ה"נעשה" וה"נשמע", הוא ראה לפני עיניו לא רק "השמים שמים לה", כי גם "את הארץ נתן לבני אדם", הוא היה ער לכל הרוחות המנשבות בעולם ומלואו, הוא לא תוחם עצמו ב'אמות של רוחניות למרות שהוא משכמו ומעלה מחונן במתת חסד רוחני מסעם ההשגחה מיום הוולדו, אבל ביחד עם זה ראה גם המציאות, של יהודים המבקשים בני חיי ומזוני, ראייתו על היקום היתה דומה לראייתו של אדם העומד על שיא הפסגה ושולח מבטו לעולם העשיה, והאנשים למטה מתלקסים מסביבו כדי להנות מזיו פניו ולהאזין לאמרי פיו, אשר לקחו כמטר תערוף, וכטל תיזל אמרתו, ואהבת ישראל שבו היה לפה יביע אומר, ואפרים הצעיר קלט בנשמתו את כל הסיפורים אשר שמע על מרן מבעלזא, והחליט שבאחד הימים הוא יסע לבעלזר לראות במו עיניו את האיש אשר אלפים מרכינים ראשם לפניו ומבטלים כעפרא דארעא את יפותם לפני הוד תפארתו.

החלטה זו העמיד אפ אפרים לפני סימן שאלה, אשר נברה בלי הרף בנשמתו: "האם אני ראוי לכך?" האם זכאי אני להתייבב לפני אדם האוחז בהגה של העולם החרדי, בזמן שהוא רחוק משלימות, בזמן שהיצר מעמיד אותו לפני פתויים אשר למרות מלחמתו בו הוא לפעמים נכטל במחשבה לא טהורה וגופל ברשתות ואיך הוא יעמוד במחשבות כאלה לפני איש דגול מרבבה כמו האדמו"ר מבעלזא?!

באותו הרגע נזכר אפרים מה שסיפר לו פעם ראש הישיבה על הרבי ר' זושא מאניפולי שאמר לאחר מתלמידיו: "אברך צעיר דומה לליל חורף, שעה יורד גשם, שעה יורד שלג, שעה מתבהרים השמים, - וחוזר חלילה", האדם הוא יצור של מלחמות פנימיות יש רגעים של קסנות המוחין ורגעים של גדלות, רגעים של ערפיל, של סחרחורת, של קהות חושים, ולפעמים של התכהרות של אופקים רחבים, של ראייה למרחקים, ברגעים אלה של גדלות המוחין תפוס מה שנותנים לך מלוא חפניים.

פראג הוטיקה בנויה בסגנון גרסי, גגות משופעים רעפים צבעוניים ומעליהם מזדקרים ארובות המעלות עשן בכל ימות החורף, וכאשר מסיקים את התנורים מתמלאים הארובות פיה הסותמות את חלל הארובה, לכן מעסיקה העיריה מנקה ארובות אשר עליו לנקות את חלל הארובות שלא יגרמו סבל לתושבי העיר, וכך קרה שאצל משפחת אופנהיים נסתמה הארובה והזמינו את מנקה הארובות שיבוא לעשות את מלאכתו, נזדמן שאותו היום אשר מנקה הארובות הופיע בבית של משפחת אופנהיים, אפרים נשאר בבית, ועל הנקישה בפעמון, פתח אפרים את הדלת, מולו עמד אדם מפויח מכף רגל ועד קדקדו, הוא נשאר לעמוד במקומו כיון שהמשרתת התחילה בקול צעקה ככרוזיה שלא יזוז ממקומו, שהוא ילכלך את הסטיח, נכלם ומבויש עמד מנקה הארובות לפני המשרתת ובקשה בפיו שהיא תתן לו אפשרות לעשות את מלאכתו, מהצד עמד אפרים והביט עליו בקנאה מוסתרת אדם כזה הוא חשב, אף פעם לא יכשל בפתויים, היחס המלא זלוזל של המשרתת, גורמת לאדם רק עניות וצניעות, תחת המסכה המפויחת יכול להסתתר בעל תואר של חן ופאר, ובאותו הרגע חשב למה לא אעשה כמוהו, תחת פיה אפשר לעבוד את השם בלי הפרעות, מבלי שהיצר יכשיל אותו, ולמה לא אבחר לי מלאכה כזאת? אבל מה יהיה עם הוריו? עם המשפחה המסונפת? הלא כל פראג תרתח כמרקחה, בן של משפחה כזאת מנקה ארובות? איזה רוח תזזית נכנסה בבחור הזה? דעתו נטרפה עליו? מלאכה כזו המבזה את בעליה, אפילו אצל אלה שאינם בני ברייתו וכיון שהספק התחיל להציק לו, דחה את הרעיון, לזמן אחר אולי יצליח למצוא פתרון לבעיות שלו מכיון אחר, אבל מאותו היום שנתו נדדה ממנו, לילות הסתובב ללא שינה הוא התחיל לעיין בכל הספרים שנמצאים בספריה שלהם, הוא הרגיש משיכה לזהטת למסילת ישרים, הוא נזכר בדברי ההקדמה: "אם תבקשנה ככסף, וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה'", אינו אומר אז תבין פילוסופיה, אז תבין תכונה, אז תבין רפואה, אז תבין דינים, אז תבין הלכות, אלא, אז תבין יראת ה', והוא הצטט לעצמו את האמרה האחרונה בהקדמה: "הוריי ה' דרכיך, אהלך באמיתך, יחד לבבי ליראה את שמיד, אמן כן יהי רצון", ומבלי להרגיש מצא את עצמו בבית הכנסת, ונגיעה בכתיפו החזיר אותו למציאות, על ידו עמד אחד מחובשי בית הכנסת והוא הפטיר: "דע לך גלם, הרבי מצאנו אמר: דרך התורה היא, אדם שיש ברצונו למסור את נפשו לכבוד התורה".

באותו הרגע השתרר אפרים מכל הסיוטים, הוא הרגיש הקלה על נשמתו כאילו אבן גולה מליבו, והוא הגיש בקשה להתקבל כמנקה ארובות ואז נעלם מעיר מולדתו פראג.

בעיר אשר אפרים שימש כמנקה ארובות התחיל לנהל חיים שונים לגמרי אחרי יום עבודה פרך הקדיש את זמנו לתורה, וברגע שהרגיש כי הוא שלם עם נפשו ואין מצפונו מציקה לו חלים, כי הגיע הזמן לנסוע לבעלזא, ולראות את הצדיק פנים על פנים.

באחד הימים של חודש כסלו בימי חנוכה הופיע אפרים בבעלזא והגיש פתקא בן שורה חת: "שהש"ת יעזור לו ליראת שמים" ותו לא.

מרגע אשר גם הוא נפגע מהדרת פני מגיש הפתקא, פנה אליו בשאלה: מאין הוא בא ומה

המלאכה שמפרנס אותו ענה: "אני מפראג, ומלאכתי מנקה ארובות!" מרן הסתכל עליו בהתפעלות, שמנקה ארובות יגיש פתקא כזו, ויהודי בעל צורה הדורה יתעסק במלאכה המבזה את בעליה, אפרים סיפר למרן את הסיבה שבחר במלאכה כזו, ולמרות שזאת החלטה מאוד חריגה לגבי יהודי, אבל זה עזר לו שיוכל להתמסר לעבוד את הקב"ה ללא מכשולים, ומאז שהוא מנקה ארובות הוא משוחרר מכל מיני פתויים ומבחנים קשים.

כאשר אפרים יצא את חדרו של מרן, הוא הפסיד: "יכול להיות כי בזכותו של יהודי כזה, כל פראג עומדת על תילה"!!!

בעלזא כמו יתר ערי גאליציה ופולין, כפרים מסביבם, לפניו היו שם השולטים הבלעדיים הפנסצ'יזנה או הפריצים הפולנים לכל אחד מהם היה ה"מושקה" שלו אשר השכיר לו את מבטל השכר את בית המשרפות היי"ש, ולפעמים גם היבול שעתיד לנבוס משטחי האדמה השייכים לו, החוכר היהודי או הסוחר שעמד בקשרים אתם שחו מכוס התרעלה, אשר שונאי ישראל אלו הושקו אותם השכס והערב, הרבה ידעו לספר על היחס המזלזל, על הלקאות לחוכר שלא סילם דמי שכירות במועדו, על כליאה בבור אפל למשך שבועות עד שפדו את היהודי בזכות פדיון שבויים, או התחשק לו לפריץ מהשלייכטה להציג לפני חבריו בסביבה כמה נאמן לו ה"מושקה" שלו, ועושה רצונו ללא כל התנגדות, הממשלה הפולנית מנעה מאת היהודים כל זכויות אזרחיות ולא ראתה בהם אלא נושאי מס בלבד, הפריצים אשר הגאוה הפולנית הפיחה בהם רוח של התנשאות, התנהגו בבזוז הן לאיכר העובד סוסל את אדמתו, ועוד יותר, לחוכר או הסוחר היהודי שעומד בקשרים אתו, פריץ בעל בית משרפות היין, חושב לו לפחיתת הכבוד לסוחר בעצמו ביי"ש, הולך ומוסר את העסק ליהודי בתנאים היותר נוחים לו, חוצפתם ורשעתם הגיע לידי כך, שהעיוז להכניס הצעת חוק לסיים הפולני שכל יהודי החוכר אצל הפריץ ייחשב כרכושו הפרטי של הפריץ ויעבור בירושה מדור לדור, הרבה צער וסבל גרמה השלייכטה הפולנית ליהודים, ובפרט גברה כוחם בגאליציה המזרחית ששם השכילו אבותיהם לרכוש את החלק הארי של האדמות החקלאיות, ושם שלטו שלטון ללא מעצורים, ואוי לו ליהודי אשר לא סילק את חובו בדיוק ביום הפרעון, היו אוסרים אותם בכבלים והשליכו אותם לבור אפל מלא סחב ובלי אויר לנשימה, וגרוע מזה הם התנכלו לילדי היהודים להעביר אותם על דתם, וקיימים תעודות רשמיות המצביעות על פריצים עוכרי ישראל אשר הכריחו ילדי ישראל ע"י איומים ומלקות שיקבלו את הדת הנוצרית, והם הזמינו את החשמן של המחוז שיקח חבל ביום הסבילה, מכאן אפשר ללמוד מה מר ונמהר היה גורלם של הנהודים הפשוטים והתמימים הללו, כמה סבל עברו היהודים בעיקר בגאליציה המזרחית בין הסדן של ה"שלייכסה" הפולנית ובין הקורנוס של הרוזנים, אשר הצטיינו מאז ומתמיד בשנאה עיוורת לכל יהודי, והתנכלו תמיד לחייהם ולרכושם, כך בכפר ויותר מזה בעיירות, היהדות הדוויה הזאת חיפשה מקור יניקה שתפצה אותה על סבלת ותציל אותה מתהליך ההתנוונות, והם הוסיפו ידיים בתחינה ובבקשה לעולם הרבני, אולם הם נתכלו בבזוז ובזלזול, מה לעולם הרבני התורתי להמוני העם כל הצימיות שהם יבואו לעזרתם התנדמו, והעם הולך ונובל, כל מי שרוצה בוחס בנשמתו, בחרוד הכליון, הכומר, הפריץ, איש ההשכלה, ומי לא?

עד! עד שהעולם נתבשר על הופעתו של הבעש"ט וראשית התנועה החסידית, הם הכניסו את היהודי הפשוט את העם הארץ בצל כנפיהם, הבעש"ט מקבץ נוחים, הוא, זוקף כפופים, הוא, מחזיר נשמה באפס, מעלה לשיא הפסגה את כבודם, תופר עבורם אורות כבוד של שבת, הוא נוטה שמחה בליבם, והם באים בהמוניהם ומצטרפים לזרם האדיר של חסידים, אשר לכולם הזכות לכותל המזרחי בבית הכנסת, אם יש לך בסחון בהשי"ת תוושע, כל יהודי הוא בן מלך, כי בנים אתם לה' אלוקיכם, ודור לדור יביע אומר, למרות קצפם של העולם הרבני המתנגד, הולכת החסידות וכובשת את ליבם של המוני בני ישראל, הם נוהים אחרי צדיק הדור מבלי לשאול שאלות מבלי לחקור סיבות, הצדיק אומר, זה בטח לסובת הכלל, והם מתבסמים מסיפורי הנפלאות, הם חיים בתחושת המופתים של צדיק הדור, הם מרגישים הקלה במתח הנפשי, ינסה נא הגוי ויתנכל, הצדיק שהוא בשמים, עייל בלא בר יגן עלינו, כי "הצדיק גזור והקב"ה מקיים", וכך הבעש"ט וכן הצדיקים אחריו, הם חבשו לראשם סטריימל של שבת, ומזמין אותם לסעודת מלוח מלכה, סעודה שהרבה אגדות נרקמו מסביבם, והרבה ניסים ונפלאות קרו בעטיה, יושב רבי בסעודת מלוח מלכה ופתאום פורץ בצחוק, כולם מתפלאים על הצחוק הפתאומי, אבל מי יעיד וישאל שאלות, רואה הצדיק שהם תמהים והוא פותר את הפליאה, או! או! או! מי ידמה לו ומי ישוה לו, מי יכול להשתוות להצדיק רבי משה לייב מסאסוב, מי שלא ראה את הרבי ר' משה לייב סאסובער רוקד רקודו הקוצ'יק לא ראה ריקוד של שמחה, תמהים אתם, ונפשכם לדעת מה הרקוד של רבי משה לייב סאסובער, הבו ואספר לכם.

צדיק גדול הוא הרבי מסאסוב אוהב ישראל, בשמים מאירים לו פנים, והוא עוסק בפדיון שבויים, מזווג יתומים, ובכל זאת עניו גדול הוא הצדיק מסאסוב, וענוותנותו נודמת לתורתו וחסידותו, והוא בא בסרוניה כלפי שמיא הלמאי הקב"ה אינו מיטב עם בניו, הבס וראה רבש"ע, מה הגויים עושים לבניך, בכפר אחד הפריץ מלקה את היהודי שלא שילם סכר החכירה בזמן, בשני הוא מנשל משמחה שלימה מבניך מפרנסתם, והם סובלים מכפון ונידונים מחרפת רעב, והנה השליך פריץ אחד את היהודי שלו לבור וגירש את משפחתו מביתם ואפי' את מסלטיהם מנע מהם לקחת אתם, עד מתי תחן לבניך לסבול כך? כל בשר ודם מגין בגופו בנפשו על יוצאי חלציו, ואתה כאב רחום וחנון יושב בשמים ושותק, והנה נתבשר רבי משה לייב סאסובער כי בכפר פלוני נידון החוכר היהודי למות במיתה משונה, שהכלבים סרפו אותו חי, אבל בתנאי אחד הוא יכול להציל את נפשו, הוא מקציב לו שלושה ימים שר בהם יהיה כלוא בבור אבל אשר בארמון, וביום השלישי עליו להופיע מול מנהל המשק לו שהוא רקדן להפליא, ואם במשך השלושת הימים הוא יצליח ללמוד את הרקוד ויצליח נצח את מנהל המשק הרי הוא הציל את נפשו, ומנהל המשק יהיה טרף לשיני הכלבים, היהודי שמע את פסק הדין, אימה ופחד אחזהו בשרו נעשו חודרין חודרין, ומבלי לתת לו הרבה חשוב חפס המטרת את היהודי השליך אותו לבור, ומרוות דוב זרק עליו, בזה חייב הוא התעסף בזמן הרקוד, מתוך עמק הבכא ממעמקים התיחר היהודי עם קונו, ממות כזה! להיות רף לכלבים גרם לו חרדה רבה, וכל הימים תפילה אחת התפלל שהקב"ה ירחם עליו ויהפוך ת לב המריץ עליו לטובה, שיעשה בו מה שרוצה שידון אותו לכל מיתה משונה, אבל לא היות ח"ו סרף לכלבים, עברו שלושת הימים והגיע הלילה האחרונה אשר עם הנץ החמה על

היהודי להתייצב בחצר הארמון מלובש בפרוות הדב ולצאת להתחרות עם מנהל המשק ברקוד "הקוזצ'יק". כל שעה התייצב אחד השומרים ע"י הבור והודיע; זידוק (יהודי) עוד כך וכך שעות להופעה, וכאשר היהודי ראה כי אפסה כל תקוה, ולעמוד בהתחרות מול השונא ישראל בסח לא בא בחשבון, התחיל להתכונן ליום המר והנמהר הוא גמר לומר וודוי, ואחרי זה פג ואמר: רבש"ע מכיון שגזרת עלי מוות מחריד כזה שהכלבים יאכלו את בשרי, לעיני הרשעים המתכנסים בחצר הפריץ, אשר את שמך הקדוש הם לא מזכירים, את תורתך הם מבזים, אנא השם שא נא את כל חטאותי וכל פשעי ומוות מחריד זה יכפר על עמך בית ישראל בכל אתר ואתר, ושאני אבוא לפני כסא כבודך, נקי מכל חטא ומכל עוון, וכשם שאני הולך לקדש את שמך בלבב שלם, כך תקבל אתה בלב שלם את סליחתם ומחילתם של בניך, הוא התכרבל בעור הדוב וחיכה להנץ החמה ליום בו תמו שלושת ימי ההמתנה.

כאשר נודע לרבי משב לייב סאסובער על פסק הדין של הפריץ, הוא לא נח ולא שקם בתפילתו, הוא החזיר את הרקיע השביעי, הוא התייצב לפני קונו, ונחש שהקב"ה יבסל לאלוה את פסק דינו של הפריץ אשר לבו מלא זממה ושנאה, ומלאכי שמים בשמעם את זעקת הרבי מסאסוב באו והתייצבו לפני כסא הכבוד ובקשו לפני מלך מלכי המלכים שלא ישיב פני הצדיק מסאסוב ריקם, באותו השעה יצא כרוז בשמים: "הרבי מסאסוב יתחרה עם מנהל המשק ברקוד הדוב".

באשמורה השלישית של הלילה הגיע הרבי מסאסוב לחצר הפריץ באותו הרגע הכלבים לא חרצו השומרים נרדמו הירח האפיל עננים הציפו את השמים וגשם עז ניתך ארצה, הרבי מסאסוב פתח את פתח הבור, ורמו ליהודי שישתוק והם החליפו בגדים הרבי התכרבל בעור הדב ושחרר את היהודי, בהבטיחו כי הוא יודע את הריקוד בשלמות והוא יחליפו בהתחרות, והוא יכול ללכת בשלום לביתו, כאשר היהודי הגיע הביתה ומשפחתו קבלו את פניו, הוא רמז להם לא להרעיש עולמות והוא מסר להם כל מה שהתרחש והוא מקווה כי הכל יבור איה"ש בשלום על מקומו.

ליום השמחה הגדול הזמין הפריץ את חבר מרעיו בחצר הארמון ברחבה הוקמה במה רחבת ידים, עליה היה צריך להתקיים הרקוד שיתחרו בו היהודי בתור הדוב, עם מנהל המשק, הידוע בשנאתו העזה ליהודים, ואשר תמיד זומם איך לנשלם מלחמם, ועצם רעיון ההתחרות היה פרי דמיונו, כי הוא בתור רקדן מעולה רצה להציג את כשרונו לפני ה"שלייכטה" המלאים זימה ונבלות.

עם זריחת השמש התחילו להגיע עשרות כרכרות שהביאו לרחבת החצר את החלאה המנוונת של חאבירות הפולנית, תזמורת התחילה להנעים את פני המוזמנים, בלחנים שונים, והנה הופיע גבור היום מנהל המשק בלבוש סרוני מהודר, מנפיים גבוהות מצוחצחות, השפס מעוגל ומחודד כלפי מעלה, וכל פעם שהוא פולט בדיחה גסה על חשבון היהודים, פורצים האורחים

בצחוק רס, כאשר השמש עמדה ברום השמים, הופיע הפריץ בשער הארמון ואז הודה באוויר קול המתופפים בתופים, וע"י רמז מסעם הפריץ עלה מנהל המשק על בימת הרוקדים, כולו אומר גאווה, ועזות מצח, וכאשר נשמע קולו של המחציר בחצוצרה, באותו הרגע ממש ניגש השומר לפתח הבור והוציא משם את היהודי מכרבל בפרוותו, ברגליים כושלות לכאורה עלה על הבימה, לקול צחוקם הרועם של האבירים הפולנים, כאשר התזמורת התחילה בלחן של הרקוד יצא הראשון הרקודן דיגן, בין הקהל חילקו בנתיים לגינים עם יין תוסס מיוחד מצרפת, ועוד משקאות חריפים לרומם מצב רוחם של האורחים, השולחנות ברחבה היו עמוסים עם מאכלי בשר וחלב, שיהיו טעימים לחיכם של השלייכסה וכאשר לב האורחים היו כבר שכורים מדין ניתן האות להתחלת הרקוד, הקולות נדמו, ממרחק נשמע קול התופים מהדהד, והנה יצא המנהל המשק לקולות של כלי התזמורת אשר נבנו את הרקוד: "קוזצ'וק" - והוא מפליא ברקודו גופו מתמתח כקפיץ ורגליו מרחפות באוויר כל תנועה מציגה גמישות וכל כולם מרחף באויר, וכאשר הקסע הראשון נגמר, בא תורו של היהודי, מחיאות כפיים אדירה נשמע בחצר, לאות תודה על רקוד כה נפלא, וביחד נשמע מכל צד: זידקו! (יהודי) זידקו! (יהודי) צא! צא! בצעדים איסיים מתקרב היהודי למרכז הבמה, ולבו אשר פועם בלי הרף באהבת ישראל, נותן סימט לתזמורת להתחיל במנגינה, ופתאום כולם לקו בתדהמה, לפי קצב של התזמורת מתחיל הרבי ר' משה לייב את הריקוד כל תנועה שלו מקסימה, כל צעד מעורר פליאה, היהודי מרחף ממש באויר והנה צועק הקהל למנהל המשק שהוא יכנס לרקוד בצוותא, כל תנועה של היהודי מעוררת מחיאות כפיים, כמה שהמנהל משתדל, תנועת היהודי הם ביתר חן, ביתר גמישות, המנהל מתחיל להרגיש כי ידו על התחתונה, והוא כלי בושה מתחנן לפני היהודי שירחם עליו, אבל המושקה אינו שומע הוא כובש את הבמה, פני המוזמנים מלבינים ומסמיקים לא יודעים מה שמתרחש רגליו של הרשע הולכות וכבדות הולכות וכושלות, הוא כורע ברך לפני היהודי, אבל הלז ממשיך ברקוד ואז ניתן האות מטעם הפריץ לשחרר את היהודי, ולהשליך את גופת המנהל לכלבים, האורחים עזבו בעצב את הארמון, והפריץ הפטיר בלחש: אלוקי היהודים תמיד מנצח.

והרבי ממשיך: "בשמים דרשו הפמליא של מעלה שרבי משה לייב סאסובער ידגים לפניכם עוד פעם את הרקוד, ובסעודת מלוה מלכה שהצדיק עורך עכשיו ראינו את הרקוד הדוב שלו" ואתם הגידו האם אפשר לא להנות מרקוד כזה?!!!

בבית החברה הסבו היושבים לסעודת מלוה מלכה, פתח ר' יעקב בעריש וסיפר את הסיפור על הריקוד של הרבי מסאסוב התמוגגו המסובין מגודל המופת וקדושת הצדיק מסאסוב, אמר ר' שיע ראווער ואני יודע סיפור דומה שאירע אצל כ"ק מרן הקדוש עם יהודי כפרי ישר ותמים ר' שמעון נ"י.

ספר! ספר! שיע נשמע קולם של המסובים, הבעש"ס אמר: "כשחסידים יושבים יחד ומספרים מעסי צדיקים נחשב לפני השי"ת כאילו הם יושבים ולומדים מעסי מרכבה".

שלום ברודער הגיש קערות תפוחי אדמה מחבילים וסיר חמיצה ריחנית וגם בקבוק יי"ש
והתיישב להקשיב ביחד עם יתא אנשי החברה את ספורו של ר' שיע.

פתח ר' שיע ואמר: בכפר אחד ע"י חובניב נוביסליק גר יהודי תמים איש ישר וירא
שמים טוב לב ובעל צדקה בסתר ובגלוי, כאשר ר' שמעון התחתן בזווג שני לא זכה להבנות
מאשתו בזרע של קיימא, וכיון שעבר זמן רב וראה כי אין לאשתו עדנה, דיבר על לב אשתו
בעדנה ורכות, וביקש ממנה שלא תדון אותו ח"ו לגנאי, ברם עברו שנים והם ערירים בבית
בין הערלים, ואחותה האלמנה מטופלת בשש בנות וכל עול הפרנסה רובץ עליה, לכן הוא מציע
לאמץ שתי בנות של אחותה כדי להקל עליה את עולה, וגם שאנחנו נזכה לקצת חמימות בבית,
שמעה האשה את הצעת בעלה וכיון שמדובר בבנות אחותה הגדולה שהיא מוקירה אותה מאוד,
הסכימה מיד לרעיון בעלה, אבל בלי לשאול את הצדיק מבעלזא לא יפול דבר בין יהודים,
לכן נסע ר' שמעון לבעלזא אל הצדיק מרן מהרי"ד, והוא המליץ ובירך את ר' שמעון שיזכה
מהן רוב נחת ויגדל אותן לתורה ולחופה ולמעשים טובים, בלב שמח חזר ר' שמעון הביתה
ובדרך נכנס לגיסתו ולקח אתו את שתי הבנות, אשר מהיום הזה הן שייכות למשפחה לכל דבר.

מהיום אשר ר' שמעון הביא את הבנות לביתו, ההצלחה האירה לו פנים בכל מעשיו ר'
שמעון ראה כי מאז אשר מרן בירך אותו מתנהל כל משקו במזל ובשפע, הפרות ממליסות בזמן,
עסיני הפרות שופעות חלב, תוצרת חחלב שלו מהללים ומשבחים ויש דרושה לתנובתה, אבל לב
ר' שמעון לא גבה, כמקודם הוא ממשיך להיות מכניס אורח, את יבולו הוא מעשר לצדקה וגם
לקס ופאה הוא תורם לנצרכים, גם את בעלזא הוא זוכר הוא תורם למעמדות, ומדי פעם נוסע
לרבי למסור פתקא ופדיון, גם היושבים נהנים מנדבת ליבו, וגם לאלמנה גיסתו הוא מקציב
מפרי משקו, תפוחי אדמה, מלפפונים כרוב חמוץ, חמאה ושמן, מגיע בעגלה עמוסה מדי שבוע
בשבוע, ידו אינה מקמצת ושמו הטוב הולך לפניו, השדות נבטו והתנובה זכתה לברכת אלוקים
אמנם ר' שמעון אינו צנא מלא ספרא, אבל היה קובע עתים לפרק משניות, ומעיין בעין
יעקב, ואומר מדי יום פרקי תהלים בהתלהבות, ויהי היום - וכל ויהי לשון צרה היא, ראה
שכינו "ניקוסה" כי ברכת השם חלה על קורת ביתו של ר' שמעון, החליט לדבר אתו, שיקח
אותו לשותף, הוא יכניס לשותפות את כל אדמתו, ויעבדו יחד את השדות ויחלקו ביניהם את
רווחי היבול, בערב אחד הופיע ניקוסה בביתו של ר' שמעון והציע לו את ההצעה הנדיבה,
כרעם מן השמים כך פגעה ההצעה של השכן בליבו של ר' שמעון וידוע ומכיר הוא את שכנו כי
אין לחשוד בו באהבת ישראל, וכתם וישר בכפר אינו מקובל, ויש חושדים בו כי הוא אינו
מוסד את ידו מיבול של השכנים, והיות וידוע הוא כנפש בזויה כולם נזהרים לבוא אתו
במגע, ור' שמעון עומד לפני דילמה קשה מאוד שאי אפשר להחליט עליה בין רגע, להסכים
יודע הוא כי מכניס הוא את ראשו ללוע הארי, לא להסכים הוא יתנכל לו על כל צעד ושעל,
ואת הסוף מי יסודנו, החליט ר' שמעון לדבר אתו גלויות, ואמר כי החלטה כזאת לבד הוא
לא רוצה לכבל, לכן הוא מבקש ממנו לתת לו זמן של כמה ימים. והוא יסע להרבי מבעלזא
שחוא היועץ שלו ואחרי כן הוא ימסור לו את תשובתו.

עוד באותו היום נסע ר' שמעון לבעלזא וכתב בפתקא כל השתלשלות הענינים והוסיף לתאר בפרוטרוט את אופיו של הגוי, כי פרט לזה שהוא שונא ישראל, הוא לא נותן אימון בכל הבטחה שלו וגם נתפס בקלקלתו ששלח ידו ברכוש של השכנים, אבל מפחד להכנס אתו במריבות כל אחד מוותר לו, ור' שמעון צבא על דלתו של מרן הקדוש ביחד עם עוד יהודים שבאו להגיש פתקאות ומבקשים להוושע ביצועות ונחמות.

זה היה בחדשי החורף הקרים, ומרן לא הרגיש בקו הבריאות לכן יצא הגבאי משה שיניבער לפרוזדור שם צבאו ההמון על דלת חדרן של מרן, ואסף את הפתקאות בשק והבטיח כי מרן יאחל לכולם ברכה והצלחה וישועה בכל בקשותיהם.

כאשר משה חזר עם השק ביקש מרן ממנו שיגש אליו, הוא פתח את השק ואת הפתקא הראשונה שהוציא היתה של ר' שמעון, בנתיים ר' שמעון חיפש לו מקום מוסתר שיוכל לנוח עד למחרת בבוקר כי לא דאג לאכסניה, מפני שלא ידע מתי בדיוק יתקבל אצל מרן, וכאשר שם רק את ראשו על ספסל הרחב מכורבל בפרווחו כדי לנמנם קצת עד אור הבוקר, שמע את קולו של הגבאי משה שיניבער, ר' שמעון מנאבישילוק, נא להכנס למרן, ר' שמעון קם בחפזו ממקומו, ורץ לדביר קדשו של מרן, ובאימה ורסט נשאר לעמוד הרחק מהשולחן, אשר מרן ישב וקרא את הפתקא, אחרי עיון רב בפתקא פנה לר' שמעון, זה חכל מה שערל הזה רוצה להיות שותף לרווחים שלך ומה עם הכנסת אורחים, וצדקה, ומה שאתה תורם לחברה, על זה הוא גם רוצה להיות שותף שמע שמעון! סע הביתה ותאמר לו שאתה לא זקוק לשום שותפים, ר' שמעון בכל זאת רצה להיות בטוח והתחיל שוב לדבר בגנאי הערל שהוא גנב ורוצח, וחיתתו על כל הסביבה, מרן קם בכבידות מכסאו ואמר: יהודי שיש לו בסחון בהשי"ת לא צריך לפחד, למה עליך לפחד ממנו? יכול להיות שהוא צריך לפחד ממך, חז"ל קבעו פעם ולתמיד "כי סוף גנב לתליה" למה זה לא יהיה מנת חלקו של הגנב הזה, סע! סע! השי"ת יעזור שהכל יעבור בשלום.

כאשר שמעון בא הביתה ונפגש עם ניקוסה והודיע לו על סירובו לקבלו כשותף שאל ניקוסה מי היה היועץ שנתן לך את העצה הטיפשות, ענה ר' שמעון "הרבי מבעלזא!" והרבי מבעלזא ידוע היה אפילו בין בני עממים, ולכן קבל באותו הרגע עיוות בפרצופו עיניו נתמלאו סומק, שמקו אתח תתחרס, והלך, באותו הלילה נשרף מחסן של עצים ששמעון הכין להסיק את האח בחורף, בלילה השניה מצא ר' שמעון עגלה בת חדשים שחוסת, וכך נמשך ההתנכלויות יום יום ולילה לילה, יום אחד כאשר אחת הבנות יצאה לכפר לשם קניות רדף אחריה ניקוסה ואיים להרגה, אנשי הכפר רמזו לשמעון שימסור אותו למסרה, אבל שמעון פחד להתחיל עם פגע רעה כזה והחליט שוב לנסוע להצדיק מבעלזא.

דיירי הכפר נמנו וגמרו סצריכים לבנות כנסיה בכפר, והם בנו אותה על גבעה שבלסט גבוהה מעל לכפר, ובעל האחוז נדב איקונין של זהב ועינים של יהלומים יקרי ערך, ימים אחדים לפני התקריות בין ר' שמעון וניקוסה חנכו את הכנסיה ועל כרכוב מיוחד העמידו

את האיקונין שיהא בולס ונראה לעין לבאי הכנסיה, באותו היום אשר דיירי הכפר, התאספו לחנוכת הכנסיה, נסע ר' שמעון מהכפר כדי לתנות את מרת ליבו לפני מרן ולהיעץ מה לעשות נגד ההתנכלויות והאיומים אשר הערל משתמש בהם מאז שסירב להכנס אתו בשותפות, שוב התעכב ר' שמעון כמעט מעת לעת בבעלזא, וכאשר הצליח סוף סוף להכנס למרן הוא איחל לו שהש"ת ישמור אותו מהערל הרשע ומכל פורענות, ר' שמעון יצא עם הרכבת להובניב' ומשם היה צריך להגיע עם עגלה לנובישילק, בדרך התחיל ר' שמעון לחשוב על הברכה של מרן, למען הוא הדגיש מכל "פורענות", וזה התחיל להדאיג אותו הוא ידע שמרן לא פולס סתם מילים, וכאשר ירד מהרכבת ובעל העגלה המתין לקחתו לכפר ביקש ר' שמעון שימחר קצת כי משהו מצאיו אותו, ואמנם כאשר ר' שמעון בא הביתה מצא את אשתו ושתי בנותיו בחרדה רבה, והם מסרו כי הלילה התגנבו לכנסיה והוציאו את שתי העיניים של האוקינין ששוים נערך במאות אלפי זהובים פולניים, והמטסרה הגיע הבוקר לכפר וחוקרים כל הדיירים, ומספרים כי ניקוטה התבסא כי שימקו היהודי נערך הלילה משום מה מן הכפר, ויש חשש שמא המטסרה תאמין חלילה לחלאת אדם שטמה ניקוסה, ותאשים אותנו שנתנו יד לפשע הזה, ר' שמעון הרגיע את משפחתו והתבהר הסיבה למה מן איחל לו שהקב"ה יציל אותו מכל פורענות, ובנתיים הגיעו המטסרה לביתו של שמעון, והתחילו לחקור את ר' שמעון למה נערך הלילה מהכפר, והוא בחומתו סיפר את הכל איך ניקוסה בא אליו וביקש להיות שותפו, והוא נסע לראבין מבעלזא והוא יעץ לו לא לקחת אותו בתור שותף, ומאז התחיל להתנכל אליו, והוא גורם הפסדים ואיומים על משפחתו, מפקד המטסרה אשר מרן מבעלזא ידוע לו מזמן שסירת כמפקד העיר בעלזא, נתן הוראה להביא את ניקוטה שיאמת את דברי ר' שמעון, כאשר הגיע השוטר להביא את ניקוסה לפני ר' שמעון נבהל הערל וחשב כי ר' שמעון יודע מי שביצע את הגנבה בכנסיה, בפיך ברכיים התיצב לפני מפקד המטסרה והודה בומעות בעינים כי הוא ביצע את הגניבה, ומסר במקום את היהלומים למפקד המטסרה, המשפס סנתקיים בלבוב חרצו דינו לחמש עשרה שנות מאסר עם עבודת פרך, ור' שמעון הבין אז את ברכת מרן הקדוש "שהקב"ה יציל אותו מכל פורענות".

כאשר ר' שיע ראווער גמר את הסיפור, התחיל ר' שלום שטרביצער לשיר: "רבון כל העולמים אב הרחמים" במזרח הפציע השחר, ר' מיכלי התכוון להתחיל בשיעור בבית המדרש, וכך סימו הנשמות הגדולות את סעודת מלוה מלכה.

כאשר חסידי בעלזא הותיקים נפגשים ומתחילים לשוחח "על מה שהיה" קשה מאוד לדלג על אבן חן זה שטמו ר' שלום שטרביצער, חוס של חום ושלימות מתוח על ר' שלום, על דיוקנו הרוחני, ועל דרכו בחסידות, על הליכותיו עם הבריות, ועל עבודתו לבורא, הוא נחשב בין בעלי התפילה אע"י שבעל תפילה לא היה, אבל בעל סליחות כן היה, והסליחות של ר' שלום היו ידועים ומפורסמים, מי כר' שלום היה מסוגל להתיצב לפני העמוד כאשר לפניו עיניו מתנוסס "שויתי ה' לנגדי חמיד" והוא מחוך השתפכות הנפש ובקול בכיניי המרעיד את נימי הלב עומד ומתחנן: "ה' ה' קל רחום וחנון ארך אפיים ורב חסד ואמת",

גופו, אבל ר' שלום מקבל יסוריו באהבה ולא בא בסרוניה כלפי שמיא, מהחברה העמידו לרשותו אחד הבחורים המופלאים שיטפל בו בעת מחלתו, והבחור עושה את מלאכתו בנאמנות, ובאהבה רבה, כאשר המחלה התגברה ור' שלום איבד קצת את הסבלנות, היה מתנפל על הבחור הלמאי הוא מכאיב לו, והוא קיבל את דוגזו בסבר פנים יפות ועוד ענה לו על כל הטרוניות בבדיחת הדעת, הרשל היה מספר כי לפעמים כאשר הצעקות עליו הגיעו לסוגים גבוהים היה רץ ומביא לר' שלום מקל ואמר: למה לר' שלום לצעוק, ילקה אותי וייסב לו, חיוך עלה על פני ר' שלום. ומתוך הסבל האיום שרזח אותו למיסתו, שמע הרשל כי שפתי ר' שלום ממלמלים "יברכך ה' וישמריך", באחד הלילות כאשר ר' שלום הרגיש ברע רץ הבחור הרשל לבית המדרש, וביקש שאחד היושבים יכנס למרן הקדוש להזכיר את ר' שלום, ר' יעקב בעריש ששמע את בקשתו של הרשל, ניגש ואמר: על הרבי ר' זושא מספרים שבסוף ימיו חלה והיה מרותק למיטה באו חבריו לבקרו ומצאו שם את החוזה מלובלין וצ"ל, פנה אחד מהם לחוזה ושאלו: "מדוע אין הרבי עוזר לו לקום?" פרץ החוזה בדמעות ואמר: "רבי ר' זושא אינו חולה מפני שכך נגזר עליו מן השמים - הוא בעצמו קיבל על עצמו את היסורים מרצון, ואילו רצה לקום מחליו, לא היה זקוק לעזרת הזולת", ור' יעקב בעריש המשיך: לפעמים מקבל אדם על עצמו יסורים מתוך אהבה כדי לכפר על הכלל, ולזה יכול להגיע רק בעל מדריגה כר' שלום.

מחלתו של ר' שלום נמשכה שנים, והרשל היה מרותק אליו כל הזמן, וכאשר ר' שלום נרדם הוא התפלח מן החדר ובא לחדר אוכל של החברה, ואנשים שמעו סיפורי נפלאות על התנהגותו של החולה, ומתוך יסורי הזוועה הרגיע את הרשל באמרו מתוך חיוך: כי למעשה אין כל ערך ליסורי הגוף וצריך להתגבר עליהם ולא להתפנק, הסתובבתי בחדר כסהרורי מבלי למצוא מנוחה לנפשי - סיפר הרשל - ועיניו זלגו דמעות, היו רגעים שר' שלום הפליג לעולמות עליונים והתחיל להוציא מפיו משפטים שעוררו אצל הרשל פחד וחלחלה, פעם באמצע הלילה התעורר וקרא להרשל וציווה עליו לשבת ע"י המיטה והתחיל להסביר כאילו לעצמו: מהו בעצם הפטירה אשר כל כך מפחדים מפניה? הוא קרא להרשל ואמר: היודע אתה מה זה התפשטות הגשמיות? אדם פורק מעצמו עולו של הגוף ומגיע למצב שאינו זמן להתמסר ליסורי הגוף ומקבל הכל באהבה, מבטל את היש, וכל החיים הגשמיים, עלי אדמות מעורר בו שאט נפש - אדם כזה יכול לצאת את העולם הזה מבלי להצטער על כך, וכאשר הוא ראה את הרשל כי הדברים מדכדכים אותו הוא פונה אליו בדברי נחמה אבהיים ואמר: הרשל! מה שאמרתי התכוונתי רק לאנשים מיוחזים, בחור צעיר כמוד צריך לאהוב את החיים כי לכך אנו מצווים ועומדים, אדרבה צויגי הדור צון על אנשי שלומם להזהר מסיגופים ומעינויי הגוף - והוא המשיך - מאז שאני מרותק למיטה אין בי היכולת לשבת בצוותא עם היושבים, לא בסעודת מצוה, ולא במלוה מלכה, לו היית יודע כמה זה חסר לי, היית סוחב אותי לשם עם המיטה, והוא התחיל לתאר כמה מידות טובות אפשר ללמוד לראות את הנשמות הגדולות מסובים לסעודת מצוה, מי שזוכה נהנה מסעודה כזו כפי שנהנים מזיו השכינה.

בלילות חורף הארוכים בחוץ נשמע שריקת הרוח ופתיית השלג נערמו ע"י מפתן הדלת

והקור חודר בפנים החוד, והרשל מתכרבל בשמיכה על גבי שמיכה, על מיטת שדה דעוע הוא שם את גופו המיוגע מריצות וטפולים עם ר' שלום ששוכב במיטה רועד מקור. פתאום היה קורא לו: הרשל השומע אתה? "יש אנשים שסובלים מקור כי הקור חודר לעצמותיהם וקר להם; יש כאלה הסובלים מקור כי אין להם במה לחמט את הנשמה, שם - והוא הצביע כלפי מעלה - יודעים בדיוק מתי שהתפללת מתוך פניות, מתי מעשיך הטובים עוררו בד גאוה, ואם כך איך אפשר לא לרעוד?"

שנים עברו ור' שלום היה מרותק למיטה, השיתוק שהתפשט לאיטו בכל גופו גרם לכך שהיה חלוי בכל דבר בחסדי הזולת, ולמרות שידע כי הרשל התנדב מרצונו הטוב לטפל בו בכל דבר שנזדקק לה בכל זאת היה נזהר לא להעמיס עליו טרדות וסרחות יתרות פרט לעזרה בהנחת תפילין לא דרש דבר, אבל הרשל ידע בדיוק את צרכיו היום יומיות שלו והשתדל שר' שלום לא יסבול משום עכוב בטיפוליו. כל בוקר היה מקפיד לנקיון גופו, ולמרות הסבל והיסורים שהדבר גרם לו, שמחתו לא ידעה גבול כאשר במאמץ על אנושי היו מביאים אותו לסבול במקוה, ואחרי הטבילה, הוא נהפך לאיש אחר, בפניו היה ניכר מין חדוה עילאית, ואז היה מבקש מהרשל לעטפו בסליה ולעטרו בתפילין ולמרות הכאבים שהוא הרגיש בכל תנועה, התפלל מתוך שמחה רבה מעומקא דליבא.

עברו חדשים, המחלה של ר' שלום עושה שמות בגופו. מי שנמצא בקרבתו רואים פנים אל פנים את המאבק האחרון בין הארואלים והמצוקים. ומתוך התעלות נפשית הוא מרבה לשוחח עם הרשל על צדיקי בעלז. והוא מתעניין עם יש בחורים מצטרפים בזמן האחרון ליושבים ומליבו מתפרצת נניחה כאילו רוצה בה להביע את טמטום העולם ואומר: "אילו ידעו הצעירים להעריך נכונה את גדלותו של מרן הקדוש היה באים הנה בריצה", הוא הרים קמעה את ראשו מעל הכרזה הפליג בשבתו של מרן הקדוש ומתוך מצב של נים ולא נים כאשר יסוריו השתתקו לרגע קט הוא פנה להרשל ובקש לשבת על מיסתו, הוא תיקן את הירמולקה על ראשו והפליג לעבר הרחוק כאשר מרן היה עדיין במלוא אוננו ותפארתה של בעלז הלכה והתגברה מכל קצוות תבל הגיע אברכים וצעירים והצטרפו לחברה, תלמידי חכמים, וגדולי - תורה, מצאו חממה של חכמה ודעת אצל מרן הקדוש, היינו צעירים מלא מרץ ובאופק הופיעו בחורים אשר הבריכו בחדות שכלם ובכושר קליטתם בימים אלה בעלז הצטיירה בעיני כמרכז חסידי אשר יעמוד עד ביאת המשיח אפילו ברוחות שאינן מצויות. ובליל חנוכה אחרי הדלקת הנרות התלקטני מסביב למרן והוא מתוך בדיחות הדעת התחיל לשוחח על ענינים שונים אשר כולנו הרגשנו שאלה הם דברים העומדים ברומו של עולם. וזוכרני שפעם התחיל לספר ספור חסידי אשר כל השומעים נפעמו: "יש אשר אנשים באים ומתאוננים אמר מרן כי חתניהם עוזבים את ביתם בחגים ויש הקובלים כי בניהם עוזבים ביתם אשר נהנים במכל-טוב ובאים הנה לחיות על לחם צר ומים במשורה, כידוע לכך הצדיק מאפט האריך ימים אחרי חצויקים מלובלין קו' ניץ ורומיניב, שמו של האוהב ישראל היה מפורסם וידוע בכל עיירות פולין וגאליציה, וחושבי עיירות וכפרים ממדינות שונות נהרו בהמוניהם לחסות בצל ה"אוהב ישראל", כמעט ולא היה יהודי שלא בא מזמן לזמן לאפט. הדרכים שקקו עולי

רגל למקדשו של הרבי מאפט זצ"ל.

בחצרו של הקדוש מאפט הסתובבו אברכים יושבים אשר השליכו אחרי גוים את כל עניני העולם הזה וישבו אצל הרבי תקופות ארוכות, ומתוך התבוננות בלתי נלאה, עקבו אחרי דרכיו הקדושים של הרבי לספוג בתוכם את האווירה דקדושה האופפת אותו, ולהתבסס מאוד עליון הקודנת בעת עבודתו הרמה שהוא עוסק בה לעילא ולעילא.

בודד ויוצא דופן חי באחד סמוך לאפטא יהודי אשר התעקש, ולא אבה בשום אופן לעשות כמעשה כולם. ומתוך קשיות עורף סירב לנסוע לאפט ביחד עם רוב מניין ורוב בנין של היהודים הנוהרים לאפטא, וכל שידידיו דברו על לבו ושכניו אשר הפצירו בו, שינסה פעם לעלות איתם לאפטא, וליזין מזיו קדושתו: אף לא שכנעוהו הפצרות ידידיו וקרוביו שינסה, ולו רק פעם אחת בלבד - להתקרב אל הקודש; גם טענות בפני משפחתו לא הואילו כאילו אי-נסיעתו לאפט גורמת להם בושה וחרפה, לא מצאה חד בליבו ולא הצליחו להזיזו כמלוא הנימה.

. כך נמשך העניין שנים על גבי שנים אלפים נוהרים לאפטא להתבסס ולהתעלות מרוח קדשו של הרבי מאפט, והוא בעקשנותו, יושב בודד, פורש מן הציבור, ומובדל מקהל חסידי אפטא, עד שהגיע היום ובתו שהגיעה לפרקה, נזדמן לה חתן ירא שמים, ומופלג בחורה, ונזר של מדות טובות לראשו, ומעל לכל - יראתו קודמת לחכמתו. הפרוסה בכיסו של היהודי אבי הכלה מצוייה, הוא יכול להקדיש סכום עתק לנדוניה הגינה למען ביתו, כדי לזכות בחמד פלאי הזה כזוג לבתו. לא עבר הרבה זמן והחופה נערכה בשעטומ"צ ברוב פאר והדר, והשמחה שרוייה בבית, בכל ימי שבעת ימי המשתה. בכלות שבעת הימים לקח האברך את צקלונו ארז את הטלית ותפילין באמתחתו ושם פעמיו לאפטא. אל בית הרבי, כמנהגם של כל אברכי החמד בסביבה ולמרות לבו של חותנו, בתחילה ניסה חותנו לדבר על ליבו ולהניעו מזה בכל מיני טענות ותחבולות, אשר נצטברו במוחו כסניגוריה לעצמו בזמן שהוא סירב בעקשנותו לנסוע, אך מכיוון שראה כי דבריו נתקלים בקיר ברזל ואינם נושאים פרי, ורק מטעמי "דרך ארץ" אין נוזפים בו, שינה את חכסיו, והחליט פעם אחת לנסוע ל"שם", ואם הוא יראה וישתכנע כי אמת בפי המספרים שהשכינה שורה שם וכל מי שבא בצל קורת הרב רואה פנים אל פנים את גדלותו ותפארתו - מוטב, ואם לאו - ... ידע העולם עם מי הצדק.

ר' שלום התישר על מיטתו בעזרת משמשו. לגם מספר גמיעות מכוס התה אשר עמד כבר זמן רב על יד מיטתו, נח קמעא והקול שקט המשיך: לעת מועד יצא היהודי לדרכי דרך בואכה לאפטא, הדרך לאפטא שוקקת עולה רגל אלה שבאים בצל קורתה ואלה החוזרים הביתה, ברם לכולם מטרה משותפת להם, אלה שעולים לבית הרבי ליבם גואה משמחה וגיל, אלה שעזבו את בית הרבי חיים ברגש עילאי של ערגה וכיסופין ליום יבוא ויעלו שוב לחזות בנועם זיו פני הרבי הקדוש.

בין כל הצועדים המשמיעים קולם בזמר וגיל, שורק את רגליו היהודי האומלל, אשר קשתה עליו הדרך. ומדי פעם הוא פונה בשאלה המעוררת תמיהה אצל עולי הרגל: "כמה שעות הליכה יש עוד לאפסא?" ואיפה מקום מגוריו של יהודי? שאלו. כי בסוחרים היו, כי יהודי שאינו מכיר את הדרך לאפסא בטח ממרחקים בא, וכמה נפער העיינים בתומהין כאשר סיפר להם כי ביתו נמצא בקירוב מקום מאפט, וזו לו הפעם הראשונה שהוא עולה לרבו, מאותו הרגע התחילו להתיחס ליהודי ברחמנית מהול בבוז, היתכן? יהודי שגר בקרבת אפסא יכול היה לחיות ולנשום אויר של הקב"ה מבלי לעלות ולקבל את פני כ"ק להתחמם לאורו ולהנות מזיו השכינה?! היחס של זלזול פגע מאוד ביהודי והציק לו לאורך כל הדרך, אשר זנ היתה עבורו דרך היסורים, מבלי לדעת מה שנכונו לו עד שיגיע למחוז חפצו.

כאשר סוף כל סוף הגיע לחצר הרבי, התחיל מיד לחפש את המלאכים אשר נמצאים שם על כל צעד ושעל וגם את השכינה אשר איתו את הבית הזה לשכון בה. אך לצערו הרב, היה הוא רואה? בחדר הראשון יושבים אלה שזה עתה עשו דרכם יחד אתו לאפסא אחד מפטיל בקבוק יי"ש השני מטפחת בה ארוזים כל מיני תרגימא, יושבים מסביב לשלחן ושותים לחיים. בחדר השני טוב חבורה אשר מזמן באו יושבים מסביב לשלחן וקערת בשר באמצע ולחם לחץ ועוסקים בסעודה. בחדר השלישי, זהה את חתנו, ברם, אוי ואבוי, הבגדים החדשים אשר זה עתה לבש אותם מדויים וקרעים, לא להכיר אותם שנהפכו לבלויי סחבות. וכל גדלותם באכילה בצוותא מתוך התרוממות הרוח, והשיחה נסבה על ניצוץ דק מן הדק אשר זכה לראות בפניו של הרבי, ולבו של היהודי החותן מר ונמהר עליו אין הוא יכול להשיג בשכלו הגס דברים שעומדים ברומו של עולם, ואין הוא מסוגל לקלוט את רשמי העדינות המופץ את הברכים, ואמנם הוא מסתכל עליהם בכעס מהול בלעג ובבוז, והוא בגסות דורש. שיראוהו את הדרך לרבי, כי מה שהוא ראה עד עכשיו אינו מצדיק לנתק אברכים מבני ביתם, מילא, לו היו יושבים ועוסקים בתורה, שפיר! אבל לעסוק באכילה ולהתמסר לסעודות בצוותא, לזה הוא מוכרח לשוחח עם הרבי האם למען ענינים כאלה, כואי להחזיק חבורה שכזאת?!

הבניסה "לאוהב ישראל" לא עלתה לו בנקל וכמה נפעם ונרעש היה היהודי כאשר סוף סוף הצליח להכנס, מצא בחדרו של הרבי מחזה דומה אשר ראה אצל היושבים. הרבי יושב על - יד השלחן ולפניו קערה מלאה מאכלים שונים והרבי יושב וטועם מן המנה הגדושה, ולך וחספר ליהודי כי האכילה באפט נעשתה כעבודה גדולה, ועל - ידי האכילה אפטר להעלות ניצוצין דקדושים. וכאשר היהודי עומד לשחרר את סכר פיו, ולתנות לפני הרבי כל אשר עם ליבו, הרגיע "האוהב ישראל", ובקש ממנו לשבת, וכאשר האוהב ישראל ראה כי פני היהודי השתנו: במקצת ועיניו לא מביעות אף וחימה אמר: הכה יהודי יקר ואספר לך מעשה שקרה בזמן שבית המקדש היה קיים בארץ ישראל:

באחד הכפרים קרוב לירושלים, חי יהודי יחד עם בני משפחתו במעונו הכפרי חי שלווה ונחת, כאיש תחת ופנו ואיש תחת חאנתו. אולם, בהתקרב הרגלים הופרעה מנוחתו

והושבתה שלות נפשו. בראותו כי כל שכניו עולים ירושלימה לקיים מצות-ראיה אשר הקב"ה ציווה לקיימם. כל שלושת הרגלים, והוא השטן התגבר עליו וכל פעם חיפש לו אמחלאות ותירוצים להתחמק ולקיים מצות-ראיה, כל השידולים והבקשות והטפות מוסר לא הועילו, היהודי בשלו, הוא אחז בעקשנותו כבבבלי ברזל מבלי להזיזו כל התיאורים של שמחת-הלב מגודל העונג אשר מתענגים משירת הלויים ומעבודת הכהנים, ומשאובת רוח הקודש בירושלים הכל ללא הועיל - גם בני המשפחה שהפצירו בו ללא הרף שלא יהיה פורש מן הצבור נפלו על אזניים אטומות, ולא שינה את דעתו. בכה עברו ימים ושנים, בניו ובנותיו גדלו ובנו להם בתים משלהם, והוא יושב בביתו שוקט ורוגע עד-שביום אחד הופתע לראות כי בקצות זקנו הופיעו שערות לבנות, ומיד עשה חשבון הנפש כי חלק חארי מחייו הם מאחוריו והאדם צועד לקראת עלמא דקשום יום יום שעה שעה, והמחשבות רצות הלך ושוב, ולפני עיניו כאילו על מסך מופיעים בזה אחרי זה התואורים והספורים אודות בית המקדש, עבודת הכהן הגדול, שירת הלויים וחכם בעזרה, העומדים צופים, ומשתחווים רווחים, ואני, הוא חושב; לא זכיתי לכך, ומי יודע מה יולד יום? ועלול הוא מרוב עקשנותו להפסיד מחזה מרהיב עיין כזה, והוא מחליט לעלות לירושלים.

וכאשר הגיע היום המיוער ארז את צקלונו וצרור כספו אף הוא בידו ופניו מועדות ירושלימה, הרבה דרכים מובילות ירושלימה, והזקן אינו בקי בהם למרות קרבתו לה. ולכן נאלץ הוא על כל פרשת דרכים, לשאול את העוברים ושבים איזהו דרך מובילה ירושלימה אבל כולם נפעמו בראותם אדם אשר עברו רוב שנותיו, ועדיין זרה לו דרך ירושלימה, הסתכלו עליו בתימהון איך אפשר שכל שנותיו יכול לעצור בעדו מלבוא למלאות מצות "ראיה" אשר התורה הקדושה מחייבת אותנו לעשות זאת שלש פעמים בשנה, אך ניסו לחרץ זאת כי האיש גר במקום רחוק מאד מירושלים וזה זמן רב שלא עלה לשם, לכן הצביעו על הדרך המובילה לירושלים.

בדרך עלייתם לירושלימה בצוותא נתקשרו ביניהם שיחת דעים, ואז נודע להם כי היהודי גר קרוב לירושלים, ואף פעם עד עתה לא עלה ירושלימה להראות את פני ה'. מובן כי ההתייחסות אליו השתנתה, והוא סבל מחירופים וגידופים ובזיונות ואמרות לעג על יהודי שגר כבוד דרך מירושלים ואין משעולי הר הבית מוכרים לפניו, ומנת חלקו היה צער ועגמת נפש, לרגעים עלה על דעתו לותר גם היום על מצות הראיה ולחזור לנחלתו אבל התחזק בו הרצון להגיע לבית המקדש ולחיות את החוויה הבלתי ניתנת לתאור, אשר ידידיו כל כך הלעיטו אותו בספוריהם.

אולם, כגודל הצפיה כך גודל האכזבה כי מה רואים עיניו? בבואו לעזרה. חצר מלא גדיים, עיזים, כבשים, פרים, ופרות. והכהנים מתעסקים בחלק מן הקרבנות שכבר שחשו ובחלק שעדיין עומד להשחט, הכהנים עם נחחי בשר שמנים בידם ואוכלים מקרבן שזה עתה הקריבו, גם האנשים אטר פגשם בדרך שאינם כהנים אוכלים לתיאבון את הבשר של קרבנם שזה עתה הקריבו. מגודל אכזבתו הוא מקשה: מה זה? הוא חשב שבאין לומדים תורה, והנה

טחזיקים בית המקדש למען פטום כריסס בבשרו זהו מעורר רעש וצווח: הוא רוצה להכנס לכהן הגדול, וכאשר אחרי מאמץ רב נכנס להכהן הגדול ושם נטנה אוהו המחזה, יותר מזה: הוא נוכל חלק בראש, ומשתולל מאד דאכילה עלא יהיה גוהר, הוא נשאר עומד הפה פעור, ומרוב תדהמה נפלטו המלים מפיו: רבש"ע מה רואים כאן?

ר' שלום הוציא מפיו אנחה שוברת לבבות והמשיך: לנסוע לצדיק צריך לדעת; לראות, לשמוע, ולהבין. לך תסביר ליהודי שגר מספר וזיורסטיס מביתו של בדיק הרור, והורר אליו זרה, ברור כל מה שהוא רואה אינו בהשגת עכלו, להשיג מה שרואים, אבל מרן הקדוש, אדם צריך לעבוד בזיעת אפו, לכן אנו מתפללים שלוש פעמים ביום "אתה חונן לאדם דעת" שנוכל להבין ולהשיג מה שאנו רואים. עיף זיגע השטטת ר' שלום על המיטה ונרדם, הרשל עמד על המשמרת שחש ושלום מישהו לא יעשה רעש ויעיר אותו, ושנים אחרי הסתלקות של ר' שלום, הוא היה אומר: זכיתי לשרת יהודי שהוא אמנם חי בינינו אבל ראשו תמיד היה בשמים.

לעתים נדירות מאד מרן רבי י.ד. היה מתיר לאברכים לעסוק בקבלה וללמוד "זוהר" אחרת הובר היה עם ר' שלום, הוא היה גדול בתורה דש בנגלה והעפיל לנסתר, תמיד היה שקוע במחשבות, העולם החיצוני הגשמי לא תפס מקום במהלך מחשבתו, תמיד מצאו אותו בבית המדרש מהורהר, חודר לעמקו מחשבה, עיניו בוהות לאי שם במרחקים שכל הסובב אותו אינו נוגע לו. המנוחה ליגע מצא על ספסל בבית המדרש ובמצב של נים ולא נים שפתיו פלטו בגניחה: "אוי הייליגע פאסער, אוי טאסע". ולא אמר מרן הקדוש, ללמוד זוהר למרות ההקפדה שלא ילמדו תורת הנסתר בלי רשות, רק יחידי סגולה זכו לכך וביניהם היה גם ר' שלום. ומספרים; שפעם הצליח לרכוש ספר הזוהר בדפוס של יקר המציאות, הלך ר' שלום והביא את זה למרן רבי י.ד. אמר לו מרן: "שמור את הספר לעצמך - יהודי כמוך מותר לו ללמוד זוהר".

והרשל סיפר: "כאשר גברה המחלה והרופאים רשמו לו תרופות, הוא סירב להשתמש בהם, כאשר התחננתי לפניו שיקח כדור שזה ייקל לו על הסבל. היה צועק עלי בקפידה: "רוצה אתה לטשטש את מוחי ולמנוע ממני מלעבוד את הבורא מתוך צלילות הדעת? וכי כך למדו אותך?" סילקתי את הצנצנת עם הכדורים ומאז לא העזתי להגישם.

המחלה הלכה והחמירה, כל תנועה קלה גרמה לו כאבים נוראים, יום אחד בהשכמת הבוקר הוא ביקש מהרשל לעטפו בטליתו ולעטרו בחפיליו וכך מעוטט בטלית ותפילין ביקש לקרוא את ידיו כנפשו, את ר' יעקב בעריש, כאשר הוא הופיע ביקש מהרשל שינתנם לבדם כעבור זמן יצא יעקב בעריש כאשר עיניו זולגות דמעות, ומיד נכנס למרן מהר"א כדי להזכיר את ר' שלום, באותו מעמד מרן אמר: "ר' שלום הוא קדוש וטהור, רק אנשי מעלה יכולים לעמוד בנסיון כמוהו". ימי הפטירה התקרבו ומצבו היה בלתי נסבל, כאשר הרגיש קור בקש שיכסו אותו והשמיכה גרמה לו כאבים איומים, היה פורץ בצעקות איומים: "מה

רוצים מהחיים שלי"?! אך בימים הקשים ביותר כאשר השיתוק הלב והתפשט ולא יכול היה לבלוע אפילו לגימת מים דעתו נשארה צלולה, הוא היה שלו ורגוע, כאילו הוא מתוכנן למעברו לעולם עליון מתוך שביעות רצון ושלום נפש, ועד רגעיו האחרונים היה ממש רוצה בבחורים שישתדלו לשמוע תורה מפי צדיקי בעלז כמו אוניהם. וכאשר עדיין היה בריא וראה בחורים ששוכבים מתחת לטולחן כדי לשמוע תורה מפיו קדשו, וכאשר השלחן נגמר והבחורים הופיעו כאשר גופם מפיק הבל וכלם אונמים כמבוטלים היה מלטפים בעיניו, ואמר: "רק תורה שנקנת ע"י יסורים וסכנות נפשות ושומעים אותה ישר מפיו קדשו היא קיימת לעד".

שלושה מאורות של צדיקי בעלז שימש ר' שלום, ואת תורתם ודרכם שמשו לו בתמרוך בחייו, משנתם היתה לחם חוקי הוא התעמק במ יומם וליל, עד יומו האחרון לא פסק גירסא מפיו, עד שהתגברו האראלים על המצוקים וחסיד גדול פאר היושבים נסתלק מן העולם.

ביום כפור שחל בשנת תרפ"ו הקדים החורף לבוא משעות הבוקר התעננו השמים ורוח קרורה נשבה מצפון, אנשים התעטפו בטלחות להגן על עצמם במקצת מפני הקור. בזמן תפילת נעילה התחיל גשם דק וטורדני לזלוף, עוד מעט גומרים את צום יום הכיפורים, כאשר בבית הכנסת נשמע ברמה תפילת: "אנקת מסלודיך תעל לפני כסא כבודיך" וכדי להתמיד במצוות ללא הפסק, מציצים מפעם לפעם לרקיע האם יתבהרו השמים והירח יופיע במלואו כדי לקדש את הלבנה. מרן מאחל לכל בית ישראל ב"שנה טובה". וכאשר רק דרכו רגליו על מדרכת העץ בדרך הביתה. התבהרו השמים והירח הופיע במלואו, ומיד קדשו את הלבנה, וזכו לקיים מצוה אחרי מצוה. ברגע כאשר מרן גמר קריש הלבנה, התעננו השמים שוב ופתיתי שלג התחילו לרדת על פני הארץ. ודוק לבן כסה לאס את פני האדמה, על פני הנאספים אשר התגודדו בבית הגדול ובפרוזדור של מגורי מרן הקדוש, ובכלל בכל כוח זפנה אשר אפשר היה להסתתר מפני הקור והרוח נראה זיק של שמחה ובסחון, "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", והנה הכל נעשה לבן כשלג, סימן לכפרות עוונות.

ר' דוד גצילס רץ הביתה, ברך על יין צימוקים לצאת חובת המבדיל, ומיד חזר למעונו של מרן הקדוש כדי להתחיל במצוה חדשה לחקוע יתד לסוכה. אבל השלג והגשם אינם חדלים, אדבא משעה לשעה מתגברים וקור חודר לעצמות. בזמנים שאין הגשם מפריע היו נחים בצד מזרח של בית הכנסת על משסח של דשא ירוק אשר גדלו ללא טיפול בכל ימות השנה, אבל השלג והגשם הבריחו את כל החסידים אשר חיכו בקוצר רוח שמרן יכנס ויערוך את השלחן של מוצאי יום הכיפורים ולזכות לשמוע את "המבדיל", אשר היו הגיע למרחקים בשעות הקטנות של הלילה.

וכאשר ר' דוד נכנס לחורו של מרן כמנהגו מדי שנה בשנה, הפתיע אותו מרן הקדוש באמרו: "דוד! אם אתה רוצה לראות את אבי זקני חכנס לבית הכנסת שם תראה אותו", פחד ואימה נפל על ר' דוד, ואותו הלילה לא זו מפתח בית מגורי הרבי, עם הנץ החמה הגיע ר' דוד לבית המדרש עיניו אדומות מנדודי שינה, כולו רועד מאימה, וכאשר התאספו החברה בשעות המוקדמות בבית המדרש, סיפר להם דוד איזה לילה של אימה ופחד עבר עליו אחרי דברי מרן הקדוש.

ר' סיע מראווה שם ידו על כתיפו של ר' דוד והרגיע אותו בדברי כבושין ואמר: "הבה אספר לך מעשה שאני הייתי עד לה". היה זה אצל הצדיק מהר"י, כאשר פעם באמצע השלחן שנערך בראש השנה אמר: "ב"ה יודעים מאתנו אפילו בארצות המערב, עכשיו היה אצלי יהודי משם". הדבר היה לפלא אצל קהל החסידים וגם מרן מהרי"ד שהיה אז אברך ושמע את המלים שיצאו מפי אביו וצ"ל נדהם מאוד מאמרה הזאת והחליטו לחפש את היהודי ממערב עד שימצאו אותו.

במוצאי החג התפזרו בכל הדרכים על כל צומת ועל כל משעול לחפש את היהודי ממערב. וביניהם גם מהרי"ד הם בדקו כל היוצא מן העיר אם זה לא היהודי אשר מרן וצ"ל נקב

בשמו. נקפו שעות ועדיין הם מחכים ומצפים ומחפשים. פתאום התקרב אליהם אדם בלתי מוכר, הם קראו לעברו שיעצור, אבל היהודי המשיך בדרכו מבלי לשום לב לבקשתם. אולם כאשר קרא אחרינו מהרי"ד וביקש ממני שיחכה, על קריאתו של מרן הוא נעצר מיד, אחרי שנתנו לו שלום, שאל מרן: מאין הוא בא? ענה האיש: כי הוא בא מארצות מערב, ועל השאלה: לשם מה הוא בא? ר' שיע סיפר את הסיפור המהיר אשר הוא שמע אותו במו אזנו.

כאשר מהרי"ד קרא לבן אדם, הוא נשאר לעמוד ואמר: "רק מפני שהבן של הרבי מבעלז קרא לי, נאותי לבקשתו, והנה הסיבה שבאתי לכאן לפניכם, אבל אסור לעכב אותי זמן מיותר."

גר אני בעיירה קטנה והיה לי שם ידיד טוב ומסור, שנים למדני יחד ואהבה וידידות שררה בינינו ונפשי היתה קשורה בנפשו. לימים חלה החבר שלי, והמחלה התגברה עליו מיום ובנתיים הגיע חג הפסח והרופאים רשמו לו רפואות שהיו בחזקת חמץ גמור. ידידי שהיה זהור במצוה קלה כבחמורה, סירב בעקשנות להשתמש בתרופות שחש חמץ חלה עליהם, אבל אני ראיתי כמה גדולה סבלו, ופקוח נפש דוחה את האיסור של חמץ, וכיוון שראיתי שאין כל אפשרות לשכנע את ידידי שיקח את התרופות, הצהרתי לפניו כי אני מקבל עלי כל עונש אשר יגרם לו אם ישתמש בתרופות. כנראה שדברי השפיעו עליו והוא התחיל לקחת את התרופות אשר הרופאים צוו עליו.

כעבור זמן, ידידי שבק חיים לכל חי, אין לתאר את צערי ויגוני לבי על העדרתו של ידידי הטוב, אבל חייב אדם לקבל את דין צדק של הקב"ה ואין להרהר אחרי דינו של בורא כל העולמות, ולכן השלמתי מתוך אבל ויגון עם העדרו של ידידי.

בלילה אחת הוא הופיע אלי בחלום, ובין היתר אמר לי כי הוא מזמנני לדין תורה לפני בית דין של מעלה. היות ואני גרמתי שהוא אכל חמץ בפסח. בבוקר כאשר התעוררתי מתוך חרדה כאשר זיעה קרה נגרה מעלי ולא מצאתי מנוחה לנפשי אף על פי שנסיתי להשקיע את רוחי, כי חלומות שוא ידברו, "וכל החלומות הולכים אחרי הפה" ובטח חשבתי על כך במשך היום, אבל מה גדולה היתה ההתפעלות, כאשר למחרת הלך החלום ונשנה, זה גרם שפחד חדר ללבו, והוא קם והלך ישר להרב העיר לשאול שאלות חכם אולי הוא יפתור לו החלום המדכדך אותו ולא נותן מנוחה ושינה לעפעפיו.

שמע רב העיר את חלומי וראה בפניו את הפחד שהשתלט עליו הוא התעמק בבעיה, ולבסוף הוא קם שם ידו עליו כדי לטעת בו בטחון ואמר: אם החלום הזה יחזור אליך עוד פעם, ויתבע ממך להופיע לפני בית דין של מעלה, תגיד לו כי על פי הדין "החובע הולך אחרי הנתבע", לכך הוא חייב אם רצונו בכך, להופיע לפני בית דין של מטה.

בלילה השלישי טוב הופיע בחלומי וחבע ממני להופיע לדין תורה לפני בית דין של מעלה, אמרתי לו את פסיקת המרא דאתרא, הוא אישר את צדקת הקביעה של הרב, ואמר שבקרוב

הוא יביא לו תשובה היכן ולפני מי לערוך את הדין תורה בעולם הזה.

ר' שיע אשר זכה לשמש שלשה צדיקי בעלז, והיה אצל מהר"י אחד מהאברכים אשר מקובל היה אצל החברה כאחד אשר עתיד גדול מחכה לו, וקשר קשרי ידידות עם מרן הקדוש רבי ישכר דוב. וכאשר הלכו לחפש את היהודי היה הוא בין המלווים של ר' ישכר דוב העתיד למלאות את מקום אביו, והוא תואר לפני הנוכחים כמה גדולה היתה הצפיה לראות את היהודי שמרן מהר"י סיפר עליו, והוא נעלם כאילו מתחמק הוא מלבוא בקשרים עם בני אדם ורק נוכחותו של מהרי"ד הכריח את היהודי לעמוד ולענות על חשבתם והוא אישר זאת באמרו: "כי ידידי מונע בעדי לענות על שאלות של אנשים", אבל כאשר ציווה עלי הייתי מוכרח לענות לדרישתו" והוא המשיך: בלילה אחד הופיע בחלום ואמר: "יש מדינה ששמה פולין שם בעיר בעלז יושב צדיק הדור, שהוא גם המרא דאתרא דשם, לפניו אנו יכולים לעמוד לדין. והוא הביא אותי לכאן וגם ברגע זה אני נמצא ברשותו, ולכן לא יכולתי לענות לקריאתכם, אבל כאשר בן הרב קרא לי, הוא נתן לי רשות לעצור. כאשר היהודי גמר את הספור נפרדני ממני ומיד נעלם מעינינו ולא ראינו אותו עוד.

ר' שיע נשאר עומד תפוס בשרעפיו וכאילו מדבר לעצמו שכן מלים מבין שפתיו: הפלא ופלא! הפלא ופלא! באותו מעמד כולנו שכחנו לשאול את היהודי: "מה היה פסק הדין?!!!"

ר' שיע הישר מבטו לדוד גצילס ושאל: נו, דוד יודע אתה אם יש לך עסקים? חיוך קל הופיע על שפתי דוד, ואמר: לך הרט קולך בתרועה, ותספר לעולם, מי יושב כאן בבעלז!

אמר ר' שלום: הצדיק הראשון לשושלת הבלזאית, "אם אין מי שיקבל מהצדיק אז אין לי ארה מלמעלה" הוזה אומר: כאשר יש מי שדורש להיות מושפע מקודשת הצדיק הרי מן השמים וזרים לידו. לכן למרן מהרי"ד היתה הארה מלמעלה כי רבבות בקשו להיות מושפעים מקדושתו. ין יהודי שאינו רוצה לזכות ביראת שמים, בפרנסה בניקל, הבת שהגיעה לפרקה והוא צפה לזווג טוב, אפילו העגלון שסוסו חולה, המקשה לילד, האיכר היהודי אשר הפרה ריכה להמליט, כולם פונים לצדיק מבעלזא, והוא מקשיב לכולם ונוסע בלבם בטחון בהשי"ת, כי נושעו בכל הענינים שמציק להם, אבל זה למען סתם יהודים יראים ותמימים, מאידך, הוא בנה היכל של מעלה, והוא בנה אותה נדבך אחרי נדבך, מידות טובות, יראת שמים, אהבת הבריות, עבודת הבורא, ענווה, תמימות, אמונה, בטחון, ועל כולם: אהבת התורה, ולכן הצטרפו אליו גדולי תורה גאונים אשר בקיאתם בלתי מוגבלת, והוא היה המנצח על מקלה מובחרת אשר מימי הבעש"ט עין לא ראתה. והם עומדים לפניו כאשר אזניהם קשובות לכל הגה היוצא מפיו, ולב דופק מאהבה ויראה וחסידיים יודעים לספר ספורים אשר בהם משתקף גדלותו ורוממות חכמתו בהם הוא מנהיג את צאן מרעיתו.

והיה ביום אחד כאשר ר' יענקלה מראווה ראה יהודי צובא על דלתו של מרן, אמר לידיו ר' שמואל שטרביצר: רואה אתה שמואל! לפני שנים בא יהודי זה לשאול בעצת מרן על איזה עסק שהוא עומד לעשות, ועשה את ההיפך אשר מרן יעץ לו, ועכשיו הופיע שוב. שאל ר' שמואל: יעקב מה זה היה? ור' יעקב החישב ע"י השלחן בחדר הגדול והתחיל לספר: לפני שנים בא היהודי למרן הקדוש וספר לו כי אחד מבעלי האחוזות בגאליציה הציע לו למכור לו אחד האחוזות הגדולות אשר רווח גדול צפוי לו ממנה ושאל בעצתו אם לקנות את האחוזת. מרן התעניין בפרטי הקניה כמה דגנס יש בה לזרוע וכמה חיסה אפשר להפוך מכל דגנס, וכמו כן כמה אילנות פרי ישנם ואם תנובת הפרי עלול להכניס רווח, לאחר כל השאלות והתשובות, יעץ לו מרן שלא לעשות את העיסקא, חשב היהודי; מילא הרבי אמנם יעץ לא לעשות את העסקא אבל איך אפשר לתת להזדמנות בזאת לגלוש מתחת לידיים, והוא החליט למרות דעתו של מרן, לחתום על העסקא, אבל כל הדרך הביתה מצפוננו הציק לו איך זה אפשר להמרות את פיו של צדיק הדור, הוא יסע הביתה וישמע מה דעתם של בני הבית, אבל יצר הרע אינו נח ואינו שוקט הוא לא קופא על שמריו, כאשר בידיו יש אפשרות לפתות יהודי שימרה את פיו של צדיק הדור הוא יעשה את עבודתו בנאמנות, והוא מתחיל לנקר במוחו, אמנם הרבי מבעלזא הוא צדיק הדור, הוא עיל בלא בר בעולמות עליונים אבל מה לו ולענינים של אסתר, הוא משמש לך כרבי ליראת שמים, לתת צדקה, לנדב עבור היושבים, אבל בעניני אחוזות חסמוך על שקול דעתך, והיצר חוגג היהודי הולך וחותם על החוזה, ואחוזת עוברת לרשותו, אבל דא עקא ברע שהיצר הרע עשה את שלו, הוא משאיר את הקרבן לאנחות, והשנה גנת בצורת אין העציטמניבים פרי ואין השדות נובטות חיטים, היבזדי האומלל ירו מנכסיו הגיע לפשיטת רגל וכמעט לפשיטת יד. והנה רואה אתה שמואל הוא שב כאן האם שוב בא רבי לא לשמוע בעצת מרן?

הגיע זמן של מנחה ומעריב, בפינה בבית המדרש עומד היהודי ומאזין לתפילתו של ר'

יוסלי ירצ'י בער ולבו צובט אותו מכאב - "איך יכולתי לעשות דבר כזה להתעלם מעצתו של מרן הקדוש?" מאוחר בלילה נפתחה הדלת, והיהודי ניגש למסור את הפתקא, בפיק ברכיים הוא עומד לפני מרן, עיניו מבטאות בקשת מחילה וסליחה, ושוב שאלה למרן? אחוזה קטנה לא הרחק ממקום מגוריו עומדת למכירה, ומתיעץ הוא אם כדאי לקנות אותה? שוב מרן מתעניין בכל הפרטים ואחרי כל האינפורמציה, מרן מיעץ לו לקנות את האחוזה.

כעבור שנה בא היהודי לבעלז וסיפר למרן כי הקניה היה מאוד מוצלחת וההכנסה מתנובת השדה היתה מעל ומעבר לכל הצפיזות, אבל ברצוני לשאול, למה הרבי יעץ לי אז לא לקנות את האחוזה הגדולה?

מרן התישב בכורסתו, הרים עיניו ליהודי ואמר: בגמרא נאמר: "אין אדם יודע במה משתכר", אדם שהולך לעשות עסק ויודע בבירור שצפוי לו מזה רווח טוב, ואינו סומך על סייעתא דשמיא - אדם כזה נקרא רשע. ואם מזדמן לאדם עסק שלא צפוי מזה כל רווח והוא מסתמך בד' שבכל זאת יצליח - אדם כזה נקרא שוטה. אבל אדם שעושה עסקה שיש סיכוי לרווח ובוסח בד' שיצליח - כך צריך יהודי להתנהג. בפעם הראשונה היית בטוח בטוב העסקה אבל שכחת את הדבר העיקרי את הסייעתא דשמיא - לכן יעצתי לך לא לקנות, אבל בפעם השנייה ראיתי שהנך בוטח בעזרתו של הקב"ה, לכן יעצתי לך לבצע את העסקה.

ר' יענקלה גמר את חספוד, וכאשר מזג לעצמו כוס תה מן המיחם, המשיך ואמר: מרן הקדוש הוא מנהיג ומדריך של כל אלה החוסים בצילו, מכאן צריך ללמוד כמה שצריך להיות זהירים לשמוע ולהאזין ולהקטיב לכל הגה היוצא מפיו קדשו.

ימי ראשון הם ימי גניסיה אצל הערלים. בימים אלה לא עובדים. מתאספים בבתי מרוח ומכלים מיכלי בירה ובקבוקי יי"ש כיד המלך, המשכורת השבועית אשר הצליח להרוויח במשך השבוע אזלה מזמן, ועדיין "איבן", בעיינים חולמות עומד ומתנודד על יד הדלפק ומתחנן שהמוזג ירחם עליו ויתן לו עוד כוסות בהקפה עד ליום ראשון הבא.

ברם, השבוע כמעט עברה ו"איבן" עדיין לא הרוויח אף פרוטה, והוא יושב וחושב על מזלו הרע כאילו מן השמים הכריזו חרם על עבודתו ואף יהודי לא בא לחקן את נעליו במשך השבוע, ומה יהיה על יום ראשון הבא שאין פרוטה בכיס, במה יגיע לבית המרוח, כאשר הוא חב כסף בעד השבוע העבר, והמוזג יסרב לתת לו שתיה בלי מזומנים והמסבאה מלאה אנשים, ועלול הוא להיות ללעג ולקלס בעיני כל אנשי העיר. ויום הראשון מתקרב, אשתו הערלית מפחדת לדרוש ממנו כסף כי במצב רוח מצוברת שבו הוא נמצא, זה עלול לעלות לה בחייה. וכך עברה השבוע, כיסו של "איבן" ריקה מפרוסה, מהבוקר עד הערב פיהו מפיק קללות מלוטשות אשר גם מאמו הולדתו אינו חוסך אותם. וכך הוא הגיע ליום ראשון בבוקר מלא כעס וזעם על עצמו וכל הסובבים אותו.

ר' משה מוסטער אשר הגיע במוצאי שבת לקלויז למלווה מלכה נתקל בדרכו בגשם שניתק ארצה בזעם גשם זלעפות בזה מזמן הוא לא זוכר, בחצות נגמרה המלווה מלכה ור' משה מתכוון ללכת הביתה, אבל דא עקא הגשם אינו חודל והמגפיים אינם בתכלית השלימות ושולליות מיים ובוץ חודרות דרך החורים בסוליות וכך במצב עלוב, לח, ורטוב, מגיע בקושי ר' משה הביתה. מוריד את המגפיים הרטובים, מייבש את הפוזמקים המטולאים, ומחכה למחרת בבוקר להכנס לסנדלר "איבן" שיתן לו את הנעליים.

בשעה הרגילה קם ר' משה נכנס לקלויז של חסידי בעלז והתפלל תפילת שחרית, ומה מבקש יהודי בימים שהחורף מתקרב שהשי"ת יעזור לו שיהיה בבית עצים להסקה, וקצת כסף להלביש את המשפחה לקראת החורף, והעיקר לשלם בעד הזמן עבור המלמד שמחנך את בני הטליא של חצור ובתוכם גם ילדיו. אחרי הנחת תפילין של רש"י ורבינו חס, קם ר' משה, הלך הביתה ארז את מגפיו הקרועים ונכנס לסנדלר ביום ראשון בבוקר, ביום הגנוסיה שלהם. "איבן" כאשר ראה זוג מגפיים לחקן, אחר שבוע של הבטלה שמח לקראת ר' משה, אבל מיד חזר בו ואמר כי ביום ראשון הוא אינו עובד. הבל! הבלים! שטויות אתה מדבר, מה הערך לכל האמונה שלכם? חייב אתה להתפרנס, ואין לך ממה לפחד, קח את המגפיים ותחקן אותם. ור' משה מפורסם היה בכל העיר כאיש ישר והיו הגויים הכתירו אותו (בלשון אוקריינית רעכטעלני זיוו) כיהודי נאמן, וכיון ש"איבן" שמע מר' משה דברים כאלו מקודם הוא אמנם היסס אבל לבסוף יצר היי"ש שאפשר לשנות מהרווח של התיקון התגבר עליו ולקח את המרצע ואת הפטיש והתחיל לעבוד ביום הראשון כבכל ימות השבוע, ראה השכן מה שמתרחש אצל "איבן" שעובד ביום ראשון, בא אליו וקבל למה הוא עושה כך, ענה לו "איבן": מה ששמע מהזיוו משה, וכיוון שכך גם הוא שינס את מתניו והתחיל לעבוד, ובעקבות שניהם הצטרפו עוד ערלים מהמקום. עד שהוכר הגיע לכומר ממוסט, נבהל ונרעש מהפרצה בדתם

שהולך ומתפשט בעיר, הכריז הכומר על אסיפה של כל אנשיו, כדי לחקור מאין נובע ההתפרצות הזאת. ובאשר התאספו הערלים והכומר התחיל לייסר אותם בדברי הבל מה שמיכה להם בעד הסטייה הזאת. קם "איבן" בראש מורכן ובלב מלא חרטה סיפר כי ר' משה אמר לו לעשות כך וכי הוא התבטא בדברים חריפים נגד אמונתם. בשמעו זאת חרה מאד לכומר על חוצפתו של יהודי שמעיו לדבר כך על אמונתם. והיות והוא היה שונא ישראל מבטן ומלידה, הלך והגיש קובלנא לבית המשפט ודרש שיאסרו אותו עד למשפט, שוסרי העיר התחילו לעקוב אחריהם רצו לאסרו עד למשפט אבל בדיוק ר' משה היה אז בבעלו, וכאשר נודע לו כי המשטרה מחפשת אחריהם, השתהה בבעלו ולא חזר הבייתה.

כאשר למרן הקדוש נודע הדבר שלח מיד לקרוא לר' משה, נבהל וחרד בא ר' משה להתיצב לפני מרן ובדחילו ורחימו עמד בראש מורכן לפני מרן הקדוש אשר דרש ממנו שיגיד לו מלה במלה מה שאמר לסנדלר, וכאשר ר' משה חזר עלכל המשפט אשר אמר לסנדלר, פנה אליו מרן ואמר: "אני לא יודע למה אתה חרד כל כך? הלא אמרת את כל האמת" באותו הרגע השתנון פני ר' משה, וראה כי בזכות הצדיק, הוא ינצל.

כאשר הכומר ושוטר העיר מאסט התחילו לרקוט דברי שטנה נגד ר' משה להביאר לדין ולראות יהודי חוצפן נמך בתוך חומת הגלגל ולשם כך היו צריכים לאסוף עדיות כדי להציג את מעשי היהודי לפני הנאספים כאשמה מוצקת, קבל על עצמו השוטר ממוסט את הטיפול בענין ידוע היה כי הוא חולה בשנאת ישראל כל יהודי חי המסתובב במוסט דוקר בלבו כמדקרות. והוא עשה את מלאכתו נאמנה, כל זיק של עדות שיכול היה להרשיע הוא שש נגד זה בשמחה שסנית. ליהודי מאסט נודע על המשפט ולפעולת השוטר התחיל עצבות לקנן בלבם אמנם ההאשמה מכוונת נגד ר' משה, אבל "ישראל ערבים זה לזה" ואין שונאי ישראל במקרים כאלה מסתמקים בקרבן שמעלים ברשתם כי אם מטילים את האשמה על כלל ישראל, וכל יום אשר יום המר והנמחר של המשפט מתקרב, קדרות אופפת את יהודי מאסט.

מאסט הוא עיר קטנה בגאליציה וכל ענין לשבט או לחד הקשור לעיר כזאת מחליטים בעיר המחוז. והיות ואין צריקי בעלו עושים מלאכתם שלא בדרך הטבע, ומטביעים לכל מופת צורה טבעית אז גם בענין הזה של ר' משה, הכל התנהל בצורה טבעית ביותר, קצין המחוז הוציא מנשר לכל שוטרי המחוז להתיצב ביום מסויים ובשעה קבועה בעיר המחוז ז' ולקוב, ובאותו היום הקבוע התיצבו כל שוטרי המחוז לפני הקצין כפי שציין במנשר יוצא מן הכלל היה השוסר של מאסט, הוא איחר כי רצה הוא כאשר יבוא לפני הקצין להציג לפניו את כל חומר העדיות אשר בעבודת נמלים הצלות בכשרונו הרב, ובדורבון של שנאת ישראל לאסוף כדי להאשים במ את היהודי, והיה בטוח כי עבודה הרבה שהשקיע באיסוף החומר יביא לו ציון לשבח והעלה בדרגה, אבל מה שהצדיק גוזר הקב"ה מקיים, ודווקא כל המרץ שהשקיע כדי להביא קטרוט על היהודי דווקא זה היה בעורכב, האיחור אשר עבודתו גרם לכך הציח את הקצין באף וחימה הוא לא היה יכול לסלוח לשוטר מעייחה נדחות כמו מאסט, יעיו להמרות את פי קצין המחוז שכל רגע שלו לא קפלא בפז וכאשר השוטר ממאסט הופיע עם חיוך

רחב על שפתיו ועסתיק מלא שטנא, כאילו אומר הוא: "ראה איך הצלחתי במשמרתי" דווקא
עצם ההופעה הצו הבעירה את אופיו של הקצין שהיה ירוע כאיש חמה וקשוח בלאו הכו
ובלי שקלא וטריא הוריד את כפתורי וסמלי מדיו ופיטר אותו במקום מתפקידו ואת התיק
שהיה צריך להיות העדות המכרעת כלפי ר' משה עלה בלהבות בתוך מדירת האש באח אשר
במעונו של קצין המחוז כלפי עיניהם של עשרות השוטרים שהתאספו שם ביום ההוא, באין
עדות אשר לפיה יקום דבר ההאשמה בוטל המשפט וליהודי מאסט אורה ושמחה.

עברו שנים והשוטר עבר שבעה מדורי גיהנום, מתפקידו הרס הוטל לבירה עמיקתא,
והיה פועל פשוט אשר בקושי הרויח את לחמו, רצה הגורל שר' משה היה צריך לנסר ולהבקיע
עצים בביתו לקראת החורף המשמש ובא והזמין את השוטר לשעבר שיעשה את מלאכתו בביתו,
ר' משה לא תיאר לעצמו כי השוטר עדיין זוכר אותו וכאשר גמר את מלאכתו והוא בא לשלם
סכר טרחתו אמר השוטר לשעבר: "יודע אני כי רק הרבי שלך הוריד אותי מגדולתי, הוא
בחש בידיו את כל התבשיל שבשלתי לעצמי, לו יכולתי הייתי יוצא בראש חוצות ומכריז:
שונאי ישראל הזהרו מפני הרבי מבעלזא!!!

הרבה סבל עבר יהודי כאשר היה צריך לשרת בצבא בין הגויים, בימי שלום אמרינו, על אחת כמה וכמה בימי מלחמה, יהודי שחינך בדרך החרוזי עמד לפני קישוים גדולים הן בענין שמירת יהדות והן בענין מאכלים אסורים. לא פעם קרה שבחור שגויס לצבא הרוסי או הפולני העדיף לחיות על מים ולחם ולא לגעת באוכל מן הצבא. וגם בענין שמירת יהדות: תפילה בזמן, הנחת תפילין, ויתר המצוות אשר מצווים ועומדים מהר סיני, לכן כאשר בן של משפחה יהודית חרדית היה צריך להתגייס לצבא, הוא עשה הכל כדי לא לעמוד בקטיגוריה הדרושה לקבלו לשרות צבאי, ובעיקר היו באים למרן הקדוש לבעלזא, שהוא יהיה להם כמליץ יוסף ויחפיל בעדם שלא ימצאו חן בעיני הועדה הצבאית הבוחנת את קושרם לשרות צבאי, וכל שנה בהגיעו התאריכים בו צריכים היו להתייצב לפני הועדה הזאת צבאו מאות בחורים על דלתו של מרן הקדוש ובקשה אחת בפיהם שינצלו מלשרת בצבא בין העקלים.

מרן הקדוש, הקדיש הרבה מזמנו אם אלה אשר צריכים היו להתייצב, מי שעקב אחרי מרן בזמן שאלה הגישו לו פתקאות ראה כמה סבל ויסורין הוא עובר וכמה הוא מזדהה איתם ועושה כמיטב יכולתו שינצלו מלשרת בצבא, אבל אין מראים מופתים ואין סומכים על נסים, גורסים בבעלזא, לכן מרן השתול שכל התאמצותו במרומים להביא גאולה לבחורים אלה שהכל יועשה בדרך הסבע.

אבל מי יכול לעמוד נגד זעקות שבר של אם יהודיה? ולכן כאשר באה אישה אשר בעלה קיבל צו גיוס והיא מטופלת בילדים ואין כל סכוי לעתידה, קמה אישה כזאת ועושה דרכה לבעלזא, אני, היא אומרת לבעלה: לא אויז מהצדיק עד שיעזור לו ותקבל שחרור מהצבא. או, שיבטיח לי חס ושלום אם כן תצטרך לשרת שתחזור הביתה בריא ושלם ובנתיים מה שיהיה עם הרבה אמהות יהודיות יהיה גם איתי. והאשה עושה דרכה לבעלזא וכדי לחסוך בכמה זהובים היא מטלטלת את עצמה עם עגלה רתומה לשני פגרי סוסים אשר בקושי סוחבים את העגלה, ואחרי יסורים וטרחות האשה מגיעה סוף סוף למחוז חפצה, בפחד ורעדה היא עומדת לפני ר' אורי הגבאי כותב הפתקאות, אשר הדרת פניו מעידה בו כי ראוי הוא להיות משמש בתפקיד הנעלה של כותב פתקאות, אשר אמרו עליו כי יותר מאשר מרן קורא בתוך השורות הוא יודע לקרוא בין השורות ובמלים פשוטות היא מביעה את רצונה לפני ר' אורי ומדריכה אותו מה עליו לכתוב בפתקא, והעיקר שבעלה ינצל מהשרות בצבא, כי צפוי לו ולמשפחתה אסון בל ישוער, ואחרי שהפתקא בידה, היא שורכת רגליה לפרוודור שמוביל לחדרו של מרן שם הוא מקבל את הפתקאות מאנשים הצובאים על דלתו.

מאוחר בלילה האשה הצליחה להגיש את הפתקא, ואחר שמרן קרא את הפתקא ואיחל לאשה שהי' יעזור ובעלה ישוחרר מלשרת בצבא, ניסה ר' מנדלי להסביר לאישה כי היא גמרה ויכולה לצאת, פרצה האשה בזעקה מחרידה ואמרה: לא אויז מכאן עד שהצדיק יבטיח לה כי בעלה לא יפגע וילדיה לא ישארי יתומים אומללים באין מי שיבטיח את קיומם, ורק הרבי יכול לעזור לה בזה, רבי! היא צועקת איך הרבש"ע יכול להביא לכך שיהודי יהרוג את השני, בצבא הרוסי משרתם יהודים, בצבא האוסטרי משרתים יהודים, והאב בשמים יכול

THE

THE

THE

THE

THE

THE

של ר' אהרן גדלי' קמצנז' היתה הגובלת ממש במחלה, והלא אמרו חז"ל: "אשה צרה עליניה באורחים" ושני הדברים יחד הרגישו את מרת גלדה אשת ר' אהרן גדלי', וגרמו לה יסורי גיהנום ממש כאשר קבלה הוראה להכין מטעמים מיוחדים עבור שליחי מרן הקדוש שבאו לאסוף "מעמדות" מקודם שתקה ולא העיזה להתנגד לרצון בעלה, אבל לאט לאט התחילה להשתמש בכל מיני תחבולות ערמה כדי להציק לבאי ביתה, פעם החליפה סוכר במלח ופעם להיפך, הצלי בתנור נשרף, והחלב גלשה מתחת לסוד הבשר, מהתחילה קיבל את זה בעלה בתמימות, אבל כאשר הדברים קרו אך ורק מתי ר' אהרן גדלי' הזמין לביתו אורחים גדל אצלו החשד כי הם הסענות הם גניבת דעת וטכסיס להלחם בפזרנות בעלה, הלך ושכר אשה צדקנית ישרת לב ומבשלת לעילא ולעילא, ומינה אותה להשיג ולעזור במשק ביתו. מתחילה סינה; אבל בזלי ברירה השלימה עם העובדה ומאותו היום התחילה להנות מסעודת מלכה כסעודת דוד המלך ע"ה. אבל אנשים שמרו סינה לאשת ר' אהרן גדלי', אשר קמצנותיה ואנוכותה התפרסו ברבים והיתה לשיחות היום.

ומספרים: כי פעם ישב בקלויז של חסידי בעלז משה' לה משצ' רביץ עני מרוד אלמן ומטופל בילדים אשר הקור בתוך ביתו הגיע לשתיים עשרה מעלות מתחת לאפס מבלי שיהיה בבית קיסס לחמם קצת את החדר ומולו ר' אברהם סופר שגס הוא כבר זמן רב לא טעם טעם שז פרוסה, כי ר' אברהם היה סופר סת"ם והחורף הוא קשה ואנשים מסתפקים במזוזות ופרטיות של סופרים שאינם רצים למקוואות לפני כל כתיבת השם, ומובן שמחיים היתה הרבה יותר זולה ושניהם לא הרגישו כי בצידם עומד ר' אהרן גדלי', ומשה מבלי להתכוון לכך, פורץ מליבו זעקת כאב: "אוי ווי איז צו מיר" ור' אברהם עונה: "אתה מספר לי" מבלי להוסיף ובלי לגרוע, ור' גדלי' נפעם מזעקת ר' משה, ומתוך חשבות ר' אברהם, ניגש לשלחן ושאל "משה מה כואב לך?" ור' משה שופך את מר ליבו לפניו, כי הם קופאים מקור באין פרוטה בכיס לקנות קצת עצים להסיק את התנור. למחרת בצהרים הגיע שלגיה עמוסה עצים גזורים ומבוקעים והעגלון שאלו: "איפה גר פה משה?" ופורק את כל העצים אשר על שלגיה, וייחם לר' משה ובניו כל החורף הקשה. כאשר נודע הדבר למרת גולדה, חרה לה מאוד על בעלה "הבעל צדקה", אבל שתקה, עד שפעם מצאה הזדמנות כאשר ר' גדלי' נכנס הביתה והתאונן על הקור העז השורר בחוץ, ענתה לו בלעג: אתה בנדיבת לבך יכול לחמם את כל העיר - ענה ל בסקט: "אשה דרכה לצווח" (ירושלמי ע"ז), בשמעה כך רגזה קפצה עליה, ופתחה פיה בטענות כי בעלה מזלזל בה, וכל רצונה לשמור על רכושו שהוא צובר ביגעה רבה ובעבודת פרך והוא עדיין כפוי טובה, ומשלם לה רעה תחת טובה, חייך ר' אהרן גדלי' והפטיר: "מוחל טובה ובזה נגמר הויכוח".

למחרת כפי שקבע ר' אהרן גדלי' נסעו הזוג לבעלזא, וכאשר הם נכנסו למרן מהרי"ו קבל אותו בסבר פנים יפות, והרגיש מספר פעמים כי ר' אהרן גדלי' הוא קרוב משפחה, וקירב אותו מאוד, והם הגישו את הפתקא ושניהם עמדו לפני מרן ובומעות שליט בקטו הקב"ה יעזור שיפקדו בזרע של קיימא, ומרן איחל להם כל טוב והביע את רצונו שהקב"ה ישמע לבקשתם ויזכו בעוד שנה לחבוק בו.

עברה כמעט שנה, ולר' אהרן גדלי' נולד בן בשעס"מ, ויקרא שמו בישראל דב בריש. והשמחה בבית גדולה, כאשר הכניסו את הבן בביתו של אברהם אבינו, המה הבית מרוב מוזמנים, נציגות מטעם מרן הקדוש, וגם גדולי הנשמות באו לקחת חבל בשמחת ידידם, ועד השעות הקטנות של הלילה רקדו ברחבה לפני בית ר' אהרן גדלי'.

והנער בעריש הלך וגדל והיה לנער. התמדתו בלימודים היתה לשיחה בין כל מכיריו, הוא יגע ועמל לרכוש, ידע בראשונים ואחרונים, בגיל שמונה עשר ידע בעל פה הרבה מסכתות. הוא רכש ידיעות בחושן משפט, והגיע לתואר "יורה יורה ידין ידין", אבל שוב מאפיל ענן על ביתו של ר' אהרן גדלי', כל פעם שמנסים לדבר נכבדות, השידוך נגמר בלא כלום ופלא הדבר, בחור בעל ידיעות בלתי מוגבלות בגמרא ופוסקים, וגם בעל אמצעים בלתי מוגבלים, דווקא הוא עומד לפני קושיים למצוא שידוך, אשר ההורים כה חושקים לזכות שבנם היחיד, אמנם גם בת נולדה ר' אהרן גדלי', אבל הבן היה גולת חיו, ובנתיים מרן הקדוש רבי י. ד. נתבקש לפמליא של מעלה, ועל כסא הרם יושב כעת ר' אהר' לה, אשר הוא הוכתר מפי כולם כפלא של אדם כמופת הדור, ואליו נסע ר' אהרן גדלי' לבקש שהקב"ה יזדמן לו זווה טוב עבור בנו המפואר.

ובנתיים העולם כמנהגו נוהג, ר' אהרן גדלי' ברחבת ליבו, ואשתו בקמצניתה, חסידים עושים בביתו כבתוך שלהם והיא בהתמרמרותה, אבל בעריש עדיין רווק, ור' משה קלוגהופט ידידו האישי של ר' אהרן גדלי' לובש עוז, ופעם כאשר התאספו בבית ר' גדלי' לסעודת הלולא ביום הזכרון של מרן הקדוש רבי יהושע זצ"ל, והאשה בא בטרוניה כלפי בעלה שאינו קורע את הרקיעים למען בנם שיפקד בזווה טוב, אמר לה: כל הצרות את גורמת, עליך לנסוע לבעלז ולבקש מחילה שהעזת להטיל ספק בקדושת מרן רבי י. ד. זצ"ל, אני במקומך הייתי משתטח במקום בו הוא נטמן ומבקש סליחה ומחילה ואני בטוח שהקב"ה בזכותו של מרן הקדוש זצ"ל היה ממלא את כל משאלותיך. ידוע לך מאמר חז"ל: "כל המתרעם על רבו, כאילו מתרעם על השכינה".

בשמעה זאת פרצה האשה בבכי הסתגרה בחדרה לאותה הלילה, למחרת נסעה לבעלזא ואחרי ההגישה פתקא למרן מהר"א, עלתה על הציון ובלב קרוע ומורחת שפכה ליבה לפני מצבת מרן זצ"ל. ומאז לא עבר הרבה זמן ור' גדלי' זכה לזווה טוב עבור בנו בעריש, ועל השאלה יל חז"ל: "כיצד מרקדין לפני הכלה?" כולם פסקו: הלכה כבית הלל!!!

ר' איטשע היה אומר: "יהודי, כל זמן שהוא בגלות חייב להיות מוכן לכל הפתעה" כל זמן שהם שולטים על הבנים של הקב"ה, הסכנה אורבת לנו על כל צעד ושעל, לכן שואל אני רבש"ע עד מתי? ור' איטשע כאשר הגיע זמן תפילת מנחה ומעריב רץ למנין אשר בכפר לפחות להתייחד עם הקב"ה, באותם הרגעים אשר הוא עומד לפניו בתפילה ותחנונים, ויש לר' איטשע מה לבקש אצל הרבש"ע מעל שלושים שנה מאז שהוא התחתן יושב הוא בכפר ועובד עבודת פרך כדי לפרנס את משפחתו, אמנם בעל האחוזה מתיחס אליו בהגינות, ובשנים האחרונות גם משרפות היי"ש מסר לו בחכירה למרות ההתחרות הגדולה מצא בעל האחוזה דומבובסקי השולט על כמה אחוזות בסביבה, מצא בר' איטשע יהודי ישר השומר כל מוצא פיו ולכן אם באו יהודים ורצו להוציא מידיו את משרפות היי"ש, ענה להם דומבובסקי בלאו מפורש כי רצה להראות כי גם שומר הבטחות ואינו מתפתה למחיר אשר אחרים מציעים לו והוא נשאר נאמן להבטחתו. ומדי יום ביומו פרט ליום שישי ר' איטשע קם עם השכמת הבוקר, חלב את פרוותיו אסף שק מלפפונים, צנון, תפוחי אדמה, ושאר ירקות, ונסי לו' ולקוב, העיר הסמיכה אליו ביותר ומכר את חנובת משנו כדי לפרנס בכבוד את משפחתו. בנתיים גדלו בביתו שלוש בנות אשר הצעירה כבר הגיע לגיל החופה, ובאופק אין אפילו שמץ של תקוה שהקב"ה יזדמן להם חתנים לפי רצונו של ר' איטשע, והבנות של ר' איטשע בנות כשירת הן, כאשר מגיע יום הפיסל אחת מטיטת את רצפה הטיט לכבוד שבת, השניה עוזרת לאמה להכין את החמה, וגם את י"ב החלות, ועוגת גבינה ושמרים אשר ריחם אפשר להרגיש ממרחקים, והשלישית הצעירה מספלת בענייני האבא מצחצחת את המגפיים מכינה כתונת לבנה מבריקה ואת השסריימל היא מברשת ומישרה את הקצוות שיהא נאה לבעליו. ולפנות ערב כאשר אמה מדליקה נרות של שבת וריח של הדגים הממולאים ומרק העוף ממלא את הנחורים, עומדות הבנות ומרכינות ראשן כי ברכת הדלקת הנרות תחול גם עליהן. והאם כל ערב שבת כאשר ידיה אופפות את נרות השבת היא שופכת את ליבה לפני קונה ומבקשת ישועה לכל מה שמציק כל כך לה ולבעלה. ובערב אחרי התפילה, כאשר ר' איטשע מגיע הביתה הוא מוצא שלחן ערוך חלות אפויות בטוב טעם ומפה לבנה מבריקה מן צימוקים לקידוש ובקבוק יי"ש לקנוח אחרי הדגים - וכאשר ר' איטשע אמר "שלום עליכם" עומדות בני המשפחה בעינים חולמניות המחפשות את המלאכים אשר ליוו את אביהם ובאו להיות נוכחים בזמן שאביהם שר את "הבואכם לשלום" וכך עברו שלושים שנה ור' איטשע חי בכפר על מי מנוחות, המסק פירנס את המשפחה בכבוד ומשרפות היי"ש הכניסורגות אשר ר' איטשע דאג לחלק אותו חלק! חלק, קודם כל, אמר לאשתו, צריך להפריש נדוניה בשביל הבנות, וגם צריך לדאוג לעת זקנה, ולהפריש חלק לשם כך, והקב"ה יתן כח ובריאות גם אז אבל לא צריך לסמוך על ניסים. ומובן צריך להפריש לצדקה, ור' איטשע היה סוען כלפי אשתו, ב"ה הפרנסה מצויה אצלו, אבל כמה מאחינו בני ישראל עושים שבתם חול ומסתפקים בפת קיבר לכבוד שבת, כי הפרוטה אינה מצויה בכיסם, ולכן צריך לנסוע לז' ולקוב ולתת סכום כסף לחברת הצדקה.

מדי ערב שבת לפני הדלקת הנרות חייבים להקצות סכום לקופסת ר' מאיר בעל הנס, והעיקר הצדיק מבעלזא אשר עינו פקוחה על כל החוכרים והוא מגין עליהם בתוך כלל ישראל והיושבים, אשר בחורי חמד יושבים יום וליל ועוסקים בתורה ובזכותם אנו מחקיימים, וכך

ר' איטשע חלק מדי חודש בחודשו את הרווחים אשר משרפות היי"ש הכניסו לקופתו, וכך בליל שישי אבל למחרת ביום השבת קם ר' איטשע בבוקר, לבש בעקישע של סטין ושטריימל, ובצעדים איטיים, וניגון חסידי מסורתי שסינן בין שפתיו צעד למקדש מעט אשר התקהלו בו מנין יהודים והתפללו תפילת שחרית ומוסף של שבת. ועד היום ר' איטשע זוכר עוד את ה"אנעים זמירות" כפי ששרו בז' ולקוב בעודו היה נער, ובגמר התפילה חוזר הוא הביתה, וכמה שמח הוא כאשר נזדמן אורח לכפר והוא הראשון שמזמין את האורח ליסב לשלחנו לסעודות השבת ובבית אור של שבת מאיר ושולח קרני אור למרחקים, הבת הצעירה עומדת בפתח הבית כאשר דלתו פתוחה לרווחה, ומקבלת את פני האבא הזוהרים בימי השבת באור מיוחד. התנור שהיה מודבק בטיט מערב שבת כדי לאיד בו את החמין, ואשר אמא אומרת כי מלאכי שמים עוזרים להכניס לכבוד השבת והסעוד ערבה לחיך הקיגל בוכה משומן, והמרק, אלפי מביטים עליך מן הצלחת אין ר' איטשע חוסך לכבוד שבת, אדרבא כל המרבה הרי זה משובח, וכאשר אחרי סעודה דשנה עולה ר' איטשע על משכבו לקיים: "שינה בשבת תענוג" ותושבות הבנות מסביב לאמא והיא מוצא את ה"צאנה וראנה" הכריכה בכריכת עור ואותיות זהב מוטבעות בטערו וקוראת לפני הבנות את סדרת השבוע, והבנות יושבות ומאזינות ומקשיבות לפעמים אגלי מים נוצצות בזווית העין, ובמיוחד הקטנה שבהם, ולפעמים היא פונה בשאלה תמימה כאשר אמא קוראת בהטעמה מיוחד על מכירת יוסף לא מתישב הענין במורה יתמה: "רק לפני שנה האחים עשו זאת ליוסף למה הוא חזר השנה לדותן?" חיוך נראה בפניה של האם ומסבירה לביתה כי אלפי שנים יהודים עוברים על זה מדי שנה בשנה ובכל זאת יוסף חוזר לאחים, ואנו נמשיך ונקרא בזה עד ביאת המשיח, דמדומי הערב מתקרבים, ציות הצפרים נשמע במקלה מצמרות העצים כאילו כולם באו במעופה ללוות את שבת מלכתא, כאשר יוצאי הכוכבים והאפלה חדרה לבתים מדליקים אור, ואמא אומרת בכיסופין ("גאט פין אברהם") "אלוקי אברהם יצחק ויעקב שמור על עמך ישראל".

ויהי היום, ואין ויהי אלא לשון צרה, בא שליח מבעל האחוזה וביקש כי ביום שני כי יום ראשון יום גנוסיה אצל דומבובסקי, ולכן הזמין את ר' איטשע ליום שני בבוקר, כי יש לו מה לדבר איתו, כאשר הלך השליח הרגיש ר' איטשע באויר כי משהו מתרחש שלא לטובת כלל ישראל והוא בתוכם, אבל הבטחון בצור העולמים גבר אצלו ודחה כל מחשבה העלולה להאפיל על חיו.

ביום שני בהטכמה התפלל ר' איטשע, ואכל סעודת בוקר ארעית, לקח את מקלו ושם לדרך פעמיו, במשעול העולה לחצרו של בעל האחוזה, כאשר צלצל בשער, הזמין אותו בעל האחוזה להכנס לטרקלין אשר היה מיועד רק לאנשים חשובים, ודומבובסקי אשר לבש מעיל בוקר קר ערך בקש את איצקי לשבת והתחיל בשיחה המיוחלת.

דע לך, הוא אמר, כי אני מאד טבע רצון מאופן טפולך ברכושי, ואין אתה עומד בדייקנות בכל התשלומים אשר התחייבת, אבל בזמן האחרון יש לחש גדול מטעם חוגים שונים שינסלו את היהודים מפרנסתם, ובמיוחד יר ה"אנזקים" (מפלגה ימינית אנטישמית) בוחשים

בכל זה, אשתדל כמיטב יכולתי לא לנשל אותך מפרנסתך, אבל אם יבוא לחץ מלמעלה דע לך למפרע כי אני עושה זאת נגד רצוני, ר' איטשע הודה מקרב לב לבעל האחוזת, ובלב מלא דאגה חזר הביתה למשפחתו למצוא נוחמים בקן החם והמסור של כל יהודי בזמן שהעתיך מאפיל על גורלו. למחרת קם ר' איטשע נפרד ממשפחתו והודיע כי הוא נוסע להתייעץ עם הרבי מבעלזא ולמסור לו כל השתלשלות הענינים.

בימים ההם כאשר יהודי פולין התחילו מיום ליום להרגיש יותר את יד הנוגשים על גבם לא די שהמציאו את הסיסמה (סבוי דא סבגו) היינו: הפולני קונה רק אצל הפולני, וכל יום צצו חניות של ערלים כפטריות אחרי הגשם הם לא הסתפקו בכך, אלא השולט על הכיס היהודי היה השר הידוע לשימחה גראבסקי אשר מדי יום ביומו המצוא מסים חדשים, והיהודים התלוצצו מתוך כאב ויאוש כי עוד מעט הוא ידרוש מהם לשלם מסים בעד אור השמש, וכאשר העול הכבד רבץ על היהודים, לאן פונים? מובן כי הכתובת הוא: הרבי מבעלזא. ומרן סובל את סבלותם, כל אנחה של יהודי פוגע בליבו ולמרות מחלה שהולכת ומתפשטת בכל גופו הוא לא נכנע לה ומקבל את צובאי פתח ביתו, ובתוכם גם ר' איטשע אשר אחרי שעות רבות הצליח להגיע לשלחן אשר ערימה גדולה של פתקאות מונח עליו, ומרן מכיר את ר' איטשע והוא קורא את הפתקא פעם ועוד פעם, ופתאום קם מכסאו ופונה לר' אהרן שיע הגבאי ואומר: "מה הם חוטבים הרשעים שהם כבר הבעלי בתים פה? השי"ת ימצא דרך לסכל את מוימתם". סע בשלום הביתה והקב"ה יעזור לך בתוך כלל ישראל, ר' איטשע שעמד כל הזמן נבהל ורועד מפחד, הרגיש פתאום כי גל של שמחה מצופה את לבו, וחזר הביתה מלא בסחון כי הקב"ה יפר את מחשבתם הרע ולא יתנכלו יותר למעוסי היהודי היושב בגבולות פולין. ואמנם, כאשר הממשלה הפולנית בדקה את מאון התקציב שלה מצאה כי היא עומדת לפני פשיטת רגל כלכלית אשר עלול להביא שואה על המדינה, הגישה בקשה לממשלה של ארצות הברית לתת לה הלוואה כדי להציל את כלכלתה וגם מצבה המדיני, כממשלה העומדת בעומות עם הבולשבוקיב הלוטשים עיניהם לכבוש את העולם ובתוכם גם ארצות הברית, כאן נכנסה לתמונה השדולה היהודית, וגרסה: הלוואה כן! אבל בתנאי; וחם לויאלו ליהודים ולהכיר בהם כמיעוט שווה זכויות כמו יתר המיעוטים בממלכת פולין, מכיון שהממשלה הפולנית זקוקה לכסף בא המרשל הזקן פילסודסקי העומד בראש הממשלה ומשלם מס שפתיים לאמרקנים ומכריז על, לואליות כלפי היהודים ומי שיגע ביהודי בתור יהודי עובר על החוק ויעמוד לדין על הפרת חוקי הקונסטיטוציה הממלכתית. ומאז חזרו חיי היהודים לשיגרה בלי התנכליות מסעם השלטון.

